M.S. pergamino en 4.º bien tratado con 252 f.s

Quæstiones theologicas.

Rotulata.

M.S. Theolog. Tractatus diversor.

Artic. 1. V. obiectum fidei Sit veritas prima. per magistrum salzedo.

Ante explicatm huius art. proponenda sunt aliqua veluti preludia ad explicatm huius operis 1m sit q. adnectunt int se 1a 2e 2 qr proposito Deo ut ultimo fine fit disputo de medijs propor tionatis fin 2 et de impedimentis huius finis uiz de uitijs e peccatis,,

2m est diffa q. in 1 2e ueluti in comune e generice dis serit de his hic mi magis in particulari qr cum res mo rales imitant actiom suppositoz inde fit q. de huiusmi rebus fiat hic disputatio —

2m preludium sub eadem doctª hic tractat. D. Th. de uir tutibg theologicis e moralibus e de donis spus sancti de uitijs oppositis uirtutibus e de actibus preceptorz nec eadem doctrina multoties repetat,,

3. Preludium 1m de uirtutibg theologicis qr ad edifitium speritale primo concurrunt e 1 de fide tunc qr e origo e fundamentu justs. tunc et qr est in intellectu aliq uero alij in uoluntte q in intellec prior e uoluntte cum aut eodem nomine soleat nuncupari obiectum actus e habitus hic nomen fides. hec tria sigt ipsum habitum in fusum super naturalit 2o obiectum fidei q. e. quq propo nunt ut pt in symbolo Athanasij fides catolica hec 3. sigt actum fidei, sm illud Pauli fides ex auditu,,

4. Preludium cum status e habitus specificent per obiectª ut patet in scientijs, e obiectum fidei ut actus e habitus sit idem obiectum, merito in 1 artº expostulat de obiecto fidei qr in moralibus tota ratio desumenda est ex fine e ex obiecto quemadmr in speculatiuis ex principijs.

Articulus primus V. obiectum fidei sit veritas prima { Est ta

Pro explicat.e huius art.i sunt 3 not.a quae versant circa
explicat.m terz quaes. sit 1.m dictum duplex e. alterum d
materiale velut q. l. ut res ut dicit lacet, ut impos. ut
va id q videtur, alteru. u. est formale seu quo ratio e
est ratio qua mediante aliquid cognoscit aut sentit
aut sitiur, ut color aut verum, aut veritas prima //
2m ter. est hoc nomen fides 1.m apud haereticos diversimode solet ex
plicari et duo sunt extremi errores primus e. negantium non
esse ponendam aliquam qualitatem superadditam potent
quae appellaret fides; sed totam ~~totam~~ rat.m fidei dicu
consistere intra limites naturales intellectus ut dicant sol
esse credenda quae rat.e possunt apprehendi; hic e. perni
ciosorum haereticorum et adducunt pro errore autorit.m sa
pientis celes. qui cito credit levis est corde, idest le
est ille qui ante rat.m fidem adhibuit //
Hic error dejicit a D. Pau. ducente deff.m fidei sub his v
bis fides est subst.a sperandarum rerum arg.m non apparentium
1 colligit ex hac deff.e q fides e aliqua qualitas ibi e
substantia non pro re perse existente sed pro qualitat
existente in intellectu quae e radix iustificationis, atq
ultimis verbis notandum est supra naturalia media
esse cognoscenda arg.m no apparentium quod aliud est q
q cogamur credere rebus altissimis. Calvinus [illegible] hu
ad notationem dicit fidem ibi no sumi pro illa qu
litate sed pro fiducia qua confidimus in aliq
et illam no esse deff.m fidei sed quoddam encomiu
At hic error [illegible] ex verbis Pauli infert
cit fide intelligimus aptata esse secula Deo, at fid
tia no respicit praeterita sed futura q.o ibi no a
mit pro fiducia, et etiam convincit hunc error
aut.e eiusdem Pauli dicentis sine fide impossi
bile est placere Deo, et ut notaret quam sic ibi
fides assumeret subdit, accedentem ad Deum
oportet credere, quia est et quod inquirentibus se rem
nerator sit.

Praeterea fuisset D. Paulo [illegible] laudasset Abraam quod contra spem in spe credere et se futurum patrem multarum gentium quia [illegible] naturaliter impedita erat ad procreandum senio et sterilitate quod credere se futurum patrem multarum gentium fides supernaturalis est //

Hoc et ita intelligunt omnes doctores D. Aug. in epistola ad S. Hier. 19 [illegible] [illegible]. et sic error damnatus est in concilio Triden. se. 6. cane 12 ubi habent haec verba qui dixerit fidem iustificantem esse fiduciam misericordiae divinae remittentis peccata propter Christum, vel eam fiduciam esse [illegible]

[illegible] error est eorum qui ita fidem extollunt ut detrahant bonis operibus, primus huius erroris fuit quidam Arianus et nostris temporibus Lutherus nitebantur isti autoritatibus sententiarum iustus ex fide vivit, sed vivere est ab anima ergo [illegible] vita aeterna est fides //

Praeterea iustificati per fidem sed praemium nobis [illegible] [illegible] propter iustitiam ut dicit Paul. de reliquo reposita mihi corona iustitiae, ergo, si iustificamur per fidem tota ratio iustitiae est ipsa fides ergo non sunt necessaria opera externa //

At sic error omnia sacramenta destruit spem et charitatem [illegible] censuras ecclesiae destruit et tandem totam fidem nostram negavit [illegible] Lutherus apocalypsim propter illum locum beati mortui qui in domino moriuntur et [illegible] [illegible] illorum sequuntur illos //

At sic error damnatur [illegible] [illegible] qui est liber canonicus praeterea Jacob. 2o fides sine operibus mortua est. et Matt. ultimo euntes baptisate eos. et docete omnia ut servent ea,

Praeterea In apocalipsi 4 viventes adorabierunt proiicientes coronas ante thronum domini sui non solum adorabierunt Deum sed et operati sunt proiicientes coronas //

Praeterea [illegible] paschalis praeceptum est lege antiqua ut ungerent utrumque postem [illegible] agni et in domo ubi erat oblatio utrumque postem [illegible] intellectum et voluntatem et ubi operabatur //

Jubi operabat Propheta Jedeon dum elevasset in manu coniunctas et populus eius victor obtinebant dum duct eas pronas fingeret infelice fortuna premebatur Propheta Arca Noe intus et foris munita erat ut propter aqua tueret quod non solum sufficit fides sed opera requirunt //

Propheta postquam Christus pedes discipulorum lavit inquit satis beati eritis si feceritis haec, et sic D. Paulus non solum auditores sed et factores verbi Dei, et cum renunciatum Christo quod aderat eius mater cum mater tua et pater tuus respondit Christus mater mea et pater meus est qui audit verbum meum et custodit illud et etiam convenit habet quod beati qui audiunt verbum Dei et custodiunt illud //

Ad fundamenta huius erroris de duplici quod ibi sit sermo de fide viva informata charitate et 2º quod sumatur ibi fides radicaliter et profundamento desideraret, iustus ex fide vivit tanquam ex radici et primo fundamento // Inter catholicos vero non omnes consentiunt in adducendis significatis huius nominis fidei o Gabriel in 3. sent dis 23 quaestio adducit decem fides sequutus sententiam Alexandri Alensis 3. p. q. 7 4 membro //

Magister Vega in opusculo de iustificatione impii quaestio adducit 9 significationes Albertus Pigius in controversiis suis controversia 2ª gia cap. 6. reducit solum ad duas Castro de heresibus lib. 1. vere fides habet plurimas significationes //

ex D. T. possunt etiam diversis in locis desumi multae fides i in text sent. dist. 23 in explicat literae prima 2ª q. 5. 5. art. i in solutione ad 1m arg, 2ª 2ae q. 8. art. 8 in corpore sed ex his omnibus solum adducunt quatuor quibus possimus fides sumit //

Primo fides sumit pro fidelitate quae oponit fraudulentiae qua significat solet dici aliquam fidelit aliquid dicere quando sine fraude dicit // hanc deffinit Cicero i lib. de iustitia dicens

Hanc deffinit Cicero in lib. de iust.a dicens fides est dictorum conventorum qz constantia et ueritas utitur hac sig.e D. Paul. i ad Timo. i fidelis sermo et omni acceptione dignus q. X iesus in fine mundi uenerit peccatores saluos facere, habet et in eadem ad Timo 2o fidelis sermo si quis episcopatum desiderat bonum opus desiderat Jones apoca. i X appellauit testem fidelem i ueracem, et Regius uates utit. eadem sig.e dum excitat nos ad Deum laudandum cuius reddit causam qz iustum est et rectum uerbum Dei et oia opera in fide.

2o sumit hoc nomen fides pro sponsione aut iureiurando quo nos astringimur ad aliquid exequendum Hisp. Rencidos acepe da fidem D. Paul i ad Timo. 5 adolescentiores uiduas deuita quæ cum luxuriatæ fuerint in X, nubere uolunt habentes damnationem qz irritam fecerunt fidem i promissa deinceps castitatem uiolarunt, et ad Rom. 3. numquid incredulitas eorum fidem euacuauit? quasi dicat sic ut dicit D. Paul. X uerax est, et habet in psalmo illo cognum ut iustificeris in sermonibus tuis.

3 sumit fides pro fiducia qua fidimus in aliquem quam dan cusmg sect praecedenti in concilio tritden. loco seitato in opinione et psalm hac sig.e habet in textu in forma ne etiam fidem apud me esse, et Jacobi i si quis uestrum indiget sapientia expostulet a Deo qui dat oia affluenter et non improperat nihil hesitans in fide i. fiducia.

4 Hoc nomen fides sumit. pro habitu quo mediante sentimur dictis aliquorum aut reuelationibus, si assensus sit circa dict.a alicuius hois dicentis appellat. fides humana et habitus adquisitus sicut qui dicit est Deus assensus ille. c. alicuius habitus supernalis infusi a Deo et appellat. fides diuina habitus infusus supernaturalis et in hac sig.e sumit in hoc art.o praesenti.

Explicat. 3. ter. art. uos ueritas i et aduco explicat.m magisti lanon lib 2o de locis cap 3. ueritas i est ipse Deus qui nec fallit aliquem nec potest decipi, no fallit qz est summa bonitas decipere enim aliquem est malum q a Deo est alienandum nec etiam decipit qz est uera sapientia et ipsa met ueritas ego sum uia ueritas et uita.

Sint q. 3. concl. in hoc art.º sit 1.ª obiectum formale fidei est veritas 1.ª //

2.ª concl. non solum Deus verum et multa alia in ordine ad ipsum Deum est obiectum materiale //

3. concl. veritas prima quodammodo pot[est] dici obiectum materiale fidei

Circa primam concl. 1.m not.m e. q. de hac 1.ª disputant doctores in 1. sentent. dist.e 24. q. 2 6 et 2 s. D. T. ques. de veritate q. 14. Alexander Alensis et gagies Magister negat loco citato Castro aliqua dicit loco citato //

Sed principale Dubium circa 1.m concl. est videre utrum sit omnino certa. Sed concl. videt quod non 1. argt ad hominem, Deus sub ratione Deitatis est obiectum theologiae q. Deus sub eadem rat.e est obiectum fidei consequens bona est ans. e. D. Tho. 1. p. q. 1. art 7 et probo conseq.; item e. obiectum formale principiorum primorum et conclusionum alicuius scientiae; sed obiectum theologiae est Deus ergo articulorum fidei, qui sunt 1.ª principia theologiae ergo Deus est sub ratione Deitatis //

Et confirmat. quia quae cognoscit Deus fides cognoscit in ordine ad Deum ergo Deus ut Deus est ratio formalis obiecti fidei conseq.ª est bona et ideo ens est obiectum logicae p. o[mni]a de quibus disserit logica ordinant ad illud ans. e. D. Tho. hic in corpore articuli //

2.º principalit. argt illud est obiectum formale fidei et cuiusvis habitus cognoscitivi in quo fit ultima resolutio in assensu illius habitus. Sed ultima resolutio in habitus fidei fit in Deum ut Deus est ergo Deus ut Deus est obiectum formale fidei maior huius silogismi est nota et probat minor si ex pestalet ab aliquo quare credat hunc art.º Deus est trinus et unus respondebit q. 1.ª veritas revelavit et si ulterius procedas quare credis primae veritati revelanti dicet quia Deus est ergo Deus ut Deus est ratio formalis obiecti fidei et non 1.ª veritas //

3. Arguit Deus ut Deus est ratio formalis visionis divinae ergo Deus ut Deus est ratio formalis fidei consequentia est bona quia est comune axioma theologorum quod fides viae correspondet visio in patria s.m illud Pauli nunc videmus in inigmate tunc vero facie ad faciem ans probatur q. illud est obiectum formale visionis divinae a quo constituitur formalit. beti. Sed hoc fit a deitate quae

Que unit intellectui nostro ergo Deus ut Deus e. obiectum fidei &c.

Ultimo quia habet ratem finis in fide id habet ratem et formalem obiecti sed finis habitus est Deus, ergo obiectum fidei formale e. Deus ut Deus.

Pro explicatione huius dubii sunt aliqua advertenda. i est quod obiectum fidei e. duplex alterum e. id quod credit alterum u. id de quo credit quemadmodum obiectum scientiæ est duplex alterum e. id quod scit alterum u. id de quo scit quod scitur e. prop. e aliquid complexum ut patet in conclusionibus demonstrationes, illud u. de quo scit est res simplex et est subiectum de quo demonstrant passiones ut sane sic in fide illud quod credit e. quid complexum ut Deum esse trinum et unum illud u. de quo credit est ipse Deus qui est res simplicissima et purus actus proleam ymodo quod obiectum quod creditur sit quid complexum &c.

Primo quia fides e. habitus medius inter sciam et opinionem sed fides e. medius habitus inter sciam et opi. sed credita auditum sunt complexa ergo quod credit in fide e. complexum maior est nota, nam id quod scitur e. prop. &c.

2° probat hoc idem in hoc differunt fidelis et infidelis non in re simplici quod creditur e. quid complexum maior est nota probo minorem nam infidelis in hoc art.° Deum esse trinum et unum quoad significationem terminorum convenit cum fideli scit .n. quod trinus sunt trinum et Deus Deum immoto quod art.° dissentit ergo creditum e. quid complexum datum hoc credenda sunt multa in eis non est expostulanda particularis rat.° formalis obiecti quia sufficit ratio formalis obiecti simplicis ad quam ordinantur &c.

Est quod tota dubitatio de obiecto simplici fidei ad i.m hoc est certum quod Deus est obiectum omnium virtutum theologicarum habet hoc prop. a D. Tho. 1 2ª q. 62. art 4. et 64. eodem art.° et 66. art. 6. et probat ratione illud e. obiectum principale fidei in quod ordinantur ea que credunt principaliter, sed Deum ut Deus est ordinant principaliter omnia credita

2ª D. D. T. Ho. Ques.

q Deus. e. obiectu om mixtum //

Quod q dubitat. e. quae e. ratio formalis per quam Deus e. obiectum fidei sit q 1ª opinio quam refert Dura in 3. sent. d. 24. q ratio formalis fidei e. no visum et pbt. haec est aliquibus rationibus //

Sit 1ª Desumpta ex diff. fidei ad Hebreos 11 fides e. substantia sperandarum rerum argumentum no apparentium tunc sic ratio formalis obiecti est quae explicat per eius diffinitionem sed no visum, e. no apparens e. ultimum in deff. fidei q illa est ratio formalis obiecti fidei //

2º pbt ex Aug. fides e. credere quod no vides q no visum est rat. formalis fidei. 3. D. Grego. dicit fides no habet meritu ubi humana ratio praebet experimentu ergo no visum et f. //

At haec opinio reycienda est et e. notandum est quod no visum quis sit de diff. fidei no tamen est rat. formalis fidei sed condicio concomitans obiectum pro hoc statu et hoc tenet ex parte nostra et art. articuli fidei ut notat D. Tho. infra ar. arto 6 hac ques in sol. ad 2m arg. aliquando distinguunt articuli per no visum q tamen e. ex parte subiecti credentis et sic tam expellit illam ibi D. Tho. et expellet aliquibus rationibus et 1ª //

Ratio formalis obiecti e. illa a qua dependet veluti ab ultimo principio tota certitudo habitus cognoscitivi, sed si no visum esset ratio formalis fidei nullam haberemus certm in fide ergo probo minorem q. privationes cognitio no haunt per habitus esset q in obiecto fidei resolu ... ad illum habitum et sic ille habitus esset rat. formalis obiecti //

Est 2ª Ratio contra istam opinionem Ratio formalis obiecti alicuius habitus cognoscitivi debet ee de perse sed no visu e. de per accidens maior de se patet q. specificatio in scientiis sumitur ab illa rat. sed pot in q. no visum tenet se ex parte subiecti credentis, q. penes hoc q actus videndi vel no videndi cadit supra ipsum subiectum subiectu dicit visum, e. no visum et //

3. Ratio si no visum esset rat. formalis fidei visum esset Ratio formalis beatitudinis q. contrariorum eadem est disciplina sed hoc falsum 1º q. essentia divina 2º obiectum. e. prius quocumque actu sed visum est posterius obiecto q. praesupponit actum videndi obiectum q Rat. formalis fidei no est no visum //

Sed m. l. Dubium V. Hoc q. l. ei nō uisum quę l. conditio co
comitans obiectum fidei [illegible] possit separari ab
obiecto fidei e Dubium est propter raptum D. Pauli usque ad 3. celu
Deque ad Dubium q. [illegible] hoc statu est conditio concomitans habitui fidei
tunc ei D. Paul amisit sine conditionem quoad actum esse modum
transeuntis/

2a opinio est Durandi in prologo primum sententiarum q. 3. ubi dicit q
ratio formalis fidei et theologię est actus meritorius est actus ordina
bilis in uitam ęternam probat suam op. q. illud est subiectu
habitus cognoscitiui cuius finis proximus est perfecta cog. illius
subiecti seu cognitio quę habet per fidem est actuum meritorum
et actus meritorius est obiectum fidei et [illegible] tam in sua practica
quam in speculatiua, quam in speculatiua cognitio finis quod est subiecti
in practica [illegible]
Timo. 3. doctrina diuinitus inspirata utilis ad docendum et
erudiendum in iustitia ut homo Dei perfectus bonum opus
ad omne instructus fieret. 2o ad Galat. 4. misit Deus filiu
suum natum ex muliere sub lege ut eos qui sub lege erant
redimeret q actus meritorius est finis fidei [illegible]
formalis obiectum illius//

Hec op. et Durandi reiicienda est q actus meritorius prin
cipaliter tribuit charitati ut formę motiuę [illegible]
spei et fidei rat illius, at hoc esset confundere oes uirtutes
et [illegible] eas q actus meritorius oes competit suo modo//
Deinde q finis fidei quę sit et necessaria catholicis n
est [illegible] meritorius sed ipsius Dei ut finis et super na
turalis cognoscere aut actus meritorii et [illegible] mediorum
[illegible] nihil probat//

Est 3. opinio aliquorum dicentium Deum sub rat Deitatis esse for
malem ratem obiecti fidei hanc op. habuit Gregor. Arim. in
prologo sent art 2 [illegible]
[illegible] conclusiones sunt quas [illegible]
[illegible] contra [illegible] S. Tho
[illegible]
potius sunt aliquot aduertenda 1 sit q ueritas duplex est
altera est in essendo, altera uero in indicendo ueritas in es
sendo ut explicat D T [illegible] q. 16 art 2 est natura rerum
[illegible] intellectualis obiectum ipsius Dei ordinabilis
in intellectu et potens per fidem illum quā definiunt

Auicena sub his verbis veritas in dicendo est perspicuitas
estabilitum et firmum rei quod nihil aliud est quam esse
rei, hec aut veritas in essendo nihil realiter addit nat.
intellectuali sed solam resp.m rationis.
Unde idem est dicere homo et homo verus, et idem dicere Deus
et Deus et Deus verus quod non addit novam naturam ut sap.
bonitas et alia attributa quae nostro modo intelligendi no
vam rat.m formalem [illegible] in nobis vero sapientia
distinct. natm. dicit ab [illegible] humana.
His suppositis [illegible] de veritate [illegible] ut in
dicenda sed ut magis pateat [illegible] veritas in dicendo
nihil aliud est quam quod perfectio falsitas in dictis non
possit reperiri [illegible] aliquem appellare
veracem [illegible] veritas in dicendo addit aliquid
reale supra ens et supra natm intellectualem et huius
modi veritas in dicendo emanat veluti sapientia
et reliqua alia attributa a Deo veluti ex radice et
origine omnium attributorum nostro modo intelligendi unde
idem est quaerere an Deus sit obiectum Theologiae sit
Deus et veritas in essendo in quo sensu non est sermo de
huiusmodi veritate in essendo nam cum S. T. 1 p. q. 1 a. ult.
primo dixit Deum esse obiectum Theologiae dixit
veritatem in essendo esse obiectum Theologiae quem
idem est dicere [illegible] et homo [illegible]
aia rationale quo intelligi debet de veritate in di
cendo et sic dicimus veritatem in essendo et pri
mam [illegible] rat.m formalem fidei
et theologiae [illegible] probatur [illegible] arg.
[illegible] obiectum theologiae et fidei in essendo [illegible]
in immediatum et proximum in cognoscendo autem
dicendo [illegible] alia [illegible] ratio cognos
cendi immediate art.m [illegible] et alia est ratio cognos
cendi immediate concl. theologiae, quemadmodum in [illegible]
alia est ratio immediata cognoscendi principia
[illegible] lumen naturale et alia est ratio

In mediata cognoscendi prop. citas ius Test.o et demonstratio
sed per contrabit aliquis quare. D. T. attribuit rat.m
formalem scientijs in essendo, at uero fidei rat.m for-
malem in dicendo ad 3.m Rp. q. cum scientia adquiratur
per modum rei ius per causas productiuas illiq consti
stituit ueritatem in essendo esse rat.m scientiarum //
Cum aut fides innitat testim reuelato no statuitura
tionem formalem fidei ee ueritatem in essendo sed ue
ritatem in essendo dicendo //
Ad 2.m arg. Rp. q. arg.m probat de rat.e com.uni summa
fidei et theologiae no aut de immediata et proxima
rat.e formali fidei, q. haec ueritas in dicendo erit
cum hi ueritate in dicendo ut praesuppositum, et erit
alterius in essendo illi attribuunt oia credita in fide
tamquam ratiom com.munissima //
Ad 3.m arg. Rp. q. hec prop. credendum e. prima ueritati dicenti
est inmediata et in ipsa fide et est nota nobis et in se ubi
sit ultima resolutio tamquam ratiom formali inmediate
q. inmediatum medium credendi art.s fidei est i ue
ritas reuelans et dicens et sic illiq prop. no est reddenda
ratio, quemadm no est reddenda rat.o sui quare so
est aial rat.e quis ammat resoluat in sust. m. Cor
pus unde arg.m probat re resolutionem in deitatem
oi articulis fidei no tamquam in rat.m formalem in
mediate quis e. ueritas in dicendo, sed tamquam in
rationem com.munissimam art.us fidei et theologiae
Ad 4.m arg. Rp. q. idem e. obiectum formale fidei et beatitudinis in
ratione essendi diuersa hi sunt rationes formales incognos
cendo fidei et uisionis beatificae. S. Th. 2.a 2ae cum D. Tho. 1.a p. q. 1.
art. 3. et 7. q. eadem est ratio formalis fidei et beatitudinis
ut quis et ut res no hi eadem e. rat.o fidei et beat.is sub qua
uidendi sunt isti termini art saitatis //
Ad ultimum arg.m Rp. q. uerum est q. idem est finis

et obiectum est fide diversa in rat. formali qua est immediata
mensura habitus cognoscitivi, ex hac doct. elicitur aliqua
inserviaria i. fit qui in obiecto habitus universis habet duplex
rat. formalis reperiri alteram est in essendo alteram in cog-
noscendo ut in philosophia qr qui cognoscimus effectus per
causas causae illae dicuntur rationes formales in essendo
respectu effectuum qr a posteriori cognoscimus causas per
hoc ut effectus dicuntur rationes formales cognoscendi
causarum qr per effectus cognoscuntur causae (demonstratio
qr est a posteriori/

Sit 2m Rat. formalissima in essendo omnium quae credu-
per fidem de Deo est Deus sub rat. Deitatis et veri-
tas est in essendo qr. materiale adiit contra Caiet. in
commentarijs suis ubi dicit q. Rat. formalis fidei ut
Deus est Deitas in essendo veritas vero in essendo est Ratio
formalis cognoscendi qd falsum est ex dictis qr non dis-
tinguunt realiter Deus in rat. veritatis et veritas in es-
do//

3 consectarium no. Inde est colligendum visionem beatificam
et fidem esse eiusdem spei qr habent idem obiectum in esse-
do cum habeant diversa lumina veluti media for-
malit distincta ad cognoscendum, in visionem bea-
tifica est lumen gloriae et medium in fide est lumen
obscurum fidei//

Nam 3 reperiuntur in fide respondendo qr quando
in primis principijs, nam in primis principijs forma-
mus assensum circa lumen intellectus agentis illus-
trantis principia, et per idem lumen assentimur il-
lis et quo cogimur ad assentiendum 3. etiam sunt in fide
assentimur per eam artlis fidei et inclinamur ad
assentiendum et cogimur assentire//

4 consectarium fides et theologia non solum differunt spe-
cie vero genere quamvis habeant idem obiectum in
essendo qr per diversa media assentimus artlis
fidei et theologiae articulis fidei testificante veritate
divina tamen in theologicis per diversa

Media realia q[uo]d conv[eni]e[n]t. e. de scientijs inter se per diversos discursos et demos. ut p[ate]t in primis principijs et cum mis scientie et in s[cienti]a que extendit ex illis principijs habent diversa media i[n] principia lumen naturale s[cienti]a v[er]o demonstratione et sic distinguunt ;/

Sed c. arg[umentu]m ut magis apareat veritas huius rei, et fides utit[ur] discursu sicut theologia q[uae] habent eandem rat[ione]m formali cognoscendi et sic no[n] distinguunt genere siquidem conveniunt in obiecto materiali et in formali arg[umentu]m hoc bonum est et probat maiorem q[uia] cat[holicus] saepius utit[ur] hoc sylog. o[mn]ia que revellant a Deo sunt vera et credenda et hoc diximus etc. i[n] princip[io] de quo no[n] est credenda ratio sed tenemus et iuncus (?) hu[ius] art[iculus] e. revelatus a Deo q[ui] e. verus et credendus ;/

Ad hoc arg[umentu]m di[cendu]m q[uod] de primis principijs in lib. de posteriori resolut[ione] uti q[uod] uti sylog. aut discursu est dupliciter uno m[od]o uti illo tanq[uam] medio necessario et formali ad asentiendum concl[usioni] et hoc competit scientijs et theologie, alio v[er]o m[od]o utimur discursu ad maiorem explicationem ex bonitate intelligentis et hoc compet[it] articulis fidei in fide et primis principijs in s[cienti]a nam in hoc princ. o[mn]e totum e. maius sua p[ar]te, utor ego hoc sylogis. que nobis proponunt credenda aut cognoscenda per lumen naturale sunt vera sed o[mn]e totum e. maius sua p[ar]te e. huiusm[od]i q[uia] assentimus illi lumine naturali q[uod] e. verus assensus et credendus et hoc no[n] impedit dist[inctionem] m[edi]a[?] sic natu[ra]m in s[cienti]is et primis principijs q[uod] nec in theologia et fide ;/

Est in presenti unu[m] arg[umentu]m contra praefacta s[ententi]am inde q[uod] ad tantum se extendet habitus fidei ad quantum se extendit deitas sic probo ars (?) q[uia] manente rat[ione] formali alicuius habitus manet etiam extensio que continet sub habitu q[uia] nemen (?) sumat per extentionem rationis formalis sui obiecti ergo o[mn]ia que cognoscunt de Deo ut Deus est possunt cognosci per fidem ;/

ergo omnia quae cognoscunt de Deo ut Deus, possunt cognosci per fidem ad hoc arg. Resp. quod non est conveniens confiteor quod probat arg. si consideret se sim. se et sm. suam natm. quod tamen in per habitum fidei in via non cogit omnia quae continent sub deitate illud est ex parte nostra quia noster intellec. est limitatae virtutis et capacitatis quia non deserviit habitus fidei sed perficit ea autem quae cognoscunt de Deo sunt infinita quo sic deffectus tribuendus est nobis et non habitui fidei,

§ 2º Resp. cum D. Caiet. 2º Dubi. commentari huius arg. quae est doctrina vendicata a D. T. quas dixerit q. 14. art. 8. in solut. ad ultimum arg. hoc est solutio quod non requirit quod habitus alicuius obieti extendat se ad omnia quae continent aut emanant a ratione formali illius ratione formali hoc, et eius diff. a qua velut ab integra ess. procedunt multae propriae passiones quarum alteras demostrant in scientia de hoc altera vero in philo naturali et multas in metaphi, //

His suppositis sit unica concl. quae respondit in dubio veritas in dicendo est ratio formalis cognoscendi omnia quae continent sub fide quod est dicere per summa verit. dicente et revelantem cognoscimus credimus et assentimus eis tanquam per rationem formalem et proxima quemad. omnes colores vident per lumen immediate

Probat hec concl. tum ex dictis sunc etiam quia in illa sistit ultima resolut. in art. fidei et ibi est ratio velut in principio quia veritas prima nec fallit nec pot. falli, //

Probat. 2º hec concl. quemadm. in fide human. asserimus illi non per essentiam dicentis sed per eius autoritatem quia est ho. verax quod eadem rat. in fide diu. non assentimus creditis illius per ess. Dei in mediate sed per eius autoritatem dicentem //

Sed contra hoc est unum arg. Certe ratio formalis fidei in cognoscendo est prima veritas dicens sed hec prosfluit a Deitate veluti sapientia et bonitas quo dicendum est ratm. formalem fidei esse deitate incognoscendo

Ad hoc arg. Resp. quod nihil probat quia multum probat eodem n. arg. probabis bonitatem divinam esse ratione formalem fidei, quia veritas in dicendo prima est quae non

que n falit ne po fallere nō falit proueniit ex bonit^e diuina
ut probatu ē superius q̄ rat^o formalis fidei esset
~~ueritas~~ bonitas ī nō prima ueritas //
2° probares eodem arg in charit^e obitu formale illius
esse Dei ^tn^ē nō bonit^m q ē falsum, nam hec bonitas
propter quam ē rat^o formalis charit^is prouenit a deitate //
Et hic inde aliud arg sequitur et ex hac conl q si per impossibile
hec ueritas ī nō esset Deus q esset fides diuina que habe
~~ret~~ de illa cons^m ē falsum & probo ans quia ubi
manet rat^o formalis alicuius habitus manet habitus
sed perit ueritas ī dicens ē rat^o formalis fidei
ergo quis per impossibile hec ī ueritas dicens nō esset
Deus esset de illa fides diu^a cons ē falsum esset
quia hec nō esset fides theologica que ē de Deo //
Resp ad arg ī quod uno impossibili dato multa sequuntur cum aut hoc
sit impossibile q sit ī ueritas e nō sit Deus impossibilis esset
casus positus, sed dico 2° q ratio illa formalis fidei nō ē de qua
cumque ueritate prima, sed de ueritate ī que est Deus unde si
per impossibile ut probat arg^m esset aliqua ī ueritas que nō
esset Deus, fides que de illa haberet nō esset infusa & su
pernaturalis quia obiectum formale fidei infuse est ī ueritas in
dicendo que profluit a Deo sub ratione deitatis q si tollatur
tur hic influxus & emanatio ab ipso Deo in fide nō erit
fides supernaturalis, & hoc magis apparebit in charit^e
si charitas que uersat circa primam bonitatem tanquam
circa obiectum formale illius, consideraremus eam distinc
tam ab ipso Deo nō esset charitas diuina quia nō uersat
circa Deum q requirit ad uirtutes theologicas //

Est m^o Dubium in D. Caiet. an ī ueritas absolute sine aliqua li
mitatione sit ratio formalis fidei & ratio dubii ē quia pro
utraque parte uidentur arg^a apparentia ī^m uidet q ī ueritas
absolute sit ratio formalis fidei ex conl. suis art pro
alia p^r uis quod sit ī ueritas reuelans cum illa limit^e
i pro itaque hac p^e sit rat^o D. T. in corp art. dicit n. ideo
nos inquirere assensum creditis in fide quia ī ueritas reuelat
ergo ī ueritas eam reuelat^e ē ratio formalis fidei //
Preter. quia ī ueritas nō pōt se manifestare per se ipsa
nisi aliquo lumine nobis comunicato, hoc aut

2a 2

hoc aut lumē, ē per revelat.m in via ut pt. in proph.tis ē in ipsa fide aut in ecclesia quo.a veritas revelans est rat.o formalis fidei huic Dub. R. D. haec unica concl. quae est

veritas revelans. ē Ratio formalis fidej is ta concl. probant arg.a immediata quae statuta sunt pro parte affirmativa

sed Insurgit Scot. in 3. sen. dis 23. questiuncula 1.a arg.m Scoti est fides ē quid reale q. est habitus cognoscitivus, ratio formalis illig habitus debet ēē realis. sed si esset 1.a veritas revelans Ratio formalis fidej esset ens rationis rat.o formalis fidej q. nō est dicendum, probat Scotus minor q. revelans ē revelatum nihil ponit reale in ipsa fide quemadm ēē dilectum, l amatū, nihil ponit reale in amato sed in amante q. Ratio formalis fidej est ens rationis

Ad hoc arg. nostrum haec q. Revelans duob. modis pot usurpari uno m. active q. idem ē q. revelans, alio vero m. passive q. idem ē q. dictum ēē et revelatum esse et hoc nihil ponit reale ut probat arg.m Scoti nos m. nō sumimus in hac quae revelans sed in prima uts active et hac rat.e ē quid reale

At hec op. Doctissimo viro huis temporis nō placet quis communis defendat. Dominus n. Dosa dicit nō esse rationem formalem fidei revelans, qr. si sumat active ut dicat haec tunc nō ē rat.o formalis fidej sed est causa efficiens et qui revelat dicit m. esse condit.m aut rat.m sub qua et explicat in pot.a visiva nam Ratio formalis obiecti potent.e visivae est lumen qr. oia quae vident vident per lumen tanq. per rat. formalem atū conditio sub qua est color et in combustione igni Ratio formalis nō est approximatio est m. Ratio sine qua nō. sic ratio formalis fidej est veritas prima condit.e m. auctas sub qua revelans, quemadm n. in genere causae materialis et sicuti conditio sine qua nō est approximatio generationis ut lumē illuminet, instrumentum ē introductio luminis et luedinis Rat.o ū forma

est lumen sic in fide instrumentum & ecclesia propo
nens ut diceremus inferius & ratio quo formalis & veritas
in ratio vero sine qua non est revelans //
Unde in hac opinione resp. est ad arg. veritatem revelatam s. in veritas revelans
passive cum non sit ratio formalis quae sed causa sub qua non est
inconveniens quod probat arg. //
Sed & unum Dubium in hac opinione quemadmodum ad videndum colorem requirit
lumen exterius illustrans eadem rat. in credendis art. fidei ponere
dum est aliquod lumen exterius illustrans credita ... cum doctrina
praecedenti quod quemadmodum habitus principiorum suo lumine naturali ipsius
... principia ... intellect. inclinat ad assentiendum illis
eadem rat. in fide ... suum lumen supernaturale sibi coniunc
tum quod illuminat credita & habet etiam ut dispositio & pot.
intellectualis inclinat ad assentiendum illis //
Sed cum haec opinio Dei sit particularis bene deffendi pot. comu
nit tamen opinio Caiet. defendit ... arg. Dei propria opin.
& resp. ad arg. Dei cum doct. praecedenti quod veritas sumit duplici
uno modo pro veritate in dicendo quae & idem realit. cum ipso Deo
alio vero modo sumit veritas pro ... indicendo quae & Deum
esse veracem & hec aliquid reale addit & sic non & causa effi
ciens sed formalis quius ut & veritas in essendo est causa ef
ficiens //
Dubium & in hoc art. ... omnia revelata quaecunque & quomodocunque
cadant sub habitu fidei ita ut illis assentiamur per habitum
fidei quod apparet maximum esse inconveniens nam si Deus
revelasset alicui crastina die futuram esse pluviam sic est
in veritas revelans quae est ratio formalis fidei quod assentimur
huic prop. per habitum fidei //
Resp. hoc arg. diversi diversa tenent secundum & opinio Caiet. in hoc
art. & in lib. de concep. virginis quod solum ea quae revelant & ex
pectant ad religionem Christianam & proponunt ab ecclesia
esse credenda per habitum fidei istam opinionem tenet et ma
gister. sont in 3. dist. 23. & D. Agus. in ...
cap. 9. & magister Canus lib. 12 cap. 8. concl. 3. & Dominicus
desoto lib. 3. de natura & gratia cap 11. tenet etiam magister
Vega lib. 9. cap. 8. & probat hec opinio duobus arg. magis
de Cano & ... & altero Caiet. in praesenti art.
sit 1. fides catholica est universalis quod credita in fide sunt
universalia quod particularia revelata alicui non

Quae sunt credenda per habitum fidei //

2o. Prob. fides haec est virtus theologica quae eius obiectum est Deus et omnia quae ordinant nos in ipsum Deum sed solum ea quae proponuntur ab ecclesia solum ordinant nos in beatitudinem ergo illa solum sunt credenda per habitum fidei //

3o. Prob. est haec quemadmodum se habet bonitas respectu charitatis ita se habet veritas respectu fidei sed bonitas extendit se ad multa ad quae non se extendit charitas videlicet ad alendum irrationalia et substentanda, ad quae non se extendit charitas quia non diligimus nos irrationalia per charitatem // quia solum diligimus Deum et proximos ergo similiter ad plura se extendit prima veritas revelans ad quae non se extendit fides videlicet ad revelandum pluviam futuram et ad alia huiusce modi //

Haec opinio potest etiam probari ratione deducta a D. Thoma 2a 2ae q. 1 art. 8 in solutione ad primum argumentum ubi habent haec verba fides nostra innititur revelationi apostolis et prophetis factae non cuilibet alicui alteri factae tum est argumentum illa est ratio formalis fidei cui innititur nostra fides sed haec est revelata apostolis et prophetis ut patet ex hoc exemplo D. Thomae ergo ea quae revelantur ad religionem christianam cadunt solum sub ratione et latensu fidei //

Sed contra istam opinionem est unum argumentum per habitum fidei a fonte i. mu... huius prob. Toviam habuisse canem et etiam quod Jacob habuit duos filios sed haec non videntur spectare ad religionem christianam quod omnia revelata vel expectent vel non expectent ad illa credenda sunt per habitum fidei nostrae //

Pro solutione huius argumenti est notandum ex Magistro Cano lib. de locis theologicis cap. 17 lib. 2o quod omnia quae sunt in sacra scriptura vel sint maxima vel sint minima credenda sunt per habitum fidei nam alias veniret detrimentum nostrae religionis quia forsitan aliquis diceret prosuo beneplacito haec sunt minima in scriptura et ideo non sunt credenda quod diceret de articulo resurrectionis Christi 3 die et, et de patre et filio spirantes spiritum sanctum ut unum principium quod maximum est deterrimum, alias rationes potestis vos illic videre //, in Canon. loco citato //

Et ad argumentum haec cum solutione D. Thomae 2a 2ae q. 1 art. 2o quod singularia quemadmodum expectant ad religionem christianam expectant etiam ad fidem expectant autem ad religionem christianam ut proposita vita alicuius sancti incitemur ad Deum diligendum tunc etiam ut cognoscant autoritatem

corum per quos revelatio sec divina est fides successit in ecclesia.
unde singularia non posse primo expectant ad religionem
sed quoddam in expresso et sic exempla proposita de
Iosua et Iacob ideo expectant ad religionem christianam
quia scriptura in qua sunt exempla sunt sicut canonica
expectat per se ad fidem, tunc etiam quia exemplum Ja
cob aliquid significabat in testamento novo, sed expe
ctavit ad mores //
Est altera opinio quae ut probabilior a quodam neoterico solet
deffensari et dicit esse conformiorem D. Tho praecipua
opinio est quia omnis habitus specificat et distinguit ab omni alio habi
tu per eius rationem formalem sui obiecti sed ratio forma
lis fidei est prima veritas revelans ergo omnia revelata quocumque
modo continent sub fide //
Sed proposite arg contrariae opinionis notat quod non possu
mus falli in instrumento spiritus sancti ergo quaecumque reve
lant per quodcumque instrumentum credenda sunt a nobis quia
non fallemur circa tale instrumentum //
Inde hi colligit non esse assentiendum rebus particularibus
per habitum fidei quale est illud de revelat. statuis futuris
quia cum absit ratio formalis fidei quae est prima veritas reve
lans cum desit causa sine qua non non sunt credenda
per fidem quam dicit esse fidem divinam et explicat in
exemplo lignis ignis habet potentiam comburendi praeparatum
dispositum combustibile si desit approximatio quae est
causa sine qua non non introducet formam ignis in ligno
sic in fide si desit fides divina quae est causa sine qua non
possumus scire utrum illa revelatio sit a Deo, et non non
sunt credenda singularia per habitum fidei //
Restat in hoc arg contrariae opinionis pro hac opinione et hoc ad primum quod fides illo
dicit universalis omnem personam inspicit cuiuscumque sexus quod est dicere
fidem esse universalem ratione personarum est etiam universalis
ratione necessitatis quia omni homini est necessaria ut salvet et et
ratione loci sm illud in omnem terram exivit sonus eorum //
hoc ergo ad arg quod non est universalis fides ratione eorum quae propo
nuntur credenda sed ex triplici necessitate praefacta //
Ad 2m arg. hoc quaerum est quod probat argumentum fidem esse virtutem theo-
logicam et etiam omnes revelationes tam particulares quam univer
sales inspiciunt ipsum Deum tamquam primam veritatem
revelantem, differunt hi in instrumento

qr revelat. universales per publicu instru., particulares
vero per particulare instrumentum, //
Ad 3. arg. Rp. i. qd ans. habet no est verum ans habet qr implicat
ad plura se extendere prima bonitm ad quae no se extendat
ipsa charitas quemadm. e impossibile q ad plura se extendat
visio ad quae no se extendat lumen, qr visio specificata lu-
mine vebut ab obiecto formali, sic inquit hec op. q. quis
bruta animalia irrationalia quaeqz no diligamus
amore amicitiae amamq ni amore concupiscientiae
vita ad eadem se extendit prima bonitas et charitas //
Ad hec opi. quis sit probabilis probabilior m. l. oppposita
opinior tunc e communis opio se habet fortiora arg. //
Sed e. arg. contra primam opi. formalit e. hereticus qui no assentit
asensui fidei huic prop. Deus revelavit me ee in gra at hec prop.
est particularis et nihil conducens ad Christiana religionem
ergo et revelationes particulares cadunt sub asensu fidei //
Pro solut. huius arg. e. notm q huius in revelationes particu-
lares et et prophetia supra huius crastina die ee futura plu-
viam no cadere sub asensu fidei, sed assentimur his prop.
particularibq aut per prudentiam, e. per habitu prophetiae
qr regularit no cadunt sub asensu fidei nisi forte depen-
dens ex q. sunt in lib. canonicis qualis e. prop. illa particu-
laris de cane Thobiae //
Unde ad antes arg. Rp. i. dicimq istud negari ad o... de
Soto cap. 3. lib. de n. et gra. c. 11, sed distinguendo c. po-
tius antecedens. l. n. ego no asentior illi prop. quia revelatu
est me ee ingra qr Deus revelans potest me fallere no, et
tunc formalit e. hereticus qui no asentit illi prop. istr
ratm no qr no asentit revelationi sed qr e. contra prop.
religionis Christianae idest contra primam veritatem re-
velantem si ali
si aliquis vero persistat in no asentiendi illi revelat.
et tunc no est contra fidem sed contra fidelitatem quae e.
virtus quaedam particularis //
His no obstantibq ut colligat diff. obiecti formalis fidei
e. notanda diffa. int fidem et prophetiam de qua latius
tractat D. Tho. inferius e sit i. differentia, q fides
est per modum habitus. prophetia vero per modum

per modu actus //
Diff^a fides comparat auditui qz fides fit ex auditu pro
p^ria uero visionem e hic p. p^scti. deicunt videntes //
3^a diff^a q^d fides e in intellectu dependens authoritate p^ria
uero non //
His suppositis Seq. diff. obiecti formalis fidei per quam dis
tinguitur a lumine gloriae, a visione beatifica a scientia in
fusa &c. Sec. est ueritas reuelans obscura per modu
habitus in mediate dependens ex autorit^e dicentis // & re
uelantis //
Est in presenti Dubium in hoc art. 1. prter primam ueri^tem reuelanté
sit ponendum aliquod testimonium exterius ut autoritas ecclesiae
uel fides sum in quam ueluti in primam rat^m formalem fidei
debeat fieri ultima resolutio in asensu fidei ut separemus
certa ab incertis not^m est 1. q^d tota nostra fides dependet ex
duabus prop^e //
1. est omne reuelatum a Deo est uerum hec prop. est per se nota
qz Deus cum sit 1. ueritas et 1. bonitas nec fallit nec pot
fallere et sic asentimur huic prop. lumine naturali et no
per habitum fidei qz tam gentiles quam christiani asentirit
&c. //
2^a prop. e. hoc. e. reuelatum a Deo ut Deum e trinum et
Unum et alij articuli fidei de hac prop^e. e tota controuersia
q^d. sit asentiendum illi propter aliquod exterius testimo-
nium aut ecclesiae proponentis aut fidei sum praeter pri
mam ueritatem reuelantem //
Primum x. nobis his cum hereticis ut optime adducit Magister
Cano lib. 2º de locis cap. 6. et cap. 8. ubi respondet arg^s primus
1. herror est hereticor. nostri temporis qui uarios sensus tri-
buunt locis scripturae quos appellant los dexados a la lumbra
dos isti q^d heretici dicunt praeter 1^m ueri^tem reuelantem ulti
mam resolution fieri in spiritu intus loquentem unde
ponunt testimonium interius et pro ultima rat^e
fidei formali dicunt et q^d si aliquis expostulet cur credis
huic ueritati Deum esse trinum et unum respondet
qz 1. ueritas reuelauit. si ulterius petant dicunt credo
primae ueritati reuelanti qz spiritus intus sic dicit et
adducunt autoritatem Matthei 16 ubi dicit beatus est
Simon Barjona qz caro et sanguis no reuelauit tibi

Sed pater meus &c.
Sed Summam autoritates e alias Sumuscem quas adducunt isti pro suo errore uidendas sunt in tanto loco scitato capo Sat facile reijcit sic ettiam cum isti ad libitum negantes, sacram scripturam sensus retorquent e damnant in concilio triden. se [illegible] cap. 4 &c ubi habent hec uerba nemo sue prudentie innixus e alia eos.

Est alius error aliquorum dicentium ponendum esse hoc testimonium exterius ecclesie negant in illud esse diuinum sed humana fide credendum e adducunt textum Joan 4. de muliere samaritana ubi dicit multi crediderunt propter uerbum mulieris, q assensus tributus illi prop. dicunt isti ex testimonio exteriori est humano in uis a muliere &c.
Sed iste error reijcit qz Xtus dicat uobiscum sunt in confirmationem sicuti tunc etiam qui uos audit me audit e qui uos spernit me spernit, e Joannis 6. nemo potest uenire ad me nisi pater qui misit me traxerit illum
Conuincit quod quodcunque testimonium l. necessarium in ecclesia uos testimonium ecclesie proponentis e efficax dei motus. l. testimonium intus loquens differentia est q spiritus intus loquens est causa efficiens hoc uero testim exterius. l. causa proponens, unde non probat hoc. qz interius est discentiendum e etiam qz est deteriora naturae in concilio triden propter illud, sicut quis credet auditui nostro quasi dicat nos sumus sufficientes ad proponendum credibilia. at saris cum aut alii credant non sumus potentes, qz hoc munus est spiritus sancti qz necessarium est speciale auxilium intus mouens ad credendum. ut dicit D. Aug. lib. 1 retractationum cap 21 e determinatu l. in concilio triden cap. 6 sess. 6 et se 6 canone 3 &c.
Modo in cum tertius est Dubium idem. V. ultima resolutio in actus fidei debeat fieri in ecclesiam proponentem uel in rationem formalem obiecti fidei prop primam ueritatem reuelantem e primo q debeat fieri resolutio in ecclesia proponentem tanquam in primum principium fidei sunt arg fortissima &c.
Erit prima illa l. ratio formalis obiecti fidei in

Qua est ultima resolutio in articulis fidei sed illa est ecclesia proponens quæ ratio formalis fidei et [illegible] est nota pro no [illegible] nam si quæras quare credis huic articulo fidei Deus est trinus et vnus. respondet quia prima veritas revelavit et si petas ulterius quare credis huic revelationi quia ita invenio in sacro eloquio, si petas ulterius quare credis ea quæ sunt in sacra scriptura esse revelata a Deo dicis quia ibi sunt doctissimi viri et sancti caput [illegible] ecclesiæ qui non possunt me fallere ergo ultima resolutio sit in ecclesiam proponentem ergo//

2m argumentum si ratio formalis fidei esset solum prima veritas revelans sequeretur processus in infinitum et nihil esset certum in fide probo sequelam nam si petat quare credis Trinitatem ab aliquo fideli respondet quia prima veritas revelavit et si ultra quare credis primæ veritati revelanti respondet quia Deum revelasse [illegible] revelat, quæro de hac 2a revelatione Deus revelat quare credis dices quia revelavit et sic de aliis revelationibus et est processus in infinitum ipsis ergo prima veritas revelans non est ratio formalis fidei//

3. arg. [illegible] si prima veritas revelans esset ratio totius fidei daret occasio errandi multis hereticis nostri temporis et his los que llamamos los dexados o alumbrados quia cuilibet [illegible] dicent ipsi prima veritas revelavit cum autem hoc non possit cognosci nisi per aliquod exterius videtur ecclesia proponens tamquam certissima et spiritu sancto illuminata//

Hæc et [illegible] [illegible] de Medina lib. 1. [illegible] in Deum fide [illegible] fortissima eius argumenta sunt hæc duo hæc sequuntur sit primum in rebus fidei ponenda est regula certissima per quam fidelis ab infideli separatur sed hæc est ecclesia proponens ergo illa est ratio formalis fidei maior nota est probat minorem quia non sufficit testimonium interius ut probabimus supra quia infideles dicunt se habere hoc testimonium interius ergo aliquid exterius requiritur nullum autem est certius ecclesia quæ in rebus fidei cum nunquam non potest errare et ad illam recurrendum est sicuti ad supremum [illegible] in rebus fidei//

Ultimum arg. est ecclesiam proponere, et ecclesiam dicere tribuit pro ultima ratione tam [illegible] doctis quam

2ª 2ª Ques 1 art 1 de fide

in doctis proponit ecclesia tanquam certissima regula ergo ipsa ecclesia proponens est ratio formalis fidei probatur ans respectu ab illis rusticis quare credis statim dicet quia ecclesia proponit nisi ipsi dirimitant de habitu infuso ut patet experientia ergo ad illos non expectat hoc

Probat ans de illis doctis ex Augustino contra fundamentum Manichaei cap. 5 evangelio non crederem nisi authoritas ecclesiae ad hoc me commoveret ergo ultima ratio est et primum principium quia ecclesia proponit

Inter Doctores scolasticos circa istud dubium. Et 1º Durand. in 3 sent dis. 23 q 2ª et Scotus in 3 dist 23 q unica et Gabriel eadem distinctione q 2ª art 1 et omnes nominales cum his tenent ante assensum fidei infusae in creditis infide in adultis esse necessariam fidem humanam et acquisitam potissimum ergo sit hoc

Potissimum argumentum Scoti est oportet quod articuli fidei proponantur credendi et per aliquem veracem sed quod proponens sit verax scimus per assensum fidei humanae ergo et articulos fidei ante fidem infusam credimus fide humana consequentiam probat Scotus hoc arg

hic est verax ergo ea quae proponit sunt vera sed assentimur antecedenti fide humana quia solum fit ex authoritate dicentis quod credimus articulos fidei prius fide humana ergo deinde vero assensu fidei nostrae

Deinde dicit Scotus et alium modum dicendi aliorum quod tota certitudo fidei divinae dependet a certitudine fidei humanae et apponit exemplum quemadmodum contingit in scientia subalternata cuius principia agnoscuntur solum a discipulo eo quod proponiant a magistro credendo ita quod tota illorum certitudo dependeat ex credulitate solum, eadem ratione in fide iste modus dicendi tenet totam certitudinem articulorum fidei dependere ex credulitate et fide humana

Istam opinionem tenet Gabriel ut certissima loco citato

Istam op. tenet Gabriel ut certissima loco scitato Scotus vero videt q no sit huius opinionis qr. multa cons traxit arg contra eam et no solvit, at sic modus dicen di servor. e. ut doctissime probat magister Cano lib. 2o de locis cap. 8 in solu ad 4 argum et ciuijit multis ratiobg. sit Prima Ratio. Seqt inde Ratm formalem fidei no esse diuinam sed humana ac perinde falibilis ueritatis et probat ans qr iste modus dicendi ponit primu assensu in fide, sistere in fide humana que falibilis est. 2a Ratio Ars i lib. de posteriori resolute dicit no esse maioris certitudinis concl. quam premissas illius concl. ergo si fides humana est r. Ratio assentiendi articulis fidei articuli fidei no essent certiores fide humana ac perinde fides humana assentiret huic art. Deus est trinus et unus q quidem erroneum est ergo exigenda est rat. formalis fides diuina.

3 Quis proponens sit homo grauissimus opinionis assuetio illa sit et fortissima adhuc in ingenti formidine fora in illa qr pot fallere et falli ergo exigenda est Ratio formalis fidei diuina.

4 Argu. q accidit alicui rei essentiali no variat ratm illius sed obiecto formali fidei nos primq ueritati re uelanti accidit q articuli fidei proponant per hos aut illos ergo rat. formalis fidei no est fides humana que ac cidit ipsi fidei.

Ultima Ratio Apostoli et Prophetes resoluunt art. fidei in ueritatem prima dicentem que diua e. ergo nos et tenemur resoluere in eadem principia qr. e. una fides et unum baptism ergo que e. ratio formalis unius e. Ratio formalis alterius prat antecedens auctoribg s. 3 i exodi 14 cre diderunt Domino et Moysi primus crediderunt ueritati diuine deinde Moysi et Jois 12 qui credit in me no credidit in me, sed in eum qui misit me patrem aut in Deum 11 prat. ad Thessalon. i gratias agimus Deo qr cum accepistis anobis uerbum auditus fidei accepistis illud no ut uerbum hominum sed ut uere Verbum Dei ergo assensus fidei nititur ueritati diuinae.

Durán in 3. sent. dis 24 q 2a tenet oia credibilia in fide emanare ab hoc principio ecclesia gubernat ab spiritu sancto et uidet constituere hoc ueluti primum credibile, et ratio a qua exorit credibilitas aut asensus in aliis articulis quod quidē falsū est qr. etiam asentimur huic prop. per asensum fidei infusae et etiam sanctitati ecclesiae q nō potest ratio asensus in oibus articulis. hec prop. ecclesia gubernat spiritusancto //

Preteria falsū dicitur q hec prop. sit 1a in fide qr patet ad hebreos 11 ubi dicit Paul. accedentem ad Deum oportet credere qr Deus ē et remunerator est q potius hec est prima et nō illa //

Scotus loco citato apponit alium modum dicendi uiz q firmus aßensus fidei infusae non dependet ex fide humana precedenti sed potius ois resolutio fieri debet in ipsum habitum infusum fidei et nō in primam ueritatem reuelantem et explicat istum modū loquendi unico exemplo. quemadmodum qui non cognoscit terminos primorum principiorum nō producit asensum firmū illorum, at cognitis terminis firmit aßentit principiis primis causa tamen acentiendi potißima nō est cognitio terminorum sed lumen intellectus agentis et habitus principiorum et spes intelligibiles //

Sic in fide aut horitas naturalis et humana persuationē est potißima causa asentiendi articulis fidei quos prosequitur simul cum Deo concurrente et infundentem habitum istum supernaturalem fidei, nō e. potißima ratio asentiendi huic art. Deus ē. trinus et unus. totus asßensus firmus articulorum fidei debent reduci in ipsū habitum infusū fidei, tamquam in potißimā causam,

Istum modum dicendi quasi oia tenuit S. T. in terso sen dis 23 q 3. art 1o in 2o et 3 arg. uantum ml ueritatis habeat iste modus loquendi inferius patebit //

Sed ut a capite oia uideant pertractari supponenda sunt aliqua ante concl statuendas sit primum quemadm se habet habitus primorum principiorum circa scientias naturales et quemad intellec circa utrumque primo n. intellectus in scientiis naturalibus exordit a primis principiis ueluti a fir

firmassitionis fundamentis scientiarum. Sic intellectus pro
greditur ad cognoscendas concl. quae inde emanant. eadem rat.e
fides hoc divina ascendit ab aliquibus credendis tamquam
ad ipsa[illegible] quae sunt veluti prima a quibus
[illegible] progreditur ad credenda et intel
ligenda alia de Deo quod p.m. i. illud principium citatum
ab Apost. ad Hebreos 10 accedentem ad Deum oportet
credere quia est et remunerator est, est enim hoc veluti
primum principium in fide //

2m Presuppositum quemadmodum habitus primorum principiorum
congenitus cum natura hominis ad cognoscendas scientias
naturales unde qui peccat in principijs aut in habitu eorum
ineptus est et incapax ad scientias naturales eadem rat.e
cum homo spiritualiter regenerat. habitus fidei conge
nerat in illo et qui peccat in fide aut in hoc habitu
infusso necessum est peccare in obiectis credibilibus ut patet ex
illo Isaiae 7. nisi credideritis non intelligetis et etiam Job
12 auditum auris audivit etc.

3 Presuppositum fides potest duobus modis considerari uno
modo secundum se et suam naturam alio modo quoad nos idest quatenus
est in nobis et sic necessum erit scire id in quod secundum se
fides resolvitur et etiam quoad nos —

Sit 1.a concl. In adultis ut habent fidei firmum assensum ne
cessum est praecedant aliquot signa exteriora quibus du
cant ad ipsam fidem capessendam hoc secundum legem
comunem loquendo idest ut aliquis adultus assentiat
huic prop. Deus est trinus et unus praerequiruntur ante
fidem infussam aliquot signa exteriora et incita
menta quibus ducant ad assentiendum ei ut Sum.a
persuatio aut aliquod miraculum aut expositio ip
sorum articulorum //

Haec concl. est a D. Tho. hoc in loco habet istam concl. D. T.
3. lib. Sent. dis. 33 q. 3. art. 2o ad 2m argum. et in solut.e ad 1m
est etiam comunis consensus eorum doctorum Vega lib. 6. de
iustificatione cap. 13 et etiam castro lib. 1 de haeresibus
cap. 14. similiter Magister Cano libro 2o de locis
cap. 8

Ad solut. ad 4, amplectunt istam conl. probat pr
terea aut. Scriturbus 1 3 Chr. ad Roma. 10 quomodo in
vocabunt quem non audierunt & quomodo credent sine pra
dicante et etiam Joanis 15 Si non venissem et locutus ei
non fuissent peccatum non haberent. Et si non fecissem
opa quae nemo alius fecit excusationem haberent preterea
actus 6. & 10 felipus denique & petrus in quem cumque fidem proposu
erunt Cornelio & Eunucho sed etiam aliquas ostenderunt actos bello
et ets Joa. 1. hic venit in testimonium ut oes crederent per ipsum &
et ets his 4 exodi quum moises dixit domine non credit mihi & dominus
dedit aliqua signa ut crederent et Joa. 20. et credidit ipse & do
minus tota alia sunt multa loca quae quiuienda sunt in teologico citat
quibus probat ea quae proponit alicui credenda non simpliciter ea proponen
da da sed incita mentis externis et aliqua ita persuadenda pro
uat in rationibus hec con. f
Sit prima desumpta ab experientia apud illos quibus non est
proposita hec fides incita mentis externis nullus reperitur eius fidelis
ut patet in indiis et uarbaris gentibus quibus non sunt hec exter
na signa f
2a ratio sit desumpta 2o notabili quemadmodum se het habi
tus principiorum et intellectus quo ad prima principia eandem
se het se fides quo ad sua mitia. Sed ut assentiamur primis prin
cipiis oportet quae proponant et etiam explicent ut patet in addicen
te geometriam ergo oportet etiam quod art. fidei proponant et expli
cent ad hoc quod deus moveat intellectum ad assensum eorum prece
dentibus his signis externis assentiamur illis &c.
3a ratio 1. supponenda sunt duo 1 quod omnis nostra cogni connatu
ralis ortum het a sensu ut patet ex libris de omnia nihil est
in intellectu quin prius fuerit in sensu 2m deus disponit omni
suauiter tunc 3a ratio omnia quae intelligunt non in libris ex
tum fient ab exterioribus quod omnia quae creduntur fide ex ordius

etiam ab exterioribus et consequentia ex 2° presupposito q necessa
ria sunt in adultis signa exteriora et incitamenta ut inducant
in fide cuj demio proponit credendus aliquis articulus &c.

Ra. conl. quamvis quandoque aliquando q. aliquis de a
tico articulo 1° habeat fidem acquisitam quam in
fusam hoc tn nō est simpliciter necessarium. hec
conl. suscipit a Dominico de soto et magistro ducte tona
in suis lectionibus et stavit in hoc art. et firma
ipse uera loco citato et etiam a capreolo in 3
sententiarum dis. 23 q. 2a in solutione ad arg.
contra 4 conl. et probat unica ratione nam
si quis audit concionatorem proponentem hunc
articulum Deus est trinus et unus contingit
quod assentiat huic art. propter auctoritatem concio
nantis deinde uero propter auctoritatem diui
nam et hoc de facto contingit in samaritanis
qui prius habuerunt fidem acquisitam quam
infusam prius crediderunt propter dictum mulie
ris mulieris quod signum est fides acquisita de
deinde vero propter auctoritatem Christi ipsi enim
dixerunt nam nō credimus propter tuam loque
lam sed nos uidimus et scimus Christum esse
Salvatorem quod signum est fidei Diuinae.

Eliciunt ergo ex duabus conl. precedentibus duo consectaria. sit Primum
apud eos quibus proponit fides sine divinis incitamentis et exte
rioribus si sint adulti si nō capescant fidem divinam nullum
contrahunt peccatum incredulitatis habet hoc consectarium
locis citatis supra simul etiam est altera pars divinus con
sectarij q Deus potest absolute facere me habere divinam fidem
infusam sine externis incitamentis et de facto contin
git D. Paulo qui cum persequeretur ecclesiam audita voce
saule quur me persequeris, illico dixit Dne quis vis me
facere de lege in animum. hoc nō fiet q. non do
cet nos in revelando novas revelationes & nec in

In arduis rebus oportet fieri ut pt reuelat. interminal. lib. canoni oportet n. ire ad sumu pontificem ueluti ad eum cui attinet de rebus grauissimis fidei determinare /

2m consectariu hoc ex iis prius. 1 fides infussa in nobis ex fides sunt ut pt Joannes i Natanael prius credit X esse Messiam post dicta ipsi ex X quam post Philippum Praeterea etiam Joanes y ceteris credidit X baptissum et in Paulo contingit /

Sit. 3. con. in ordine suu ysm incitamenta exteriora auctoritas sum et quaecunque miracula magna et no sunt causae sufficientes ad habendam fidem infusam hec c. 6. Domici Jefato lib. 2o de nat. et gra. cap. 3.

Probat rat. nam alias sineret quenlibet fidelem dubitare dicat fides pot ans susuem incitamenta auctoritas sum sunt res creata et falibiles et certitudo. Respondens ab his esse falibiles quia certitudo effectus ... est maior cert. sue causae sunt ... ueluti ... ta praeantecedentia quibus explicet nullam esse copiam in propositis in fide credendis ueluti e. in primis ... cognitio termi. ... explicatio ... transitus per sensus exteriores / /

4 con. Necessarius e. motus spus sancti seu auxilium diui quod appellat causa interna, e. lumen supernale oculi ... quo indebeat intellec. et uoluntas ad assentiendum art. fidei, hec con. ... oportere ... ter illa loca et posita ... sunt mihi apponere alia /

... Joans. i Pet. audiuit in una uoce Jonem dicentem X esse saluatorem uidit et multa miracula quibus no comutus spiritu interno incitatus dixit tu e. X filius Dei uiui. ? et testim. aliud. Joans. 6 nemo pot uenire ad me nisi pr meus traxerit eum, subdit dicentibus quibusdam discipulis durus est hic sermo quis pot eam audire, respondit dicens quem pater traxerit //

Ultima con. Potissima causa assentiendi fidei ... e. prima ueritas reuelans hec con. probata est supra quoad nos in e. modis et causa supernaturalis

interior [illegible] intellectus credunt. Sec. concl. 1. D. T.
infertur quod est totius in [illegible] ad 3 arg. et probat ratione
[illegible] Paraclitus quem
mittet pater in nomine meo docebit vobis omnia ubi tota
certitudinem quoad nos voluit ad magisterium eius reducit
ad spiritum sanctum moventem.

Probat tertia ratione D. Tho. reducit rat. fidei ad
spiritum sanctum in [illegible] ergo
nos ad eandem causam reducere debemus fidem nostram
[illegible]

[illegible] dubium utrum [illegible] certitudo arti-
culi [illegible] reduci ad spiritum [illegible] moventem [illegible] ad primam [illegible]
certus ad [illegible] verum est quod potest reduci sed assensus fidei
ad istam causam internam cum autem illa non sit minor ve-
ritate revelante solum certitudo et assensus fidei reducit
ad primam veritatem sed [illegible] Spiritus sanctus est
in genere causae efficientis, prima vero veritas revelans in genere
causae formalis et sic solum reducit certitudo in fide ad
primam veritatem revelantem tanquam ad causam formalem
quam inquirimus sicut homo esse risibilem reducit ad
animal rationale velut ad causam formalem et illius passionis
quis possit reduci ad Deum qui eam proprietatem efficit sed
in genere causae efficientis.

Resolutio ergo in fide quoad nos [illegible] dicere rat. subiecti fit
in spiritum sanctum moventem ut testatur concl. supra.

Pro divisione huius dubii propositi possumus [illegible] in
duas [illegible] positas reconciliari, si dicamus quod ratio formalis
assensus fidei est veritas revelans, quia ita assentio articulis
fidei quia veritas prima revelavit potest etiam esse consideratio de
[illegible] et infallibilitate illius assensus et [illegible]
ratio formalis est ecclesia proponens sicut alia est ratio
[illegible] lumen, alia vero
est ratio cognoscendi quod per lumen cognoscimus colo-
rem [illegible] intellectus et sicut in moralibus alia est
ratio credendi homini fide digno [illegible] eius autoritas
alia vero est ratio cognoscendi quae proponit. Sic homo

ualis intellec. Et sic cum hac doctrina respondent [illegible]
prioris [illegible] qui eam sustinent aliter principales
est Desiderarunt quod similiter ecclesia et homin[es]
fidei .i. instrumentum et causa sine qua non Deus
homini [illegible] ecclesia in instrumentum [illegible]
um et supposita hac lege necessarium quia quae Deus
ordinat optimo iudicio ordinata sunt et hoc non [illegible]
quiunt [illegible] implicare aut contra dicere praedictis in
quibus dictum sit ecclesiam proponentem esse rationem
formalem credendi et infallibilitatis assensus fidei et
est simul instrumentum primae veritatis revelan
tis quia hoc est respectu diversorum quod una eademque res sit
causa formalis et instrumentalis quod patet hoc exem
plo.
Sit exemplum si aliquis nuntius mittat ad absentem absens
duo habet circa nuntium i quod credat nuntium [illegible]
ab agenti [illegible] quod exorbitat [illegible] quod sit credat quae nuntius propo
nit; et sit auctoritate nuntii [illegible] [illegible] tantum sit
illi [illegible] tamquam instrumenta.
Et sic contingit in ecclesia proponente cum sit quidam nun
tius quod credamus ei formaliter propter suam auctoritatem [illegible]
quod credamus credibilis per ipsam ecclesiam tamquam per instru
mentum et sic respectu diversorum ecclesia est causa forma
lis et instrumentum. Sed haec op. non placet quia quod esse[t] in
cidere in opinionem Gabrielis, quod ratio formalis credendi illius
assensus reddit quod sit auctoritas [illegible] in hac opinione quia
credimus formaliter ecclesiae propter suam auctoritatem [illegible]
etiam quod auctoritas est unum ex credibilibus in fide ergo illa
auctoritas ecclesiae non potest esse ratio formalis credendi
quae sit instrumentum. [illegible] [illegible] ad Dubium.
Resolutio in articulis fidei potest aliquo modo [illegible] in ecclesiam propo
nentem non a priori [illegible] [illegible] causam assensus illius
bene in a posteriori [illegible] ab effectu notiori, tamquam in causam
sine qua non et in regulam infallibilem propositionis et expli
cationis articulorum fidei.
Pro explicatione huius [illegible] notamus quod hic modus resolvendi in fide a poste
riori est conformis etiam scientiis naturalibus contingit enim
ut dicit Aristoteles i lib. physicorum quod per effectus notiores devenimo

omnis cognitio sue causae: et hoc est propter mutuam connexionem
effectus et causae quod appellat Aristoteles lib. de posterioribus resolutionem
et demonstrationem quia; quis simpliciter tota cognitio
tio de esse effectus dependeat a sua causa similiter sic l.
enim argumentum expeditionem veritatis ait patet de eclips
tiam et interiectionem terrae inter solem et lunam pa
defectum luminis illius sic in fide ponendae sunt
duae regulae infallibiles sicut quod in fide reperiuntur duo
alterum increatum altero vero creatum et est as
sensus articulis fidei et est etiam propositio et ex
plicatio illorum assensus pendet a Deo tamquam a fine
obiecto et causa formali propositio vero et explicatio de
fide quod creatum dependet ab angelis seu hominibus
sicut illud Pauli ad Rom. 8 fides ex auditu; ne aut
contingeret errori in singulis rebus credendis propo
nitur et infallibili ecclesia vero de ecclesia
proponente illustrata per spiritum sanctum quae l.
etiam unica de revelatis instrumentum prioris
regulae est ecclesia proponens et causa sine
qua non et sanctitas eius est regula infal
libilis propositiones articulorum per quod patet ad
primum argumentum illius Bartholomaei de medina et patet ad
primum quod verum est quod quoad nos regula infallibilis
est ecclesia proponens et sic per eam distinguimur
ab infideli et haeretico sicut et per effectum notitiam
primae veritatis revelantis //

Ad 2m patet quod verum est quod tam literatus fi
delis quam non literatus redunt pro ratione eccle
sia proponente non quia ipsa sit ratio forma
lis fidei sed prima veritas revelans ut

ut patet ex Paulo ad Rom 4. exgenes 15 quia credidit Deo Abraham reputatum est ei ad iustitiam idest a[c]tus [qu]a[e] [in] ueritate reuelanti sicut ratio formali fidei cuius contrarium contingit Aaroni et Moysi ut dicitur numeris 20 quia non credidistis Deo et [simil]i[ter] et Joannis 1 testimonium Dei maius nobis est. Deducit ergo ad ecclesiam ueluti ad causam sine qua non et regulam infallibilem ueritatis ut probatum est supra ex posteriori et sic debet intelligi dictum Augustini Evangelio non crederem et [simil]i[ter] quasi dicat regula infalibilis expositionis articulorum et a posteriori et quoad nos est ecclesia proponens.

Ad 2m argumentum in ordine dicitur quod fit resolutio in ecclesiam a posteriori et quoad nos et [simil]i[ter] ad 2m quia in reuelationibus non est processus in infinitum standum est ergo in prima ueritate reuelante sibi se et ueluti in ratione formalem fidei ueluti subiectum dicitur album ab albedine ipsa uero albedo denominatiue et [simil]i[ter] eadem ratione prima ueritas reuelans [qua] alia creduntur in fide ueluti a ratione formali ipsa uera ueritas [quae] sibi [sic] est credita et non ab alio alias solutiones potestis uidere.

[margin: sicut dicitur alba]

Ad ultimum argumentum dicitur quod non sequitur illud illud inconueniens delos dexados quia ex eorum doctrina et legibus uidet illud non esse reuelatum adeo quia taxant uiuendi modo longas barbas uenas etiam cum gressos sus benefatito [?] tum etiam quia multas includunt contradictiones et repugnantias qui a spiritu sancto non sunt.

Unde non committit circulus ut dicit Durandus simodo gouerno ecclesiam proponentem per ipsum

primam veritatem revelantem in vero i. veritatem revelantem per ecclesiam proponentem

quod est in proposito genere causae et hoc non est inconveniens ut dicit Aris. lib. de posteriori. resolutione quomodo provocamus causam formalem per materialem et vice versa et hoc de hoc art.

Art. 22. V. obiectum fidei sit aliquid complexum.

[illegible] in hoc art. habens duplicem partem quod sit obiectum fidei [illegible] et est simplex quod est Deus

2a obiectum fidei quoad nos et ratione nostri intellectus est aliquid complexum et enuntiabile

In intelligentia huius conclusionis sunt tria adnotanda i. sit id quod D. T. docet in 1a parte quaest. 55 art. 3 maxima est diff. inter [illegible] intellectum et intellectum divinum angelicum [illegible] nam noster intellectus comparatur rebus imperfectis quae successive acquirunt suam perfectionem [illegible] deinde ad actum [illegible] ut sit ingenerat hoc prius non est [illegible] vegetativum et sensitivum et sic intellectus primo intelligit quidditatem rei materialis in intellectu operatur deinde componit et dividit cognitis propriis passionibus et accidentibus illius qui [illegible] 3. ratiocinat et hoc ob imperfectionem ipsius quia cognitum est in cognoscente secundum modum cognoscentis

Intellectus divinus angelicus et beatus comparatur rebus perfectis quae suam perfectionem simul acquirunt et non successive ut anima rationalis [illegible] quae [illegible] noster intellectus cognoscit [illegible] intellectus intelligunt simul uno actu [illegible] intelligentiae

Sit 2a quia cognitum est in cognoscente et non cognoscens in cognito ut dicit Aris. 3. lib. de anima omne quod recipitur recipitur ad modum recipientis

Et etiam haec est differentia inter rationem intellectus qua habet intellectus [illegible] ad ipsum intellectum, rationem vero fert in rem amata, et non econtra. /.

[illegible] cum quod intelligere sit mutatio ante cognoscentis incognoscens per aliquam actionem, agens est cognitum, cognoscens vero scilicet intellectus est patiens, quia intellectus possibilis intelligendo patitur, cum autem agens et patiens debeant esse simul et intellectum [illegible] obiectum non possit esse in intellectu per se sed per aliquam similitudinem aut speciem intelligibilem quae est accidens, unde fit quod non possit concipere intellectum et sic quod intelligit recipit ad modum intellectus intelligentis, et sic manet clara [illegible] quod id quod credit est res simplex, sive [illegible] aut, quod aut credat in enuntiatione aut in aliquo complexo [illegible] tangit in conditionem nostri intellectus et [illegible] Sic [illegible] est adeo certa quod nullus praeter Durand. in 3 sent. dist. 24 q. 1 numero 6. 7 et 8 videatur ei contradicere existimat enim ille Durandus quod obiectum duplex est alterum id quod creditur

Alterum vero id de quo credit et dicit quod quod credit est res simplex id vero de quo credit est res complexa nos aliqua prop. Deus est trinus et unus, ubi duplici rat. mi dat probare quod id quod credit sint se est propositio quod falsum est fideles quae sunt in prop. credunt, credunt sic in prop. veluti in conditione sine qua non et rat. defectus nostri intellectus /.

Haec arg. quae adducit ad duximus nos praece denti art. sunt sic intelligenda ut exposi tum est in hoc art. quod manifeste patet esse fal sum quod dicit solum veritatem contineri in propositione cum intellectus Beatus et ange licus cognoscant plurima vera non dicit in e nunciatione seu prop. quod hoc accidit veritati ratione nostri intellec. quod cognoscat in prop. veluti in condit. sine qua non propter ratio nes iam dictas.

In hoc art. est 1 dubium v. prop. illa quam statuit D. T. in hoc art. ut probet cont. quoad 2am partem sit simpliciter vera vid. quod cognitum est in cognoscente ad modum cognos centis. Deum haec prop. sumitur ab Aristo. 3 lib. de an. ubi dicit quod omne quod recipit recipit ad modum recipi entis est ratio dubitandi quod sigillum recepit in cera et non ad modum cerae quia postea cera habet ad figuram sigilli prae terea calor ignis recepit in aqua et non sint naturam aut modum aquae quae frigida fuit calor ille receptus calefacit illam quod prop. falsa apparet, quod omne quod recipit recipit ad modum recipientis. Resp. dubio quod prop. illa sumpta for maliter et praescindendo ab omnibus aliis in recepto recepi sim pliciter simpliciter est vera, quod patet experientia de aqua re

Resp.

cepta in uase quae ex natura sua est orbicularis aut sphe-
rica si recipiatur in uase quadrato fit quadrata in quantum
eadem ratione si sol et radii illius recipiantur in uitro [illegible]
[illegible] recipiunt ad modum illius ut patet [illegible] iu-
recepti eorum deuet [illegible] quam habet corrumpendo
passum hac ratione recipiens recipit ad modum recipientis
ut probant duo illa argumenta quae statuta sunt, [illegible]
dubitandi sigillum [illegible] forma [illegible]
corrumpit modum eius eadem ratione [illegible] recepta [illegible]
[illegible] [illegible] corrumpens contrarium cum recipitur
aqua corrumpit eius frigiditatem quae maxime [illegible]
[illegible] cognitum recipiatur in intellectu ad modum ipsius intellectus
quod [illegible] non recipit in intellectu sui naturam, sed per
aliquam speciem intelligibilem quae est [illegible]
corrumpere [illegible] et [illegible] propositio D. Th. [illegible]

Dubium 2m. Secundum dubium est in hoc articulo an sit aliquid credibile ex parte nostra quod assentiamur uelut primo principio et medio ratione cuius alia credibilia credamus et probatur et propter Durandum loco supposito qui statuit ecclesiam uel Spiritum Sanctum esse primum credibile a quo cetera credibilia deducuntur et etiam propter Marsilium 3 sententiarum q. 2 articulo 2 statuit primum credibile Deum esse ueracem et omne quod [illegible] credendum esse reuelatum, at isti duo auctores falluntur, et in [illegible] praesenti articulo quod sequeretur ex his opinionibus quod solum esset unus articulus fidei in opinione Durandi ecclesiam uel Spiritum Sanctum in opinione Marsilii Deum esse ueracem et [illegible] quod fides est quae [illegible] ex reuelatione et auctoritate dicentis, sed solum eum [illegible] auctoritati dicentis in his opinionibus quod reliqua credimus per aliquem assensum theologicum, quod sentimus eis eo quod deducuntur ex illo priori articulo quod formalis ratio fidei cum sit simplex in omnibus complexis et credibilibus sufficit et non est ponenda aliqua ratio fidei formalis complexa. [illegible] sit dubium [illegible] dicit aliquod credibile praerequisitum et necessarium praesuppositum, non uelut medium et principium ex quo deducantur et

credibilia sic dicendum est quod inter omnes articulos fidei articuli divinitatis sunt priores articulis humanitatis, et inter articulos divinitatis unus est primus sine quo praesupposito ceteri non possunt credi videlicet deum esse unum non tamen mox sequitur aut deducitur quod sit trinus, sed necessario per se debet proponi, quod sit trinus praesupposito tamen quod sit unus eadem ratio in articulis humanitatis prius credendum est deum esse incarnatum, ut credamus alios articulos, non tamen credunt ex illo //

Si vero sit dubium sub his verbis v. det aliquod enim credibile praerequisitum et necessarium praesuppositum ut veluti medium et principium de quo deducantur etiam credibilia, sic dicendum quod inter omnes articulos fidei humanitatis et inter articulos divinitatis, unus est primus sine quo

[illegible] est dubium in hoc art. v. omnes propositiones quae credunt de fide credant inmediate per ipsam fidem, de hac re i. duo sunt certa. Primum est quod mediante fide assentimur omnibus propositionibus fidei modo mediate, modo inmediate, s. aliud quod credimus omnes articulos fidei per ipsam fidem mediate v. inmediate //

2m sit certum quod ex particulare affectione, s. dispositione subiecti potest quis assentiri magis uno art.º quam alteri, dubium tamen est v. ex tamen ex natura fidei assentiamur magis uno articulo quam alteri //

De hac re oppositae sunt opiniones i. est Durandi in 3. sent. dist. 25 q. 3. Marsilii in 3. sent. q. 24 art. 2. tenet isti doctores omnes propositiones fidei, non esse inmediate credibiles per ipsam fidem ratio eorum est quia obiectum fidei, ut nobis revelatum intimius inest habitui fidei per simplicitatem hominum quandam eritatem divinitatis, intimius quam humanitas at haec ratio Durandi falso nititur fundamento si esset duae rationes fidei, altera expectans ad articulos humanitatis altera vero ad art.os divinitatis posset dici quod i. veritas revelans intimius haeret ipsi habitui fidei, et non sequitur intime ut expectat ad art.os humanitatis altera ratio formalis fidei sed cum sit solum una ratio formalis fidei

aeque haec ratio reperitur in habitu fidei quia est materiale fidei //

Obest Durandus aliquorum salvari si vellit dicere quod non immediate assentimur propositioni fidei per auctoritatem et propositioni fidei quae deducitur ex alia de fide ut est haec propositio Deus habet [illegible] quae deducitur ex hac Deus est homo, quia propositio [illegible] unumquodque tale et illud magis, sed assentimur huic propositioni Deus habet [illegible] non immediate quia est revelata sed quia deducitur ex alia revelata [illegible] hujus propositioni mediate [illegible] mediante [illegible]

Haec ratio [illegible] Durandi vera esset et defensabilis tunc propositio [illegible] dictam tunc [illegible] quia [illegible] hanc [illegible] [illegible] Magister [illegible] et [illegible] dem. super concilium [illegible] fide libro [illegible] 3 q. dicit non esse aeque credibilitatis propositionem immediate revelatam et propositionem deductam // Vega etiam libro [illegible] 4 q. super concilium Tridentinum inquit, quod propositiones quae deducunt ex aliquibus propositionibus de fide non sunt pares in credulitate, at vero Scotus in 3. sent. dist. 24 q. unica [illegible] praecedenti art. dubio 4. [illegible] tenent [illegible] q. fides inclinat aeque ad omnes articulos fidei credendos //

Ratio ergo est quia ubi est eadem ratio assentiendi est idem assensus sed in articulis fidei omnibus est eadem ratio formalis assentiendi ergo fides inclinat aeque ad assensum omnium articulorum major nota est tam in scientia quam opinione et fide quia ratio formalis habitus est medium per quod assentimur veritatibus minor nota est ex art. praecedenti ubi diximus veritatem revelantem esse rationem formalem fidei et quamvis [illegible] opinio sit probabilis probabilior [illegible] est ultima

Caietani Usedi //

Art. 3. U. fidei possit subesse falsum.

Sit concl. impossibile est fidem subiacere falsitati ista concl. probat D. T. duplici ratione 1ª sit nihil cadit sub aliquo habitu nisi per rat^m formalem illius habitus sed rat^o formalis fidei .e. 1ª ueritas reuelans q quod est sub habitu fidei est per primam ueritatem reuelantem sed primae ueritati repugnat falsitas qr alias no esset ueritas nec prima q etiam falsitas repugnat fidei, q fidei no potest subesse falsum //

2ª Ratio fides .e. uirtus intellectualis q no inclinat ad falsum cons. e. Ar. lib. 6. ethicorum cap. 6. antecedens probat D. T. in seriores

De hac quaes. cum sit grauissima int theologos disputant DD. in 3 Sent Durand. dis. 24 q 2ª Gabriel dis. 27 q 2ª, Marsylius q. 14 art. 2ª //

Circa istum art^m e notandum q reuelata sunt duplici diff^a ut notauimus supra quaes. q est de reuelatis ex spectantibus ad fidem christianam .U. int haec reuelata sit aliquod falsum ad q inclinet nos fides nostra i sunt aliqui heretici diuersimodo errantes circa hanc rem. Primum ut adducit Castro lib. de heresibus uerbo Deus heresi 3. q assumpsit ex quido carmelita existimabat in illis multa esse in q. 3 falsa, praecipue in dicunt e illud q Deus promisit Cain eum q3 esse occidendum, in hoc nimis in occisus ero Alamo e et illud generi ubi Abraham dixit seruis expectate donec puer ego adoremus illico rediemus e in ut inquit Aquis locutus est prop3 ethise cum in ipse existimasset filium suum esse immolandum et alia sunt multa loca scripturae quae a nobis adducent explicanda infra quae isti adducunt pro errore //

Vno quoque genere ponendum .e. aliquid sit mensura istarum spes rerum consistunt in [illegible] fides no pot inclinare ad falsum q2 est uirtus intellectualis &

Sunt alij heretici vz. Priciliamsti qui alio errore vixi assertum fidei posse subesse falsum dicunt n. q mentiri non est malum q Deum mentitum esse in scriptura nō est malu imo dicunt defacto mentitum ee in metaphoricis locutionibus quales sunt hec dextera Dni fecit virtutem Deus est ignis consumens & Deus habet brachium &c

At D. Agus. Refellit istum herrorem elegantibq ratiō lib. de mendatio aut contra mendatium cap. 2° eorum rationes destruit cap. 11 & cap 12. tunc etiam D. T. 1 p. q 1 art° 9. explicat commodo locutiones metaphoricas in 1ª sint uere tuitendi sunt expositores circa illum art. & circa artm 9 ut ueritas huius rei appareat //

Alij uº uz gentiles & Julianus apostata existimant Deum mentitum in sacro eloquio qz nō solum in euangelistis uerum etiam in alijs libris canonicis sunt multa contraria ergo multa falsa. Ratº est qz duo contraria non possunt esse simul uera //

At hoc reijcit a D. Agus. per quatuor lib. qui inscribuntur concordantia euangelistarum & D. Tho 1 p q 1 art 8 dicit theologiam esse etiam argumentatiuam ex quibus autoritatibus sacre scripture ueluti proprijs & necessarijs in theologia quia cum hec sint reuelata a 1ª ueritate sunt certissima & uera //

Conl q D. T. nō solam est uera uerum etiam est de fide nullum reperta. e. falsitas in sacra scriptura nec reperiri pōt in libris canonicis & traditionibus apostol. & in rebus determinatis de fide qz. fidei nō potest subesse falsum //

Probt hec conl. autoritatibq 55 1 numerorum 23. Deus non est ut homo ut mentiat, & ad Roma 3. Deus uerax est ois homo mendax, & actorum 1 oportet scripturam adimpleri & Matthei 24 celum & terra transibunt uerba autem mea nō pertransibunt etc & 1ª Canon Joannes 2° ex ueritate falsum nō est. sed Deus e. 1ª ueritas reuelans q ab ipsa 1ª ueritate nihil prodiet falsum //

Has metaphoras dant insipientibq nam. D. Pau sapientibq & insipientibq e. Deus est prouidens nostri pro exigentiam nostri intellectus ut Deus e ignis consumens

Probat. hoc adem conl rationibus i. sit abinconveniente. si aliquod falsum nobis proponeret credendum sub fide, sequeret etiam inde q liceret dubitare de omnibus rebus fidei, sed hoc est hereticum uiss si aliquis dubitet derebus fidei, q conl est uera. q sub fide non est aliquod falsum, si aliquis homo seduceret me semel in aliqua re, licitum erit existimare illum omni re me fallere sic in Deo.//
Probo m maiorem q dubitat derebus fidei est hereticus ut hat extra de hereticis cap. i. ovidet huic consonum esse. q dicit D. Aug. 6. lib. detrinitate cap. i. de virgine, potest aliquis dicere forte beata virgo habuit talem faciem, dicere aut, forte X natus est ex Maria uirgine. hereticus est, q dubitare circa res fidei hereticum est, & et. D. Aug. lib. demendatio capi inquit facta i ueritate, omnino ora pereunt.//
Aliis duobus rationibus hec conl pot probari quas nos aduximus inprincipio ex D.T. sed sunt aliquot arg i contra fundamentum ipsius D. Tho. q erit huiusm.//
Arg. Nihil cadit sub habitu nisi sub ratione formali illius habitus q rusticus credidit quis pot nutritus int christianos supposito q sit fidelis no credit articulis fidei, fide infusa sed fide acquisita. probo consequentiam i nullus pot credere articulis fidei, nisi per primam ueritatem reuelantem, patet, q nihil cadit sub habitu nisi per rationem formalem illius habitus sed iste rusticus fidelis, nihil scit deueritate i reuelante q hoc expectat ad literatum hominem, & forsitam pertotum suae uitae spatium no audiuit tale uerum q no inclinat ad assenciendum articulis fidei per i am ueritatem reuelanti q non assentit illis fide infusa.//
Resolutione arg est notandum q tendere in aliquo actu in res creditas per rationem formalem fidei stat dupliciter uno m in actu exercito, alio m actu assignato in actu exercito tendimus in res creditas, quando uere et realiter producimus aliquem actum credendi per ipsam i am ueritate nihil considerando, nec cogitando deueritate i quemadm si aliquis uideat colorem ueri & realiter nihil

2ª 2ᵉ Q. 1

Considerando de luce, aut aliquis intelligat pri-
prima principia, per lumen naturale in se
cogitando de illo lumine .1. si veri dicat intel-
ligere in actu exercito ista prima principia.

Alio vero m. potest aliquis tendere in obiectum
fidei per rationem formalem illius obiecti consi-
considerando illam et intelligendo se credere
illis rebus per talem rationem formalem
et hoc est tendere in res creditas in
in actu exercito sicut videns colorem per
lucem intelligat se videre mediante luce
mediante luce.

Ad his suppositis respondeo ad argumentum quod habere actum fidei per rationem for-
malem fidei in actu signato expectat ad literatos ad quos per-
tinet uti habitibus cognoscendo rationes formales eorum qui debent
cognoscere naturas rerum et sic tenentur ad plura credenda
explicite ad quae rustici tenentur implicite.
Credere autem actu exercito expectat ad rusticos et sic habent
fidem infusam eliciunt illa qui eliciunt rationem formali
illius in actu exercito idest non cogitando de illa.
Est quod 2ᵐ argumentum contra conclusionem D. T. ho. supponat casus quod fiat re-
velatio hoc fideli rustico in, omne revelatum in scriptura
est verum. Sed filium esse minorem patre est revela-
tum per Joannem c. 14. quod filius est minor patre. tunc
sic assensus conclusionis est effectus assensus premissarum
sed altera ex premissis est de fide quod assensus conclusionis erit
de fide, sed conclusio est falsa quod fides inclinat ad falsum.
Hoc argumentum nititur duplici fundamento videlicet tunc quicquid
est causa causae est causa causati, nam habitus fidei est
causa assensus premissarum et assensus premissarum est causa as-
sensus conclusionis quod de primo ad ultimum habitus fidei seu
premissarum est causa assensus conclusionis.
Nititur etiam 2º fundamento quod consequentia est

Tertia Tor. arg. dificile est et ideo patit multas solut(iones)
prima est Mag. de Victoria in suis lectoribus ubi dicit quod non
est inconveniens quod asensus fidei inclinet ad falsum
est tamen inconveniens si habitus fidei inclinasset ad
falsum et dicit istam solut(ione)m esse conformem S. Th. in
hoc art. quando dicit quod fides non pot. subesse falsum dicit quod
est intelligendum de habitu et non de asensu illius
habitus //
Et Resp. ad fundam(entu)m primum quod quando causa 2a accipit totam
suam virt(ute)m a causa 1a a qua est effecta et dependet ab illa
in fieri et in conservari tunc vera est maxima alias
vero minime nam non sequit(ur) pater est causa mei quod
quidquid ego facio facit pr. meus non sequitur quia non depen-
deo ab illo in conservari //
At hec solutio dupli(citer) habet impugnari 1o sic quia asensus concl.
dependet ab asensu primissarum in fieri et conservari a quo
assumit concl. totam suam virtutem quod adhuc arg(umentu)m propo-
situm remanet in vi quia vis quod illa concl. dependet ab
habitu fidei per illam maximam //
2o etiam quia maximum videt(ur) inconveniens quod Deus concur
rat ad aliquod falsum nam Deus concurrit speciali
auxilio ad actum fidei qui est supernaturalis a quo pro
ducit(ur) asensus quod inconveniens est dicere quod asensus fi
dei inclinet ad aliquod falsum //
Resp. M. Victoria quod esset inconveniens si habitus fidei
inmediate inclinasset ad falsum at vero inclinat
mediante minori prop(ositi)one sed adhuc solutio non valet
quia Deum concurrere mediate vel inmediate ad aliquod
falsum est maximum inconveniens quia Deus est
causa illius habitus supernalis fidei et concurrit
ad actum fidei speciali auxilio tamquam ad actum su
pernaturalem quod inconveniens est dicere quod concur
rat Deus mediate vel inmediate //

Rx ad 2m arg. q. assensus premissarum concurrit ad assensum
concl. sicuti causa ad suum effectum, at cum hoc assensu
concl. reperiantur duo alterum materiale scilicet entitas et
substantia illius assensus alterum vero est quid def-
fectivum scilicet falsitas assensus seu prop. et sic dicen-
dum est quod in hoc arg. q. assensus premissarum
est causa entitatis et substantiae assensus concl. sed
non est causa deffectus seu falsitatis illius quemad-
modum Deus et homo concurrat ad eandem actionem
deffectus illius actionis scilicet peccati tribuit homi-
entitas vero seu actio illius peccati quae in se nat. est
aliquod bonum tribuit Deo concurrenti ad eas
actiones non vero inde sequitur Deum esse causam
peccati quia legi non est subjectus sic falsitas illius
assensus concl. tribuit minori prop. tanquam cau-
sae deffectivae unde habitus fidei et assensus
premissarum concurrunt ad materiale seu en-
titatem assensus concl. non vero ad falsitatem.
est 3m arg. contra eandem concl. si Symeon in contemplatione hu-
ius prop. X nascetur perseveraret dimidia hora ante eius nativitatem
et per spacium alterius medietatis post eius nativitatem tunc as-
sentiret illi prop. per habitum fidei et non vero in dimidia hora
esset vera prop. ante X nativitatem quia est prop. de fide
et revelata in sacra scriptura et etiam haec prop. per aliam dimi-
dietatem hora est falsa quia X tum erat natus ex casu
et non est prop. de fide quia est idem actus et non virtus quae
fidei potest subesse falsum //
Confirmatur hoc arg. quia si sanctus ille tunc temporis
negaret illam prop. esset hereticus quia illa prop. est de
fide X nascet //
Pro solutione huius arg. est 3. d. Th. notandum quod qui
crederet certo Xm non esse natum tunc temporis tenebantur de
fide non solum ad nativitatem X verum etiam ad tem-
poris determinationem scilicet nativitatem X esse futuram quia
hoc erat certum et revelatum in sacra scriptura quemadmodum tene-
mur nos ~~tenere~~ non solum X natum sed esse pre

Praeteritam quae non erat sub dubio tenebant ad nat^m Christi credendam ex fide non tamen ad determinat^m temporis sed solum ex coniectura quemadmodum nos tenemur tamen ad istam propositionem antichristus nascetur.

Probat quod non tenebant ad determinatum temporis ex fide cum erat sub dubio, probatur quia fides est de re certissima illud tamen erat vel est aut sub dubio, ante praedicationem evangelii quod tunc non tenebant ad illud ex fide.

Sic respondet S. T. ex sol. ad 3. quod falsitas illa non erat ex fide sed ex coniectura tamen usque ad praedicationem evangelii.

Respondeo ad arg. tamen duplicatur: si teneamus actum fidei infusum non solum esse supernaturalem quoad modum sed etiam quoad substantiam quod probabile credemus inferius.

Respondeo quando sacra doctrina quod non est idem actus totius illius propositionis ante Christi nativitatem per dimidium horae in casu posito tenemur ad illam propositionem de fide Christus nascetur quia ille actus est supernaturalis quoad modum et quoad substantiam, actus vero alterius de medietatis horae non est de fide sed est actus naturalis ac perinde non est idem actus cum priori qui erat supernaturalis ut dictum est unde ille actus illius horae est in toto ipsius inserceptibiliter quemadmodum si me vidente rosam auferat et ponat alia in illo loco inserceptibiliter actus ille videndi non est idem quia est in toto dapsis imperceptibiliter tamen per appositionem novi obiecti.

Respondeo 2° cum alia quod quis actus fidei quoad substantiam non superat naturam bene tamen quoad modum est supernaturalis. Respondeo ad arg. quod est idem actus totius illius horae materialiter et in esse naturae, non tamen quoad modum seu quoad esse ~~formale~~ morale fidei quia bonitas moralis fidei est veritas cui repugnat dimidietas horae post Christi nativitatem quia non manet bonitas fidei vel veritas prima quia illa propositio loquitur de futuro in alio casu

cum sit iam determinata ad praesens casu et sic non erit adequatio rei ad intellectum ac per consequens non erit veritas nec prima est patet exemplo de actu temperantiae comestionis qui habet bonitatem moralem durante bonitate temperantiae si vero continuet in tempus prohibitum manet actus quoad esse naturale non vero quoad esse morale quia non manet bonitas temperantiae sed contra istam duplicem solutionem est duplex argumentum duobus in prima solutione quia posito casu ille actus usque dimidietatem horae est actus fidei supernaturalis quoad substantiam et quodammodum in alia vero dimidietate post Christum natum est actus naturalis qui gignit corrupto priori quia differunt genere ergo si hoc esset verum sequeretur quod hereticus ille sentiret corruptionem actus supernaturalis consequens est contra experientiam nam talis corruptio et actus naturalis generatio non sentit quod corrumpit actus prior sed manet idem per spatium totius illius horae.

Ad argumentum respondeo quod adversus solutionem est bona et in substantia probat argumentum quia illa corruptio est insperceptibilis ut patet in exemplo adducto nobis posita, patet et alio exemplo hereticus qui negat unum articulum fidei et hereticus omnium articulorum quia corrumpit habitum formalem fidei et in illo generat aliquis assensus illorum articulorum, ille hereticus non sensit corruptionem prioris habitus vel fidei quod hoc non est inconveniens contra nostram solutionem.

Contra secundam solutionem est aliud argumentum quod probat manere eundem actum in esse naturale enim esse mores potest sicut habitus fidei dum inclinat ad assentiendum est veluti agens naturale quod inclinat semper eodem modo ad idem probo consequens quia agentia naturalia sunt determinata ad unum quod ille actus per spatium utriusque illius horae est idem omnino ad identitate. Ad argumentum respondeo quod agentia naturalia sunt in duplici differentia aliud est agens naturale mere naturale et non dependens a causa libera et hoc determinatum est ad unum ut probat argumentum ut homo ad generandum hominem et sic aliud vero est agens naturale dependens a causa libera in sua actione et motione et hoc agens inclinat ad diversa secundum diversa motiva qualis est habitus fidei.

Respondeo vero ad confirmationem primam quod si ille negaret illam propositionem in diverso sensu poterat excusari et culpari unde si negaret illam propositionem in hunc sensum non est verum, nec fuit verbum Christum nasciturum esset hereticus si vero negasset illam propositionem hoc pacto sensit iam est natus circa nativitatem Christi, et ideo nolo assentiri hunc propositionem Christus nascetur tunc nullum committeret heresim quia in illo tempore non tenebatur ad determinationem temporis credendam de fide sed coniectura.

D[illegible] modo ad confirmat^m q si ille negaret illam prop^m in diverso sensu poterat excusari et culpari unde si negat illam prop^m in hunc sensum non est verum, nec fuit verum Xᵐ nasciturum esset hereticus, si vero negasset illam prop. hoc pacto forsitam X est natus circa nativitatem X et nolendo assentiri huic prop. X nascet tunc nullum committeret errorem qr in illo tempore non tenebat ad terminationem temporis credendam ex fide sed ex coniectura.

l. 3. potuit negare illam prop. per errorem arbitrans q ecclesia teneat illam prop^m et adhuc hoc non obstante neget tunc est hereticus non qr. negat prop. sed qr. negat sensum datum ab ecclesia quam tenet in obq sequi, quemadm si aliquis arbitratur q ecclesia teneat istam prop^m virginem mariam no esse conceptam in pecto originis et m ipse neget illam casu posito iste e. hereticus no qr. negat prop^m sed qr. excludit sensum admissum ab ecclesia quam tenet in omb9 sequi.

4 arg in ordine si fides div. non posset inclinare ad falsum qr. Deus concurreret auxilio speciali cum actu illius fidej, sed hec ratio non est sufficiens qr. Deus concurrit ad actus meritorios cum auxilio particulari, pot m aliquis habere actu meritorium alicuius prop. cuius iuditium sit falsum g Deus pot concurrere ad falsitatem cum auxilio particulari proxio minorem sit aliqua vetula aut homo simplex existens in charitate et existimet Petrum hipocritam esse bonum virum et referat istum actum in Deum, iuditium illud est falsum qr ille e. hipoquita et tunc act9 ille est meritorius seu ille assensus qr. est relatus in Deum et procedens a charitate g illa ratio non est sufficiens ac perinde fidej potest subesse falsum.

Respt aliqui huic arg cum distinct^e dicunt n. actum meritorium esse duplicem alter est actus meritorius et factus a voluntate mediante charitate qualis est dilectio Dej super om̃a, l. dilectio proximi, et iste actus meritorius appellat meritorius intrinsice, et primario, qr. est a charitate que e

subiectiue in uoluntate, & dicunt ad istum actum meritorium
necessario requiri auxilium particulare, siue speciale.
Alter uero .i. actus meritorius extrinsice, & secundario
& appellat actus imperatus a uoluntate per charitatem ex
quutus in ab alia potentia, ut .i. datio eleemosinae & ad is
actum meritorium dicunt non requiri auxilium speciale
cum aut iuditium illud illius propositionis non sit a uoluntate s
ab intellectu elicitum est meritorius actus illius iuditij al
extrinseco ad quod non requirit auxilium speciale.
Unde sm istam solutionem Ratio illa procedens est bon
Sed haec solutio non placet quia ad quemcumque actum meritorium re
quirit auxilium speciale ut patet ex D. T. 1a 2ae q. 114 unde s
3a solutio quod Deus concurrit cum auxilio speciali ad illu
assensum illius iuditij falsi non in quantum falsum
sed pro formali, uero in pro materiali & ad entitate
illius assensus ut diximus in solutionem ad 2m argumentum.
Sed neotorici autores contra conclusionem astruunt ultimum argumentum
in hunc modum non implicat contradictionem Deum mentiri
quod non implicat contradictionem fidei posse subesse falsum
& probatur ans quemadmodum Deus assumpsit naturam humanam
possibile fuit assumere aliam naturam ignorantem
& illa posse decipi quia est natura ignorans, deciperet
ab ipso Deo, quia erat in suposito diuino ergo non im
plicat contradictionem Deum posse mentiri.
Ad 3m arg. R. admittendo casum quod posset assumere
aliam naturam negatur quod illa natura assumpta posset
decipi quis esset ignorantissima quia actiones sunt
suppositorum ex Aris 3. de anima, suppositum aut diuinum
non potest mentiri quia est summe perfectum quod nec
ista natura decipi.
Sed est hic Dubium circa istam solutionem qualiter
uerbum diuinum per assumpsionem naturae humanae dicat
pati cum natura diuina sit impatibilis & immor
talis, & non dicat suppositum diuinum posse men
tiri per naturam illam ignorantem assumptam.
Ad hoc R. quod mendatium & quod habet

2. 2ᵉ D. Tho. Q. 1 art. 3. de fide

Malum culpæ e. offensiuum ipsi Deo et contra eius uoluntatem ~~Dei~~ et ~~et implicat contradictionem~~ quod est ~~aliquid contra eius uoluntatem~~ pati uero non est offensiuum Deo sed potius est conforme eius uoluntati et sic potuit mori non autem mentiri.

Et ad argumentum Respondeo Quod implicare contradictionem stat dupliciter uno modo quia dicitur implicare contradictionem aliquid quod intellectus bene affectus non potest assentire alicui rei. Et isto modo implicat contradictionem Deum mentiri, alio uero modo aliquid dicitur implicare contradictionem quia in uoluit oppositum contradictoriam. Et hoc stat implicat contradictionem Deum mentiri posse quia Deus est prima ueritas ergo nec fallit nec potest falli sed si tu dicas quod potest mentiri, poterit etiam fallere sed falsum opponit ueritati ergo implicat contradictionem Deum posse mentiri.

Grauissimum Dubium est in hoc art. an Deus aliquando possit aliquem hominem decipere, sed per alios quod est dicere secundum potentiam absolutam aut secundum potentiam ordinariam. De hoc Dubio disputat Magdano elegantissime lib. 2. de locis cap. 2º 3. et 4. disputat et Marsilius et Gregor. Ariminensis in 1 sent. dis. 42 q. 2. et pro parte affirmatiua circa hoc Dubium sunt multæ auctoritates sacræ scripturæ.

Primum sit gene. 27. ubi Jacob dixit fratri suo ego sum primogenitus Esau et tamen mentitus est, et hoc fit ex diuina reuelatione et tamen mentitus est quia reluceat in primo argumento est manifestum quia non erat Jacob sed Esau, et habet hoc argumentum cap. gauderung de diuortijs definitione Abine sentio Vicham. I. Augustinus asserit hoc idem lib. 16 de ciuitate Dei cap. 38.

2º locus eodem lib. cap. 49. habet quod Jacob non auferet ceptrum de tribu Juda nec dux de femore eius donec ueniat qui mittendus est, et tamen hoc falsum est et est ex diuina reuelatione quod fidei potest subesse falsum quod Deus potest mentiri et probat in 92. tempore machabeorum fuit ceptrum ablatum

ut patet mathaeo 1. c. 2. //
3. locus est qui habet eodem lib. cap. 22 ubi A-
braham ablaturus filium suum ex mandato Dni
dicit servis remanete hic donec revertamur ego et
puer Isac et tn oppositum sentiebat ex diu̅ revelat[ione]
q̄a preceptum erat ei de sacrificio filii //
4. locus eodem lib. cap. 42. Joseph mentitus e. cum iu-
ramento fratribus suis dicens in egipto per salutem
pharaonis vos estis exploratores cum tn esset fratres
illius et Deus miserat illum Egiptum propter salu[tem]
fratrum //
5. locus eodem lib. cap. 3 Dixit Deus ad Adam ecce
Adam quasi unus ex nobis factus est et tn oppositum fuit
verum q̄a expoliatus est iustitia originali ergo fides in-
clinat ad falsum praeterea mentiri no est intrin-
sice malum ergo Deus pot mentiri probat ans ex
propheta cap. 2 ubi habet utinam no esset in me
spiritus sed potius mendacium loqui ubi habuit
desiderium mentiendi q̄d no est intrinsice malum
et est revelatum hoc in sacra scriptura q̄ Deus pot
mentiri et fides inclinare ad falsum //
Praeterea Isaiae cap. 38 dixit Isaias Regi eras mo-
riens et tn non est mortuus et praeterea Jonae 3. de
civitatis illius subversione et tn non fuit executa
ergo Deus est mentitus et fides inclinat ad falsu[m] //
Praeterea ultimo videtur q̄ Deus fefellerit aliquos per
eius ministros 1 exodi 12 egiptios per filios Israel
decepit, et etiam Job. 12 immutat Deus cor princi-
pium populi terrae et eos decepit ut frustra inca-
dant et et 3. Regum cap. 22. dixit Deus quis de-
cipiet Acab Regem et insurgens spus malus
inquit ego decipiam dixit Deus vade et fac ergo
Deus aliquos fefellit per eius ministros //
Pro solutione huius dubii sunt aliqua animadvertenda
primo est q̄ mentiri est falsum dicere cum intent[ione] decipi-
endi habetur hic diff[initi]o a B. Agus. lib. contra

mendaciũ cap. 4. Dicit Gorbeus Papa 2 2e q 2 cap. P.
Beatus ubi inquit q mentiri, s. mendatiũ e. falsa uocis
signif cum intent decendi s. decipiendi //
ex qua deffe infert tria Primum e q si aliquis dicat
falsum credens esse uerum nõ mentit qr. non com
petit illi ultima part deffis quæ e. cũ intent de
cipiendi //
2m e. q aliquis dicat uerũ et alius ex malit existimet
illud esse falsum nõ mentit propt eandem particula
3. est si aliquis falsum crederis esse uerũ nõ mentit
si aliquis dicat falsum existimans esse falsum
mentitur qr. seruat intentionem deffis //
2o Notandum est q pot dicit e. duplex altera e. absoluta
altera uero est ordinaria, pot absoluta est qr aliquid fa
cere Deo nõ repugnat ut annihilare angelos potent
ordinaria e quæ constat ex sacris literis sm quam Deus
sue usqs est operatus, ut operari sm suam legem //
His suppositis sit i concl error est in fide asserere q Deus
de pot ordinaria possit inclinare ad falsum propt hec
concl i autoritatib quibq nos prouauimq concl. D. Io
i numerorq 2 7. ubi habet non est Deus ut ho ut men
tiat et ut filius hominis ut mutet et ad Romanos 3.
Deus uerax est homo uero mendax ubi spus sts describit
Dei firmitatem et humanæ naturæ condit quæ facili
negotio ad diuersa impellit //
Probat. Præterea Stat nam si Deus de pot ordi
naria et sm sua legem mentit nõ e. firmitas in
s s qr. lib. dubitare de obq. //
Præterea Probat hec concl. ex eclisia et ex consensu
ourum doctorum //
Sit 2a Prop. Deus per nat assumptam etiam
si sit ignorans nõ pot decipere et contrarium dicere
est error. //
Probt hec concl. apocal. 19 ecce equus albus et qui
sedet super illum fidelis e. ubi –

Locus intelligendus est de Christo et eius humanitate//
2º prob. Joannis 8. si dixero vobis quod Deum non novi si
milis ero vobis mendax: et 1ª Petri 2 cap. qui
peccatum non fecit nec inventus est dolus in ore
eius
Et prob. ultimo quia si in illa naturali assumpta re
periret mendatium illud mendatium esset tri
buendum toti supposito quia ut diximus actiones
sunt suppositorum ergo verum erit dicere verbum
divinum mentiri per naturam illam assumptam
veluti per instrumentum coniunctum at error est tribue
re mendatium verbo ergo error est tribuere naturae
assumptae etiam ignoranti mendatium ut patet
ex 3. p. q. 13 //
3. concl. error etiam est dicere de potentia ordinaria dicere quod
Deus potest fallere aliquem per alium probatur haec concl. men
datium est intrinsece malum quia per eius naturam formaliter
est contra Dei voluntatem ergo Deus non potest movere aliquem
ut exequatur illud mendatium, quia Deus esset causa for
malis peccati ergo Deus non potest mentiri per alium //
Et Probatur 2º quia sacra scriptura non esset verax si
quidem revelata est per apostolos et prophetas per
quos Deus ex tua opinione potest mentiri quia potest
decipere per alium //
4. concl. De potentia absoluta error est dicere Deum posse men
tiri per se, vel alium probatur haec concl. contra Petrum de
Aliaco in 1 sent. dis 12. et contra aliquos iuniores
Probatur 1 ex ps. 144 fidelis Deus in omnibus verbis suis
et operibus suis ergo absolute Deus non potest mentiri quia
huiusmodi potentia explicaretur per scripturam ubi ap
paret eius omnipotentia //
Prob. 2º Deus nunquam non erit sanctus ergo semper
erit verus ergo de potentia absoluta non poterit mentiri
quia esse summe sanctum aut summe verum est eius
attributum ergo nunquam faciet de potentia ab-

absoluta nec potest facere contra eius essentiam.
Probatur 3. quemadmodum se habet prima ueritas in ordine ad quamcumque ueritatem eadem ratione se habet prima bonitas ad quamcumque bonitatem et uice uersa; et quemadmodum se habet malum in ordine ad bonum primum eadem ratione falsum ad primam ueritatem. Sed Deus non potest facere aliquod malum absolute ergo Deus non potest mentiri absolute.
Vltima ratio quia alias ignoraremus an Deus deceperit nos in sacra scriptura.
Vltimo probatur haec conclusio auctoritate B. Augustini lib. 1 de simbolo ad catecuminos c. 1 ubi inquit Deus omnipotens est qui non potest mori, nec decipi nec fallere scilicet potentia absoluta Deus ut Deus non potest mori quia est contrarium eius proprietati uidelicet immortalitati, ergo minus de potentia absoluta potest mentiri, quia est maius malum, quia est malum culpae. Probatur haec eadem conclusio auctoritate aliorum sanctorum et consensu ecclesiae et ultimo quia alias Deus non esset omnipotens nec esset dignus tali nomine, quia uteretur mendatio ad aliquid persuadendum quod signum est debilis potentiae.
Restat modo his suppositis respondere auctoritati primo adductae auctoritatem genesis 27 cap. Dicendum est Nicolaus de Lira cum Domino Caietano quod non est inconueniens prophetam in semper uerum prophetie subscribent illis maiores partis modernorum in 1. sent. dis. 38 et addentque illud quod fieri est illis potestate veraciter ueritate respondent propheticae scilicet ... sufficienter excusat a malitia seu peccato non vero a mendatio. Sed haec solutio nulla est quia mendatium esse non potest nisi per malitiam et ratione formale illius quod si excusabat a malitia Jacob similiter a mendatio. Haec solutio temeraria est quia dicitur contra comunem sanctorum opinionem.
1 B. Augustinus in quaestionibus super genesim q. 47 dicit uerba illa habere maxima misteria et prophetica quod mendatium non potest in illis reperiri, et animaduertit Augustinus quod uulgata habet haec uerba Jacob erat uir simplex uertunt graeci, uir non fictus nec mendosus et 70 interpretes uertunt uir sine dolo.

Habet et D. Ambro. in 2° lib. de Jacob. et uita beata cap. 3. 4. q illa uerba fuit prophetica reuelatio asperinde ci non potest subesse falsum Chrisostomus in homilis super genesim homilia 50 contemplanda sunt misteria et no uerba q misteriu erat uoru quis uerba apparerent mendatia //

Sic etiam antiqui autores habent hoc et etiam Gregorius Theofilatus et gratianus cap. quesit 22° q 2a et et magister. sent. in 3. dis 38. et D. Thom. in 2a 2e ubi q. 110. art. 3. in solut. ad 3. arg. et pro solutione illius loci notanda est Regula D. Hyero. q quoties cunque aliqua pers. e in actu presenti mala no pot esse tipus et figura boni hominis quanto magis X. sed Jacob est figura X. ergo Jacob no poterat mentiri in his uerbis //

figura est quemadmodum Jacob abstulit benedictionem a fratre suo Esau sic X surripuit benedictionem Judeorum et benedixit gentilibus. Esau n erat figura primi hominis scilicet Adam nam quemadmodum iste Edulio amisit primogenituram temporalem eadem rat. primus homo Edulio et esu amisit primogenituram spiritualem, ad quam ius habebat supposita iustitia originali //

Ad arg. uerba erant mendosa q mentitur e Jacob. ad solutionem nota e. q aliquis pot dici primogenitus duppliciter uno m. sm semen et carnem, q tempore et natiuitate alios precessit, alio uero est dici primogenitus sm donum superiorus et sic per prophetiam heueris data e. promissio Jacob in primogenituram et sic sensus illius loci est ego sum primogenitus sm donationem Dei et hoc pacto minor diceb. betur grandius sm natiuitatem et carnem debebatur fratri, et hec solutio est conformis aliquibus locis sacris et i D. Paul. ad Rom. 9 usus est hoc modo cum dixit no oes qui sunt ex semine Abrahe sol sunt filii. sed qui sunt sm promissionem gentiles n. non erat ex semine Abrahe et appellant filii Abrahe luce 1 et Marti. 6. Habet

De Joane Baptista et ipse erat Helias
et in re non erat sed in rem sed in officium, quia Helias praecesserat Joanem //. et aduit. D. Thomas quandam
regulam pro intelligendis locis sacrae scripturae in lib. quaes.
super genesim q. 25. quod quotiescunque aliqua persona habet
aliquam excellentiam, i. sanctitatem quamvis sit posterior
natu ponitur primo loco et antecedit in genitu in carne
ut habet Malachias et Jacob dilexerit Esau aut odio habuit et advertit
et habet et ista regula, i. eius veritas hic in ubi connumera... locum D. Thomae ad Rom. q. eo.
do apostolos priori loco statuit D. Petrum qui in non est prior ratione in ordine
tatus ad apostolatum, quia in erat futurus caput ecclesiae propter
istam excellentiam ordine et dispositione antecedit alios
Apostolos sic in praesenti loco propter excellentiam Jacob et propter
donum Dei appellatur in genitus Esau, quis non in personam //
Sed contra istam solutionem est argumentum haec accedens Jacob ad eius patrem ut ei benediceret dixit Jacob. feci sicuti praecepisti mihi quod
hoc partim tex. repugnat explicationi praefatae quia non praecepit ei
~~sed eius fratri~~ //
Ad hoc ~~Respondeo~~ ... est quod verba haec dirigebat Isaac filio suo Esau
~~Deus aut dirigebat ea ad iacob.~~ et sic verificant feci sicuti praecepisti secundum Dei promissionem et donum //
Sed est aliud argumentum contra eandem solutionem quia videt repugnare textui
nam adducente Esau cibos praeparatos patri, rogarat ut ei benediceret pater aut respondens ait frater tuus fraudulenter decepit
me quod in Jacob decepit patrem non est primo genitus in spiritum //
Ad hoc arg. Resp. Nicolaus delira qui in versione caldaica
habet loco illius dictionis fraudulenter habet sapienter et as
tute quod videt conforme cuidam autoritati D. Paul. 2a ad
Corint. cap. 12 cum essem astutus dolo decepi vos ergo non
decepit Patrem Jacob //
Sed Ultima solutio precipue differentia erit quod Isaac loquebatur
simpliciter et syncere quia mysterium Dei ignorabat uisi
divinam illam revelationem factam Rebece et ideo ex
existimavat mentitum esse Jacob. unde non valet argumentum
puto hoc esse mendatium quod hoc est mendatium et sic
non valet ~~ex~~ Isaac putabat filium suum Jacob esse
mentitum quod est mentitus //

Ad 2m argm 2e autoritas genesis 49. no auferetur cetrum & ſ. i aliqui rabini existimant istum loci esse comminatorium quemadm illud Jone 3. adhuc quadraginta dies Ninive subvertet, at hec explicatio est erronea i qr. precipuum argm ad probandum Messiam venisse ventum erat locus iste, q no debet intelligi comminato

+ loci 2o qr prophetia suis temporis completa e. tempore q [illegible] no fuit comminatoria, 3. qr. est contra comunem sanctorum opinionem.

Exclusso q hoc errore e. primus modus satisfaciendi huic loco ex Abulensi super genesi i q prophetia illa fuit adimpleta 2o q ceptrum no fuit ablatum tempore macabeorum qr. ex particulari mandato Dei testamto uete ri cum reges seniores iudicabant, cu aut aliqui ex his esset ex tribu Juda pot dici q hi cetrum non est ablatum a tribu Juda tempore macabeorum.

Est 2e explicatio Origenis homilia 47 super genesim et aliorum neotericorum autorum sentia est, q tempore macabeorum cetru erat e potestas sacerdotum illiq tribus Juda in ipsis sacerdotibus cum aut esset admixti sacerdotes macabeorum & Juda merito dici pot no esse ablatum cetrum de tribu Juda.

Sed est unum cabilum adversus istam solm cetrum, l. po testas in rigore dicit potm regis aut sacerdotum, sed isti sacerdotes de tribu Juda tempore macabeorum no habebant huiusmi potm q ablatum cetrum a tribu Juda / e. ceptrum hic dubio: Respt Origines q huiusmi nome seu potestas no capit hic in rigore ut dicat argm. sed sumit large ceptrum pro qua cumqz potestate.

At est alia solutio Dni Caiet super istum locum ubi q sm rem ablatum est tempore macabeorum ceptru de tribu iuda cum hi esset certa spes illiq cetri per di uiga reuestatm genesis 2i ubi habet suscitauit Deus semen Abrae de Isac, e sic sm spem certam no est ablatum ceptrum de tribus Juda.

At hec solutio non placet sed e. alia in ordine q tempore macabeorum traditum. e. ceptrum

Debitum Juda in deposito simoni Nazianseno qui erat ex tribu machabiorum non in inde sequitur ceptrum esse ablatum quaudo si Rex filippus ivi re bellum cum inimicias et sit captus, tunc ex comuni consensu cum militum et principum tribu at alicui regnum hispanie, quis ille sit alterius nationis cui tribuit in deposito non dicit ceptrum, i, potestatem regiam perire, sed absolute regnu est regis hispanie et eius successoris, cui tribuendum est Regnum, sic symo Macabeus habat in depositum ceptrum de Juda, et sic ceptrum non est ablatum //

At cum 2m rem tempore Herodis aliemigine regnum, i, ceptrum sit ablatum a tribu Jude videt quod difficultas non evacuet //

Sed ad hoc Rp. quod illud fuit per breue temporis spatium aperinde indicat non esse ablatum ceptrum propt cuius arg. cum caiet prefacta sole satis fecit huic Dubio quam ex his volueritis tenere opinionem est bona sed caiet est magis ad literam et placet multis propt hoc arg //

Alij vero dicunt non esse ablatum ceptrum quod machabei originem trahebant ex p. matris a tribu Jude et sic uerificat illa prop. non est ablatum ceptrum de tribu Juda //

Quod aut hoc sit verum quod tribum de Juda esse ad xristum cum tribu sua pat exodi 4 et 2 sequ cap. 11 hoc etiam solit aduit a magis. Cano loco supra scitato //

Ad illud vero de Abraham Rp. i cum Adriano quis quotlibeticas cotibeto i ad i arg quod mentitus est, Abraham ue nialit, cui sufragat etiam Grisosto. hom super genesim 47. et quod hoc fecit ut adimpleret preceptum domini //

D. uero ambros. sermone de sacrificio Isac et lib. de Abraham. c. 8. tomo. 4. dicit quarum est quod dixit Abraham quia de facto ita contigit, quod ille et puer reuersi sunt, quia illud prophetice dictum, at mentitus est in hoc quia dixit contra id quod erat in eius mente, quia contrarium existimabant.

Circa quod est dubium si hoc erat ex diuina reuelatione quomodo mentitus est Abraham in hoc. Respondetur primo quod ignorauat prophetiam. Secundo quod non est mentitus quia certe credebat ipsum et filium suum esse reuersurum ex illa prophetia genesis 21 ex Isac suscitabit Deus semen Abrahe, ergo certus erat saltim de resurrectione filij.

Sed arguitur mentitus est saltim Abraham quia existimabat non esse reuersurum illico cum filio suo quod erat ex diuina reuelatione ad implendum illico. Respondet ad hoc Ambros. quod illud non fuit mentitum ex diuina reuelatione sed ex coniectura humana.

2a solutio est Dionisi[illegible] Caiet super istum locum qui asserit Abraham in nullo esse mentitum debet in intelligi locus iste hoc pacto ego et puer reuertemur illico secundum causas naturales seu naturaliter loquendo nisi aliter Deus disponat supernaturaliter, et adducit exemplum si aliquis princeps in [illegible] compellet aliquem uirum innocentem, quem scit esse innocentem hoc ad occidendum consanguinei illius, qui cum concomitant possunt dicere illico reuertemur, nisi depotentia ab soluta ui[illegible] fuerit regi aliud.

3. solutio burg[illegible] somni l. super gen. 9. et est eius diuus Thomas, l. solutio gabriel in 3. dis. 38. et uidet assentiri huic solutioni D. Tho. in exposicione. D. Paul. ad hebreos 11. ubi quod in nullo mentitus est Abraham quia erat certus de reditu eius et filij ad seruos et et de breuitate temporis, quia hoc erat ex diuina reuelatione ad implendum prophesiam ut patet gene. 21, ex Isac suscitabit semen Abrahe quod refert. D. Paul. et ad hebreo. 11 cum inquit in fide obtulit Abraham filium suum Isac donauit Deus semen Abrahe ergo certum erat, quod filius non esset occidendus, l. saltim quod illico esset subscitandus ut adimpleret prophesiam.

Ad 4m in satis faciendum est quod erat de hoc specie i cum

Sole cum scholasticorum et cum nicolao delira pro explicat.e huius loci nos quod Joseph mentitus est in esse eludens cum fratribus suis sed et arg.m ille commisit periurium firmando iuramentum respt. Nicolaus scholastici in 3. sent. dis 38 no esse prolatum illud iuramentum assertive sed condicionalit ait enim Joseph mittite ex vobis unum qui adducat puerum donec probentur ea quae dixistis vera an falsa sint alioquin enim per salutem faraonis exploratores estis vos ubi aperit conditio et dictio illa alioquin.
D. vero Bonaventura dicit nequaquam esse mentitum sed astute explorando intentabat an fratres occidissent Manassem minorem et habuisse se sicuti iudex qui aliquas conficit interrogationes astute, ut veritatem eliceat quae dicunt enunciationes.
3.o et elegantior Solut.o est B. Augus. in ques utriusque testamenti q. 13 q. dicit n. nisi adducatis puerum manassem exploratores estis vos .i. eritis digni pena mortis qua plectuntur exploratores nisi adducatis puerum, quemadm.m si agat de divortio, s. adulterio, s. aliquo alio crimine apud Regem de viro innocenti, quem certo scit rex esse innocentem dicit ei nisi aducas probat.m huius rei, per vitam regis morieris .i. per vitam regis quod es dignus morte et adducit et aliam Solut.m D. Augus quam existimat dicit esse magis acre et ita haberi in greco, et Hebraico sermone nos quod verbum illud, estis sicut iudicabimini, s. reputabimini et hoc dicit habere in greco, et hebraico sermone, unde sensus iudicabimini vos esse exploratores, nisi adducatis puerum et hic modus loquendi habet 3. regum cap. 18 ubi inquit Helias qui descenderit in ignem ipse est Deus .i. iudicabit esse Deum. Ad illud vero de Adam ecce Adam et c. R.o ad illud esse ironice dictum ecce adam quasi unus ex nobis factus est acperinde no acperinde no esse commissum aliquod mendatium qui. hec ironia est et ilusoria ad quam

2a 2e. D. Thō Q. 1. art 3. de fide

Reduuit et q comunit dici solet ex humilitate ego nihil sum, ut l. illud Amos. 6. ego nō sum propheta ironia ū qua deceptoria aut cauillatoria non excludit mendatium //

Ad illud uero in ordine de Regis morte et de subuerte Niniue R nullum ibi esse mendatiū q illud erat comminatorium ut dicit comminatoria et T. 2a 2ae q 171 dicit art. 6 in resp ad 3. q id q reuelat prophetis est in duplici diffa aliud reuelat sm se et ness ad impletendum, et non dependent, quale est illud ecce uirgo concipiet et pariet filium et illud et de Dis iuditij alliud uero reuelat sub conditie et dependent quis propo nat absolute et hoc dicit cominatorium .1. q si mutent mores Deus per suam misericordiam nō exequet q prophetatum l. absolute et uirtualit habet conditionem quale fuit illud Niniue adhuc quadraginta dibus subuertet et s e illud de morte Regis per exequietem q mutatis moribus mutatum est et cum de rate prophetiæ sit intelliga inde fit q Jonas recusauat iter in Niniue q scieuat Deū esse flectendum sua misericordia facta penite a Niniuitis //

Cognoscetauit quæ prophesia est cominatoria duplit. i. ex contextu tex. et comuni sanctor. consensu et explicate ecclesiæ q. tunc et si euenerit ut prophetatum est //

Restat satis facere 7. arg mendatium absoluti et intrinciisse est malum i q ita habet Dis. 4 et Sicor. cap. 7. ubi dicat ome mendatium est prabum hoc et asserit a D. Agus. lib. 1 q est contra mendatm et etiam probt uni ca rate q conceptus noster explicant per uerba ueluti per signa propria illig ut dicit Dis 1 cap. primi lib. de interp sunt q ea quæ sunt in uoce et s. sed qui mentit facit contra a naturam uocum, et conceptum, q cum iste actus sit

cadens in iniquitatem m saltim erit ex natura sua peccatum ueniale quod ex natura sua exinde incidisse mendatium est malum. unde corrigendus Cassianus in suis collectionibus cap. 16. ubi dicit licitum esse mentiri saltim propter bonum utile aut honestum //

His suppositis respondetur ad argumentum quod propheta ille loquebatur more humano quum dixit utinam non esset in me spiritus sed potius mendatium loqui, quemadmodum quando aliquis alium arguit de uitio commisso et ille negat se tale non fecisse dicit alter ex ea yo mienta et hic est modus Samaranus loquendi //

Ad aliud uero Exodi 11. ubi quod Deus per ministros possit decipere quemadmodum defacto iudei deceperunt egiptios respondetur et Pisarrio et Clementi Alexandrino lib. 4. fidei orthodoxie quod iudei existimabant petere uasa argentea ab egiptijs commutato Deo precipiente, Deinde uero quia Deus precepit ut ea detinerent et hoc factum est iure, quia iudei erant frustrati mercede suorum laborum et licet in uito domino bona propria capescere aut propter mercedem alias debitam si non sit alia repetendi facultas //

Magister uero senten. loco citato dicit quod iudeis in uasa non fuerunt petita à nobilibus uiris, sed ab hominibus infime note, hoc autem per missum fuit à Deo // –

Ad alia uero omnia loca que sequuntur et que supersunt ubi Iob 12. qui immutat cor principum et illa 3. Regum cap. 22. et ad hec indurauit Deus cor Pharaonis et excecabit cor populi huius, et ad illud Iude fac citius respondetur cum omnium omnium doctorum consensu quod isti modi loquendi Deus indurat cor excecat et immutat cor principum aut inmittit errore cordibus, aut facit aliquos alios decipere debent intelligi permissiue, quia proponuntur per modum actionis, ut Deus indurat cor Pharaonis

Non q Deus faciat Durit^m in corde sed quod permittat eos indurari unde illud Iude q facis fa-
citius no debet intelligi per modum prcepti sed permissive ut patet Luce 10 dixit Deus
iudeis prcepit Deus uobis libellum repudij Ia-
bet Marci 10 permittit Deus uobis libellum res
repudij. unde q unus dicit prcepit alter dicit
permisit //
Hec Doctrina est D. Grego. 33. lib. moralium
cap. 16. et fere oum sanctorum unde Deum aliquem
excecare nihil aliud est quam propt eius peccata pre-
cipue propt peccatum ingratitudinis substrahere
lumen grae, ubi melius locutum fuit concilium triden-
tinu q homo se subtrahit ab auxilio grae //
Unde cum Deus per suos ministros exequat permissio-
nes huiusmodi permissiones D. Aug. dixit Deum decipere per de-
monem permissive, et hec doct^a confirmis D. Aug. lib.
de prz sctorum cap. 4. ubi inquit q Deus no uocat repu-
llere dr, c q Deus no illuminat auxilio particulari grae
excecare dicit unde dat intelligi Deum excecare per
substract^m grae ut dictum est et permissive //
Sed est unum Dubium quare sacra scriptura utatur,
uerbis affirmatiuis et positiuis ad sigm huiusmodi grae
substrationem, Ad hoc Dubium Resp. D. Augus. lib.
3. contra Julianu ubi dicit q habet se Deus in subst^e
grae huius sicuti qui remouet columnam, cui innititur
totum edificium, et sicuti, qui claudit fenestram per
quam ingreditur lumen iste .n. uere dicit excecare
et ille domum destruere, sic Deus per substrat^m
grae dicit excecare, D. uero Hyero. dicit quod que-
madm sol idem manens dicit aliquam rem in-
durare ut lutum aliam u molliri ut ceram et
hoc ex diuersa rej dispositione, sic lumen grae

idem manens alios illuminat alios caecat quem admodum eisdem miraculis Faraon est induratus et Israel est dilinitus. et hoc non est ex diversa cordis dispositione. Sed est unum argumentum error est pena pecti seu culpae sed omnis penae Deus est causa, ergo Deus est causa erroris minor huius syllog. probatur ex ecclesiastico cap. 11. ubi habet mors eruta est a Deo error vero et tenebrae ab hominibus sunt contractae probatur maior, non est malum quod non fecerit Deus in Israel, ubi non debet intelligi de malo culpae sed malo penae //

Ad hoc argumentum dico quod verum est quod dicit maior nam cuiusvis penae Deus est causa quia illud est supplitium ubi Deus est causa erroris in quantum penae non in inquantum culpae. unde damnandus est Melanton qui asseruit Deum esse causam perditionis iudae et damnat hic error in concilio triden. sess. 6. can. 6. ubi habet qui dixerit mala opera sicut bona fieri a Deo per se et non permissive anatema sit, istu[…]

Istud verum cognovit Plato summine nati lib. 2° de republica ubi dicit cavendum est ne Deus qui bonus est malorum causam faciamus, alias enim contra se ipsum faceret praecipiendo suis legibus contraria fieri suae voluntati //

Art. 4. V. obiectum fidei sit aliquid visum.

Sit quaestio prima conclusio in hoc articulo obiectum fidei non est aliquod visum conclusio haec probat a D. T. supposito uno fundamento aut solitate D. Paul. ad Hebreos 11. fides est substantia, et argumentum non apparentium quod non apparens, et non visum requirit aliquo modo ex parte subiecti ad ipsam fidem //

Pro cuius conclusione maiori intelligentia est notandum primo quod hoc dubium disputat a Doctoribus scholasticis, in 3. sent. dis. 34. et eodem loco a Durando, q. 1. ubi videt insinuare D. Tho tenere visum esse non visum, esse rationem formalem fidei cum

hoc sit falsum. q: hoc se tenet ex parte subjecti haec enim est imperfectio fidei, ut sit habitus inclinas subiectum hoc pacto q: res quas habet per fidem no uideat ut diximus Dubio 1° art° primo.

Circa istum artm est notandum q: 3m tangit a D. Tho in hoc art° 1m est q fides perpetuo dependeat, à uoluntate q: requirit pia affectio respectu illius q credit.

2m q opinio et dependet ab ipsa uolunt. 3. est. Discrimen quoddam positum a D. Tho int. fidem et opm uiz. q opinio est cum formidine fides uero sine formidine de q non fiet disput. propie in hoc art°. sed inferius q. 5 art. 2°

de 2° uero et 3. non etiam est disserendum in hoc art° q: sunt dubia logica seu metaph., pro quibus uideng. e. Dns de Soto in 1° de posteriori resolut. cap. 2 q. 8. et D. Tho 1a 2e q. 63. art. 3.

Sed circa corpus art. Pro maiori explicat. illius prop. propositae a D. Tho. uiz q ea dicunt uideri per se, quae per se mouent intellectum ad sui cognitm, debet intelligi per se, i. no per aliud extrinsecum et no excludit D. Tho ab hac prop. conditm sine qua non, aliquid intelligit aut uidetur, nam color per se uidet quis mediante lumine q: illa est conditio sine qua non, no m. e aliquid extrinsecum nro dicto.

Unde colligo q 1a principia et quidditas rei materialis dicunt per se uideri ab intellectu, id ait q scitur credit aut opinatur, no dicunt uideri ab intellectu per se q: dependent ab aliquo extrinseco praeter conditionem intelligendi. scia a demonstrat. opinio a sylog. dialectico fides ab authoritate dependet.

In sensibus uero exterioribus hoc est commune q dicant per se uidere sua obiecta i q: solum dependent ab spebus suorum obiectorum a quibus per se mouentur praeterea q: ut inquit D. Agus. tractatu de uerbis domini no solum experimur quae uidemus sed et quae per alios sensus suscipimus.

Dubium q̊ circa istum artm in sol.e ad 2m argm v.
articuli fidej sint aliquo m̃o euidentes saltim sint euident
credibiles q̄d est dicere v. ille qui credit articulis fidej uideat se
uidere os esse euident credibiles ad hoc dubium respt
affirmatiue s.t. in sol.e ad 2m argm, sed ut nos magis
explicemus huius rej ueritatem sunt aliqua argã contra
istam conl.

sit 1m si articuli fidej essent euident credibiles sequeret
q̄ cet euident ueri sed ha est maximũ inconueniens
qz est contra naturam eorz q̊ non sunt euident credibi
les. et probat maior, omē euident credibile est uident
uerum, qz euident credibile nō est falsum euidenter
q̊ e. euident uerum.

et confirmat qz euident scibile est euident uerum q̊
euident credibile, erit euident uerum.

2° sic argt si articuli fidej essent euident credibiles
sequerit qz conuincerent intellectus ad credenda ea quz
proponunt a fide quemadm conuincit intellct. ad
cognoscenda principia cuiusuis sciz, et cognoscendas
conl quz ex illis elliciunt qz sunt euident cognos
cibiles.

et confirmat qz nō possit aliquis demoberi ab eo q̄
aliqũ credit per fidem quemadmodũ habens opm huiq
prop. notitia est, qz est euident probabilis nō potest
demoueri ab illa.

est 3. argm in ordine contra conl si art fidej essent euident
credibiles hoc esset propt authoritates et testimonia quibus
confirmant articuli fidej, sed huiusm̃ testimã nō sufficit
ut ad huiusm̃ euidentem credulitm art fidej non
sunt euident credibiles maior nota est pbt minor
qz etiam gentiles haberent euidentiam credulitatis
dogmatum quz proponunt in sua secta pbt qz
habent plurimas authoritates, et testimonia illust
rium uirorz, ad habendam deorz pluralitatem
et etiam sarracenj haberent huiusm̃ credulitm

2 2e D. Tho. q. 1. art. 4. et de fide
euidentem q2 in eis. l. Tantum multitudo quae eo(r)
dogmata sequit; //

His no obstantibus concl. est certissima ids q(uod) eui-
dens articulos fidei esse credibiles, s(ecundu)m illud Dauid
nimis credibilia sunt testimonia tua Deus, intan-
tum 3ce prop. est uera q(uod) si per impossibile res fidei
q(uae) proponunt credendas essent falsae excusaremur
a peccato //

Prob. 3ce concl. 3ae R.e, illud est euidenter credibil(e)
q(uod) confirmat testimoniis fide dignis ut patet apud
iudicem secularem et q(uia) 3ce. ex deff.o euidenter cre-
dibilis, sed articuli fidei confirmant testimoniis fide
dignis q(uod) art. fidei sunt euidenter credibiles //

Pro explicat.e minoris 3uis sylo. supponendum. c. 1m q(uod) signa
sunt triuplici diff.a alia 1a sunt interna alia 2o
externa de quibus signis nostrae fidei, late disputat
D. Ag. 22. lib. de ciuitate Dei cap. 3. et 4. et D. Tho. 1o
lib. contra gentes cap. 6. et 2 2e q. 2a art. 3. sed nos
primu probauimus minorem istam in signis extern(is)
et sit primum, inimici nostrae fidei, et qui semper
eidem aduersant multa q(uae) ex iis quae nobis in euang(elio)
proponunt credenda, narrant ut uerissima ergo
est maximu signum externum //

2o q(uia) eclipsis solis quae impass. X. contingit innu-
tuit gentilibus ut dicat Dionisius in epist.a 6. et
uel illud contigisse pret cursum naturae q(uod) max.
auctor ibi latebat q. c. 2m signum externu(m).

3. sibilae multa prae dixerunt de X quae adim-
pleta sunt ut dicit D. Agus. loco citato ergo
sol. c. maximu signum ad euidentiam cre-
dibilitatis articulorum fidei // ti

4. Testimoniu conuenientia utriusque testam.o
q(uod) n. patribus antiquis fuit praedictum testam.o
nouo sit adimpletum, ex quo colligo Deum esse
autorem nostrae legis, nam infalibilit adimp-

Fieri qr futuru fuit prędictum solius Dej
e. iuxta illud Ysaię 41 annunciate quę futura
sunt et dicemq Dij estis uos //

Probat. 5. nam Hois paupores et debiles decorp multip.
expellerent aduersantibq nostrę fidej inimicis tiranis seu
gentilibq ut habet ab. Paul. 1ª cor 2º ellegit contemp
tibilia et quę n sunt, ut fortia quęqz confunderet
hoc q maximum signu externem est euidentię
credibilitis articulorp fidej /—

Probt. 6. nam multi uiri sancti et docti existimarunt
mis ipsam fidem ut nō solum uerbis ipsam extendere
intentarent sed et pro illiq promulgat et defentione
uitam darent, et eorp corpora hodierno die miraculis
eandem defendant //

Probat 7. Per miracula prophetarp apostolp et ipsius
X quę ipse maximam ac infinitam uirtm indica-
bant quę miracula in sacra esa appellant signaut
habet Joanis 2º hoc e. initium signorp Dei erat praet
spes illas sensibiles quas potentię suscipiebant in
gentem fidej nostrę uirtm adumbrarent unde nefas
esset negare uirism miracula et si negassent maiq
miraculum est qr tanta christianorp multitudo fidej
nrę se se subijcerent, et hoc et maximè confirmat
qr nusqz de fuerunt in eclesia miracula qr in paga-
norp sectis inuenirt non est &c.

Probat. 8. Nam maxima est sanctitas nostrę fidej quę
synceros puros quę animos expostulat initium n. sapien
tię est timor domini hec n. nostra fides et lex mul
tos uiros habuit sanctissimos et plures fuerunt
in ea qz in lege naturę aut lege scripta ut uide
re est in Josepho de antiquitatibq /—

Quod aut hec lex sit sancta et expostulet uiros
tales probt ex regio propheta ps 118. ab omni
uia mala prohibui pedes meos ut nō peccem tibi

intrauerunt usque ad animam aquæ multæ .i. oneris Ti...

ℓ. ad adimplendum aut ea quæ præcipiunt apostolis non est necessaria sanctitas ad adimplendum //

Probat ultimo signis internis Nam diuina spus Sancti spiratio interius secretius operat ad Tuius in res fidei con-
ferendas Probat etiam ex dulcidine quam spiritualit captant qui maxime sunt Deo coniuncti fide spe et charitate
Regius ... inquit quam dulcia faucibus meis eloquia tua Deus et etiam probat ex efficaci spe et desiderio consequendi uitam æternam quæ maxi
me apparet in sequentibus sanctorum opinionibus //

D. uero Tho oia hæc signa Reducit ad tria infra q. 2a art 9. uid ad Sanctitatem et aut soritatem sacræ scripturæ ad miracula X et ad internas spus sancti motiones quod adumbratum est per Joanem tria sunt quæ testimonium dant interius spiritus aqua et sanguis, per spum intelligit spum Sanctum loquentem in S. I. et in ecclesia quæ ad eodem ... minat et hæc est autoritas ecclesiæ sius. per aquam intelligit inspirationes internas et dona spiritualia quæ per aquæ regenerationem nobis conferunt. & per sanguinem intelligit pass X et mortem quod D. Tho alio nomine appellauit miracula X. Tuius in quod signis internis et externis probat euidentia credibilitatis articulorum fidei & probat nam multi uiri sancti

Unde ad 1 arg R. negando conseqm et ad proua tm negando maiorem multa n. falsa sunt credibilia euident ex Ari abt multa falsa sunt probabiliora ueris et pt exemplo si sint uigenti homines X iurent Petrum occidisse Joanem qui in rei ueritate non occidit illud est euident credibile et tamen est falsum q non ome credibile est uerum euident, ad arg sp concedendo ans quod euident scibile est euident uerum quia scia dependet a rebus sicut a suis causis et sic scibile est uerum quibus est adequatio intellectus ad res suas, l. effectus ad suas causas quæ est deffo ueri, euident uero credibile dependet tes

testimonijs dicentium quod ipsi esse falsum.
Ad 2m R. negando sequelam et ad probatm respondet Cap
preolg in 3. d. 3. i q. 1. art. 3. q. huius in euidentia articulorum
no est euidentia in propria signif. et stricta, sed large et sic
inquit debet intelligi D. Tho in hoc art., at uero prima prin
cipia et conl inquit quod sunt euidentia et euidentia proprie dicta
et in rigore, sed hec sol. no placet quia art. fidej in particulari
circa proprias rationes essent euidentes, saltem euidentia in
propria et larga sig. quod negat D. Tho in sol. ad 2m arg.
R. ergo ad probatm quod cum uniuntur intellectui articuli fidej
quo sunt euidentes, sunt aut euident credibilis no in euident
uoi; quia hoc e. proprium primorum principiorum et conl quae sequuntur
ex illis et sic paritas rationum no tenet de primis prin
cipijs et articulis fidej.
Ad aliud exemplum R. quod no est eadem ratio nam quis dogmata
nostre fidej sint euident credibilia, ut sunt propes fidej
humanae quia sunt proportionatae nostro intellectui, et ideo difficult
intellectus seiungit ab illis, precipue cum si experientia ad
iuuent ut hec prop. Roma est. props uero fidej infusae ex
cedunt capacitatem nostri intellectus et sic faciliori negotio
intellectus se mouet.
Ad 3. Quod dogmatum nostre fidej sunt euident credi-
bilia quia confirmat testimonijs diuinis, illa aut testimo-
nia diuina sunt certiora et ueriora testimonijs gentiliu
nam si testimonia gentilium bene considerent, luce cla
rius reperiet no esse uera, sed falsissima si uero nostra tes-
timonia non sunt apta multis, non est deffectus illorum sed
potius hoium male uiuentium, quia suis peccatis se obsecant,
de quibus t. dicendum q. 10.
Dubium 2m in hoc art. V. ad hoc quod habeat quis fidem
nram infusam, sit necessm prius habere euidentiam credi
bilitatis articulorum fidej.
D. Tho in sole ad 2m arg. huius art., no crederet nisi
uideret articulos esse credibiles quod ex huius operate ui
det colligi. quod sit necessaria prius euidentia

Credibilitatis articulorum fidei quam habeam ipsam fidem //

Argâ aliqua sunt contra opinionem s. Tho. est primum desumptum ab experientia, multa credimus de quorum credibilitate no habemus euidentiam, ergo euidentia credibilitatis no debet antecedere ipsam fidem //

Cum ergo puer perueniat ad usum rationis et proponit ei fides nostra diuina illico assentit rebus fidei, et tn nullam habet euidentiam credibilitatis eorum, ergo no est prior euidentia credibilitatis articulorum ipsa fide infusa //

Si aliquis monachus pauper abeat in indos et predicet nostram fidem, multi ei assentiunt et tn no habent euidentiam articulorum de credibilitatis qa ille no facit miracula, nec uidet quod testimonia illa sunt fide digna illis //

Propter hec argâ multi doctores tenent q no est necessarium prius uidere articulos esse credibiles qz suscipiat fides diuina sed dicunt isti huiusmodi euidentiam esse necessariam hominibus penetiantibus testimonia s s no in singulis hominibus et aduocant istam opinionem D. Aug. super Joanem tractatu 27 super illa uerba sunt quidam ex uobis et etiam adducunt Ricardum lib. 5. de trinitate cap. 2o et etiam Magistrum de Vega art. 3. q. 9. in sole ad 3. et dicunt esse opinionis suis totum huius in scriptis sed ut separemus certa ab incertis est notandu

Codex 4.

+

2a 2e D. Tho Ques. 1. art. 4. de fide

Multa in codice præcedenti dicta sunt circa Hunc Articulum.

Sed ut separemus certa ab incertis est notandū

Pro gravitate mᵉ q diversa testimonia faciunt rem di diverse evident credibilem, unde si materia fuerit levis testimonium leve sufficiet, si materia fuerit gravis non suf ficit quodlibet testimonium sed grave, Unde Caiet Resp unica conl ut aliquis credat prudent & studiosè, necessᵐ est ut habeat Evidentiam credibilitatis eorū quæ sibi proponunt, Caiet pro bat istam conl in comentarijs huius articuli, sd nos probamq eam alia ratione ut aliquis credat prudent necessᵐ est habere Evidentiam illud esse provabile, sed omne provabile est Evident credibile ergo qui credit prædestinationem habet evi dentiam quod sint evident credibiles. Rq g ad 1ᵐ de ex perientia quod experientia potius iuvat nostram conl q contrariam, qui enim credit prudent prius iudicat an tes timonium illud quod adducit sit fide dignum, & si fide dignum sit evident illud est credibile unde qui cito credit levis est corde //

Pro solᵉ ū. 2ⁱ. arg e.s. videndum est Unde proveniat ista evi dentia credibilitatis in fide cū.c. cap. in. 3. d. 3i dicimus quod hic nō loquimur de evidentia propriè & ingenere sd large sa mi illam solᵐ nulla est difficultas, alij vero dicunt quod huiusmi evidentia credibilitatis provenit a prudentia audien dis testimonia & evidentis miracula sed quamvis provabilit sit dictum D. Cait in hoc art dicit huiusmi evidentiam cre dibilitatis & asensus esse ab habitu fidej infusso, sed ut certa ab incertis separemus reducenda est hec doctrina ad aliquot conl supposito mi q fides divina in sᵃ sᵃ appellat lumen ut ha habet 1 Petr. 2º eduxisti nos a tenebris, in lumen tuum Dñe .i. in fidem tuam: D. P. Ad. Ephe. 5. git

1 conl

Testimonia & miracula sunt sufficientia ad huiusmodi Evidentiam credulitatis articulorū fidej ..

2a concl.

Fides formalit loquendo est inigmatica & obscura concl. 3a probt ex def.e fidej ,,

3 concl.

Habitus fidej pratice & aposteriori causata huiusm̄ euidentia credibilitatis concl. hec euidentia est in Dno licet sed pro unico exemplo & prouatione, reliquę uirtutes morales quę perficiunt partem apetitiuam ocationalit inclinando nos ad suum obiectum dicunt causare euidentiam, ergo fides quę est in intellectu quę accidit magis ad euidentiam, causabit pratice euidentiam credibilitatis in comuni articulorum fidej Ans notum est ex Ars. 5. et Hicorum quod est inquit unus uir iustus mensura om̄ aliorum sed mensura dicit euidentiam huiusmodi rej ab altera, ergo pratice est euidentia in uirtutibus moralibus pbt cons quia euidentia est perfectio intellectus ergo id quod est in intellectu dicit euidentiam aliquo modo in suo genere, sed fides no dicit euidentiam formalit ut pt ex 2a concl ergo pratice dicit euidentiam ,,

Dat.e Probat per fidem dicernimus quę no sunt fidej & quę sunt contraria fidej, & quę sunt propt fidem ergo habitus fidej causat euidentiam modo dicto ,,

Elicio ex hac doctrina habitum infusum fidej habere tres habitudines 1a est ois s3. quod inclinat habitus fidej ad propria credibilia, no tn ad extranea, nec ad contraria quia quilibet habitus inclinat ad proprium obiectum. 2a facit iste habitus fidej euidentiam credibilitatis artl. fidej 3. facit essentm rebus fidej ,,

Unde ad arg. Rp quia cum proponit fides Christiana illi pueri supposito externo dicentis testimonio & interiori instituto spus sancti & habitui infusso fidej & auxilio Dej particulari illico iudicat prudent illud esse euident credibile & sic habet euidentiam credibilitatis articulorum fidej pueri ergo paganorum no habent huiusm̄ euidentiam quamuis habeat usum rationis & incipiam doceri, a suis parentibus quia no habent habitum fidej infusum, qui est lumen fidej, nec Deus concurrit auxilio particulari ac perinde

Leuit credunt, quamuis per aliquod temporis spatium
possit excusari a peccato, non tamen semper quia si aduerterent ad
multa quae credunt, uidentur esse rationi contraria & sic prae
uerent assensum, sed quia praebent peccant
Ad 3. arg. R. quod huiusmodi homines praeuenientes assensu
praedicatori pauperi apud quem non erat fides recepta quia ha
bent euidentiam articulorum fidei, i. quia probat eis ea, quae
credunt esse rationi conformia & prae se ferre maximam
sanctitatem, quae est potissima causa euidentiae credulis
Probatur quia dictum est praeceptum Domini lucidum illuminans o
culos & sapientiam praestans paruulis, & etsi s. omne ma
nifestatiuum est luminum, sed fides est manifestatiua arca
norum Dei quod est lumen,,
Aduerte bene quod rustici christiani habent euidentiam cre
dibilitatis art. fidei propter iam dictas rationes & quia
uident assensum ecclesiae proponentis, quam iudicant esse uera
cem quod rustici paganorum non habent, quia sua dogmata s. non
sunt fide digna, & fallunt in hoc quod existimant suam ecclesiam
esse ueracem cum tamen sit falsissimum quia peccatorum nimis plena
Sed sunt aliquot argumenta contra praedictam doctrinam sit primum si euiden-
tia credibilitatis articulorum fidei esset effectus fidei sequeretur
inde unum impossibile uidelicet quod unus et idem habitus produceret duos
actus specie distinctos & contrarios probo sequelam per te fides cum sit
aenigmatica producit ex natura sua obscuritatem ueritatis art. fidei
& per te producit euidentiam credibilis art. fidei, isti sunt duo actus contra-
rij distincti in specie //
Probo minorem nam habitus est ueluti causa uniuoca & determi-
natus ad unum quia res naturalis ergo quod est impossibile quod habitus fidei pro
ducat duos distinctos specie & contrarios
Probatur habitus scientiae producit actum euidentem, & non obscurum ergo
habitus fidei actum obscurum & non euidentem probo consequentiam
quia quod est de natura & quidditate alicuius rei, illud competit illi rei
& contrarium, minime sed de natura fidei, est producere actum obs
curum quemadmodum de natura & quidditate scientiae est producere actum

actum clarum quemadmodum scientia solum producit actum euidentem et clarum eadem ratione fides producit solum, quod ducit actum obscurum et non clarum ex ipsius natura quod non producit euidentiam credibilitatis articulorum fidei cuipe cui repugnat //

Ad 1. Respondeo quod habitus fidei est habitus supernaturalis ordinis et sic propter suam perfectionem potest producere duos actus contrarios et distinctos specie, modo per diuersa media quemadmodum in rebus naturalibus, intellectus per diuersa media producit duos actus contrarios, ut patet per demonstrationem, producit actum euidentem scilicet per syllogismum dialecticum producit actum obscurum et cum formidine, eadem ratione habitus fidei per primam ueritatem reuelantem producit actum obscurum at uero per inditia et signa exteriora, euidentia habitus fidei producit euidentiam credibilitatis articulorum fidei, imo eadem [illegible] per unum et idem medium probabile respectu probabilitatis est euidens respectu uero assensus illius [illegible] est obscura et cum formidine //

Ad maiorem [illegible] quod habitus fidei magis accedit ad causam equiuocam quam ad uniuocam, quia habitus fidei est participatio diuinae et infinitae uirtutis et hoc non est inconueniens asserere et per consequens non est inconueniens asserere habitum fidei producere duos habitus distinctos in specie //

Ad confirmationem Respondeo negando. est eadem ratio de fide et de habitu scientifico semper enim habitus scientificus inclinat ad euidentem actum, quia semper habitus scientificus producit medio euidenti fides uero procedit per diuersa media quando fides producit assensum per primam ueritatem reuelantem cum sit medium obscurum producit actum obscurum, cum uero procedit per euidentiam signorum tamquam per medium magis clarum producit euidentiam credibilitatis articulorum fidei, ad 2m Respondeo quod lumen scientiae est lumen perfectum et sic omnia quae sunt sub illo lumine illuminata sunt aperta et clara et sic semper habitus scientificus producit actum euidentem lumen uero fidei est admixtum obscuritate et sic ea quae illuminant ab hoc lumine

diuersimode illuminant, nam di[illegible] sicut sunt arti fidei quoad ueritatem illuminant obscure et ideo producat fides assensu obscurum ueritatis articulorum, multum illuminat a fide clare et sic fides producit euidentiam credibilitatis articulorum fidei suo lumine ut si assumamus candelam ascensam, que sunt aproximata candele illuminant clare, propter minimam distantiam ea uero que distant a candela illuminant obscure propter distantiam idem dicendum de lumine fidei de quo ad diff[illegible] credendorum //

Sed est arg[illegible] contra eandem [illegible] concl, concl est. si habitus fidei produceret euidentiam credibilitatis articulorum sequeretur quod haberemus euidentiam ueritatis cuiuslibet arti fidei sed hoc e. contra lume ipsius fidei quod non produat euidentiam credibilitatis articulorum fidei et probo sequelam si faciam hunc sylog., ome credibile per fidem infusam est uerum hic art fidei Deus est trinus et unus et est credibilis per habitum fidei quod est euident uerus hic articulus conseq[illegible] est uera maior et minor sunt note nam maior equiualet huic propo. ome reuelatum per [illegible] ueritatem est uerum minor est nota quia euidens est arti. fidei esse credibiles ex concl supra prouata //

Ad hoc arg[illegible] R[illegible] negando sequelam et ad sylo. [illegible] conseq[illegible] euidentem et maiorem esse ueram et perfectam non solu nobis uerum etiam gentilibus deffectus [illegible] est in minori et cum concl sequatur debiliorem partem deffectus minoris apparet in concl[illegible] deffectus quod est in hoc quis sit uerum articulorum fidei esse euidenter credibiles //

Dubium [illegible] est et est in hoc unde proueniat euidentia credibilitatis in quolibet art[illegible] et sic minor illa est deffectuosa quemadmodum est euidens hoc principiu quodlibet est l. non est, non [illegible] est euidens unde proueniat hec euidentia in illo principio quia ali qui existimant euidentiam esse a lumine intellectus agentis aliqui uero ab habitu principiorum qui distin= guunt realiter ab intellectu agenti //

sequitur ex hac doctrina si esset vera quod nos experiremur nos habere habitum fidei infusum quod est maxime inconveniens quia ille habitus est ordinis supernalis, et probo sequelam articuli fidei per te sunt evidenter credibiles ab habitu fidei infuso sed ego habeo evidentiam credibilitatis huius art Deus est trinus et unus ab habitu fidei infuso ergo experior in me habere habitum fidei infusum //

Ad hoc arg. Resp. Dns. Cajet. quod non obstat doctrina huius salvari si non omnes habentes habitum fidei experiantur et fateantur se habere ab extrinseco evidentiam credibilitatis art. fidei quia tamen nos multos actus producimus nescimus tamen an principia productiva illorum sint in nobis et hoc propter habitum infusorum concetamur non esse in nobis talia principia et fidem infusam, alijs aliter //

Alij vero dicunt quod subjecta disposita ut sapientes experiuntur se habere habitum fidei infusum. sed prior solutio tenenda est //

Sed est unum Dubium circa solutionem 3. arg. D. Thomae huius art. dicit D. Tho quod homo per habitus aliarum virtutum videt quae sunt sibi convenientia circa illos habitus ut quod homo per temperantiam, videt et habet evidentiam eorum quae competunt hoc secundum temperantiam,

sed est argumentum multae aliae virtutes ut temperantia et iusticia non subjectantur in intellectu sed in voluntate aut appetitu sensitivo ergo non habet evidentiam homo per huiusmodi virtutes eorum quae sibi competunt secundum illas probo consequentiam quia iuditium seu evidentia est proprius actus intellectus, reliquae aliae virtutes praefatae non sunt in intellectu ergo per habitus earum non iudicamus de convenientibus nobis secundum illas virtutes //

Ad hoc argumentum Resp. quod non vult S. Tho dicere quod per habitus aliarum virtutum in proprijs potentijs elliciamus iuditium eorum quae nobis competunt per illas virtutes sed vult dicere quod per habitum iustitiae et temperantiae quae sunt in voluntate facimus iuditium prudentiae quae est in intellectu pratice, verum et rectum et sic manet solutus articulus //

Art. 5. Vea quæ sunt fidej possint esse scita

In hoc art.º supposito uno fundamento a D. Tho ponunt aliquot concl.ⁿᵉˢ, sit 1.ª de eodem nō pōt haberi simul fides et sciā //

2.ª Prop.

Quod .e. scitum ab uno pōt ēē ab alio creditum ut beati habent euidentiam eorū dequibus nos habemus fidem ʃm illud 1 ad Corint. 13. uidemus .n. per speculum 1 enigmate tunc aūt facie ad faciem /

3. Prop.

In uiatoribus unum pōt esse scitum aliud uero creditum respectu diuersorū ut gentilis habet sciam huius prop.ⁱˢ Deus est unus fidelis uero fidem, ut habet in symbolo credo in unum Deum, et a D. Paul accedentem ad Deum oportet credere qz est et remunerator est //

Probat ratione qz quæ sciunt per diuinam reuelationem dicunt credi, iste autem Christianus uiator assentit huic prop.ⁱ per diuinam reuelatᵐ ergo de illa habet fidem gentilis aūt scit illam per demostrationem ergo habet sciam illius prop.ⁱˢ

4. Prop.

Quod communit obq hobq proponit ab ecclesia credendum non debet esse scitum, ratio est quia ea quæ sunt scita dicunt esse uissa ab intellectu, quia habet euidentiā illius concl. et primorū principiorū quæ sunt uissa lumine naturali, credita uero nō sunt uissa qz eorū cogᵒ est inigmatica ut patet ex deff.ᵉ fidej argᵐ nō apparen- apparentium et ergo //

Circa istum art 1 notᵐ est quod de hac mª disputant doctores in 3. sent. d. 24. et ibi Gabriel q. 1.ª et q. 2.ª Durand. eodem lib. dis. 31. q. 3. et 4. et in 1.º q. 1.ª prologi D. Tho. ques. deueritate q. 14. art. 9. //

Circa istum art. e. 2.º est notᵐ qz duplex esse pōt

Ques de fide e stia i^a .V. habitus fidej e habitus scientie possint esse simul in eodem sugeto e hec q^u no disputat in hoc art, habet enim propriu locu i^a 2e. q. 6.7. art. 3. in solutione ad 2m argum^m e pro hac uidendus est Domi desoto i lib. de posteriori re solut^e cap. 2 7 q^e. 8. //

2a questio est de actu fidej e stia q est dicere .V. possquam aliquis habuit demostrationem alicuius prop^s possit de adi sm eandem rationem formalem habere assensum fidej. D. Tho in hoc art^o expresse videt tenere partem negatiuam sed sunt aliquot arg^a contra eius determinat^m

Sit i^m arg^m det casus qui est possibilis q Deus alicui concedat q cognoscat euidenter se no posse errare in iudicando tunc sic christianus ille cui concessus est casus habet fidem infusam huius prop. Deus. e. trinus e unus q e est uiator e christianus e etiam habet euidentiam eiusdem prop q stia e fides sunt in eodem de eadem in eadem prop conseq^a est bona e m^ar est nota probt m, nam post iste talis facere istum sylog. ego no possum errare in iuditio prop. sed ego modo iudico de hac prop. Deus est trinus e unus ^g no possum errare circa istam prop^m q habeo euidentiam illig que e. de ess^a sci scientia ^g in eodem poss ee stia e f^s e L

2o sic arg^t philosop. christianus habet demost^m huius prop. Deus est e Deus. e. unus ut p^t in i^a p^e q 2a art 2o e 3. et habet et fidem eiusdem prop ^g de a dem prop^e in eodem hoc est stia e fides sylog. est bonus maior iam est probata, pribo minorem, q. de illa habet iste philosop cogn^m obscuram per reuelat^m e probt 2o q iste silogis est bonus omne creditum per primã reuelat^m est ueru ista prop. Deus est aut Deus est unus est cognita per primã reuelat^m ^g est uera tunc sic cont. seqt deuetiorem partem sed

in prop. huius sylog. est de fide q concl est de fide q in eodem hoie post esse simul scientia et fides //
3. argum Filosofo. Christianus habet maiorem certitudm huius prop. Deus est unus qz mere philosoph. ut Aris et etiam ipse met Aris haberet maiorem certitm ar illig si converteret ad fidem, et hec est certitudo m est a fide et diverse rationis qz alias impius iustifi caret per aliquid naturale q actus fidei et actus scientie possunt esse simul de eadem prop //
His ombz no obstantibz e concl implicat in eodem hoie respetu eiusdem rationis formalis alicuius prop. simul esse actum fidei et actum scientie simul et hoc sive ratione naturalem et qz est magis conformis sacre scripture //
Hec concl est cum doctoz et Magistri sent loco scitato Durandi. in habet oppositum loco scitato q. 4. ubi dicit q actus stie et actus fidei sint in eodem hoie no e impossibile imo dicit q actus beatitudinis, qui est perfectissima cognitio pot esse simul cum actu fidei, sed relicta hac oppone pbt nostra concl quibusdam rationibz quibus manebit infirmata opo Durandi //
et Probt concl. quoad i partem pbt i arg. fidei est obscura et caliginosa imo talis modus cognoscendi est de illius esse quemadm carere ratione est de esse animalis. sed de esse actus scientie est evidentia et claritas q qui habet evidentm aliciuig prop. no pot habere actum fidei illi, qz sunt duo actus contrarij et compatibiles q. L
2o sic comunis sentia est cum q habitus fidei et habitus stie quemadm habitus opinionis et stie no possunt esse simul q nec actus stie et fidei possunt esse simul probo conseq qz maior oppositio est int actus qz inter habitus. qz habitus opponunt, qz actus opponunt //
3. Probt. hec concl actus fidei est liber et dependens a vol te actus u stie no est liber q de eadem prop. L

2e 2e. D. Tho q. 1. art. 5. de fide

Prob. ans qr. actus fidej dependet a uolunte qui formaliter est libera, et sic qui semel prebuit assensum fidej alicui prop. pot ab eadem disentire, actus u. scientie cu sit necessarius qr. cogit intellectu per demonstrationem ad assentiendum, ideo no possunt esse simul actus fidej et actus scientie //

Probt 2a Pars conl. nrs q. sit hec conl. conformis diue scripture 1 ad hebreos. 11. fides est substantia sperarandar rez argum no apparentiu. i. persuasio rej obscure et inapparentis, sed actus stie est persuasio rej euidentis et clare q actus fidej et actus stie n possunt esse simul de eadem prop. //

2o D. Pa ad Corint 13 inquit uidemus nunc per speculum in inigmate. sed qui habet actum stie alicuj prop. no uidet in enigmate et obscure sed clare et aperte q conforme est sacre scripture q actus stie et actus fidej no possit e simul in eodem hoie eius prop. D. Grego. homilia 25 super illa uerba qr uidiste thoma credidisti habet eandem conl. nrs. qr ea que tenemus fide no possum esse scita

Superest in satisfaciamus argis in contrarium et respo ad ni arg duplicit 1 q ille homo habet solum actum fidej, immo actum stie illius prop. Deus est trinus et unus quis iudicet uerissime artm illum esse uerum qr stia adipiscit per deffm subjecti, aut effectum illius, iste aut ho cu cognoscit istum art. no uidit illu per propriam ratem aut effectu illius, sed solum illa ueritas est ueritas in atestante qr ideo iudicat illam prop esse uera qr ita atestata est a se ipso cui inest infalibilitas in iudicando et hec euidentia compatit cum fide, et hec sol. est Dn Caiet in seq. q. 5. art 1. sed qr est difficilis relinquit examinanda ibi //

Re 2o quod ille homo habet actum fidej illius prop. anteqs aplicet ille syllog. postqs uero confisit silogm illum habet stia illius prop. qr habet illius euidentiam, aquocumqs sit illa

Euidentia. Ad confm est uiator q̄ habet fidem Rp q̄ hoc debet intelligi sm legem communē, at ū ex Dei omnipotentia privilegio pōt alicui concedi alicuiꝰ propōs quæ alias est de fide aperta et clara et perfectiōr cognit., quemadmodm conce sum est Apost. et D. Paul in raptu.

Ad 2m arg. Rp et 1º notm est. quod iste philosop. Christianus debet habere nss fidem saltim in animæ præparat. istiꝰ prop. Deus est et Deus est unus. talit q sit dispositus q si nō haberet sciam illiꝰ propōs aut oblibiscat aliquādo de mostis illiꝰ, aut insurgat dubitº circa talem prop. aut error qz contingit multoties errare in demostrationibꝰ diuinis ut notat Caiet art 8. huis quæs. haberet fidem illiꝰ q defacto contingit in apostolis —

. 1. Rp. 2º. Quod nō pōt ēē q quis habeat actū sciꝰ et actum fidei illiꝰ prop. Deus est quis unus et idem numero assensus possit produci ab habitu fidei et habitu sciꝰ de eadem prop. et sic assensus istius prop. Deꝰ est dependet ab habitu fidei et sciꝰ, quoad certitm in qua conueniunt, quoad euidentiam ū, l. claritatem solu dependet ab habitu sciꝰ, et hoc. e. q uoluit dicere D. Bonabentura in 3. sent dis. 24 1e q. 8. iste ni assen sus nuncupandus est simpliciter . scientificus qz de pendet ab scia in certitudine et claritate, cui competit deffº sciꝰ ius q sic actus certus et euidens per de mostratione solum ū dependet ab habitu fidei quoad certitudinem et hæc solutº. e. communis huic argū habeat. n. eam Domi. desoto cap. 27. q. 8 lib. i de posteriore resolte in solte ad 4m argū et ad eius confm et et Dois tat eodem lib. cap. ul timo et Petrus desoto maior huis incosiaibꝰ

et ita manet solutum. 3. arg. concedendo quod certius
assentit huic prop. Deus et. philosophus christianus
quam more philosophus, quia assentit per demostratione
habitum fidei. et Deus concurrit ad illius assen
sumque est maior ratio certitudinis et summa

Lamque 3

Acaman
domem
uy debera sado
n Juan canchez muy
damian dan chymomano

Cartin

in martin em

ARGVMENTVM IN QVAESTIONEM 62. DE RESTITUTIONE

DE dominii rone & ceteris causis disputaturi, anticipantes que ad cognoscendam restitutionis naturam necessaria videbantur, quemadmodum ipsemet S. T. hac 2a 2ae q. 66. ar. 1. & 2. de furto disputaturus de rerum possessione primo disseruit. Ut autem nullis gratum faciam, methodum quam in tractanda iustitia S. T. est secutus quam breuissime aperiam. Ratione omnis virtus est tractanda, ut primo loco illius natura, altero vero de eadem virtute precepta tradant. In tractanda vero virtute definire oportet primum ipsam virtutem, partes inde, actiones illius indicare, statimque contraria vitia detegere. Postremo que virtute magnitudinem habent exponere. S. Thomas iustitiam definiturus omnium loco de iure disseruit, quod iustitie obiectum est maxime, ex quo virtus defo est petenda. Est autem ius (ut in re dicam) illud equale quod iustitia in rebus constituit. Iustitia vero est moralis virtus que in externis rebus actionibus versatur, quatenus unus homo ad alterum spectat. Duplex est iustitia: legalis una, altera priuata, seu particularis. Illa bonum commune directe respicit & dirigit: Hec vero proxime & imprimis bonum priuatum particulare. Virtuti legali actus iudicium est. Quare post rationem de iustitia, atque de iniustitia que iustitie aduersatur, de iudicio legalis iustitie, si iustum sit, actio est, & iniustitie, si iniustum, S. Thomas disseruit. Preterea mittendum non duxi, iustitiam charitati esse ad[…], maxime vero legalem. Sicut enim charitas virtus est quodam modo […] nam ceteras dirigit, imperatque ceteris; ita & iustitia.) Igitur Pri[…] iustitia in commutatiuam & distributiuam secari solet. Illa equa[…] respicit arithmeticam, siue (ut alii definiunt) ordinem partis ad […] Distributiua vero equalitatem geometricam, siue bonum commune […] ad personas particulares.

Diuisione constituta, que diuersas iustitie species notat, de commutatiua iustitia, que magis est necessaria & in promptu primum disputat S. Thomas, postquam definisset eam in q. 61. de actione illius, scilicet propria restitutione […] presenti 62. serio disputet.

[…] restitutione vero disputaturus methodum obseruat, quam in tractandis […] tenere necesse est, scilicet ut actionis naturam primum omnium indagemus […] circumstantias singulas. In 1. quo art. huius questionis de restitutionis

ita

et ita manet solutum. 3. arg. concedendo q certij
assentit huic prop. Deus .e. philosoph. et christiang
ex more philosophg, qr assentit per demostm et
habitum fidei. et Deus concurrit ad illiq assen
sumquiz est maior ratio certitudinis et sumo

am q 3

Reamar
domem
uy deberasado
n Juancanchesmi
damian dan chymomano

martin

nmartin

ARGVMENTVM IN QVAESTIONEM 62. DE RESTITUTIONE

De dominio ratione & ceteris causis disputaturus, ex anticipantes quae ad cognoscendam restitutionis naturam necessaria videbantur, quemadmodum ipsemet S. T. hac 2a 2ae q. 66. ar. 1. & 2. de furto disputaturus, de rerum possessione primo disseruit. Ut autem nullis gratum faciam, methodum quam in tractanda iustitia S. T. est secutus, quam brevissime aperiam. Ea ratione omnibus virtutibus est tractanda, ut primo loco illis natura, altero vero de eadem virtute praecepta tradantur. In tractanda vero virtute definire oportet primum ipsam virtutem, partiri deinde, actiones illius indicare, statimque vitia virtuti detegere. Postremo, quae cum virtute imaginem habent exponere. Ideo S. Thomas iustitiam definiturus primo omnium loco de iure disseruit, quod iustitiae obiectum est; maxime ex obiecto virtutis definitio est petenda. Est autem ius (ut inter eum dixi) illud aequale quod iustitia in rebus constituit. Iustitia vero, est moralis virtus quae in externis rebus & actionibus versatur, quatenus unus homo ad alterum spectat. Duplex est iustitia, legalis una, altera privata, seu particularis. Illa bonum commune immediate respicit & directe: haec vero proxime & imprimis bonum privatum & particulare. Virtutis legalis actio iudicium est. Quare post disputationem de iustitia, atque de iniustitia quae iustitiae adversatur, de iudicio quod legalis iustitiae, si iustum sit, actio est, & iniustitiae si iniustum: S. Thomas statim disseruit. (Ceterum in ultimum non duxi, iustitiam charitati esse adsimilem, maxime vero legalem. Sicut enim charitas virtus est quodam modo generalis; nam ceteras dirigit, imperatque ceteris; ita & iustitia.) Privata autem iustitia in commutativam & distributivam secari solet. Illa aequalitatem respicit arithmeticam, sive (ut alii definiunt) ordinem partis ad partem. Distributiva vero aequalitatem geometricam, sive boni communis in ordine ad personas particulares.

¶ Hac divisione constituta, quae diversas iustitiae species notat, de commutativa iustitia, quae magis est necessaria & in promptu primum disputat S. Thomas. ita ut postquam definisset eam in q. 61. de actione illius, scilicet propria restitutione in quaestione praesenti 62. serio disputet.

¶ De restitutione vero disputaturus methodum observat quam in tractandis actionibus tenere necesse est, scilicet ut actionis naturam primum omnium indagemus, deinde circumstantias singulas. / In 1. quidem art. huius quaestionis de restitutionis

ita

In q. ... de Rest.

nā disserit S. T. in ... q. ... de ... circūstātia. hoc est de re. In artic. ... de circūstātia psone, siue restituētis, siue eius cui facienda est restitutio. In art. ... de circūstātia tpis. ... circūstātiam loci vir eruditissimus ppuo art. nō tradauit, quam nos ex illius doctrina tradem. In tota vero qōne id tenendum est in promptu, ne quis aliena ymiscere velit, nihil dē re ... proprietate ēē dicendum, sed statuēdū initio cuiusuis disputōnis rem alienam apud nos retineri. vt sit huius qōnis stat., quo nā pacto rei alienę facienda sit restitutio. Quare ... S. T. hoc lib. q. ... & ... de restitutione famę, & oius rei quā p vsuram sum lucrati disputet, nō est dicend. de restitutione disserere, sed an talis res sit aliena, atq ob id restituenda.

ANte v q disputōne vastissimā exordiar, vt memoriā iuuē, rei summam libuit colligere. Restituere latinis possessorem facere, sulsq reddere ... sigt. vn restitutio ipsa est (vt ita dicam) reditio, atq repō. q. Describat q restitutio, est rei alienę apud pprium dominū repō. Quod attinet v ad pmā circūstāntiam, quicquid iniuste sublatū est, l. alius ... (... vt qui sata depascit) est restituendum, l. cōpensandum ad equalitatem rei, quę vere sub rapta est. ex vi .s. restitutiōnis. nā de culpa nihil mōdo.

Res aūt oēs q restitui valent aut compensari, omnia ea bona sūt, quorum dni dicimur. Res familiaris. mācipia. fama, vita, ... & bona spiritalia. q quidem l. simili re. l. humano ptio aut opere cōpensari valent. ppe. n. in vita & spiritualia bona restitutio nō cōpetit, sed cōpensatio.

Quo ad circūstantiam v. psonę. ille debet restituere, qui ppe & pse fuit in culpa. vt qui abstulit, l. qui alienū retinet. l. qui cā fuit efficax, vt alter rem alienā auferret. l. qui cū teneret ex off. rem alienā cōseruare, id nō prestitit. Dēz aut restitutio fieri psone q vere domin. est. l. q sūt vicē illius vt sūt heredes. Quod si nullus fuerit superstes, res illa. l. in paupere pro mortuo expendat, l. tota distribuat pauperib., aut in pios vsus. Ita tn vt nō sit legē prohibitū, priori dno reddere. vt simoniaco. l. nō sit nocitura. nā hoc casu nō est facienda restitutio, sed differenda.

De circūstātia tpis pnūtiam., statim ēē faciendā restitutionē. et qui rapit. n. & qui retinet alienum, crimine se inficiunt. Quod si nō possit statim restituere, dilatationem petat à domino. aut via iusta & prudenti restitutionē in posterū tutam reddat.

De loco v definit S. T. ar. ... ad ... rem magni ptii, & quę cōmode trasmitti valet, ad dominū deferendam ēē. Quod si neutrū contingat, tuto deponat. Regulariter tn in loco vbi res sublata fuit, est restituenda. Quod si vero

domin.

dominus ab eo loco discesserit, prudentia opus est ut cognoscamus quibus expensis sit deferendum, veri ne domini, an restituentis?

Articulus .1.

An restitutio sit actus iustitiæ comutativæ.

Prima asser. Est quidem illa. n. actio ad hanc virtuté spectat, per quam fit æqualitas rei ad rem inter partes. talis est restitutio ergo. Probatur etiam ab adversis. nã ablatio rei alienæ est actio iniustitiæ comutativæ: ergo restitutio est actio iustitiæ comutativæ.

¶ 2. asser. Duo sunt genera rerum quæ restituunt. Primú est earum quæ consentiente dño apud nos habemus: ut in mutuo. l. deposito. Alterú earum quæ invito dño. ut in rapina & furto.

¶. In argum. 1. & 2. homonymiam huius vocis restitutio. S. T. explicat. Accomodatur restitutio multis actionibus quæ proprie restitutionis nomé nó merent.

¶ In argum. 3. autem satis docet, restitutioné eius rei quæ in distributione negata est, per iustitiam comutativam fieri.

¶ Colligit ex. 2. asseróne, non tm̃ restitutionem proprie dicendam eé eam actioné qua iniustè sublatum redimus, sed eam etiam, qua quod recepimus iustè, ut comodatum. l. apud nos depositum.

Ad dubitat in hunc art. a. D. Soto. lib. 4. q. 6a. ar. 1. arg. 1. an restitutio & satisfactio prorsus distent? Id inquirit, quia doctores scholastici in 4. sniarum idem eé arbitrant, atque pro eadem voce utunt. Ceterú (ut dicit) nõnihil cõsentiũt, & multum distant. Consentiunt quidem, quia æqualitates rei ad rem utraque dicit. Differũt vero primo, quia satisfactio in rem iniuriosam competit. Nam qui iniuriam intulit proprie satisfacere dr. Restituit vero .l. cum iniuria. l. sine iniuria alienum habet / 2. satisfactio Deo presertim fit: ut. 5. ethi. Arist. tradit. Restitutio hominibus maximè. / 3. Restitutio nõ remittit peccati penam, sed per eam à peccando cessamus: satisfactio autem si in gra fiat, penam remittit. / 4. Satisfactio proprie sine amicitiæ cõciliatione nõ fit: Restitutio vero id nõ requirit. / 5. Satisfactio est pœnitentiæ pars: restitutio vero preambulum ad pœnitentiam. / 6. Satisfactio iuxta sacerdotis arbitrium fit, virtute clavium: Restitutio autem ad equalitatem rei, et sine sacerdotis imperio. / 7. Satisfacimus in purgatorio: Proprie tñ dici vix ibi restituimus.

satisfactio Latinis proprie est expurgo. l. excuso. a Theo. vero ad designandam penitentiæ partem metaphoricè accommodata.

Ioannes Scotus satisfactioné iustitiæ distributivæ actioné eé credidit. ná asserit eé actú iustitiæ vindicativæ, quæ distributivæ iustitiæ subiectam facit. 4. sniarum q. 14. q. 2.

¶ IN ciderat hic duplex q̃o. 1.ª an vindicatio sit pars iust.ª comutatiue, l. distributiue, de qua hoc libro. q. 108. Altera an satisfactio sit vindicta, de qua in. 3.ª p.te & in. 4.º sntẽz dist. 14. Apud D. Thomã certũ est, vindicationẽ ẽe cõmutatiuę iust.ę partem; & satisfactionẽ translatitie appellari vindictam.

Rõ. 2.ª

ALtera addubitatio est, an illa actio quã distributor boni cõmunis p̃tereq illam quam alicui ciuium distribuendam decreuerat, sed retinuerat, & penitentia ductus redit, sit cõmutatiuę iustitię, an distributiuę? Addubitamus vero q̃a est reditio boni cõis. S. Th. v.º hoc art.º ad. 3.ᵐ videt ẽe restitutionem, nõ distributionem.

¶ Caietanus in scholiis huius art. refert solutionẽ quorũdã acute notitiam, si totũ redat ẽe distributionẽ: si vero pars, restitutionẽ. q̃r S. Th. q̃i distributor dedit minus q̃ debuit. At vero eadem hac in re est rõ totius & ptis. vtrunq; n. boni cõmunis pars est. ¶ Alii vero videant, S. Thomas loqui nõ de distribuentes: sed de illo qui distribuentis exequit mandatum. At S. Th. de distribuente manifeste loquit.

¶ Anõtat g.º acute Gaiet. iust.ª distributiuę actum p̃prie & proxime illũ ẽe quo distribuens iuxta merita ciuium bonum cõe partit, cuiuis parte sua assignans. Vbi v.º distributio est facta, pars illa quę cuiq ce ssit, iam non est bonum cõmune, sed p̃prium huius hõis. Quare redere partem illam illi hõi est actio iustitię cõmutatiuę, q̃r fit æqualitas iam tunc rei ad rem. Cum g.º non sit reditio boni cõmunis, sed boni p̃prii, & particularis, ad iustitiam distributiuam non spectat. ¶ Ex quo fit, eos hões quibus distributionem factam cõferre incumbebat, si aliquanto tp̃ore eam retineant, postea q̃ restitutionem facere velint, non debere quibusuis bona illa redere, sed illis tñ quibus erant distributa. q̃r p̃pria illorũ bona facta sunt.

cõfert.

¶ ~~Satisfactio l~~

Articulus. 2.

An sit nẽcium ad salutem, q̃ fiat restitutio eius quod ablatum est.

CIrcũstãtiam rei aggredit. S. Th. quã triplici disputõne explicat. Primo inquirit, an quicquid est iniuste ablatũ, sit restituendum? 2.º an preter id, quicq̃ aliud? 3.º an id ẽt quod sublatũ nõ est, sit nonunq̃ restituendum?

EST in hoc art.º 1.ª asser.º, saluti nẽcium est ablatũ restituere. Probat. Prestare actum iustitię est saluti nẽcium: Restitutio ẽ actus iust.ę, g.º eam efficere est saluti nẽcium. Quod aũt actus iust.ª sit saluti nẽcius,

tanquam certum tum ex scripturis, tum ex ratione naturali à S. Th. relinquit. Confirmat tamen assertionem suam ex D. Aug. tomo 2. epistola 54. ad Macedonium missa. cuius sententia tanquam principium à Theologis celebrat. s. non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. quae refert in decretis 14. ca. q. 6. cap. Si res aliena. & lib. 5. decretalium titulo 19. de vsuris. cap. 5. Cum tu. & in Sexto. lib. 5. tit. 11. de regulis iuris, reg. 4.

¶ Singulae vero S. Thomae argumentationes singulas quaestiones tractant. cum enim res omnis sublata restituenda sit, & multa sint genera rerum quae surripi aut iniustè retineri valent, de singulis disputandum est. De restitutione autem rei familiaris non est vlla specialis difficultas. Est tamen de restitutione vitae, membri vel ab scissi, 2. de restitutione famae, 3. de restituenda contumelia quae genus quoddam infamiae est, 4. de restitutione rei spiritalis, s. quasi spiritalis. De his 4. rerum generibus in 4. argumento S. Th. disserit. de quibus nos propriis disputationibus. vt S. Thomae mens magis explicet.

PRimum vero omnium circa corpus articuli animaduertendum est. S. Thomas, cum inquisiisset an quicquid est ablatum, est restituendum, de re tamen iniustè ablata assertionem constituisse. Ne ergo diminutus videatur S. T. scire oportet restitutionis praecepto tunc temporis homines astringi, quum verus dominus iure poscit rem suam sibi reddi: quod quidem s. illud tempus est, ex quo res est male sublata, l. ex quo etsi cum quis voluntate domini retenta fuerit, domino inuito retineri incipit. atque iustè inuito

¶ D. T. ergo per rem sublatam non tamen intelligit rem iniustè surreptam, sed et iniustè retentam. tantundem enim est ac si auferret. atque ita vir eruditissimus in eodem articulo corpore, rei iniustè ablatae meminit. vt indicaret, restituendam esse, vbi iam iniustè ablata censet.

Quaestio: an sit praeceptum de facienda restitutione?

IN eandem S. T. assertionem addubitant theologi. an sit diuinum praeceptum de restitutione sancitum? Non est vsque adeo facilis quaestio. actuum enim 4. à D. Luca refert, christianis bona omnia esse communia. vbi autem vsus est communis, alteris re vti possunt. & nequis dicat, illa tamen tempore id esse factitatum, legat Clementem primum epistola 5. vt refert 12. q. 1. c. Dilectissimi. vbi argumentatio haec reparat. ait namque Clemens, communis vita omnibus necessaria est. communis enim omnium quae sunt in mundo vsus omnibus esse debet. Sed per iniquitatem aliter contingit. Item Lucae 11. cum raptores increpasset christus, non subdidit, Restituite, sed, Quod superest, date eleemosinam, & ecce omnia munda erunt vobis.

¶ Praeterea vbi est perfecta amicitia, omnia sunt communia, vt prouerbium dicit. Inter christianos autem, cum oporteat esse veram charitatem, perfectam oportet esse amicitiam.

¶ At vero Catholica fide instructi hanc statuimus assertionem, praeceptum diuinum est de restitutione facienda. & opposita sententia fidei aduersat.

Prior

Prior ps ita demostrat. De omni re ad salute nrã costituti est p̄ cepti. Restitutio aut est vtriq hois saluti nrã: g. Maior est p̄ncipij um in Theo. Alioqui nõ eet prudentissimus legislator Deus op. Minor vero costat ex D. Aug. aucto auig sniam ius pontificium pbat. Rone et cofirmat nam id est saluti omni simpli naium, sine quo Resp. sine iniuriis et damnis pacifice viuere no pot. Si aut restitutio no fieret, plurima & ingentia mala Remp. premerent. Porro quod est 3 bonu pu[cũ], graue pctm est, & subinde actio opposita saluti spiritali necessaria.

[2o.] 2 Terta illa actio ad quam impellit charitas, q iure gentium & ciuili imperat à iure diuino p̄cepta est. talis aut est restitutio. g. Hac assũptionẽ pbo, nã actio restitutioni 3ria (vt pxima rone ondimus) tu charitati tu iust[itiae] aduer

3. sat. ¶ Est pt[er]a tu de supra ex lib. 5. decretaliũ tit. 18. c. q. Quicum fure. vbi ex D. Hiero. in cap. 26. prouerbiorum manifeste definit, si quis rogetur de furto, furtum pandere debet. Atq id saluti ee ncium ex vi diui ni p̄cepti à summo pontifice declarat. Porro maiori vinculo reddere tenetur rem alienam quam ego detineo, q alienu furtum reuelare.

4. ¶ Postremo cosentiente omnium hoium sniã, si quis rem bona fide possideat statim vbi alienam ee depr[eh]enderit, reddere tenet. Hoc g p̄ceptum in men tibus hoium à Deo repositum est.

¶ Ex his argumetorib colligit, assonem nram ee dogma fidei. Quare cotemnedi sut quidam heretici ex grecorum secta, qui dum mo p[eni]tẽs restituendam rem cu sacerdote partiret, liberu illu ee à restitutione asserebãt. Lutheranorum etiam insania impia, qui cu negent opera, negant item, restitutione q[ue] terrenã saluti co[n]sequende ee ncium.

Rp. ad. 1. ¶ Oportet aut argumetorib initio qonis obiectis satisfacere. Primum rndemus, comunicatione illam coes omnium bonorum regulam ee pfectio ni xpiane conuenientem, vt mo obseruãt monachi. Non tñ erat saluti simpli nrã. Quã q (quod ad charitatem xpianam attinet) no

ad. 2. cessat illa comunio, h[ic] non eodem mõ. ¶ Argumetori vero 2[o]. rndemus vt arguite rndet Erasmus. Si opz elemosinam dari iis cui nihil debemus; multo g magis rem alienam dño pprio reddere opz. Tum etiã dicit Eras. p rapinam eo loco, no furtum, sed auaritiam significari.

Nota. Ego vero eiusmodi loca interp̄tari soleo in hunc modum. Xps q pfectio nis erãt psertim docebat. Que vero ex decalogo scire opebat, tanq nota

ad. 3. subiicebat, ¶ Argumẽ. 3. rndebimus ex lege amicitie bona ee oĩa amico volente, no renitente ab amico, n. inuito nõ h[ic] nobis quicq surripere. / Item amicorum oĩa sunt coĩa, cu prudentia & citra iniust[iti]a[m]

SED existit statim altera qo, vbi nã reperit p̄ceptu de facienda

esti

restitutione? Rndent cuncti Theo: quod mādato id fuisse imperatū. qui n. dixit nō furaberis, dixit, nō retinebis rem alienam. Proterea nā utrobique est eadem rō prorsus pcepti. s. inuito ppriō dnō, cōtra charitatem & iust. ppria re illum priuare. Math. 22. cōfirmasse videt xps dns hoc pceptum dicēs, redite quę sunt Cesaris Cesari. Item. Luc. 11. vt in argum. 2. dicebamus nuperrimē; & Luc. 19. Zacheus maxime iust. se pstitisse fatet, qui dimidium bonorum suorum pauperibus erogabat & si quē defraudasset, iuxta legis tenorē redebat quadruplum. Paulus et ad Rom. 13. imperio fauet huic pcepto. Redite (inquit) omnibus debitum. & paulo post. Nemini quicquam debeatis. In veteri pterea testamento Tobiæ: 2. & Ezechielis. 33. restitutio ex diuina autoritate vehementer cōmendat.

SED inquiret quisquam curiosus, an restituere & nō furari rōne salte separent? videntur n. distincta pcepta, quorum vnū ait alterū negat. Est tamen cōtra validissima argumēto, quē ar. 8. huius qōnis explicabimus, pceptum s. de restitutione semp atque pro semper obligare.

Dub.

¶ Non inquirimus in qōne hac, an rōne essentiali hę duę ptes pcepti distinctam vt dicit. S. T. hoc lib. q. 66. ar. 3. ad. 2m. eadem est rō acceptionis iniustę & iniustę detentionis. ac pinde in hoc pcepto vna est essentialis rō. sed qō est, an restituere, & nō retinere tamquam pceptū affirmās & negans discrepent?

¶ Asserit. Do. Soto, pceptū de restitutione eē quodammō duo. vnū affirmās, alterū negans. Adducit pro se S. Thomā qōne hac. 62. ar. 8 ad. 1. qui dicit, pceptū de restitutione facienda quāuis secundū formā sit affirmatiuum, implicat tamen in se negatiuum, quo phibemur, rem alterius detinere. quod & D. Paulus ad Rom. 13. insinuare visus est, restitutionē pmū affirmōne deinde negatione cōmēdans ¶ Instruit pterea argumētorum. Preceptum affirmās bonū imperat actionem. Preceptū negans malam phibet. Talia sunt restituere & nō retinere. ¶ At vero cur negemus pcepti de restitutione facienda eē affirmās, atque ea rōne a pcepto de nō retinendo re aliena ppriè distinctum. vt ipse met Do. Soto demōstrat. Quod si obicias pceptū de restitutione semp obligat. Negabo quoad actū restitutionis. sed sicut cetera pcepta affirmātia tūc tpēs nos adstringunt, quū rō precepti viget, ita & hoc pceptum, quū rō nō de quo possumus. Loco v. S. Thoę in ar. 8. huius qōnis, sabam restitutionis ex pcepto negante de nō retinendo pendere asseuerat. est enim restitutio effectus quidam pcepti negantis.

Soto

¶ Q° 1ª in arg. 1. quonam pacto vita, membrum abscissum, percussio illata sint restituenda.

Divus Thomas annotat primum, satisfactionem damni illati duobus modis contingere. vno modo per restitutionem ad equalitatem rei. vt in bonis fortunae: altero modo per recompensationem: i. congruam (quantum fieri potest) satisfactionem.

con. 1. ¶ 1ª asser. Vitam ademptam aut membrum abscissum recompensare tenemur pecuniis, s. honore. Probatur. nam qui damnum intulit, ex lege justitiae resarcire illud tenetur. ¶ 2ª as. Faciendaest satisfactio hec conditione vtriusque personae considerata, ad arbitrium boni viri.

¶ Vero Theo. hec erant satis. At vero qui gerendus est mos nostre potestatis Theologis, quoniam hec accuratius tractanda est. Disputandum itaque est de restitutione vite primum. 2º de restitutione membri abscissi: 3º de restitutione percussionis. atque hec omnia non in foro exteriori, sed in foro conscientiae. vt auditor penitentiarius, Theologus ve de hac re consultus salutarem nouerit imponere penitentiam. ¶ Ex quo sit disputatio magis conspicua, quamvis disputationis partem primum examinabimus, habita ratione nocumenti: deinde vero iniuriae illatae.

Dubit. 1. Scotus ¶ Est ergo 1ª dubitatio, si quis alterum occidat, quam pro damno restitutionem faciet? ¶ Ioanes Scotus in 4° sententiarum dis. 15. q. 1ª triplicem restitutionem occidenti imponit. Prima, quod aliaqui ex lege talionis morte dignus erat, exponat in bello vitam periculo contra fidei hostes. 2ª. quod homicidam occidit, oret, & curam agat animae illius. 3ª. vxorem & filios, omnemque familiam (vt parentes & propinquos) quam occissus alebat, propriis sumptibus alat ipse. Vna est Scoti ratio, quia omnia hec damna intulit. Et reuera antiquis ecclesiae canonibus, vbi agendae penitentiae regulae sunt prescriptae, hec opinio est satis conformis. ¶ Verum est tamen quod Scotus non tres illas satisfactiones pariter faciendas decreuit, sed vel primam tantum. s. si quis nollit primam admittere, reliquas duas. Idem non contentus hac restitutione addat insuper, subeundas esse occisori passiones voluntarias. hoc est, vt aliqua penitentia seipsum puniat. est n. grauissimum peccatum homicidium.

Hadrianus ¶ Amplexus est hanc sententiam Hadrianus in 4. q. postrema de restitut. refertque Speculatorem & Panormitanum eiusdem opinionis assertores.

impro ¶ Improbat tamen Dominus Soto Scoti opiniones, quae dura videtur, & minime iusta, & quam nullus fere hominum ferre poterit.

Ioá. Maior. ¶ Est alia opinio Ioannis maioris. 4° sent. dist. 15. q. 19. dub. postremo vbi ait, homicidam heredibus defuncti tantum reddat, quantum defunctus ipse

ipse in tota vita lucraret, laboribus & expensis deductis. quae nos tamen debet (inquit ille) quiescenti, ut laboranti. & (ut refert) addit postea, quod si haeredes defuncti pinguiorem fortunam nacti fuerint, interfector à restitutione liber manet.

¶ At vero utrumque falsum est. nam si mercenarius occisus fuit, & labores deducas, quid obsecro residui manet? Praeterea sive haeredes defuncti fiant divites, sive non, idem ius habent adversus occisorem. — Impte.

¶ His itaque argumentationibus utraque opinio non est satis constans. praesertim vero cum mutari possit eventus. ita ut interfectus sit infidelis. cuius animi cura agenda non est. Ca saepius interfecti carent haeredibus.

¶ Propter haec omnia Dominus Soto lib. 4. q. 6a. ar. 3. ad arg. 3. nullam aliam opinionem profert, quam ipsa verba S. Thome, scilicet, fiat restitutio ad arbitrium boni & prudentis viri. Plus (inquit) valet talis viri sententia, quam Theologorum scientia. (quid si accederet divinus spiritus adiuvans!) Hoc est quod iure postulamus à Theologis, simul cum varia rerum eruditione. Ratio autem huius opinionis est, quia nulla potest regula praescribi, quae tanta rerum mutabilitate non perturbet. — Opinio. 4.

¶ Quod si quis inquirat, quot & quae expendat vir prudens? Respondetur. utriusque personae, occidentis. s. & occisae circumstantias, & ipsius occisionis modum. v. g. an sint divites. l. pauperes? l. unus dives alter pauper, Rursus an occisus fuisset homo rei pub. & familiae utilis, & occidens contra. vel potius occidens utilis, occisus inutilis? In modo occisionis, an provocatus contumelia, an ex infirmitate. l. malitia. l. per insidias. Quibus omnibus expensis rursus advertere oportet, ne ita restitutio fiat defuncti haeredibus, ut occisor in summam redigatur inopiam. Iuxta haec omnia & id genus alia, quae christiana indicabit prudentia, haeredibus defuncti propter damnum illatum restitutio facienda erit.

DIssoluetur iam 2. dub. de illo qui membrum abscidit, aut mutile reddidit. Si. n. ex abscisione illa aut percussione, ille qui percussus est non potest bona temporalia lucrari uti solebat, ad tribunal prudentiae restituendum est damnum illatum. Quod si nihil commodi decessit, ad 3.am addubitationem spectat, in qua definiemus, si quis gladio sit percussus, restituendum esse illi quicquid in medicos impenderit, quicquid et damni in re sua recepit, interim dum ex vulnere laborauerit — Ro. 2. de membro absciso.

¶ Fit ex his omnibus primo non proventum huius lesi, aut haeredum illius restitutionem — 1. consect.

nē faciūdam. Sed ratiōne prudētię & charitatis. sępe. n. qui lęsi sunt damnū illatū plus ęquo ęstimant. ¶ Fit deinde, quātumuis ad restitutionis quātitatem cōstituendam, familiam occisi, pauper sit, an diues, expendere operat, simplr tn̄, et si ditissima sit, restitutio illi ex iure debet. nō. n. restitutionis rō ex paupertate sumit, sed qa vtilitas quę ex occiso illi proueniebat, adempta sit. ¶ Fit .3. eandē obligationē quam occisor ad restituendum hēbat, eandem inquirem illis premere. ac sub inde heredes talis rei. nam restitutio illa facienda est ex bonis ipsius lędentis vbicūqz sint.

Addubitt. ORitur tn̄ hoc loco addubitatio quędam, quosnam appellemus occisi, lęsi ue heredes, quibus ex lege iustę occidens .s. lędens restitutionem facere teneat? ¶ Ioanes Scotus loco citato per heredes nō tn̄ vxorem et filios; sed parentes atqz propinquos intelligi vult. Rō huius hęc est, qz omnibus illis iniuriam intulit, ergo & restitutionem facere debet. At vero qz Scoti est valida rō, operat. n. quoscūqz propinquos, heredes ēt ab intestato, imo & omnes amicos & pauperes in quos interfectus erat liberalis, beneficiis prosequi & restitutionē. quod nemo sanę mentis dixet.

Alii. ¶ Alii aūt Theo. inter heredes distinguunt. Quidam. n. sūt neōū (vt ipsi aiunt), quidam vero non, illi sunt qui aliquid illius psonę cui in hereditate succedūt, censeri pont. veluti vxor, quę ēst aliquid mariti. & filius qui est aliquid patris & qz. vbi .s. filius est sub patris ptate. & signū istius est, qz vbi filius lędit, pr in bono pprio lędi dr. & contra. Reliquos heredes appellāt isti Theo. non nēōs. qz lz bonū vnius sit alterius, nō est tn̄ bonū ppium.

¶ Est mō apud istos Theo. 1ª asseō. Lędens pprius & neūs heredibus restituere tenet, qz hi in bono pprio lęsi sunt. ¶ 2ª asseō. reliquis tn̄ nō tenet. qz vere & ppriē iniuriam & damnū non acceperūt.

Impbt. ¶ AT vero aduersus hanc opi. est arg. vehemēs. Filius ēt à pre à ptate exemptus ex lege iustę prem alere tenet. ergo qui occidit filium aduersus prem iniustiā cōmisit. Hoc aūt est principium in tota disputatōne de iustª certissimū, vbicūqz est iniustª, ęqualitatem fieri opz per restitutionē, cōpensationē, aut satisfactionē.

Rp. qōi ¶ QVARE qōni pposito ita respondeo. illis heredibus facienda est restitutio, quos ex lege iustę occisus aut lęsus alere tenebat. nam is vere & ppriē damnū intulit. Cęteris vero ex lege charitatis iuxta prudentię & dilectionis regulas, quas in tota hac disputatōne maximopere desideramus.

Nota. ¶ Licet ea oīa tractauerimus quę nēa visa sunt in .1. S. Thomę [illegible]

tn̄ sit disputatio satis exacta & pspicua, q̄ nobis sunt indaganda. s. an ex lege iust.ae hoīe interfecto et p bona spiritalia facienda sit restitutio. Alterū, si saltem vbi nō sunt heredes hoīs defuncto, talis restitutio nc̄ia sit? 3.° si interfect9 neq heredes hīt, neq spiritalis boni capax est, nempe qr. s. est infidelis, s. in pctō mortali est occisus, que nā restitutio tunc tpīs est facienda? Postrema addubitatio erit, an si occisor p iudicem capite plexus est, ad aliquā teneat adhuc restitutionē faciendam?

IN Prima qōne est sn̄ia Scoti 4.° dist. 15. q. 3. p spiritalia bona restitutionem ēē faciendam. quem sequit Hadrianus q. postrema de restitutione, & Marsilius in 4.° q. 11. refert et in hanc sn̄iam summa angelica & Rosella. Item Gabriel in 4.° dist. 15. q. 15. rōne 3. qui & pbat hac rōne. Quicūq grauissimū damnum intulit, omnem restitutionē quam cōmode possit facere debet. Tale dānū est mors. Talis restitutio est orare pro defuncto. Prætª defunctus in purgatorio hanc restitutionē magis exposcet, q̄ vllam aliam. Prætª spiritalem iniuriam interfecto occiso intulit, quem tpē pmerendi priuauit. Postremo si sacerdos pauperrimus artificē itē pauperem. s. occidisset s. membro ad victū querendum nc̄io priuaret, quam posset facere restitutionē, nisi orare pro illo.

¶ Cōtrariam sn̄iam habent discipuli S. Thome. s. ex restitutionis lege & vi spiritalia tpālibus nō correspondere. Probat. qr nulla cōmutatio est inter rem tporariam & spiritalem. Restitutio aūt strictus iust.ae cōmutatiue. Confirmat. qr læsus per se & propriè in corpe læsus est. Item si spiritalem iniuriam bono tpārio nō compēsamus, ergo neq tpālem iniuriam bono spiritali.

¶ Dicendum q. videt ex lege iust.ae p bona spiritalia faciendā non ēē restitutionem: bene tn̄ ex lege charitatis iuxta quā doctrinā argumētōnes obiectæ dilui pont.

EX hac decissione 2.ª addubitatio absolui poterit. hoīs. s. illi qui heredibus caret, p spiritalia bona non fieri restitutionem ex iust.ª fiet tn̄ satisfactio aliqua ex charitate p oōnes, eleemosinas, & sacrificia. cui officio diplomata pōtificia que mortuis cōcedunt, maximopere conducunt.

¶ Non desunt ex discipulis D. Thoē, qui in hoc euentu Scoti opinionē pbabilissimam censeant, qr illi homini iniuria facta est neq aliꝰ superest restituendi mod9, nisi p bona spiritalia.

¶ Ego, tn̄, si iust.ª spricitatem spectes, Fran. de Victoria & Dō Soto

An facienda sit restitūº p bona spiritalia.

Scotus

1. rō.

2

3

4

disci. S. Th.

Rº.

An vbi nō sunt heredes sit facienda talis restitūº.

Assert.

Alii.

Nos.

acce

accedo. qui tale restitutionē in rōne restitutionis negant eē restitutionem. ¶ At vero si quod tutius est & honestius, & in conscientia prorsus iudicio nequaquam renuntiare debeam, cum penitentibus opinione Scoti uterer.

Que restitutio sit facienda, infideli interfecto?

AD tertiam vero qōnem nō ita facile est rndere. Insinuare videntur Theo. in eo euentu eiusmodi interfectorē ad nullā aliam restitutionē teneri, quam ad subeundas corporis penas. ¶ Non eo infidias. Ceterum qui damnum corporale intulit, & iniuriam fecit Reip. nō ne tenetur aliquam restitutionē facere. Cum autem nō possit facere heredibus qui desunt, aut non succedent pauperes in locum eorum quasi res illa dominum proprium nō habeat. Consulerem ergo ad integram conscientie securitatē, vt eiusmodi interfectores pecunias aliquot quasi ex restitutionis lege pauperibus distribuerent.

4. qō, an puniti teneantur restituere!

POstrema qō Ioan Scoto est facilis. qui penam (insinuat ille) talionis subiuit, ad nullam aliam restitutionē tenetur. tum quia quale redidit, tum quia lex taxauit iustam restitutionem. / Sequitur Scotum Hadrianus quodlibet postrema de restitutione, & omnes amici Scoti. confirmantque tum ex vsu confessorum. qui eiusmodi hominibus publice puniendis nullam aliam imponunt satisfactionem. Preterea afflictis (vt regula iuris dicit) afflictio nō est super addenda. Sed familia illius qui suspenditur, l. securi patitur, satis affligitur. nō est ergo pecuniaria restitutio ei imponenda. Fateor, sniam hanc vulgatam & probabilem. Est tamen

Arg. adversus Scotū.

mihi arg. validum aduersus eam, nam qui grave alicui damnum intulit, restituere tenetur. Sed qui aliquem interfecit, maxime vero si pauper erat & artifex, eius familiam maxima priuauit vtilitate. cur ergo nō compellemus illum ad restitutionem? / Quare consulerem ego auditoribus penitentiariis, quo magis tuta essent omnia, vt si interfector ex re propria commode possit, et sibi capite plectendus est, familie pauperis eius quē interfecit, restitutionē aliquā

obiectio

facere. ¶ Quod si obiicias. Qui fert penam à lege iusta taxatam, ad nihil preterea tenetur: In foro exteriori concedo. In foro autem conscientie negarem. Exemplum simile facio. Imposui crimen alicui, et si à iudice puniar, adhuc teneor reuocare dictum, & supplex veniam petere.

2. pars qōnis.

HActenus de restitutione vite adempte quoad damnum. Restat qōnis altera pars, qua inquirimus, an pter restitutionem damni, commissam iniuriam resarcire teneamur. certum est. n.

eum

cum qui quisque vel occidit, vel corporis partem inutilem reddidit, vel vulnus inflixit, praeter damnum iniuriam committere. nam debito honore fratrem privat, dedecus illi faciens. ¶ Glosa lib. 5. decretal. tit. 36. de iniuriis asseverare videtur non esse iniuriae restitutionem. Primum quia exodi. 21. nihil tale praecepit. solutis expensis, et iactura lucri cessantis. Secundo quia Christus de resarcienda iniuria nihil praecepit. imo docuit iniuriam contemnere. unde et quidam ex confessoribus hoc restitutionis genus negligere solent.

Innocentius

¶ Dominus Soto lib. 4. q. 6. ar. 3. in 2. parte quaestionis refert Scotum quasi asserentem, esse iniuriae gravem esse restitutionem faciendam. nempe vel in bello pugnare usque ad mortem, vel corporis subire cruciatus. At vero Scotus sine discrimine loquitur. inter damnum et iniuriam quo ad restitutionem nequaquam distinguit.

Soto. ex Scoto.

¶ Nos tamen cum eodem Domino Soto, perspicuum est pro illata iniuria restitutionem faciendam esse decernimus. Hoc argumento sic comprobamus. Quod ablatum est, vel damni vel honoris proprii, restitutionem facere necesse est. aequalitas enim ex iustitiae lege vel est nota. uel in bonis temporalibus si bona temporalia sublata sint, uel genere quodam restitutionis in bonis spiritualibus, si spiritualia ablata sunt. Qui autem occidit, aut percussit, iniuriam commisit praeter damnum. † Quod si inquiras. Quonam pacto haec iniuriae restitutio fiat? respondent theologi, vel petenda est venia. vel novus honor exhibendus. Quare S. Tho. dixit. hoc restitutionis in pecunia vel honore esse faciendum. Illud propter damnum, hoc propter iniuriam. Sed quid si ille qui iniuriam accepit mortuus est? Ex lege iustitiae haeredibus facienda esset iniuriae restitutio. Ex charitate vero vel defunctus orationibus iuvetur, vel arbitraria poenitentia sumatur. ¶ Ex quo fit, culpandos esse confessores, qui hanc restitutionis partem negligunt. Haec habuimus dicenda in primum. S. l. articulum in cuius gratiam, et totius disputationis de restitutione. Vel et de contractibus haec duo sunt tenenda Theologo in promptu. 1. ut quicquid fuerit ablatum, cuiuscumque generis illud sit, re aequivalenti restituatur aut compensetur. Alterum, ut ad praescribendam restitutionem viros bonos accersamus. sine bonitate enim nihil iuste decerni poterit.

Obiectio.

Consect.

¶ Disputatio. 2. de restitutione famae in ar. 2. Divi Thomae.

QVAE rit. D. Thomas in ar. 2. an teneamur restituere famam.

quam alteri abstulimus! Costituit distinctioné. Duobus modis quemquam infamare cotingit. iuste & vere. uel iniuste. Ceu iniuste rursus duobus modis, tum false tum vere.

.1. Theo. ¶ Qui infamauit iuste, no tenet restituere. / ¶ 2a. Theo. Qui iniuste & false infamauit, restituere tenet. ¶ 3a. Qui iniuste & vere restituat sine mendacio quantum commode poterit ad arbitrium boni viri.

Prima pars quaestionis. ¶ Grauissimam disputationem & prorsus necessariam ita absoluemus. primum homonymiam tollentes, & quasi à defone auspicantes, omnes modos infamiae proprios & impropriios cotra iustitiam & charitatem recensebimus. 2. definiemus quid sit restituendum: 3. autem, quo nam pacto facienda sit talis restitutio. Quoad primum

Quot sint modi infamandi. ¶ Quo ad primam disputationis partem, quot nam sint restituendi modi infamandi, respondemus, primum omnium esse quinque minus proprios, & (vt ita dicam) males. Primus est, vbi ille qui infamat, no reputat infamiam crimen impositum. vt si de illo qui iactat se audacem, audacem, esse dixeris. / 2. quando infamia est publica. vt si meretricem appelles meretricem. / 3. quando rem leuissimam impingis. vt si de homine priuato dicas esse paulo negligentiorem. / 4a. vbi qui infamat no est fide dignus. atque ideo tanquam mendax à cunctis explodit. / 5a. si ioco infamiam dicas.

¶ Preter hos modos sunt alii modi infamandi, qui non iustitiae, sed charitati aduersant. / 1a. si iniquo animo proximi crimina (publica tamen) referas. / 2a. si diffamatum in vno loco publice, in altero infames. / 3a. vbi iudex, quem condemnaturus est antequam sententiam ferat, crimine notes aliquo. Huc etiam referendum est, vbi in correctione fraterna charitatis ordinem non satis absoluto obseruamus. vt si antequam corrigat coram vno, corrigat coram duobus.

1 ¶ Modi vero infamandi iuste etiam sunt multiplices. Est enim primus iustus, sed falsus. vt quando iudex quam scit esse innocentem, iuxta factam ex ordine iuris probationé, tamquam reum condemnat. / Item quando ille qui reus agit, vere quidem, sed ordine iuris non obseruato, crimen impositum negat, & accusatorem tamquam falso iurantem notat. (licet vt suo

2 loco dicemus, falsitatem in hac re proprie ipsi negandum sit. / Altero modo iuste & vere infamamus, atque id triplex. primum vbi accusator aut testis reum legitime agit in iudicium. Deinde in correctione fraterna. / 3. si propter bonum proximi, ex charitate admonemus quemquam de crimine alterius.

¶ Quarto & postremo loco enumeremus modos infamandi iniuste. Primus

&

& potissimus est, ubi iniustè & falsè. / 2us. ubi iniustè & verè. s. ubi cri-
men occultum extra iudicium detegimus. l. in iudicio cōtra iuris ordi-
nem necium - ut ubi accusator crimen obiicit quod pbare nō pōt. l. testis
crimē occultum, dequo nō poterat iuridicè interrogari, publicè detegit.
/ 3us & postremus modus, qū quæ audiuimus reuelimus, uel audiisse confin-
gimus, fatentes nos certum nescire. dequo inquit Dus Soto, tanto pē-
niciosior, quanto minoris extimatus, & usitatior.

¶ Huc tandem referamus duo infamiæ gña, quæ rōnem infamiæ amise-
runt. Primus ubi infamia q̄ verè & ppriè erat infamia, obliuioni
tradita est, nunq̄ reditura. Alter, ubi sine infamantis retracta-
tione fama recuperata est. / Tot ḡo sunt modi infamandi, quot
pstrinximus.

EST altera qōnis pars, qū nā teneamur famā restituere? nōne
quotiēs cūq; quacūq; rōne quēq; infamauimus? Est asser.o

2ª ps qōnis.

assº.

gnalis. famam cōtra iust.am alicui ablatā, q̄ neq; reparata est, neq;
infamia obliuione deleta, restituere tenemur. Probr. ubicūq; est inequalitas,
adesse opz restitutionē, ut equalitas fiat. Sed qui infamauit iniustè, inequalita-
tem aduersus alterū facit, ncē q̄ est ut p restitutionē faciat equalitatem. Ex
quo fit, restitutionē facere nō ēē ncē, ubi impropria, malisq; est infamia. qz
inequalitas ppriè non fit. Item ubi cōtra charitatem tm̄ quēq; infa-
mauimus non est restitutio facienda, qz restitutio ad iust.am spectat. & in-
iusticiam resarcit. / Fit. 3. ubi iustè quisq; infamatus est, restitu-
tionem nō ēē ncīam, et si falsè sit infamatus, qz iniust.am nō commisimus.
/ Postremo fit, infamiam iniustā verè aut falsè impositā restitutione ēē
reparandam. qz iniustitiæ pctm est.

1. cosect.

2

3

4

¶ AT vero ut rem amplissimā ad amusim explicemus, excutere opz
singulos infamādi modos. Quo ad eos aūt mōs qui. l. im-
proprii sunt. l. cōtra charitatem, ānondum est, q̄ pp nō sint cō iust.am,
posse. l. culpæ. l. boni operis rōnem induere, iuxta circūstantias virtu-
tum & vitior. v. g. infamare nōnunq̄ erit verbū otiosū, nōnūq̄ de-
tractio, nōnunq̄ vero opus meritorium. Verū hæc & id genus alia ad ppa
Theologiæ loca reuocanda sunt.

Nota

¶ Quod attinet v̄ ad mōs infamandi iustè, de i. s. iustè & ~~verè~~ falsè,

GRauissima existit qō, an qui iustè & falso cuiq; infamiæ crimē im-
pegit, restituere teneat. v. g. ut qui cōtra ordinem iuris interrogatur
& crimen verum cum iuram̄ negat, si sciat ex hac negatione testem q̄
crimē occultū cōtra iust.am explicuit, infamia ēē notandū, teneat ne publi-
ce fateri, veracem testem illum fuisse.

1. op[ini]o Scoti ¶ Scotus in 4. dist. 15. q. 4. membro 3. asserit, no[n] teneri reum illu[m] ad crimen fatendum, ut hac r[ati]one testi famam restituat. q[uia] nemo tam crudeli lege astringit[ur], ut se ipsum infamet, & in manus iudicis se tradat. / ¶ 2. dicit Scotus, debere reum illum qua[n]tum possit testem excusare, asserendo, bona intentione & bono aut nimio zelo adductu[m] atq[ue] deceptu[m]. R[ati]o est, q[uia] veritas quam ille dixit iniuste supprimit[ur] atq[ue] reprobat[ur], quantum est ex r[ati]one veritatis. Hac e[r]go r[ati]one aliqua est restitutio facienda. Citat pro se Ricardu[m]. Scotu[m] aut[em] sequit[ur] Gabriel 4. dist. 15. q. 16. ar. 3. dub. 3. Hadrianus in q[uaestio]ne 1. de restitutione famæ.

¶ Scotu[m] t[ame]n thomistæ improbant, cuius q[ue] r[ati]onem simul diluunt vno argum[ent]o (quo ad 2[am]. s[cilicet] opinionis partem) q[uia] q[ui] no[n] co[m]misit iniustitia[m], nequaq[uam] restituere tenet[ur].

Gaiet. 2. op[ini]o ¶ Gaietanus aut[em] hac q[uaestio]ne & art[iculo] dubi[o] circa 2. arg. S. Thomæ. l[icet] no[n] satis expresse insinuare t[ame]n vide[tur], illum qui iuste & false infamauit, ad aliqua[m] restitutionem teneri. q[uia] alia via potuit se defendere. In summa t[ame]n verbo restitutio, p[ro]pe finem in eo capite ubi casus ponit, casu 1. manifeste dicat, in p[rae]facta hypothesi restitutionem e[ss]e n[ecessari]am. & confessores culpat, q[uia] no[n] ita faciunt. ait n[am] licet reus no[n] teneat[ur] restituere accusatori s[ive] testi, quatenus iniuste crime[n] aperuit, tenet[ur] t[ame]n restituere illi, quatenus homo dicens veritatem testis est 1°. quia no[n] licet maleficiu[m] maleficio compensare. 2°. q[uia] no[n] l[icet] infamantem me p[er]cutere, infamare aut[em] & maleficiu[m] est, & maius malum q[uam] p[er]cussio.

¶ Reiicit hanc s[ententi]am D[omi]n[u]s Soto. & ceteri Salmaticenses, eodem argum[ent]o, quod co[n]tra Scotum instructum est. Argume[n]to[rum] v[er]o Gaietani ita respondemus. Non est maleficiu[m], sed defensio. / Secu[n]do v[er]o argum[ent]o ausu quoda[m] temerario quidam tradent, licere nobis infamantem nos p[er]cutere. q[uia] licet in p[ro]p[ri]am defensione[m] alteru[m] occidere. At vero hæc scientia (vt D. Iacobus ait) diabolica est. Xp[ist]iano homini (bellum prætermitto) aggredi no[n] licet, defendere aut[em] seipsum licet. Qui aut[em] infama[n]tem p[er]cutit, aggredit[ur]. Qui obiectum crimen negat, in dicta hypothesi, p[ro]prie & per se seipsum defendit. Quod si infamia sequat[ur], nihil nostra. ¶ D[omi]n[u]s aut[em] Soto aliter interpretat[ur] Gaietanu[m]. quasi dicat, vtrumq[ue] alteri ad restitutione[m] teneri. q[uia] vterq[ue] fecit iniuriam. At v[er]o multo aliter gaietanus loquit[ur]. Expendat vnus quis q[ue] Caietanu[m].

3. op[ini]o Siluestri ¶ 3. op[ini]o est Siluestri. [ver]bo. Restitutio 3. q[uaestio] 3. asserentis, ad nullam restitutione[m] teneri illu[m], qui iuste l[icet] false quoq[ue] infamauit. ¶ Amplexi sunt Siluestru[m] m[a]g[ist]ri salmanticenses.

co. 1. 2. ¶ Demo[n]strat[ur] 1. hæc s[ententi]a, q[uia] sola iniustitia restitutionis vinculu[m] infert. hic aut[em] nulla[m] co[m]misit iniustitiam. / Præterea ad defendendam vitam meam licet mihi alteru[m] occidere, & defe[n]dendo me[am]

meam famā licebit & alterū infamare. eqūa .n. pportio est vitę & famę. / Postremo si ex aliqua ratione teneret famā alteri restitueret, ea eēt qr adversariū dicat, qui negavi veritatem, mēdacium dicens. Sed hoc est falsum. qr ille vere & pprie mentit. qui falsum dicit, iuxta sensum quē verba hēre nata sūt & facere. Sz qui crimē occultū iniuste obiectū negat nō dicit falsum. nam dicit se nō cōmisisse eo mō quo publice fateri teneamur. & iuxta modum quo a iudice debet interrogari.

3. Quod dicimus de Reo negāte idem dicimus de iudice ꝗ propriam causam iuste iudicante innocentem, secūdū allegata & pbata

Orit hoc loco addubitatio satis utilis, quam huius libri q. 69. disputare debemus, an qui reus agit de crimine occulto quod vere cōmisit, negare possit cū iuramē crimē illud se cōmisisse?

Dō an cū iuramē possit negari crimē secretum.

Quidam aiunt, non posse. propter reverentiam iuramēti. Sz qdebeat tunc temps tacere. / Alii dnt, vtat verbis amphibologicis. ut elabat sine periurio. / Dō Soto (lz in transcursu id dicat) deierare dicit, qui verū crimen negat. lz nō cōmittat iniustitiā.

1. opīo. 2.

§ Hadrianus tn in 4. q. ultima de correctione fraterna in solone ad 3m principale, aperte dz in hypothesi facta, ubi quisq iniuste interrogat, negare posse cum iuramē crimē cōmissum. & rō illius est, qr simplr dicit veritatem. nam iuramētū illud necessario intelligendum est de iis quę iuxta ordinem iuris fateri tenemur. Qui ḡ negat se cōmisisse, vere negat crimen iuri subiectū se cōmisisse, / Unde infert, quacūq rōne & industria interroget reus, negare semp pōt. qr ille sensus necessario inclusus est in iudicis interrogatione, & Rei responsione. atqz ita hunc eventū cōparat cū eo quo interrogat confessor de crimine quod in confessione audivit. / Citat pro se Enricū Gandensem quodli. 1. q. 32. & S. Th. q. 33. ar. 7. ad ultimū huius 2a 2e.

Hadrianus. 3.

§ Arridet mihi Hadriani sntā, qp qr huiusmōi opinio nisi nō nisi prudentissime est utendum. presertim cum in q. pxima & hac tn dicamus, id quod hō .s. facere nō tenet. s. facere potest, sepius tn contīget, melius multo eē charitatis cōsiliis uti, qp ad iustam iustitiam rem expendere.

§ Ioanes Scotus q. 4. dist. 51. q. 4. membro 3. §. refert opiniones aliorum. Postremo ipse in qōne dubius ita credit. In tali casu tutū est post talem negationē penitere indistincte. De hoc tamq de tali quale est. utpote si mortale tamq de mortali: si veniale tamq de veniali. qr dubi:

tas ansit culpa. Hactenus de modis infamandi iuste. de reliquis .n. a primo non est in quo quis ambigat.

¶ Quoadmodos v° infamandi iniuste, quos possimus in vniversu proferre, faciendam ee in quovis eor restitutionem; omnis namque iniust^a commutativa restitutione reparat. singulos tamen nos expendere opus.

1. Antenea adscripsit. Si quis infamavit iniuste & falsè, sine ulla dubitatione restituere tenet. ¶ Difficilior est q°, an restituere sit necesse, ubi iniustè, sed vere? Ro dubitandi est, q. nunquam licet mentiri. / Rndet tamen vniversus Theo. consensus, faciendam ee restitutionem no quoad veritatem, sed quo. ad iniust^am. Ex principio comuni, iniustitiae namque restitutione est satisfaciendum. Quo aut id pacto in .q. (vero huius) disputonis dicemus.

2.

3. ¶ An v° quotiescumque ordinem iuris ptermittimus, restituere tenemur.

4. R. duplicem ee iuris ordinem. vnu pcipuum & natum, quo imperat iudicibus & acusatoribus, ut non nisi ex indiciis, aut ex semi plena pbatione quaesti agant reum. l. testem interrogent.

Alter est ordo, qui ad iuris solemnitatem spectat, ut ne quis in die festo acuset. & id genus alia.

¶ Sit mo asser. 1. qui natum iuris ordine ptermisit, restituere tenet, q. iniustitiam commisit.

¶ 2. asser. Qui alterius generis ordine preterit, restituere no tenet, q. iniustitiam pprie non fecit

Preterea existit q°, an qui crime alterius ex aliena sententia refert (nihil ipse asserens) restituere teneat? ¶ Ioanes Scotus. 4°. dist. 15. q. 4. membro. 1. dicit illu no teneri ad restitutionem, q. no impegit crime, neque vere infamavit. Rone tamen scandali obnoxium ee aliqui satisfactioni. ¶ Doctor Soto lib. 4°. q. 6. ar. 4. reprobat Scoti, asserens, no redi tutam conscias opinione Scoti, q. re vera moraliter loquendo tantundem est, ac si infamavit. Aliter neutram opinionem efficaciter probare. Quare in re morali que tot scatet circustatiis, ego dicerem expendendas ee

Nos. psonam dicentis & auditor: modum et dicendi. Item et scire ops an sntia quam refert sit iusta, an iniusta. Iniusta inquam. l. q. detegit vultum, vel q. falsa est. Quibus omnibus inspectis si ille qui refert reliquo dicta iniustiam fidem auditoribus fecit, restituat. sin v° auditores no concipiunt infamiam ex illas relatione, no restituat.

¶ Sed quid ubi iam infamia oblivioni tradita est? Supervacanea est

resti

restitutio. tn̄ r̄ ratione contumeliæ ex lege charitatis, personæque quam infamauit Xpianam satisfactionem priuato faciat, nisi forte in nouum odium illa sit concitanda.

Postremo inquirit, an ubi fama recuperata est, & infamia non sit obliuione sepulta, qui infamauit restituere teneat?? / Respondemus eodem fere modo. superuacaneam esse restitutionem. Tamen ex lege charitatis propter vitandum scandalum xpianam (vti diximus) faciat satisfactionem. / In vtroque famæ euentu admoneus confessorem vt prouideat, an in posterum sit inde suboriturum nouum infamiæ periculum. tunc. n. propter periculum tenebit qui infamauit cautum & prudens restitutionis genus facere; iuxta viri boni arbitrium. vt v. g. faciat scriptum secretum, in quo fateatur, se fuisse iniustum infamatorem.

TERTIA sequitur huius disputationis pars, in qua est indagandum, quonam pacto famæ restitutio facienda sit? / Sit assertio Theologis. Eo modo facienda est, quo amissa fama recuperetur prorsus ita vt infamatus in eam restituatur conditionem & statum, in quo erat ante quam infamaretur. Demonstratur hæc assertio, quia necesse est facere æqualitatem. non autem fit, nisi hoc modo restitutio fiat. / Ex quo fit, quod sit ingens periculum fratrem infamare. fere nunquam. n. aut quam rarissime pristina fama redit. Sed exactiamus singulos modos.

Sit prima addubitatio, quo pacto restituet qui iniuste & falso infamauit? / Respondemus ex D° Soto, non satis est dicere, te fuisse mentitum. Probatur. quia cum sint homines ad mala credenda quam ad bona proniores, hac restitutione conceptam opinionem raro mutant. Quare sequitur, fidem contrariam quantum necesse fuerit esse faciendam, iuramento s. confirmantes nos fuisse mentitos, præsentibus etiam (si oportet) testibus. Hæc tamen decisio ex circumstantiis pendet. nonnunquam. n. satis erit asserere, voce integra nos falsum dixisse.

Est. 2. addubitatio, quo pacto restituet qui iniuste & vere infamauit? v. g. qui s. occultum crimen explicuit, s. contra iuris ordinem iniquum testem, accusatorem, aut iudicem egit. /

Ioannes Scotus. 4. dist. 15. q. 4. membro. 2. duo dicit. Primum est, nulla ratione dicendum esse, mendacium fuisse commissum. Probat ex proloquio Theologorum. nullibi gentium mentiri licet. / 2. dicit Scotus, excusandum esse infamatum, verbis piis & humilibus. s. stulte & male contra illum loquutus sum, & id genus verbis aliis.

¶ Improbat Scotum Doct. Soto. nam saepius contingit, ut hoc restitutionis genus magis noceat.

opi. 2. ¶ Est aliorum opinio asserentium, verbis aequivocis faciendam esse restitutionem, ita ut alii arbitrentur nos fuisse mentitos, nos tamen nequaquam mentiamur. ¶ Refelli solet hic modus, tum quia est quoddam mentiendi genus. tum etiam, quia fere semper nihil affert utilitatis infamato.

3 ¶ Thomas Caietanus 2a 2ae q. 62. ar. 2. dub. 4. consentit quidem, non esse mentiendum, & verbis quibusdam compositis emitendum esse, ut ille alter famam recuperet. Sed (uti virum decet prudentem) addit praeterea, maximam esse rationem habendam personarum audientium. Si enim sint homines simplices, & qui verbis illis erunt contenti, ad excutiendam infamiam quam conceperant, bene dicit Scotus. Sin autem homines sint ingenio acuto, qui illud satisfaciendi genus intelligant, satis erit de crimine tacere, & infamatum tum laudare, tum familiariter conversari cum illo, & contra crimen commissum aliquid committere illius fidei.

¶ Recte ergo dixit S. Th. hoc restitutionis genus arbitrio boni viri esse relinquendum. / O Deum immortalem, quantum necesse est theologo, spiritu, ratione, & prudentia praeditum esse.

¶ Non est alius modus restituendi praeter istos. nam ubi quis ex aliorum opinione quempiam infamavit, investigandum est, an relatio illa sit iniusta & falsa. vel iniusta & vera. Et quum restituere tenetur, (ut in 2. parte huius quaestionis diximus) illum observabit restituendi modum quem praescripsimus in primo & 2. nuperrime expositis

Nota. ¶ Annotandum tamen est accuratissime in tota hac de infamia restituenda disputatione, pensitandum esse theologo, an iniuste infamatus praeter famae detrimentum rei familiaris, propter infamiam, iacturam aliquam fecerit. tunc enim praeter famae restitutionem. Item etiam ubi non tenetur famam restituere, quia vel infamia oblivioni tradita est, vel fama alia via recuperata, ille qui infamavit ad iacturam illam restituendam iuxta arbitrium boni viri, non tamen iure charitatis, sed etiam iustitiae astrictus est.

Objectio in q. 3 2a. ¶ Quod si quis obiiciat, adversus dubitationem 2am proximam, cur possit quisque crimen occultum simpliciter (etiam cum iuramento) negare; non tamen potest dicere, se dixisse mendacium, ubi crimen occultum extra iudicium detexit. Respondetur. in iudicio propterea nam illa verba habent sensum verum. Extra iudicium vero habent sensum simplicem, circa publicum & occultum. quare simpliciter negant factum.

2o. ¶ EXISTIT tamen gravissima quaestio, an cum periculo rei familiaris, honoris

honoris

noris & vitæ, restitutio famæ facienda sit? Primu. n. vr no ce faciendam. qr ex lege charitatis licet mihi bona mea bonis alterius præferre. Neque teneor cu meo damno alterius bonu procurare. Cæteru pugnat ex altera parte iustissimu de restitutione facienda præceptu, quod ex charitate manat, siue sine proprio damno siue cum eo fiat. Alioqui nusquam teneret ho restitutionem facere, si propria dana cauere deberet. Raro. n. aut nunquam restitutione famæ facere quisque pot, quin propriæ famæ detrimetu patiat.

q nō.

q sit.

❡ In q. hac Do. Soto lib. 4. q. 6. ar. 3. arg. 5. refert Tho. Caietanu qui in hoc libro q. hac 62. ar. 6. dub. ad 2. arg. 5. Thomæ, regulam statuit ex na rei depromptu. anteferendam scilicet fama pecuniis, & vitam famæ. qua vela-iet. qm i psenti satisffecisse. impbat tn a Soto tu qr etsi fama v.g. prestantior sit q pecunia, id tn est accipiendu citra iniuriam alterius. tu etiam qr contingit sæpius, tantam ee pecuniæ copiam, vt famæ sit anteferenda. Non inficior. Do. Soto. na reuera apud nos no est simplex qo de rerum ordine, sz de resarcienda fama pximi, cu periculo cuiusuis rei meæ.

❡ Vt g pspicua sit decissio, tres addubitationes excutiendæ sunt. Prima an nec sit fama restituere, cu iactura rei familiaris meæ? 2. an cu amissione propriæ famæ? 3. an cum periculo mortis? Quas disputabimus, in quauis moderationem indicantes.

In prima q. sit hæc asser. Restituere teneor famam quam abstuli, cu propriæ rei iactura. Primu, qr fama rei familiari simpliciter est anteferenda. 2. teneor ex lege iustitiæ & charitatis iniuriam factam resarcire, etiam cu proprio damno. maxime vero si ex na sua sit minoris momenti. ergo infamiam pximi resarcire debeo, et cu iactura rei propriæ. Propo est in hac disputatione præcipua. qr toto cælo innocentis ius est conseruandum,

Qo. an sit nā resti. cu iactura rei famil.

❡ Annotandum tn est, si infamia grauis no sit, & rei familiaris iactura supra modum grauis, moderatione vtendum est. In quo euentu maxima prudentiam, spum, & consultatione in viro Theo. postulamus.

IN. 2. q. est hæc asser. Cu propriæ famæ detrimo, fama qua abstulimus restituere tenemur. Ex. 2. argum pximo cofirmo. & præterea qr nulli licet cu alterius malo sibi cosulere. nunquam. n. licet mihi danu inferre pximo, aut illatu no resarcire, nisi vbi iuste me ipsum defendo.

❡ Hoc et loco anotandum est, si ille qui fama restituere dz, vir sit magni momenti in Repub. qui ex restitutione illa in infamiam incidet maxima, cu tn alterius infamia minimi sit mometi, satis ee si no restituat. l. differat, l. saltem differat. Sed rursus imploramus prudentia theologica & xpiana.

IN. 3. qone sit hæc asser. Ex na rei, cu periculo mortis fama alterius restituere nemo tenet. in nullo. n. euetu adstrinxit Deus hominem,

vr

vt periculo vitam exponeret, nisi vbi honor Dei s. boni pu[blici] periclitat[ur]; Fama v[ero] priuati hominis no[n] est tanti momenti. Co[n]fir[matur]. q[uia] grauissimu[m] onus nu[n]q[uam] imponit Deus, nisi vehementissima vrgeat ca[usa]. Quid aut[em] grauius q[uam] se morti obiicere?

Ex vtraq[ue] r[ati]one temperare possumus assertionem. si. n. alteri[us] infamia maximi sit momenti, vt si infamat[us] sit episcopus, aut illustris principis dn[us], s. id genus quicq[ue], into aut[em] infamantis no[n] sit tanti momenti, in loco tuto ille co[n]stitut[us] infamiam ~~fugiat~~ detergat. s. si aliter no[n] pot[est], cu[m] periculo vitę fama[m] restituat. Discernere aut[em] in indiuiduo, qu[ando] tenetur, et qu[ando] no[n], x[christi]ana[m] requirit prudentiam, quę vtriusq[ue] p[er]sonę qualitatem expendat, et leges charitatis no[n] violet.

Fit rursus, si ex infamia quisq[ue] morti iam iam adigat[ur], illu[m] qui infamauit cu[m] periculo vitę ad fama[m] restituendam teneri. q[uia] grauissimu[m] malum est, fama et vita p[ro]ximu[m] priuari. cui malo cu[m] quouis periculo est subueniendum. ¶. Hęc sunt huius q[uaesti]onis theoremata. In quę t[ame]n o[mn]ia hęc a[n]i[m]a[dvert]enda duxi. p[ri]mu[m], si no[n] pot[est] per mea[m] restitutione[m] aut fama, aut et vita reparari, inutilis actus est restitutio. Cur. n. meo malo et p[eri]culo superuacaneu[m] efficiam actum? 2. Here ops in promptu antiquos eccl[esi]ę patres, restitutione[m] sine exceptionib[us] p[er]suadere. illi. n. quod magis sanctu[m] erat, et cu[m] charitate co[n]iunctu[m] et humilitate admonebant. Quare nos regulis n[ost]ris raro, et vbi rei euent[us] exigit vtamur.

¶. Argume[n]to aut[em] huius parti co[n]traria q[uod] huius q[uaesti]onis initio instructu[m] est, multis r[ati]onib[us] diluit. Nam illa p[ro]p[ositi]o magis licet mihi co[n]sulere q[uam] alteri, intelligenda est, sine alteri[us] iniuria, et sine transgressione diuini pręcepti, et innoce[n]te illęso.

¶. Quod si obiicias rursus. Qui infamauit, nihil est lucrat[us]. Quid ergo restituet cum p[ro]prio periculo? Quidam re[spo]ndent, p[ro]p[rie]tatem voluntate lucrat[us] est. At v[ero] vt restituere quis teneat[ur], satis est iniuriam intulisse.

SVboriunt[ur] t[ame]n nouę addubitationes. 1. Si quis p[ro] fama[m] restituere no[n] possit, tenebit[ur] ne pecuniis infamiam resarcire? D. Th. hoc art[icul]o ad 2. Si no[n] possit p[ro] fama[m] restituere, inquit, aliter reco[m]penset. Sequit[ur] Sanctu[m]. Th. Scot[us] 4. dist. 15. q. 2. et Hadrian[us] in 4. q. 2. de restitutione famę. et Caiet. in summa, verbo Restitutio. cap. 2. Referunt et multi alii verbo Detractio. Affert et Glosa in lib. 2. decretalium. tit. 16. cap. 4. Eccl[esi]a s[an]ctę marię. Vbi Innocentius dicit, Res q[uae] succedit in locu[m] alteri[us], eodem iure censet[ur] cum illa. Argume[n]tor igit[ur]. Quicu[m]q[ue] fecit iniust[itiam], restituere tenet[ur] ex iust[itia] in eodem g[e]n[e]re rerum. s. ęquiualenti qua[n]tum co[m]mode pot[est]. famę aut[em] ęquiualent num[m]i. omnis nanq[ue] p[er]s[o]na iniuria pecunia[m] ęstimat[ur], ergo si sublatam fama[m] no[n] pot[est] reddere, reddat pecunias

¶ Reiicit hanc opinioné Siluester verbo Detractio. q. q. casu. 2. asserēs, ad nihil aliud tenet, qui famam nō pōt redere. Argumētat à simili qr si quis debet pecunias, & nō habet unde restituat, ad nihil aliud tenet. ¶ Cōfirmāt quidā, quib arridet hęc opio, qr sequeret bonis spūalib famā compensari posse, qū hęc bona sunt equiualentia & potiora. Item qr damnarem confessores, qui hoc restitutionis genus negligunt.

¶ Video neutrā opiniones demōstrari posse, & utranqz posse defendi. Sed ut pie & docte dicit Dōs Soto, in eius modi qōnib a sniā doctorum qui sancti sunt & docti propter uarias rōnes nō est discedendum.

¶ Asserimus q.o ex lege charitatis ad cōsolandum primū, & medendū illius dolori, illum qui infamauit neqz famā reddere pōt procul dubio teneri. Quod si infamatus sit pauper, & qui infamauit diues, quę lex permittet, ut infamiam pecunia nō compenset, quā alr resarcire nō potest? Quod si uterqz sit diues, restituat ut cōmode potuerit iuxta viri boni arbitrium.

¶ Argumētoi .1. Siluestri dicimus, nihil absurdi si quis pecuniā restituere nō valeret, & alia via cōgruenti satisfaceret. Sed ptrea dicimus, nō ēē parē similitudinem. pecunia .n. est infimū ex bonis tpōrariis. nō q.o id oms hoīb imponendum est, ut per maiora bona satisfaciant. Fama aūt est maius bonū ergo qui nō pōt redere maius, quod minus est saltem redat.

¶ Argumētoi .2. retro satisfecimus, ubi diximus, bona spiritalia bonis tpōrariis nō ēē connumerāda. nō est q.o eadem rō de pecuniis & de spiritalib bonis

¶ 3.o & argumētoi annuimus. multę sunt .n. & grauissimę culpę, quib hac infelicissima tpestate cōfessores laborāt.

Deducit ex doctrina hac altera addubitatio. s. Si quis famā quā mihi abstulit restituere noluerit, & ego pecunias illi debeam, possum rem illius retinere quousqz famā mihi restituat? Ry. Possum equidem. qū quidem fama pecuniis ęstimat. Huius snię est Hadrianus q. 1.a de restitutione famę. qui refert caput, tua fraternitas. quod est .7. lib. 5. decretalium titu. 16. de adulteriis & stupro. ubi decernit Innocētius, paria crimina mutua cōpensatione deleri. / At uō expendendum est Theologo, an pecunię summa multo sit maior qz famę pretium, ut restitutionē aliquā percipiat prudenter, si necesse fuerit.

Illa et addubitatio definiet ex eodem Hadriano, & ex eodem fundam. Si duo se mutuo infamarūt, an uterqz possit ~~utrimqz~~ infamiā alterius retinere? (. utrqz alteri restituere teneatur?)

Rndemus. l. simul ambo sibi mutuo famā restituant, l. uterqz simul retineat

neat. Ita tn̄ vt nō sit vnius infamia multo maior q̄ altera. hinc. n. ad prudentiæ leges est recurrendū iuxta regulam restitutionis. vt quātū fieri possit fiat equalitas. ¶ Hac tn̄ doctrina nulli vnq̄ permittimus, vt quātūuis iniuste infamatus alteri crimē impingat. nunq̄. n. licet vindictam priuati sumere. Licebit tn̄ si quis me iniuste infamauit, crimē illius publicum & verū proferre, quō nemo illi fidem adhibeat.

SED ecce alterū quōnis genus. Si qui infamia laborat iniuriā remittat, erit in cōscia tutus qui infamauit, nec tenebit restitutionem facere? Facilis qō, si meminerimus, ex disputōne. 5. de dominio, hoīes nōnunq̄ eē dominos ppriæ famæ, nōnunq̄ vero nō eē. iuxta quam doctrinam hæc sit asser. Si ille qui infamiam remittit, ppriæ famæ dominus est, infamator à restitutione manebit immunis. Primū p̄n eadem mō in pecunia phāmus. 2. q̄ iniust. aduersus primū iā cessauit. ¶ Sit. 2. asser. Si dn̄s ppriæ famæ nō sit, remittendo peccat. (si pro aliis ēt remittat) & infamator adhuc manet restitutioni obnoxius, q̄ infamatus iniuriam facit aliis, neq̄ aliena damna inuitis aliis pōt remittere, & infamator nōdum fecit omnē equalitatē quā facere tenet. qū iniuriam aliis ēt fecit.

RESPōdebimus itē alteri addub. an qui dixit cōtra seipsū falsum testimoniū, sibi ipsi restituere teneat? R. si ppriæ famæ dn̄s est, nō tenet. Si autē nō est, restitutionis lege est astringendus, q̄r aliis fecit iniuriam. tenet. n. qui dere ppriæ famæ propter alios.

¶ Si quis obiiciat, semp̄ facit iniuriam Reip. (nam illius pars vna est) qui seipsum infamauit? R. iniuriam reipub. ppriè nō facit, nisi ille, qui cū detrimē totius reipub. infamauit. vbi prudentia opus est.

EX iis quæ diximus, quæuis alia qō (nam multo plures sunt) quæ ad infamiæ restitutionē spectat absolui poterit.

Tertia disputatio de restitutione cōtumeliæ.

IN solutione ad. 3. assertionē. S. T. statuit, q. cōtumelia per quā dignitas psone in opinione hoīus est diminuta, per exhibitionē reuerētiæ est reparanda. Non est difficilis qō, est tn̄ vtilis.

¶ Quo igr̄ sit pspicua, hæc nobis prestanda sūt. Desiniendū pmū cōtumelia. 2. inquirendū, quot sint modi restituendi contumeliam? 3. quis nā sit magis pprius? 4. an omnes sint ncīi? 5. an sint sufficientes? 6. tandem an sint hæ regulæ in omni gnē hoīus obseruandæ?

Contumelia à cōtemnendo d[icta], idem fere est quod iniuria per verba cōmissa. Honori & reuerentiæ aduersat[ur].

¶ Primæ aūt indagationi r[espo]ndem[us], iuxta theologos, duos ēē mōs. Prim[us] est exhibitio reuerentiæ: alter, veniæ petitio, q[ui] est et optim[us] restituendi contumeliam modus, ubi quisq[ue] abscondit sese, neq[ue] audet cōparere corā eo quē affecit cōtumelia. / Excogitarūt tum aulici, tū milites, honorabiles restituendi modos.

QVOD ad secūdam q[uaestionem] attinet adducti. D[omin]o Soto loco citato censet, p[ro]prium modum ēē reuerentiæ exhibitionē. q[uia] cōtemptui honor aduersat[ur]. Suspicor tñ ex honoris cupiditate ita phatos ēē theol[ogos], q[ui] humillimā restitutionē arbitrant[ur] petere veniam. Ego decernerem, magis p[ro]prium modum ēē veniam petere. hoc .n. cōtumeliæ p[ro]ximè aduersat[ur], & cōtumeliam destruit. Cui[us] rei hoc est indiciū, cōtumelia affectos hac maximè restitutione abire contentos. S. Th. aūt per exhibitionem reuerentiæ nō tñ accepit, honoreq[ue] p[ro]sequi: s[ed] eam reuerentiam intellexit, q[uae] contumeliam diluebat.

TERTIÆ qōni, (vt autor est. th. Caietan[us] hoc lib. q. 73. art. 3. quidam ex doctorib[us] r[espo]ndent, [illegible] ēē vt quis petat veniā. D. Aug[ustin]o & piæ .s. ecclē cōsuetudini innixi, quæ hunc restituendi cōtumeliam modum vehementer cōmendat. ¶ Caietan[us] tñ quē. D[omin]o Soto sequi[tur], refellit, q[uae]stionem hanc nō recipit. Hoc argum[ent]o, q[uia] in aliis restitutionib[us], petere veniam ex cōsensu oī[um] non est necesse. R[espo]ndetq[ue]. D. augustino, quod docuerit p[er]fectionem. / Addit tñ Caietan[us], petitionem veniæ, si aliter cōtumeliæ restitutio fieri nō pōt, n[on] ciam ēē. ex illo prīo. facienda est equalitas quātum cōmode fieri possit. / Acute p[ro]bat Caietan[us]. At vero in disputatione mor[um], iustorum cōsuetudini magis standum est. & ea sunt tradenda, q[uae] b[ona] cōsciæ sint tutiores. Certum ēst aūt, restitutionem cōtumeliæ non censeri apud hoīes pios, quā veniæ petitio nō comitatur. Unde rectè dixit D[omin]o Soto, in eiusmodi qōnib[us] arbitrium boni viri requiri. q[uia] neq[ue] semp[er] est necesse, neq[ue] semp[er] est satis.

QVARTÆ qōni r[espo]ndem[us], nō semp[er] ēē sufficientem veniæ petitionē vel exhibitionem reuerentiæ. Si .n. sit vehemēs cōtumelia, non fit equalitas, p[er] eius modi formas restituendo. vt si quis fuste alterum minet[ur], non fit restitutio per solam veniæ petitionem. Quare excogitandi sunt modi, quib[us] quoad cōtumeliam, in pristinū honorē ille redeat. quos viri prudentes, & reb[us] humanis exercitati indicare poterūt.

POStreme addubitoni videntur, illos qui dignitate vel officio praestant, ubi subditos contumelia affecerint, ad eius restitutionem non teneri. Ita censet D. Aug. de praelatis. Idem dices de patre, de magistro, de domino. Ratio est, quia restitutio inter equales proprie incidit, quare ne sunt equales. Ius autem paternum aut dominativum, iustitiae ius proprie non est. Ceterum nihil oberit, si ex charitate, prudentia utens, qui superior est hac in re modestiam praeseferat.

Non desunt qui asseverent, viros illustres et nobiles his equalis (?) christianis non esse adstrictos. Sed permittendum esse, ut excogitatis ab eis restituendi formis utantur. Actum est de puritate christiana, ubi a doctrina sanctorum et puritate christiani recedunt.

Disputatio 4a. de restitutione rei spiritualis, et eius quae rei spirituali connumeratur.

IN argumento 4o inquirit S. Th. an qui fuit impedimentum alteri, ne prebendam consequeretur, ad restitutionem teneatur? Dupliciter (inquit) possumus impedire alterum. Vel iuste, vel iniuste. Et iniuste rursus vel antequam sit prebenda confirmata, vel postquam confirmata est.

Prima assertio. Si iuste est impedimento minus digno, propter honorem scilicet Dei, et utilitatem ecclesiae, nitens ut digniori prebenda conferatur, non tenetur restituere. Quia nemini facit iniuriam.

2a assertio. Si vero iniuste est impedimentum, impediens scilicet ne detur digno, antequam prebenda sit confirmata, ad restitutionem tenetur, non tamen ex aequo (?). Tenetur quidem, quoniam homini iniuriam fecit. Non tamen ad perfectum, quia prebenda nondum erat omnino propria. Ex quo fit, in hoc eventu circumstantias omnes iuxta sapientis viri arbitrium esse expendendas.

3a assertio. Si vero sit firmatum beneficium, digno scilicet, et iniuste quisquam sit impedimentum ne illud possideat, ad restitutionem quantum commode possit tenetur.

DUo quaestionis genera in hoc argumento sunt disputanda. Unum spectat ad res spirituales, alterum vero ad munera ecclesiastica, ac perinde ad reliqua Reipublicae munera.

In 1o autem quaestionis genere disputandum nobis est, an in bona spiritualia restitutio incidat? Quod vero sit res perspicua, sit prima quaestio, an qui alterum impulit ad peccandum, restitutionem illi facere teneatur? Videtur enim restitutionis lege eos homines adstringi, qui iniuriam faciunt, atque eam multo graviorem, quam si corporale detrimentum inferrent, quanto anima praestantior est corpore.

Sed pugnat altera ratio adversus hanc, volenti et consentienti iniuria non fit.

porro qui peccat libere peccat. ¶ Sunt in q.e hac 3es op.nes:
Bona theo. ps spiriam restitutionem in reb. et spiritualib. constituit. /.
Scotus. 4. dist. 15. q. 3. & Ricardus in 4. dist. 15. art. 5. q. 2. / Hadrianus
in. 4. q. propria de restitutione boni spiritualis in fine 4. & quodlib. 12. q.
ar. 3. ppone. 2. ubi asserit, qui malo exemplo, alterum ad peccandum
inducit, ex obligatione iust.e ad reparationem damni spiritualis tenetur.
Refert in hanc sniam Paluda. in. 4. dist. 15. q. 2. ar. 2. & Archidiaconus,
& Suma angelica, & Rosella.
¶ Prob. hec snia ex ca. fin. de iniuriis. ubi dr, si tua culpa damnum
datum est, iure super hoc te satisfacere oportet. / at v.o de dano corporali lo-
quit. sumpsit. / Prob. ex Anacleto et, ca. 6.o q. 1. c. Dete-
riores. ubi dr. qui in bonis spiritualib. laedunt qm q in bonis fortune: qm
q locus ille de hereticis potius loquat. / Argumentant hac potis-
simum rone, qui maximum danum infert, ei equalitas facienda est.
Quod si argumentonem diluas, dicens, infert damnu sed volenti: Repa-
rat illi arg. q et si quis volens iniuriam patiat, si tn patit iniuste, q
intulit restituere tenet. / ¶ Instruunt & aliam argumentonem. Qui
proximum videt peccare, ex charitate tenet illu corripere: qui q.o ad peccan-
dum illu impulit, maiori iure tenet. nempe iust.e. / Quodsi ab eis inq-
ras, quo na pacto sit facienda restitutio, orone, sanctis cosiliis, & hone-
stis exemplis dicent. ut damno illato restitutio congruat.
¶ Silvester in verbo Restitutio. 3. ppone. 1. reiicit Scotu, & ceteros illius sectatores. / Est apud illum. pma theo. Seclusa fraude, & dolo, qui in spiritualib. alterum laesit, ex lege iust.e restituere non tenet. Probat ex S. Th.
qui hoc restitutionis genus praetermisit. / Sed quid vetat. S. Thomas in arg. 1.
de potissima restitutione fuisse locutus, theologis relinquens, ut de vita spirituali ex analogia vite corporee ph.aremur.
¶ Sed est arg. validu. In ea bona restitutio no competit, q ad iust.a comutativa no spectant. in bonis aut spiritualib. non est comutatio.
¶ 2.a asser. Si tn fraus & dolus interveniat, ubi quis ad peccandum impellit, restitutionis genus quodam faciendum est, rone fraudis & doli. que asso ad concionatores, et eos qb ex off.o, eruditione, aut etate, alios erudire incumbit, ppriè ptinet. / Ro assertionis est, q fraus & dolus iniurie ronem includunt.
¶ 3.a asser. Ex lege tn charitatis quicunque quavis rone alteru ad peccandum impulit, recompensationa aut satisfactione aliqua facere tenet. hoc n. dictat

Silvester. 1. ass.

2.a as.

charitas.

charitas, vt nemini faciamus malũ, & aliorum curã habeamus, maxime eorum quibus nocuimus.

¶ Quoadmodum autem restitutionis eodem modo probat Hadrianus, quo Scotus, scilicet, vt exemplo, consiliis, & oratione a peccatis huiusmodi hominem reuocemus.

¶ Siluestrum sequuntur discipuli Diui Thome. / Vtraque opinio probabilis est. Siluestri tamen sententia est magis ad rationem coniuncta. Sed obsecro theologos, vt dummodo cõstet, teneri hominem ad satisfactionem, scilicet ad resarciendum damnũ illud quoad fieri possit, quando res est spiritualis. an sit res iustitię, an charitatis, nõ sint admodum anxii.

¶ Annotanda tamẽ sunt duo. Primũ sit, si ille qui alterũ ad peccandum prouocauit, ad illum edificandum tenebatur. vt episcopus, scilicet parrochus, hac ratione ex eadem iustitię lege ad iniuriam resarciendam adstringetur.

¶ Alterũ est ex Scoto depromptũ, quam periculosum sit hoc peccati genus, raro enim quem ad peccandum impellimus, ad bene agendum reuocare possumus.

¶ DEfiniet ex doctrina hac altera quęstio, an qui alterũ à meliori bono reuocauit, restitutionem ei facere teneatur? vt qui perfectionis opera dissuadet.

¶ Siluester verbo Restitutio. 3. quęstione. 1. fatetur, faciendam esse in hoc euentu restitutionem. Cęterum ne nos perturbent opiniones, hęc est generalis Theologorum sententia. vel restitutio. scilicet satisfactio facienda est. quicunque enim damnum intulit, vel ex iustitia, vel charitate satisfacere ~~tenetur~~ debet. Et confirmatur, nam qui alteri esset impedimento, ne bona temporaria assequeretur, ad aliquam restitutionem faciendam tenetur. presertim vero si qui à meliori bono reuocatur, nõ tantum amittit bona spiritualia quę poterat assequi, sed etiam exponitur periculo labendi in peccatum.

¶ Ex quo fit, qui à religione alterũ retrahit, hoc satisfactionis genere eundem astringi, quo ab statu perfectionis eum reuocat.

¶ Si roges, quam ne faciet restitutiones? Respondeo. improbe & enixe deprecetur illum, vt ad priorem sanctitatem redeat.

ORitur tamen noua quęstio, non ne religioni, cui religiosum abstulit, restitutionẽ aliquam facere teneatur? nam intulit damnum

re-

ligioni quam vno socio priuauit.

¶ Varie & prolixe disputatur hec questio a Theologis, & canonistis. Scotus in quarto, distinctione 15. questione 3. ad secundum. Hadrianus in 4° questione de restitutione boni spiritualis, ad secundam confirmationem. / Paludanus in 4. distinctione 15. questione 2. articulo secundo, conclusione prima / Ioannes maior dist. 15. questione 3. Antoninus in 2ª parte, titulo 2°. capite secundo. Silvester, verbo Restitutio tertio, questione prima.

¶ Sed vt rem prolixam in compendium redigamus, primo tenemus, hanc reuocationem à religione multipliciter posse contingere. nam qui reuocat, uel pio animo & bona fide id efficit, uel impio & iniquo. Qui reuocat autem, vel reuocat ante ingressum, vel post ingressum religionis. Post ingressum rursus, uel antequam emittat votum, vel post votum emissum. Preterea qui reuocat, uel est religioni vtilis, vel inutilis, aut etiam nociuus. Vtilis rursus vel in re temporaria, vel spirituali. Constituamus modo theoremata firmiora.

¶ 1ª assertio. Qui ante votum emissum pio animo & iusta ratione, & bona fide quemque à religione reuocauit, + ~~presertim si pio animo ad restitutionem non tenetur. quia non tantum non facit iniuriam, sed opus etiam charitatis exercet~~

+ qui nemini facit iniuriam, nec ipsi homini, neque religioni, restituere nequaquam tenetur.

¶ 2ª assertio. Qui ante votum emissum quemque religioni inutilem, vel nociuum à religione reuocauit, presertim si pio animo ad restitutionem non tenetur. quia non tantum non facit iniuriam, sed opus etiam charitatis exercet.

¶ 3. assertio. Si quempiam seclusa fraude & dolo ab ingressu religionis impedias, et religioni vtilem, ad restitutionem non teneris ipsi religioni. quia iniuriam illi non facis quo quidem non fit iniuria ius non habenti. Religio autem in illum hominem ius non acquisierat. /

¶ Eidem argumento innititur. 4m Theorema. Qui religiosum ante votum emissum à religione reuocauit, restituere non tenetur. Vtrumque Theorema confirmatur. quia si ille libere potest egredi, et libere egreditur, sine cuiusque iniuria, quod ex lege licet. quia rem non iniustam illi persuasisti, restituere non teneor

5. ass.

.5. ¶ 5.ª ass. rone tn iniurie, si ex tali reuocone morali sequat, ad aliquod restitutionis genus faciendu qui reuocauit & reuocatus tenebunt. maxime vero vbi iniquo aio reuocatio facta est. Prob. nam illatam iniuriam restitutione reparari est necesse.

¶ 6.ª ass. ex lege tn charitatis qui reuocauit eo mo quo in the. 3. & 4. diximus, hois qui religioni futurus erat vtilis aliquo satisfactionis gñe est ad stringendus. charitas n. pcipit, vt si cuiqz malum nra ca illatu est, l. boni impeditum, diligentia nra reparet.

¶ 7. Qui post votu editu religiosu religioni vtilem in re spuali reuocauit, ad faciendam iacture restitutiones iustitie lege est adstrictus. Com theologorum omniu est sna. Demostrat. qz iniuste damnum intulit. hz quippe religio veru ius in religiosum pfessum, & illius operas.

¶ 8. Eodem fere modo phandum est, vbi quis religiosum in re spirituali vtilem post votum editum à religione extraxit. qz grauissimu damnum cotra fas religioni intulit.

¶ 9. Si vero post votum editu, religiosum, l. inutilem. l. religioni nocente reuocauerit, hz hac rone ad faciendam restitutione no teneat, rone tn obedientie faciende restitutioni est obligatus. hz quippe religio ius in talem religiosum ad imperadu illi, qm est obedientie voto vinctus. pot qz nonunqz ee vtilis. ¶ Admonitos aut velim theus in 3.ª & 4. theo. Scotu & Siluestru locis citatis diuersum sentire. ait n. Scotus, qui dispositu ad ingressum religionis extraxit, ad aliqua teneri restitutione. s. ad inductione alterius aliqualiter equiualentis, l. ad ingressum illius religionis. Modestius loqt Siluester dicës no teneri ad integra restitutione, sed ad aliqualem, ad arbitrium boni viri. et ro illorum est, qz iniquo aio hoies religioni ademit, qui religionis erat hz nondum [illegible]. ¶ At vero hz hec sint cu pietate coniuncta, no tn cu firma veritate. Restitutionis n. vis no est ex animi iniquitate sumenda. neqz qz in pximo est vt quisqz ius heat. sed qz ille alter verum ius hz cotra me. & ego pp illud debitor sum. Ceteru quicquid sit de hac opinione.

Cora.

Existit alia qo, vbi quis vere & pprie restituere tenet, vt in 7. & 8. the. decreuimus, quenã facturus est restitutionem? Quantu colligere licet ex Scoto & iuxta ceterorum theorum snias quas retocitauimus, necesse est vt reducatus (qui reuocatus est) ad religionem. vel alius resti-

tuendus

tuendi modus ad boni & prudentis viri arbitriu excogitet. Q. si no suppetat, intret religionem qui alteru euocauit. Probat ex cap. Si seruus. dist. 54. vbi definit, Si episcopus ordinauerit eu que sciebat ce seruu, l. renuete, l. ignorate pprio dno, recopenset dno seruum. Afferut pt^a Raimundum viru doctissimu, qui cu retraxisset queda a religione Dominicanoz, neq reducere potuisset, religione ipsemet ingressus fuit. / Argumentat pt^a Siluester. Quicuq damnum intulit p iust^a rem sublato. l. equiualente redere debet ex lege iust^e. hic aut qui alteru extraxit, crime hoc comisit. g.

¶ Sunt qui opinionem hanc irrideant. Scio argum posse dissolui. non est .n. eadem ro de mancipio & de religioso. neq coparatio vndiquaq equa. Ex factu Raimundi, viri pietate, no nutatem indicat. Argumentatio v sicut cetere omnes rones, charitate & prudentia est ipanda.

¶ Quare cu firmu sit, ad restitutione faciendam illu teneri, restitutionis modum charitati & prudentie xpiane comittimus.

ALterum disputonis genus in restituendis pbendis siue beneficiis versat. vbi qo ppria est, an qui hoi digno. l. magis digno benef^m abstulit, eidem restituere teneat. De hoie digno in pmo. na q abstulit indigno. l. ca^e ne illi cofetat, ex lege iuste restitutioni no est obnoxius, dolo & fraude se blesis. indignus .n. ius no h^t in beneficiu. & iniuste retinet, & pium, honestuq est eius modi hoies a pu^o munere eiicere; neq p illis iniuria ipsi eccle cosulit.

¶ Quo v qonem hanc grauissima & vtilissima recte absoluamus; indagadu est, qua rone habita coferenda sint beneficia, ex quo intelligemus, cui fiat iniuria, ac subinde cui nu facienda sit restitutio.

¶ Tho. Caiet. cu instituisset. D. Thome interptari, 6. dubia nobis pposuit. Dubio. 1. & 2. primu s. Thome theorema cotrouertit. Dub. 3. p secundum. Dub. 4. & 5. 3m. in 6. nanq dubio de restitutione secularium magistratuum disputat. Dub. aut 3. cu videret, disputonem rexi sine pncipiis, ram altius repetit, statuitq assertionem hanc. Beneficia ecclica bona comu sunt. q dignis debent ministris. iuxta iust^e distributiue leges distribueda. Hoc ille no pbat, sz tanq manifestu statuit. Ex quo infert, dignioribus ex iust^a coferenda fore benef^a. quod. s. Th. definit hoc lib. q. 63. ar. 2. ad. 3. Quare fit statim, iniuriam fieri ministro, vbi beneficiu ei non confert. Ex quo fit rursus, si recte plat. l. ille, cui benef^m ecclica cofer

cōferre incūbit, dignior nō conferat, ad faciendā illi restitutionē iust. lege adstringit. q. nō dedit digniori quod ex iust. lege illi debebat.

obiectio Caiet. ¶ Quod si obiicias, Restitutio cōmutatiuę iust. actus est, & ad bona ppria spectat. beneficia vero antequam distribuant, bona cōia pte sunt. Rndet ille satis acute. Distributio, applicatio est boni cōis, pro meritis cuiusq. Hęc aūt applicatio ex bono cōi facit pprium. Itaq. tiq à quo applicatur est bonū cōe; tiq vero ad quem est bonū pprium. Quia igr distributor nō fecit pprium quod facturq erat, restituere tenet. etenim tātūdē refert auferre quod meū est. l. negare quod meum facere debuisses.

¶ Ex quo fit, illum qui est impedimētū huiq distributionis, ad restitutionem faciendam et teneri, non tm qr violat ius distributiuum, sed etiam qr violat distribuentis ppositum.

Soto ¶ Longe est ab hac sntā Do. Soto, qui 3. lib. q. 6. ar. 2. & 4. lib. q. 6. ar. 4. ad. 6. aduersus Caietanū cōstituit, benef. ecclēsiastica nō eē bona cōmunia, neq. p iust. distributiuam distribuenda. Nam li instar iust. distributiuę cōferenda sint, nō tn boc aīo ab ecclā sit institutā, sed vt habita rōne spiritalis vtilitatis cuiusq. ecclę, & ipsiq ppter stipendii, ministri dent ecclę, qui stipendiis illis alant, & ecclę ministrent. Fundamētū hoīs est satis cōforme diuinis literis, ecclīastici reditus nō sunt pmia psonarq, sed stipendia ministrorq. vt cōstat ex diuinis literis. ¶ Probari pōt hęc veritas ex sanctis scripturis, quę ecclę ministros mercenarios appellāt, & mercede dignos. vt in euāgelio legimq. & Paulq dicit, qui altario seruit, de altario viuat, & psidentes psbiteros dupplici honore dignos. ¶ Ex quo fit, iis tm ministris cōferenda eē benef. ecclīca, qui spiritalem Ecclę vtilitatem afferāt. pro quātitate stipendii, pro necessitate Ecclę: habita et rōne officii, cui obeundo eligitur.

Conclusio ¶ His ita cōstitutis hoc statuo theore. Ille cui ecclīca benef. cōferre incumbit, idoneū Ecclę ministrum ex iust. lege eligere tenet. nā illis cōferenda sunt benef., quibq sunt instituta. Dignis aūt .i. qui morq integritate & cōueniente rerq diuinarq sciā pstāt, pro qualitate officii sunt instituti. / Cōfirmī. hoc est. n. platorq offm.

Cōrlā. 1. ¶ Fit pmū ex hac asserōne, si indignum quis ministrū Ecclę prouideat, ad faciendam Ecclę restitutionē teneri: qr grauissimā infert Ecclę iniuriam. cum bona illiq male dispenset, cōtra Ecclę volūtaté

tatē & utilitatē. / Comparatione et pbt. Laicus .n. oeconomus qui bona dni male dispensat. v.g. iis qui operā nō nauant in re domini, restituere tenet. Porro episcopus Eccle oeconomus est in conferendis beneficiis.

¶ Cōsensus Sotus hoc et confirmat. qui grauissime tanq rem iniustissimam ferut. indignis beneficia conferri.

¶ Alterū cōsect. Si tamē digno ministro, praetermisso tn̄ digniori, beneficiū episcopus conferat, vehementer peccat., sz. eccle restitutiones facere nō tenet. / Prior ps ex malis inde orientibus pbt. nā prauatur eccla maiori utilitate, & clerici ad virtutis pfectionē nō anhelāt. cū videant, melioribus meliora bona nō cōferri. / ~~Quod si Dō Soto obiicias~~ Altera ps pbt, qm nihil committit cōtra iust. cōmutatiuam. quā ministerii dignum illi tribuit. — 2. cōsect.

¶ Obiiciet aliquis aduersus hanc ptem, facit cōtra iust. distributiuā, tenebit q tandem restituere. Assūptum negat Dō Soto. qm non est collatio benef. ppriè atq praecipuè & purè distributiuae justitiae actus. — 1. obiectio.

¶ Alius obiiciet, qui ergo impediuit dignū a cōsecutione beneficii, restituere illi nō tenebit. cōtra iust. n. cōmutatiuā nō peccauit. Andet Soto., iniuriam fecit illi, cui abstulit ius. quod dignus habebat, praeiurandi & possidendi. — 2

¶ Non possum nō amplecti Dō Soto sniās. quatenus dicit, benef. ecclica pmū atq papue in Eccle utilitatē fuisse instituta, vt ipse S.T. fatet, hoc lib. q. 6ª. ar. 2º. in fine corporis. & vt xpianorum consensus fateri vi; ~~caeterū~~ ¶ Cęterū nō recipio eius opinionē ubi dicit, nō fuisse instituta ad alendos pro cuiusq meritis clericos. haec .n. snīa praeterq qd aduersat D. Thom. in q hac & sequēti, & Thomę Caiet. & vniuersis fere theologis, discedit a summis pontificibus, Simplicio, Gelasio, & Gregorio, & concilio Toletano. Vt hēt cā. 12. q. 2ª. est .n. cōe Eccle decretū, ab apostolis deriuatū, ecclicos redditus in. 4º ptes eē distribuendos. quarum vna episcopo cederet, altera fabricis, 3ª. clericis alendis. 4ª. viduis atq pauperibus. — Nrā snīa.

¶ Opinor q, ecclica benef. iuxta vtramq iust. ~~fore~~ esse distribuēda, cōmutatiuā atq distributiuā; & Eccle & ministris iniuriam fieri, vbi

mi

.niors recte distribuunt. & episcopum & impedientē, duplici restitutione eē obnoxios.

¶ Confirmat sniaȝ nrām xpianoꝝ gnalis cōsensus. qui veluti instigante spū sancto, vbi viderint. digniori benefm ademptum, nō tm̄ deplorāt Eccle damnū, sȝ illis et. qui cū magis eēt dignꝰ, benefm nō est assecutꝰ. censentq; faciendam eē illi restitutionē.

obiectio. ¶ Sed obiicies, cur nam duplici restitutione premendi sunt hoīs pp̄ter vnuȝ pctm̄! R. q̄r duplicem cōmittunt iniustam, cōtra Ecclam, & ꝯ ministrum.

¶ Alius forte obiiciet, cōstitutum eē ab eccla, vt nemo sacris initiet, cui nō suppetat sufficiens patrimoniuȝ, si benefm non hēat ecclicuȝ. quare ius aliquod in res ecclicas hēbat. ℟ Ego v̄ id ita accipio, dum mō ecclici reditꝰ alendis honestè clicis nō sufficeret. Modo v̄ redūdant, si rectè fieret distributio. maxime v̄ cum primū Eccle reditꝰ dignioribꝰ clicis sint

resolutio. distribuendi, ex diuina, & Eccle voluntate. Nollo tm̄ morosus esse. sat sit, hanc eē sniam pbabilem, per iustam cōmutatiuā & distributiuam cōferenda sunt beneficia ecclica ministris magis idoneis. Si secus fiat, duplex iniuria cōmittit, & duplex restitutio facienda est.

Oportet tn̄ circa lrē. D. Thoe nōnulla inquirere, quo sit absoluta disputatio. In quoꝝ grām annotemꝰ primū, quo ad benefōꝝ

Nota. 1. collationem, tres statꝰ in prelato cōsiderari posse. Primꝰ, vbi de benefo cōferendo, cōsultat in vniuersum. 2ꝰ vbi de hoīe quodam singulari spāle facit cōsilium, erga illum nōnihil affectꝰ. 3ꝰ est, vbi aīo cōstituit tali homini benefm conferre. (Pretermitto statum illū, quo iam tabellis cōfirmauit illi benefm.)

2 ¶ 2m annotandum est, nullam apud nos disputatōnem eē de hoīe prorsus indigno. neq; .n. ille iuste retinet benefm, neq; qui adimit illi, seclusa fraude & vi, contra iustam vllam peccat.

Qo. ¶ Tota igr̄ est q̄o vbi pretermisso digniori dat digno: l. ex duobꝰ equè dignis, alteri vni: siue quisq; procuret alteri digno, siue sibi ipsi dum dignus est.

con. 1. ¶ Sit mō assertio 1. In. 1. statu prelati, procurans vt vni equè digno, altero pretermisso equè digno, detur siue sibi, siue alteri nō tenet restituere.

¶ Probatur hec assertio & reliquę quas statuemꝰ ex hoc vno principio. Vbi nō cōmittit iniustitia cōmutatiua aut distributiua, & procul abest fraus et vis, restitutionis obligatio cessat. Id aūt in hoc euentu reperit.

¶ Ex quo fit, vt si homini digno benefm det, et digniori pretermisso, dum

mō

mō dign9 neq3 fraudem cōmittat, neq3 dolū, nō tenet.ur dign9 ille ad facieē dan dignioi restitutioné. qr nullam iniust.as cōmittit. Si .n. aliquā, max.ie distributiuam. sz hanc nō cōmittit, qr benef.o illo dign9 est. Quāq̄ nō careat aliquo scrupulo hęc Theologorū opīo propter ius æquū distribuendi.

¶ alt.a as. Prelat9 vero auferens benef.m digno, prętermisso digniore, restituere tenet, nō rōne iust.æ cōmutatiuę, sz distributiuę. qr cōtra illā peccat. ¶ Vbi tn̄ aduertendum est, restitutionē digniori faciendam, prudentiā ēē moderandam. qr rōne distributionis hęc tn̄ iniuria fit digniori. vt honesto priuet aliū. Hactenū de restitutione pbendę, habita rōne psonę quo ad iust.am distributiuam. Dicam9 mō de restitutione pbendę, habita rōne iniurię.

2.a conc.

¶ sit .3. as. In .2.o u.o statu episcopi, qui idoneū ministrū à benef.o cōsequendo impedit, pprie q̄dem nō restituere, sz rē cōpensare tenet. Prob.r prior pars. nam restitutio ppa ē iniust.æ est. Iniust.a supponit ius. ille vero cui episcop9 benef.m cōferre volebat, nō tn̄ firmo ~~ā~~ proposito aīo, ad benef.m pprie ius nō hz. Quare ppe nō fit illi iniuria, vbi quisq3 episcopi aīu mutat. / Alt.a vero pars pb.r, nam hēbat ille quodam iuris initiū. facta est q3 illi qualiscūq3 iniust.a recōpensatio q3 quæ restitutionis gen9 est, illi debetur. ¶ Ex quo fit, iuxta arbitrium prudentis & boni viri, circūstātijs omnib9 ppensis faciendam ēē recōpensationē. nō q̄dem in integrū, q̄ nondum hēbat ius ppriū.

¶ 4.a as. epus v.o libere pōt aīu mutare. hoc .n. est off.m episcopi, diu cōsultare, quo vsq3 certo compererit quis nam sit dignior, vt recte distribuat.

¶ .5. theore. In .3.o u.o epi statu, qui est impedim.u quo min9 quisq3 q̄ dignus est, benef.m assequat, restituere in integrū tenet, iuxta facultatē & vires. / Prob.r .1. ps. Qui rem ppriam cuiq3 aufert, restituere tenet. sz ita facit qui in hoc euentu quēq3 à cōsequendo benef.o impedit. g. / Ma est pn.ca. pb.r assūp. Benef.m in hypothesi est illi9, et aufert, g. Prob.r ppō. nam in re morali, de æquiualentib9 idem est iudiciū. sz iuxta humanas cōditiones tantūdem refert, eū cum decreuisse aliū benef.o ~~et~~ cōtulisse. Dixim9 tn̄ quo ad fieri posset, nusq3 .n. aut q3 rarissime integra pōt restitutio beneficii ablati fieri. Quare charitatis habita rōne pdenter fiet restitutio.

tutio.

¶ 6.ᵐ ar. Ego vero adhuc pot. animus mutare. Eodem modo probi quo. quia non. n. tenet epus ex lege iustitiae constituti in animo decretum implere, sed dig-niori conferre benefm. nisi forte animus verbo prodidisset, ac subinde iniuria alteri fieret.

¶ 7. ar. In quarto vero datu manifesta est iniustitia quia absolutum ius habet ille cui iam collatum est beneficium.

Adoubit. 1. ¶ Sub oriuntur tamen addubitationes duae. 1ᵃ. an ad restitutionem quicquam faciat malus impedientis animus. Dubitamus propter. S. Thomas, qui in hac di-lutione argumenti 4. semper interponit malum. l. bonum animus. Tum quia multi ex theologis, inter quos. C. Caiet. multum habent mali animi ratio-nem, ut ad faciendam restitutionem homines devinciant.

¶ Doctor Soto manifeste dicit, nihil referre, animus sit malus, nec nec & me-rito quidem. nam iustitia in aequalitate rei ad rem consistit, & iniustitia in inaequalitate. Quod si obiicias ei Divum. Th. Respondet ille, per animus iniquum, iniustum animus insinuari. nempe qui iniustum committat. / Exqui-quere vero dilutionem. Dicerem ego, S. Thomas explicasse effectum iniustitiae actum. nam re vera, bona. l. mala fides saepius conducit ad resti-tutionis rationem. vt de praescriptione disputantes vidimus.

2ᵃ. ¶ Altera addubitatio est, circa rationem thi in. D. Thoma. quam Caietanus confirmat illa regula, quod parum distat nihil distare videtur. & efficaci ca-stro excitat tragediam.

¶ Doctor ait Soto in Caiet. invehit, fere. n. tota hac quaestione pugnat. Verum & tamen idem Doctor Soto, quod ad rem attinet, interpretatur propositionem illam. Si quis parum absit ab auferendo benef. iste prorsus distat. neque tenetur restituere. Si vero quis benefm abstulit, ab eo qui parum aberat ab assequen-do, qui propterea nihil distat a benefo. restituere tenetur. / At vero nos sine his ~~amph~~ anfractibus Sanctum Thomam sumus interpretati.

EST tertia addubitatio, an qui precibus tamen apud epum egit, ut benefm alteri daret, animum epi mutans sit faciendae restitutioni obnoxius. Doctor

Soto. Soto contendit, non esse obnoxium. quia nullam vim infert epo, ac proinde nullam facit iniuriam. ¶ At vero si quicumque alteri ius adimit, iniuriam ei facit, ergo qui vel precibus, l. alia quavis arte animus epi mutavit, ius ademit al-teri, quod ex animo epi acquisierat. restituere ergo tenetur. ¶ Tutior est haec

Nota. ratio opinio. / Annotandum tamen duxi, Doctoris Soto opinionem aptissimum habere

locum

locu in. 2. epi statu. in quo (vt retro diximus) proprium abest ius. Quare merito. D. Th. in illo. 2. the. aius impedientis interposuit. vbi. n. no est simpli iustu, neq iniustu, ex aio impedientis, & obstandi modo recopensationis ratio sumenda est. In. 3. v epi statu satis est cu rone coniuncta opio via. vn. D. th. in 3. con intentionis nihil meminit, sed cause indebite. i. iniuste.

DE magistratibus laicis (vt politici sunt) dicendum est et. de quibus tn eode fere mo, quo de beneficiis ecclicis pbandum est. nisi q in eis iust distributiua nullu hz locum. no. n. ad alendos bene de repub. bñ meritos sunt instituti, sz in vtilitatem solum mo Reipub. Quare p regulas iust comutatiue de his ce magistratibus est pbandum.

SImilis qo tractat de scholasticis suffragia pstantibus. De qbus, cu vere sint electores, eodem mo ac de magistratibus est disserendu. cathreda. n. (vt aiut) magistratus est traris. Multa commisit Do Soto. euoluat qui scire cupit. pspicue & erudite tradunt.

Art. 3. An sufficiat restituere simplum, quod iniuste sublatum est.

DE iis omnibus q restitutionis mã ce valent, plus satis disputauimus. qu igr que nam sint restituenda indicauimus, de rei restituende quantitate disseramus mo. Querit: S. Th. an id tm quod iniuste sublatu est, sit restituendu: l. preterea quicq? Propter penas legis qo pponit, vt explicemus. v. g. in furto, an fur, no tm quod rapuit reddere tenent, sz et. l. quadruplum. l. septuplum. quod pena legis est.

¶ Satisfacturus qoni S. T. in re aliena sublata duo expendi. & rem ipsius sublatã, & auferendi modu.

¶ Statuit deinde duas asserones. / 1. Ex vi iust comutatiue tm tenemur. id quod sublatum est reddere. Probat arg. sed cotra. nã id tm pstare teneor, per quod facio equalitatem. sed si reddam quod substuli, equalitatem facio rei ad rem. g.

¶ Alt asseo. Si iniustus sit, & culpabilis auferendi modus, & cotra eum pena à lege costituta, nemo tenet subire penã, anteq con-

dem-

cōdemnet à iudice. Rē tanq̄ certā & notā nō pbat. D. R. h in solone ad. 3. pbationē insinuet. s. nemo tenet id soluere quod nō debet. sz reus ante cōdemnationē iudicis nihil debet. Assūptio est certa. q̄ leges nō dicūt vt reus subeat pœnam, sz vt plectat à iudice.

¶ Argumētum. 1. & 2. quædam scripturarum loca explicant.

¶ Quæstio, an legis pœnam, ante iudicis cōdemnationem quisq̄ subire teneatur?

Grauissima & vtilis est qō, quæ de subeunda legis pœna ante iudicis cōdemnationē differit. sunt. n. doctores magni nominis, qui diuersa opinent.

Castro — ¶ Alfonsus de Castro, lib. de lege penali, & libro de iusta hæreticorum punitione. 2, cap. 6. sine discrimine asserere vī, subeundam

ro. 1 — eē legis pœnam ante iudicis cōdemnationē & declarationem. Probari pōt hōis opinio ex cap. cū secundum leges. in. Sexto. libro. 5. titu. 2 qui de hæreticis est, cap. citato, quod est. 19. Vbi decernit Bonifacius octauus, hæreticos, statim vbi in hæresim inciderint, rerum suarum dominio eē priuatos. Item in eodem Sexto, eodem lib. 5. titulo. 4. de homicidio, cap. 1. aduersus Asasinos, & eorum amicos Summus pontifex decernit, vt ipso facto

2 — rerum suarum dominio careāt, neq̄ requirat iudicis sēnā. ¶ Præterea

a — est argu. ex iuris consuetudine, & Eccle. vsu. sæpius in excōmunicō:

3 — nem hoīes incidunt absq̄ iudicis sēnā. ¶ Argumētat itē vir ille peculiariter aduersus hæreticos, ex quo aduersus alios argumētū sumi pōt: nam quicūq̄ alienū retinet, restituere tenet. Hæretici autem cū primū rerum suarum dominio priuant, alienū retinēt. Cōfirmatq̄ ex. 7. mādato, furari. n. dī nō tm̄ qui aliena rapit, sz et qui aliena retinet.

Obiectio — ¶ Obiicit aūt ipse met sibi partem quādam illius cap. Cū secūdū leges, in qua definit, q̄q̄ hæretici ipso facto rerum suarum dominio careant, à nullo tm̄ hōīus exequutio nō fiat ante iudicis cōdēnationē. Rndet ille, vtrūq̄ eē verū. fieri nanq̄ pōt, rem aliquam à me iuste retineri nō posse, à nemine tm̄ surripiendam sine iudicis declaratione & cōdemnationem.

Siluester. — ¶ Siluester tm̄ verbo Asasinus. q. 5. & verbo Hæresis. 1. q. 8. & verbo pœna. q. 25. aliī sentit. Duæ sunt eius assertiones.

asser. 1 — ¶ 1. asser. ex nā rei nemo tenet subire pœnam legis ante iudicis cōdemnationē. Probat ille ex cap. citato Cū secūdum leges. in sexto. pbat

pt

pt̃ rõnib./ 1. Iniustũ est, eundem ẽe reum, & iudicẽ. in iudicio nãq; ppriam tm̃ psonam & nõ alienam vnusquisq; agere tenet. Si aũt quisq; penã legis p seipsum suscipere deberet, esset reg, iudex, atq; minister.

¶ 2. rõ. Non sunt pmendi hoies tanto onere, ne illaqueent conscia. satis est si patienter ferant penam à lege iniunctam. ¶ 3. rõ. Sequeret, obnoxios ẽe hoies propriis criminib. detegendis. quod nemo sanẽ mentis dixerit. Probr sequella. nã qui luit penam, fatet se crimẽ comisisse.

¶ 2ª. asserõ. quã in verbo, Assassini, cõstituit. Si tñ ius dicat, ipso facto & sine declaratione iudicis, tenet homo legis penam per seipsũ luere. — 2. conclu

¶ Impense fauet Silvestro capit. 1. de homicidio nuperrime citatũ. & extrauagans Pauli. 2. quẽ hr̃ in lib. 3. extrauagantiũ cõmuniũ, cuiq initiũ est Ambiciose. ¶ Fauet et cõmunis excõmunicationũ cõsuetudo. Instruiq; põt validissima rõ deprompta ex legum potestate. Quẽ possunt pcipere quicquid ad cõseruãdam Rempub. fuerit ncium. teneutq; hoies in conscia parere. — rõ.

¶ Non remittunt huic asserõni rõnes pro. 1ª. instructẽ. illẽ. n. ex nã rei spant, vbi criminis grauitas, & boni cõmunis necessitas cõtrariũ nõ postulauerit.

¶ Referũt alii Franciscũ de Victoria simpli negantẽ, ante iudicis cõdemnationẽ legis penã subeundam./ At vº ferri nõ põt hẽc opio (vt sentim dicemus) quo ad penas spiritales. Nisi forte referat illius hois opio ad sniam iudicis, quẽ iuxta multorum opinionẽ, vbi ipso facto fert, in cõscia nõ adstringit, quousq; per nouam snias declaret, qui reus agit, eũ incurrisse incidisse. — Victoria

¶ Siluester sub. Assassini. 5. refert Panormitanũ, & Sũmã angelicã, & Felinum, absolute & simpli definiisse, illũ, cuius bona sunt ipso facto cõfiscata, nõ posse illa cũ bona cõscia retinere./ Sed reiicit eius snias, dicitq; à canonistis nõ recipi. — Panormit.

¶ Dñs Soto lib. 1. de iust & iure q. 6ª. ar. 6º. rem latissime disputauit. Operosum esset valde, quẽq; ille dicit, referre. Sed qr ad cõsciẽ integritatem vehementer conducit Theologia de hac re cã certiorẽ, pstringam illius snias — Soto.

¶ 1. asserõ. quã aduersus Alfonsũ de Castro, Panormitanũ & reliquos ille cõstituit, est hẽc. Lex penalis ob idquod dicat, ipso facto. l. ipso iure, aut quid simile, non obligat ad penã ante sniam à iudice latam./ Probat. 7. argumẽtis, quẽ omnia iuri nãẽ innitunt. — 1. conclu.

s. nemo d[ebe]t e[ss]e agens et patiens. Delinquens audiri debet, ante q[uam] p[o]ena plectat[ur]. Nemo infamet seipsum, per p[o]enam s. exteriore[m]. Confirmat ex D. gregorio, lib. 2. decret. titulo. 12. capi. 1. textu De causis possessionis & p[ro]prietatis. Nos (inquit) co[n]tra inauditum p[ar]tem nihil possumus definire. / Refert p[rae]terea multos huius s[ente]n[tia]e autores S. Th. tocarto. Conradu[m], 1. lib. de co[n]tractib[us], q. 7. Hadrianu[m], quodlibeto. 6o. art. 1. (Nam q[uod] Hadrianus in 4o. sen. q. de ludo, asserat, illu[m] qui quicq[uam] iniuste lucratus est, ante iudicis co[n]demnatione[m] ad restitutionem faciendam teneri, eo dicit, q[uod] arbitrat[ur], nullum fuisse acquisitum dominiu[m] in rem illam.) P[rae]t[erea] Siluestru[m], v[er]bo Assassinus. s. Siluester t[ame]n (ut recto diximus) hoc addit, si no[n] addatur in lege, q[uod] nulla requirat[ur] declaratio sup[er] crimine co[m]misso. Assist Caietanu[m] in hunc art. & in summa v[er]bo, p[o]ena. & qua[m] plurimos iuris peritos vtriusq[ue] iuris.

2a. con[clusi]o. ¶ Est. 2. illius asser[tio]. Eccl[esi]asticam, spiritualem'ue p[o]ena[m] ante iudicis co[n]demnatione[m] rei subeunt. Eccl[esi]a co[n]suetudine id p[ro]b[at]. na[m] cl[er]icor[um] p[er]cussores, Assassini, h[a]eretici, simoniaci, & ingens alii, excomunicao[n]is p[o]enam, irregularitate[m], suspensione[m] & interdictu[m] patiunt[ur]. Co[n]firmat ex Math. 18. Si eccl[es]iam no[n] audierit, sit tibi tanq[uam] ethnicus & publicanus.

obiectio. ¶ Indagabit aut[em] quisq[ue], curnam ho[m]i[n]es culpati alias p[o]enas statim no[n] subeant ecclesiasticas v[er]o subeant? R[espo]ndet Siluester v[er]bo Assassinus s., q[uia] includunt executione[m]. Caietanus aut[em] respondet, q[uod] p[o]en[a]e ist[a]e sunt priuationes. Quod aut[em] lex nat[ura]e p[ro]hibet, hoc est, vt p[o]ena[m] qu[a]e est actio, p[er] seipsum quisq[ue] subeat. / Improbat Caietanu[m] Soto, ostenditq[ue], duplicem e[ss]e p[o]ena[m]. vna[m], qua quisq[ue] no[n] p[er]cipit bonu[m] quicq[uam] p[ro]prium pr[a]estare, sed t[ame]n priuat[ur] bonis qu[a]e ab alio conferunt[ur] talis p[o]ena est excomunicatio, qua quisq[ue] priuat[ur] Eccl[es]i[a]e suffragiis. Qu[a]e v[er]o p[o]ena est vt quisq[ue] bonu[m] p[ro]prium a se auferat, & alteri exhibeat, iniustu[m] videtur, vt talem p[o]enam per seipsu[m] ipsemet subeat ante iudicis co[n]de[m]natione[m].

3a. con[clusi]o ¶ 3. asser[tio]. Vbi v[er]o ex conditione s. pacto p[o]ena est co[n]stituta, siue per lege[m], siue p[er] contractum, tenet[ur] ho[mo] ante s[ente]n[tia]m vlla[m] s. declaratione[m] p[o]ena[m] subire. nam quiuis tenet[ur] stare pactis, & seruare fidem qua[m] alteri adstrinxit. Vbi v[er]o ita co[n]stituit[ur] p[o]ena, ho[mo] adstrinxit sese ad subeundam illam per seipsum. Exempla sunt in collegiis, in monasteriis, in matrimonio, & multis co[n]

un

ventionib, vt explicat Do. Soto, loco citato ad. 4. Et in hunc forte modu incurrit in penas ecclicas. nam ea conditione admittunt hoies ad ecclesiastica benef. suffragia, & sacram.

¶ 4. as. Aliter phandum est de diuinis pceptis, vt deiis, qbs penitentia pcepit Deus. ad pstanda. n. hec pcepta, iudicis snia no requiritur. tum qr id est debitum Deo: tu qr spirituali fidelium vtilitati ita est necesse. pot qz Deus que viderit Eccle conuenire, p seipsu, & per Ecclam precipere. vt explicat Do. Soto loco itez citato ad. 3m. eodem fere mo de religiosis, bri. n. omnimodam obedientiam platis sunt policiti.

¶ Rndeamus iam argtis, que aduersus pmam asseronem solent instrui. Inter multa illud est vnu, quid sibi velit, in quibusdam legibus ee additu, ipso facto incurrat pena? Rndet Do. Soto, per iudicis snias duo posse declarari. Et crime comissu, et pena luendas. Qu go in iure no dr ipso facto, insinuat, circa vtrunqz ferendam ee a iudice sniaz. Si vo dicat ipso facto, declaratio iudicis facienda est sup crime, no aut sup pena. Itaqz tantudem est dicere ipso facto, ac si diceret, crimine per sniaz pdito. ¶ Sed aduersus hanc dilutione obiiciet quis p ex Panormitano, Reo ipi snia iudicis no est opus. si quidem ei decrimine constat. atqz eadem rone si crime sit notorium. Rndet Do. Soto, no satis ee quacuqz declaratione, sz eam tm que fit a iudice. quod ita esset intelligendum, rones pro eadem asserone. i. instruda exponut: ¶ Alius obiiciet 3 eandem dilutione, si pena est ecclica, ipso facto ante vllam iudicis declaratione incurrit. Siaut est pecuniaria, vt qua puniunt heretici, ipso facto ante vlla iudicis declaratione quoad domini amissione incurrit. Non satis scio, quid rndeant,

arg. 1. 3 pma conos. Rr.

reparatio.

¶ Ad. 2. vo arg. ex cap. i. de homicidio 3 Assassinos, Rndet Soto, ex eodem cap. decerni a pontifice, quiqz ee Assassinu, argumentis pbabilibus debere costare, que quidem argta, an talia sint, a iudice est examinandum. At vo si bene aduertamus, sub fine eius de cap. desinit, vt nulla iudicis snia requirat. quonam go pacto argumta pbabilia p sententiam desiniunt, si snia iudicis no requiritur.

ad arg. 2.

¶ Ad extrauagatem vo Pauli veneti tandem rndet, id ee vsum ad. 3.

ecclii

ecclicum. hac n. conuentione & pacto ecclicum beneficium cuique confert, ut iuxta illius extrauagantis tenorem, si res Eccle alienauerit, ipso facto beneficio priuet absque ulla iudicis declaratione. / Ceterum effe- bat Dominus Soto, conditionem hanc indicare.

Resolutio

¶ Quare meo iudicio Siluester amplectendus est. ut quoties cumque in iure dicat, ipso facto, ante iudicis declarationem, teneatur homo penam legis subire antequam condemnetur. Ut in cap. 1. de homicidio, & in extrauaganti ambitiosae. Hec n. tantum duo loca sunt (quod ego sciam) in toto iuris corpore tam acerbe constituta. In reliquis uero legibus, ubi dicitur ipso facto, si pena est ecclesiastica, statim incurrit sine ulla iudicis declaratione. Si uero est pecuniaria, ut aduersus hereticos, statim ante iudicis declarationem, rerum suarum dominium amittunt, quo ad uendendum & legandum, atque donandum. Ex benigna autem Eccle interpretatione, quo usque à iudice condemnetur, bonis illis uti possunt. Tandem ubi non dicitur ipso facto, tam quo ad crimen, quam quo ad penam iudicis declaratio requirit.

¶ Fit ex hac diuisione, illum qui non potest in iudicio de crimine commisso iuste conuinci, ad luendam legis penam non teneri. Quod si iuste interrogatus est, et ille neget, neque conuinci potest, ad subeundam legis penam tenebitur.

ORitur statim alia questio, an penam quam iudicis sententia decreuit, teneatur reus subire, antequam à iudicis ministris compellatur? Respondet Dominus Soto, duo esse penarum genera. una pena est corporalis, altera pecuniaria.

¶ 1. assertio. Corporis penam, ut mors, partis corporis amputatio & id genus alia non tenetur homo per seipsum subire. nemo namque tenetur uitam, naturae cedere propter ius humanum. natura autem omnibus concessit, uitam tueri. Confirmatur. nam precepto illo non occides, uitae nostrae conseruandae sumus adstricti. Neque unquam permisit Deus, ut quisque mortem sibi inferret, aut crudeles manus iniiceret.

¶ 2. assertio. Penam uero pecuniariam, siue quae non corporea est, ut exilium, & carcer, luere debet homo antequam compellatur. tenemur. n. iudicibus parere ex diuino precepto, si alioqui non excusemur, l. à maiori iure non impediamur.

SUB oritur statim addubitatio que ad ecclicos iudices spectat, an incurrat quisque excommunicationis sententias sine noua facti declaratione, ubi dixerit iudex in hunc modum. ipso facto incurrat, si preceptis nostris non parueris.

¶ Franciscus de Victoria, atque eius discipuli non ponunt ferre eiusmodi sententias

aut

ciunt .n. alienas ee ab antiqua Eccle consuetudine, que sine declaratione criminis & inobedientie, nemine excomunione feriebat. Persuadetque sibi ex iis que diximus de pena legis disputantes. / At vero que hodie est ecclica consuetudo multo aliter hz. Neque rom dissonat, qm quidem ex comunio ea est pena, que priuatio est boni quod ab altero confert.

¶ Non audeo Ecclicam consuetudine reprehendere. Si fateor, in ferendis excomunionibus imprudente abusum in Ecclam fuisse inuectum. Dicamus quo, tam atrocem excomunicandi modu in grauissimis tn criminibus, & ab episcopo ee exercendu. quemadmodum & illa lex, que ante sniam iudicis sub eandem pscribit pena, a principibus supremis tn ferendam ee, peritissimi volunt Theologi.

¶ Admonendi tn sunt in gne hac Theologi, ne licentia peccandi hominibus det. In legis pena spectandum ee quid ptineat ad rones pene, & quid forte ad restitutione. Hi .n. quod pena est, ante iudicis sniam no sit luendum, quod tn ad restitutione spectat statim est psoluendum. / V. g. lata est lex contra cedentes ligna, in silua vetita, vt certa pecunie summa psoluat. Si quis cedat ligna, tota illa pecunia ante iudicis condenatione non tenebit soluere. Damnu vero statim debet restituere. / Perpendat hi Theologus in eius modi euentibus, damnum illatu, iacturam. l. iniuria, & illis fiat statim equalitas. Quod vero est penale, iudici remittat.

¶ Quam plurime alie addubitones in spem manet absolute. Solet .n. in- quiri, an teneat quisque soluere pena, q lege costituta est. Aduersus no soluentes tributa, vectigalia, & huis gnis alia. Contra trasferentes merces aut pecunias ex vno regno in alteru. Contra depascentes aliena pascua. Contra cedentes ligna, piscantes, venantes in locis vetitis.

Qones multe spales

¶ His omnibus respondemus, si leges iuste sunt, ad id quod est ex iusta debitu, ex vi restitutionis statim tenemur. Ad id vero quod est penale, nequaquam, ante iudicis condenationes.

HAC occasione disputari solet a discipulis D. Thome, hoc, pmu an tributa & vectigalia, & id genus alia psoluere teneamur per nos ipsos, regis ministris no exigentibus? / Deinde an qui merces & numos ad alia regna coferut, quicquam restituere teneant? / Postremo an qui contra legis phibitione ligna cedunt in siluis, venant, aucupant, & expiscant, restitutione

tene

teneant facere? Non poterūt hæ q̄ones absolui, nisi depmeriumq pnūu, an eiusmodi leges iustæ sint? De quo S. T. 1a 2æ q. 6. ar. 7. & 3. q. q. 6. ar. 4o.

Quo an leges q̄ phibet venari, & c. sint iustæ? ¶ ptinet quidem hæc disputatio ad 1a 2æ. ubi de iust.a legis humanæ disserit. D. Th. in q̄one de acceptione psonarū hanc reiecit q̄onem. Ego u' arbitror, ad eam Theologiæ ptem ptinere, in qua de honesta & iusta Reipub. gubernatione disserendum est.

¶ Quod ad rem spectat, eiusmodi leges tunc erūt iustæ, qū in bonū cōe cedūt. i. qū Resp. ex eis utilitatē capit, nō u' qū tm̄ psunt comodis & deliciis principum, & populus pmit. v. g. ut si quæ sunt iure gentiū cōia, ut siluas, feras, & denique alia siluestria sibi vendicarēt pncipes, tunc .n. absque ulla culpa posset populus cōtra legem agere, dummodo caute. At u' si expediat Reip. seruare siluas, & feras, magnatibus cōseruare, ut belli pludia meditent, eiusmodi leges seruandæ essent.

¶ Ex quo fit, inferioribus pncipibus nō licere, in phibendis locis cōibus, quantum regi. quāuis .n. rex nōnulla vetet loca, nō pmit, neque vexatur regnum. quod tn̄ contingeret, ubi pnceps inferior totidem loca in sua sua ditione vetita vult esse.

An tributa & vectigalia sint psoluēda ante q petant? ¶ His ita cōstitutis tribus illis addubitationibus iam satisfacio. / Primæ hæc tributū si alicuius momēti sit, ad publicanū est deferendum. Nā ubi lex est iusta, id debet reus ex iust.a / Quod si res nō sit magni ptii, seclusa fraude & dolo nō tenebunt ciues quæritare publicanos, ut tributa illis psoluāt: hoc .n. eēt, graui iugo hoīes premere. / Pro quātitate q tributi publicanus plus minus ue est quærendus. Itaque hæc pcepta est obnoxia restitutioni.

An q merces trāsferūt, aut nūmus, ad regna aliena teneāt ad resti? ¶ 2æ addubitationi Rndet S. T. eē quidem peccatū mortale, in aliena regna merces & numos extrahere, ubi eiusmodi res sunt Reipub. l. nēcāe l. utiles & Respub. damnū patit, pp̄ter earū rerū extractionē. Sed extractores (inquit ille) ad nullā restitutionē tenerī, qa leges illæ sunt pænales.

¶ Homini obiicio, si respub. damnū patit, atque id cōtra legem iustam, an nō transgressor ad restitutionē tenebit? Quare dicere ego, adhibita prudentia expendendendum eē, cui nam, & qualis iniuria facta sit, atque faciendam eē damni restitutionem. / Nescio quid hoc loco phat' Doct Soto de exigentibus pænas illas, atque de asportatione mercium, ubi regna cōfinia sunt, & sub eodem pncipe. Verū hæc quisque euoluat.

3. addubiom satisfacturi, primu distinguere opz int diuersas huius dispositionis ptes, q̄rũ una spectat ad cęden-da ligna, altera ad venationẽ, et aucupationem, postrema ad explicationẽ. quo ad p̄mã ptem distin-guendũ ẽ int diuersa syluarũ gñã, q̄dã em syl-uę sunt cões toti reipub. l. duabus reipub. simul ac subinde bonũ pp̄ũ reipub. talis sylua cẽset. alię v̄ syluę sunt alienę sit mõ ẽ ꝓmũ, si q̇s in a-liena sylua ligna cędat restituere tẽ furat' appre. alterũ ẽ si q̇s in sylua q̄ reipu. cõis ẽ ligna cędat honeste tñ, et sine strage l. syluę iactura inqt D. Soto n̄ tẽ restituere, pbat assõnẽ suam tum q̄a bono cõi vtit', tum q̄a eius n̄ hões fures n̄ censet'. q̄ si objicias illi pęnã ẽe a lege cõs-titutam q̄ restitutionis faciẽdę ẽ indituã, ideo ille suspicor hoc aio talem legem ẽe inditã vt si lignorũ cęssor ellabat' restitõnis faciẽdę nõ sit obnoxius. At v̄ ipse quãm q̄ hęc suspitio ẽ incerta, ẽ q̄ illũ ercã valida culpã cõmitit q̄n cõtra legem facit rem cuius n̄ ẽ dñs nisi pmittente reip. iniuste surripit restituere ẽ. tẽ hos tñ euentus ego ita explicarem. si ciuis ẽ pauper, et sine syluę iac-tura ea ligna sibi cędit q̄ vitę trãsigendę sunt nec ã nihil restituat, diues v̄ restituat, nã bona illa iure gentiũ cõia n̄ gr̃am p̄sertim paupũ sũt edicta.

quo ad 2am partem de venat. et aucupat. dis-
tinguendum est de locis in quibus illa sylvestria com-
morantur, si enim locus est proprius maxime vero si muro cin-
ctus non licet in eo loco venari. et quis iis finis cesedum
est dum modo iusta ratione locus ille factus sit proprius cuiusque
atque si locus est communis sed ad tempus vetitus. l. et si sit pro-
prius sibi tamen est apertus, si quisque occidat alia sylvestria
quae talem locum inhabitant extra loci illius ad nihil
prorsus tenetur nec ad penam, neque ad restitutionem, tum quia
prohibitio in eo tali loco iuste fit, tum quia cetera illa
quoniam loca depascuntur, maxime vero si in alieno fundo
ubi damna inferunt. intercipiantur. intra loci autem proprium
vetiti iuxta D. Soto. citra restitutionis vinculum
occidi valent, tum quia sine proprii domini cura nu-
triuntur. veluti arbores, tum quia quecunque divagantur
quosvis agros depascentur. non tamen carent scrupulo hec
opinio quoniam ex eo dicitur sylva illa l. locus ille domini proprius
propter quecunque sunt in illo propria sunt illius domini unde et
eius in venatores gravissima pena plecti solent.
quare in universum licet non habent eius in penam, non
licere intra proprium locum venari nisi habita circum-
stantiarum ratione, venari forte poterunt illi in quorum
fundis eius in alia depascunt. eodem fere modo de avi-
um aucupatione philosophandum est quando eadem est in terrenis et
ceteris avibus quae silvestria sunt prohibitionis ratio.

de colubris

est tamen specialis dubium de colubris, quae nec sunt sylvestres

presus, nec domestice quales sunt ille que morant[ur] in columbarijs. oportebat p[ri]mu[m] q[ui]dem examinare in columbariis vtr[um] liceat suo loco disputat[ur]. q[uo]s. interim v[ero] si columbe n[on] mult[um] inferunt damnu[m] agris vt q[ua]m plurimi co[n]cedunt et p[ro]p[ter]ea a ipso d[omi]no, quo ad fieri posset al[iqui]t p[er]mitti p[ossu]nt columbaria iuxta legem eorem qua decretum e[st] vt occidi valeant vltra passa ducentis a ipso columbario (dummo[do] id n[on] fiat illicita aucupa[n]di arte) ex quo videre l[ice]t addubitationi. si q[ui]s occidat columbas intra locu[m] vetitu[m] restituere te[netur] q[ui]a intra illu[m] locu[m] domestice esse[n]t, si v[ero] extra limitem n[on] te[netur] restituere, hac e[ni]m r[ati]o[n]e columbaria licent vt q[ua]n[do] vbicu[m]q[ue] agros pasciu[n]t citra manifestam iniuria[m] atq[ue] iactura[m] maxima[m] occidi valent

postrema p[ar]s que de piscat[ur]e erat, ex p[ri]ma hac disput[ation]e co[n]stat n[on] dubiu[m] e[ni]m q[uo]d iusta r[ati]o[n]e p[ar]s aliq[u]a fluminis, ac perinde q[uae] in ea su[n]t pisces ipso alicui d[omi]no tribui possit. quare pisces neq[ua]q[uam] licebit intra fluminis locum vetitu[m] expiscari atq[ue] id vehementiori r[ati]o[n]e quam .l. feras, .l. aues, pisces e[ni]m .l. in q[uo] co[m]medat[ur] diuina p[ro]uidentia sine vllius rei damno aliu[n]t. et ea t[ame]n euentes q[ui]a alioq[ui] nulli p[ro]su[n]t q[uae] expiscari n[on] valent. nisi forte pampibus ex eq[ui]tate vbi maxima e[st] piscium multitudo n[on] nihil p[er]mittamus diximus q[ue] q[uo]d su[n]t facie[n]da nemini co[m]pelle[n]te per nos rest[ituti]o ad eq[ui]tate[m] rei, p[oe]na[m] v[ero] n[on] e[ss]e p[er]solue[n]da[m] nisi co[m]pelle[n]te iudice.

Art. 4. vtrū aliq̄s debeat restituere q̄d n̄ abstulit.

hec ē postrema q̄s que ad restitutionē spectat quo ad rem quam s. tho pposuit vt rōēz restitutionis cognosceremus in his rebus que l3 tpe quo rapiunt minoris videāt pt̄ij ppr dāna emergentia .l. lucra cessantia magni ptijstimari pnt vt si q̄s semina effoderit .l. q̄a tpe pscripto n̄ soluerit creditor in dāna incurrat. s. tho distinguit. duplr' inq̄t aliq̄s dānū accipit, vno mō q̄a aufert' ab eo q̄d re ipsa hēbat, altero āt mō q̄a impedit' à cōmodo quod ex re sua hēre poterat. .l. à dāno cauēdo q̄d vitare valeret. ē tunc prīmū tho̊ pmū dāni gn̄s ad rei equitatē ē restituēdū. pbr' oē dānū ē restituēdū eo reddito q̄d sublatū ē illi aūt ē dānū re ipsa q̄ re ipsa restituendū, alterū tho̊ ē v̊ dāni gn̄s n̄ ē restituēdum ad equalitatē l3, tm̄ recōpēsatē quadam ē reparād. vpn. iuxta circustantias, pbr' ex eodē fundamento oē dānū qua rōē illatū ē, ē restituēdū, 3 illud dānum n̄ simplr' neq3 pfectē neq3 certe ē illatū. q̊. n̄ ē simplr' faciēda rest̊ ex quo p3 eiusdē theorematis ps nam ea rōē qua infert' ē repādū, infert aūt n̄ tps futurū iuxta circustātias q̄ futuri tpis fiat restit.̊ vbi annotādū ē pecuniā ēē rerum cūctorū ptiū q̊ intelligat theologi dāna q̄ potestate inferunt' peccunia reparari posse.

gsr̊ pbr
gsr̊ pb̊

in argto i.

in articulo 1 et 2 speciales addubitationes circa materiam th[om]a[e] proponit. 1a est an qui in femina terve mandata, l. in amicia tenera, quae facta gradiora essent maioris pretii est iniurius restitutionem integram facere teneatur. s. tho. respondet non esse in integrum restitutionem faciendam. ceterum est argumentum inefficax maxime vero pro agricolis et pastoribus qui egerrime ferunt. et invitissimi tale restitutionis genus et malent subire quaevis pericula quam res suas ita perire. et confirmatur quia per hoc restitutionis genus miseri omnes paupertate premuntur, et fructibus enim quos spectant, et aluntur, et debita persolvunt eorum autem restitutione quam s. tho insinuat vix ali possunt. Do[minicus] de soto libro 4o q. 6a arto 3o distinguit de inferente damno nam per iniuriam intulit animo iniquo. l. casu. si primum maior magis est facienda restitutio si alterum minor. non reijcio homines feminam ad quantitatem enim restitutionis decernendam bonae l. malae fidei habenda est ratio. Eruditus tamen loquutus s. tho est uno verbo dicens secundum conditionem personarum et negociorum. in hoc genere restitutionis quae perpendamus quis intulit damnum, et quo animo, et fide, et cur nam intulit, et quanti sit damnum in posterum an futurum in maximam perniciem necne. item quot et quales impensas deberet facere et quos labores subire ille cui damnum est illatum ad capiendam ex ea re utilitatem. postremo quibus post periculis res illa et an semper solet periclitari spectatus fructus. quibus omnibus, et si qua sunt alia expensis bonus vir et prudens recompensationem praescribat.

in articulo 2 est altera addubitatio an qui pecuniam ultra tempus solutionis praescriptum renitente creditore retinet ad persolvendum lucrum cessans. l. damnum emergens ex iustitia teneatur. huic

addubitationi ea precus róe qua pori é satisfaciédū. ceterum subOrit' addub° quedam quam et Gay. hoc loco et loco citato D. soto controuertit an ā pncipio mutuationis liceat de lucro cessante et de dáno emergente couenire. Duobus modis cōtractus hic fieri pōt. s. si pscripto tpe n psoluat debitor certā peccuniç sūmā in modū penç donec cogat' .s. qa toto illo tpe quo peccunias mutuo acceptas é possessurus. debitor ille qui mutuauit poterat arte sua qcqz lucrari s. dánū pati qa peccunias suas ad manū n hz possit creditor in qz de lucro cessante. s. dáno emergéte couenire. Quod ad pmá attinet qsnem hz spém heat usurç cōtractus attn si pena sit equa et adsint cás iustç. f. ex pte creditoris s. ex pte debitoris et bona fide cōtractus fiat n é dánādus cōtractus ille, é eīn cōtractus pmissorius iusta róe, et iusto fine é instructus, et factus.
quod ad 2m v° addub°em attinet cōi sentia pbat q. s. tho dicit de restitue post morá facienda. tunc qa é iniusta et involūtaria creditori, et iniusta debitori illa detentio. tum qa re vera retinente pp̄o dño fit illi iniuria qr n lucrat' quç poterat aut dána patit' alioq si neutrū cōtingeret n é cur debitori eiusm restitutioné imponamus. quod ad pncipiū v° attinet mutuationis an liceat cōuenire de lucro cessáte. s. de dáno emergente agitant ģdē qsné Gay. et Soto sz difficultatem remittunt in qsnem 78. de vsura. At v° vt recto dicebamus si bona fide et iusta róe, et equo mō fiat fieri pōt cōtractus iste. accipite, et sit exéplū

ꝯ quo cognoscitur reliqua. e negociator industrius qui multa poterat lucrari .s. e hō qui pecuniā ad cēsū dare vult accidit q̄squā in periculo gravissimo et petit mutuo eas pecunias in hoc q̄dē eventu si bona fide conveniant de lucro cessante nō ēēt cōdēnādus iste cōtractus oībus tū circūstātijs ꝯpē-sis ne cuiq̄ fiat iniuria quod si negociator ē ille qui pecunias mutuavit ꝯq̄ssimū eēt ꝯpiri in alijs q̄ntū fuerint in ea negotiatiōe lucrati deductisq̄ impēsis et labore iustā pecuniȩ sūmā rōe lucri cessantis cre-ditor ille accipe pōt.

in eo q̄o 3 scripturȩ locū nimiū curiose interpretat .s. tho ar̄ quo pba illa tāq̄ pba hōis impij repetūt et p̄ta in pabolis singula pba ꝯcutiēda n̄ sunt sȝ parabolȩ tm̄ scopus ē ingrēdus.

Art. 5 utrum opeat res-titutionē facere ei a quo acceptum est aliquid

De circūstātia rei sive ut alij dicunt de restitutionis sutsa hactenus disputavimus. de circūstātia psonȩ mō dicendū cum aūt psonȩ duȩ interveniant restituens, et cui faciēda ē restitutio. ab hac auspicari libuit tunc q̄a facilior ē dispō, tum q̄a p̄ti qui dānū accepit subvenire p̄mū op3. de psona q̄ a qua res sublata est .s. tho p̄ninbat q̄ sit sp̄ eidem restitō faciēda pbat ex 13 cap̄ ad Rom. pbat item rōe nam ei faciēda ē restitō cui inēqlitas facta ē. facta aūt ē illi a quo q̄cq̄ ē sublatum, cui ē adēptū, quod illius erat ppium

ß quo .s. tho asserit interpsitemur indagãdũ ẽ qnã sit psona illa de qua .s. tho sit accipiendus. cõtingit eni nos surrepisse qcq̃ à servo, l. à filio cum neuter rei sublatę dn̄s sit. videnter cuncti intelligẽdũ ẽẽ verũ ac legitimum dominũ cui veri et ppe facta ẽ insolitas. cuius mq; ẽ res ac p inde illi ẽ faciẽda restitũo n filio, n servo, n furi. at ũ annotãdũ ẽ hoc loco illũ mõ appellari legitimũ dñum . l. quem cõstat ẽẽ dominũ l. illum de quo l; addubitemus verus dn̄s sit nec ne. n tn ẽ suspicami n ẽẽ dñum neq; scimus aliũ illius rei verũ ẽẽ dñum. l. tãdem q cõtrahẽti in exteriori foro verus ẽ dn̄s ut rõe mutui l. quouis alio cõtractu qnuis in cõscietia scimus iniquum ẽẽ cõtractũ. l. iudicis sententiam iniustã per quam ille rem iniuste possidet vna ẽ rõ istorũ oium n foro nãq; iudiciali ad reddendã tali hoi rem cõpellimur neq; qsq; pot publicam vsurpare authoritatẽ tum pt qa possidentis cõditio sp ẽ antefereñda.

annot°

2° ẽ annotãdũ vbi vero dño pretermisso illo à q rem accepimus faciẽda sit restitũo cauẽdũ à dãno quod q inde nouerit nos pot si sciam v. g. furem me graui affecturũ iniuria qm ũ dño rem reddeo n teneor ego cum graui iactura pximi mei cõmodis puidere vbi ego rem n substuli iniuste ß rem ab alio sublatã apud me hẽo.

annot°

3° ẽ annotãdũ illũ q reddit rem vero dño admonere illũ debere rem illam fuisse illi sublatam ac mõ restitui admonẽdus ẽt ẽ fuit restitutionẽ fuisse factã illud qdem nec bis repetat rem suam verus dn̄s hoc ũ ut

si forte, sic peniteat inuiq3 n poni dno s3 restituenti restitutione faciat multa colligit hic in loco Gorge. initio comē. in hunc art. illud aūt ē pcipuū si qsq3 alieno noīe rem posideat vt eccliē platus eiq3 eēt restitº facieda dilapidare tn illa bona eo mō facieda ē restº vt vero dno res n deperiret.

in argtis aūt iuxta solitū morē addubitationes ppoint s. tho in qōe quę assīnē costitutā in cōfutationis modum satis explicem. easq3 eo ordine disposuit q ad restitutionis roēm magis cōduceret in pmo argto inqri an illi facieda ē restitº q rem ppam petit in ppū. l. aliorū nocumētū .v. grā si hō ira pcitus gladiū l. ensē quē apd aliqm deposuit petat sibi redi qa uult inimicū occidere ē. 1ª assº si ē restitº subsequturū ē graue nocumētū l. petendi rem ppam l. alteri n ē facieda restitº rō ē qa tm ē restitº facieda qn ē in vtilitatē pximi etn ois actio studiosa iustē psertim eatenus ē bona, quatenus in vtilitatē hoīum cedit.

2ª assº n lz tn eādē rē ppterea sibi ppā in ppetuū facere s3. l. apd ipm q eam lz, l. apd alterum si melius apd eum seruetr deponēda ē vt tpe cōuenienti ppo dno redatur. ptrz n lz vnq3 alienā rem nobis rapere. quod si honesti causa tpe aliquo retinetr cessante cā illa restituatr. exigit aūt iustº vt tuta sit alienę rei depositio.

Addubitat in hoc argumentum quo jure teneatquis quā remproprium domino negare vbi innocumētū propriū. l. alterius eam petit. Responde dominicus soto art. citato ad pmū. l. ille qui petit in injuriā propriam l. aliorū petit. l. tātum uteare abutar citra alterius injuriam

1. ass. ¶. 1. theo. Si proximus petat justitiae lege astringimur

vel. citra iniuriam nostram & periculum.

ad denegandam illi rem ut si ensem petat quo se vel aliu
occidat probatur primum quia v. injuriam non inferre dicitur se
reddat causam n. damni dat. tum ex justitia ad damnum proxi
mi quoad fieri possit cavere tenetur, & impedire si facere sit
scilicet. confirmatur ex judicio judicis. n. ejusmodi homines pecca
re putant si cum alterius injuria rem domino proprio reddant. infert
Cajetanus in scholio ad primum argumentum ex hoc principio
quod in divo thoma est manifestum multa consectaria quae do
minico soto multum probat. v. non est persolvere dum
regi tributum ad injustum bellum non est reddenda pecunia ad emen
dum ecclesiasticum beneficium. ex quo deducit rursus atque merito
ad patranda opera injusta non esse quicquam mutuandum quia
eo neque id quod proprium est redit. nolo litis hujus esse
judex. ass. 2o est certa ad eos vetus singulos discernere ...
ditione & prudentia est quis offendat. quod theologus
a redditio vel mutuatio pecuniae ad opus injustum pro
xime petat & deneget pecuniam. saltem v. in
eventibus ejusmodi vehementer impellit charitas ut
denegemus.

2. ass. 2o Est 2a. ass. 2o. sicut res ad abusum tantum citra cujus
quam injuriam petitur justitiae lege denegare illam non
cogimur ex charitate autem licere ac prudentia differre
prior pars constat quia ubi non sit injuria justitiae prae
cepto non astringimur posterior v. probatur quoniam unicuique
de proximo mandatum est ut quoad fieri possit a pecca
tis & malis omnibus illum servet.

Sed de ea nova quaestio an ex lege charitatis teneamur

proximo rem illi ipsam denegare. ubi ad peccandum

eam exposcit; generalis sententia negat quod nemo vi &

coactione a peccatis est retrahendus in bonis namque spiritalibus

utilia sunt sua vitae ducendi sunt homines. Preterea ex

eiusmodi denegatione nulla sequitur utilitas quin potius plura

forte & majora peccata. Postremo rem alteri quod du

plici tantum nomine retinere licet. scilicet illo promittente scilicet legis

autoritate neutrum autem in hypothesi facta quod fingit ratio

& aliquis postulat & si apud judicem aliquis reretur compel

leret quis rem habet ad restitutionem faciendam. Attigit

quaestionem hanc adrianus quodlibeto 3° art. 2°. Recte

hec dicunt. ¶ Ipse loquor non ea. at vero assertionem alteram

in theologorum gratiam statuo, dictat charitatis lex ut quan

tum fieri possit citra gravem injuriam & plurima que

incidere possunt peccata, rem propriam proximo det denege

mus si hac in industria scilicet a peccando retrahet. scilicet vere

sicam prodigat impedit. in quibus omnibus pru

dentiam christianam requirimus sunt enim quam plurimi

atque diversissimi eventus qui in hac genus disputatio

nis solent incidere.

Ad marginem 2°. alteram questionem d. tho. in qui

tatam videlicet ubi dare quicquam est ilicitum quodam

alteri quod propter eam ad restitutioni faciende sinunt.

obnoxii. ¶ duplicem redditionem distinguit. d. tho. al

tera est. d. & propter illicite & contra legem que ad simonia

cos spectat altera est. que est illicita sed non contra legem que

in meretricio reperitur

Argumentum autem quod nemo habeat jus ad peccandum, ad metaphoricam justitiam spectat.

1

1.a aſſro. 1.a aſſro. in .1. quare recipiens retinere sibi rem non potest neque alteri dare ea tenet neque si re data tali potest restipere quam impios ...

2.a aſſro. 2.a aſſro. in 2o. vero quare restitutio facienda est vbi tamen adverterit ... meretrices fraude, vel dolo amiseris hominibus plus aequo surripere atque tam temporis ad restitutionem faciendam est astrictus

Dvo disputationis gratia in hoc articulo sunt tractanda. Vnum circa dationem illicitam contra legem; Alterum circa dationem pro re illicita, sed non contra legem.

¶ Sit ergo in .1. genus haec quaestio, cui nam et quo iure, et quando, qui iniustas pecunias recepit, restituere teneatur? De hac re doctissime quidem Dominus Soto loco citato ad .2. partem .2. vbi triplicem dationem illicitam distinguit.

1 Prima ex parte recipientis, vt si quis pecuniam reciperet, quo a peccato cesset lege enim prohibita est talis receptio, vt habetur digestis de condonatione ob turpem causam. /

2 Secundus modus contingit, quando ex parte dantis et recipientis talis actio est illicita (quia res pro qua nummi dant, pretio valeat extimari) quia lege id est prohibitum. vt verbi gratia lege cautum est, ne litigator pecuniam vllam vel iudici, vel ceteris iudicii ministris porrigat, tum etiam ne ipsi recipiant. vt habetur codice de moderandis multis, lege, multa, /

3 Tertius modus est, quando non tamen lege vetitum est, danti dare, et recipienti recipere; sed etiam ipsa res pro qua nummi porrigunt, nulla ratione pretium habet, vt in actione symoniaca. res namque spiritualis pretium non patitur. De quo lib. 5. decretal. tit. 3. cap. praesertim

11. De hac.

¶ Hac distinctione constituta, pro singulis modis statuenda sunt conclusiones. Quo ad .1., Si peccatum illud, a quo, vt quis cesset, pecunias recipit, sit contra iustitiam, hoc est cum alterius iniuria, vt furtum vel homicidium, tenetur quidem recipiens repetenti pretium reddere. Ante repetitionem vero receptam

pecu

pecuniam retinere pot. Prior pars ex lege ipsa cõstat Cuius ro est, ut puniat ille, qui ptium recepit pro eo quod alioq tenebat efficere, nõ tn ex charitate, sed et ex iust. Altera v pars ut auq pot, quia ppriam voluntatem ptio quis vendere pot, dum alter emit sine vi & fraude. Est apta cõparatio in ludo, quo (iuxta cõs sniã) si quis q lucret plus minore q lege est pmissum, translatio qdem dominii a lege nõ phibet; an cedit tn repetitio.

¶ Altera asser. Si v peccatum nõ erat iniust, ut fornicatio, aut lusus, qui recipit pecunias, ut ab eiusmodi peccatis cesset, licite retinere pot, nec reddere longi tenet. Hec asser. pbr. a Do. Soto, qr lex illa digestorum penalis est. atq ob id ad iniusta tm peccata restringenda. Persuadetq sibi ipsi, qm lex exempla tm facit in petis que ad alterius iniuriam spectant. Hec de i. dationis illicite genere.

2ª. an.

¶ Quo ad 2m. genus est i. asser. Ministri iudicii acceptas pecunias retinere non pont. Ex tenore legis hec asser. pbr. ut n. universi iuris periti interpretant, lex codicis facit illum inhabilem ad eas possidendam pecuniam, ut illud delicti genus quod est pniciosissimum iudex & ceteri ministri ptimescant.

Quoad 2. genus.
1. an.

¶ 2a. asse. Ante cõdemnatione v. si ius nãe expendamus, ei qui dedit, pecunia reddenda est. Nam facta cõdemnatione, ad fiscum revocat. Posterior pars lege ipsa est cõstituta. Prior v pbari solet, tum ex lege quadam cõmuni, ubi cautia est i reitus, priusqdno res reditus, utramq lex illa est penalis, neq debemus nos priuari ante uelitere iudicium. Ubi admonemus Theologos, ut prudentia hac in re utant. ne cõtingat legis ministros ad duplicem reditionem cogi, si postq uiraute ei qui dedit ptium restituat, fisco rursus piudice reddere cogat.

2a.

Not.

¶ Quod si quis inquirat, nõne ad redimendam vexationem a iudice iniquo liceret ei nummos cõferre? Rs. liceret qdem, si rem simpli expendamus, qr nemini fit iniuria, & ego meam cãm bono animo defendo. At v hac licentia ingens subornandi iudices occasio datur dum unusquisq arbitraret, cãm ppriam iustam ee, & quantitate fouendam.

fa

¶ Quo ad 3.^m v̄ dationis illicitę genus, ille qui pecunias recepit, retinere eas nō pōt quouis iure. res. n. spiritalis p̄tium nō h̄, & ꝑcipiente Deo gratis est conferenda. Qui g.º p̄tium recipit, inęqualitatē cōmittit.

¶ Ex. a.s. Ante iudicis tn̄ cōdemnatione, si ius nāę tm̄ spectemus, priori dn̄o pecunię redendę sunt, vt in prima disputatione ōndimus. vbi. n. cōtractus est irritus, ad priorē dominū res redit.

¶ 3.^m Iure tn̄ pontificio cōstitutū est, vt ante cōdenationē. l. Eccl̄e. l. pauperibus p̄tium illud restituat, ex cap. citato id cōstare v̄r, vniuerso canonistarum & theologorum cetu ita interp̄tante. Alioquin si per cōdenationē iudicis p̄tiū illud in pios vsus esset couertendū, quid esset necesse, ꝗ sub graui interminatione redditionem illam ita accurate simoniaco precipi. Hactenus de .1.ª pte art.

¶ IN SEcundo art. loco inquirit D. Th. an pro re illicita liceat p̄tium accipere? Agitauit hanc ptem Ioānes à Methina, codice de restit. q.^e 20. Assertiō huius est. Pro nullo opere peccaminoso, siue omissionis, siue cōmissionis (q.º tale opus p se pc̄tm est, & nō solum ob circūstantiam depriuantem) licet p̄tiū accipere. ac pinde neq. huiusmodi lucrū retinere, nisi alius titulus iustus, honestusue cōcurrat.

Assertiō Methinę.

1 Primū dicit, opus ex nā sua pc̄tm, p̄tium nō recipere. nā quemadmodum pro re spiritali, q̄ p̄tium excedit, p̄tium recipi nō pōt; ita neq. pro pc̄to, q̄ nullius est p̄tii. Probare nititur ex D. August.^o ep̄la 54. ad Macedonium. Qui pro re illicita p̄tium iniuste recipi affirmare v̄r. Et cōfirmat ex facto Iudę. qui cū eēt impiissimus, p̄tiū quod pro xp̄i venditione male receperat, retinere noluit.

2 ¶ Deinde dicit eodem the: si actio pp̄ter circūstātiam tn̄ illicita est, vt si quis in die festo opus seruile faciat, p̄tiū recipi pōt. qm̄ subst.ª operis p̄tio digna est, ex nā sua.

¶ Postremo dicit, si accedat nouus cōtractus, nō iniustus, et pro actione illicita quicq. recipi pōt, nō tn̄ quatenus peccati p̄tium; quid. n. vetat, liberam donationem interuenire, aut pollicitationem liberam.

cōsect. ¶ Infert ex his oībus, nullam meretricem, neq. occultā, neq. publicā, p̄tiū pro actione inhonesta recipere posse, nisi ex donantis

liberalitate. vel forte (addiderim ego) rõne liberę promissionis. Qua rõne excusari (inquit) possunt à restitutione multa hõius gnã, quę propter actiones illicitas numos recipiunt, vt adulatores, histriones, & reliqui ad operões nefarias cõducti.

¶ Quodsi obijcias homini, quidsi cũ meretricibus fiat pactũ? Non audet ille miseras mulierculas ad restitutionẽ faciendã eo ipso deuincire, sz rndet, donationem semper eẽ intermistam, atqz nũo subintelligendam. Quemadmodum inter mercatores, vbi fraus & dolus, atqz vis abest, in venditione & emptione donatio qdam semp intelligitur, si res plus minus ee valeat, qz comparat, aut venditur.

¶ Ex quo rursus infert, si meretrici cõstaret, pecunias illi in modum ptii ab inhonesto hõie exhiberi, restituendas illi eẽ. vel si ipsa tanqz ptiũ numos reciperet, nisi animũ mutaret.

¶ Ex quo deniqz infert, quãcũqz circũstantiam interpositã, q minus ratam faciat donationem, meretricem facere obnoxiam restitutioni. vt si pbore lenocinijs, aut malis quibusdam artibus miserũ amasium decipiat, & velut amentẽ pę amore redat. hęc .n. omnia rõnis libertatẽ & donationis vim adimunt.

¶ Non placet Dõ. Soto hęc opĩo. neqz eius rõnes illę pbat. / Distinguit inter duo meretricum gnã. nã quędam sunt publicę, q lupanaria incolũt; alię vo sunt nõnihil occultę, q cũ magna ptei pub. pnicie inter honestas mulieres habitare solent. / Distinguit et inter stuprũ, & adulteriũ, et singula explicat magis pspicue. De publica meretrice pnuntiat, qz ulle possit actionis illicitę verũ ptium accipere, & retinere. / Probat ex lege Idem si ob stuprum, digest. de cõditionib. ob turpem cãm. vbi dicit, meretrix turpiter facit qz sit meretrix, nõ tñ turpiter accipit, cũ sit meretrix. / Probat à nõie rei. nã meretrix à merendo dr. / Probat ex totius vulgi opinione, ita loquente, soluit ptiũ meretrici. / pbat ex iudicibus, qui cõpellũt in foro externo ad ptium psoluendum.

¶ Quodsi ab hoc hõie inqras, pptẽ quam qrem dat ptiũ, qũ quidem peccato ptium rndere nõ potest? Rndet ille, pptẽ confusionem quas

yps

ipsa probet, qui corpus locat, tanquam si iumentum locaret. Sunt & alia quae tamen tacere cogit pudor. Praeterea est pactum liberum. paciscuntur enim utergue depstio, s. iam diu a Repub. conventio facta est.

¶ Infert ex doctrina hac, si ius nat. solum vigeret, neque pactum ullum interveniret, ad nullam teneri restitutionem faciendam, neque mulierem viro, neque virum mulieri. / Et rursus fit, posse, si pudor impedimento non esset, virum a muliere conduci, sicut mulier a viro. aequa enim est ratio. quemadmodum olim vir afferebat dotem, quam modo uxor affert. Est enim aut & vir & uxor dotem afferre teneantur. / Fit praeterea, quicquid pollicitus est unus alteri, ex eius promissi, reddendum esse, ad arbitrium boni viri. Primum patet, nam pollicitationis contractus est iustus. Alterum vero probatur, quoniam si est promissio iniusta, ut quae prodiga est, s. cum alterius iniuria, non est implenda. / Ex quo fit rursus, etsi sit iuramento confirmata, ubi promissum reddere non licet, praestandam non esse. etenim Iuramentum neminem adstringit, ubi de patranda actione mala praestitum est. etsi vel levissimum sit peccatum.

obiectio ¶ Sed inquiret quispiam, an meretrices istae restituere teneantur quod a filiis familias receperunt. & ab iis omnibus qui sui iuris non sunt, neque propriam rem habent. Respondent Theologi, si pretium sit moderatum, retineri posse, ex licentia quadam interpretativa (vrilliaiunt) parentum aut dominorum. Suspicandum est enim illam collationem ab eis permitti. Alii respondent, oportere ipsas mulierculas examinare, an ille cum quo factum est pactum, possit reddere pretium, necne? Ego

nos. tamen huiusmodi quaestiones inutiles prorsus arbitror. Neque ipsae sunt quidem restituant, neque si vere haberent, restituere volunt. Si quam earum poenitere vult, & suspicatur, ab iis qui non erant sui iuris male accepisse quod habent, eroget in pauperes, & praeterea non satis sui, an parentes s. domini talem concedant licentiam. nam gravissime de hac re conqueruntur.

¶ Hac quaestione praeterea absoluta, facile est respondere iis quae restant. iuxta doctrinam superius: caeteris meretricibus quae minus sunt inhonestae, mulieri adulterae & virginibus si nullum intersit pactum, exigere hae ad nullam

teneri

tenet hõ restitutionẽ. Si v̄ paciscant, standum est pollicitatiōi eo moderamine quo retro diximus. Quamq̃ multe meretricule, que in lupanaribus nõ sint, in eodem numero cẽsende sunt cũ p̃stitutis, q̃ notum est pactum, saltem interp̃tatiuũ. Stando v̄ in iure hu= mano, multo aliter ac de p̃miis meretricibus dicendum est. nam nõ dat repetitio, imo puniri solent à iudicibus ipse mulierculę, & si quid fuerint lucratę, ad fiscum defert, vt hꝫ⁰ digestis de cõditionibus ob turpem cãm. lege, idem si ob stuprum. & lege Lucius Titius de iure fisci.

¶ Si quis inquirat hoc loco, an qui virginẽ vitiauerit, restitutionis fa= ciendę sit obnoxius, q̃ sub cura parentũ est? (nã q̃ est sui iuris, se= clusa vi & fraude, standum est iis que nuperrime diximus.) Rñdet Theologi, etsi sit sub cura parẽtum, seclusis vi & dolo, & cõuentione, ad nihil tenet ex iust^a qui virginẽ vitiauit. hꝫ ex equitate resti= tutionẽ aliquam facere teneat ꝓpter damnũ quod intulit. Pro= bãt, q̃ volenti & cõsentienti non fit iniuria. Hoc a theo= logis ferre nõ possum. op̃ebat illos p̃mũ q̃dem expendere, quam sint nat^a sua ignorantes & miserę mulieres, quibus omni rõne fa= uere deceat. Preter^a cum filia sit aliquid patris, & tñ iure possit virum ducere, atq3 id, si fiat renuente patre, exheredari potest. cur nõ aduertunt, quanta fiat parẽtibus iniuria, & quã graue damnũ ꝓpter filię stultitiam, infęlices patiant parẽtes. Quare theologos obsecro, vt paulo seueriores sint in homines istos im= pudicos, & qui diuinũ timorem prorsus negligunt, & ad inferẽ= das iniurias sunt ꝓmptissimi.

¶ Obiter quispiam rogabit, an quod ex actione illicita, l. adultera. l. filia, sub cura parẽtũ subsistens lucrata sint, hęc parentibus, illa marito reddere debeat? cõtingit .n. addubitõnẽ hanc in cõfessores incidere. Q°.

¶ Annotandum est, pro q̃ hac, quicquid vxor. l. filia hꝫnt, nõ ꝓpriũ, s3 potius mariti. l. parentum ẽẽ. q̃q̃ iure p̃missum est, vt hꝫat vxor bona para= phernalia; filii v̄ peculium castrense. Preter^a q̃ cõditio cõtractui ap= posita nõ est illicita, seruare licet cõtractũ. At v̄ sepe ac sepius ubi intione= sti hoĩes mulierculis quicq̃ cõferãt, ea cõditione faciũt, vt eaꝝ sit ꝓpria neq3 alii deferãt.

¶ His obseruatis rñõi dr. eodem mõ de his bonis p̃nandum ẽẽ, ac de ceteris.

de

de cæteris aut pmutiãt theologi, posse accipere uxorem. l. filios, quãtum eis fuerit necesse vitæ tuendæ, si maritus aut parẽtes sint negligẽtiores. Quare simplr est asserẽdũ, bona illa, ex inhonesta actiõe cõquisita, danda ẽẽ parẽtibus aut marito, si alioqui nõ sit piaculũ. suspicari. n. solet fere semp de uxore & filiis sinistrẽ. Tunc q tpis ad maiora mala vitanda in pios usus cõuertat, eiusmodi bona.

¶ Cæterũ qñ sæpius diximus, miseras mulierculas ẽẽ obnoxias restitutiõni, si quicq fraude & dolo à maritis extorqueãt, examinãdum est, q̃d nam appellemus fraudem? / Do. Soto. indet, ẽẽ mendaciũ quoad psonam ipsam. ut si mentiat se ẽẽ virginẽ, aut à viro illustri semel cognitam / Lenocinia õ sborũ, & sba pcacia & amãtia, q̃bus quasi insani hões redunt, non appellat ille fraudem. Sunt tñ fraudes apud Ioannẽ à Methina. Caietanus in scholio .2. ad .3. arg. nõ satis se explicat. prudentiæ qõnẽ decidendam relinquit. atq utinam eo cõsilio, in his & huiusmodi qõnibus uti liceret lectori theologo. sago tñ cõsulo, ut ad eiusmodi qões fusa pus ad Deum orõne, & xpiana potius prudentia & charitate q ex his ce regulis respondeas.

IN argum. 3. postq disputauit S. T. qua rõne facienda sit restitũ, ei cui in damnũ cedit, & cui pro resilliciã sit, de eo disputat, quod nõ est in pptu. s. quo pacto ei homini restitũnem faciemus, qui nõ est ad manum. Distinguit. S. T. triplicia eorũ hoĩus gña. nã quidam sunt ignoti, quidam defuncti, qdam ũ absentes.

¶ 1. assẽ. Si ignotus sit, erogetr res in pauperes pro illius salute, siue mortuus sit, siue viuus. / aduertit tñ D. Th. ut incõmodis obuiet) tunc ignotũ quendam censeri, qũ facta de illo diligenti cõquisitione, nequaq compeit.

¶ 2. assẽ. Si nõ sit defictis, heredibus fiat restitũ. nã cõputat una psona cũ defũcto

¶ Quo ad. 3. ũ ptem rursus distinguit S. T. vel. n. est multũ distans, l. ppe. & rursus quod restituendum est vel magni est momenti vel parui.

¶ Sit mõ assẽ. 3. si est multũ distãs, & res multi valoris, & cõmode transmitti põt, ad illum deferat.

¶ 4. as. Si nõ põt cõmode deferri, deponat tuto aliquo quẽ cp, & significet pliteras ei cui debet.

¶ Quatuor disputõnes in hoc arg. sũt tractandæ iuxta doctrinæ ordinẽ

dires à facultatibus auspicantes. Prima. quando dominus rei est defunctus, 2a. ubi ignotus, 3a. ubi absens. Tandem quia omnes istae quaestiones ad pauperes pertinere solent, serio disputandum est, quo nam iure bona quae proprio carent domino, in pauperes forte incidant.

Circa primum addubitabit quispiam, de quibus nam haeredibus accipiendum sit S. Th. in assertione 2a. Respondet Dominus Soto, lib. 4. q. 7. art. 1. ad 4m. de omnibus haeredum generibus, quae sunt tria, Quidam sunt legitimi, qui exhaeredari non possunt, nisi ex causa vehementissima. quales sunt parentum filii, & filiorum parentes. Alii vero ab intestato, ut fratres, & consanguinei. Alii vero ex testamento ut quivis homines, sive pauperes, sive non pauperes. qui ex legato notantur. Hi omnes subrogantur in bona defuncti. per mortem enim rerum dominium amittitur, & ad alios transit.

Q. 1. in arg. 3.

Ex hoc fit, eum qui neglectis haeredibus rem pauperibus distribuit, ad faciendam rursus haeredibus restitutionem teneri.

Addubitabit quispiam, si forte post diligentiam in perquirendis haeredibus factam, & rem pauperibus distributam, compareant haeredes, erit illis restitutio facienda? Respondent quidam, si conveniens diligentia adhibita fuit, facienda non est restitutio. Alioqui, fiat. At vero melius esset distinguere, quo ad internum, externumque forum. Quo ad internum quidem, ea diligentia est apponenda, quam circumstantiae exposcunt. v.g. si res est magni pretii, multa adhibeatur diligentia. Si eius vero, vel mediocris sat erit. Quo ad exterius vero forum, haec iuxta quorundam opinionem. si quis probaverit diligentiam, à restitutione sit liber censendus: at vero iuxta Dominum Soto, tutius erit reponere debitum illud apud iudicem, ut ex illius decreto iusta fiat diligentia in perquirendis haeredibus. qui ubi reperiri non valeant in pios usus debito distributo ad restitutionem sibi faciendam neminem compellere poterunt. Quamquam timeo utrisque iudiciis. saepius enim huiusmodi bona non usquequaque pie distribuuntur. Quare hic (sicut ubique) prudentia opus est.

Dissolvet ex hac doctrina argumentatio quidam. s. iustius est, ut bona in defuncti utilitatem spiritalem expendantur, quam in temporalia haeredum commoda. Negamus ~~...~~ nam defuncti per mortem amittunt

arg.

tuit

Nota

sunt ius in bona temporalia, quae piis usibus non dedicarunt. Quamquam in hoc etiam eventu prudentia christiana exceptionem a generali regula docebit, iuxta defuncti animus & necessitatem. / In hoc autem argumento, & in omni hac disputatione annotandum duxi, numquam dicere S. Thomas, ut de eiusmodi bonis quorum domino caret, sacrificia pro mortuis offerant, sed ut in pauperes erogent. Non quia sit quicquam altius [illegible] & utilius, quam sanctum sacrificium, sed quia habemus praeceptum de subveniendis pauperibus: non habent autem singuli nostrum de offerendo pro se sacrificio speciali, praeceptum.

ORitur hoc loco apud quosdam quaestio de restitutione famae defuncto, heredibusque defuncti facienda. Nonnulla diximus quaestione hac art. 1. ad. 2um. Nos vero haec duo proemittimus statuimus. primum. etiam defunctis famae restitutio est facienda. fama enim & infamia tam ad vivos quam ad defunctos pertinet. Ex utroque notari solent hac in parte. Inde fama & infamia bonum & malum perpetuum dicitur. Ex quo fit, defuncti heredes non posse defuncti infamiam pecuniis commutare. quia defunctus verus est dominus propriae famae. & restitutionem sibi ipsi poscit exhiberi.

2a. assertio. Quaratione vero ad heredes defuncti infamia derivatur, restitutio illis facienda est, non tamen de infamia, sed de omni etiam damno, quod ex infamia acceperunt.

IN secunda articuli parte illud primum investigandum occurrit, quanta sit diligentia ad inquirendum rei dominum apponenda, ut debitum censeri valeat incertum. Eruditi quidem videtur Dominus Soto. illa sunt debita incerta, quorum domini post vigilantem indagationem quae bona fide fuerit facta, inveniri non possunt. Quanta vero futura sit diligentia, ex retro actis quae iuxta prudentiae regulas erit perspicimus. ex quo fit, illos qui rem gravem ceperunt, multum adhibituros ex iusta diligentiam. Item eos qui actione iniusta rem rapuerunt, maiorem adhibituros esse diligentiam. et qui sunt in culpa, quia ignorent dominos

SEd inquiret aliquis. Quid si dominus rei in individuo non sit cognitus; sciamus tamen in universum, hunc vel illum esse rei dominum?

[illegible]

Rx in universum ee tunc teris rem restituendam. distribuendamque inter illos, quos suspicaris tali iniuria affectos. nam eo modo quo potes debes restituere. ut si certo sciam rem quam apud me habeo esse petri vel joannis, n. tamen possum assequi cujus nam illorum sit, unicuique partem distribuere debeo. Ex quo fit si illata sit injuria in bona publica erario exempli gratia facienda esse restitutiones. item si civitati injuriam intuli & ignoro cui hominum damnum fecerim pauperibus debeo restitutionem facere. Si exercitus injustus fecit civitati damnum civitati faciat restitutionem. ——

cupiet quisquam scire. An possit respublica illatum damnum remittere? potest sicut & quevis suo proprium damnum. —— ——

Si roges rursus, poterit ne solus senatus talem facere remissionem? nequaquam sine totius populi consensu. non n. quaeque actio penes senatoribus commissa est, illa presertim, cui spolia civium damna sunt annexa.

Restat. q. & postrema huius artis pars, quo nam pacto facienda est restitutio, quando dominus rei est absens. an s. in eo loco ubi creditor est. an ubi debitor? Alii proponunt quaestionem in hunc modum. cuius nam sumptibus facienda est restitutio, creditoris, an debitoris? absente s. creditore. /

q. 5. art.

Vulgata opinio dicit, regulariter esse faciendam restitutionem, in loco ubi res est capta. citantque canonem .q. q. 1. cap. Episcopis. & cap. Reintegranda. Ceterum si creditor ab eo loco iuste recessit, cur luet penam sine culpa? Panormitanus dicit, si creditor recessit a loco ubi res ablata fuit, expensis illius ~~debitoris~~ fiat restitutio. Si autem recessit debitor, fiat debitoris expensis. Sed quid si debitor surripuit & cepit fugam? iustum ne est, ut luat penam creditor inculpatus? ¶ Scotus & Ricardus in .4. dist. 15. ita distinguit. vel ut res transmittatur, faciendi sunt sumptus ingentes, vel mediocres. Si primum, non est tanto onere debitor premendus. Si alterum, persolvat sumptus. At vero Scotus non facit qqualitatem

¶ Respondendum est cum Doctore Soto, hac distinctione primum costituta. Vel res aliena per iniuriam detinetur, s. contractu licito. Si retinendi modus est illicitus, quales qui retinet rem est suffuratus, s. recessit a loco, in quo res tenebatur reddere, atque id ante tempus constitutum, deferat rem proprio domino propriis sumptibus. par est n. ut qui culpam committit, penam luat.

Si stulte coueatione honesta rē alienā detinet apud se, distinguendū rursus. Vel creditor ante tēpus quo erat illi res reddenda, à loco recessit, vel post tempus. Si post tempus, quādo est in culpa, debitoris sumptibus res est illi deferenda. Si vero ante tempus, creditoris sumptibus est fācienda restitutio. ❡ Eadem est Ioannis à Methina sententia, codi. de rest. q. 2. dub. 3. Vbi ait rem efferat, scilicet vel debitor est possessor bonæ fidei, vel malæ fidei. Addit tamen vir iste, in hoc disputationis genere acutissimus, vbi possessor est malæ fidei, vel per iniuriam res aliena detinet, distinctionē hanc. Vel talis debitor à loco recessit, vel creditor. Si debitor tantum, & nō creditor, debitoris expensis fācienda est restitutio. Si autem creditor recessit à loco vbi res est illi ablata, vel creditor erat illam secum asportaturus: vel nō erat. Si erat (de quo est quæstio) vel sine expensis, vel cum expensis. Si cum expensis, propriis eius sumptibus fācienda est restitutio. Si vero sine expensis, debitoris sumptibus restitutio fiat. ❡ Quamquam vero tot distinctionibus quæstionis satisfecisse Theologi videantur, ego tamen arbitror, plures, diuersosque euentus cōtingere posse. Quare prudentissime (vt cetera) D. Th. rem tractauit, qui videns quæstionem ex circumstantiis magis quam ex regulis pendentem, nihil de hac re pronuntiauit, sed christianæ prudentiæ eam reliquit. ❡ Poterit autem Theologus hac regula vti, si cōtractus interfuit, vel expressus, vel tacitus, iuxta illum ferat iudicium. Si autem hac ratione rem nō potest definire, admittat, vt quod qui est in culpa faciat sumptus: innocēs & inculpatus rei suæ parte nō defraudet. Si nihil certi possit cognosci, soluat vterque partem aliquam, vt inter duos minus graue sit onus. Disserunt de hac re S. Th. in 4. dist. 15. q. 1. art. 5. quæstiuncula. 3. ad 2. & Siluester verbo Restitutio. 4. q. 4. & Caiet. in scholiis ad arg. 3.

Reg.

ORitur tamen nō inutilis quæstio, quam agitat Ioannes à Methina loco retro citato, an si debitor teneatur rursus rem trāsmissam restituere, si forte in medio pereat itinere. Distinguit ille. Vel defertur res ipsa in specie. vt abegit quis equū, equum reddit. Vel trāsmittitur pretium rei. scilicet numi. Si primum, rursus distinguit. Vel cōmittitur res nuncio fideli, vel de veritate suspecto.

❡ 1. assert. Si res in specie interim dū transmittitur per fidelē nūcium

quauis occasione pereat, dño ꝓprio perit, nõ debitori: id est, quia res dño suo perit. Res aũt illa postq̃ transmitti cepit, nõ ad debitorẽ, sed ad creditorẽ spectat.

¶ 2. ass. Si vero per nunciũ minus fidum deferat, atq; perire cõtingat, debitor ad restitutionẽ adhuc tenet. eius namq; culpa res perit.

¶ 3. Si nõ res, sed pecunia transmittat, et ad dñum nõ perueniat, rursus est à debitore restituendũ, quo usq; dño reddat ꝓpriũ. Tũc enim pecunia mittenti perit, cuius est; nõ creditori, cui nõ dũ est collata.

¶ At vero si rem attentius expendamus, falsum cẽsebit theo. 1. Si enim vera sunt quę ius canonicũ sanciuit, vt pęnã luat qui culpã cõmisit, ꝓfecto dñus cui res sua iniustè est adempta, nulla cõmisit culpam. Sed ille solum, qui iniustè retinuit. ¶ Propõ aũt quam ille sumit. s. res domino perit, ex nã rei accipienda est. quia s. citra iniustã retentionẽ in ptate dñi res ipsa est. Hactenus de interpretatione .S. Thomę.

SED ecce quęstio grauis & valde vtilis, quo nã iure debita omnia incerta in vsus pauperum cedant? Hęc est enim omnium fere quęstionũ de restitutione postrema resolutio, si quouis mõ rei dñus reperiri nõ pot. vel propter absentiam sine eius dem rei quę deferẽda est cõsũptione deferri nõ pot. pauperibus distribuat. videtur enim nullũ ius ad eiusmodi distributionẽ pauperibus fauere.

10. dub.

Non quidem nãe. hoc enim vel ad Rempub. res quę dño ꝓprio caret reddi debet, vel vt sancitũ est in institutionibus de rerum diuisione primo occupanti concedit. Sed neq; diuino iure. nullum enim verbum in eo de hac re. Humanum aũt ius naturali iuri detrahere nõ pot. vt dominis inuitis incerta debita pauperibus cõferret. Pugnat tñ ex altera pte vetustissima antiquorum cõsuetudo quę pauperibus bona quę ꝓprio dño caret porrigi semper est solita.

¶ Perspicuã rem faciemus, si adnotauerimus primũ, quod iuxta nãe ius res erãt oẽs cões, nõdũ citra principum Reipub. dispõnem. alioq; stultissimũ erit ius nãe, quia absq; ordine

quecunque quibusvis prolibito concederet. erat enim pugnarum et bellorum occasio. Neque legimus unquam in historiis, orbem hunc in statu gubernatione caruisse. Postquam vero iure gentium strictior divisio facta est, et partes rex singulis bonorum tribuere, resedit adhuc in Regia potestas illa, bona spuria disponendi. adeo ut si qua bona reperirent incerta, vel quis obiret diem sine heredibus et legato, bona illius in Regiam potestatem venirent. Caeterum quod respub. ius praescriptionis constituit, ante praescriptionis tempus, facta de proprio domino diligenti inquisitione, neque illo reperto, potest quidem respublica bona illa in pios usus distribuere. dominus tamen proprius, illius rei dominium, quousque praescriptionis tempus finitum sit, non amittet. Quare aequum est, ut non nisi in utilitatem proprii domini, ac subinde in pios usus res illa dispensetur. Cum vero summus pontifex sit Christi vicarius in totam Ecclesiam, ac subinde cui incumbit, in pios usus res diffundere, et Ecclesiae utilitatibus consulere, aequissimum fuit, ut bonorum quae incerta sunt distributio penes illum esset. Ille vero ius naturae inspiciens, et sacri evangelii circa pauperes curam, iure et merito decrevit, ut bona incerta pauperum essent. quum enim ius naturae bona voluit esse communia, ut nemo esset qui bonis istis careret, ipsum postulat ius, ut pauperibus qui egestate premuntur, ex bonis spuriis subveniamus. huic autem muneri nulla bona aptiora quam quae proprio domino carent.

not. 1

2

3

4

uti et oeconomum certe decet non pro libito certe bona distribuat sed consulat deum, et maiori inopiae succurrat, eo quod animo ipsius qui domini erant bene sit ex tali distributione, quoad animum s[cilicet]. quod autem summus minister papa non dominus sit sed dispensator, universus theologorum consensus ita fatetur, et rei propriae voluntas. et paulus 1 cor. 4. his primum expositis sit primum theorema. Bona incerta si naturale ius atque divinum expendimus non sunt in pauperum usus convertenda sed ad rem propriam, reddi debentur. refert in hanc sententiam lex 4, et ultima codicis de bonis vacantibus [illegible] ex his quae [illegible]

iure. s. nati dispensandi bona incerta ratio parit
rem publicam. resistere pot. ss. altera con iure
tu pontificio constitui potuit, et merito consti
tutum est ut bona incerta in usus pauperum erogen
tur quam constitutionem videre est in cap. cum tu de usu
ris. li. 5. tit. 19. ca. 5. ubi alexander tertius
rem perpetua certe consuetudine comprobatam
decreuit bona incerta ad pauperes expediri
fauet huic definitioni. ca. cum sit de iudeis et
sarracenis li. 5. tit. 6. ca. 16. et 14 q. 5. ca.
qui habetis, et ca. non sane. hec assertio insinuat
quod autem constitui potuerit ex officio summi pon
tificis probatur. qui Christi vicarius est, et rei publice christiane
pater, cuius incumbit dispensatione prouidere
tradere. quod autem optime fuerit constitutum
retro ostendimus. nam pauperibus consertum, videre
cuius commodis fieri possit iure nat. et diuino sub
ueniendum esse prescribunt ll.
Infert dominus soto (acute quidem) bona incerta ad
pauperes pertinere non tamen ad heredes. l. ad eos
quibus ... exclusa solummodo tamen ad pauperes duos
vel creditores, ita decernente summo pontifice
et re publica consentiente. quemadmodum et pro
eius ius ... tribuit dominium.
Alterum consectarium pot quidem ... sibi
in incertis eius habeat in proprios usus, positos
... et pios ... bona distribuere. ... nam ...
situm ... iure nati concessum ... ca.
... rei publice ... non pot. quare ...
in tali euentu conuentionem posse facere rem publicam/

cum his qui habent bona incerta ut partim ipse
ram partim retineant, si ita videtur expedire
ad argumentum autem quod obiiciebatur iam satisfecimus. nam
ita sunt illa bona rei publicae vel percipienti ex bene
permittenda sunt pauperibus. quae haec est legis nostrae
intentio ~~regni~~ recta. 1.
axioma autem illud primo occupanti cedat [illegible]
localiter est intelligendum quod vulgo aiunt. lex n.
institutionum 2. tit. 1. ita habet. quod n. ante
nullius est id naturali ratione occupanti conceditur. ut fe-
rae, bestiae, volucres, pisces, non autem de bonis incertis
sed de bonis certis lex illa accipienda est. 11.
insuper restat quaestio cuius nam arbitrio distributio
facienda sit. Scotus 4. dist. 15. q. 1. ar. 5. q.
3. ad 3. arbitrio superioris episcopi. 1. illorum ad quos cura
spiritualis cura pertinet. generalis haec est canonistarum
sententia. faveret quidem huic episcopi c. cum sit de iudeis
consuetudinem sequuntur canonistae propter [illegible]
praeterea quia episcopus est pater pauperum.
Scotus tamen in 4. dist. 15. q. 2. et ibidem Ricardus
ar. 5. q. 4. q. sentiunt quod unusquisque debeat ipse
per se distribuere qui bona habet incerta quando qui-
dem pauperes ipse privatim cognoscit. et unicuique
inspiciendum est pauperibus subvenire. 1.
[illegible] Soto distinguit. 1. sunt bona incerta alicuius
momenti 1. sunt minimi pretii. si vile pretium sit
distribuat a retinenti illa. si res sit magni mo-
menti episcopo distribuenda committatur.

S. tho. vero senex de hac re nihil disputauit ne prudentie relinquit. si certi pastores supponantur distribuat vnusquisque ne maiori cum casu recipiendi illis dari. si vero sunt pastores iniquiores bona incerta illis no committere. nam qui sunt pauperes potius dare est vt habebunt quod distribuant.

Rogabit quispiam si maiores ecclesie pastorum offitium exercent & in hoc minus quisque bona incerta pro nata authoritate pauperibus distribuat, censebitur ne peccatum mortiferum commisisse. nequaquam ut inquit do soto. tum quia constitutio illa sublata pena no astringit, tum quia dum modo finem ab ecclesia intentum praestes, pauperibus subueniens no est arguendus criminis. quando legis substantia illesa manet.

aliquis inquiret, qui habet bona incerta & est pauper, potest ne ex eis bonis partem sibi capere. thomas caie. in scholio ad 3m. simpliciter affirmat, tum quia pauper eo quod ipse bona illa incerta reperit iure suo no est priuandus, argumentatur item a simili, quoniam qui bona pauperibus distribuit, si pauper est partem sibi potest capere. Displicet haec opinio do soto. dat inquit illa haec opinio quibusuis hominibus usurpandi sibi bona incerta. ans praesertim qui statum fingunt no christianum sed superbum. distinguit ergo soto. vel ille qui habet bona incerta patentissima premitur paupertate. vel secus, si no premitur parrochum consulat iuxta cuius decretum partem sibi sumat, si manifesta est paupertas, exploret an sint alij se ipso paupe

mores & juxta charitatis leges bona incerta alijs & sibi distribuat. fundamentum huius opi. e. in facienda pauperibus distributione charitatis ordinem observandum ee. multo esset tutius qu° fere omnes ad nram utilitatem nos nimium sumus propensi. ut virum prudentem & justum consuleremus, qui decerneret quantum nobis ex jure charitatis cedere debeat. hactenus quo nam jure bona incerta sint pauperum & cuius authoritate & quibus sint distribuenda.

Orit statim gravissima qo. an possit .l. summus po. .l. res pu. cum incerta bona posidentibus conventiones facere ut partem sibi retineant, partem vo. pauperibus largiant. doctrina fidei censet id posse summum po. & jure posse habet .n. potestatem dispensandi bona temporaria, quatenus spiritualibus bonis subserviunt, imo & res. pu id pot ut retro diximus, sed multo magis summus po qui .e. primus precipuusque xane rei pu. gubernator probat. aut hanc asser°. primum qz si haec conven. sive composit° (ut dici solet) no fieret, multa bona perpetuo occulerent. neque ad pauperes unquam devenirent, perichitarent. qi multorum conscientie que ad faciendam restitutionem. hac convent° animat. item videmus proprios dnos. hoc pacto cum debitoribus convenire, condonabo vobis debiti partem si, reliquum statim persolueritis. atque id libent. faciunt. eodem m° sentiendum .e. de sum. poti°. preterea summus po. legata incerta .l. etiam que certa sunt, in pios commutat usus, multo g°. magis bona incerta. post habet potestatem ea omnia efficiendi que edificande ecclesie conducant, sepius aut. justa occurrit ca. & urgens necessitas, eiusmodi compositiones faciendi

Sed ecce qs. difficilior. quo. erit justa copositio. qu. cum dictet prudetia & charitas, dictabit aut. si no sit ocasio, magnifestumq. periculum ementoribus & negotiatoribus ut sumpta compositionis fiducia populum incessant defraudent. qz frequentior. e. & compositionis pretium vile. praeterea justam urgentemq. opt esse cam. dispensator. e. n. summus po. ejusmi bonorum no dnus. rationabilis q. ca ducendus. e. postremo no sit cum multa pauperum injuria, neq. cum jactura & damno eorum ut si multa pecuniae summa parvo pretio redimeretur. quo q. ca. e. justa neq. defraudandi dat. occasio. & in pauperum rei jni ue utilitatem copositio cedit justa erit & sancta & compositus (ut aiunt) tutus manebit in coscientia alioq irrita copositio. e. & compositus adhuc manebit restitutioni obnoxius qz pat. familias injustam economi dispesationem no pbat.

Qo. de copone.

¶ periculosior. e. qo. quem rogaret, an copositiones qbus nunc Sancta utit. ecclesia, ratae sint coram deo, ab sit me summi po. judicem esse. viderit ipse, viderint comissarii

Qo. de diplomatis coponis.

¶ Quid q. indoctimus horum querelis, qui clamant & vehementer dolent, bona incerta coponis diplomatibus paucis perire. Qui dam rejiciunt culpam in comissarios, quorum fidei recta dispesatio a summo pontif. comittit. Alii v. exagitant pontificem & comissarios qui cu no possint alia via, s. diplomate tantillum ab iniustis possessoribus extorquent. Sunt qui inter alia q in Seculo irrepserunt mala immoderatam et coponem deplorandam asseverent. Ego v. nullam arbitror satisfactionem eiusmodi querelis fieri posse. Tutum & sanum cosilium est meum munus recte obire, superiores v. praelates Deo iudicandas relinquere. easq suspicere, atq pro illis orare.

Obiectio

IN argum. 4. inquit S. Th. an sit restitutio propter bonum opus praetermittenda? v.g. si liceat id quod alioqui creditori erat traditurus parentibus meis inopia pressis elargiri? S. Th. distinguit. s.

Sunt

i. sunt parētes (aut illi, à q̄b maiora benefª accepimus) in extrema n̄citate, s. non sunt. Sinō sint, nō licet nobis de re aliena esse liberales, sȝ de bonis p̄pis, satisfactio beneficii accepti est facienda. Quodsi summa laborent inopia, neq̄ h̄emus nos quib eorum miseriam subleuemus, possumus de bonis alienis que soluendo eramus eleemosinas elarg[i]ri eiusmodi pauperib. Probat S. Th. q̄ nihoc euētu liceret aliena suffurari, vt extrema patienti subueniremus.

Q°. an in externa n̄citate possit retineri debitū?

CVriosa disputatio hoc loco erit, an extrema n̄citas à persoluēdo debito liberos nos reddat? Cōplectit q̄ones multas hec vna dubitatio. Prima an si nos ipsi summa laboremus inopia, retineamusq̄ forte rem alienā, possimus iuste restitutionē pretermittere, vt vitam conseruemus bitū. Altera q̄o de parētib erit eadem pressis egestate. 3ª. de vxore et filiis, 4ª. de reliquis, quauis cognatione aut amicitie legib coniunctis. Sup addet, 5ª q̄, an restitutione semel pretermissa'' restitutionē repetere teneamur!

'' propter extrema illā paupertatem, si forte ditari nos contingat,

Et S. Th. vir grauissimus q̄ones has omissit. Si·n·q̄s hēat in p̄mptu quod ab eo. 2. 2. didicimus, vbi ius nat. nos adstringet, ciuilia gentiumq̄ iura cessare. Quod in extrema n̄citate cōtingit iuxta charitatis et prudentie leges, quamuis ex his q̄onib facile desseruet.

An nos ipsi oppressi inopia retinere possimus.

Scotus

Et At v° vt tpori morē geramus, est in p̄ma q̄one Joanis Scoti opinio, qui 4. dist. 15 q. 2. distinctionē trimēbrē constituit. vel creditor primum in necessitate incidit extremā, s. debitor, s. vterq̄ simul. Et Si p̄mum est asser°. reddenda est illi sua res; duplici. n. iure adstringimur, gentium. s. q̄ creditor est: et nat, q̄ extrema patit. Et Si alterū est 2. asser°. iuste retinet debitor sibi ipsi rem illam, quā alioqui restituere deberet. maius est. n. ius nat quam gentium. Et In tertio vero euentu est tertia assertio, Creditori restituat rem. Probat Scotus, quia est maius ius quo adstringit ad redendum creditori. debitor enim vno tantum naturali iure rem illam retinere potest. creditori nanquè tum iure naturali, tum etiam iure gentium res creditori debetur.

Tum et

tur inīet pbat, qꝛ v̄r debitor rem furto rape creditori, qū tantūdē est nō reddere, & rapere.. At.

¶ At v̄ aduersam s̄niaꝫ tn̄ Caiet. in schol. ad hoc arg. tn̄ Soto, atq; ceteri S. Thoē discipuli asseuerāt. Cuiꝫ s̄nīa S. Th. ēē v̄r. si. n. parenti licet potiꝫ q̄ creditori subuenire, licebit et & nobis ipsis. ius. n. nāē hoc pmittit, vt nobis priꝫ q̄ cuiuis alteri opem feramꝫ. Quamq̄ D. Th. nusq̄ dicat apte, id ēē accipiendum, sūma āt inopia creditore laborāte. Sed n̄ram pblemꝫ s̄nīaꝫ, qua asserimꝫ, licere q̄dem debitori in hypothesi facta & rendere rem creditori, & sibi ēt retinere. Primū, qꝛ in eū cuiꝫ conditio melior est, res est referenda. sꝫ possidentis melior est cōditio.

2. nō est à Deo pceptum vllum cōstitutum cōtra innatū & vehemens nāē desiderium, ne cāt psentaneū peccandi piculū. Est aūt ingens illa ppensio, qua vitam cōseruare cupimꝫ. Cōfirm. pt. nō. n. decet, vt ius gentiuꝫ nāli iuri detrahat. ius aūt nāē cōcessit omnibus, vt se ipsos cōseruēt vndecūq; cōmode possint, ius gentium res diuisit.

¶ Scoto v̄ rndeamꝫ. Primū arg. negātes assūptum. nb. n. in hoc euētu ius gentiū viget, sꝫ tm̄ nāē ius. quare ius maius ē debitori ad retinēdum re quā possidet, q̄ creditori. ei nanq; ius nāē magis fauet. Argumētōris 2ᵉ similitudinē negamꝫ. nā ex n̄a rei, si quis sūma pressus inopia alteri eodem mō laborāti panē quē iuste possidet raperet, impietatis & latrocinii esset arguendꝫ. vbi v̄ quis re quā possidet vtit, suo iure vtit.

QVO ad. 2ᵐ, 1ᵐ, doꝫ Soto rndet ad pblēma. si. n. spectemꝫ duplex ius quod habet creditor, restituēdam ēē illi suā rem videtur. sꝫ pietatem, & ius nāē, patri donanda est.

At v̄ crediderim, impium ēē in eo euētu, patrē morti adigere, & creditori subuenire. Primū qꝛ cōsentientibꝫ cessat in eo euētu ius gentium. nāli aūt iure patri subueniendo magis teneor, q̄ cuiuis alteri. & cōfirmat. qm̄ etsi liceat mihi ex charitatis abundantia rem qua deberet vti ad cōseruādam vitā alteri cōcedere, nō tm̄ patri licet pri meo adimere, vt alteri tribuam. 2. cōfirmt. nemo est. n. qui eiusmodi hoiez, ergo patrem, impiū, erga creditorē, nimis religiosū; nō acriter carperit, atq; detestaret. Porro quod de parētibꝫ pbamus, deiis qui cū parētibꝫ cēseri solent

est

1. rō.

2

cōf.

Rñ. ad. 1. Scoti

ad. 2.

An liceat debitū cōmutare in patrem. l. Soto

impbt

1. rō.

cōf.

est accipiendũ de magis, qui tali nõie vere digni sunt. atq de illo, qui vitam nrãm à morte honeste liberauit.

De uxore & filiis.

TErtia iam q̃õ ex hac dissoluit, est .n. fere eadem rõ que de parẽtibus, de uxore, & filiis; Quanq nõ dubitẽ, Sc. s. T. recte dixit, maiori charitatis lege ad parẽtibus subueniendũ eẽ adstrictos q̃ uxoribus & filiis.

De cognatis, aut amicis.

MAior est in 4ª q. difficultas de fratribus, reliquisq cognatis, amicis, atq vicinis. pronũtiant Theologi, reddendam eẽ potius rem creditori, q̃ fratribus, utrisq in extrema neitate cõstitutis. q ̃ ius gentiũ creditorẽ iuuat nõ ceteros. neq pietate excusamur sicut in parẽtes &c. At v. si ius gentium in summa egestate nullum est, & ad nãe leges cũcta sunt reuocanda, cur nõ iuxta charitatis leges hec distributio exiget? & in rem illam largiemur, qui charitate & prudentia xpiana cõsultis, sũt ea re magis digni, uel magis ea egent?

¶ Quod si quisq inquirat, an eodem mõ pronũdum sit de bonis q̃ cõtractu honesto ante extremã neitatem accepimus: atq ẽt de rebus p iniustam acceptionẽ, iniquamue retentionẽ male partis. / Rx eandem eẽ rõnem, in extrema nanq neitate ius tñ nãe est obseruãdum.

An post pteremissã restitionẽ ppter summã inopias si diterum post deberet ... ad repetendũ ...

QVinte & postreme q̃oni nõ est facile rñdere. si .n. ius nãe expẽdas, omnia tunc tpis sunt cõia, neq quisq tenet restituere quod ius nãe illi cõcessit. Contra tñ pugnat cõis ppõ. Justus cõtractus p ius nãe nõ tollit. s cõsopit, & dissimulat. cessante s extrema neitate redit ius gentium.

Scotus ¶ Ioãnes Scotus. 4. dist. 15. q. 2ª. ad arg. quodã, ita distinguit. Vel res illa aliena, qua in extrema neitate utimur, tũc primum est à nobis assũpta, l. ante extremã neitatem apud nos erat. Si primũ, est asserẽ: Nusq̃ tenemur eam restituere. iure nanq iure, atq eo legitimo res illa nobis cessit. / Si alterũ, quecũq res illa sit, (tradit Scotus) parua aut magna, restituenda est quãprimũ fieri possit. qm ius gentiũ tunc tpis viget. Aduertit hoc loco Scotus, atq satis acute, rem que extreme neitati supplende est nẽia, nunq eẽ magni pretii. paucis nanq nã est contenta. Quare nõ est multũ periculi, si eius modi res restituendas nõ eẽ dicamus.

Hacis

¶ Hadrianus in 4º. initio disputationis de rest. simpliciter pronuntiat, restituendam esse quacumque rem per extremam inopiam consumptam, si pro feliciorem fortunam liceat. Probat ille uno potissimum argumento. Lex naturae (inquit) extremam necessitatem patientibus non concessit dominium rerum, sed tantum usum. Tunc sic. Quicumque tenet alienam rem cuius non est dominus restituere. Confirmat propositionem (cui eius opinio innititur) ad incommodum. Si enim dominium naturae tunc temporis daret, qui si pauperi in eo casu non subveniret, res, quam non contulit restitutionem facere teneretur. hoc autem nemo dicit. non est enim illud ius iustitiae, sed charitatis. quod non ex alterius, sed ex nobis nascitur. In hunc modum affert alia argumenta. Satis (inquit) est eiusmodi pauperibus per mutuum subvenire, hac lege, ut ubi commode potuerint mutuatum persolvant. Item, satis est si eadem modo medicus suas operas impendat: pharmacopola medicinas conferat:

Hadrianus.

¶ Sed Dominus Soto Hadrianum non recipit. Scotum autem interpretatur. Si res (inquit) minimi sit pretii, quam pauper summa pressus inopia insumpsit, restituere non tenetur. forte quia eiusmodi res non sunt sub restitutioni obnoxiae. Si autem res illa multi sit valoris, neque sit usu consumptibilis, post utilitatem in extrema necessitate captam, proprio domino reddenda est. Si sit usu consumptibilis, id tamen liceat ex ea capere, quod vehementi inopiae supplendae fuerit necessarium. Quod (ut citro diximus) parum solet esse, non multum.

Soto.

¶ Video quaestionem perplexam, Prudentia magis praesentanea, quam opinionibus decidendam. Negare tamen non possumus, opinionem Hadriani (res minimi momenti praetermisso) multum esse cum aequitate coniunctam. Est mihi vehemens argumentum, neminem esse, qui non suadeat illis qui ex aliena re commodum cepit, ut si commode potest restituat. immo si apud publicum iudicem rei dominus conquereretur, ille qui potest compelleret ut rem quam cepit restituat.

Praelat.

¶ In argumento s. inquirit. D. Th. an praelatus rem quam Ecclesiae subtraxit, restituere teneatur. Facta distinctione est .1. theo. Si rem Ecclesiae non sibi deputatam, sed alienam usurpet, restituere tenetur. ut re capituli. l. fabricae. Alterum theo. Si vero rem suae fidei ab ecclesia commis-

Quo de praelatis.
In arg. s. S. Tho.

sam

sam distrahat, restituat, in eodem loco eã reponendo. / 3º. ubi . si aut animũ tñ iniquũ res ecclesiasticas rapiendi h[ab]et, abiiciat illum. Legendus est in hoc arg. Caiet. q[ui] dispensatoribus valetudinariorum, cuiuscumque loci reip. procuratione[m] gere[n]tibus optima tribuit co[n]silia. ne sint. l. iniusti. l. detrores.

QÕ Ad quã restitutio[nem] n[on] teneantur cl[er]icos suorum redituum.

Orit[ur] q[uaesti]o grauissima an teneantur cl[er]ici o[mn]ia bona pterea que sunt victui & vestitui n[ecessa]ria pauperibus elargiri . ita ut alioqui restitutioni faciende sint obnoxii! Faciunt re[m] multi difficile[m] sacrorum patrum testimonia q[uae] nu[m]q[uam] no[n] docent bona cl[er]icorum esse paupu[m]. et eos q[ui] in pauperes no[n] distribuunt esse raptores, fures & sacrilegos . Adeo ut neq[ue] co[n]sanguineos absq[ue] furti nota ex his bonis ditare possint . l. ad honores ducere./

Autoritates p[ro]bantes bona cl[er]icorum esse pauperum.

D. Ambros. in . 12. Luc. nemo p[ro]priũ dicat quod est co[mmun]e. plus q[uam] sufficiat sumptui violenter obtentũ est. Hieronimus in . 3. Esaie circa illa v[er]ba. Rapina paupũ in domo v[est]rã, bona (inquit) eccl[es]ica bona paupũ sunt. & rursus in sua ep[isto]la ad Damasũ (ut 1. cã. q. 2. refert,) cl[er]icos illos stipendiis eccle[siae] iuste ali co[n]cedit. q[ui]b[us] pare[n]tũ & p[ro]pinquorum bona nulla suffragant[ur]. Qui autem bonis parentum & opib[us] p[ro]priis sustentari possunt sacrilegium co[m]mittit. manifestũ est aut[em], illũ qui quod alterius est usurpat, ad restitutione[m] teneri. Sanctorum sententias co[n]firmat. D. Paulus. 1. ad Timot. 6º. habentes alimentũ & q[ui]b[us] tegamur his co[n]tenti sim[us]. Sunt p[rae]t[er]ea alia sacrorum loca, q[uae] docent bona eccl[es]ica no[n] esse cl[er]icorum p[ro]p[ri]a . s[ed] ab ecc[lesi]a tũ in cl[er]icos tũ in templorum structurã & suppellectile tũ in pauperes distribue[n]da ./ 12. q. 1. cap. expedit, ex. D. P[ro]spero asserit, facultates eccle[siae] no[n] esse p[ro]p[ri]as, s[ed] in co[m]mun[e] possideri. Rursus cap. ep[iscop]i ex co[n]ci. Agathensi idem repetit & cap. Res. ex Urbano papa. di. res eccle[siae] no[n] quasi p[ro]prias sed ut co[mmun]es . no[n] in alios usus q[uam] in subsidiu[m] pauperu[m] & ministrorum, & aliis diuinos esse dispe[n]sandas./ Rursus cap. ep[iscopu]s ex co[n]ci. Antiocheno . ep[iscopu]s ecclasticarum rerum h[ab]eat p[otes]tate[m] ad dispensandu[m] in o[mn]es qui indigent cu[m] su[m]ma reuerentia & timore Dei . p[ar]ticipet & ipse q[ui]b[us] indiget, si tñ indiget. / P[rae]terea canone . 39. ap[osto]lorum o[mn]ium negotiorum ecc[lesi]arum curã ep[iscopu]s h[ab]eat & eadem ut deo co[n]te[m]plante dispenset, neq[ue] illi liceat

ex illis aliquid otio contingere. aut parentibus ipsis que desunt condona-
re. Quod si pauperes sint, tamquam pauperibus subministrent. Et rursus
cum & ex nupcitatis cap. qui aiunt, iuxta sanctorum patrum traditiones
novimus res ecclesie vota fidelium esse. Pretia peccatorum & patrimonia pau-
perum. & cap. Decime. ex August. qui decimas dare noluerint, quan-
ti pauperes in locis suis ubi ipse habitat, illo decimas non dante
fame mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante eterni iudicis
tribunal apparebit. qui rem adeo pauperibus erogatam suis usibus usurpo-
gavit. Sunt & alia sanctarum scripturarum loca, que tamen
& que modo narravimus in questionis decisione explicabuntur.

¶ Ex adversa tamen parte est perpetua ecclesie consuetudo, que insi- *In contrarium.*
nuat, ecclesiastica bona episcopo & clericis fuisse collata, atque com-
tributa ut ipsi iuxta charitatis legem prout equum fuerit ea
distribuant. Non ergo tenentur ad faciendam pauperibus
restitutionem. quando pauperes iustitie ius non habent
ad illa, sed charitatis tantum.

¶ Sunt in hac diverse theologorum sententie. Alex. de Ales, quem theolo- *Alex Alensis.*
gorum schola irrefragabilem doctorem appellavit) 3. parte. q. 36. membro
3. art. 2. / 4 constituit assertiones. Prima est. Clerici qui patrimonium cru-
cifixi pauperibus debitum in illicitos usus, pompis s. secularibus, comessationibus, &
huiusmodi expendunt, raptores sunt, & contra septimum peccant preceptum.
cum n. Hieronymus. quicquid habent clerici, pauperum est. illud quod quod ex-
pendunt extra pauperes quid nisi rapina est? Rursus idem. Ecclesiam
fraudare sacrilegium est. Aliquid subtrahere ab eo quod est pauperibus
erogandum, omnium predonum crudelitatem superat. Item concilium
Toletanum. Si illi qui nulla ex rebus suis pauperibus Christi distribuerunt, eter-
ni iudicii voce damnabuntur, quanto magis qui auferunt pauperibus
quod non dederunt! / Praet. D. Bernardus Clamant nudi, clamant
famelici, conqueruntur & dicunt, dicite pontifices in freno quid facit aurum?
Nunquid a freno expellit frigus aut famem? Nostrum est quicquid
expenditis. a nobis extrahit crudeliter quod consumitis inaniter.
Et rursus. concedit tibi, si altario servis, de altario vivas. non tamen quod
emas frena deargentata, variaque pellicea. quicquid praeter necessarium
victum, & vestitum de altario retines, tuum non est. rapina est, sa-
crilegium est. /

2a. asser-

2 ¶ 1ª ass. Tenet ad rest. si hnt aliud vn possint restituere: q̄ nō dimittit peccatū, nisi restituat ablatū. ¶ 3ª asser. Cōsanguineis dare, q̄ indigentes sūt, ordinate charitatis est. vt ditent
3
4 v, datores q̄ ingenui videant, rapina est. ¶ 4ª ass. Qui nō deseruiunt in eccla, iuxta rōnem officii, recipiētes eccl̄icos redit9, raptores sunt. q̄ accipiūt stipendiū pro labore & nō laborant.

Valdensis. Eandem sniam defendit vir grauissimus & Catholicus Thomas Vualdensis in doctrinali fidei. lib. 4. a cap. 42. ad 46.
Eadem est snia Ricardi in 4. dist. 45. ar. 3. q. 1. / eandem sniam sequunt illustriores Canoniste. Archidiaconus cap. statutu. parag. assessorē. lib. 6º. de rescriptis. & Panormitanus cap. cū esses, de testamentis. & Doctores in cap. presenti. de offº ordinarii. qui oēs asserunt, clicos habere vsum fructum ecclesiarum, nō pprietatū.

Hadrianus ¶ 2ª opio est Hadriani in 4º. in mā de resti. fere in initio. post q̄pne de [illegible] vbi duo dicit / 1ª est. Clici qui bona eccle pdigunt, & inutiliter exponunt, rapinā cōmittunt, & sacrilegium, & fures sunt. q̄ bona eccle pauperibus nō largiunt. Ea q̄ nō licet illis quicq̄ ex eis accipere, preter ncia ad victū & vestitum. Alterū est. nō tñ tenent restituere, q̄q̄ grauissime peccent. q̄ nō astringunt ad elemosinarum largitionē ex vi iustie, sz charitatis.

Caietanus ¶ Caietanus vº. 2ª. 2ª. q. 185. in art. 7. distinguit. si eccl̄ici reditus sint mediocres, nō sunt clici cōpellendi ad faciendā restitutionē, quāq̄ male insumāt illos. q̄ stipendium est. Si vº redit9 sint redundantes, restituere debent, q̄ partē pauperū & eccle diripiunt. Quāq̄ vt est ille hō obscurus, nō satis apte hec dicit.

Soto ¶ Quarta opio est Doti de Soto lib. 10. de iust. & iure q. 4. art. 3. vbi post longam disputōnē tandem asseuerat idem quod Hadrianus. nō eē ius aliquod, quo clici eccl̄icos redit9 legitime recipientes restituere teneant, si forte abutant bonis eccl̄iās. quū nō habent ius aliquod pauperes, quo possint clicos cōpellere, nisi charitatis. populus nanq̄ xp̄ianus eccl̄ica bona eccle cōmisit, nulla lege illi astringens, sz fidei Eccle reliqquit, vt iuxta charitatē & prudētia bona illa dispensaret.

¶ Multo eruditius & cautius q̄oni satisfacit Dius Thomas hac. 2ª. 2ª. q. 185. art. 7. distinguit pmū de bonis clericorum. Que dā sunt

vt ille

(vt ille aut) patrimonialia, q dominus sunt ecclesiastica. / Restitutio asseri. | 1. con.

Si bona illa quae clerici possident civili iure possideant, quod qui illa male prodigunt, nullam vel ecclesiae vel pauperibus restitutionem facere tenentur. Sunt enim proprii domini. neque voverunt paupertatem. Quo ad ecclesiastica vero bona, quae iure Ecclesiae a clericis possidentur, rursus distinguit. Vel enim loquimur de stipendio, quod officii ratione recipiunt, vel praeter stipendium plures fructus faciunt. // Sit modo 2. as. Eodem modo pronunciamus de stipendio, ac de bonis patrimonialibus. stipendii namque veri sunt domini. / Quo ad bona vero ecclesiastica ultra stipendium sit 3. asser. Si bona ecclesiae sint distincta, ita ut sua quibusque portio sit destinata, videlicet episcopo, clericis, ecclesiae, et pauperibus si quisque alienam portionem retineat, gravissime peccat, et restituere tenetur. facit enim contra iustitiam. 4. as. Si autem non sint divisa bona ecclesiae, et immodico ab aequa distributione deficiant episcopus vel clerici, propter bonam fidem a restitutione excusabuntur. / Si aut nimia sit illa defectio, ita ut bona ecclesiastica praeter fas prodigant, gravissime peccant (inquit D. Th.) de restitutione autem verbum nullum facit; in hoc postremo puncto in quo erat difficultas. vir sanctus, acutus, et prudens noluit definire quod fundamentis certis non constabat.

| 2.
| 3.
| 4.
| 5.

¶ Ut rem difficilem quo adfieri possit absoluam, quaestionis statum primum indicare mecum, et quot res complectatur quaestio haec disputatio. Deinde vero fontes insinuabo, e quibus haurienda est quaestionis decisio. postremo quaestionibus satisfaciam.

¶ Est aut quaestionis status, an in fructibus quos ratione officii clerici modo faciunt, verum et proprium habeant dominium? Ubi haec sunt inclusa. an habere possint clerici in res spirituales dominium, et in ecclesiastica bona? An habuerint aliquando? an fuerint nonnumquam ecclesiasticorum proventuum omnium domini? An facta fuerit partitio in 4.or illas partes, ita ut illarum unaquaeque propria fuerit eius cui tributa est? An perseveraverint illa partitio? et hactenus perseveret? Postremo (ut certi quieto animo commendemus) investigandum erit, an vehementiori charitatis iure ad elargiendas eleemosynas clerici adstringantur, quam laici?

¶ Non poterit haec quaestio perspicue satis et firmiter absolvi, nisi

primum

p̃mũ explicuerimus, que sũt & quot ecctica bona, & qua rõne ã xpi-
ano populo ecclesiis collata?

bona cctica que? 1 ¶ Ecclesiasticorum bonorum q̃tᵒʳ sunt gñra, q̃dam sunt à fideli populo ec-
clesiis ppriè donata. Vt fundi, prędia, villę, imo & opida à xpianis
2 pricipib' pia liberalitate in ecctam pfusa. Aliud genus est eorum
bonorum, q̃ sub certis q̃busdam cõditionib' ecctę data sunt. v. g.
vt pias preces effundat pro defunctis. l. sancti cuiusq memoriam
3 agant. In .3. grã decime & primitię locum habent, quas
soluere vĩ populus xpianus pp̃ter spiritalia q̃ à clericis recipit
4 benefᵃ. Ad quartũ genus oblationes quotidianę referant.

Ecctę succesus. ¶ Quod v° attinet ad ecctę succesũ quo ad bona hęc ecctica, illud
imprimis est añotandũ, (vt ex actorum libro satis cõstat) ecctę nascẽ-
tis initio vniuersum populum xpianorum vitam habuisse cõmunem,
ita vt vniuersi qui possessiones hẽrent, eas venderent, deferret
qq p̃tiã ad aplos, vt ex eis totus aleret populus. Postea v° cũ eccta
cresceret, aliterq expediret ecctę, cõstitutũ est, (vt refert Vrba-
nus papa. 16. a Petro) vt possessiones nõ venderent, sed manerẽt ecctę,
ex quorum reditib' nõ tm̃ clerici et epi, sed et peregrini, viduę, atq
cęteri paupes alerent, & elegantius eet diuinus cultus. Quam q̃dem
ptitionem apti canone. 41. decreuerant. Quam itaq distributio-
nem Siluester Papa in synodo Romana canone. 4°. & pbauit,
& magis explicuit. et quam aptica eccta semp amplexa est. neq
ẽx ulla historia fide digna cõstat, vbi nam fuerit hęc distributio
mutata? vt videre poterit, qui sacra cõcilia euoluerit, & sacros
doctores. vt late pbat Gratianus in dec. cã. 12. q. 2. & cã. 16.
q. 1. ex cõcilio Antiocheno, Agatensi, Toletano, 4°. & 9. & 3. &
ex. 8. synodo generali canone. 15. & ex sũmis pontificib' Clemẽ-
te p̃mo epta. 4. Vrbano. Gregorio. & ex sanctis doctorib' omnib'
fere vsq ad D. Bernardum.

¶ At v° vsq ad tpã. d. Augustini vitam cões clerici agebant
quemadmodũ modo monachi, qui pfectioris statũ pfitentur (vt
ex locis citatis cõstat. Cum v° clerici à p̃ma illa sanctitate de-
sciscerẽt, pmissum est illis, vt vitam separatim agerent, quib' cõis
vita non arrideret. Cuius rei meminit Gratianus. cã. 12. q. 2ª.

refertq

refertq. D. Augustinũ in sermone de vita clericorum tomo. 10. quod
v. clerici vitam illam apticam deseruerint, nisi tamẽ (vt re=
tro diximus) partitio illa bonorum ecclasticorum in eccla est abolita.
Semperque bona ecclice hac lege epo & clicis sunt commissa, vt pau=
perum rõnem habeant, atque ecclesiastice fabricae. At vero,
an seruet mõ illa ptitio, necne, quidue factũ sit de pte pauperum,
quo nã pacto tam sint tenues templorum reditus, si cũ episcoporũ
ac aliorum clericorum reditibus cõferant. nõ satis cõstat. tñ scimus
quod ppriis cernimus oculis. Prouentuum ecclasticorum bonã
ptem reges, atque pncipes sibi arripiunt. Alterã milites, quos
cõmẽdatarios vulgus appellãt. Aliam scholastici. his. n.
quę vulgo dnr prastimonia sunt dicata. Canonicorum & epi
prouentus amplissimi sunt. Clericorum cęteri negligunt, prę
paucos parrocos, atque eorũdem socios, quos appellãt beneficiatos.
Pauperum pars vbique gentium periit. Et hęc omnia rursus
pro nationũ diuersitate variant. Qua v̄ rõne, autoritateue
id effectũ sit nescit.

¶ Enarrauimus quę quidque scitu erant digna, ad q̄onis explicõnẽ & de=
cisionem. Nũ aũt ad rei defrem propiis accedẽtes, quę nã sint pn=
cipia ex quibus rõnes petendę sint est inuestigandum.

¶ Tria sunt meo iudicio pncipia, ad quę hac in re spectare opor= Tria pncipia.
at theologũ. s. Diuina volũtas, scd̃ ecclę decreta, & aĩs
populi xpiani in cõferendis tpora iis ecclę bonis.

¶ Diuina aũt voluntas satis cõstat tũ ex diuinis lrĩs, in quibus Diuina volũtas.
operaris euãgelicus monet, vt sua mercede cõtentus pro opere
quod grauiter prestiterit, parcissimus sit, atque valde temperatus.
& Paulus dicit. habentes alimẽta, & quibus tegamur, his cõtenti simus.
quod quidem h ad oẽs ptineat xpianos, ex cõmuni tñ sanctorum prum
interpretatione in clicos maxime cõpetit. Cõstat itẽ diuina vo=
luntas ex Ecclę decretis, vt modo dicemus: Cõstat pt ex sctis docto=
ribus, ex Hieronimo in epla ad Nepotianũ, quę est. 2. tomi primi.
& ex cõmẽtario eiusdem in illũ locũ Esaię. 3. Rapina pauperis
in

in domo bta. Et ex epla ad Damasum, tomo Quarto. —
Tum et ex D. Aug. tomo. 10. in sermonibus de clericis. Et ex D.
Prospero lib. 2. de vita cotemplat. ex. D. Bernardo epla. 2. ad Fulconē.
Et epla. 42. ad Enriquū. Et in smone sugilla fbr. eccenos
relinqmus oia. Que sunt loca ab Alex. Alensi citata.

lib. 2. de vita cōtēplat. cap. 9. 10. 11. 12. et 13.

Voluntas Eccle.

¶ Que aūt fuerit Eccle volūtas atque sanctio, ex innumeris costat locis, vsque ad annum 1100. que oia loca manifesto decernūt, clericis accipiendum eē ex ecclastici redditibus quātū fuerit victui et vestitui neciūm; Reliquam vero ptem tanque alienā cotingēdā illis nōcē. In canonibus aplorum, canone 39. et 41. Vrbanus papa in synodo epla decretali ad vniuersos episcopos. Siluester in Synodo Romano canone 4. In cōcilio Antiocheno canone. 24. et 25. In cōcilio Agatensi canone. 5. et 6o. itē Simplicius papa in epla 3. ad Florētiū, et Seuerū, De redditibus (inquit) eccle. seu oblatione fidelium sola epūs ex his vna portio remittat, Due ecclasticis fabricis, et erogationi pauperū pfuture, A presbitero sub periculo sui ordinis ministrent. vltima clericis pro singulorum meritis diuidat. Preterea, Gelasius papa in epla ad epos Sicilie, presulum nostrorum autoritas emanauit, vt facultates Eccle episcopi ad regēdum hēant ptatem. ita tn vt viduarum pupillorum atque pauperum, nec nō et clicorum stipendia distribuere debeat. Hoc et eis statuimus darique quod hactenus decretū est, Reliquū sibi epi vendicet. vt sicut antea diximus peregrinorum atque captiuorum largitores eē possint. Et in Concilio Turonico canone. 18. necatores pauperum appellat qui subtrahūt bona eccle. qua rōne semper vtit sctā Eccla, quotiescūque eos reprehendit qui nolunt soluere Eccle quod debent. Et in concil. tolet. 3. cap. 19. antiquā cōstitutionē repetentes. Rursus Tolet. 4. can. 32. et Tolet. 9. cab. 6o. et in. 8. Synodo gnali canone. 15. phibet epo nello mō ecclicis rebus abutat. ne pptereahoc ecclia redditus hēant, quos ad ppriam vtilitatē, et ob cāsum pauperum et peregrinorum sustentōnes esse desinimus. Et in conc. Tiburiensi. cap. 13. satis antiqua Eccle decreta de distributione bonorum ecclasticorum in 4or illas partes.

in:

maxime b^o de quibus, qui oblationes sunt & primitie. & luculenter referant: neque est in Ecclesiastica historia locus aliquis, in quo prefatam prestitionem pres no venerentur.

¶ De voluntate populi fidelis qua s. lege & conditione bona sua offerat eccle, no satis costat. Credimus aut hanc fuisse, ut que eent necessaria vite modeste & comode pagende clerici sibi acciperent, reliquam partem distribuerent in paupes & in diuinum cultum. Persuademus opione hac. i. q. arbitrandum est eandem ee fidelis populi voluntate, q est ipsius Dei, & qua tot decretis expressit Eccla, & quam Eccla usus ptot tpa coprobauit, & qua doctores sancti usque ad D. Bernardum mordicus docuerunt. & preterea uniuersus populus xpianus aduersus clicos cotinuas mouet querellas, q paupes negligunt. & de hac re apud cunctos clici male audiunt, & odio habent.

Volitas fidelium.

¶ Caeterum nulla ex his voluntatibus qonis statum dissoluit. Si. n. clici restitutioni faciende cosendi sunt obnoxii, ex lege iust^e iu- mendum est atque. at v diuina voluntas lege tm charitatis clicos astringere vr. Sanctiones potificie libere sunt, & dispensare pot summus pontifex quamcumque legem: l. a pontificibus l. a co- ciliis constitutam. Fidelis populi offerentis conditio no est pspicua. imo vr a populo fideli omnes ecclicos redits epi fidei fuisse comissos.

Censura

¶ Inuestiganda est nobis origo alia, ex qua qonis decisio deriuet. Ea est clicorum officium, atque status eorum. an. s. ex ppa status rone clici teneant paupibus eleemosinas facere? Huic pncipio Gracianus innititur. ca. 16. q. 1. & maxime ca. 12. q. 1. in hac tota disputatio est, an clerici teneantur vitam agere coem. ita vt id tm liceat sibi ex puentibus ecclesiasticis accipere, quod vite transigende fuerit necessarium. de qua qone pnuntiarunt doctores scti, maxime b^o. D. Pros- sper loco citato, clericis no licere aliud quicquam accipere, q quod

Origo qonis.

prin

pauperib. licet. Itaq intelligit viri sti, p[ro]uētus v[er]o ecclias, ad paupes solu spectare. Si igr epi & clici paupes sūt, accipiant quod illis fuerit nec[essari]a, sin secus, non pōnt quicq accipe. ¶ Non est tn hec sufficiens rō ad decidendam nrā q[uaesti]onem. nā. n. vita cōis à clicis nō agit, sz vnusquisque ppām remh[abe]t. & ano sexcētessimo salutis nrē vita clicorum cōis ōīno [omnino] cessauit, que ab ano. 300. cessare ceperat.

¶ Quare his omnib[us] p[er]pensis, nō suppetit nobis p[ri]ncipiū aliquod firmū, quo indubitato definiam[us], clicos, qui ecclicis reditib[us] abutunt[ur] restitutioni eē obnoxios. Redundāt tn testimonia scripturarum, conciliorum, sūmorum pontificum, Canonici iuris, pru[dentum] orthodoxorum. ex q[ui]b[us] p[er]spicuè & firmissimè cōstat, clicos qui fructus ferunt ecclesiasticos, & p[ro]fanè vtunt[ur] illis, grauissimè peccare, & in statu dānationis eē.

¶ Possumus iam q[uaesti]onib[us] p[ro]positis satisfacere. prime. 2ª & 3ª. satisfaciem[us], si distinxerim[us] res, p[er]sonas & tpā. Rerum quas clerici possidere pōnt, aut sunt p[at]rimoniales, aut iure ecclīastico cedut illis. hec rursus. s. sunt possessiones ipse (vt aiunt) uel vsufructus. Quo ad p[er]sonas v[er]o clicorum quidam erant initiō Ecclē vxorati, quidā v[er]o ab infantia sacris ministeriis dicabant[ur]. Tpā aut triplicia sūt. sap. D. vsq August. ad Gregor. liberū erat. s. comuniter. s. separatim viuere. atqz ex eo tpē iis qui separatim viuebant portiō dabat[ur]. A D. Greg. qui fuit anō. 600. iam vniuersi reditus ecclīci epō & clicis sunt distributi, cū degerēt omnes in p[ro]priis domib[us].

1ª. con[clusi]o. ¶ His ita cōstitutis sit. 1ª. assōº. Potuerūt clīci in quauis tpōre dominium hēre rei p[at]rimonie, maxime v[er]o bonorum que ciuili iure ad eos spectabāt. Prob[atur] pro pars, nusq. n. cogebant clīci aduouendam paupertatē. cōstat pt[er]ea ex canone [a]p[osto]lico. 4. & aliis itē locis quos citauimus, in q[ui]b[us] p[er]mittit[ur] clicis bona patrimonialia possidere, atqz testam[entu]m relinquere cui voluerint. vt het. 12. q. 1. ex cōcilio Martini.

2. asso. ¶ ~~In prouentus v[er]o ecclicis vsq ad D. Aug.~~ In ecclicas possessiones

nusqz

~~nunquam habuerunt, sed neque habere potuerunt clerici dominium uerum poterant~~
~~non enim erant domini, sed dispensatores Ecclesie.~~

¶ In quantum uero ecclesiasticos, usque ad D. Aug. non habebant clerici dominium, ex eo uero tempore quo unicuique sua portio assignata est, iam habent in illa dominium. Hec est sententia Gratiani. 12. q. 2. c. cum perceptimus. usque ad finem illius questionis.

3. asser.

vide gratianum lege ab logum ... ecclesiastica ... clerici habent.

¶ Clerici tamen uxorati semper habuerunt dominium in sua parte. Id habet Gratianus eodem loco. Ex quo fit, ut si quisque ex clericis partem eam attigerit in qua dominium non habebat, faciende restitutioni fore obnoxium.

4. as.

¶ Inquiet tamen quisquam, an tunc temporis erat penes episcopum scilicet plena dispensandi omnes quantum ecclesie dominium? Dominicus Soto cum. S. affirmat. quia erat commissa bona omnia illa (ut ipse semper autumat) episcopi voluntati. quam ille non ex precepto populi tenebatur facere, sed ex charitate.

obiectio

Non possum facere satis hunc constat enim factam fuisse partitionem, & primordiis ecclesie, populo christiano sciente, & volente, atque ea lege Ecclesiastica bona episcopis commissa, ut quadripartitam illam distributionem faceret. quam satis demonstrauimus retro, ecclesie voluntate apientes. Atque hoc pacto satisfacio questioni ~~prime~~ quarte.

ERat .3. questio, an perseueraret partitio illa? Celebrata quidem est in Ecclesia plusquam ab hinc mille annos, ut ex locis citatis constat, neque ulla est scriptura, in qua sit abolita illa partitio. neque ullus est qui audeat dicere, fuisse abolitam.

An perseueret partitio.

¶ Sed ~~ecce~~ ecce dubium maximum, ubinam quod est pauperum pars peregrinorum & captiuorum? ubi etiam fabricarum templi nanque grauem patiuntur iacturam, quia sufficientes non habent reditus. Obmutescunt aduersarii. excogitant elapsus, sed non sunt honesti. Quare iam questionis nodo precipuo scholastico more respondeo.

¶ Si aliqua pars que ex populi voluntate, & ecclesie decreto ad pauperes, & fabricam ecclesie spectat apud clericorum reditus sepulta ~~est, restitui debet.~~ Hec est certissima & catholica sententia. & ex lege ... constat.

1. asser.

2. assert. ¶ Vehementissima est suspicio talem partem aliquam clericis fuisse interceptam. praeterquam enim quod sunt reditus eorum ingentes & multo maiores quam opus erat eorum stipendium, ptitionem fuisse constat, atque adeo non explosam ab laicis & quod plus non sine ea loquuntur simetis, & tamen timidus est S. T. in hac re, ita ut nihil audeat definire quare obsecro clericos in re periculosissima & quod fit cum iniuria pauperum & templorum, ut eleemosinis suam salvationem tutam faciant. D

3 ass. ¶ In bonis vero quae sunt stipendia atque sub onere, (ut in 2º genere quaestum dicebamus) clericis dant, ita potestatem liberam sunt clerici, ut ad restitutionem non teneant si forte illa prodegerint. Idem sentio cum D. Th. de bonis patrimonialibus. l. de iis bonis quae solis clericis dant, l. eorum dispensationi libere committunt.

4. ass. ¶ Clerici autem sua bona prodigentes (quaecumque illa sint) & in pauperes avari, ex natura rei mortale crimen committunt multo magis quam laici. ita tamen ut minus peccatum sit, ubi patrimonialia bona prodigunt; maius, si stipendia: maximum, si proventus qui in gratiam pauperum

Soto & fabricarum fuisse institutos est suspicio. / Generalis est haec assertio quam satis probat D. Soto lib. 10. q. 4. art. 3. fundamentum illius est, quod iure charitatis multo arctius adstringunt clerici quam laici. Primum omnium, quia sunt parentes orfanorum, mariti viduarum, & omnium pauperum & miserorum patroni, & patres. / 2º quia cum debeant procurare salutem spiritualem populi, propter quam sunt instituti, debent procurare media ad hunc finem necessaria, quae nunquam non sunt eleemosinae. / 3 quia tenent ex officio iuxta omnem legem spiritualem, & modestissime vivere. / 4. quia tenent bono exemplo aedificare populum. 5. & postremo quia sua avaritia & perfano vivendi modo populum Dei scandalizant, ne dicam destruere.

¶ Caeterum explicare, quando ecclesiasticorum proventuum abusus sit peccatum mortale, quando vero sit veniale, ad prudentiam & charitatem christianam potius spectat, quam ad eruditionem scholasticam. Hoc tamen admonuit S. Th. si defectus sit parvus; & bona fide, non est mortale. Sin magnus sit crimen erit. Cognoscere autem quando parvum, quando vero magnum sit peccatum,

ex circūstātiis omnibus pendet.

DIssoluet ex his oībꝫ qō alia, an cōsanguinei, affines, amici clericorum, & etiā hi qui cū clēricis ludunt, ad quos ecclīastici prouentus deuenerunt, pauperibꝫ .l. fabricis eos restituere teneant? Re. Si clerici tenent, tenent & ipsi, & cōtra. id vero est quā certissimū, iuxta factā definitionē, mortali crimine epōs ecclīcos peccare, qui ex ecclīasticis prouentibꝫ cōsanguineos ditant, & ad honores nimium euehunt. Qui plura de his videre cupit, legat Dōm̄ Sotū loco citato; legat Hadrianū proxime post disputōnē de vsura, in q̄ de restitutione bonorum ecclīasticorum. legat Hieronimū ad Nepotianū, & in cap. 3. Esaię. & cętera loca q̄ citauimus.

Qō de clēricis nō pstātibꝫ suū munus

EST ptēa q̄ alia grauissima, an clērici offm̄ nō pręstātes restituere debeant Ecclę oēs quos recipiūt prouent⁹? Digna qō quę hac tēpestate disputet, in qua cliā ecclę potius no cētes, q̄ ministrātes aut otiose pessus viuentes ecclīastica bona diripiunt.

Hadrianus

Hadrianus q̄ citata de restōne in corrolario eiusdem pme ad quęsitum, hęc pfert verba. Clericꝰ pdite viuens, & Deū cōtinuo prauis moribꝫ stimulans, aut offm̄ debitū pręter mittens, tenet restituere quicquid de bonis ecclīasticis expenderit. Potissimū hōīs argumē. hoc est. qui aliquid recipit pro cā quā nō pstat, restituere tenet, sꝫ clericꝰ ita viuens nō pstat cām, dant .n. benefª ecclīastica clericis, vt sancte corā Deo ministret. sicut in vtroqꝫ testamº cō mendat vt sancti sint Dei ministri. / Hęc opinio duas habet ptes. Prior asserit, clericos male viuentes, q̄q̄ offm̄ exequant̄ faciendę restitutioni eē obnoxios. Citat Hadrianꝰ. D. Hieronimū in illa vba Esaię. 3. popule meus, qui te beatū dicit, &c. dicētē, raptores sunt qui capiunt tēporalia, & nō semināt spūalia. Sed nō extant hęc vba apud Hieronimū. Refert in suam sniaꝫ Alex. Alensem .3. pte. q. 36. mēb. 5. art. 2. Sed neqꝫ id asserit Alex. neqꝫ sniaꝫ ~~Silvester~~ hac in pte Hadriani quisqꝫ ē theologis est amplexꝰ. & merito qdem. Primū q̄ cōsentire bt cū Vualdensibꝫ, qui pp̄ter pctm̄ mortale ptatem recipiendi bona tēpalia hoībꝫ adimebant. Deinde in innumeros scrupulos hoīes

cōiicer

conijcit. Postremo adversat comuni Eccle sn̄ie, imo & scrip-
turaz. que a ministris offm fideliter exequi tm posunt, inte-
riores autem Deo relinquentes. Quoad 2m v. opinionis
ptem, nullus est qui itm nō asseveret, epum & clericos offr nō
prestātes ad faciendum restitutionē teneri, fructuum eorz quos in-
terim recipiunt. Hic est euāgelicus tenor, asserens dignū ēē
operariū mercede sua. Repetit Paulus, presbiteros duplici hono-
re ēē dignos, qui in verbo laborāt, & doctrina. Ex qa ā 3rio
sensu validū fuerit atq. noluit D. Paulus ingenio nro id relin-
quere, sz subiungit; qui nō laborat, nō manducet. Est pterea
iuris canonici ploquium, beneficm dat pro offo. Pretª argumentū
Toto orbe cōsentiente, proventus ecclīastici stipendia sunt. Sti-
pendia autē propter operas tribuunt. Cōfirmari pōt hec sn̄ia
cōparationibus multis. Nōne restituere dz operarius, qui pro excolē-
da vinea, quādā sūma pecunie cōductus operas nō prestet. Hec
est sanctorz oīum doctrina. ~~Deū imm~~

Cōsectaria.

¶ Deū immortalem, quot pferri pōnt cōsectaria. Restituat epus
qui nō predicat. Parrochus qui populū nō instruit. Cano-
nici qui horas in choro nō recitant atq canūt. archidiaconus
qui nullā gerit pauperū curā. atq reliqui ecclīastici ministri,
qui honoribus exultant, & onera fugiunt. Restituant benefi-
ciorz multitudine onusti, qui in ecclesijs nihil operis prestāt.
Sed de hac disputatōne satis. Hec tm accipite, nos timide lo-
qui. Deus autē filios Levi colabit tanqz argentū, & in candelis
scrutabit. & videbunt insensati isti in die iudicij, quales mi-
nistros requirebat sibi crucifixus, & qua rōne volebat expendi
pauperum sudores suo sanguine cōparatos. idq credite mihi
brevi futurū, vt pp̄s dns in pristinū nitorē ecclām suam redigat,
adimplendaq cū illa sn̄ia ad ponti Romanū dicta, & tu petrus ali-
qn̄ cōversus cōfirma fres tuos.

¶ Silvester sn̄ia Clericus .4. q. 26. opinat, clericos qui licet nō in
ppa eccle in qua fructus faciunt, alicubi tm eccle ministrat, nō te-
neri ad faciendā restitutionē eorz fructuū qui tanqsi stipēdia vitē

sunt

sunt necessarii, quia seruit Eccle universali. Primo pia nō satis tuta.

Art. 6. Utrū teneat semp restituere ille qui accepit.

De circustātia psone. S. Th. differēs cū in art. 5. dixisset de psona cui facienda eēt restitutio, iam disputat de psona q restitutionē facere debet. quā disputationem in duas ptes distribuit. In hoc artº inquirit, an oīs ille qui accepit rem alienā. l. eam apud se retinet, restitutionī faciendę sit obnoxius. Rogatur in artº 7. an ille et qui nō accepit, neq rem hz restituere teneat? Utāut presentē absoluat qōnē, celebrē & magni momēti distinctionē cōstituit. Duę sunt causę ppter quas ad faciendam restitutionē quis qst valeat cōpelli. pma, qr rem hz alienā apud se, siue ipse eam surripuerit, siue non. Altera v, qr rem surripuit. l. accepit ab alio, siue hēat siue nō hēat. Acceptiōis rursus tria sunt gña. una acceptio est iniuriosa. altª honesta in utilitatē eius, ut quę fit p mutuū, l. cōtractū ciuilem. Alia honesta itē, sz ppria rei dnō utilis, ut qui ad rem asseruandā tanq depositarius eam accepit. — distinct.

¶ 1. asser. Rōne rei acceptę quiq rem alienā inuito dnō hz ream tenet restituere quamdiu eam hz apud se. qr tenemur facere equalitatē ex ui iustª ac pinde rē ppo dnō reddere, qm minus hz qr iustū est. — 1. asser.

¶ Qui v rem cū iniuria ppii dni surripuit, duplici nōre tenet restituere. tū qr rem alienā hz (ut pbatū est) tū qr iniuria affecit. Confirmat hęc qs posterior in arg. sedcōtra. nāquiq tenet satisfacere, tenet restituere. sz qui iniuriam intulit satisfacere tenet. pbat pt d. Th. ex cōparatione illius qui iniuriā recōpensare ~~tenet~~ tenet. — 2. asser.

3ª ass.

3. ass. ¶ Si quis aut rem accepit 2. modo, duplici item causa restituere tenetur. Et quia rem habet, quia quidem illius fides commissa est. Et quia rem accepit hac lege ut suo tempore redderet. Quia vero in hac assertione sermo est de acceptione in utilitatem meam, exceptionem facit D. Th. de qua retro dictum est. scilicet si quis in magnum incideret damnum, ut quia illius vita periclitaretur, si forte restitueret, restituere non tenetur.

4. ass. ¶ Si tertii generis sit acceptio; ratione quidem acceptionis restituere non tenetur. quia non accepit, sed potius recepit gratis faciendo. ratione tamen rei acceptae quia alienam rem habet restituere tenetur, ubi a proprio domino res exigatur. Caeterum si citra culpam res perierit, restituere non tenetur. non enim luere debet poenam qui culpam non commisit, imo bonum opus fecit.

arg. 1 ¶ In argumentis tres quaestiunculas absolvit S. Th. / in 1. inquirit, an qui rem quam surripuit forte amisit, restituere debeat? Respondet. Debet quidem, quia inaequalitatem fecit per acceptionem, et potissima restituendi causa est, illum qui minus habet quam est iustum, ad aequalitatem redigi.

2 ¶ In argumento 2. docet, quonam pacto citra infamiam fieri possit restitutio. nam ex natura rei, cum infamia restituentis non expendat.

3 ¶ In arg. 3. inquirit, si multi simul rem surripuerint, nonne omnes restituere debent? Respondeo. Tenetur quidem unusquisque in solidum. sed uno restituente, reliqui liberi sunt a restitutione, debent tamen restituenti partes suas compensare.

¶ Multa annotavit Caiet. in omnes fere huius articuli partes. Nos tamen ea explicabimus quam brevissime, quae magis necessaria fuerint.

¶ Circa duas illas radices restitutionis annotandum est 1. illum ad restitutionem ratione rei acceptae teneri, qui rem ipsam habet, scilicet quicquid illius, aut etiam pretium. Quacunque ratione illam habeat, absque ipsius domini voluntate, et absque iure praescriptionis. sive iuste sive iniuste illam habeat. sive contractu, mutuo, deposito, aut etiam gratis, dummodo rem alienam habeat invito domino.

Cir

¶ Circa alterā radicē est annotandū; nōīe acceptiōnis apud theos intelligi quācūq actiōnē, nō eam tm qua res aliena in tuam cessit ptatē: sed illam et qua dānū, iniuriamue intulisti, etsi nihil cōmodi ex eo tibi accesserit. vt si quis alienā domū incendat, aut cōtumeliam alicui inferat.

¶ Cæterū in tota hac disputatione meminisse oportet, bonā fidē et humanā ignorātiā hoīes saltem vulgares multū prodesse. Hi .n. sicuti excusant à culpa, ita et à restitutiōnis onere. v.g. Est hō popularis, qui rem emit à latrone, sed bona fide, qui tamē statim vbi nouit illū eē latronē, cogit illū vt redito precio rem sibi sumat. ille quidem nō est cogendus ad faciendam restitutiōnem. ita docet Theologorum pietas, ne hoīes inculpati damna sentiant.

¶ Circa assertiōnes. i.ª est quo. an ille qui rōne rei acceptæ restituere tenetur, nō tm rem, sed precium illius, aut fructus quos ex ea recepit, restituere teneatur? v.g. emi equum a latrone, restituere ne debeo nō tm equū vel illius precium, sed et vtilitatē quæ inde mihi cōtigit?

¶ Distinguamus primū de habente rē alienā bona fide et mala.

¶ i. asserū. Qui mala fide alienā rem possedit, si saluari velit, rem et fructus illius rei, deductis laboribus et expensis restituere debet. quia alienā rem habet. alienū aūt oē restituendum est.

Si aūt rem alienā bona fide possidebat. arbitratus eē suā, tandem vbi cōperit eē alienā, restituere debet. primū rē ipsā. deinde fructus illos quos ex ipsa re habuit, quibus factus est ditior. nō tm tenetur restituere fructus illos quos bona fide cōsumpsit, quibus nō est factus locupletior. / Probatur hæc asserū. ex lege. Itembene-uit. parag. preterhæc. digest de petitione hæreditatis. quo loco hæc sñia hēt expresse. / Est rō, quia .n. quis ex nā rei restituere tenebatur, et propter bonā fidē excusatur à restitutiōne, eatenus tm excusari debet, vt ipse nō sentiat dānū. nō tm vt inde tāta capiat vtilitatē, fiatque ditior. nā qui excusatur nō est premio afficiendus, sed excipiendus à damno. / Hanc assertionē Dominicus Soto multis illustrat exemplis. / Dixinus aūt in hac assertione

tione, si ex re ipsa fiat locupletior. nã si ppria via et industria quod ex industria p se lucratus est restituere nõ tenet.

obiect. ¶ Obiciunt quidam, ons esse atq pœnã grauissimã, si is qui bona fide emit a latrone ad reddendam rẽ cogi, et precium quod dedit amittere. qª nemo tenet restituere cũ da-

R. timẽ. nõ tñ dubiũ qn restituere teneat rõ rei acceptæ qi alienã rem apud se hỹ . . . eius rei b etiamsi õ signum, eiusmodi hões ptate fũ aut rẽ reddẽda cogi. siue rem ti-neant apud se; siue latroni reddiderint.

Y Ad Arg. b Rx. illã ppõs . neminẽ teneri ad restitutiones cũ p-prio dãno nõ eẽ accipiendã de ppria iactura, sed de piaculo vitã aut de dãno quod rõ restitutionis alij põt inferre.

¶ Circa asser. ~~ nõ est qd dubitem.

Qõ. ¶ Circa. ~~ b est curiosa qo, si qs bona fide a latrone emit, atq rem alteri vendidit, pgressu t̃pis sciat rẽ illã fuisse alienã; tenebit ne emptori preciũ reddere, atq rem pprio Dño! Et est rõ dub. qi nec rõ prescriptionis, nec rõ rei ac-ceptæ vr iste restitutioni obnoxius. Neq .n. rẽ accepit a dño, nec illã recipit.

Y Dõ Soto tendet. si emptor cõpareat, reddat illi preciũ, et rẽ Dño. tenet .n. venditor simul facere ~~ictus.

Y 2º. asserit. si emptor nõ cõpareat, ille qui primũ emit a latrone bona fide, in foro consciẽ restitutionẽ facere non tenet. qi nulla radice restitutionis adstringit.

¶ Hec tñ dõ Soto senta si accipiat de eo hõie apud quẽ nõ manet preciũ, nec precio factus est ditior. l. qui rem dã-no dedit, excusari põt a restitutiõ ppter bonã fidem. / Cæ-terũ si manet preciũ apud illũ, nondum .n. bona fide con-sumpserat, cur nõ tenebit ad restitutionẽ rõne rei acceptæ! imo sufficien, ad restitutiões rõ acceptiõis simplr teneri. qi alienũ recipit. nec .n. dominiũ in altũ trãsferre potest. Atº huiusmodi qõ nõ põnt exacte definiri, qin nõ satis costat an principijs rõ in eis cõpetat. sed circũstãtiæ spectãdæ sunt.

oiui

¶ Quaeritur tandem statim altera q[uaesti]o circa in eodem euentu, q[uan]do s[cilicet] rem
a latrone bona fide emptam, bona et fide alteri vendidi
postea u[ero] scio rem e[ss]e alienam: scio item rem illam a p[ro]prio d[omi]no igno-
rari, an teneat reuelare d[omi]no, rem suam, apud aliu[m] quendam
retineri?

R[espondi]t fere uniuersi, nequaquam teneri illu[m]. q[ui]a licet cu[m] p[er]se-
uare se indemnem, qui bona fide emptor est. q[uia] si meo euentu
rem reuelaret, cogeret pretiu[m] quod latroni dedit amit-
tere.

Hec q[uaesti]o ex g[e]n[er]ali illa q[uae] pendet, q[uan]do quis teneat reuelare alt[eri]
quod ex p[ro]prio dedit ei... Interim u[ero] ex q[uo] p[ro]xima s[ecti]o constat, il-
lu[m] teneri ad restitutionem, qui rem alienam alt[eri] vendidit, illo
cui vendidit comparente, ne contract[us] sit inualidus. [illegible]
illam q[uae] sent[entia] si timeat de damno emptoris, reuelet; sin
secus, reuelare non tenetur. q[uod] q[ui]d[em] me vehementer urget, ut re
p[ro]pria sine culpa q[ui]sq[uam] careat, q[uan]do potissimum restitutio[n]is ra[ti]o
tacet, ut equalitas fiat ei qui min[us] h[abe]t. [illegible] aliena om[n]i
ratione est restituendum.

¶ Definimus ex eadem doctrina q[uaesti]o[n]es alt[eram], Mercator
ex ignorantia inuincibili iniqua[m] contract[us] fecit, ex quo mul-
tu[m] est lucrat[us] [illegible] deprehendit postea usura[m] re[m] fuisse [illegible]
illam, tenebit[ur] n[on] usuram tantum restituere, labores et expensas
deduces, an forte usura[m] o[mn]es, et quicquid per eam p[ro]pria
industria lucrat[us] est. Referunt [illegible] opinionem aiunt fra-
fuisse, cis[que] de victoria tali mercatori suasisse, q[uia] bona fide
[illegible] est, ac p[ro]inde potest se indemnem seruare.

Melchior Cano [illegible] huisse sent[entia] dicit. / docu[m]
Soto [illegible], satis est si usurariam pecuniam restituat,
non est nec[essari]o id restituere, quod p[ro]pria industria est assecutus
industria n[on] non est alterius, sed eius qui eam apposuit.

¶ His addubitamus [illegible] explicaui[m]us, multa
[illegible] definiri, si quis legat in p[ro]p[ri]a eaque diximus.

q[uo]d de mercatori

[illegible] Victoria.

Soto.

quis

quis .n. pot oes enumerare, cu sint innumeri & quasi difficil-
limu referre. Satis est prudentia vniuscuiusq generalibus instrui.
¶ Est tu circa eandem .27. assertionem quaestium, quo in canonum jure
pacto dicat D. T. illum qui mutuum amisit, ad restitutionem te-
neri, cum in lib. 3. decret. titu. 15. de comodato cap. primo
Gregorius .9. definiat, qui sine culpa ulla comodatum amisit,
restituere non tenetur.
¶ Respondetur .... discrimen inter mutuum & comodatum
in mutuum transfert dominium, & satis est si res in specie red-
dat. in comodato vero dominium non transfert. & eadem res est
reddenda. Quare res mutuata simpliciter perit pro domino &
res etiam accomodata. Ex quo fit, ut qui res mutuo, quod
dignum est, restituere tenetur ei a quo accepit. Qui comodavit vero
quod dominus est adhuc rei comodatae, si forte res perit, sine ulla culpa
eius cui comodavit, rem simpliciter amittat, neque alter restituere
tenetur. Si vero ille cui factum est comodatum culpam habet, levem,
partem rei amissae restituere tenetur. Si gravem culpam, totam rem
restituere debet. quia in illius gratiam res est comodata ac perinde ex
iustitia tenetur illam restituere. quare de levissima culpa
etiam tenetur. Ego vero inter mutuum & comodatum nullum
reperio discrimen. nisi forte per mutuum intelligatur illud contractus
illud, ubi res una pro altera datur, ... tunc
etiam mutuum in res usu consumptibiles maxime competit. in quibus
quod mutuatur, vere transfert dominium. Comodatum vero ad res
quae non consumuntur usu magis refertur.

CIRca con. 4. ... intelligendum est, illum hoc loco depo-
sitarium appellari, qui mercede ad rem servandam conduc-
tus est. tunc .n. iuxta ... nostros, rem custodire tenetur, adeo ut
etiam sine ulla culpa si res perit, eam restituere teneatur. hoc
autem loco eum hic depositarium intelligimus, qui in alterius
gratiam sine ulla propria utilitate rem servat. qui quidem nisi in
gravem culpam incideret, restitutionem facere non tenetur sicut

de finitum

de . . . . .

in argu. 3. confirmat assert. hac doctrina illa circum=
tantia que sidasit, ē contra rōnē jp tibi necessario apponeda ē. altīni

Animaduertere oportet in pma sancti thoi assertione se=
tentia illa quicunqz tanet statim exire a peccato
atqz proinde statim restituere tibi modis accipi posse
duo m. ut quis reponat indiuina amicitiam et id
ē manifestū. alterom. ne augeat peccatū et id etia
ē notū. auget n. culpa indies dū m. peccatū nō
nisi ejus alio m. ne committas peccatū nouū de quo
habes nō penitus. tū quida apud theologos uasdū
xone nō aduenire pctū nouū nisi noua actione addas. l. interna l. externa.
quit n. fuerint male actiōes numero distincte de retina
da aliena reitat exunt peccata. et hoc priimu sensu
sanctus videt. De hac re Dōr Soto lib. 4. de iust. & iure q.
7. ar. 4. dub. i. post ... expōnes

Animaduertendum est praeterea in eadem assertione, restitutionem statim faciendam
quo ad interiorē actū simpliciter sine ulla exceptione esse intelligen=
dum. quo ad exteriorē vero (ut bene dicit loco nuper citato Soto)
nō mathematicē sumendum esse accipiendū, quia ipsa n. circustatia
tpis infringit rest. (ut aute dicit S. Thomas 7) prudentia nō sit relin=
quenda, sed lege sit constituta; At vero lex intelligenda ē, quam
comode fieri pot, et aliqs nō tollet ipse rei dno arctissima illa
obligatio. / Ex quo fit, si ipse dnus vel expresso. l. tacito consensu
... permittit, ad faciendam statim rest. debitorē nō tene=
ri / ... ito si teneat ipse dns ex charitate & equitate
in dilatione consentire. / Pret. si aliquis ca. iusta debitorē
excuset. quod si ita expedit Reip. ut miles in bello qui arma sub
... quo bellū sit confectū, ad restitutionē nō ē copelle=
dus. Vel si expedit ipsi dno. in quo n. est, furioso ensem resti=
tuere ... Vel si valde nobis expediat. ut si ipse acceleraria

rest.

restº quia famā perderet differat quousque sine infamia restituatur. Hic et alias [illegible] docuerit prudentia, differri pōt per aliquod tps restitutio.

¶ In [illegible] assertionis, et in arg. 2 [illegible] illum [illegible] petit, [illegible] nō pōt restituere, nō teneri expresse [illegible] dilationē. Quare quod in arg. 2 [illegible] salubre [illegible] cū [illegible] possit, [illegible] petere teneri, [illegible] sicut in petenda remissione [illegible] liberaret [illegible] dilationē concedat.

Sco. Secundo [illegible] q. multi sunt digne [illegible] cū [illegible] familiaris [illegible] quisque restituere teneatur. [illegible] de [illegible], alijs difficilis, et quod [illegible] nō satis [illegible] a Scoto, q. dist. 15 q. [illegible] Mathina, codice de rest. [illegible]

1 opiniō ¶ Quidā dnt, tm ob extremā nēitatem excusari quemque a rest., si [illegible] accipe possumus: quod retinere [illegible] cū [illegible]

2 ¶ Alii nō tm extremā nēitatem, sed et gravē a rest. liberare asserunt. nā nemo tenetur magnū malū pferre, ppr proximi utilitatē. hoc n. eēt, proximū magis quam seipsum diligere.

3 ¶ Alii v. aiunt, expendendam eē utriusque creditoris et debitoris nēitatem. atque ei subveniendum, qui iuxta legem rōnis magis egeat. Itaque si maius sequatur detrimētū creditori, si nō fiat illi restitutio, fiat et cū detrimēto debitoris. sin minus, servet sibi debitum (quātū fuerit illi necesse) debitor ipse.

Mathina ¶ Ioānes a Mathina loco citato multis rōnibus, et iuris canonici locis cōtendit, iniuste retentorē simpliciter teneri ad faciendam restitutionem. nā quēadmodū iniuste capta gravissime peccat, ita et iniuste retenta. Quod si ppr nēitatem aliqd pōt sibi retinere, tātū licet, quātum ex iure eleemosinae

... de reg. ...

... secundum ... atque id nō dj ab uno tm surripere; sed ab
eis presertim ad quos spectat magis erogare in illa aliena fini,
petere debet ... Affert ex lib. 5. decret. titulo. 18. de furtis cap.
si quis. & tit. 19. de usuris cap. cum tu. ... quib. locis a summo
pōti. definit, rem furto. l. usura sublatam restituendā eē
personis, ... nihil propter id debitori maneat. ...
... cap. exit ... definit ...
... appellat,
vel humili mendicatione, l. libere oblatione. ... manuum victum querat.

Dn̄s Soto Caietanū secutus in comēt. de nōnulla illa sive iactura in
quam restituens incideret, ita distinguit: vel est iactura ipsius
rei, l. lucri cessantis, l. damni emergentis. Est tamen ... — Soto. i. con.

Propter iacturā ipsius rei nō liberantur quin ... rest. ... furto sublata magni est valoris, ac subinde perire nō deberet
ipsi furi, a restitu. fur liberaret, melius eēt maximū furtū, q̄ leve
cōmittere, quod est absurdissimū ...

Pbn̄ demonstrat asser. ... , ubi ex diuina lege ... li p̄uilegio nō exaltat, equalitatē facere, & tanto magis,
quāto maior est inequalitas.

2a. asser. ... ratione lucri cessantis ipse fur, a rest. liberat, — 2.
quod ex eade demōstrōne constat. ... lucrū illud ...
proprie cessat dn̄o ipsius rei, aut bonū ... negotiab., cū potius proprius
dominus ... negotiatus ... magis ... qui
detinet alienā rē, & lucrū illius.

3. ass. ... iactura & ... sit ... magna ...
... sunt ... quam ...
res aliena ... cessit ... l. for
... bonæ fidei. ... qualitas ...

quo ad generis nobilitatem, quo ad famam, quo ad familiam et alia
huiusmodi. Postremo inspicienda sunt effecta, quae si fiat resti-
tutio vel non fiat, vel scandalum vel discordia subsequetur, si quae maiora
et tam gravia futura sint, nec ne. Quibus omnibus prudenter
et Dei spiritu perpensis id decernet confessor vel theologus, quod cum chari-
tate et aequitate est magis coniunctum, deo et homini magis congruum,
v.g. si vir illustris cum sint multa sua aliena bona, bona
fide comparata possidet, quae si restituat in integrum, vel fama
periclitabit, cum creditor illis bonis non multum egeat, satis est,
si paulatim, et per partes, et quasi ex fructibus rei restituat. Caeterum
haec omnia describi certis regulis non possunt. christianae prudentiae relinquuntur.

Dub. Quaeritur [illegible] qui bonis cedunt, ut subinde in carcere
maneant liberi, tutam habent conscientiam. D. Soto sub
[illegible] quibus a [illegible] cedunt, duo sunt hominum genera qui debent pecu-
niam. quidam dolo et fraude credito res accipientes alienas
occulta [illegible] latrocinio paupertatem fingunt. Alii vero
temporis successu in paupertatem deveniunt [illegible].

1. ass. [illegible] cedat bonis non est permittendum sed
tamquam latrones puniendi sunt. [illegible] lex quae id permittit, [illegible]
miseros permittit, qui solvere non possunt, ne in carcere pereant [illegible]
[illegible] legis (ut aiunt) [illegible] lex [illegible]

2. Qui tamen bona fide negotiant, humanis tamen calamitatibus [illegible]
in paupertatem devenerunt, tuta conscientia bonis cedunt. et haec lex
in codice qui bonis cedere possunt, ideoque consentit [illegible]
et ratione confirmatur. non enim relinquit alia via, qua possint pauperes
divitum tyrannidem evadere. cum ex divina lege teneantur divites
non tantum pauperes non detrudere in carcerem, sed includere ex tyrannide.

¶ Quod si quis [illegible] quaerat, an isti qui bonis cesserunt ad
pinguiorem fortunam devenientes teneantur restituere cum aliena,

ipsa lex respondit teneri. ratio que probat, qr equalitate facere tenemur quoad fieri possit.

EST secunda questio huic persimilis, cum statim facienda sit restitutio, iuxta quem valore fiat? cotingit n. rem dnj est apud fure pretio maiore fieri. l. minore. atq id vel retinetis industria. l. culpa. l. casu. De quo quaplurima dixi se de restitutione qone. 6a. Quidam asseverat, faciendam ee restitutione secundum meliorem statum, quem res sublata habuit, qr res est restituenda meliori mo q fieri possit, vt semper in proprii domini comodum cedat. nisi propria fortuna in culpa fuit ne proprius dominus rem reciperet.

Cęterum hęc opinio facillime improbatur hac ratione, tantum tenemur ex iustitia equalitatem facere. fit autem equalitas si tantum restituamus domino, quantum ipse esset habiturus, si furtum non esset commissum ei.

Alii vo rem distinguunt in vsu consumptibilem, & no consumptibilem. Si primu, rursus distinguut. vel dns erat servaturus apud se rem, vt comodiori tpe venderet. l. statim erat venditurus, siue distracturus. aut consumpturus.

est .1. assei. Si servaturus, tatunde est illi restituendu, quatum res erat illi valitura tpe quo venditurus erat. pro vt ex humana prudentia verisimiliter colligi possit. / Si venditurus statim, id restituat, quod tuc pretij res valebat, qu e furto sublata. Si aut res sit no vsu cosuptibilis, distinguendu e rursus. vel est facta melior apud fure. l. deterior. 1a. assere.

2a.

Si pretium succrevit industria furis, est. 3. assei. redat re, deductis laboribus & expensis. si facta vo deterior. rursus distinguit. l. idem cotingeret et si apud proprium dnum eet. l. fur fuit in ca. Si illud, est 3

assei. 4. satis e si rem ipsam redat. / Si vo furis culpa id est effectum, e .5. ass. no tm rem debet restituere, sed et pretio datu defectum quem res est passa supplere. 4

Omniu asseinu vna est ro. s facienda ee equalitatem. que fit

Ipsi tamen domino reddat, quod revera ex proprie sublatum est.

¶ Sed neque haec opinio quibusdam placet. Imprimis a Ioanne a Medina multis locis iuris canonici et multis rationibus et civilibus. fateor quod praefatam opinionem absolui ab hac opinione. iniquum est enim dicere, si quis mihi equum esset furatus, qui centum valeret aureos, essetque equus apud illum naturali decursu mortuus, ad nullam illum teneri restitutionem.

4a opinio ¶ Medina ipse notat 1. in restitutione facienda tria esse consideranda: res, fructus rei, et interesse quod aiunt. hoc est lucrum cessans, vel damnum emergens. De fructu sit 1. assertio. Fructus naturales quos res ipsa esset proprio domino factura, restituendi sunt. nam ad quem spectat res, rei etiam fructus spectant. non ergo aliter fiet aequalitas, nisi fructus restituantur.

con. 1.

/ De interesse vero, hoc est utilitate sive damno quae subsequi possint proprio domino, quia res illa est illi sublata, est 2. assertio. Etiam tenetur

2

ad interesse restituere. quoniam ea utilitas rem ipsam sequitur, et damnum in culpa furis perficiat. ¶ Quod si de re ipsa sit quaestio, sive sit res consumptibilis, sive non sit, multas quaestiones facit iste doctor. vel enim res eundem semper retinet valorem, vel est facta melior, vel deterior, vel consumpta est, vel periit. / Rursusque fieri meliorem aut deteriorem, furis culpa vel industria, aut absque illa contingit, apud quem usque res esset. / Postremo vel esset res vendenda a proprio domino vel asservanda. / Quibus omnibus constitutis est assertio. Ubi res eadem extat, eadem est domino reddenda, ita enim fiet aequalitas, si aliena res proprio domino reddat. / 2a ass.

3

4 ~ si eundem semper habet valorem res, satis est si ipsa reddat. / 3a.

5 ~ Si furis industria facta est melior, deduci debent labores et expensae. non enim quisque cum alterius iniuria ditari debet: (loquimur autem in foro conscientiae. in foro enim exteriori furi pereunt, neque non deducuntur labores et expensae. quia leges humanae ut a furtis homines arceant, non solum aequalitatem faciunt, sed culpam etiam puniunt.

6 4a. ass. Si res est facta deterior, atque id culpa furis rem illam domino servaturi, et rem et pretium defectus debet reddere propter aequalitatem. / 5. ass. Si sine culpa furis, cum adhuc a domino esset

7 servanda, satis est, si rem ipsam restituat. hac enim ratione integram

facit

faciat æqualitatē. ./. Si aūt dñs rei rem eēt venditurus, reddat fur pretium illud, quo res eēt distrahenda à dño, siue sit in culpa, siue nō sit inculpa, qđ res facta sit deterior: tunc.n.faciat æqualitatem, qū reddat dño vtilitatē quam ex re sua eēt accepturus. ❡ 7. ass. Si aūt res periit apud furē, quæ eadē nō apud ipsum dñum eēt peritura, satis erit fructus & interesse restituere.

6ᵃ.

9ᵃ.

❡ Nō caret hæc qōnosinis difficultatibus. At uō satis ē viro Theo. in re morali aliquot excepisse regulas, ne temerariū ferat iudiciū. Porro præcipua rō spūs dñi handa est. sine quo in tā variis rerum euētibus rectus eē iudex nemo poterit. Nos aūt in huius gnis qōnibus tā multa diuersa placita recensimus, vt haberes multa exempla, quibus pares industriā ad reliquos euētus discernendos.

Tertia qōē, an satis sit, ei qui morti pximus ē, restūs testamē præcipere, uel teneat̄ ipse restūs per se facere, si cōmode possit ante mortē?

Siluester. Ṽbo Restitutio. 5. q. 7. simplr pnūtiat, illū qui cōmode pōt restituere, & testamēto rem relinquit, in malo statu discedere, neqꝫ eē absoluendum. refertqꝫ in hanc sniam doctores alios. Probat ex cōstituta snia. qꝛ sub pœna pcti mortalis tenet̄ statim restituere quā pmū cōmode possit. Argumentat̄ etexindiciis. nam ille ppositum restituendi nō hꝫ. qꝛ si habet & pōt, cur nō facit? item experti sumus vt inplurimū, ab hæredibus nō sine lite aut dilationibus, atqꝫ creditorum incōmodis restūs fieri. imo & ego ipse expertus sum, cōualuisse ægrotū, noluisseqꝫ postea restituere. qꝛ ex testamē nō pōt p iudicē ad restūs cōpelli. Quare theologis cōsulo, vt hæc apud populū cōcionent̄, faciendam statim restōm quā pmū fieri possit, siue rei male sublatæ, siue vltra cōstitutū cōtractus terminū retentæ, sub pœna pcti mortalis. Quāqꝫ nō ignorē, talem cōtingere posse euentū, vt satis sit testamē præcipere restūs, si hæredes sint iustissimi. si q testamētū facit, ~~in~~

Silvester.

p

u Ihs.

p̄mū est ad deū conuersus. & satis est illa hora cōfessionis faciende & fletibus uacare. /

¶ Hec habuimus de rest.e dicenda. multa alia dici potuerant, sed que apud viros doctos, conspicua legi poterunt.

finis qōnis. 62. de rest.e

Laus deo op. max.

definita ē lib. 3. decretal. tit. 16. de deposito. c. 1. & 2. / prob. aut utraq. ps, q. restituere nō teneat, si leuē tm̄ culpā commisit. hoc veluti poenā stabilit. grauē pen̄a nōluat qui alterius utili- tati, nō ppriç opaz nauās leuē culpā commisit. Q aut resti- tuere debeat, si grauiter fuit negligēs in re cōseruāda, ex regula iuris cōstat. cām dāni dedit. qui q. commisit culpam, lenitur penas.

Confi. utraq. ps. q. in leui culpa nō fit trāsgressio iust.e, sed ppt charitatē tm̄ egit. In graui v. iust.a est trāsgressus.

ADdubitat circa. 3.am & 4.am asser. quidnam accipiendū sit per leuē culpā & grauē. Dom Soto ait, nō eē accipiendū p. tm̄, veniale & mortale. sola. n. (inquit ille) culpa mortalis ad restitu.ēs faciendā hōēs pōt adstringere. nam à venialib. tx. quisq. liberari pōt. Quç sit igr̄ leuis culpa, quç grauis, ex circustātiis expendendū ēē.

Pōt improbari hçc opio. sçpe. n. culpa venialis in hoīb. nata negligentib., ad faciēdā restitu.ēs illos adstringi. ut exiisq̄ in foro exteriori cōtingūt didicimus.

Quare interrogōni huic ita satisfaciē. Expendendū ē primū qualē diligentiā in re cōseruāda quisq. adhibere debeat. à qua diligentia si multū abfuerit, grauis erit culpa; si pārū, parua. Porro quanta sit diligētia prestāda, gnā- li regula describi nō pōt, sed circūstāt.ç hç tm̄ uerse à diligen viro prudenti sūt expendendç.

Circa assertiones. 2.am 3.am & 4.am addubitat Caiet. cur nā d. Tho. prçtermiserit alios quosdam acceptionis mōs v.g. donationē, abductionē, & si qui sūt alii.

Rndet Caiet. mōs tm̄ simplices à d. Tho. fuisse enume- ratos. q. connexa est restitu. donationi aut restitu. annexa nō ēē. cōductio, mixtū quidam est modus. qpp. in promptu erat dicere, potissimos mōs ex q. h. cçteri facile cognoscunt, à d.T. fuisse explicatos. Hactenus de assertionib.

Circa

CIRCA primum arg. s. Tho. addubitari solet, an teneatur quis restituere cum periculo famae propriae. Merito dubitamus, si in expendas, restitutionem esse actum iustitiae, actio honesta et iusta nunquam est praetermittenda. / contra vero ordinem videtur praetermittere, qui maximum sibi nocumentum inferat, cum per infamiam vt alteri rem bonam, scilicet bono conferat.

v Caiet. primum ait, fieri non posse, vt nulla omnino quis restituere possit, si incidat in infamiam. possunt enim multi modi excogitari. Quod si in has angustias quisquam redigeretur, vt nullo modo sine infamia satisfacere possit, est sententia s. Tho. Caietani, nullus tenetur ad restitutionem cum infamia aestimationis eiusdem rei, ultra infamiam s. / Verum quoque assertio satis iustitiae, qui tenetur homo facere aequalitatem quo ad poterit. v. g. si illi cui tenebatur restituere vel per honorem, l. fauorem, l. donationem, vel per contractum, qui in alterius vtilitatem maxime cedat, satisfacit. / Priorem partem demonstrare sibi videtur hoc argumento. nemo tenetur ad resarciendam rem inferioris ordinis cum damno rei superioris ordinis. porro fama multo praestantior est quam diuitiae.

v Dominicus autem Soto diuersum sentit à Caietano. ait enim pretium famae cum iniuria et damno quod datum est esse conferendum, et expendendum esse, vtrum sit maioris momenti iactura famae, an rerum? Maxime vero si fama potest facile recuperari.

¶ Conciliari possunt doctores isti / Thomas Caietanus ex natura rei loquitur. Dominicus Soto circumstantiis et virtutis. Nihil autem vetat (vnde virtutibus saepe philosophamur), actum minoris virtutis ex circumstantiis illi accidentibus esse praestantiorem actum maioris virtutis.

¶ Quaero an mulier filium habens ex adulterio, suum crimen detegere teneatur.

alterum q.

An [illegible] multa difficultas in hoc arg. excitatur, an mulier filium habens ex adulterio .i. suppositium ut maritum fallat, crimen detegere teneatur, ne aliena hereditas illi contingat?

¶ lib. 5. decr. tit. 38. de penitentiis et remissionibus, cap. Officii. quod est .9. papa huic questioni respondet, non esse tamen mulieri penitentiam denegandam, si ex timore crimen suum detegere nollit, sed competentem satisfactionem esse illi iniungendam. presertim si hereditas illa peruentura esset ad alios a marito alienos.

¶ Non sunt contenti Theologi tam breui definitione. sed rogant rursus, an simpliciter sit accipienda illa pontif. sententia, an conditiones ulle sint ei apponende?

¶ Huic questioni Ioa. Scotus in .4. dist. 15. q. 2a. in solut. ad arg. qui. Rx. refutatis primum duabus opinionibus [illegible] asserebat, suppositio reuelandum esse crimen [illegible] alieno cederet hereditati. Alt(er)a vero, reuelandum [illegible] [illegible] mulier illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] filio [illegible] ecclesiasticis contentus stipendiis, a paternis bonis abstineat. Sed quid si non succedat ex voto? Excogitent (inquit) alii modi: ita ut saltem ei filio qui suppositus est .i. suppositius, tamen remaneat ex hereditate id, quod ad transigenda vitam sufficit [illegible] v.g. ut si [illegible] legatum per .i. donationem .i. emancipationem reliqui filii sint multo ditiores.

¶ Eadem fere est sententia Thome Caiet. in summa verbo adulterium. ubi primum decernit, non tamen adulteram, sed et adulterum ad hoc teneri, ut quicquid damni veri heredes acceperint, ex propriis bonis

perficet. Duo tamen sunt observanda, ut sit casus in quo [illegible] est, ne sit illa fama vel vite periculum. Probatur hoc argumento: sicut cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam & libertatem, ut satisfaciat debito pecuniario, ita neque famam, que sunt bona altioris ordinis quam pecunia. Alterum est. Si ex revelatione criminis neque vite neque fame periculum timeremus, adhuc intentandi sunt alii modi satisfaciendi. Quod si nullus occurrat, rursus indagandum est, an profutura sit veris heredibus illa satisfactio. Si non sit profutura, nullo modo detegendum est crimen. Si tamen cum universis quas notavimus conditionibus aliquam utilitatem speremus, licebit tunc pius eiusmodi mulieri crimen detegere.

3. opinio — Hadrianus in materia [illegible] deest in fol. ad 5.: distinguit: vel mulier illa habet bona propria, ex quibus restituat heredibus: vel non habet, neque potest illa via restituere. Si primum, restituat, neque se infamet. Si alterum, vel sperat quicquam se profuturam heredibus ex criminis detectione vel desperat. Si desperat, tegat crimen, ne sit proprie fame prodiga. Si autem sperat, utatur primum honestiori medio, nempe ut vel per se vel per tertiam personam intermediam maritum suum hortetur, deprecetur, ut remittat illi certis bonis partem quam eis debitum. Quod si modus hic non bene cesserit, detegat (inquit) crimen. [illegible] nequaquam passuri, ne proprii [illegible] rei heredes iacturam faciant. Porro arbitratur Hadrianus saepius posse contingere, detectionem criminis veris heredibus esse utilem.

Soto. — Accessit Dominus Soto huic opinioni, ita tamen, ut illam partim moderetur, partim improbet. Moderatur quidem, dum non simpliciter pronuntiat, detegendum esse crimen, ut liberandam esse famam adulterae cum iactura quam veri heredes faciunt. Sed iuxta utriusque conditionem & qualitatem esse discernendum, ita ut maius malum vitet, & minus permittat. Ceteris tamen paribus (inquit Soto) melior est legitimi heredis conditio. Improbat autem Hadrianum qui censuit, sperari posse saepius ex criminis detectione utilitatem. id enim contra experientiam [illegible] nec sperari

dest

[illegible] detectio, nisi qui probari pot in iudicio, tpe quo filius ille genitus fuit, [illegible] aut no accessisse ad uxorem. Aliud diggestus; ut de iis qui sunt sui iuris. l. alium [illegible] filium, [illegible] est, filium semper presumi verum filium, qui est in domo parentum, qui no probat adulterinus. // Et cofirmat, quod neque filius tunc [illegible] credere tenet. imo suspicari ce infamem, & male affectum erga illum, qui turpe facinus sibi imponit. Ex quo colligit [illegible] [illegible] posse necessitate detegendi crimen [illegible] Hactenus de [illegible]

cof. cofelt.

Dubitatio

¶ Ceterum vir acutus [illegible] rursus an cobrgere posset, ut filius [illegible] fidem facere teneat, & quid pt tunc tpus filius ille [illegible] Rndemus, talem posse [illegible] ca[illegible], & vehementem persuasionem & cofirmationes, ut filius credere teneat. / 2^a. dicimus, relinquendam ca illa hereditatem, nostrum ex conscientia, quia ex [illegible] lex no priuat illum hereditate antequam probet adulterinus, ex quo est, quod presumit illum ce verum filium. quare & legis [illegible] & [illegible] hereditate priuatus est censendus.

obiectio

¶ Quod si quisque obiiciat, nonne satis est, si pr costituat illum heredem? quemadmodum si quisque ex ignorantia a me neque deceptus, p me ipsum, neque p alium meo noie, arbitratus me ce filium, aut consanguineum illius, instituet me suorum bonorum heredem. tunc [illegible] iuste retinere possum ego hereditatem // Huic arg. [illegible] [illegible] in [illegible] satis ce certum, quod in simil. asserit. Si ex circumstantiis [illegible] cavendum est. Preterea rndemus, multum sub ea casus in filio adulterino, qui no in alio. Est .n. in adulterino manifesta iniuria. iniuriosa deceptio. & preterea inuitus prorsus illum efficit fictus pr. si .n. sciret filium ce adulterinum, explodaret omnino. In [illegible] v alt^o ipse voluit, & sua se culpa decepit.

Re.

Resolutio qonis.

¶ Haec sunt igitur opiniones que circum ferut, & aut forte & alie. [illegible] hec quod in dist. 15. quarti a cunctis disputat theologis. Colligere aut possumus nos summatim theoremata hec. 1^a. procuret mulier quo ad fieri possit honestis rationib, citra infamiam & scandala, ut veri heredes nullum faciant, aut saltem nullam iacturam rerum. / 2^a. Absurdum est, quod charitatis & iust^ae

crimē pdere vbi nō sperat vtilitas. / 3m. etsi quicq̄ speret vtilitatis, fere semꝑ nō est detegendū crimen [illegible] rei maioris momēti [illegible], q̄ res pecuniaria, & multo plura [illegible] mala timēda sunt ex detectione criminis, q̄ ex [illegible] hereditatis. [illegible] si cōtingat cuiꝰ qui sua grauitate nos deterreat, q̄ periclitat̄ pro genitura magni momēti, [illegible] possint eā legitimi heredes, vt bene dicit Siluester [illegible] adulteriū q. 1. [illegible] cōsulendꝰ [illegible], imo & summꝰ pontifex si sit necesse. cōsulendi viri sacti, prudētes & eruditi, & orandꝰ Deꝰ vt aperiat nobis sua voluntatē. nō n. decet Theologos regulis quibusdam praescriptis [illegible] adstrictos; sed alterius maxime diuinis respōsionibꝰ. neq deserunt vnq̄ hac in re vbi submissi.

¶ Ex hac doctrina facile exponit̄ cāꝰ illud Officii, loqt̄ n. papa de nō rei, atq vt inplurimū. ex nā. n. pferēda ē fama diuitiis. & fere semꝑ ē inutile crimē detegere.

Qō an cū picl̄o vitę.

QVeritur alt. qō, vtrū cū periculo vitę teneat̄ adultera crimē reuelare? / Decernunt oēs canonistę, nō teneri. & hęc ē theologorū sn̄ia, quā excipiat Dꝰ Soto [illegible] illū, in quo si crimē occultet, regnū integrū ad aliena doma deferet, [illegible] mala. Cęterū in cuiꝰ (vt diximꝰ) maxima cōsultone examinādū sit.

Qō de adultero

QVando vº de adultera & supposito filio disputauimꝰ: par erit vt de adultero, atq de eo cuiꝰ ē filiꝰ suppositiꝰ disputemꝰ. an sit illi ad salutē necium, marito adulterę, heredibusue illiꝰ, [illegible] id reddere, quod in alendo alieno filio impēsum est. / Primū. n. vr̄ hac lege teneri, qui cām dedit, ex qua secutū ē dānū illud. ✓ cōtra vº si ipse nihil suasit, neq decepit maritū, l. heredes, cur tenebit̄ ad restitutionē, qui neq alienū surripuit, neq retinet.

Soto ip̄a sn̄ia rō. 1.

¶ Rndet qōni huic Dꝰ Soto, adulterū a restōne liberās, / 1. qui nō tenet̄ adulter filiū pro suo here. At vº hi nō diffitetur, tam [illegible] posse ē adulterā, vt ita frustra suspicamur de illa, fere semꝑ res nō ē minꝰ q̄ [illegible].

Alterā addit rōs. qī est adulter cā remota. At ū in restitu. satis ē intelligendū proxima, remotaque. Consulit tū. Dr̄s Soto, q̄ satis rōs. nisi adulter sit dives, adulterq; domus pauper expensas in alendo filio impensas persolvat.

Ego nō crediderim, adulterū ex natā rei; faciendę restitu. obnoxiū. nō qī fecit iniuriā, sed qī tenebat ille filiū suū alere, facit ergo in equalitatē ei qui deceptus illū alit. quapropter hec quo quo, et reliquę huius ḡnis prudentia ex charitate definiendę sunt. Hęc oīa in .2. arg.

In arg. 1. 3. inquit. 1. om unus persoluēte, reliqui qui simul cū illo rē furti piarunt, partes suas teneantur illi reddere. Pugnat pro illis ratio quod Res semel restituta cessat. utraque rō restituendi. v.g. acceptio et res accepta. / Pro illo ū qui unus restituit, est valida argu. Debitū nāque est facere equalitatē: hęc nō fit, nisi singuli partes suas in restituētē refundant.

Caiet. qui satisfactores distinguit. vel. n. apud reliquos manent partes sublatę. l. consumptę sūt. In hac. n. hypothesi loquitur de iis quę acceperūt, vel (quod unde refert). hī oēs q̄ sūt in culpa damnū intulere. sive ex paritate. v. qui alienā domū invasit. / Rursus hęc hypothesis quod ad rē attinet, trifariam pōt contingere, vel. n. ille qui solus restituit, reliquos induxit ad patrandū facinus. l. inductus est ā reliqs, l. oēs pari aequalitate rem sūt aggressi. ~~cu in hoc eiusdē ratio~~ Caiet. distinguit. aut. n. ille solus crimē tantū facere potuisset aut?. l. nō sine cęterorū presidio.

1ª. asser. Si reliqi habent partem sublatā. l. consumpserūt illā, tenentur procul dubio partes illas restituere ei qui solus restituerat. ratio qī tenentur facere equalitatē ei qui minus habet. sive sit ille ā quo res est sublata, sive qui subrogatus est, atque substitutus in locū illius qī in utroque potest uti rō.

2ª. asser. Si ille qui induxit ad comittendū facinus, solus restituat, reliqui nō tenent restituere. ille. n. qui comisit culpā, atque illā

illa enim licet, non habet ius quo reliquos adstringat.

3. assertio. Si vero fuit inductus atque restituit, contrarium tamen a ceteris qui induxerunt, est a damno suscepto relevandus, atque in pristinum statum quoad licet restituendus.

4. assertio. Si vero omnes aequalis animis commiserunt scelus ille tamen qui solus restituit sine reliquis rem non esset aggressus, dignus est ex iusto ut cui reliqui partes partes suas reddant. omnes enim tenentur restituere partem suam, vel pro sua dimidia scilicet subrogatus. ille autem qui restituit subrogatus est, nec culpam habet obiquam subrogationis iure principali.

5. assertio. Si autem ille qui solus restituit, solus est crimen commiserit, nam si solus non commisisset non voluit ceteri ex iusto rigore partes suas illi redderet. quamvis aequum esset, ut redderent. Ratio prius est quia pro parte sua proportione satisfacit et nullo iure scilicet restitutionis [illegible] tunc reliqui restituere tenentur subrogatis in ius amisit quod alio deposuerat crimen committere. Quod autem sit aequum ut [illegible] persuadet. participes fuerunt culpae ergo et sint poenae. S. Tho. autem de re accepta tamen loquitur.

Video non satis firmis argumentis rem esse definitam. Ubi in re morali mediocres vires satis esse debet. maxime vero cum ex circumstantiis singularibus eventus isti ubi acciderint sint discernendi.

dub. ¶ Addubitabit quispiam quid si ille qui restituit, ceteris partem remittat sive quo simul cum illa absolvendus est, quia in primis in si quispiam a suo creditore petere scilicet per intermediam personam debiti remissionem deprecatus, atque consequatur, tutus manet in conscientia atque a restitutione liber. / Sylvester generaliter affirmavit. Si dominus rei debitum ei remittat sine vi et dolo, sed libere et precibus. quamvis alia [illegible] ductus liber manet debitum absolvendo. Ratio est quia libere cedit iuri suo, quod in alterum habet, ille alter absolutus manet ab obligatione. Sed in facta hypothesi creditor ita facit. ergo.

¶ Obiiciunt pii quidam Theologi, invitam esse fore semper remissionem illam, etsi secludas metum et dolum. hac una ratione quia vi remittit creditor, ubi res credita certam non ponit, [illegible] remittit, quod recuperare non possit. quia si posset, non remitteret. Non nego id posse nonnumquam contingere. At vero si honestis persuasionibus ductus libere remiserit,

Ahi

& forte re corā posita cupiditate ductus [illegible] penitere, atque nollet remittere, nō est concedenda remissio multa. saepe enim contingit, multos hoīes rōnes secutos in multa bella libenter, q postea passionibus impulsi negāt, atque reuocāt. Quare cōsulere ego Theologis, ut ubi creditor [illegible] debitor est pauper, omnem adhibeāt industriā, ut [illegible] possint creditorē ad faciendā remissionē, cautes [illegible] cupiditate dives impellat.

Dub. § Aliquis forte [illegible] in facta hypothesi, quando s. multi crimē comiserunt, ita ut quiuis teneatur restitutionē facere in solidum, possit dn̄s rei quēuis illorū apud iudicē conuenire ceteris per remissis [illegible] iniuria cōmitti aduersus reliquos. / Atque haec

Rx. est com̄ sent.ª pōt creditor rē suā postulare ab unoquoque illorū [illegible] pro ubi iniurias. Dn̄s rei hēt ius in unūquēque illorū q consensit. qm̄ si tenet ulli soluere, nō est iniustus qui ab illo exigit debitū. quod unusquisque illorū tenet absoluere in solidū.

Atque haec sent.ª ita ē accipienda, ut uulgo est in usu. nēpe, ab uno exigere [illegible] dēt ius repetendi ceteros. qd si dn̄s rei ab uno exigeret, atque ceteris donaret, iniurius censendus est in alia. qm̄ [illegible] illud iure suo. Ceterū haec oīa lege charitatis moderanda sunt. nō enim aequū, ut quiuis pro libito apud iudicē conueniat, sed magis culpatū, & qui magis cōmode possit soluere.

§ Art. 7. Utrū illi qui nō acceperunt, teneantur restituere?

§ Cū duplex sit psona q restituere tenet, ā quae accipit, & quae [illegible] nō accipiat, acceptionis tn̄ cā fuit, expedita mat.ª 6. de psona disput.ª, de alt.ª mō dicendū est. / Dom. Satisfacturus §. 7. reuocat in memoriā, duas ē uniuersas restituendi radices. rem acceptā, & iniuriosam praesertim acceptionem. Inuestigandū ē igitur in illū qui nō accepit, alt.ª ex his radicibus, praesertim acceptio incidere possit? pōt quidem. nā tn̄ dn̄s refert accepisse, & si nō accepit, acceptionis fuisse cām. hoc est igitur qd̄ pcipuū, examinare s. quot nam modis cōtingere possit, acceptionis quē quis fuisse cām. § Dic igitur haec thesis. duobus modis acceptionis iniustae quisquam pōt ēē cā. directe, hoc est p actum positiuū. l. indirecte, quod p actū priuatiuū fere semp cōtingit:

drie:

directe vero iusta: l. mouendo ad ipsam acceptionem ut praecipiendo, consilio, consensu expresso, adulatione; alio modo fouendo accipientem. ut si quis illum recipiat, l. ei praesidium ferat. / 3. modo afferendo rem acceptam, atque participando illam, ut qui particeps est, et qui si socius furti. / Alter vero modus, quem imperfectum dicebamus, et indirectum; iuxta est contingere potest. 1. modo si non obstemus, cum possimus debeamusque impedimento esse. Alio modo si subtrahimus alicui consilium l. auxilium, quod oportebat nos illi ferre, ne furtum committeret. 3. modo si furtum non delegamus, sed dissimulemus, occultemus etc.

Colligit S. T. ex tota hac partitione 9 modos quibus contingit quempiam esse causam acceptionis l. directam l. indirectam. quos duobus carminibus est complexus.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Assertio 1. Quibus constitutis est 1. assertio. Si quis sit causa acceptionis primis ex tribus modis, scilicet iubendo, consentiendo, receptando, participando, et non obstando, cum obstare teneatur, restitutioni faciendae est obnoxius. / 4. partes probat in corpore, quia ex Pau. ad Roma. ad consensum n. referri possunt. ultimam partem probat a simili, sicut quis tenetur iudex restitutionem facere rei furto sublatae, quando eius negligentia est causa. g. &

2 Assertio 2. In reliquis euentibus non semper quisque tenetur restituere qui non est causa verae acceptionis.

3 Assertio 3. Qui adulatur l. consulit, si verae acceptionis causa, restituere tenetur. probat S. T. qui nonnumquam intelligimus humana & sufficienti coniectura, huiusmodi viros acceptioni fuisse causam.

In argumentis. In argumento 1. confirmat S. T. fundamentum 1. acceptionis. non n. tantum peccare dicitur qui peccat, sed etiam qui potissimum est causa. / In argumento 2. explicat primam partem acceptionis; dum docet, non tantum praecipientem, sed etiam exequentem, et reliquos qui cooperantur furto, ad restitutionem teneri. Repetit quod dixerat modo primo ad 3. Aduertit non teneri quemquam ad restitutionem quantum ex se fuit, furti causam dedit, nisi sublatio fuerit re ipsa subsecuta. / In argumento 3. explicat 3. partem eiusdem acceptionis. docet, de iis tantummodo accipiendum, quibus ex officio incumbit latronem manifestare l. a furto cohibere.

de Restitutione.

Expendamus summam S. Th. examinantes primum acceptionem .i.,

¶ EST quaestio communis inter theologos, quem appellabit quisque veram, propriam, & per se causam iniustae acceptionis? Disputat de hac re à Silvestro verbo restitutio .3. q. 6a. & ab Hadriano initio quaestionum de restitutione ad dubium de concurrentibus cum fure. & à Joanne à Medina codice de restitutione à q. 3. ad. 10am usque. ferunt et iuris peritos de hac re disputare in librum .5. decretalium titulo. ff. 12. de homicidio, in cap. sicut dignum. & Caiet. in scholiis ad hunc articulum et Doctor Soto art. 3. in 4° q. 6a.

Questio

¶ Aliorum theologorum summarum, Hadriani praesertim, illum esse causam iniustae acceptionis, qui est causa, sine qua non fieret iniusta acceptio. neque se possunt fulcire hi doctores alio argumento, quam quod iste solus dicitur causa absque quo effectus non contingeret. Subinferunt multa consectaria. omnes .s. illos qui ad crimen committendum conveniunt, ad restitutionem in solidum faciendam non teneri, (praeter eius partes rerum quam acceperunt) si citra illos furtum committeret.

Hadrianus

¶ Reprobat Caiet. hanc opinionem, atque Doctor Soto .i. quod causam efficacem explicare per rationes causae sine qua non, est alienum à recta philosophia. Argumentatur et multis argumentis ad incommodum, sequeretur .n. si quisque furaret .l. occideret, ubi alii absque ulla dubitatione idem crimen essent commissuri, non teneri illum ad restitutionem. quia absque illis committendum erat crimen. / & merito quidem isti doctores improbantur, qui rem moralem non oportet per rationes & ambages explicare.

Caiet.

¶ Quomodo igitur proposita videmus cum Caiet. & Soto iniustae acceptionis illum causam esse per se, qui efficit ipsam acceptionem iniustam .l. qui seu causa efficax cum altero concurrit, ita ut unam causam efficiant. Probat Doctor Soto ex comparatione duorum ignium, qui unam rem comburunt quamquam quivis eorum sufficeret. Item ex iudicio tam proprio, tam hominum quam omnium, qui utrumque ex concurrentibus, quod quisque unus satis esset ad patrandum scelus, ad restitutionem integram damnabunt. Probat à simili. nam si ego demoliar domum quae brevi esset casura, ad restitutionem teneor. & meo iudicio demonstrat haec opinio. nam simpliciter ille damnum dedisse dicitur, qui re vera dedit sine solus potuisset sine quatenus ad rem per se damnum intulit /

R. quomodo

multa

¶ Multa corollaria ex hac sententia deducuntur, videlicet alterum, quorum qui fuit efficax causa, ad restitutionem in solidum tenetur sine ulla distinctione. Qui non fuit, non tenetur. Qui non concurrit cum alio, tamen una cum illis seorsim, ad illam tantum partem quam ipse furatus est tenetur.
¶ Et si inquiras, quem intelligimus esse efficacem causam? Is qui vere facit damnum, hoc est causa vere ut fiat. / Si roges rursus, quo indicio cognoscam esse veram causam? Sola prudentia id potest discerni, et superfluum est et inutile regulas cogere.

¶ Obiicit tamen Dominus Soto legem, ita vulneratus, ad legem Aquiliam in libro digestorum, ubi dicitur. Si duo vel plures eandem trabem, aut tignum aut quodvis aliud ponderosum furtum importent, quod singuli baiulare non possent, tunc unusquisque tenetur in solidum actione furti. Ex quo argumentatur a contrario: quod si unusquisque posset importare, nemo teneretur in solidum. Respondet magister [illegible] in illos Soto. immo magis, certum erat si singuli possent, ad integram restitutionem eos teneri. quod vero dubium erat, an singulis tamen una cum concurrentibus universos in solidum teneret, videt imperator, teneri quidem. quicumque enim in crimine participat, et criminis causa sunt, ad integram tenentur restitutionem, praeter quam (ut diximus nunc) quod in re furtiva post, cum iam patrata quis participat, tunc enim ad illius partis tantum restitutionem quam accepit tenetur.

ORITUR ex quo hac, alterum, quod si plures tamquam plures causae diversae unum commune damnum atque grave inferant, tenebuntur ad restitutionem? v.g. complures expillarunt vineam. unusquisque racemum tantum capiens. / Est ratio dubii, nam si singulas contemplemus actiones, propter earum exiguitatem, nulla est peccatum mortale. ac subinde nemo illorum tenetur sub poena peccati mortalis restitutionem facere. /

in contrarium. ¶ Ut contrarium absurdum est in lege christiana, et iniustum, homines rebus propriis a pluribus privari, et neminem teneri ad gravem illam iacturam resarciendam.

Soto ¶ Respondet Dominus Soto, primum illud concedens esse, nulla ex illis actionibus esse peccatum mortale: neque reperiri in eis propriam restituendi rationem: ut probabimus.
¶ At vero ratione gravissimi damni, quod proximo illatum est, et omnes illas actiones est subsecutum, tenentur singuli restitutionem facere. praecipit enim lex iustitiae, ut quoad fieri possit fiat aequalitas. maxime vero in re gravi. / Ex quo

elicit

elicit Soto, si in expillatores vineȩ ferat̄ sñia excōmunionis, adre=
spōdēdū ṡ. restituēdū illos teneri.

¶ Quod si obiiciaṫ excōmunicari pōt ramo pp̄ veniale pc̄m. Videt. pr̄s ita vetū ē. sed tn̄ pp̄ grauemdū ex veniali emergēs, sicut pōt.

¶ Ioanes tn̄ à Metthina codice de restⁿ. q. 10. distinguit. l. oēs (inquit) sicut de dāno quod infert. l. ignorat, arbitrat vnusqsq racemū tm̄ illū à se rapi. tūc statuit illa assrōnes. iᵃ.

Metthina.

v. Si expillatoris illius sint cōscii, & mortale peccāt, & restituere tenet. cooperat. n. ad notabile p̄ximi dānū.

i. ass. ci

v. Si tn̄ inuincibili ignorātia expillationē ignorat, p̄ sua crate ignorātia, neqȝ peccat mortale, neqȝ restituere tenet. qr actio illa .l. nō ē pc̄m .l. veniale tn̄ ē.

2

v. Si v̄ ablata fuerit ignorātia, iuxta p̄ma assr̄is sñiam ē dicendum.

3.

¶ In q̄ hac v̄ est certū quod ad excōmunionē attinet, pp̄ sic loquamur pr̄s, tn̄ p̄ pc̄o mortali excōmunione maiori plecti hoīes pōnt. si tn̄ coē sc̄ilt bonū p̄ficiamus, & p̄tates sc̄ilt datā, ad ędificādū populū, & cōseruādos bonos mores. hac rōne vitiale vetat, excōmunicōnis sñiam ēt cōtra venialia pc̄m ferri.

Nota. 1.

¶ Pratⁿ cōmēdatū velim qȝ theoˢ, ad discernēdam actionē, an sit mortale pc̄m, an veniale, opantis aīus diligētia eē pp̄ēdēdū. Ad impenēdā v̄ restituendi obligationē, potissimā ē rōne p̄xim, cui ē dānū illatū, & cui faciēda ē equalitas. Quare acute satis & pie Joanes à Metthina locutus ē.

2.

IAM poterit vnusquisqȝ addubitare aliis q̄ frequētis circū ferūt sub solia. Inquit. n. si qs forte ex vnaquaqȝ vinea racemū vnū sustulerit, ita vt tādē maxima sit quā capit vtilitas, teneb̄it ne ille singulis dn̄is racemū restituere?

Qō. de auferētibus vnū racemū, ex vnaquaqȝ vinea.

v. Idem pōt rogari de oībȝ iis qui vendūt merces. & ē rō dubii

rō dub.

si. n. quia grã ẽ in quacunq; actione nã nõ ẽ pctm mortale modus furãdi ex furto qui vivẽdi grã absq; pctõ de rest. habz accedit. Quod si dãnum velis eiusmodi hõies, nõ habes fundamentũ, qz neq; actio ex nã sua ẽ mortalis: neq; dãnũ vehemes alicui ẽ illatum.

Sed hz. expedĩdũ cẽ adus illoz, atq; graue dãnũ, quod exinde illis cõtingere posset: vñ sæpius erit pctm mortale, & restitue tenebunt. pu. statim si nõ sint pauperes. & improbia hac astutia ditiores fieri velint. Quod si paupes sint, excusari forte poterint; iuxta sing. Ioannis à Medina codice de rest. q. 10.

Item videri põt qõni illi, si quisq; ex vna vinea p singulos dies racemũ furat. quousq; magnã substulerit ptem: restituere debit? eadem rõne, qua supra, dubitamus. qm nulla ẽ illis actionibz ex nã sua ẽ pctm mortale.

Ergo tñ eidẽ innixus pncipio videor, restitutioni cẽ obnoxiũ illũ, pp graue dãnũ. an v peccauerit ab initio mortalr, l. qñ cepit dãnũ cẽ vehemẽs. ex pte so illius aĩo ẽ decernẽdũ iuxta prudẽtiam. ẽ. n. nequaq difficillimũ, digito demõstrare, qñ actio ẽ mortalis, qñ v venialis. et qñ tñ ẽ dãnũ, vt sub pena pcti mortalis sit restituendum, prudẽtia, & auxilio diuino opus est. Sed quo res vtilis, magis explicet, excutiẽnda sunt singula. d. Thõ arg.

Q õ in arg. 1. ar. 6.

In arg. 1. est qõ, an ad eandẽ teneat restitutionẽ qui pcepit, siue cõsuluit, & qui auxiliũ furanti tulit? id

Innocẽ. mirum pp Innocẽ. qui in cap. sicut dignũ quod est. l. in. 5. lib. decretal. quod est tit. 12. de homicidio. asseuerauit, illum qui cõsulit, ad integrã teneri rest. qui v auxiliũ dedit, ad porte rei sublatæ restituendã. Vtraq; pte bno arg. probare possumus. qz q dat cõsiliũ, totius mali integra ca est: qui aut fert auxiliũ, bnig tm partis. Atu minus erudita est hæc opio. contingit. n. vtrumq; & cõsulantẽ & auxiliantẽ, tñ totius furti, tum partis cã cãm. Quare dĩdũ est, explorãda cẽ caz illius mali cuius quis est cã. siue præcipiendo, siue consulendo, siue auxiliando. illius cẽ per restitutionẽ delibẽrẽ.

Sed ecce.

¶ Sed ecce aliud alii tibi [illegible], si meo consilio ad committendum furtum [illegible] quem ego provocavi [illegible] ne [illegible], [illegible] restit^e liber maneam [illegible] possem consulere [illegible] factum / Neque [illegible] qui prius illud [illegible] nisi facta restit^e [illegible]

[illegible] id quod [illegible] inter pontificio [illegible] restituere [illegible] ministrum [illegible] dissolvit [illegible] consilium ad committendum furtum impulerit alt^m; quod [illegible] consilium alt^m idem sit efficax ad rem sublatam reddendum.

IN [illegible] ministri qui ad iniustam acceptionem [illegible], ad faciendam restit^em sine ulla discrimine [illegible]

[illegible] multa [illegible] militaria [illegible] bello [illegible] ministri [illegible] & [illegible] & huiusmodi, qui dispensatores [illegible] accipiendi [illegible] ad restit^em in solidum / [illegible] ministrum furti, ac usure. [illegible] in acceptione [illegible] ex parte [illegible]

Ex quo fit, [illegible]

INoq. 3. que [illegible] sunt [illegible] Deum [illegible] & ex [illegible] [illegible] & qui [illegible] qui [illegible] [illegible] nobis [illegible] si contingat [illegible] quod si [illegible] habito consilio [illegible]

q

[illegible] et nomine [illegible] . . .

QUaerit nouo q̃o, an si q̃s spali obligõne nõ sit ad[str]ictus ad rẽ alienã custodiendã, possit tñ sine ullo [illegible] damnũ impedire & nõ impediat, ad sorũ [illegible] restõs sit [illegible].

[illegible] Aiũt q̃dam simpl[illegible] [illegible] malta [illegible] ex decretali[illegible] in q̃b[illegible] [illegible] culpam illi, qui furtũ [illegible] committit, atq̃ illi q̃ [illegible] cũ posset, furtum [illegible] nõ reuocauit. adeo ut [illegible] [illegible] [illegible] negligente [illegible]. / [illegible] [illegible] cap. si culpa tua, quod [illegible] ubi asserit[illegible] si culpa tua damnũ datũ est, [illegible] [illegible] [illegible] opem [illegible] [illegible] [illegible] tua, siue negligentia [illegible] [illegible] satisfacere [illegible] . . .

[illegible] qui [illegible] nõ [illegible], & bona [illegible] [illegible], ad restituendũ damnũ [illegible] subsecutũ [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex lege [illegible] charitatis [illegible] [illegible] possit [illegible]. Hęc & alia multa [illegible] [illegible] [illegible].

2. q.° [illegible] qui [illegible] q̃ cũ posset impedire & nõ impediuit, [illegible] fecit ex dolo [illegible] ex negligentia. Si ex dolo (inquit) ad [illegible] restõs tenet[illegible] q̃ dolus [illegible] [illegible] dolũ nõ impediuit, [illegible] illius [illegible] restituere nõ tenetur. q̃ negligentia [illegible] nõ est.

3.a q.° [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fiat, qui ex spali obligõne [illegible] [illegible] impedire nõ tenetur damnũ proximi, etsi nõ impediat, cũ impedire posset, restituere nõ tenetur. at [illegible] mortale [illegible] [illegible] charitatẽ committit. / Posteriorẽ ptẽ lex charitatis cõfirmat. p quã unicuiq; de proximo suo mandatũ est, ut eũ sicut seipsũ [illegible] diligat. / Priorẽ ptẽ demonstrauimus. Qui enĩ iniustitiã nõ cõmittit, restituere nõ tenetur: sed q̃ spali obligõne ad seruãda bona proximi nõ ẽ adstrictus, etsi nõ seruat, iniustitiã nõ committit, [illegible] [illegible] [illegible]. solo [illegible] lex charit[illegible] restõnẽ imponit.

hoc

Hoc arg. refellim[us] utramque opi[nion]em nobis adversam. [2^a] u[er]o nova arg[umen]ta rursus confutamus. q[ui] id quod ... ad inferendum damnum ... ad inducendam rest[itutionem]. dolus aut[em] ille cum sit ... nec adversar[i] ... cum primo ... [illegible] ... damni inferendi ... rest[itutionem] in autore.

[margin:] c[ontr]a duas opi[nion]es pore[st].

¶ dissoluit hec opi[ni]o arg[umentu]m c[ontr]a. Locat[io] ... l. cum decretio. leg[e] ... referri potest, tum infirmatur, pars cum culpa, sunt duas leges q[ue] de charitate c[on]spectus. De rest[itutione] u[er]o nihil loquuntur.

[margin:] R[espondetur] ad arg[umentu]m

Quod si ... de satisfactione sermo sit, ... non simplicem restituendi ... imponunt obligationem. / Capere illud si culpa sua, ... obligatione ... fuerent. +

[margin:] + R[espon]dere poterat ad Ioan[nem] ... cum ... institutum. ... ratio ... rapiti obligationem ... rei possessionem ... cisternam instruxit. l. ... bouem ..., invigilare tenet, na[tu]ra sua in proximum nocumentum cadat.

¶ Porro ratione[s] utriusque opinionis infirmae sunt. pugnant n[am]. pro charitate, non pro iustitia. atque sub modo nihil contra nos.

¶ Sed ... quidam ... dum ... rem ... restituit ... al[i]ter qui simul cum illo ... sufficienter ... auxilium cessare, ... negativa ... [illegible]!

¶ Respondeat ... illius qui ... non habet, a restitutione ... liberantur ... qui ... impediret, restitutionem esse ... quia ... negativam, alter positivam ... non ... [illegible]

... quidem ... decisse. / At vero cur ipsi ... obligatio magis uni quam alteri! ... [illegible]

Abraam tutis

at ū tutiꝰ videtur, si eiusmodi hominē qui cū facile po
sset proximi damnū obsistere, et nō obstitit, ad aliquam
s. satisfacionē s. recompensatiōnē, (nō dico restitutionē)
ex debito charitatis adstringeremus. primū quia superius am
sententia consulimus [illegible] facti plenitudine contenta
nō manet sed iniquitatē reclamat. est aūt fidelis conci[?]
entiæ testimonium. [illegible] homines qui pietate pręstant
ita sentiunt. postremo quicumqꝫ contra legē damnū
intulit eadē legis vi ad[?] resarcire tenet. sed in facultu
potesi contra charitatē proximo nō iusti, ex charitatis
ergo debito satisfacere illi [illegible]. quare confessarius ob
[illegible] ut saltem in pœnitentiæ m[?] eiusmodi hominibus
pœnitentiā imponant.

Articulus 3. an hi qui tenent restitutionē
an possit differre restitutionem.

[illegible] [illegible] tempus [illegible] [illegible]
respondet s. t. quilibet tenet statim restituere si po
test s. petere dilationē ab eo qui usū rei habet. [illegible]
[illegible] primū probat [illegible] quicumqꝫ tenet statim ex[illegible]
peccatum [illegible] qui aliena [illegible] dominio iniuste sibi
retinet ad ipsa [illegible] peccat. [illegible] iniuria fieri proxim
[illegible] ille p[illegible] ra[?] [illegible] probat. deinde aliunde. ubi
refert [illegible] præcepti in reddendo [illegible] eadē etiā &
[illegible] circumstantia obligat. sed in redendo [illegible]
cede mercenaria et in reddendo [illegible] proprio domino eiusdē
vis præcepti; sicut ergo tenemur ex [illegible]
[illegible] mercenaria sine ulla mora reddere, ergo [illegible] pro
domino. in argumento [illegible] indicat s. th. præ
cepti de restitutione [illegible] [illegible] quando [illegible] re
tinendum ac subinde pro semper obligare ex negatione n.
necessarium colligitur affirmat. in arg. 2o explicat
altera assertionis [illegible] adqꝫ [illegible] docet illa qui restitu
ere nō potest s. remissionē s. dilationē a proprio domi
no petiturū. quare efficiat æqualitatē quantū fieri
possit dū m. proximus nō afficiat iniuria.

Questio. 63. de ~~odio~~ acceptione psonarum.

A magistro Melchiore fernādez

Art. 1. utrū psonarum acceptio sit pctūm.

¶ Supponit S. T. primo, qd̄ quis in distributione cōsiderat proprietatem in psona propter quā efficit̄ dignus tali distributione, nō est acceptio psonarum, sed potius cā. /

2°. supponit. si u° cōsideret proprietate psone, que nō pportionat̄ bono distribuendo, sic est impertinens ad tale bonū, est acceptio psonarum /

3°. cōsideratio alicuius conditionis in psona in ordine ad aliquod benefm̄ conferendū est acceptio psonarum. quæ tñ si cōsideratur in ordine ad aliud bonū, nō sit acceptio psonarum. ut. cōsanguinitas in ordine ad hereditatē, & in ordine ad benefº ecclesiasticū.

conclusio responsiua qōnis / acceptio psonarum est pctm̄. ps quia oppo= nitur iustitiæ distributiue. con.

√ In hoc artº tria sunt aduertēda. 1m̄ de nōie acceptionis psonarum. 1. notº de nōe. hq. n. apud Cicer. nō reperit̄ uti̇t̄ illo sacrarum literarum interpretes ⁊ in multis locis sacræ scripturæ reperit̄. neque est aliū nisi à cōpōne græca. græce. n. d̄r. προσωποληψία. a verbo græco λαμβάνω. 1. accipio, & πρόσωπον. psona. 1. acceptio psone, ⁊ idemque est quod psonarum respectus. Unde sic definit̄ acceptio psonarum. est iniustum crimē, quo in distributione tam spiritualiū quā tēporalium nō dat̄ ad rem ptinētis sed psone, alicuiusque eius qualitati ratio habet̄. nōie. n. psone intelligimus natiū, & ea que sunt rāç consimilia, que in hōe cōducunt ad functionēs pagendas. ut genus, cōsanguinitas diuitiæ. / def. accep. psō.

2°. nondumest, quod pctm̄ acceptionis psonarum ex genere suo est mortale. ps, sic. qz ut ait. S. Th. supra. q. 59. art. 4°.

id quod certa ~~[illegible]~~ ex gñe suo est mortale. sic acceptio psonar. vt pbauimus ad pmũ uult, qd ex gñe suo pctm mortale est. sed tñ ex gñe suo, qd in rebus parui momẽti cõtingit ee veniale ppter leuitatem mat̃e. vt si quis amicũ minus dignũ preferret digniori alteri in aliqua functione que nõ multũ referat est [illegible] pctm veniale. sicut furari ex gñe suo mortale est, & ppter leuitatẽ mat̃e aliqñ est veniale.

3° notandum est circa solutionẽ ad .3. S. Th. qd duplicia sunt bona q̃ deus hoĩbus impertit. q̃dam q̃ supponũt merita in hoĩe. vt vita eterna, & augmentũ grãe. & in his cõstat, nõ ee deum acceptatorẽ psonar. qa iuxta merita confert talia dona, vt ait D. Paulus .1. ad corint. 3. vnusquisq ppriam mercedem accipiet secundũ suũ laborẽ. & .2. ad corint .5. oẽs nos manifestari oportet ante tribunal xpi, vt referat vnusquisq ppria corporis, prout gessit siue bonum siue malum. Alia sunt que nõ supponũt meritũ. sicut iustificatio impii. sunt. n. talia dona mera liberalit collata. in his aũt donis nõ interuenit acceptio psonar, qa nõ interuenit rõ debiti. & hoc cõstat ex parabola illa Matthei .20. vbi ait pr familias operariis, an non licet mihi quod volo facere? tolle quod tuũ est & vade.

~~Sequitur nõ examinandum~~

Art. 2. vtrũ in dispẽsatione spũalium bonorũ habeat psonar acceptio.

Quo ad .1. conc. quamuis pctm sit acceptio psonar in bonis spũalibus distribuendis, qa in tpalibus, quæ est grauior mat̃a. Secundo supponit S. T. quandam doctrinã, que pro tota hac mat̃a est diligenter aduertenda. nempe, qd acceptio psonar est, cũ aliquid psone tribuitur, nõ attenta dignitate & ppietate, propter quam efficit digna tali dono, vt dictũ est in superiori art. notat qd dignitas psone pot dupl considerari. vno mõ simplr & secundũ se. & sic ille est maioris dignitatis, qui magis abundat in spũalibus donis. Alio mõ in ordine ad functionẽ ad quam assumit. & sic in

inquirenda ad tale finem considerandum est dignitas personae quia est electionis scopus. a fine enim sumenda est commensuratio. hoc supposito

2a conclusio. in dispensatione spiritualium aliqui qui sunt simpliciter minus boni sunt praeferendi sanctioribus. et ratio est, quia in eiusmodi distributione habenda est maxima ratio communitatis. si contingit quod qui non sunt ita boni sint utiliores communitati propter potentiam tamen industriam saecularem vel aliquid eiusmodi, quod tales sunt eligendi ut secundum sententiam s. Thomae semper in distributione horum bonorum semper habenda est ratio dignitatis personae sive respectus finis.

2a conclusio

In hoc articulo 2o primo advertendum est quod duplex est functio. quaedam civilis, cuius finis est pax publica exterior, et sufficientia bonorum temporalium. quaedam vero spiritualis, cuius finis est pax spiritualis christianorum et abundantia bonorum spiritualium. hoc autem de professo loquendo et in ... cum nobis disputatio de functione civili et spirituali. pro qua sunt aliqua supponenda.

Nota

1. quod tamquam principium est habendum haec materia, acceptione personarum locum habere in bonis quodammodo debitis. ut patet s. th. art. praecedenti in corpore et ad 3. et ratio est manifesta, quia acceptio personarum opponitur iustitiae. tamen autem debitum respicit.

1a suppositio.

2. advertendum est quod bona saecularia ministrorum iustitiae sunt materia iustitiae distributivae, sunt et materia iustitiae commutativae. quare non ea ratione applicanda sunt civibus, ac si esset praemium propositum honestis viris pro suis laboribus. si tamen stipendia publicis ministris iuste decreta, pro obsequiis quae reipublicae impendunt. quapropter rex per iustitiam commutativam debet tales ministros regere, pro tributis quae illi populus numerat. debet enim suis civibus protectionem ab hostibus, mox iustam custodiam adversus internos malefactores. hoc autem fit per optimos ministros. in hac enim re debet se gerere ut optimus dispensator, non enim est dominus horum bonorum.

3. advertendum quod multa sunt bona temporalia quae princeps saecularis

debet

debet tribuere comunitati. ut magistratus, honores, et quae pecuniae et quae pecunia extimant.

2o. ~ HIS suppositis est primum dubium, an princeps secularis conferens ingratis, vel alia officia indignis committat vitium acceptionis personarum, ita ut peccet mortaliter. ut si rex dederit aliquod officium alicui, qui consanguineus est: qui tamen non est idoneus ad talem munus obeundum.

an in secularibus beneficiis sit acceptio personarum.

¶ Hoc intelligitur de rege et de minoribus principibus, et de iis quibus cumissum est hos eligere. ut sunt qui praesunt curiae regis.

arg. 1. ¶ Ro dubii est quia rex meis temporibus vendit officia publica. at ubi res pecuniis vendunt, certum est quod saepe ab indignis emunt, quia affluunt divitiis.

conf. Certum tamen apparet, quod rex hoc frequentissime agat. Et confirmatur quia multi sunt qui emunt haec officia qui numquam sunt anxii de hoc neque inquirunt an sint digni an indigni.

¶ Ex adverso est, quia si haec officia vendantur indignis, non bene providetur bono communi.

¶ In hac quaestione primo desiniens quae conditiones sint considerandae in iis quibus officia publica sunt distribuenda. deinde respondebit quaestioni.

notandum. 1 ¶ Primo igitur in distributione horum bonorum consideranda est integritas morum. multum enim hoc confert. Hoc autem constat primo quia ut Aristoteles est 6o ethicorum: recte atque imperare prudentis munus est. prudentia autem secum habet omnes virtutes conexas. potissimum prudentia indicii. est namque (ut 5o ethicorum docet ipse Aristoteles) est iusti custos.

2 Item quia ut experientia constat, corruptus animus non aequitatem iustitiae potest observare qui enim se male gubernat, alios gubernare nescit. Quare Aristoteles 3o polit. postquam differuit, non idem esse ut quis bonus sit civis, atque vir bonus, subdit exceptionem scilicet eum civem qui praesidens est et princeps virtutibus boni viri indigere. Et ita ut patet exodi 18. Ietro dedit hoc consilium Moisi, provide ex omni plebe viros potentes et timentes Deum in quibus sit veritas, et qui oderint avaritiam. Et constitues eos tribunos, centuriones, quinquagenarios, et decanos, qui iudicent populum omni tempore.

3 Praeterea quia cuiusmodi malo exemplo plus nocebunt aliis, quam prosint. ut experientia constat.

quione qui est in manifesto peccato mortali ad pastor munus idoneus est [illegible]

¶ 2. praeter mores sunt considerandae conditiones et proprietates quae conveniunt tali off.º v.g. si eligitur dux belli [illegible] et [illegible] probitatis, et prudentiae militaris. si eligitur auditor quod sit peritus in utroque iure. Hoc constat ex fundamento S. Tho. [illegible]

¶ 3. aliquid in distribuendis his offic. est habenda ratio regni et civitatis [illegible] n. multum refert, non solum in off. profanis, sed ecclesiasticis. v.g. quod eligitur praetor hispalensis, multum refert, sit dives ne in propria [illegible] inferat Reipub. Similiter in aliquibus ecclesiis, multum refert epus sit illustris pro correctione clericorum.

¶ Hae conditiones sunt necessariae. praecipue tamen mores integritas [illegible]. mala patitur respub. propter iniquos principes. Et ideo ait sapiens ecclesiastes. 10. vae terra cuius rex puer est, et cuius principes mane comedunt. i. habent pueriles mores, et voluptatibus sunt deditis n. optime non possunt gubernare Remp. Et ideo subdit. beata terra, cuius rex nobilis, et cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum, et non ad luxuriam. Cum primo ait dicto sapientis concordat quod propheta Esaias 3º cap. pro dignis peccata comminatur Israelitico populo, dicens, et dabo pueros principes eorum, et effeminati dominabuntur in eis. Et corruet populus, vir ad virum, unusquisque ad proximum suum. propter peccata n. populi permittit Deus regnare hos principes. ut ait Job. 34. qui regnare facit hypocritam propter peccata populi. Hoc diximus ut videat quae mala proveniunt ex malis principibus et quam necessaria sit morum integritas.

¶ Hae autem omnia probant, quod off. potissimum sunt considerada secundum utilitatem Reip. Sed Reip. optimi providet servando has conditiones, quod habenda est ratio talium [illegible] reformare. talia off. principaliter instituta sunt ad bonam Reip. gubernationem non ut alant ii quibus providet. quod potissimum habenda est ratio in off. distribuendis commodi Reipub. Antecedens declarat. quod isti sunt ministri Reip. quod respub. instituit eos propter propriam utilitatem. servos namque accipimus propter nostram utilitatem

2º cuius conditionem,

cons.

~~[illegible]~~ his sup

Rx · qōm. ꝗ His suppositis ꝑ qōni hac cane. princeps qui hec offa indignis distribuit, ultra cōtrouersiã committit vitiũ acceptiõis ꝑsonaꝝ & peccat mortali. / ꝓr. qꝛ princeps nõ est dominus hoꝝ bonoꝝ: sꝫ dispensator, pro cōmuni vtilitate. & si rex dignitates cōferat indignis, infideliter dispensat, atqꝫ ex conti mortali peccat. /

V cōfirmatur ex d. th. q praecedenti art. 7. qꝛ redditus dant principi quasi stipendiũ vt recte gubernet Remp. & si inique se gerat, & iniuste in offo distributione mortali peccat. agit n. ɔ iust'm cōmutatiuã & distributiuam. Itẽ qꝛ Ar. 8. ethi. cap 12. ponit hoc discrimẽ inter legitimũ principem & tiranũ: qꝛ hic omnia refert in proprias vtilitatem. ille in vtilitatem Reip. sꝫ ergo rex ita distribuat offa vt inde nõ sequat vtilitas, sꝫ potius maxima Reipub, erit velut tirannus, & sic grauiter peccabit. hoc aũt euenire necesse est, si talia offa conferant indignis.

V tandem pbr. qꝛ. princeps qui nõ seruat rectã pportionẽ in his bonis distribuendis, apud viros graues & doctos male audit, signũ ꝗ est qꝛ est ɔ rõnem.

cōsect. 1 V vnde colligitur i. qꝛ princeps in hac distributiõe duo peccata cōmittit, l. vnũ habens duplicem deformitatem. nam i. infert iniuriam cōmunitati. priuando eã debito ministro, & tribuendo malũ. 2. infert iniuriam digno. digni n. sunt pferendi in his distributionibus.

2 V 2. colligitur qꝛ princeps, qui decreuisset prouidere offa hoib9 determinatae familiae l. vniuersitatis, peccaret. & cōmitteret vitiũ acceptionis psonaꝝ. vt qꝛ nõ sint gubernatores nisi qui sunt de genere Manrriqueꝝ. l. quod nõ sint auditores nisi salmantini, atqꝫ qui sunt in collegio diui Bartholomei. (certius aũt est, si hoc argumẽ vteret ad exploranda eoꝝ merita) Probr. qꝛ ista offa nõ sunt regis bona, sꝫ Reip. sunt igr secundum pportionẽ ꝑ mẽbris Reip. distribuenda. nam si Resp. nõ haberet principem, & hoc decreuisset, grauiter peccaret. a fortiori igr princeps grauius peccabit.

/ 2o eadem rõ debet esse in distributione honoꝝ & bonoꝝ quae est in distributione onerum & laborum. sꝫ notum est, qꝛ si rex alios pro aliis grauaret sine cã, esset iniustus: ergo et hic regula iuris in

Sexto

Septa regula est, qui sentit onus, sentire d[ebet] et comodu[m]; sed tota Respub[lica] secundum proportione[m] sentit onus; ergo sentire d[ebet] et comodum.

probat[ur] q. vide Caiet. in suma. [illegible] acceptio personarum et in ien[...] fasculo ultimo et penultima.

¶ Superest nu[n]c respondere ad arg[umen]ta in [contrari]um. Pro solutione p[ri]mi arg[umen]ti e dubiu[m] difficile, an princeps et rex possit huiusmodi off[ici]a vendere? et si peccet mortali, et comittat vitiu[m] acceptionis personarum, illa vendendo. No[n] dubiu[m] est, quia comuniter hoc principes faciu[n]t. verisimile aut[em] no[n] est eos ita aperte in re gravissima errare. [illegible] optimos confessarios.

Ex adverso est, quia hec off[ici]a no[n] sunt regis bona.

¶ Huic q[uaesti]oni R[espon]de hac con[clusio]ne. Ex genere suo, est p[ecca]t[u]m mortale, et pernitiosum Reip[ublicae] vendere huiusmodi off[ici]a, precipue illa que spectant ad optima[m] gubernatione[m] Reip[ublicae].

Hanc sententiam tenet Hadrianus in 4°. in ma[teria] de restitutione in q[uesti]o[n]e qui titulu[m] fecit, an ille qui mutuat principi sub pacto consequendi off[ici]um p[ecc]a[t] sit usurarius?

Con[clusi]o hec multis modis demonstrat[ur]. 1°. a def[initione] acceptionis personarum. quia in [illegible] manifeste h[abe]t[u]r ra[tio] pecunie precipue, et comittit vitiu[m] acceptionis personarum. an[tecedens] notu[m] est. quia conferunt [illegible] tribuenti tanta[m] summa[m] pecunie [illegible] aliud exigit.

2°. quia rex no[n] est d[omi]n[u]s hor[um] bonor[um], et no[n] p[otes]t pro libito illa vendere. an[tecedens] p[ro]b[a]t[ur]. quia (ut diximus) hec sunt bona comunia; et no[n] p[otes]t illa vendere. sicut no[n] p[otes]t vendere ligna nemoris Biatie.

3°. quia qu[ando] off[ici]a sunt venalia, necesse e[st] venire ad manus no[n] meliorum, sed potentiorum et divitu[m], avaritia corruptorum. et qui sunt infimi [illegible] qui carent prudentia, et aliis rebus [illegible] ad has functiones exercendas. no[n] levis iactura sequitur Reip[ublicae] preterquam quod magistratus inde violentiam, cu[m] rex peccati[s] agit.

4°. quia qui huiusmodi off[ici]a pretio emerunt, cu[m] pretium empti off[ici]i a miseris civibus extorquere debeant, (ideo in [illegible] scriba [illegible] la aureos pro off[ici]o, [illegible] pretium et alia off[ici]a, [illegible] [illegible] consanguineis et amicis.) leges ipse [illegible] sapit [illegible] [illegible] manifesta privata seq[ui]t[u]r Reip[ublicae]. [illegible] omnia cessabit, si gratis dent hominibus dignis.

colligit

Cōsect. ℣ Colligit inde Hadrianus, q nō licet regi vendere offa spiritualia [illegible] indignis, q talium bona nō sunt regis. q. ite q [illegible] iustitie distributiue essent illis gratis cōferenda. iniquum est [illegible] pretio conferre

[illegible] ℣ Ad argumentum qd hoc faciunt principes [illegible]. q nō est [illegible] forsam . n. ipsi habent cām rōnabilem, qua possint excusari. Sed cum hoc stat firmissima sñia mea, q ex [illegible] mortale

M. Soto. ℣ Circa hoc tñ cōsultum Hadri. q nō licet vendere Regi talia offa et probis, magister Soto in lib. 3. de iust. & iure q. 6ª. art. 4. ad [illegible] dicit, q si talia offa probis vendant, qui in omnibus iuste ministrent, licita sunt venalia. Rō ipsius est, q neq sunt spiritualia, vt hac rōne nequeant vendi: neq et bonis debent vt premia. na talia nō sunt nisi stipendia pro obsequiis eorum qui inseruiunt Reip. vt dictum est. Si ergo hec cautella adhibeat, vt iis vendant, qui curent vtilitatem comunẽ, nō apparet iniquitas. Quare si cet. cā rōnabilis, pro cōmuni vtilitate id liceret. Id aūt in qbusdā offis [illegible] stat

nota . 1. ℣ [illegible] huius declarationis aduertendum est, dum [illegible] pub. regi q consulere, manifestum ē, qd [illegible] imponere [illegible] soluant offis [illegible] pro tali scripta [illegible] pro sigillo, argentum, & [illegible] Circa que dum [illegible] contingere [illegible] multitudine litigantium [illegible] excedant [illegible] offm [illegible] scribe [illegible] in lucro mille aureos, in qua re si [illegible] scribe [illegible] talia debent Resp. imponere minora iura.

. 2. ℣ [illegible] quod cōtingit est, q conueniens sit [illegible] imponere litigantibus ad [illegible] tribunalibus [illegible] sit iustum tributum pro cōmuni vtilitate

q His ita se [illegible] scribe aut [illegible] bene [illegible], pōt Resp. aliquam certam [illegible] talium stipendiorum in suam vertere vtilitatem. [illegible] Hac [illegible] rōne poterit uel locare offm vel vendere quare licitum est vendere

fol. 23 q Neq est alicuius valoris argu. quod cōtra hoc fit, q [illegible] Resp publica possit, rex nō pōt, q est [illegible] dispensator [illegible] potestas quam [illegible] Resp contulit regi, [illegible] regnorum [illegible]

Res

Resp. nō est pp̄ter ipsum, sz ipse dr ēe pp̄ter Remp. omniaq qua gerit debet referre in cōmune bonū. qua rōne & vendere pōt,

Hac igr cōsideratiōne speculatiua facta, nulla apparet iniquitas. Sed tn̄ vt res se habent mō, iniqua est, vt satis [illegible].

Nōndum tn̄ est, q̄ magna iura imponere ciuibz, uel dissimulare & pmittere, eo intuitu vt offm plures vendat, ēēt maximū iniustē crimē. in his.n. seruanda est et proportio.

Hec snīa Dōi Soto est valde pbabilis, & a nobis amplectenda, vt ea ipse affirmat. Et confirmatur hac rōne, q̄ si vendere hec offa de se ēēt illicitum; ideo ēēt .s. q̄ est ɔ ius ciuile, s. ɔ ius natē. sz neutrū ē dīdum .s. Nō pmū. q̄ si ē lex q̄ hoc phibeat, iam est abrogata per ɔriam cōsuetudinē. Si aliquis v ɔ hoc affirmet, q̄ vendāt ab indignis, nos dīdemus, q̄ vbi rex vendit hec offa, aut pmittit vēdi, semp hoc hz in aīo q̄ dentur dignis. Et signum huius est, q̄ qn̄ fit collatio horz officiorz à rege, s. ab iis qui hnt curam regni, iuramētū recipiūt, an debeāt optime gerere offm. Neq et dīdum ē secūdum. q̄ hoc ēēt ɔ ius natē. s. ēēt q̄ offa ipsa nō sunt vendibilia de se, s. q̄ venduntr iis nempe dignis, quorz iam sunt sine pretio. Non pmū. nam hoc offm est mere tpāle. & habet multū honoris, reuerētie & cōmodi. Quare nō est ɔ ius natē q̄ cadat sub pretio. Neq secūdū. q̄ cōsentiente tota Rep. bene fieri pōt q̄ vendantr hec offa ēt dignis, nisi sub certo pretio, qū illa sunt de se vendibilia.

Sed est graue dubium, an duces & marchiones, & alii dn̄i aliquorz populorz, possint in suis populis vendere talia offa.

Rx. huic qōni. Et est .1a. ppō. q̄ si populi sint sub ditione dependentes à rege, si aliqua lex regis sit prohibens hoc, non pōnt illa vendere. & de facto est lex. nam imprimis preceptū illud Iustinianī imperatoris in autentico illo aureo; q̄ talia offa nō vendantur iure comuni cōfirmatū est. in lege. Hec lex .. digesti ad legem Iuliam de ambitionibz. Cōfirmatū similiter est à regibz hispaniarz in suis pragmaticis. nā in quadā pragmatica cauetur ne

[Marginalia:] Soto. — nia snīa ex Soto. — 1a pp. — 2a pp. — Dubiū de ducibz & aliis dnīs subditis.

ne electiones off. & potissime scribarum pretio fiat. quod confirmatum est à Carolo 5. imperatore.

2ª art. ¶ 6. concl. quod seclusa lege superioris possunt vendere si non impedient bono publico suorum populorum. dummodo cautella superior adhibeatur.

mem. Et ratio est, quia oppida illa & vasalli sunt vera possessio eorum. sed tamen differentia est quo ad hoc, inter reges & illos. nam rex, eo quod sit protector regni quando vendit haec off. reputatur vendere in bonum commune. Sed tamen quando illi venderent, reputaretur cadere in bonum proprium. Et ideo ad scandalum evitandum oportet applicare illa bono publico. ut reparationi murorum, fontium, aut similium.

Hoc quidem affirmandum est de ecclesiasticis principibus iniustissime enim & sordidissime ageret vendendo huiusmodi off.ª nam praeter absurda quae superius numerata sunt, scandalo christianorum oculos offendunt. gratis enim acceperunt, gratis dent, non solum spiritualia, sed secularia quae ad custodiam spiritualium instituta sunt. / Non tamen negandum est, quin aliqua iura & munera iis obvenire possint, quae antiquissima consuetudine bona fide firmata sunt. ut cap. Statutum Clementina de electionibus adnotatur. ubi habetur, quicquid emolumenti episcopo pervenerit ex inquisitione, & sigillo curiae ecclesiasticae vel secularis, futuro successori fideliter reservandum. neque etiam denegandum est, quin forte litigantibus in curia ecclesiastica equum sit aliquam minutissima iura imperare ad obviandum litibus. id tamen multo moderatius faciendum, quam in foro seculari. sitque tamen. non potest citra scandalum, imo forsan citra iniuriam ut sigilli proventus, & subscriptionum tam immodici sint.

Dubium de emptoribus. ¶ Est tamen aliud dubium, an liceat emptoribus emere haec off.ª? non dubitandum est, quod si rex non potest vendere, eo quod non sit dominus ipsorum, ut pro libito possit ea dispensare, non licebit alicui emere. quia qui ea aliena emit, infert iniuria Reip.

Ad hoc sit prima propositio. Qui cognovit se esse indignum ad tale munus obeundum, peccat mortaliter emendo off.ª quia talis infert nocumentum Reip. in re gravissima. ergo. Ais patet inductive. nam si quis emit scientiam qui tamen non habet prudentiam ad gubernandum, committit se periculo nocendi Reip. / Similiter si emit off.m rectoris, & non habet prudentiam ad exercendum

tale

sup. art. 4

tale munus eidem [illegible] periculo se exponit. ¶ Vn sequitur q talis teneatur de tota iactura quam fecit Resp. ipsius causa. p3. q iste prudens & sciens committit se periculo damnificandi Remp. q. vig. tertio qui nouit se prorsus indignum ad off.m dat aliquod consilium periciosum ex quo sequutum e maximum detrimentum tenetur iste de tali damno: neque q. excusat, q princeps tale off.m vendiderit sicut neque excusatur princeps, eo q vendiderit homini inepto. quare tenetur relinquere off.m licet possit recuperare pretium quod dedit p off.o [illegible]
q. [illegible] Qui nouit se indignum, si talia off.a sint vendibilia nō peccat emendo. p3. q off.m nō est spirituale, & ipse est dignus, & memoriam Reip. cui eet illud dandum gratis. [illegible]
2.o q talis emendo off.m utiliter gerit negocium Reip. q nō peccat emendo. p3 ans. q talia off.a quo [illegible] venalia, [illegible] deueniunt ad manus [illegible] melior [illegible] talis [illegible] gerit erga Remp. exhibendo se ministrum illius, cum sit dignus

¶ Ex his que dicta sunt, [illegible] q. 1.o q emptores non possunt vendere [illegible] q. hoc solum ad regem spectat. si tri [illegible] facultate [illegible] venditio. [illegible] At [illegible] venditio eet ratio dicit doctores q eet pelum vendere. p3. q talis venditio permittitur regi ad bonum pu.cum: si hec nō fit in bonum pu. q talis venditio nō e licita. [illegible] [illegible] possunt forsan tales vendentes excusari [illegible] Bonum pu. [illegible] vendunt off.m a rege. [illegible] possunt vendere [illegible] minoris venderent [illegible] plures [illegible] rege [illegible] hac conditione sunt vendenda, [illegible] in bonum comune. [illegible] cautel. [illegible] dignis; forsan [illegible] pene [illegible] nullus doctor [illegible] excusat

¶ Secundum est q senatores [illegible], quibus concesserunt eligere [illegible] suffragia. l. [illegible] propter [illegible] natis sue fuerunt dominerij. [illegible] q nō sint [illegible] Resp. transtulit pa.m

ptate

1. [illegible]

[illegible]

2.m cōsect.

ptate) sed sunt mercedi perceptores. Et sic reprehendis hoc in pragmatica iam citata.

Vnde colligo q. no possunt stipendia scribae quomodo pensionis partiri, aut scribam cogere, ut tantum alteri soluant. hoc n. est pretio estimare suffragium quod iniquum est. Quare tota illa pecunia restituenda est electo scribae, eo q. iniquitate ablata fit ab illo. Et p. hoc sit ad arg. et ad confir. in priu.

Q° an princeps secularis teneatur eligere digniorem

RESTAT vlt° discutere in hac ma., an princeps secularis teneatur eligere digniorem ad pu.ca functiones; an satis sit eligere dignum? Huic con. p. duas ppones Rn.

i. ppo. Rex tenetur eligere digniores sub pena criminis p. se loquendo. pbr. q. tenetur princeps secularis ex iust. distributiua hec off.a conferre. sz iust. distributiua dictat, ee distribuenda off.a secundu pportione, g. tenetur digniori conferre. ps conntia q. hec e pportio quod v° e. cont. iust., ex gne suo pctm graue e.

2. ppo. Probabile est valde, q. vbi rex confert hec off.a dignis, no peccat mortaliter. hec ppo placet multis. q. vbi eligit dignos, sufficienter gubernatur Resp. no aut gubernat rex ad regendam Remp. quam optime pot, sz ad bene regendam. ite vlt°, q. eligere digniorem in rebus tpalibus magis vr supererogationis opus, q. precepti et necitatis.

Suma eorum q. dicta sunt

Ex his oibus hemus, magistratus et off.a secularia, distribuenda ee seruata pportione, ac attenta vtilitate Reip. nempe hoibus probis, et dignis. principes g. no seruantes hanc pportionem in distributione horum off.orum grauiter peccare: eoq. acceptatores psonarum. quod lege iust. maxie pphibitum. posseq. principes seculares hoibus probis, et qui optime curent bonum Reip. si id expediat bono comuni vendere huiusmodi off.a neq. id aduersari iuri nat.e hac rone. et emptores, mo digni sint, posse illa emere, nullumq. pctm comittere. Hec pro functione seculari.

Q° de dispensatione bon. spiritalium

SED IAM circa principale quod intendit. S. T. de dispensatione bonorum ecclesiasticorum, opus nos plus immorari, eo q. ma. grauior id exigit. Pro intelligentia ergo conis S. Th. s. q. accepto

personarum in spiritualibus graviores primum est. Et pro tota dissertatione fuerit ante quaedam praenotanda.

1m. fundam.

1° notandum, quod in ista collatione horum beneficiorum intervenire debet distributiva iustitia. hoc clarius est quam ut explicatione egeat, et ab omnibus conceditur.

2

2° quod talis distributio non est instar distributionis praemiorum pro meritis, ut erit in iudicio finali. Itaque beneficia non sunt praemia per se loquendo, sed sunt stipendia pro ministris, qui ministrare debent in ecclesia. [illegible] praemia [illegible], semper absolute melior est praeferendus [illegible] debet [illegible].

] fundam

Haec duo colligunt ex textu S. Thomae [illegible] colligit [illegible] maxime ad [illegible]: dum quod in tali electione intervenit praecipue iustitia commutativa [illegible] ex parte eligentium et providentium, quam electorum. Ex parte enim providentium quia praelatores eorum sunt dispensatores bonorum Ecclesiae et procuratores, debet ipsius Ecclesiis providere ministros. et hoc notissimum est: [illegible] consistit ratio iustitiae commutativae. / Ex parte vero electorum ministrorum, nam tenentur tales impendere obsequia Ecclesiae pro stipendio ipsis collato. Hoc autem explicamus sic. Non iustitia distributiva in istis se [illegible] ad commutativam. non ideo electores tenentur secundum merita personarum sacerdotia distribuere, non quod praemia sint meritorum ipsorum: sed quia electores debent Ecclesiis tales ministros: et ministri talia obsequia eisdem ecclesiis pro stipendio sibi tributo. Hoc autem probatur auctoritate sacrae Scripturae. Et 1° ut a lege veteri initium sumamus, in Levitico [illegible] decimae erant. Numeri 18. filiis Levi dedi omnes decimas in possessionem pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo foederis. Et paulo infra [illegible] decimis subdit: quod pretium est pro ministerio quo serviunt in tabernaculo testimonii. / Et Lucae 10. quando Christus Dominus misit discipulos tanquam operarios, [illegible] in eadem domo manete, edentes et [illegible]. Et subdit: dignus est enim operarius mercede sua. merces autem pro iustitia commutativa redditur. / item Paulus 1 ad Corinth. 9. in eandem sententiam citat D. Paul. illud Deuter. 25. non alligabis os bovi trituranti; dicitque propter nos illud scriptum fuisse: [illegible] sumit, si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus. quibus verbis iustitiam commutativam insinuavit. / [illegible] 1. ad Thimot. 5. qui bene praesunt

presbiteri, duplici honore digni habeant. nō dicit, qui sūt boni: ut sic honor det illis in premium. sed qui presunt. / idem cōfirmat ex iure canonico. nā cap. secundū aplum de prebendis Innocē: tio. 3. hoc dicit. / Probat et hoc ex cap. finali de rescriptis. ubi dr. benefm nō dat. nisi propter offm. quod abiit in proverbiū apud Theologos. quare nō tanq̄ premia sūt instituta benef. ut sic inter ueniat in eorum collatione ro iust distributiue. sed tanq̄ stipendia pro obsequiis, ut sic interueniat rō iust cōmutatiue. /

v. pꝫ et ex dictis, q in collatione talium beneforum seruāda ē regula S. Thoe assignata in tra, q merita eligēdi nō sūt cōsiderāda absolute, sed in ordine ad munus obeūdū ad quod elige.

v. accedit et huic fori illud D. Pauli ad Ephesios. 4. quosdā dedit aplos, alios aūt doctores et pastores. eos. in opus ministerii, in edificationē corporis xpi. sed ecclīastici ut ministri recipiūt subsidia, stipendiaq populi.

1a. con.

¶ His utrisq notatis. sit. 1a. con. uelut fundamtum totius nrē disputonis. beneficium ecclīasticū, ut cūq sit, nō ē cōferendū iniquo. Hec est sna omnium doctorum D. Aug. cuius sna referat 1. q. 1. c. 1. qui exponens illud D. P. ad Titū 1. cap. oꝫ epūs sine crimine ē. exponit illud de omnib. benefis ecclīasticis / probat hec con. ex diuina scriptura. ex illo prioris, ad Timot. c. 3. Diaconi pbent primū, et sic ministrēt, nullū crimē hntes. tūc sic arg. beneficium dat pro ministerio. sed ministrātes iuxta diuinā scripturā nō debent hre crimē. g beneficium nō ē cōferendū crimē hnti. Minor et cōstat. nā iuxta preceptū dn̄i deuter. 16. que sancta sunt, sācte sunt exequēda. Pro hoc et uidendū ē cap. 21. & 22. leuitici. ubi precipit dn̄s ministris ueteris testam. ut sint mūdi & sācti. ait n. oīs qui accesserit de stirpe uestra ad ea que cōsecrata sūt et qui obtulerit in immunditia a dno peribit. ex qb. sic arg. si hec oīa precepta erāt ministris ueteris legis, qui ea que figuralr tantum presentiū erant, tractabāt: quanto magis maior sanctitas et puritas exiget ē noue legis ministris qui illa figurata exercēt

quare

Quare cũ iniquis sit p̃hibitũ hec misteria tractare, nec illis sunt be-
nefª ecclesiastica cõferenda. /

1ª rõne etiã cõstat. nã obsequia que ministri ecclesiastici impendũt p̃pl̃o,
sũt pro fine supnali, ut inuitent diligãt populum id aũt
cõmode fieri nequit, nisi ministri ergo talem finẽ sint bene affecti.
Siigĩ sit malus, cũ ergo finẽ nõ sit benẽ affectus, nõ ẽ qua rõne
eligat̃. / Tandem si ad offᵐ magistratus secularis obeundũ
nõ ẽ more cõpo, ut supra desmitũ ẽ, maioriratione ẽ illᵈ necessarium
ad obeũdum munus spirituale. / Et aliis argᵘ q̃b3 illud p̃bauimus,
minus fauẽt huic sñie. quare illa videtur.

¶ Nõ aũt sufficit bonitas in ministros eligẽdo. sz sũt alia nõãd
cõditione & qualitate offᵗ quod ei confert. ut supra dicebamus
de magistratib3, que videnda sunt. / Hec autẽ nota ẽ, eo q̃
ex fine sumẽda ẽ rõ mediorũ. sed que restat nobilis nũc pro q̃ illa disputanda,
an in electione epi sit iuris peritus preferendus Theologo?

¶ Sit iam. 3ª conᵒ que colligit ex dictis. qui p̃termisso digno eligit
indignũ, manifestẽ cõmittit p̃tm acceptionis p̃sonarũ. nã bene &
cõtra iustᵃᵐ dũtaxat iũ, licet ea peccat̃. tenet̃ n. prelatus ex debito
iust² cõmutatiue p̃ficere scilt optimos ministros. Ergo et cõ iustᵃᵐ
distributiuã in cũ qui dignus ẽ. nã semp̃ dignus ẽ p̃ferendus. Hec
conᵒ ab omnib3 cõceditur, nã stulti abominant̃ eiusmodi electionis.
tandẽ p̃ q̃ epi tenetur rõ alicuius impertinẽtis, et nõ cause. q̃ ẽ
acceptio p̃sonarũ. contra p̃ ex defin.

2ª conᵒ.

PRimũ dubium graue in hac materia est, an p̃latus semp̃
teneat̃ in p̃uisione benefᶜⁱ⁹ eligere meliorẽ, an vero fuerit
satis dignũ eligere?

Qõ de distribu-
tione benefor3.

¶ Circa hanc difficultatẽ sũt duæ opiniones. quarũ altera ẽ
iuris peritorũ, q̃ satis est cõferre benefᵐ digno. que sñia est
glosæ in cap. licet exᵒ. ſ. i. in glos. verbo. Maiora. Refert
et in hanc sñiã Apparatus sup hoc cap. & sup cap. monasterium.
18. q. 2ª. Refert etiã Medicinus in eandem sñiã inᵗ. in m...
le

Prima opĩ canon.

de restitutione Ioañe Andreã. ubi Hadrianus late disputat hãc qõnem, quę sriã his pro se rõnes.

rõ. 1a. ¶ 1a. rõ. papa ē dñs benefiorũ, ergo citra acceptionã psonarum pot ille cõferre dignis, dignio ribus omissis. Añs supponunt tãq notuz. nã xpus reliquit omnia benefa pontifici. conña pbr, qr ut D. Th. dicit, artº. precedēti ad 3m. in donis mere liberaliter collatis nõ interuenit acceptio psonarũ.

2 ¶ 2a. rõ. nullus tenet operari quod melius & pfectius est. satis n. erit bonũ operari. satis igr erit ut põtifex benefm cõferat digno, etsi digniorẽ omittat. añs ē notũ. qr v. g. qui audit missã, nõ tenet audire eã maiori qua pot deuotione, & sic in aliis opibus.

3 ¶ 3a. rõ. minus dignus in presentia dignioris no peccat accipiendo, à põtifice collatũ benefm, ergo neqz põtifex tali casu cõferens peccat: añs ab omnibus cõceditur. & pbr conña, qr alias minus dignus cooperaret peccato epi.

4 ¶ 4. rõ. qr si id nõ liceret, sequerent multa incõmoda. / primũ

incom. 1. q benefa ēent in cõtinuo motu. i. qr vacãte pinguiori benefo, deberet cõferri digniori hñti minus pingue. & sic cõsequenter ēent benef in cõtinuo motu. quod nõ licet ad rectã gubernationẽ Eccłe. / 2m. incõmo. qr nũqñ liceret cõferre benefa pueris. qr semp inueniunt illis digniores. cõsequẽs

2 ē cõ experientiam, & durũ. nã hac rõne licere videt pueros bone indolis mouere, ut in bono psistant. / 3m est, qr damnaremus bonã ptem prelatorũ. qui frequẽter omissis dignioribus eligunt dignos.

3

rõ 5a. ¶ rõ. 5. De mediis ē nobis phãndum respectu finis. cum ergo finis benefiorum sit recta gubernatio eccłe, consequẽs ē, qr si apponant media sufficientia pro hoc, illud satis erit. sed media sufficiẽtia sunt si semp eligantur digni, nõ ergo requirit eligere digniores.

6a ¶ 6a. rõ. Iure canonico approbatur talis electio ergo licita

est

... Aliis habet in cap. cum nobis. & capitulum ... de electione. nam capite cum electus approbatur a pontifice quaedam electio episcopi; etiam si in eadem ecclesia fuissent alii digniores & meliores. & similiter 18. ca. q. 7. cap. monasterium ex synodo romana approbatur electio episcopi & presbiterii non mali. quare sunt contenti pontifices bonis ministris dignis.

¶. ultima ratio. quia quod benef.a fiant patrimonialia reputatur ab omnibus doctoribus licitum. imo id omnes desiderant saltem sine cura animarum. & tamen id notissimum est, quod semper invenient digniores extra talem Ecclesiam. non ergo est necessarium ut semper eligant digniores. Haec sunt rationes pro sententia iurisperitorum.

¶ SECUNDA opinio est praecedenti contraria. quod non satis est eligere dignum, sed semper eligendus est dignior. quae sententia est D. Thomae in hoc art. ad 3m. & quodlibeto. 4o. art. 15. & super Ioannem cap. 21 lectione. 3a. Est etiam Alexandri Alensis in 2a parte quaestione. 136. membro 2o. Est etiam Hadriani loco citato. Est etiam Altisiodorensis libro. 2o. tractatu 33. art. 4o. & Silvestri verbo acceptio personarum. § 2. / & Mairis in 4o. dist. 24 q. 5. & Caietani super hunc art. & in summa verbo acceptio personarum. itaque est communis sententia Theologorum. quam etiam tenent multi iuris periti, quos citat Hadrianus loco citato. Haec sententia habet pro se rationes efficaces.

2a opinio Theol.

¶ Primo suadetur autoritate sacrae scripturae. sic enim nos debemus provisibus imitari opera nostra ad imitationem Christi. sed quando Deus eligit aliquem ad aliquod munus obeundum, semper eligit meliorem, ergo. Minor probatur Ioannis 21. ubi Christus dignissimus ... petro, rogat, diligis me plus his? qui autem magis diligit Deum, magis a Deo diligitur ... sanctior est. ... regum ... qui electus ... dicit elegit dominus ... qui non sit ei similis in universo populo. / & haec sufficiant ... multis ... ...

1a ratio ex testimonio.

2° ex testimo. Verbalibus 2° hec sñia sacrorum testimoniis. Imprimis Hiero. sup. leuit. cap. 8. et in ill. refertur 8. q. 1. c. licet. requirit (inquit) in ordinando sacerdote et populi presentia, ut sciant omnes et certi sint quod qui prestantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, ille elligitur ad sacerdotium. Et Aug. et sup. illud verbum Jacobi c. 2. nolite in acceptione personarum habere fidem dñi nri Jhu xpi. et c. Et D. Bernar. de consideratione ad Eugenium papam. Et Crisost. lib. 2. de sacerdotio.

dist. 63. Preterea leo papa cap. Metropolitani, dist. 63 docet eligendum esse optimum. Et Inocentius 3. in cap. unico, ut ecclesiastica benef. sine distinctione conferantur, parag. omnibus reprehendit quendam quod non dederit benef.^m personae magis idoneae.

2° 1. Et ronibus et suadetur hec sñia. 1. quia ptandum nobis est de spiritualibus quam humana. Sed si economus eodem stipendio posset conducere operarios diligentiores, et eis neglectis assumeret minus diligentes, esset infidelis, et iniquus dispensator: ergo et in spiritualibus prelati qui sunt dispensatores.

2° 2. Et deinde quia in omni Rep. et barbarissima, reputaretur indignum et iniquum processus, si benef.^a distribuerent minus dignis, neglectis melioribus, a fortiori ergo in Rep. xpiana. Quod aut aliter extimavabo omnibus, ipsorum cordibus insculptum est ab auctore nature, auctore Cicerone.

Et His et aliis ronibus confirmatur hec sñia. Sed pro huius difficultatis plana resolutione, sunt, ante omnia, duo advertenda. 1. quod

not. 1. benef.^a ecclia sunt in duplici dña. quedam enim sunt quibus annexa cura animarum. ut episcopatus, parochiatus. Quedam quibus talis cura non est annexa, ut sunt benef.^a simplicia. Item quedam sunt ab ecclia instituta prouidendis ministris in ordine ad alia obsequia populo impendenda. Quedam sunt a priuatis hominibus instituta quae appellantur capellanie seu oratoria.

2° Et nondum est, quod cum de hac re disputamus, aliud a nobis simul ius canonici exteriusque, i. quantum ad hoc quod sit valida et solida electio, et non irrita: aliud est nobis in foro consciae quod ad peccatum est. n. quod multa prohibentur in foro consciae, quae in foro tenent. v.g. qui emisit votum castitatis, peccat contrahendo matrimonium,

in

~~[illegible]~~ nō ē irritū.

¶ His notatis sit .1ª. ppō. Si loquamur de oībꝫ benef.is Ecclē, siue hentibꝫ onꝫ aīaꝝ, siue nō hentibꝫ, secūdū ius exterius sufficit eligere dignū .i. vt sit valida, & nō irrita electio. Hęc cōn pbā illa rōne .3ª. adducta pro iuris peritis. vbi adducti sunt textꝰ canonici. Et re vera credendū ē, illos iuris peritos, q̄ eştiuūt pmā illam sniām, in hoc sensu definiisse, & nō in foro cōsciē. Hęc et snīa ē D. thō.ª in hoc art.º ad .3. & cōterdo: ctorꝫ. & rō redit à D. Thō. qr alias quęlibet electio calūniam pateret. quod nō eēt leuis pturbaº in Ecclā.

1ª. con.ª

V Si aūt loquamur de benef.is hentibꝫ onꝫ aiaꝝ, nō satis ē eligere dignū. sꝫ si fieri pōt, tenet̄ pręlatꝰ in foro consciē eligere optimos & digniores. Hęc con.º adeo certa ē, vt eam negare sit stultitia nō leuis, & ignorātia pfectionis euāgelicę. & pbā sufficienter argꝭ factis pro .2ª. opione.

2ª. con.ª

V pbaª pbā. qr vt retro dicebamꝰ, hęc benef. sūt q̄dam stipendia quę cōferunt̄ ministris ad vtilitatem Ecclę. & ideo ex debito iust.ª cōmut. tenēt̄ puidere ministros Ecclę. quare si fieri pōt, debēt optimos puidere. qr alias pcm eēt ꝫ iust.ª cōmut.

V Dicet aliqs. Dignꝰ sufficit pro quolibet ministerio obeundo. Rꝫ. (& ē nondum) q̄ munꝰ hentiū talia benef.ª ē dirigere hoīs in finē supnalem, meliori mō & pfectiori quo possint. debet. n. docere pfectionē euāgelii, & psuadere hoībꝫ vt ad eam conēt̄. ergo semꝑ ē eligendꝰ melior; qr cū sit magis affectꝰ erga spūalia, magis psuadebit hoc hoībꝫ. Et hoc credēdū ē, et Deū velle, & Eclāꝫ optare. Paulꝰ. n. 1ª. ad Timot. c. 3. plura exigit in eo q̄ dꝫ cē epus. opꝫ. n. irreprehensibilem eē, &c. / Itē qr quāta vtilitate puet populꝰ xpianꝰ, qū in electione omittit̄ dignior, nō aliū q̄ teipsum adduco testē. ¶ Itē ē rō pro hac snīa efficax. quę colligit̄ ex D. Thō.ª in hoc art.º ad .3. Prelatꝰ nō cōferendo benef.m meliori cōmittit acceptionē psonaꝝ: ergo peccat & in re graui. pbā ans. nā nō cōferēdo digniori, cōsiderat in minꝰ digno qualitatē im-

Obiicit.

ꝑ. q. 63. a. 2.

ꝯsimiliter ad collationem benef. quod est peccatum acceptionis personarum ...
per ans. nam inspecto, quam qualitatem poterit considerare, quod non sit impositi-
ueniis: nulla re vera est. / Et consistit. quia prelatus debet dare gratis
benef. Et in hoc seruare debet iust. distributiuam. Qui autem pretermisso dignior confert minus digno, causa alia mouet humana, et
ex eo non omnino dat gratis. neque committit acceptionem personarum
contra iust. distributiuam. / Tandem quia huiusmodi ...
prestant bonis manifesta occasio torporis. et negligentia, et ...
que conferunt benef. parum laborantibus, et nimis laborantibus;

¶ Circa has conclusiones ad considerandum est quod in aliis materiis
... aliqui actus ex suo genere est peccatum mort. propter imperfectionem, l.
ipsius actus, l. mat. est veniale. v.g. furtum ex se mortale est. sed tamen
assumere, aut dolum furari, veniale est propter imperfectionem materie.
similiter velle fornicari de se est mortale. et tamen si volitio sit actus
imperfectus, ita ut non sit plena deliberatio, solum est veniale. / Eodem
modo in presenti, quando munus ad quod persona eligitur, est exiguimomenti,
si melior omittatur, non oportet asserere, quod sit mortale, modo sit persona dig-
na.

¶ 2°. aduertendum est quod quando excessus meritorum dignioris non est ita ma-
gnus, ut videatur multum ad rem conducere, sed est paruus: non erit mortale
omittere digniorem, etsi male fiat.

¶ 3. quod diligenter aduertendum est, quod quamuis in his benef. conferendis
spectanda fuerit iust. distributiua, et similiter iust. comut. ut supra
dictum est. sed tamen comutatiua maxime. nam precipuum quod in hac parte
considerandum est, est eadem utilitas. v.g. sunt duo benef. que vacant.
alterum quidem maxime pingue, alterum vero minus: sed tamen quod magis pin-
gue est, non habet onus animarum: alterum tamen habet, digniori est tunc conferen-
dum minus pingue. eo quod potissime sit habenda ratio publice utilitatis, et non
boni priuati, quod considerat iust. distributiua.

¶ Tandem ult° est notandum, quod iudicium de utilitate futura ab eo qui eli-
git, non est ferendum Metaphysice, sed morale. i. secundum quod humanis
coniecturis ductus prelatus sperat futurum. Quod si forte contingat
contra spem aliquid euenire, ut nullus fructus sequatur, immo potius

propterea electio precedes fuit mala, cum electores fuerint no Deus; ut possint de futuris ferre iudiciu.

3.a ppō. Si loquamur de beneficiis simplicib. ab ecclesiasticis institutis, pctm e omisso digniori ea conferre minus digno. non tn audierim definire, mortale ee. licet existimet ee mortale. — 3.a concl.

Rō. pro huius ppō. q sit pctm, e nota. cu iust. distributiua violet acceptio psonar interueniat. q. n. n sit nimis graue, constat; qr cu hec benef. no heant onus curar, sz ad ecclesiastica munera sint destinata, que no multu referre vr, vt perfectissimo quo possint fiat, no apparet, q ad eligendu digniores sit obligatus prelatus sub reatu mortalis. Declarat hoc. Canonicatus ordinat ad canendu in choro dummo recte fiat cat9, no vr multum conducere, vt meliori mo quo pot fiat. itaq defectus talis no e grauis iniuria Ecclie & religionis xpiane. Off. prest. thesaurarii, e seruare vasa Eccle, & ornam., & q sint bene preparata ad cultu diuinu exequendu, dum mo hec recte fiat, & diligter seruet, hoc videt sufficere. & sic de aliis. & ita a quibusda refert, Alex. Alensem loco supra citato hanc qonem indixisse. q qu sunt dignitates, vt epatus, & parrochialis, conferenda sunt dignioribus. Si aut simplicia sint, satis e, si conferat ea pontifex digno. & ita do. Soto lib. 3. de iust. & iure q. 6. art. 2. prope fines, si bene eius mete ppendamus, raro adsentit in distributione horus benef. interuenire mortale, du mo no concedant indignis. — 1. ps. 2. ps.

3. ps. conclus. pz. qr plura argum q facta sut in fauore 2.e concls, videntur hoc confirmare vt consulere potestis. vt e illud de acceptione psonar, & quod det manifesta ocasio torporis & negligentie cu debeant viri bone indolis ad studia & sapiam prouocari — 3. ps.

Quare si prelatu nulla huius rei cura solicitet, sz semp contentus e dignus eligere, & no curat digniores promouere, quos facillime posset, no ego excusare talem a mortali. Sed tn si aliquis prelatus id intenderet vt in plurimu, s. eligere digniores, & aliquoties. s. ex negligentia. qr no vult adhibere diligentia ad — resol.

psoni.

presentando dignioreς. l. alia cū tollerabili plurēs benef. mi-
nus dignis, omissis dignioreς, existimo nō eē mortali pctō arcēdu.

4ª con.ᵒ ¶ Si vero loquamur de capellaniis, si curā aiaꝝ habēt annexā
id dictum ē quod in .ᵃ proponē. itaq; nō pōt institutor coñ-
riū statuere, qr eēt in preiudiciū Eccle. / Similr si quis institue-
ret monasteriū, ea lege q nō nisi ex sua gēte creet semp pls
vel abatissa, eēt iniquū statutū, nec; seruādū eēt.

5ª. con.ᵒ. ¶ Si aūt institutor capellanie signauit aliquā familiā, & in illa
sunt oēs indigni, nō licet aliquē eligere ex illa, sz extraneus ē eli-
gendus .. Ptr. qr cū tale benef.ᵐ sit Eccle, tenet puisor illi exhibere
bonū ministrum. seruus. n. malus (vt hz cōe prouerbiū) quāuis gratis
seruiat, oneri ē dno.

6. ¶ 6ª. ppo. Si institutor talis benef.ⁱ designauit cōsanguinitate pxi-
mi, satis ē eligere talem, si dignus sit, omissis dignioribus intelligē.
Hanc con.ᵉᵐ statuo ꝯ Maiorē, & alios, qui adstruūt, q semp ē presen-
tandus, & eligendus dignior. Rō ipsoꝝ ē, qr eo ipso quod quis instituit
benef.ᵐ ecclesiasticū, subiicit illud iuri benef.ᵒʳᵘᵐ ecclesiasticoꝝ. sz tn̄ cō-
trariū seruat a viris doctis & sanctis. ptr. con.ᵒ. qr in hac electionē
nō fit iniuria dignioribus, cū sit talis electio gratuita & liberalis. / sz
similr nō fit iniuria Eccle. qr institutor voluntarie dat ministru
Eccle. q satis ē cōferre ei ministrū idoneuz. nā gratis instituit be-
nef.ᵐ, & gratis vult vt pseuerēt in suis cōsanguineis. /

V vnusquisq; instituit beneficiū, vt solis suis cōsanguineis in p-
petuū alimēta det, ex cōsanguineis aliquis ē prestantior iuxta
modū pscriptū in .1. art.º / Si aūt ea lege instituat, vt dig-
nitas inter cōsanguineos cōferat, quātū humana patit coniectura,
talis sine discrimine ē cōferendus. cuius rō ē, qr cū institutor gra-
tis donet Eccle benef.ᵐ, pōt puisionē certis legibus & statutis pscribē.

V His manet resoluta difficultas precedēs. /

Rx ad. 1. arg. ¶ Restat modo vt arg.ᵗᵃ prime qōnis soluamus. & pdem ad. 1.ᵐ. qz pluralitas
ē duorum benef.ᵒʳᵘᵐ, vnde d. th. in hoc art. ad 1.ᵐ. negādo illud. nō. n.
ē nisi dispensatione & oppositū rursum alienū ē a veritate. / ptr. nā
quid de hac re sentiendum fuerit, cū dubium sit, colligendū nobis
ē. l. ex diuina scriptura, l. ex doctrina Eccle & sanctoꝝ

~~nam~~ [illegible] in facto cosistat, nō pōt hoc nobis cōstare, si[c] quam[?] rōnem nālem. Sed sic ē, q ex doctrina script. & Eccle potius colligit q dispēsator sit. & id erit certū in hac pte. pbr. imnor. nā 1. ad corint. cap. 4. loquēs Paulus de prelatis, & Eccle prepositis, inqt. sic nos existimet hō, ut ministros xpi, & dispēsatores Vbi Dei. & Luc. 12. hoc inuenit. Quis putas (inquit dns) ē fidelis seruus & prudēs, quē cōstituit dns super familiam suam. & [illegible] (ut uno vbo dicam) ex tota diuina scriptura nō pōt colligi q papa sit dns. imo sc. qd sonat scriptura, ē q dispēsator sit. similr sacri canones, qui loquunt de ptate pontificis quā hs super talia bona de qb loquimur, nullū vbū ē quod uel quodamō facere videat eis sermo. nam de prebendis lib. 6º cap. 6º. di dignitatem, aliorq benef. plenariam dispōnem ad Romanū pōtificē ptinere, nō meminit domini. ite Clemētina, ut lite pendenti, nihil inuenit. & cap. si duobus: eadem vba oīo hn̄t & nō alia.

Sā tōrs tandē ~~allocutat~~ nulla ē pro hac re: tū si rōnibs agēdū esset, id clarū ē. 1º qa ut supra dictū ē, benef. ex sua institutione sūt stipendia quedam destinata pro alendis ministris. sequit qd respectu stipendior destinator ē papa merus dispensator, & nō dominus.

[illegible] xps dns instituit quod decuit & sufficiens erat ad rectā gubernōnem Eccle. sed sufficiens erat relinquere papā dispēsatorē, & decuit ne occasione dominii pontifices sumerent ansam pdendi bona Eccle, sicut quidam fecerāt, ut hēt in cōcilior. lectione, hoc aūt bene puiderat xps dns, cū 1º fuerit sapientissimus. re vera credēdum ē id instituisse. nā quāta mala puenirent in populo xpiano, hoc falso pncipio posito, q papa ē dns, vix explicari pont.

Tandem, qa si papa ē dns benef. & pōt sibi retinere oīa benef. & in ppam utilitatem cōuertere. & pro libito dare cuicūq. qu. l. stulti nō admittet. q nō ē dns, sz dispēsator.

¶ Ad 2. arg. omissis aliis solutionibs, ē sufficiēs solº in pptu, q qū quod pfectius ē nō cadit sub precepto, nullus tenet ad illud. v.g. cenare licet hodie & ieiunare. nō teneor ieiunare. ite teneor ego hodie audire missam nō teneor illā audire maiori deuotione qua possū. ergo q tale nō in[c]ludit in obligatione precepti. At v. qū id quod pfectius ēst, sub precepto cadit, tenet qs id opari. v.g. melius ē seruare castitatē, q cōtra[h]ere ma-

1. rō. q papa sit dispēsator.

2

3

matrimonii: sed tamen si quis emisisset votum castitatis, tenetur melius oppositum. in proposito autem [?] id fuit tota nostra disputatio, an id melius in hac materia sub precepto cadat. & definitum est cadere.

Rx. ad. 3. arg. ¶ Ad 3. arg. videtur negando consequentiam. minus dignus non peccat accipiendo. & ratio est, quia dignus non est ad quem spectat beneficium providere. & ideo acceptans beneficium si dignus sit, non reputatur causa iniquae collationis: sed usus utitur malitia episcopi, quod licet. sicut v. g. sunt meus & extraneus sunt in extrema necessitate: ego vero contra ordinem charitatis, relicto patre subvenio extraneo: ego pecco. tamen extraneus acceptans non peccat.

Sed tamen pro declaratione huius advertite, quod aliud est, quod minus dignus petat ab episcopo, aliud in conferenti solum episcopo consentiat. nam primum iniquum est. quia petendo solicitat episcopum ad malum. Sed tamen accipiendo beneficium non movet episcopum, sed utitur malitia illius in suam utilitatem. quod secundum omnes doctores licet. ut a parato ad dandum ad usuras, licet accipere.

Rx. ad. 4m. ¶ Ad 4m. arg. quod beneficia erant in continuo motu, videtur quod contra rationem primis absolute & per se intelligi. quod ex tali permutatione non sequitur magnum damnum in Ecclesia. non enim quod pro ipsius utilitate institutum est, contra illam debet militare. nam (ut supra dictum est) in his electionibus potissimum est habenda ratio utilitatis Ecclesiae. & sic dico primum, quod tales mutationes non debent regulariter fieri in Ecclesia. nam id videtur esse in preiudicium boni spiritualis. quia hac ratione sumunt homines occasionem ambitionis & cupiditatis & sic semper ad maiorem & ditiorem sedem anhelant. quod alienum debet esse a pastoribus. & hac de causa neque iustam habent curam ovium, neque diligunt eas ut oportet. tamen quia non debet consumi vita pastoris in novis gregibus cognoscendis. cum bonus pastor, (ut ait Dominus apud Ioannem) ita debet habere notitiam ovium, ut voces eas nominatim.

Dico tandem quod aliquando debent fieri tales mutationes, eo quod aliquoties pro utilitate Ecclesiae expedit pastorem ad aliam sedem migrare. v. g. est quis sufficiens pro grege amplo gubernando, sed tamen pascit parvum gregem, ut amplior sequatur utilitas in Ecclesia, oporteret, parvo illo grege relicto (presertim iam bene instituto) onus amplioris gregis suscipere. hac autem servata regula, ne incommodum precedens sequatur.

ad 2m. maiorem. ¶ Erat 2m. inconveniens. quod neque deberent conferri beneficia pueris. tribuere Hadrianus [?] existimat iustum esse, pueris bonae indolis beneficia conferre. ratio ipsius est. quia in beneficiis providendis est habenda ratio non tamen presentis

utili-

utilitatis eccle, sed futurę. quod si probabiliter coniiciamus, aliquem puerum futurum sictę utiliorem altero hodie, qui pro nunc est doctior & laboriosior, illi providere possumus. Hęc est sententia Hadriani.

Sed tamen pro huius rei explicatione supponendum est illud quod dicit glossa, sup. cap. superinordinata. extra de prebendis & dignitatibus. quod pueri vocantur usque ad .14. annum.

Hoc supposito, dico quod conferre beneficium pueris in presentia adolescentum dignioris, iniquum est, & intollerabile prorsus. Hęc sententia est Silvestri verbo beneficium .3. q. 3. & Pet. de palude in 4°. dist. 25. q. 2a. art. 4°. & Caietani in summa verbo beneficium in fine. & imprimis ius canonicum favet huic sententię in dicto cap. super inordinata. & extra de etate & qualitate ordinandorum. cap. ex ratione, & cap. indecorum. — asserit

Ratione etiam constat hęc sententia. quia adulti sunt de facto digni. pueri autem solum sunt digni in spe. sed certum est, quod idem preestantius quod actu est tale. ergo — 1. 2.

Item quia cum sepe fallamur in iudicanda bona indole puerorum, & contrarium solet semper evenire, declinandum nobis potius est ad id quod pre oculis habemus, licet non sit tam utile, quam aliud sperat futurum. — 2

Tandem quod maximum nondum est. quia ut in plurimum contingit, ut pueri qui de se dederunt bonam spem, si manerent sine redditibus, perseverarent in bono. et hi qui facti sunt divites, in superbiam & vanitatem & alia vitia prolapsi sunt. sunt enim divitię (ut ait Xpus dominus) spinę quę suffocant verbum Dei. & ut in his recte se gerat quis, non qualis cumque animus exigit, sed fortis, sapiens & prudens. — 3

Quod si contingat, ut dicit Caiet. in quibusdam ecclesiis pro pueris instituta esse benef., non sunt proprie benef. vel si sunt propria, bene in hac parte provisum est, in ordine ad ministerium illud, quod sufficienter a pueris prestatur. & forsan comodius quam a viris. — nota. ex Caiet.

Ad .3. inconveniens, quod damnaremus nos bonam partem prelatorum, Respondeo quod hęc obiectio est ridicula. ipsi enim sibi iniiciunt damnationem. verbi gratia nos predicamus quod omnes homicidę & latrones non habent hereditatem in regno dei. propter hoc non damnamus illos. preterea quid mirum est hoc, cum prelati sint constituti in multo maiori statu. & iuxta Augustinum, quo celsior — ad .3. maiorem.

in

in maiori dignitate cõstitutus ē, eo in maiori periculo existere .p.

Quare idcirco in hac parte de prelatis sentio, qđ iuxta .S. Thõ. sn̄iam supra q. 10. ar. 1. de infideli dictū ē. qđ nõ dānat ob solā incredulitatē & infidelitatē. sz propter alia pcta in lege nat. nā si infidelis recte uiueret iuxta dictamē nãle, á Deo illuminaret. eodem mõ si epi adhibeant diligentiā ad recte gubernādam ecclam, deus illuminabit illos et in hac re. Si aūt nõ adhibet, sz in hoc & in aliis preuaricant. dānant nõ solum propter hoc.

Rx ad .5. ar. princip. ¶ Ad .5. arg. p3 ex .2. & .3. con. quib3 addito, qđ cū dignitas psone que in hac pte exigit nõ hēat certā pscriptā mensurā, fit sane; ut in presentia dignioris vix possit alius reputari dignus.

ad. 6m. ¶ Ad. 6. ex textib3 canonicis iam rñsum ē in .1. con. Ad illud 16. q. 7. cap. monasteriū, iam rñsum ē in. 4. & 6. con. nam de talib3 benef. erat sermo in tali cap.

ad. 7m. ¶ Ad ultimū de benef. patrimonialib3, Rx, qđ in hoc ē expēdenda nobis utilitas eccle. que nõ qualis cunq ē, sz maxima in tali mõ puisionis. Ad quod attendētes sūmi pōtifices merito id in q̄bus dā ecclesiis cōstituerūt; sic. n. Celestinus papa cap. nullus dist. 61. cuius statuti cām assignat, qđ unusquisq suum fructū militie hз in ecclesia in qua suam p omnia offi transegit ętatez. cuius rei etiā alterā rõnem adhibet. S. Th. in hoc art. ad. 4m.

Est & rõ efficax. qđ hoc mõ ut in plurimū benef. melius puidet cū sz lex respicere debeat id quod regulariter euenit, sequit. quib3 adde, qđ hac rõne obuiat litib3 molestissimis & periculosissimis. & excitant incolę, ut suos filios morib3 & literis informēt. Bene g. statutū est.

R ad aliud arg. ¶ Quod si quis tandē 3 illam mām defōnes argumētet, qđ statutū ē in Eccla catholica, ut sūmus pastor nõ nisi ex collegio cardinaliū eligat. Si igr in hac re eēt inferendus dignissimus, pro sūma dignitate offi, statutū illud nullū eēt. quod absurdū vr concedere. / Rx ad hoc, negādo tale statutū eē apud cardinales. itaq nõ ē apud illos: sz usus q̄dam est. Quare dico, qđ nisi pro quadā maxima utilitate Eccle, que in q̄busdā

consist

casibus eueniret, no posset talis lex statui. / p[roba]t[ur] hoc. nam si ad prouidendu benef[iciu]m habens onus mille animaru requirit illa diligentia, ut semper dignus eligat, ne tanta utilitate priuet populus ad prouidendu summu pastore, a quo pendet. s. maxima utilitas Eccl[es]i[a]e. s. prouinci[a]e, non ne saltem e[st] illa diligentia adhibenda? imo maior.

Ex huius difficultatis resolutione in promptu erit bene instructo theologo illam satis supra odiosam q[uaesti]onem definire. an ad ep[iscop]atum, s. parrochiam dignior sit Theologus, an iuris canonici peritus? / Proqua reuocandu e[st] in memoria illud s[a]epe a nobis inculcatu fundamentu, quod lumine n[atur]ali etia notu e[st], q[uod] dignitas & sufficientia alicuius in ordine ad aliquod benef[iciu]m. s. off[iciu]m e[st] considera[n]da penes c[on]ditiones & qualitates, qu[a]e p[er] se regulariter requirunt ad tale off[iciu]m. ut sic qui talibus c[on]ditionibus fuerit magis preditus, dignior reputet[ur].

2[u]m. suppositu. Quid sit off[iciu]m & munus precipuu ep[iscop]i. s. parrochi, no a quolibet petendu e[st], s[ed] a diuina scriptura, & a sacris doctoribus. ro[tio] e[st], q[uia] talia off[ici]a a Deo sunt instituta. cuius uoluntas e[st] ex sacra scriptura & sacroru doctrina nobis innotescat.

3. / Quantum ex sacra scriptura, c[on]ciliis, & sanctis colligere licet, munus huius dignitatis e[st] docere populu in sana & catholica doctrina. profligare & exterminare hereticos & hereses. / p[roba]t[ur]. i. ex sacra scriptura. nam i. ad Timot. c. 3. depingit ap[osto]lus c[on]ditiones ep[iscop]i – inter quas ponit, op[or]tet ~~doctorem~~ ubi expresse. D. grisostomus, August. & o[mn]es sancti, intelligunt & exponunt in sana doctrina. Quod colligunt sancti ex illo Ieremi[a]e 3. dabo uobis pastores iuxta cor meu, & pascent uos scia & doctrina. /

P[au]l[u]s ad Epheseos. 4. cap. quosdam, ait paulus, dedit Deus in Eccl[es]ia. primu quidem ap[osto]l[o]s, alios euangelistas, alios pastores & doctores – qu[a]e u[er]ba D. August. explicans in ep[isto]la ad Paulinu q[uae] est. 59. pro eode c[on]iungit q[uod] ep[iscop]i sint pastores, & doctores. & sic. D. Paulus. i. ad Corint. 12. ponit eandem s[ente]nt[iam]. & dicit. 3. doctores. videto et ad Titu. i. capite.

/ Preterea in sacris l[itte]ris ep[iscop]us vocat[ur] pastor. ig[itur] potissimu munus ep[iscop]i e[st] pascere oues. ans. patet. Ioannis ultimo cap. ubi x[rist]us d[omi]n[u]s instituit primu pastores. dixit illi, pasce oues meas. & primus hic pastor a Deo institutus prima sua canonica cap. 5. loquens ep[iscop]is & senioribus dicit. pascite q[ui] in uobis e[st] grege Dei, & in aliis locis

2[u]

Q[uaestio] an ad ep[iscop]atus sint digniores theol. q[uam] canonist[a]e

.i. fundam.

.2.

testimonia scrip.

ex cōciliis — v. 2ª pbr auctori. cōcil. 1º. in cocil toletan. 11. dr q necesse sit epo predicare, & abstinere se ab aliis curis. & in 6º. et synodo gnali, canone. 19. hoc idem hēt. & in cōcilio Remēsi cap. 14. & in. 7. synodo gnali. cuius vba refert dist. 38. cap. oēs psallentes. vide et dist. 23. cap. qui epus. & Ubicūqz fit mētio in cōciliis, & prīum describitur epi, hoc ppōit de eius munere.

ex sctis. — v. 3ª autoritate sctorz colligit. pro quo vide. D. August. adversus Gresconium gramaticū lib. 1. c. 7. & lib. 19. de civitate Dei, cap. 19. & Grisostomū homilia. 10. in eplam. 1. ad Timot & homil. 2. in eplam ad Titū. & Theophilatū in cap. 1. ad Titū. & Ambrosiū libro 1º. offic. c. 1. / & Hieronimū sup leviticū. & hēnt eius vba dist. 36. cap. siquis. duo (inquit) sunt pontificis opa, ut à Deo discat, legendo scripturas divinas & sepius meditādo, ut populū doceat.

v tandē qn ordinat epus, ab eo interrogat, an velit se divine scripture sensibus accōmodare. & que inde hauserit, plebem docere. /

Conº. — ¶ His suppositis sit conº. In tali electione preferendus ē Theologus.

rō 1ª. — pbr unica rōne. Theō magis preditus ē cōditionibus que pse & requisiti requirunt ad munus epi, l. parrochi, qm iuris peritus: g preferendus est. Conña ē nota, & pbr añs. qa optimus Theologus magis versatur circa sacras lras. & doctrinā sctorz, & mām virtutum. /

2 / ite. sacri canones qbus canonista innititur, sunt quedam frusta decerpta. l. ex sacra scriptura. l. ex cōciliis, uel sctis doctoribus. in qbus bonus Theō versat. de talibus n. Theⁱˢ sermo ē in ma conª. nostis aūt qp melius aliquid intelligit in suo fonte & origine, qm extra.

3 / Ptª mās nēias que ptinēt ad fidem & bonos mores quibus cōsistit eccla, magis ad amussim tractant Theō, qm Canonistę. / imo artificio Theologis sunt deducte conªs, que tanqm sacri canones cōstituunt in eccla.

4 / Ptª mō eccla eēt contenta, si ms tporibus gubernaret ab aliquibus, ut fuit Grisostomus, & Augustinus. Hi aūt solū fuere versati in sacra scriptura & Theologia.

5 / Tandē, qm sicut fatēt canonistę, nō pōt sua scia sufficienter haberi absqz auditione iuris civilis. si à pontificibus sumis ē inhibitum clicis incumbere iuri civili. ff. / pbr. minor ex cap. finali extra, ne clerici. Nec monachi, §. ultimo. gnali et presbitero inhibet ne incūbat iuri

civili

ciuili, vltra spatium duorum mensium. Vide et cap. super specula extra de priuilegiis. Quare sine dubio eligendus est Theologus, vtpote qui debeat esse pastor. Qua ratione fuit egressa rigida illa sententia a M. Cano quod episcopi vel parrochus qui sciunt ius canonicum eo solum modo quo a lectoribus exponitur Salmanticae, scilicet ad lites componendas, sunt in malo statu.

¶ Cum igitur haec ita se habeant, vt manifestum est, iuris periti neque flectuntur autoritatibus sanctorum, neque commouentur doctrina conciliorum, neque etiam testimoniis diuinarum scripturarum. Sed in hac parte sequuntur hostiensem, qui in cap. 1. de consanguinitate et affin. tractans hanc quaestionem distinguit. quod vel beneficium est, vbi est ventilatio causarum, et litium ecclesiasticarum, vel vbi grassantur haereses. vt in Germania. / Si in 1. loco, conferendum est beneficium iuris perito: si uero in 2., conferendum est Theologo. / / Huic sententiae subscribit Panormitanus. /

Opinio Canonistarum.

Hostiensis.

¶ Afferunt autem Canonistae contra nostram sententiam quaedam argumenta. / primum, quod in dicto cap. de consang. et affini. dicitur quod causae matrimoniales non sunt tractandae per quoscumque, sed per eos qui statuta canonum nouerunt. Sed iuris peritus melius haec scit, quam Theologus ergo. /

1. arg. cano.

Respondeo ad hoc arg. quod haec ratio nihil aliud probat, quam quod debet episcopus scire canones pertinentes ad materiam matrimonii: et hoc verum est: non autem quod sit praecipuum munus episcopi, secundum quod venit regulanda electio. Quare dico, quod si alterum illorum deficiat episcopo, uel peritia canonum ad lites componendas, uel peritia Theologiae, maior defectus est ignorantia Theologiae quam canonum. V.g., committit princeps alicui duci duo officia. alterum, quod assistat exercitui, et dirigat aciem, et disponat vt profligent hostes; Alterum quod iudicet causas militum; re vera primo insistendum est. nam recto quodam substituto vicario potest aliud commode fieri. Et qui huic negotio occupatus primum negligeret munus, esset ineptissimus: Eodem modo in proposito, episcopus potius debet incumbere lectioni et orationi, quam sedere pro tribunali. cum id substituto etiam vicario sufficienti commode geri possit. nam in quodam concilio Carthaginiensi ideo eleemosinas episcoporum mandauit fieri per alios, vt episcopus

Respondeo.

vacet

vacet lectioni et orationi, quod exercitium multo magis impedit litibus, quam eleemosinis conferendis.

2. arg. ¶ 2m. arg. pro opinione Canonistarum. perfectius est mixtum quam simplex. sed iuris peritus est mixtus. Theologus vero simplex. ergo iuris peritus praeferendus est. minor probatur. quia iuris peritus habet doctrinam sacrorum canonum, et ultra hoc peritiam iuris civilis.

Re. Respondeo ad hoc breviter. quod maxima illa physica debet sane intelligi. nam perfectior est deus cunctis rebus. et tamen simplicissimus est. similiter corpus caeleste est perfectius lapide. et tamen lapis mixtus est, corpus autem caeleste simplex. igitur in tali

Nota comparatione est attendenda natura mixti. / Quare dico in praesenti, quod si sit aliquis qui habeat utramque doctrinam et sacrorum canonum, et Theologiae, talis praeferendus est in electione episcopatus, et parrochiatus. eo quod toti praestat parti. / Sed tamen quantumcumque sit mixtus, si Theologia careat, nulla ratione praeferendus est.

3. arg. ¶ Ultimum arg. quod videtur habere aliquid efficaciae. quia munus episcopi est extirpare haereses, et componere lites, pro pace et tranquillitate spirituali. sed hoc melius fit a iuris peritis, quam a Theologis, consequens est, quod sunt praeferendi iuris periti. Respondeo quod longe a veritate errant ii qui existimant, munus episcopi nihil aliud esse quam haereses extirpare, et lites componere. cum praecipuum munus (ut sufficienter colligi ex scripturis sanctis) sit, ut ita instruatur populus a pastoribus, ut nulla via pateat haeresibus vel litibus.

/ Praeterea extirpatio haeresis quam a Deo intendit et ab ecclesia desiderat, non debet esse qualiscumque. sed talis, ut haeretici persuassionibus et praedicationibus evangelicis vero corde abominentur ea quibus antea tam firmiter adhaerebant. Hoc autem poenis et tormentis non omnino consequitur, sed vera persuassione verbi Dei, ut experientia constat. Cum igitur hanc possunt praestare Theologi, non iuris periti, consequens est, quod Theologus semper sit praeferendus. /

/ Item si iuris periti componunt lites, quomodo plures lites fovent in foro ecclesiastico, quam civili? non video quid intendendum sit, nisi quia hac ratione non sufficienter paratur pax inter homines, sed vera instructione, docentes eos abnegare impietatem, et omnia saecularia desideria.

/ Est exemplum accommodatum ad hoc explicandum. Praedicator qui docet

quo

quo pacto xpiani debeant confiteri peccata, bene docet. Sed hoc idem so-
lum modo non perfecte exequitur institutum. Sed tunc, quando docet ut peccata
nullo modo fiant. Et id persuadet proinde populo. Quod si hoc eve-
nerit; non erit necessaria tam magna disputatio de modo confitendi peccata
eodem modo in presenti proposito.

EST dubium consequens in hac materia, an alii electores inferiores papa
et episcopo. ut v.g. canonici eligentes canonicum cathedralem. l. reli-
giosi eligentes prelatum, teneantur semper eligere digniorem.

Quo. an electores inferiores episcopo teneantur eligere meliorem.

¶ Pro resolutione huius dubii sit prima propositio. Tales electores nulla ratione
possunt eligere indignum. Et quamvis omnes eligentes suffragarentur indigno,
et aliquis canonicus ultimo deberet eligere; nullo modo liceret illi indig-
no suffragari. l. Hec propositio est clara. quia tunc talis est particeps peccati, sicut
supra dictum est in precedenti questione, de eo qui comittitur rem alias futu-
rum.

¶ 2a propositio. Quando meo suffragio est dignior eligendus, tunc nullo modo licet mi-
hi suffragari minus digno, sed teneor eligere digniorem: v.g. utrinque
sunt 10 suffragia l. vota, et ego solus maneo; et cui dedero suffragi-
um eligetur. teneor suffragari digniori. Probatur ex supra determi-
natis. quia ex iure naturali semper eligendus est dignior.

¶ 3a conclusio. Quando alii electores eligunt dignum relicto digniori, et meo
suffragio non possum prodesse digniori, tunc liceret saltem absque peccato mor-
tali eligere dignum. Ratio est in promptu. quia Deus non obligat nos ad actus
otiosos et vanos. Sed tale suffragium in hac parte esset inutile et fru-
stratorium, ergo non tenetur aliquis id apponere. ¶ Confirmatur quia si ego
teneor eligere digniorem, id intelligitur de possibilibus. sed in hac parte electio
dignioris non est possibilis, ergo frustra adhiberet suffragium.

¶ Tertiam hanc propositionem dicunt aliqui debere intelligi, quando alias talis ele-
ctio non est lege prohibita, uel est adstrictus elector iuramento ad eligendum
semper digniorem. nam tunc propter rationem legis l. iuramenti, quamvis nihil
prodesset; teneretur eligere digniorem. ratio istorum est, quia talis lex est
iusta: ut eligatur dignior, ergo in conscientia obligat. Similiter iuramentum
fuit licitum ergo.

Nota.

¶ Sed tamen hanc sententiam numquam mihi possum persuadere. ratio est, nam si verum
est

est q Deus nō obligat hoīes ad actꝯ otiosos, & hō nō pōt se astrin=
gere iuramēto ad exequēdū aliquē actū inutilem & vanū, & similit
lex quęcūq fuerit, nō poterit hoīes ad hoc ligare. eo q & leges di=
uinę & humanę debent statui de actib bonis, quales nō sunt inuti=
les & vani. Quare in illo casu 3ª conl., etsi quis fuerit iuram̄
adstrictꝰ, poterit eligere minꝰ dignū, qui tunc dignior reputat̄ esse

4ª. conc. — nō eēt. Item poterit casus cōtingere, in quo digniori suffra=
gari peccatū eēt. sed teneret elector minꝰ digno suffragari. v.g.
contingit, q si elector suffragat digniori, cōferat benefm indigno
cum ipse possit hoc sufficienter ab ipso impediri, qd ē nō leue docu=
mētum Eccle, tenebit impedire. Casus talis ē. Sint tres intēdētes
Benefm, vnꝰ indignꝰ, alter dignꝰ, tertius vō dignior. pro digno sunt
4or suffragia, & tot pro indigno, nisi q ex pte indigni ē prelatus,
qui cęteris ptib prevalet. Si elector qui restat iuuet digniori,
vincet indignus; tunc ipse credo re verū q tenet iuuare minus
digno, vt indignus nō vincat. Hic & similes casus pōnt eue=
nire, quos relinquimus iudicio prudentis & pii viri.

√ Neq est eadem ratio de scholaribus eligentibus aliquem ad cathre=
dam. nam tales ratione iuramenti tenentur eligere meliorem
siue electio proficiat, siue non. Primo quia quando secreto fiunt
suffragia, non potest constare illi euidenter, uel saltem probabili=
ter q nihil proficiat.

√ 2o. quia quāuis cōstet illi nō proficere, sed tn plurimū refert ad opinionē
digniorīs hēre tot vel tot suffragia. eo q regulariter qn alius locus vacat,
re vera illi prouidetur. quod redūdat in bonū vniūsitatis, & ī cui in nominatio=
nibus aut electionib ē hēnda maxime rō vtilitatis vniuersitatis ipsius.

Ꝗ Sit 4ª ppō. Cōfirmatores electionis, vt electio prioris aut guardiani cō=
firmā a prouinciali, & electio epi, a ponti. nō pōnt confirmare electionē indigni.
itaq si cōstet pape, q epꝰ electꝰ ē indignꝰ, peccat confirmādo. & sic de ali=
is. / Hęc ppō nota ē. qi iam cōfirmato, cooperat electorib ad malum. Ille
pōt euitare dānū illud quod imminet, tenet̄ q. & sic in cap. Monasterium
16. q. 7. hēt q liceat dno instituenti monasterium, quē malluerit eligere
clericum, dum mō nō sit malꝰ ...

5ª. ppō

¶ 5. ppo. Sat e cofirmatori, vt electus cofirmandus sit dignus, etsi iudicet alios dignioes. Haec ppo e Caiet. in suma verbo electio. Et dat ronem pmam, quia cofirmator inferret iniuriam eligentibus et electo. qui ipsi tanquam digniorem proponant electum. nam ex hoc quod quis e electus et presentatus, vt dignior reputatur. / 2a. ro. quia quamvis iste sit minus dignus, pot ee vt sit tam gratus Eccle cui eligi, et eligentibus, vt hac rone dignior reddatur: nam si eligetes et eccla diligunt hunc prae aliis, hinc maior parat utilitas ei. eo quod regulariter illi maiore fidem adhibeat ho, quem magis diligit. — 5. con.

¶ Vlta ppo. Si e situm in arbitrio cofirmatoris eligere digniore, tenet cofirmare digniorem. v. g. qu plures digni eligunt, et presentant cofirmatori, vt ex illis eligat que malluerit, tenet aligere meliore. ro e, quia iam se hbt ipse vt elector: ergo tenet eligere digniore, iuxta regulam psciptam de electione. — 6a. con.

EST preterea aliud dubium de regressibus, et resignationibus. an liceat resignare, vel dare regressum digno, relicto digniori. videtur enim quod liceat, quia hoc passim a viris studiosis, et sapientibus fit. / Item quia summus ponti. indiscriminatim hoc facit, nulla adhibita diligentia ad inquirendum meliorem. non e aut credendum, quod sumus ponti. ita regulariter peccet mortale. — Quo de regressibus.

¶ Ad hoc sit. 1. ppo. Regressare vel resignare benefm in favore indigni, illicitum e. Et ro e notissima, quia illud e cooperari ad malum, in detrimentum grave Eccle. ergo illicitum. — 1. con.

¶ 2a. ppo. Non licet dare regressum in favore digni relicto digniori. quod semper debet intelligi, quando dignior est notabiliter dignior. pbatur, quia no licet epo, aut sumo ponti. coferre tale benefm minus digno, ergo no licebit alicui hoc petere a sumo ponti. / Et cofirmatur. quia qui resignat in favorem digni, relicto digniori, solicitat epum vel sumum ponti. ad malum. ergo nulla rone licet resignare. — 2

¶ Haec tn sntia visa fuit Caietano nimis dura in suma verbo benef. ppe finem. dicit enim quod si ita sit, quod benefm alia via vacasset, eet coferendum digniori, sed quando renutiat quis benefm in favore alicuius, sufficiat collatori vt ille sit dignus. ro ipsius e, quia equitas que in hac parte intervenit prefert minus dignum aliis. eo quod tali no vacat benefm. / 2. quia cotra — Caiet. 1. ro. 2.

appro:

approbatur ab hominibus talis collatio, quae non est mala./ quibus rationibus patet contradictoria; quia si ego habeo benef.m, et est meum, possum dare tale ius digno, etsi sint alii digniores. praesertim si is qui confero benef.m sit me dignior.

¶ Ad hoc dicendum negando consequentiam. et ratio est, quae est diligenter notanda. quia eo ipso quod quis relinquit benef.m, et cedit iuri suo quod habet in ipsum, statim transfertur ius in digniorem. et Ecclesia tunc temporis habet ius ad providendum iuxta regulam praescriptam. Est ad hoc exemplum. ego et pater meus, et quidam extraneus sumus in extrema necessitate. et non habemus nisi unicum panem, quo possit conservari vita unius, si ego habeo panem, possum ratione relicto patre et extraneo comedere. Si ego nollo comedere, nulla ratione licet relicto patre conferre illum extraneo. eodem modo in proposito. quamvis ego possim retinere meum benef.m, in quo habeo ius.. si tamen cedo iuri meo, iam illud ius transit in digniorem. et peccat graviter privando Ecclesiam ministro digniore.

Quaeritur an possit praelatus eidem conferre plura benef.a

EST aliud dubium et gravissimum in hac materia, an liceat praelatis eidem conferre plura benef.a. videtur enim ex supradictis aliquid licere, nam si in collatione benef.orum maxime est spectanda utilitas Ecclesiae, cum contingat aliquem digniorem esse ad plura benef.a, quam alium ad unum, inde fit, ut in tali provisione sequatur maxima utilitas Ecclesiae, consequens est, ut id a praelato fieri possit./

Praeterea, quia frequenter fit in Ecclesia, ut eidem plura benef.a conferantur. non est autem credendum quod Ecclesia id permitteret, si illicitum esset. nam grave esset, quod ab Ecclesia talis error approbaretur.

¶ In contrarium tamen est, quia communiter sancti clamant contra hoc. ut infra videbimus. iniquum igitur est.

¶ Pro hac materia sunt consulendi doctores. D. Thomas in quodlib. 9. art. 13. Hadrianus in 4. in materia de rest.e, in quaestione peculiari de hac re. Silvester verbo benef.m 4. per totum. / Angelus, verbo benef.m §. 34. et 35. Caietanus in summa verbo benef.m / Ioannes Maior in 4. dist. 24. q. 4a. et regulariter doctores in 4. in materia de ordine. Sunt etiam videndi iuris periti quos citat Hadri. loco allegato. et similiter Silvester. et Panormitanus in cap. conquirente, de clericis non residentibus. et quidem Hieronimus Curiel neotericus, qui de hac re fecit tractatum. et Ioannes Bernardus Dias, in opusculo, cui titulum fecit, practica criminalis

canonica

canonica cas. q. / ¶ Pro explicatione huius egregie difficultatis, illud ante omnia e a nobis examinandu, an beneficiorum pluralitas iure divino & naturali interdicta sit? hinc n. pendet propposita, an praelatus possit dispensare.

Q. an beneficiorum pluralitas sit contra ius divinum & naturale?

¶ Pro hoc supponendu e unu, quod loco citato egregie adnotat S. Th. q. intra nat. limites actionum humanarum multiplex differentia invenitur. quedam n. sunt actiones, que sunt intrinsice, & suapte natura male, ut mentiri, aut peierare, & similes - que licet infinitis circumstantiis bonis vestiantur, nequeunt unquam bene fieri, cum habeant malitiam quandam inseparabilem. Bonum aut (ut est notum) ex integra causa constat. malum aut l. minimo defectu, teste Dionysio. Alie v. sunt actiones intrinsice bone, ut dare elemosinam, honorare parentes, habent insitam innatam quandam bonitatem. / Tertium genus actionum est, quod hiis se indifferenter ad bonum & malum suapte natura. v.g. levare festucam. deambulare, de se nullam bonitatem, aut malitiam continet. evunt tamen bone l. male iuxta fines ordinantes. / Ultimum genus actionum est earum que absolute considerate nisi habent aliquam deformitatem naturales sed tamen taliter eam continent, ut supervenientibus quibusdam circumstantiis possint bene fieri & esse bone. v.g. interficere homines si absolute consideret, deformitatem dicit. sed tamen hac apposita circumstantia, in defensionem meam, l. autoritate publica, iam est actio bona.

¶ Hoc supposito, sit .1. con. fundamentalis. Pluralitas beneficiorum absolute considerata & secundum se, contra ius nat. est, sive talia benef. habeant onus animarum, sive eo careant, sed tamen habeant residentiam, sive sint benef. prestimonialia, que nulla habent residentiam, & quidem ex capitis prestameras que vulgo vocant, de aliis luce meridiana clarius constat.

1. con.

¶ Hac con. probatur .1. autoritate scripturae ipsi n. contra hoc clamant. praesertim D. Bernardus, in epistola, ad Theobaldum comitem, qui post multa de hac re dicit. Qui non unus, sed plures est in beneficiis, non unus, sed plures erit in suppliciis - vide et autoritatem scripturae apud Hadria. & D.

D. Th. locis citatis. D. Grisost. manifeste loq[uitu]r [con]tra hoc. dicit. n. q[uod] tenebre erubuerunt, erubescat lume; quod figure no[n] fuit co[n]cessu[m], esse illicitu[m] ee veor. figure aut[em], ne[m]pe leuitis, no[n] fuit co[n]cessum, vt qui caperet in Bethleem, caperet in Hierusalem. Cu[m]q[ue] nos [per]fectiores ee debeamus, qui capit in Tiro, no[n] capiat in Damasco.

¶ Proba[tur] et hec co[nclusio] autoritate sum[m]o[rum] pontif. in[pri]mis Alex. tertii in cap. ad hec de prebendis & dignitatib[us]. vbi dicit, omni ra[ti]o[n]i [contra]riu[m] est vt vnus clericus in duab[us] Ecclesiis & diuersis. l. in vna, plures obtineat dignitates. Idem colligi[tur] ex cap. cu[m] no[n], eodem titulo. ite[m] ex co[n]cil. lateran. sub Alex. 3. cuius [ver]ba referuntur dicto titulo. cap. q[uia] in tantu[m]. vbi di[citur] q[uod] multitudo prebendaru[m] est canonib[us] inimica. & certu[m] co[n]tinet p[er]iculu[m] a[nim]aru[m]. idem h[abe]t[ur]. dist. 70. cap. sacroru[m]. vbi Vrbanus Papa ait, omnino in duab[us] ecclesiis aliquem intitulari no[n] liceat. / idem in 7. synodo g[e]n[er]ali, & refert[ur]. 21. q. 1. cap. clericus. vbi di[citur]. clericus ab instanti t[em]p[o]re no[n] co[n]numeret[ur] in duab[us] Ecclesiis. negotiationis. n. hoc est, & turpis lucri [pro]p[ri]u[m] co[m]modu[m]. & ab Eccl[esi]a co[n]suetudine alienu[m]. vbi citat [ver]bam domini, nemo p[ote]st duob[us] d[omi]nis seruire.

¶ Ro[ni]b[us] et co[n]stat hec n[ost]ra s[ente]n[ti]a. s[cilicet]. q[uia] in nulla Rep. quantu[m]cu[m]q[ue] barbara dant[ur] stipendia plurium ministeriorum vni, qui [per]petuo. l. saltem vt plurimu[m]; debet abesse à suis ministeriis. iniquum [er]go est, vt hoc p[er]mittat[ur] in Rep. Xana, q[uae] fuit à sapientissimo Deo instituta.

V Co[n]firma[tur]. q[uia] in legib[us] socraticis cauebat[ur], vt nullus ho[mo] ee[t] multiplex. s[ed] pro singulis off[ici]is singuli et ministri instituerent[ur], & q[uod] duo off[ici]a nullus obtineat. cuius legis ra[ti]o[n]e[m] reddit Iustinianus vir clarissimus, in codice de assessorib[us]; lege. Nemo. 3. q[uia] no[n] facile credendum est, duab[us] n[ecessari]iis reb[us] vnu[m] sufficere.

¶ Reg[ula]r[ite]r sicut in princ[ipio] huius mat[eri]e de benef[iciis] dicebamus, q[uod] ra[ti]o[n]e ministerii & laboris dat[ur] benef[iciu]m, & sic dicit. D. Paulus. 1. ad Timot. cap. 5. qui bene presunt presbiteri, &c. / & iam abiit in p[ro]uerbiu[m], benef[iciu]m dat[ur] propter off[iciu]m. s[ed] e[st] co[n]tra ius nat[ur]e vt quis ferat stipendiu[m] nimis excedens labore[m], no[n]. n. ee[t] tam ineptus aliquis, qui id statueret in

sua

sua. Repub. tantum abest ut statutum sit ab autore naturae sapientissimo.

¶ Item nolenia incouenientia, imo gravissima hac ratione sequuntur in Ecclesia catholica. 1º. quia regulariter non potest unus commode pluribus Ecclesiis & beneficiis deservire, praesertim si habeant onus animarum. cum tamen beneficia instituta sint, ut sint stipendia pro ministerio recte impendendo. | 1. incom.

2um est. quia minuit divinus cultus. eorumque id quod deberet ferre, 4or sat unus. in multitudine autem populi (ut dicitur proverb. 14.) honor regis est T. | 2

item. in aliquibus ecclesiis defraudatur & violatur voluntas testatorum. qui hac ratione Ecclesiae rem suam contulerunt, ut cultus divinus augeretur. | 3

Praestatur postea occasio ambitioni & cupiditati. spes etiam bonorum debilitatur. cum non habetur ratio meritorum. non enim servatur iustitia distributiva, dum sine causa unus esurit, alius autem ebrius est. quod abominatur dominus. | 4. 5.

Tandem, communiter homines probi & prudentes abominantur hoc. & etiam imprudentes, & stulti. vox autem communis vox naturae est. Quare sine dubio hoc iuri naturae adversatur, quod uni conferant plura beneficia, quae aliis sunt digni, quibus conferri possint.

¶ Si autem sermo sit de beneficiis quae vulgus dicit Praestameras, in quibus ex eo quod careant onere animarum, & residentia, videtur parum derogari utilitati Ecclesiae, si plura conferant uni. Est etiam vera nostra conclusio, re ipsa penitius conspecta, nam imprimis quaedam rationes ex praecedentibus contrahere etiam procedunt. nam inconvenientia illa gravia sequuntur. | De beneficiis quae dicuntur Praestamera quod ex natura sua sunt illicita.

Praeterea quis existimabit nisi stultus, Deum vel Ecclesiam voluisse, talia quae vere sunt bona Ecclesiae, sicut etiam alia, ut prodige distribuantur. Praesertim cum propter finem sanctum fuerint ab Ecclesia instituta. scilicet in favorem Curatorum, & studiosorum adolescentium. vel ob alium finem iustum. nam non sine causa fuerunt instituta.

Item si alia ratio non esset, haec vera esset firma, quod iuxta finem praescriptum est dispensandum de mediis. Cum igitur praelatus sic potest dispensare talia bona, ut conducant ad finem propositum ab Ecclesia, ita debet dispensare

de

de benef.ᶦˢ, vt bene prouideat homini literato. l. ei qui hȷ̄ cōditiones cō-
cernētes ad finē prestitutas. atq̃ ex cōtri si vnico benef.º sufficienter
prouidet, aliud pdigalitatem indicat rō nalis, & iniustitiam, si sint alii
digni. / Quodsi nullo habito respectu finis, sȝ tm̄ psonę benef.ᵐ cō-
ferat, iam vr q̄ alienū sit à recta rōne.

/ Tandem rōnalis dictat, vt si stipendium dȝ dari alicui. l. aliquod premi-
um, det laboranti. Qui nō laborat (inquit Paulus) nō manducet.
Ꝙ si nulla habita rōne finis, propter quē sunt instituta benef.ᵃ pecsti-
monialia, quis cōferat alicui plura, cōtra rōnem nalem dispensat.

epilogus. ❡ Stat igr̄ firma nr̄a pma con.ᵒ, q̄ pluralitas benef.ᶦᵒʳ absolute cō-
siderata, malū & deformitatē sonat.

2ᵃ. con.ᵒ ❡ 2ᵃ. con.ᵒ Pluralitas benef.ᶦᵒʳ nō est intrinsice mala, sȝ ē talis, vt
appositis optimis circūstātiis iusta sit & licita. Prob.: id quod intrin-
sice malum ē, vt hȝ cōis sniā phoꝝ & theoꝝ, quibuscūq̃ appositis circū-
stātiis bonis, nunq̄ pōt fieri bene. Sȝ hr̄e plura benef.ᵃ in q̄busdā
casib̄ iustū & scitū est. nō igr̄ ē intrinsice malum. Minor patet,
q̄r in quibusdam casib̄ sup hac re iura scita dispensant, vt statim vi-
dendum est. /

/ 2º. hr̄e plura benef.ᵃ interdū nimis cōducit ad vtilitatē Eccl̄ę. sȝ quod
propter vtilitatē Eccl̄ę institutū est, vt sunt benef.ᵃ & modus cōferēdi ea,
nō debet cōtra vtilitatē militare, & eam impedire.

1. consect. ❡ Ex his duab̄ con.ᶦᵇ sunt aliqua cōsectaria. / 1ᵐ est. q̄ nullus pōt
sine mortali pc̄to hr̄e plura benef.ᵃ cōtra rōnabilem cām. / Prob. q̄r (vt
dictum ē,) hr̄e plura benef.ᵃ ē cōtra rōnē nalem. ꝙ sine rōnabili cā
ē pc̄tm ea hr̄e. Et hęc ē snīa oīus theoꝝ, & iuris peritoꝝ quos supra
citauimus.

2 ❡ 2 cōsect. q̄ quātūuis papa dispenset cum aliquo tali, vt hēat plura
benef.ᵃ, & dispēsās peccat, & is cū quo dispensatū ē, nō ē tutus in
conscientia. Prob.: hr̄e plura benef.ᵃ ē cōtra ius nat.ᵉ Sed Papa
in nullo iure nat. dispensare pōt citra rōnabilem cām ꝙ. / Hęc ē

snīa

sñia ē. D. Thō., & alioꝝ in locis citatis.

¶ Colligi. 3. q̄ existēte cā rōnabili, pōt vnꝰ plura hēre benef.ª/ pȝ ex p̄cedētibꝰ.

3.

¶ Colligi. 4. responsio ad p̄ncipalem, p̄positam q̄ōnem, Pōt Sūmus ponti. vni & eidem plura benef.ª cōferre, supposita cā rōnabili. & pȝ hoc. q̄ talis poterit sancte ea possidere. &. / Similiter poterit epꝰ cōferre alicui ex eadem rōnabili cā, plura benef.ª sine dispensatione Sūmi pontificis, stando in iure nat. q̄ et pōt is cui cōferunt hoc mō ea hēre. / Dico notanter iure nat., q̄ si sit hoc p̄hibitū à iure, indiget talis dispensatione pontificis, vt ad ten̄dum duo benef., que vnꝰ hēt curā.

Rx ad p̄ncipalem q̄ōnes.

SED statim se offert q̄ō, vnde cōnciemꝰ nos, aliquā eē cam rōnabilem, vt inde nobis cōstet, qñ alicui liceat hēre plura benef. & quando non? / Rx. q̄ generatē loquendo certa & firma regula assignari pōt. sed tñ in casibꝰ p̄ticularibꝰ relinquendum est arbitrio boni viri, & prudentis, sicut in aliis materiis moralibꝰ. Siquidē regula gñalis talis est. Quotiescūq ē necitas, vel vtilitas Ecclē, tale q̄ aliās nō pōt cōmodum illud cōsistere, ē sufficiens & rōnabilis cā vt quis hēat plura benef., cū dispensatione, si ea indigent benef.ª: nec sine ea, si nō indigent. / Probat hoc. q̄ (vt supra dictū est) p̄cipuꝰ finis hoꝝ benef.ªꝝ ē vtilitas Ecclē. tale q̄ maxime cōducentium ad finem est hēnda rō. ḡ si quē hēre plura benef.ª referat ad cōmodum Ecclē, rōnabilis cā subsistit, vt eidem conferant. / Sed tñ in p̄ticulari (vt dixi) iudicare, qñ interueniat hec vtilitas, qñ non, prudētis iudicio cōmittit. / Sunt tñ à iure sacro quidam casꝰ p̄cipui designati, in qbꝰ dicta cā reperitur & quibꝰ perito Theologo aperit via facilis ad ferendū iudiciū de aliis. hi casus reperiunt notati à glos. 21. q. 1. in p̄ncip.

Rō que sint rōnales caā.

Rx.

¶ Primꝰ ē, rōne tenuitatis. qñ. s. fructꝰ vniꝰ benef.ⁱ nō ē sufficiens ad alendum ministrū, poterit talis hēre duo benef.ª in quo casu

Primꝰ casꝰ. rōne tenuitatis.

licet

licet nobis inspicere vtilitatẽ Ecclę. nã si fructꝰ benef. nõ põnt alere sacerdotẽ, necessario dz sacerdos quęrere sufficiẽs alimẽtũ. ne igr hac rõne distrahat à munere sibi iniuncto, & sic defraudet vtilitas Ecclę & obsequium nõ recte impendat, optime p̃uisum ẽ.

notã. Vñ aduertẽdũ ẽ, q̃ si casus hic ppositꝰ sit rõne vtilitatis Ecclę in ppẽdẽda hac tenuitate, ad solam vtilitatem Ecclę. ẽ hẽndꝰ respectꝰ. nõ ad dignitatẽ psonę. itaq3 si sit tenuis, pro psona illustri alenda, parũ refert. Hic casus hẽt extra de ętate. & qualitate pręficiẽdor. cap. Sancte

casus. 2. ¶ Secũdꝰ casus ẽ qñ vna Ecclã ab altera defendet. itaq3 sunt vnitę. hęc aũt vnio fieri debet pro vtilitate Ecclę, nõ in fauorẽ alicuis psonę illustris. vt amplam alat familiam. sicut & de tenuitate cõsiderãda dictum est. Hic casus hẽt. 10. q. 3. cap. vnio. Quo aũt pacto fiat vnio Ecclarꝫ, legito caput Quia monasteriũ. extra de religiosis domibꝫ.

3 ¶ Tertiꝰ casus ẽ propter raritatem hõiũ. vt hẽt. 21. q. 1. cap. Clericus. hoc aũt referri põt ad incolarꝫ raritatẽ. vt in pagis. l. villis. & communiter ad hoc referri solet. de quo et loqr textꝰ. & et referri põt ad raritatẽ sacerdotũ. itaq3 qñ rari sunt digni, rõnabilis cã est cõferẽdi eidem plura benef.a melius n. est, in pũinciis quę carẽt sacerdotibꝫ pręditis doctrina & pbitate, vnum pluribꝫ ecclesiis pręficere, etiam cũ cura aĩarꝫ, hoc. n. in tam Ecclę felicius cederet, q̃ sacerdotes penitꝰ indignos populo xpiano pręficere.

4 ¶ 4.us casus ẽ, qñ quis hz vnã Ecclam in titulo, & aliam cõmendatã. hic casus denotat cã 21. q. 1. cap. qui plures. / Sed diligẽter aduertendũ, q̃ vt hic casus in foro cõsciẽtię pluralitatem excusat, in cõmendatione nõ ẽ hẽnda rõ psonę, vt ditior fiat, sz tm vtilitatis Ecclę. Erit igr tũc iusta cã cõmendationis, q̃ pro illo tpe non hẽat psona, cui legitime titulꝰ tribuat. / Vñ colligr, q̃ periculosum sit, cõmẽdare alicui aliquã ecclam ppetuo, sicut aliqñ fieri solet, cũ cardinalibꝫ Romę residẽtibꝫ (vt fert) quibꝫ lege prohibitum ẽ in ẽpos pmoueri. hęc. n. cõmẽdatio nihil differt à titulo. & sic nõ vident tuti in cõsciã.

5.us casus.

¶ 5.us casus est propter sublimes personas, scilicet literatas personas, quae maioribus beneficiis sunt honorandae. ut inquit textus. Hic casus denotatur cap. de Multa extra de praebendis, in quo id quod in aliis, aduertendum est, quod non debet fieri hoc in commodum illustrium virorum, scilicet literatorum, sed propter utilitatem Ecclesiae. notauimus enim supra, diuitias et genus aliquando ad munus aliquod obeundum multum referre. ut verbi gratia quod in aliqua ciuitate prouideatur episcopus illustris ad contundendam superbiam capituli electorum, et populi, qui sunt ibi magnates. — ·5·

/ Sed hic diligenter aduertendum est, quod inuestigatio utilitatis in istis, erunt ne utiles, an non, non debet fieri somniculose, sed omni adhibita diligentia. nam tales solent esse superbi, et inflati; scientia enim (ut inquit Paulus) inflat. atque item genus. ut experientia notum est. Unde non minima iactura secuta est in Ecclesia Dei. non enim sine causa elegit Deus ignobilia, et contemptibilia, et pauperes in hoc seculo. / Sufficienti igitur testimonio constare debet utilitas futura. Quodsi ita sit, recte fiet cum istis dispensatio in pluralitate beneficiorum.

¶ Sextus et ultimus casus est; quando papa concedit pluralitatem beneficiorum, ut habetur causa 21. q. 1. cap. relatio, et cap. illud. concedit. ut idem sit archiepiscopus terraconensis, et episcopus fundensis. Et similiter quando episcopus id concedit. ut dicitur 70. cap. sanctorum canonum. Sed iam non est in usu, ut episcopus dispensare possit, in pluralitate beneficiorum. nam ius antiquum derogatum est. ut patet cap. Dudum, extra de electione. Potest tamen episcopus alicui qui habet unam ecclesiam in titulo, alteram commendare ob necessitatem, quia non potest aditus ad summum pontificem. — . 6.

¶ Hic est casus ut in conscientia excuset; intelligendus est iuxta nostram desonem. s. quod subsit causa rationabilis, ita ut sit in utilitates Ecclesiae.

V Quantum vero attinet ad forum exterius, cum dispensatio facta est a summo pontifice. iustum reputatur habere plura beneficia: sicut et alii casus reputantur iusti exterius, cum secundum iura fiant.

¶ Sed circa hos casus notandum est, quod non solum intelliguntur de beneficiis non habentibus curam animarum, sed etiam de habentibus. ut de curatis. Quod dixerim propter archidiaconum, qui astruit restringendos esse ad beneficia carentia cura animarum. Sed re vera tam supra dicta sufficientia est etiam pro curatis. habenda igitur ratio est, — Nota.

si sequat vtilitas in Eccla, eo qd in dictis casib; eidem plura benefᵃ coferatt curata, licita ē tunc talis collatio & possessio. v.g. pōt episcopatus ita tenuis eē, vt nequeat alere eppum pro sua dignitate, poterit tunc illi alter proximus epatus coferri.

¶ Vltimo notādū ē, qd dictis casib, vt in piuⁿ adnotabamus, pateat via Theologis ad iudicādum et de aliis. itaqz vbi extra hos casus cōstiterit sequi vtilitatem Ecclē; si alicui plura dent benefᵃ. quę aliāsnō sequit, sine dubio collatio sancta ē, & possessiō. pz. nā tota ratio quare alii casus excusant in consciā, ē vtilitas Ecclē. ergo si in aliis casibz à prędictis talis interueniat, excusabit eos. & sic patet, qd male aliqui asserāt, extra hos casus nemini licere plures prębendas hēre, nisi id intelligāt sine iusta dispēsatione.

Dubiū ¶ Ex hac determinatione insurgūt duo scrupuli, qui forsam piorum quorundam aīos torquēt. Primus ē, qd vīr durissima prędictis determinatio, si eo rigore quo explicata ē, ad omne genus benefᵃ extendat. & ad ea quę neqz curā aīarz, neqz residentiam habent. in qbz dispensatio pluralitatis nihil aut parū vīr derogare vtilitati Ecclę.

Resp. ¶ Ad hoc rndet .i. qd de benefⁱˢ hentib curā aiarz, nō debet quis villa Nota rōne ambigere. de his .n. rōnes pcedunt sufficienter. / Neqz est alicuis valoris excusatio illa quā aliqui pręberidati pręben.t. qd nō spectat ad eos cōsideratio causę rōnabilis, sz ad sūmū pontī. quare viderit ipse quomō dispenset. Hęc tn rō, qū de cā rōnabili dubitamus, tutos nos rēdit in consciā. Sed qū certo cognoscit, nullā cām subesse ad dispensandum, nulla ē securitas. qd (vt dictum est) papa nō ē dns, sed dispensator. & ideo si inique dispēsat, nō rēdit tutum in consciā.

¶ Dicūt pręterea ii qui multitudinē prębendarz hēnt, qd onꝫ aīarz pōt p vicarium sufficienter impleri. & sic cū puideat vtilitati Ecclę, poterit quis hēre duo .l. plura benefᵃ curata. / Sed tn in hac rōne latet manifesta deceptio. nā ego ab istis quęrā, cū benefīn

qui

prouideat tali psone intuitu ipsius dignitatis, in ordine ad munus obeun=
dum, quo pacto aliu substituendo seruat intentione Ecclae! explicatur
hoc arg. Si hoc quod isti dicut sufficiens est, cu contingat hominem
laicu ita iustu & prudente eu, & circa honore Dei solicitu, vt diligentius
& vtilius prouideret quatuor Ecclesiis, aut forte viginti vicarios optimos, q
omni diligentia adhibita cosulerent vtilitati gregis dei, qz prouideat ec=
clesiastic9, vtilius faceret summus ponti. cu populo Dei, cuius comodu obl=
mixe dz impendere, si coferrent tali laico plura benef. qz ecclesiastica.
Sed tn hoc nulla rone cocedit a doctoribus, vt dent laico. qz papa no
eligit procuratore benef., sed veru pastore, qui sua psentia, Eleemo=
sinis, consiliis, fauoribus, & autoritate populu Dei ad regna celestia p=
uocet. ad quod no paru refert a pastore .s. a mercenario pasci. mer=
cenarius .n. qui no e pastor, cuius no sunt oues ppe, videt lupu venientem,
& dimittit oues, & fugit vt ait dns apud Ioanem .10. cap.

V Pretea quis vel insane metis no mirabit, qz alicui liceat, ob hoc solu qz codu=
cit sacerdotem, cui imponit onus aiaz pretio quam pot viliori, frui am=
plis reditibus, reclamante tota na, qui no laborat, no manducet!

V Quod si forsam cotingat, qz aliquis liberalis impartiat substituto de
reditibus quod sufficiens e pro ipso alendo, & quid amplius; v.g. hz in redi=
tibus alicuius benef. 500. aut. 600. aureos. & tribuit vicario. 200.
quod existimat pro debito labore impendendo sufficiens stipendium esse.
Est aduersus hunc in promptu ro vrges, qz vel vicarius sufficienter &
fideliter exequit ea que secum affert onus talis benef. s. no. Si non,
g no sufficienter prouisum e. Si sufficienter, & vt petit Eccla, & ex
alia pte pro ipso alendo tu prebes sufficiens stipendiu, & aliquid
amplius coformiter ad munus iniunctum, qua igr rone tu absqz vllo
labore & ministerio accipis. 300. aureos! Non vr quid rndendum
sit. Sed iam eo vsqz processit auaritia & ambitio, vt stultum fuerit
cu huiusmodi hoibus ronibus contendere, cum nihil aliud qz odiu excite=
mus, & forsam reputabimur lutherani, cu hac rone videamur ipsis de=
rogare

gere plenitudinem potestatis pontificis. quod à nobis ē satis alienū, qui veritatē è tenebris educere conamur.

de simplicib. benef. q. requirūt residentiā.

¶ Si aūt de simplicib. benef.is loquamur, quę requirūt residentiā, video oēs doctores citatos indiscriminantes loqui, & multos illorum nullā statuere differentiam inter curata & nō curata. Video et rōnes procedentes de curatis, de his et procedere efficaciter, etsi efficacius de curatis. Quare ad eandem sniam de his astruendum beneficiis moveor. Sed credo quod circa hęc & curata facile cōsentient nobiscum viri pii & docti.

De pstimonial.

nota. 1.

¶ Sed tn̄ apparet durissima sn̄ia si ad prestimonialia benef.a extendatur: in quib., vt sepe dictum ē, nō vr̄ vtilitas Eccl.ę defraudari. Et sic scio aliquos doctores hac rōne motos astruere, quod etsi hēre plura benef.a huiusmodi, vt v.g. sex, sit prorsus iniquum, et cōtra rectam rōnem. cum nō eet bene pportatum corpus, si aliqui ptes sibi magnā portionem applicarent, relictis aliis indigentia cōfractis. / Sed tn̄ hēre aliqua vt duo, quorum fructus extimētur. 500. aureis, licet saltem absque pctō mortali. quia in hoc nō fit iniuria Eccl.ę q. vtilitate aliqua nō priuat. Et et quia ai nō requirat residentiam, vt quod populus nō habuit respectum, nisi ad hoc, vt eēnt bona pro clericis. /

2. Scio preterea Dominicum Soto lib. 3. de iust.a et iure q. 6. ar. 3 concl. ultima, asserētē quod hęc ppō, qui sine legitima cā hēs plura benef.a curata, nequit tuta cōscia illa retinere. intelligunt doctores de cunctis benef.is. quod verissimum ē (inquit ipse) quę dispensatione indigēt, vt possideantur. Vnde colligo, si bene eius mētē capio, quod hēre plures prestamoras sine legitima cā est tutum in conscia. ppterea quia ad eas hēndum, nō ē opus dispēsatione pōtificis. Et similiter pōt quis hēre duo benef.a quę hn̄t residentiam, in q.b. nullus ē vsus dispensandi.

mea sn̄ia.

rō. 1.

¶ Ego v.o (vt verū fatear) vellē me potius in hac re auditorē prestare, & apud hos doctores inquisitorem, quam doctorē. Rōe. quia quibusdam rōnibus apparet, idem ēē astruendum de his, quod de aliis. / 1.a quia l. talium bonorum papa ē dn̄s l. dispensator. Nō ē dn̄s. nā si eēt, posset conferre

talia

talia indignissimo, taliterq; etsi peccaret indistributione, eoq; eet prodigus. firmē factum teneret. hoc tn̄ ē absurdum. q̄ ē dispensator.

v. 2ª hęc benefª cōstituunt ex fructib; decimar̄ : sed talium fructuum non ē papa dn̄s, restat igi ut sit dispensator / Quodsi ita ē, non poterit absq; cā rōnabili eidem cōferre plura.

v. Pretª qr talia benefª sunt instituta ab Ecclā, propter aliquod bonum Ecclę instituta sunt. qua igi rōne nullo habito respectu ad talem finem pōt papa plura eidem cōferre. 2

v. item nos statim definiemus; q̄ papa nō pōt sine rōnabili cā imponere pensiones sup benefª, eoq; non sit dn̄s fructuum. quod et loco citato concedit magr̄ Soto. igi eadem rōne nō poterit sine cā eidē conferre plura benefª. Prētr̄ contrā. qr fructs curator̄ nō vrr̄ diuersę rōnis a fructib; hor̄ benefiᵒʳ, cum oēs sint ex decimis. 3

v. Pretª qr hac rōne dat ocasio p̄latis disperdendi bona Ecclę. ptr. qr pōnt p̄lati sępe fingere cās, ad hoc q̄ ex aliis benefiis deducant fructs, q̄b; cōstituat benefª prestimonialia. Quib; cōstitutis, poterit p̄latus pro libito illa conferre. itaq; factum tenebit.

v. Tandem quis credet, populum voluisse, cōferre talia bona clericis, qui nihil prosunt Ecclę sed requiescunt, cū tn̄ ipsi laborib; & sudorib; ea coparauerint? certe nullus.

¶ Quare nimis vereor, dispensationē talem iniquam eē, & nō cōferre alicui conscīam securam. / Sed tn̄ ne quis existimet, me velle plus sapere q̄ opz; nollo in hac re aliquid definire. sed fateor libentissimè, me in hac pte quid certo discernam ignorare. Qua de cā submitto me doctis viris. Nō dico Ecclę, nā id facillimū dz eē viro catholico.

¶ Alter scrupulus, quid agendum nobis erit, si audierimus confessionē alicuius hntis plura benefª, l. curata. l. alia. In huius grām videndus ē Caiet. in suma Ꝟbo benefiūm. vbi dicit multa. & inprimis monet cōfessorē, ne p̄cipitet iudiciū, q circa illū qui cū dispensatione absq; rōnabili cā hz plura benefª incompatibilia, & sic p̄ceps neget absolutionē. & rōnē subdit. nam opz discernere, an talis de nccitate salutis teneat renuntiare

Quid faciendum sit cōfessori cū his.

reli

reliqua, retento unico sibi. quod tamen (inquit) non est facile, quum beneficia recte per vicarios prouideri. /

Deinde Caietanus proponit quedam considaranda pro hoc discernendo. Si sequatur (inquit) nocumentum Ecclesiis quas habet, quia non prouidet, spiritualis animarum, si minuatur diuinus cultus, & similia. neganda est absolutio. Verum videtur sentire, quod si omnibus dictis sufficienter per substitutos prouideat, talis venit absoluendus.

Victoria — Refert etiam circa hoc sententia Magistri Victoria, asserentis, quod talium confessio non est audienda. Sed tamen (inquit ipse) si quis fuit negligens in interrogando an haberet plura beneficia, & audiuit totam confessionem illius, absoluat illum. & ratio illius est, quia eo quod confessus fuerit sua peccata, videtur acquisiisse ius, ut absoluatur ab illis. Absoluat igitur, & dicat ei, quod iterum non absoluet.

Responsio ad quaestionem — Sed tamen breuiter pro responsione ad hanc quaestionem, illud est presupponendum quod duorum in presenti est habenda ratio. & ipsius collationis beneficiorum, an scilicet fuerit causa legitima facta, necne? / & obsequiorum que quis tenetur impendere ratione beneficiorum que accepit. Quo supposito

Conclusio 1 — Sit prima propositio. Si quis potuerit hoc onus excutere, & non audire talium confessionem, id agat. ut bene dicit victoria. Et sic Salmanticae est in usu apud religiosos, ut in initio confessionis a penitentibus querant, an habeant beneficia. ut hinc iudicent, an expediat audire talem confessionem, an reiicere. Dico postea, quod si constet penitentem bono & pio animo accedere, & humiliter se velle subiicere correctioni confessoris, & in omnibus obedire: in hoc casu

2. Sit iam 2. propositio. Si cum tali est facta dispensatio plurium beneficiorum absque rationabili causa, non est absoluendus, quousque renuntiet ea, que iudicat vir bonus ac prudens renuntianda esse. v.g. si quis habet plura beneficia ob nullam aliam causam, nisi quia concessit priuilegium summus pontifex. lex(?) pro una gracia / orestesua(?). Item si habet unicum beneficium cum onere animarum, ad quod sit indignus, talis non est absoluendus. Probatur. quia talis de iure naturali non potest illa beneficia habere, & dispensatio fuit nulla. quia contra ius naturale fuit, cum deficeret causa rationabilis. ergo non potest illa retinere. Quare nisi renuntiet, non est absoluendus, cum sit in manifesto peccato mortali / Hec conclusio

ut intelligēda cōtra Caiet. etsi talis possideat bene benef.ia per substitutos nā eadem rō procedit. illud .n. firmum manet, quod dispensatio nulla fuit.

Item si bene provideat benef.iis et substituti optime obeunt suum munus, qua igitur rōne ille cum quo absque legitima cā dispensatum fuit, debet illa retinere, nō potius debeant cōferri substitutis, cum digni sint.

Si tn̄ eēt inopia digniorum post tempus collationis; et ille talis pluribus benef.iis optime per seipsum deservire, bene verū ē quod Caiet. asserit, quod possit illa retinere. quia ius naturae favet, cum conducat illud ad bonū Eccle. et interpretative in hac parte papa hoc concedit

Sit 3. ppō. Si dispensatio fuit valida, eo quod affuerit cā rōnabilis, et male provideat beneficiis, iniungendum ē ei ut adhibeat diligentiam: cui similiter promittenti id, est absol.o impendenda, sub attestatione, quod si id nō fecerit iterum nō absolvet. Et rō huius conis est ea quae in aliis peccatis. nā si quis confiteat se retinuisse rem alienam invito domino per aliquod tempus, et promittat cōfessori, se statim restituturū, absolvi pōt pro hac vice, et sic in aliis.

Unde notandum circa id, quod si alius nō hēt ius, ut a sacerdote absolvatur, sed ipse ē indignus absolutione, per hoc quod cōfitet sua pcta alicui sacerdoti, nō acquirit ius ut ab eisdem peccatis absolvat. patet hoc. quia sacerdos tenet nō impendere absolōnē hōi indisposito. hic aūt per hoc quod revelat sua pcta sacerdoti nō fit dispositus, non igitur acquirit ius. Et sic credo nō sensisse contrarium Magr̄ victoria, qui nō potuit id recte sentire.

Restat iam ultimū dubiū de pensionibus annuis, an licite sint, et tuta conscia possideant. Pro cōnsione sunt aliqua notanda.

.1. notandū quod qui hēt pensionē, nō hēt titulos benef.ii. immo qui recipit nō ē possessor benef.ii, sed alter. et sic pensiones nō hent annexū aliquod onus, neque saltem persolvendi et recitandi divinū off.m

2.o notandū ē, quod duplici mō pont imponi pensiones. l. psone hēnti titulum quandiu habuerit benef.m l. 2.o mō ipsis fructibus benef.ii. et hoc est magis in usu.

3.o notandū ē. quod benef.a Ecclastica ut ē manifestū, sunt collata ipsi Eccle ad cōmodum ministerium ipsius.

3. con.o

Cōtra victoria

Qō de pensionibus

ult.o

Vultimo adptēdū ē, qꝫ sicut papa nō ē dn̄s benefi⁰, ita neqꝫ et fructuū. qꝫ si cōferat mihi benefm̄ iusta cā, postea nullo mō sine rōnabili cā pōt auferre fructꝯ, quāuis fuit in eiꝯ ptāte dare pᵘs mihi benef.ᵐ l. nō.

con°. 1ᵃ. ¶ Suppositis his, sit. 1ᵃ ppō. Papa ex rōnabili cā pōt cōferre pēsiones sup benefᵃ Ecclē tam secularib9 qꝫ Ecclīasticis? Hęc con° ē notissima apud oēs doctores. qꝫ quāuis papa nō sit dn̄s, ē tn̄ vlīs dispēsator bonoꝝ Ecclē. ex cā igī rōnabili poterit hanc dispēsationem facere.

dub. de rōnabi cā. ¶ Sed tota difficultas ē, quę sit in pręsenti rōnabilis cā? Ad hoc Rs. qꝫ secundum sn̄iam oīu, dꝫ eē bonū coē Ecclē, nō vni9 puati hoīs. hoc est. qꝫ det propter obsequium impensum Ecclē. l. impendendum, siue spuale, siue tpale sit. v.g. ē aliquis iuuenis, de quo ē nobis spes, qꝫ multis pficiet Ecclē, est cā ligitima, vt det illi pensio optima, pro cōmoda sua sustentatiōe. ne paupꝑtate cōfractꝯ ab optimo cursu dimoueatꝯ. id intellige, si fuit paupꝑes. & nō sint benefᵃ. / itē predicatori, q̄ docet populū. / itē pᵘisori dignissimo, qū sūt tenues puētꝯ epātꝯ. / similiter rex pro defensione Ecclē cōsūpsit totū pᵘimonium. l. maiorē ptem. nō hꝫ vnde viuat. l. soluat sibi obsequentibus, ē rōnabilis cā vt det ei pensio, quam cōferat eis. ex hac rōne ferūnt tertias decimaꝝ fuisse collatas regi hispaniaꝝ. / Tandē in iure canonico hēt vnꝯ casus extra de prebendis, cap. nisi eent. qū s. ē dubia lis sup aliquod benefm̄, quę alr̄ dirimi nō pōt, licere vni adiudicato benefiᵒ, alteri qui in bonum pacis cedit, pensionē aliquam dare.

con° 2ᵃ. ¶ 2ᵃ ppō. Non pōt papa dare alicui pensionē sup benefm̄ alterius citra rōnabilem cām. & si fecerit, restituere tenebit. v.g. nō pōt dare papa pensionē petro, hac sola cā, qꝫ ē filiꝯ amici. pꝫ. qꝫ papa nō est dn̄s fructuū benefiᵒ, sed is qui hꝫ benefm̄. & irrogat illi iniuriam, si citra cām rōnabilem auferat ab eo fructꝯ.

Vn̄ colligi, qꝫ qui hꝫ pensionē, si cōstet ei sine cā fuisse collatā, tenet restituere. pꝫ. qꝫ talis hꝫ bona aliena data à pontifice sine rōnabili cā.

Nota ¶ Sed tn̄ in hac pte id aduertēdū ē, quod in aliis materiis ē a nobis sępe dictū, qꝫ qū est dubium, an cā fuerit legitima, necne ad cōferēdam mihi pensionē, ꝑ hoc qꝫ fuerit collata à pontifice, ego sū tutꝯ in

conscia

conscia. Et p[ropte]r hoc, q[uia] in dubiis (ut dicunt doctores) dispensatio papae tribuit securitatem in conscia.

¶ Determinatu[m] igi[tur] e[st] supra a nobis, q[uod] iniquu[m] sit, relictis dignis, co[n]ferre benef[ici]a indignis. Definitu[m] e[st] p[rae]t[erea], q[uod] pravu[m] fuerit co[n]ferre benef[iciu]m minus digno, relicto digniori. quod o[mn]i[n]o e[st] intelligendum de regressib[us] et re=signationib[us]. In electionib[us] et ad alia off[ici]a, similia definiuntur. ut qu[ando] religiosi eligu[n]t p[rae]latu[m]: canonici canonicu[m] cathedralem: scholastici le=ctores. Ultimo, licere summo ponti[fici] aut inferiori p[rae]lato, qu[ando] n[ecessari]um et utile fuerit Ecc[lesia]e, eidem plura benef[ici]a conferre: atq[ue] ea possidente[m] e[ss]e tutu[m] in conscia. Deficiente t[ame]n c[aus]a iusta et r[ati]onabili hoc no[n] licet. Ecc[lesia]e p[ri]matib[us], neq[ue] tuta conscia valent possideri. Et eadem r[ati]one licere ips[i] papae, cu[m] sit ut[ili]s dispensator bonor[um] Ecc[lesia]e, co[n]ferre persiones sup[er] benef[ici]a Ecc[lesia]e, t[am] secularib[us], q[uam] eccl[esi]asticis. / Qu[ando] t[ame]n h[aec] c[aus]a iusta defecerit, papa id efficie[n]s tenet[ur] restituere. Et qui ea possident. na[m] tunc cu[m] dispe[n]s[ati]one pontis sunt tuti in conscia. / De rest[itutio]ne aute[m] que[m] rapit in collationib[us] iniquis benef[ici]or[um], supra actu[m] e[st] late in m[ateri]a de rest[itutio]ne. Quare de hoc articulo satis.

Su[m]ma totius disputa[tio]nis de collatione benef[icio]r[um].

¶ Articulus 3. Utru[m] in exhibitione honoris contra veritate[m] locum h[ab]eat p[e]ctus acceptionis p[er]sonar[um]?

HANC eandem q[uaesti]o[n]e[m] movet S. Th. in quodlib. quolibeto 10. ar. 10. / Ad hanc q[uaesti]o[n]e[m] r[espo]nd[e]t S. Th. quibusdam co[n]clusionibus. p[ri]ma e[st] q[uae] e[st] velut fundame[n]tu[m]. Solu[m] p[ro]pter v[ir]tute[m] e[st] aliquis ex debito honorandus. p[ro]b[atur] hoc, q[uia] honor e[st] p[rae]miu[m] v[ir]tutis.

¶ 2a co[nclusio]n. No[n] solu[m] aliq[ui]s e[st] honorandus p[ro]pter p[ro]priam v[ir]tute[m], sed et p[ro]pter v[ir]tute[m] alterius. v.g. p[rae]lati et p[ri]ncipes, et si mali, honorandi su[n]t, q[uia] gerunt p[er]sonam Dei. Et similiter filii propter bonu[m] p[at]rem. Senes aut[em] sunt honorandi p[ro]pter signu[m] v[ir]tutis, quod e[st] senectus. licet hoc signu[m] qu[an]q[ue] deficiat. Et ita Levit. 19. p[rae]cipit[ur]: cora[m] cano capite consurge, et honora p[er]sona[m] senis.

¶ 3a co[nclusio]n [con]t[r]a e[st]. Si quis alicui exhibeat honore[m], no[n] p[ro]pter v[ir]tutem,

ss propter pecunias. l. aliam cām impertinētē, ē pcm̄ acceptionis psonarū. rōē, qr pecunia et similia nō sunt honestū bonū, ob quod veniat hō honorādus. quod pōt cōfirmari ex Arist°. 1°. ethi. cap. 12. ubi discrimē statuit inter honorabile & laudabile. dicit. n. ea que pse sūt bona, atque honesta, digna sunt honore. Ea v° que per se nō sunt bona, ss ad aliud relata, dūr utilia, & nō pse bona. ut pecunie. & ideo talia laudari qdem pōnt: honorarī nō item. Quare si quis propter diuitias alicui exhibeat honorē, peccat pcm̄ accep. psonarum. / Hec de art°. S. Tho.

TOta difficultas ē circa hanc. 3ª. cones. qr dictū ē in. 1°. art° huius qōnis in resp°. ad. 3ᵐ. q̄ acceptio psonarum nō reperit in gratuitis: sed solum in iis que aliqualiter debent. Cumque ego nō debeam alicui honorē, sequitur q̄ possū impendere eam quibus uoluero, ac ex consequenti pōm impēdere propter pecunias, vel ob aliam cām preter virtutē.

v cōfirmat. qr per hoc q̄ ego aperiam caput diuiti, nemini irrogo iniuriā, ergo nō pecco pcm̄ accep. pson.

Rº. ¶ Ad hoc Dr. 1°. q̄ nō ē dubiū, quin ex debito teneamur aliquibus impēdere honorē. ut deo, magrīs. parētibus, gubernatoribus Reip. & similibus. quibus irrogaremus iniuriam, nisi honorē debitū impenderemus. & ita ait Ar. 4°. ethi. cap. 3. honore digni cēsent, qui in prātibus sunt cōstituti. & lib. 5. cap. 6°. honor ē merces & premium magistratus. & idem cōfirmatur pma Petri. 2°. regē honorificate. & . 1°. ad Timot. 5. Quicumque sūt sub iugo serui, dnōs suos omni honore dignos arbitrent. vn colligi, q̄ negare alicui honorē sibi debitū in re graui ē pcm̄ mortale. & probatur hoc ex S. Th. supra. q. 59. art°. 4. asserēte, pcm̄ cōtra iustitiā ex gnē suo est mortale, si igr̄ ē in re graui, mortale erit. / Explicat hoc quodā exēplo. Si doctores huius uniuersitatis cōuenirēt ad aliquē laureandum, & citra rōnabilem cām denegarent illi honorē sibi debitū, qr debitū honorē denegant in re graui, mortale peccāt contra iust. & nōt peccant pcm̄ acceptionis psonarum. qr (ut infra uidendum ē) iudex inique iudicādo peccat peccatū accep. psonarum. Doctores aūt illi nō cōueniunt solū tanquam testes, ss tanquam iudices.

¶ Dico. 2°. q̄ ex cōmuni hōium cōsensu, & quodāmō ex iure gentiū est aliquis

honor

honor debitus alicui certo generi personarum, quod revera nō debet alijs, et quē honorē si alijs impendamus, facimus iniuriam ijs, quibus debitus est. v.g. directoribus ciuitatis impendimus hunc honorē, q̄ les llamamos, vuestra merced. si quis hunc honorē tribuat hominibus infimae classis; auferret debitū honorē alijs, qui iam facit honorē illud omnibus commune. et sic non erit honor particularis debiti. / Similiter si omnibus impenderemus hunc honorē, q̄ los llamassemos señoria, nō esset iam talis honor peculiariter debitus ducibus et marchionibus, et sic esset honor cōis.

¶ Sed tn tota difficultas ē; qn aliquis respectu illorum quibus nō debet honorem sic se gerit, q' re vera impendit honorē; vt ratione diuitiarum, l. pulchritudinis, l. alicuius similis, an in tali facto peccet peccato acceptionis personarum: / v.g. aliquis aperit caput diviti, nō autē pauperi. cum pauper virtute habeat, an iste peccet? / Rō dubitandi ē autoritas diui Iacobi, in sua epla canonica cap. 2. vbi hoc reprehendit.

arg.

D. Iacob.

¶ Ad hoc Dominus Soto in lib. 3. de iust. et iure q. 6. ar. 6. dicit q̄ dupliciter pōt se hēre quis in exhibitione talis honoris vno mō q' interius iudicat, diuites ob suas diuitias pauperibus praestare; et ex hoc iudicio exhibeat signa exteriora honoris, vt humiliatio, et apertio capitis. Et hic dicit ipse q' peccat peccatum acceptionis personarum exhibendo talia signa. et sic ait Iacob. Nōne iudicatis apud vosmet ipsos, s. dum pauperibus diuites praefertis, et facti estis iudices cogitationum iniquarum. / Secundo si quis citra internū iudiciū, q' verā hēt huius rei extimationē, sed ne insolens aut male volens habeatur, talibus signis vtitur indifferenter, nō est ibi culpa.

Soto.

¶ In cōfirmationem huius sententiae adducit Soto quandam glosam. D. Augustini super illud cap. Apli. Si hanc (inquit August.) distantiam sedendi et standi ad honores Ecclesiasticos referas, vt diuites in capescendis beneficijs pauperibus anteponantur, graue peccatum est. Si autē referas ad cōsessus quotidianos nō peccat quis, nisi ab interius ita iudicat, vt et quis tanto melior, quanto ditior videatur.

D. Aug.

¶ Sed tn ad hoc ego video, et ē nonda solutio pro solutione argumentorum q adduci possunt.

dico

¶ Dico ergo primo, quod quamvis aliquis non teneatur exhibere alteri honorationem absolute, tamen supposito quod velit exercere illum cum debitis circumstantiis. v.g. ego non teneor recitare 7 psalmos. tamen supposito quod recitem, debeo adhibere attentionem et reverentiam, alias male faciam. / Similiter ego non teneor petere honorare. et si exhibeo honorem, id debeo facere cum debitis circumstantiis. / Similiter ego non teneor facere convivium. etiam si faciam, teneor unicuique locum parare in mensa, qui unicuique convenit.

nota ¶ Nondum tamen est, quod quamvis directe non sit peccatum acceptionis personarum tribuere alicui honorem non debitum, est tamen peccatum prodigalitatis. nam si quis donet pecuniam alicui sine rationabili causa, peccat ex prodigalitate. ergo qui impendit actus suos, quos non tenetur, sine rationabili causa, prodigus est. nam est perdere honorem. ut qui mittit lapides in acervum mercurii, qui insipienti honorem exhibet; ut dicitur proverbiorum 26. ... et confirmatur quia S. D. Th. q. 102. infra vitium hoc opponit observantiae per excessum, quia observantia impendit unicuique debitum honorem, quod peccatum erit.

¶ Secundo dicitur quod reductive cum Caietano quod adhuc reductive est acceptio personarum non exhibere honorem debitum. ratio est, quia in tali exhibitione honoris accipit rationem ... honoris debiti, ... honoris debiti.

Nota ¶ Sed quamvis haec omnia sic se habeant, et vera sint, iam communiter homines studiosi excusant, ratione scandali vel infirmorum vel malorum. scandalizantur enim irregulariter homines omnes, eo quod non omnibus impendamus pro viribus honorem quem possumus.

Art. 4. Utrum in iudiciis locum habeat peccatum acceptionis personarum?

AD hoc communiter est affirmativa experientia manifesta, quae patet a S. Tho. in littera.

nota ¶ Pro explicatione huius art. nondum est, quod ad iudicandum hominum causas, quaedam sunt scripta a legis latoribus, quae tamquam regulae sunt habendae in ferendis iudiciis. Quaedam autem fuere relicta arbitrio iudicis. eo quod omnes casus particulares, et circumstantiae, quae poterant evenire, non potuerunt sub aliqua lege contineri. / Sed tamen haec quae relicta sunt iudicis arbitrio, sunt relicta

infra

in fauore iust., nō vt aliqua rōne faueat iniust. (exemplū pmi, qp q occiderit hoīē suspendat. qp q infamauerit aliquē iniustè, retractet sniā.
exemp. secūdi. quātum ad temps in quo fieri debent iudicia. vt q differat sniā ad duos. l. 4.or dies. qp termini pbationis differāt p tot. l. tot
dies. q tali. l. tali hora assumant testes. & alia huiusmodi; sūt
relicta arbitrio iudicis, nō. n. de his pscribi certa regula pōt, cū deberēt
casus in pticulari in infinitum variari.

¶ His suppositis; id est in hac mā certissimū, & firmū, q nō licet iudici
impendere alicui ptium fauorē cōtra id quod scriptum est. v. g. si negaret iudex appellationē iustā in fauorē ptis cōtrarię, iniuste ageret.
& de hoc infra tractabimus in q sequēti. vbi disputabimus, an liceat cōdēnare innocētē, qui pbatus sit nocens?

Tota difficultas ē in iis quę sūt relicta arbitrio iudicis, an possit interuenire acceptio psonarum. v. g. in quadam lite hodie fert sniam iudex: in alia simili differt vsq ad octauū diem, an sit acceptio psonarum? / Ad hoc R. p tres ppōnes notādas.

¶ 1.a conc. Si ex dilatione sniæ, cū fauori quā tribuit vni ptium immineret graue piculū pti iustè litiganti, nullo mō licet iudici
id agere, v. g. scio q petens h[abe]t iniustitiam: & q, si pti cōtrarię assigno
ad pbationē decēdies, inueniet decem testes falsos, quo fiet vt iudex
qui tenet secundum allegata ferre sniam, pferet sniam in fauorem
ptis iniustè litigantis: erit tunc pctm acceptionis psonarum.

¶ Quod si quis dicat, q cum hac fuerit relictum arbitrio iudicis, q pro suo
libito poterit id impendere. / illud nondum quod in pri.a anotauimus, q
hęc nō sūt hac rōne eius arbitrio relicta, vt iniust. faueat, sed vt iust. faueat.

¶ 2.a ppō. Qū cā de qua agit ē prorsus dubia, & videt iudex pbatā q si tps pbationis differat, poterit lędi altera pars, nō licet
iudici impendere talem fauorē. ps hoc, q cōmittit piculo alterā ptem
quę forsam obtineret verā iust.am / simile si quis in fauorē amici
termina prorogauerit, vt pars cōtraria expensas maiores faciat, & hac
rōne

Qō.

1.a conc.

obiect.

2.a conc.

rōne aut tpis diuturnitate lassatus cedat iuri suo, iniuriam maximam iudex illi facit. semp. n. in his et similibus interuenit, vt habeat rō alicuius impertinentis, et sic ē acceptio psonarum.

V Sedm (vt oīa explicemus) si res dubia sit, et nō sequatur nocumentum alteri pti, poterit vnam ptem alteri anteferre. sitm id citra scādalum fieri possit. rō ē, qr tunc hoc ē gratuitum. poterit igr impendere cui voluerit.

3. con. ¶ 3. ppō. Quū moraliter cōstat iudici, qd alta ps habet iustam. licet illi impendere fauorē illum, qui in ipsius arbitrio cōstitutus est. v. gra. scio qd si prorogem terminum pbationis p duos dies, pbabit sufficienter suam cām, licet impendere. pz hoc. qr tunc illud ē in arbitrio ipsius et poterit conformiter ad intentionē legis impendere fauorē. qd licet imo si id nō faceret, irrogaret iniuriam pti que hz iustitiam.

EST secūdum dubium in hoc artō, an liceat iudici, eandē l. similem cām successiue iudicare secūdum varias opiniones. v. g. hodie definiuit aliquā litem secūdum opinionē Bartuli, cras mihi se offert similis omnino lis, an liceat mihi eam definire secūdum cōtrariā opinionē, an vō semp tenear eodem mō definire.

¶ Ad hoc id imprimis dz diligenter attendere iudex. qd semp tenetur iudicare secūdum id quod sibi vr iustum, facta sufficienti diligentia, et secluso quocūqz affectu. Hec ppō ē sntia oīum doctorum. et pbr. qr sicut supra dictum ē ex. d. Th. iudicare nihil aliud ē qm definire quod iustum est. igr semp dz iudex iudicare, secūdum id quod existimat iustum. Inde colligitur qd diuersis tporibus licet iudici iudicare secūdum cōtrarias opiōes, similem l. eandem cām. pbr hoc, qr passim hoīes docti mutāt opiniōes et sntias, heri adherebam opinioni Scoti, hodie mihi arridet opio. d. Thoe. et ideo possum sntiam mutare.

¶ Secūdum dictum notādum ē, qd iudex semp tenetur iudicare secūdum id qd verius et pbabilius existimat. v. g. opio Bartholi vr mihi pbabilior. secūdum eam tenear definire. Hanc sntiam statuerūt doctissimi

mi

mi tpis ratiõe, qz cũ semp pre oculis debeat hr̃e iudex, vt faveat iustitie, et appareat sibi maiorẽ pbabilitatẽ alterã ptem hr̃e iustã, in illã dz declinare. sicut. v.g. medicus dz in adhibendis medicinis corpori infirmo nõ qualẽcũq opinionẽ lz pbabilem sequi; sed tutiorẽ, qz agit de piculo vite; et hoc dictat rõ nalis. et hoc mõ in pposito, cum agat de piculo .s. honoris, s. alioz bonoz, dz sequi tutiorẽ ptem iudex. in speculabilib9 n. scholaz disputõnib9 nullũ inde cõflatur periculũ, qz quisqz minus pbabilia exercitii grã defendat. / In practicis vo, ubi de piculo vite aut alioz bonoz agit, nefas ẽ iudici, infirmiorẽ opinionẽ sectari. itaqz si sint duo litigãtes, et pro altero illoz sit opio pbabilis, et pro altero pbabilior, si lis deffinienda ẽ, maioi rõ ẽ, vt deffiniat pro pte pbabiliori. / Sed tñ hoc dz intelligi sicut in aliis materiis. qn altera ps notabiliter est pbabilior, qz munitur gravioribus doctoribus, et rõni. Qn aũt parũ excedit, nihil differt secũdũ vnã, aut alterã iudicare.

V. Hic aduertẽda est stultitia quorũdam medicoz et iudicũ. qui eo qd semel amplexi sunt vnã opinionẽ, nõ amplecti eam volunt, que iam sibi videt probabilior, ne aliquod detrimẽtũ honoris patiant. ignorãtes illud quod ait Salomõ, sapientis ẽ mutare consilium. pessime igr cõsulũt et bono cõmuni, et ppe conscie.

¶ Tertium dictũ ẽ, qn ambe opiniones sunt eque pbabiles. s. altera ẽ parũ pbabilior, licebit iudici secũdũ quãcũqz pro libito iudicare. v. g. quedam opio hz. 12. doctores graves pro se. altera vo hz. 14. possũ sequi quãcũqz. / Hoc aũt intelligi secluso scandalo. nã si iudex in eadem pte negotiũ aliquod deffiniat secũdũ opinionẽ Bartholi, et postea oblato simili negotio id deffiniat secũdũ aduersã opinionẽ, oriet scandalũ. quã rõne nõ licebit tunc ita deffinire, lz absolute liceret

V. Ex his collige facile, qn nihil iudicium interueniat accep. personarum. etenim si quis in favorẽ amici sequat opinionẽ minus pbabilem et tutã,

fiet

petm committit accep. psonar. / Si tn opiniones sint vtrinq probabiles, cu possit pro libito secundu vna aut altera iudicare, poterit impendere fauore parti cui voluerit.

EST .3. dubiu in tota hac ma de accep. pson. an in tributis exigendis a regib vel principib aliis, petm acceptionis psonar interuenire possit?

¶ In presenti multa erant nobis disputanda de tributis, nisi iam illa eent definita in q precedenti. que pro presenti defone sit in memoria reuocanda.

i. con. ¶ In hac .q. sit .i. con. in talib pot interuenire petm accep. pson. probat. qr ad iust. distributiuam ptinet no solum distributio bonor, sz onerum impositio. g sicut qui distribuit bona coa habita rone alicuius impertinentis, peccat petm accep. psonar. / ita qui imponit onera no ex legitima ca, sed intuitu alicuius, qd ad rem no ptinet, peccat petm accep. psonar. v.g. si aliquod onus non p. rone cuiusq facultatis aut substantie alicuius. aut p. roe negotiationis, aut asportationis mercium. aut alicuius alterius ca rationabilis sed roe alicuius impertinentis pctum est acceptionis psonar. similiter si princeps maiora tributa exigat qm rei necitate. si cessante ca tributi no cesset tributum. si quaestores ciuitatis fraude aut vi, vtant in exigendis tributis, aut alia que possunt accidere. Preterea si aliqui eximant a rege a solutione tributor sine ca rationabili e psonar acceptio. si tn ca rationabilis existat nulla .e. acceptio psonar. v.g. si aliqui ob ea que gesserut maiores in fauorem rei pub. eximat. l. qr ipsi tuende rei pub. sunt designati. similiter ceci sunt ab ipsa lege exempti, ab hoc onere. ex equitate misericordie. vt hat cap. licet multum extra de censib, vbi precipit Sumus potifex ne ceci affligat hoc onere. similiter pueri & senes censu no soluunt. vt hat digestis eode titulo lege etatem. Sed tamen hic sunt duo dubia. primu est an possit rex hunc honore vendere .s. libertatem ad soluenda tributa. R. adhoc facile qr pot quidez p magna regni necitate. pz hoc qr nulla iniustitia apparet qu id ca legitima & rationabili fiat. p comodo regni inquod omnia dirigenda sunt, & ipsi cives. si v. talis honor habeat adiunctam, administratione iustitie .l. gubernatione aliqua: qua roe possint vendi .l. no vendi dicendu est co

- fuerit ad.

adea que definita sunt supra de officiis secularibus.
¶ Est aliud dubium. An in hoc genere tributi quod est apud
hyspanos sit peccatum acceptionis personarum (.s. las alcabalas)
pro qua tamen est notandum quod tributum hoc differt a
vectigali & latitudine materie, & latitudine finis. vecti=
gal .n. soluitur ex mercimoniis que a loco ad locum transferunt.
sed tamen alcabala non solum ex his soluitur sed etiam ex his que
vendunt. quod tributum etiam soluunt nobiles. latitudine etiam
finis differunt. quia uectigal soluitur pro muris & fontibus custo=
diendis. sed tamen alcabala vltra hoc pro publicis sumptibus ipsius
regis. hoc supposito ad hoc dubium dico est certum quod rationabili
causa existenti imponi potest hoc tributum eadem ratione qua & alia.
v.g. si necessarium fuerit ad sustentationem reipublice & lege aledita(?).
etiam est certum quod optime imponitur hoc tributum negotiationibus
quibus homines lucrantur. et .n. hoc rationi conforme. quia si recte im=
ponuntur tributa possessionibus fructiferis cum in hac parte luxum(?)
in negotiationibus sit quoddam fructus optime imponitur in ipsis
tributum. hec duo igitur iusta sunt. In aliis autem duobus
iniustitia apparet. primo in eo quod exigant alcabale ab homine
qui vt necessitati sue aut familie subueniat vendit domum
agrum. quia tunc tale onus imponitur egenti & non lucranti
& sic videtur esse hoc contra rectam rationem. est preterea lex
vnica codice de vectigalibus qua cauetur ne tributa impo=
nantur & exigantur pro rebus que ad vsum proprium pertinent.
2° apparet iniustitia ex modo exigendi qui communiter solet esse
in usu. nam illi quibus venditur hoc tributum ad rigorem & exa=
ctissime exigunt decimas que illis obueniunt. quod & si tales
a lege sint taxate nimis graue est ad rigorem exigere quando
non est magna regni necessitas. item questores in fraudem po=
puli abutuntur hoc tributo. vt in iudeorum plusquam octauam ex=
torqueant. hec & similes molestie interueniunt in exigen=
dis his tributis. his tamen non obstantibus si esset magna necessitas
regni, & aliis viis non posset prouideri, nullum esset inconueniens
hec tributa exigere, nam omnia dirigenda sunt in commune bonum. sed tamen
alie vie primum tentande sunt, ne nimis grauent ciues.
Quoad 2m. etiam est adhibenda dilligentia ut illis incomodis
prouideat ne ciues ita grauent a questoribus, quibus omnibus bene
prouisis nullum peccatum interueniet. De nominibus autem
tributorum & qua ratione possint imponi & obligent, & quibus
circunstantiis non est huius loci de hoc disputare. quare con=
sulto hoc omittimus. Et hec satis de hac questione acceptionis
personarum.

Cay. q. 64. 2ª. 2ª.

QVAESTIO 64. DE HOMICIDIO

Art. 1. an illicitum sit quaecumque viventia occidere?

Respondet unica conclusione: licitum est iure naturali et divino succidere arbores et plantas, et occidere bruta. Probatur: quia nullus peccat in eo quod utitur aliqua re, in ordine ad finem ad quem dirigitur. Sed plantae et bruta sunt propter homines, ergo licet occidere. Conclusio constat, quia in aliquibus casibus non potest eis uti homo, nisi illa occidendo.

¶ Hanc quaestionem movet D. Th. ad repellendam haeresim Manichaeorum qui asserebant, nemini licere succidere plantas, et occidere feras. Huic errori occurrit D. Aug. 1º lib. de civit. dei. cap. 20. et lib. 6º. contra Faustum, cap. 4. 5. et 6º. Aiebant enim Manichaei, animalium animas membra esse Dei, et ideo impietatem magnam existimabant, eorum occisiones. Haec autem haeresis confutatur ex illo Genesis, 1. cap. dedi vobis omnem herbam, et universa ligna, ut sint vobis in esca. Et genesis 9. omne quod movetur et vivit erit vobis in cibum. Quomodo igitur posset id fieri, nisi occidantur. Et 1. ad Timot. 4. cap. ait Paulus: in novissimis temporibus futuros esse quosdam, attendentes spiritibus erroris, prohibentes nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione. Quare de fide catholica est conclusio D. Thomae.

Dub. 1. SED statim se offert dubium, an liceat occidere bruta ad alios usus praeterquam ad cibum? Ratio dubii est auctoritas citata genesis 9. cap. omne quod movetur (inquit) erit in cibum. ergo solum conceditur nobis id propter alimentum.

Ro. Ad hoc Respondetur: quod sine dubio ad multos alios usus occidi possunt. Et illud, in cibum, non solum denotat, ut possint interfici, ut illis vescamur, sed in cibum. i. in sustentationem vitae: quae requirit plurimos usus harum rerum. indiget enim homo veste: et similibus aliis, quae parat sibi occisione brutorum.

Dub. 2. ¶ Sed dubitabit quis, an sola causa recreationis, liceat haec bruta interficere

interficere? Ad hoc Rp. q duplicia sūt gña brutorũ. qdam sūt vtilia, quedam nociua. / Dico igr q occidere bruta q sunt inutilia. l. nociua, licitum ē sola cā recreationis. Rō huius ē assignata à D. Th. q nullus peccat vtendo illa re, que ppter se ipsum ē sibi cōcessa. Cum igr bruta sint data in vsum hoīs; licebit igr hoib; vti eis, pro sua voluptate.

Rp.

Dico. 2°. q occidere aīalia vtilia, quātū est de se ē, nō ē pctm, vt docet. D. Th. in hoc art°. ad. 3m. Sed tn̄ si id sine rōnabili cā fiat, ptō nō caret, eo q sit actus pdigalitatis, sicut q suā pecuniā sine cā aliqua piicit in mare.

Ult°. dico, q pctm graue ē, hec aīalia siue vtilia siue inutilia aut nociua occidere, q iam sūt facta ppria alicui hoi, ppter iniuriam que irrogat dño.

EST aliud dubiū in hoc art°, an cā recreationis tm̄ venari liceat? Dubiū hoc mouet ppter autoritates sctorũ. nā Hieronimus sup psal. 90. cuius vba referūt dist. 86. cap. Esau. / Esau venator erat. nō inuenimus in sacra scriptura aliquē sctorũ venatorē, sed piscatorē. / in 9°. et capitib; precedētib; pōt legi D. Aug. qui grauiter inuehit in venatores. Idem hēt in duobus capitib; sequētib; ex. D. Ambrosio. / Itē cap. quorūdā. dist. 34. expresse dī, vitium hoc plurimos ex clericali catalogo implicat. g vitium ē.

3. dub.

2°. facit nobis in hac pte difficultatē, q vt hēt in cōcilio Agathēsi, cap. 35. cuius vba refert Gratianus, dist. 34. cap. epm, interdictus ē clericis venari, & hēre canes, & accipitres. Ergo si aūt illud eēt licitū, nō interdiceret ab Eccl̄a.

Ad hoc dub. Glosa in cap. qui venatorib; dist. 86. dicit glosa q triplex ē venatio. s. oppressiua, arenaria, & saltuosa. oppressiua, ē qua opprimunt hoīes. que inuēta fuit à Nembroth. qui fuit robustus venator, vt hēt genesis. 10. de qua legēdū est cap. finale. dist. 6a. qui ex Isidoro qui eam explicat. Alia

Alia ē arenaria, qua aliqs pugnat cū fera, & hec ē piculosa. cū qs exponit vires suas, pugnās cū fera. / Et ꝓ hac D. August. grauiter inuehitur in venatores, de his venationibus loqt. —

Alia ē saltuosa que fit in saltibus & nemoribus. qua venatur feras. & de hac dicit glosa, ꝙ licita ē pro nātate.

Sed tn̄ pro hac sit 1m. dictū, ꝙ talis venatio de se licita est. ita hꝫ D. Th. in 1. p. q. 96. ar. 1. in corpe. & Arist. 1. polit. cap. 5. id astruit. & est cōis sn̄ia.

2m. dictum est, ꝙ pōt redi mala ex circūstātiis. vt si fiert diebus festiuis. vel hac rōne ledant sata. tunc ꝓpr nocumētū quod infert pximo, ē vitiosa.

Ex his collige ꝙ si loquamur de laicis, si sint viri nobiles. l. diuites, licet illis hēre canes, & accipitres. sed tn̄ moderatē. ita ꝙ tn̄ hoc nō sit pncipale exercitiū. ita docet. D. Th. opusc. 20. de regimine pncipū, cap. 6. / Si aūt in hoc sit intētū pcipuū, cū moralr loquēdo semp sequant aliqua mala & grauia, illud ēēt pctm̄ mortale. pꝫ. qꝫ nō hn̄t rōnē fundi alieni, si destruunt sata. Ite nō vacāt diuino offo bene. Et similr qꝫ magis hn̄t curā alendi canes, ꝙ pauperes &c. Et de hac venatione potissime intelligunt autoritates sctorum, qꝫ in eo hoc est pcipuū exercitiū, vt diximus. /

Sed tn̄ si de clericis loquamur, nō dubiū ē quin gr̄a recreatiōis semel aut iterū liceat venari. si aūt sit illorum pcipuū exercitiū, pctm̄ ē, & nō leue. Similr si intendāt venationi, quę nō pōt fieri sine tumultu, vociferatione, & strepitu canū, pctm̄ ē. hoc. n. nō decet honestatem eorum. & ita pceptū ē illis ne hēant accipitres & canes.

Art.us 2us.

Vtrum sit licitū occidere malefactores?

Respōdet. D. Th. affirmatiue. quod pbat rōnibus, vt pꝫ in lra.

Cō. In hoc arto illa sola ē difficultas, quo pacto liceat malefactores occidere, cū phibitū absolutē a Deo sit Homicidiū. vt hꝫ exodi. 20. & deuter. 5. & Math. 5. /

Ad hoc

de homicidio

Ad hoc respondent aliqui, quod testimonia haec intelliguntur de innocente. eo quod deus statim declaraverit hoc exodi. 23. in fonte a innocentem non occides. /

Sed tamen adversus hoc est arg. quia si quis privata autoritate occidat malefactorem, peccat contra illud praeceptum. ut est communis sententia. ergo non tantum intelligendum est de occisione innocentis.

Hoc arg. petit illam difficultatem, quo pacto intelligenda sit illud praeceptum non occides. Ad hoc sunt duae opiniones extremae. Prima est Scoti in 4º dist. 15. q. 3. ar. 2. ubi asserit ipse, illud praeceptum universaliter & indiscriminatim esse intelligendum. & quod solum sint excipiendi casus signati exodi. 21. & 22. Ratio illius est, quia in praecepto naturali non potest dispensare autoritas humana, neque aliquid ab illo excipere. cum ergo absolute in hoc praecepto naturali prohibeat Deus homicidium, consequens est, quod nulla ratione poterit aliquis interficere aliquem, nisi in casibus a Deo signatis, neque autoritate publica, neque privata.

Ex hac assertione colligit duo Scotus. /1º quod nullo modo licet occidere furem simplicem, qui solum vult furari, & non interficere. Probat ipse, quia hic casus non excipitur in lege,

colligit 2º. quod in lege Evangelii non licet occidere adulteram deprehensam in adulterio. probat. quia dato, illud licuisset in lege veteri levit. 20. tamen iam revocatum est in lege nova a Christo domino, qui ioannis 8. prohibuit adulteram lapidari.

Haec tamen sententia (salva pace Scoti) non solum falsa & temeraria est, sed a quibusdam reputatur erronea. Et probatur quod Reip. liceat occidere malefactorem extra casus etiam in veteri lege expressos. & etiam absolute itaque Respub. possit talem legem condere. / & imprimis probatur autoritate Evangelii, ex illa parabola Mathei 13. ubi Christus dominus loquens de zizania, inquit, sinite illam crescere, usque in diem messis; ne forte colligendo zizaniam eradicetis simul & triticum /arg. sic. tota ratio quare prohibuerit deus, malos de terra eradicari, est, ne patiantur boni. salus igitur bonorum est finis & ratio ut permittantur mali vivere. cum ergo in moralibus

Dub. de intelligentia huius non occides.

Scotus.

2º.

conseq.

tamen probatur Scotus

tota rõ sumat ex fine, cons ē, qđ qn expediait vt mali occidãt ppr salute bonoz, erradicãdi, & occidendi sunt. & hac rõne insti= tuendę leges. Videt in multis casib extra assignatos in veteri lege hoc eē necessariu.

V 2o. pbr hoc ex illo ad Rom. cap. 13. vbi loquit Paulus de ptate, inqt. nõ. n. sine cã gladiu portat. vindex enim est in iram ei qui male agit. Itaq in laudem bonoz, & destruitionē malefactoz fuit institutu à Deo humana ptas. /

rõ. 1a V rõne et pbr. qr si sña Scoti eēt vera, sequeret qđ in lege euãgelica solum ppr defensionez liceret interficere hoies. cons ē falsu, & preu= losum. / sequella pbr. qr in lege euãgelica nullus casus ē exceptus à Deo. /

ressp Scoti reparat. V Ad hoc rndet ipse Scotus, qđ sunt multi casus expessi in lege veteri. sed cõtra. secũdũ fidem catholicam tota lex vetus cessauit quo ad iudiciaria. g illę leges q erãt in lege veteri nõ manēt in euãgelio. igr nõ licet occidere aliquē. quod est dãnare toti statuz Ecclę. nã heretici, & homicidę occidunt. /

rõ. 2a V 2o. illud pceptu, nõ occides, secũdũ scotu, & secũdu Ditatu fuit ante legem veterez. qr fuit decalogi. ego inqro, an in iure natae ante legē scriptaz illo precepto fuerit phibitum gnaliter omne homi= cidium, an non. Si pmũ dicas, seqt, qđ nos dãnamus oes Respũcas illius tpis, q statuebãt vt alij dãnarent morte ppr aliqua crimina. vt interfectores parētũ, pditores patrię, & similes. Hoc aut nullus sanę mentis asseruit, et tn sequella nota ē, qr tunc p te nullus casus exceptus erat à Deo, in quo liceret occidere hoies. / Si dicas secũdũ, qđ nõ gnalr phibebat homicidiũ, g neq in statu euãgelii phi= bet vtz. pbo cõnam, qr lex natae adhuc manet, & eodem mõ. ac subinde nõ opz recurrere ad legem scriptam.

3a. V 3o. illud preceptu nõ occides, ē preceptũ iuris natae. qđ dũtaxat illo phibet occisio q est cõtra rectã rõnez. sed aliquę occisiões nõ sunt cõtra rectã rõnez, cõsentientib oib hoib, g tales non

phi

phibent. pbr minor. qui occidere pdidere patriã, & similiter interfectorē pprorum parentũ, quis asstruet eē cõtra rectam rõnem? Quare si iste occisiones lege humana stabiliant, nõ erit cõtra ius nat.

4°. Secundũ ius nat. ac rectã rõnē nãlem, bonũ totius preponendum est cuicũqz pti. Pars igr si ps noceat toti, secũdum rõnem nãlem euellenda ē. vt qui scindat brachiũ putridum, ne totũ corpus pereat, dictat rõnalis. Cum sic vt habuit sña philosophorum, & plitus testat hões ipsi mali magis nocivi sint Reip. q̃ quodcũqz aliud quod yuenire pōt, euellendi sunt.

Oĩa hec cõfirmat autoritate. D. Hieronimi, cui verba referunt cã. 23. q. 5. cap. homicidas. vbi dr. D. Hier. q̃ homicidas & sacrilegos punire, nõ ē sanguinē effundere, quasi dicat, nõ ē cõtra preceptum dñi. / itē August. lib. 1. de ciui. Dei. c. 21. dicit, nõ licet aliqz occidere, nisi quos. l. iusta gñali. l. Deus occidi iubet.

4a. rõ.

¶ Hac opinione explosa, sunt alii, qui in aliud extremũ incli= nãt. tenet. n. q̃ illud preceptũ, nõ occides, nõ solum nõ est gñale, sed hoc mõ pticulare, nõ occides innocētes. Rõ ē, qr Exodi. 20. absolute positũ ē à Deo pceptũ, nõ occides. à quo postea sũt excepti à Deo aliqui casus. & statim cap. 23. dr, insontē & iustũ nõ occides. / hac igr rõne expliant, solum illo precepto inhiberi hoc.

2a. opio.

Sed tñ hec explicatio ē nullius momēti. pz. qr licet persone p̃uatē interficere hões iniquum, & hac rõne se vindicare. g̃ nõ solum phibet in illo pcepto occisio innocētis, sed aliqd aliud.

impbr. 1°.

Itē qr autoritate p̃ua quod maius ē pretermisso ordine iuris quēqz malefactorē occidere, peccaret cõtra ius nat. vt videbimus, g̃ nõ solũ occisio innocētis illi phibet.

2°.

¶ Tandem sunt alii asstruentes, q̃ illo precepto inhibet occisio hõis autoritate priuata. Sed hãc sñam iam impugnauimus.

3a. opio

¶ His aũt opiõibus omissis ad difficultatē Rñ. & sit. 1. ppõ. illud pceptũ nõ occides, ē preceptũ iuris nat. pz. qr fuit idem apud oēs natiões, bene institutas & semp reputatũ fuit iniquũ occidere hões. /

1a. con.

cosn

v cōfirm̄. q̄r illud ē preceptū decalogi. secūdū aūt oēs doctores precepta decalogi sūt p̄cepta iuris natᵉ.

2ᵃ. arāū ¶ 2ᵃ. ppō. illo precepto dūtaxat p̄hibet occisio q̄ ē c̄ rectā rōnes. p̄b̄r. q̄r id iure natᵉ p̄hibz, quod cōtra rectā rōnes ē. cū g̊ p̄ceptū nō occides sit de iure natᵉ, illo g̊ solū p̄hibz quod c̄ rectā rōnes ē.

cōsect v vn colligit g̊ Scotū, q̄ ad iudicādū in aliquo casu, liceat occidere hoīes necne, nō ē ncē recurrere ad legē scriptā, sz ad rectā rōnes. q̄ si talis occisio c̄ rectā rōnē fuerit, erit mala: sin minꝰ, erit bona. hoc cōsectariū ē cōis s̄nīa oīus bene sentientiu.

3ᵃ. ¶ 3ᵃ. ppō. illud p̄ceptū nō minꝰ obligat h̄ntes autoritates p̄ucām, sicut & p̄ncipem, & regem, q̄ hoīem p̄uatum. p̄z. q̄r si princeps l. Respūcā occideret hoīes citra cām rōnabilem, peccaret cōtra hoc preceptum (& declarat. q̄ in presentia nō querimꝰ ad quem p̄tineat occidē hoīes: sz quis hō sit occidendꝰ, et in quo casu occidendꝰ? Notū ē aūt q̄ he q̄ōnes distinguūt, cui liceat occidere, & quis sit occidēdꝰ?

4ᵃ. ¶ 4ᵃ. ppō. Ex intentiōne & de p̄se solum licet interficere hoīes nociuum Reip. p̄b̄r hoc & rōne diui Aug. & diui Th. in 2ᵃ. q̄r p hoc p̄bamꝰ aliq̄ñ licere hoīes occidere, q̄r imp̄fecta sunt p̄p̄t p̄fecta ordine natᵉ. Cum g̊ hoīes sint p̄tes quedam imp̄fecte in ordine ad perfectionē cōmunitatis, cōs ē, q̄ tunc iudicandum est nobis, tales l. tales interficiendos ēē, qū ncē fuerit ad bonū cōmunitatis. igr̄ cum solum sit nēium ad bonū cōmunitatis interficere hoīes nociuos cōmunitati, q̄r mēbra putrida scindenda sunt, ne totū corrumpat. g̊.

nota v Sed tn̄ pro explicatiōne huiꝰ nondum ē, q̄ dup̄r cōtingit occidere hoīes. vno mō preter intētiōnē & p̄positū occidentis, sicut qui seipsū defendit. talis. n. si alia via posset se defendere, nō occideret. Alio mō ex certo p̄posito & intētiōne. & hoc mō iudex poterit occidere nociuos cōmunitati. Itaqz inter hos mōs ē discrimē. q̄ is q̊ occidit hoīes ob p̄p̄am defensionē, nullo pacto post dānū acceptum licet ei occidere nocentem, q̄r tunc ē vindicta, q̄ hoīb p̄uatis a Deo ē p̄hibita. Sed tn̄ iudex nō solum ob defensionē Reip. sz in vindictam pōt occidere malefactores. vt satis p̄b̄r in de p̄tate humana.

Quare ex. p̄posito poterit velle interficere. Et sic Resp. l. q̄ gerit vicem ipsius poterit de per se intendere mortē malefactorū, q̄ pōt se ipsam vindicare.

¶ Notāda sūt argū. Reg. & circa solōnē ad 2m. ē nondum, q̄ humanus rex nō tā absolute h̄z autoritates sicut Deus. nā deus pōt differre punitionē quācunq₃ per quod cunq₃ tp̄s. & punire et parcere iniquis: Sed tn̄ regi humano nō ē cōcessa tā ampla ptas & sic nō licet illi pro libito parcere malefactorib₉, neq₃ differre punitionē, s₃ iuxta mēsurā vtilitatis cōis. Hoc colligi ex illo ad Rom. 13. oīs ptas a dno deo ē. & c. quare etsi multi scā: dalizarent, si cōmode pōt ipse punire nocivos Reip. tenetur. nō .n. sine cā (vt inquit Paulus eodem cap.) gladiū portat. & sic dicit D. Thōs in. 2a. art. q̄ humana iustā d₃ imitari divinā quā: tum possit. Pro posse inquā, q̄ nō h̄z tā amplam autoritatem, sicut Deus, s₃ coarctat pro fine Reip. & sic quātū patit cōser: uatio boni cōis, pōt imitari iustām divinam. si .n. p̄clitat bonū cōe, nō debet ipse cessare a punitione, ageret .n. cōtra ~~bonū cōe~~. Suum munus. Deus. tn̄. sua sūma sapia dissimulat aliquā & re: servat punitionē, vt p̄pa ~~ad extremū iudicium~~.

¶ Ex hac doctrina R₃ ad illā q̄rez, an q̄n iudex aut rex indiciis aut cōiecturis videt, q̄ si iniquū morte afficiat, eū ēē cōdēnādū ad eternas penas, eo q̄ in eo appareant signa impenitentie, si tn̄ ei fiat indulgentia vite, forsam saluabit, an teneat ignoscere. l. posset. — Dubium

¶ R₃. 1o. q̄ in his casib₉ sciē agerēt iudices differēdo suplicium p aliquot dies. vt in ipso spatio tp̄is monitionib₉ & p̄suasionib₉ induceret iniquus ad penitentiā, forsam ad id ex charitate teneret, cū sine p̄icīo Reip. & cōmode fieri possit.

V Dico. 2o. q̄ absolute ei indulgere nō pōt. Et si cōstaret manifestē q̄ suplicium esset dānationis eterne occasio. Rō huius ē, q̄ punitio pu̅ca nō dirigit precipue ad emmēdationē ~~publicam~~ puniti, s₃ in bonū pu̅cum vt terreant alii, inferre simile nocumētū Reipub. Talis s₃ est

a

in. solōnē ad. 2m.

à iudice hienda rō. nā hoc req̄rit eius munus. Itē q̄ hoc mō daret occasio fingendi se impenitentē.

repar. ¶ Quodsi reparet, charitati nō aduersat̄ iust, sed ordine charitatis vita tp̄alis in sp̄ualem ē referenda. g° & in hoc casu.

R̄z ad hoc .1. q̄ bonū cōe p̄ferēdū ē semp̄ p̄uato. occidendo aūt malefactorē, cōsulit nō solū saluti tp̄ali Reip. sed sp̄uali / Dico .2. q̄ qū vita tp̄alis nō ē nāia ad sp̄ualem, nō tenemur tp̄oralē cōseruare. v.g. aliq̄s inuadit me iniuste, scio q̄ si eū interficiam, cōdēnabit. si ego aliā via nō possū cōseruare meā vitā, neq̄ me defendere, nisi occidendo, licitè occidam, neq̄ teneor cōseruare eius vitā, q̄ nō ē mediū nēiūm ad cōseruādā vitam sp̄ualem illius. q̄ ipse poterit sibi p̄uidere, abstinēdo ab occisione. Et sic in aliis multis casib. / In p̄posito igr̄ indulgere hoī p̄nicioso nō ē mediū nēium ad hoc q̄ cōsequat̄ salutē. poterit. n. ipse implorare auxiliū diuinū, & sic p̄nitere.

Articulus .3.

V. Vtrū occidere hoīes malefactorā liceat p̄uatæ p̄sonæ?

Respōdet. D. Th. vnica cōne. Solum Reip. & eius vicem gerenti licet malefactores occidere. p̄bat. S. Th. vnica rōne clara in l̄ra.

Con. ¶ In hoc art° notādū, q̄ con°. S. Thō. colligit ex illo ad Rom. 13. oīs p̄tas à dño Deo ē; vbi docet Paulus, solū publicū iudicē à Deo in hoc institutū, vt iniquitates puniat. Hæc aūt sn̄ia defendit à D. Aug. in lib. 1°. de ciuit Dei. cap. 17. i./ R̄o et D. Thō manifesta ē in rōne nali. itaq̄ nō cōcessit Deus alicui p̄uatæ p̄sonæ vindicare iniurias illatam sibi Reip. // Vbi diligenter aduertēda ē admirabilis Dei sapia, quæ rōne nāli dignoscit, vt cōuincant̄ hoīes quidam iniqui, latrātes aduersus Dei p̄uidentiam. duob. n. modis potuit à Deo

.1. modus. cōcedi hæc p̄uatæ p̄sonæ. vno mō ipsi qui iniuriam passus ē vt vindicaret offensam per se sicut desiderāt hoīes stulti & nequissimi. & hoc mō reguli fieret incōmodissime, i. q̄ plus nimio p̄ iust° petit, q̄s sumeret

vin-

vindictã. ꝓpter hoc, quia dolor ob iniuriã acceptã prouocat hoïes ad vindicandũ se pro viribus. Et ex alia parte obnubilat rõ. requiritur igitur fieret vindicta atrocissima. Et hoc cõstat nobis experientia quotidiana, quod atrociter & rabie quadam inflãmãt hoïes ob leuẽ iniuriam.

2°. quia rõ dictat naturalis, vt iudiciũ de iust° preclarissima virtute nõ committat aïo perturbato, sed ab omni passione libero.

Quod si quis adeo sit stultus, vt hoc durũ arbitret, quod nõ possit se ipsũ vindicare, vt sunt quidam spũ demonis agitati, in hac re nullus nisi ipse adducẽdus ẽ testis, quid ipse vellet, qũ aliquẽ afficeret iniuria, an existimet iustũ eẽ, vindictam ei, quem lesit ipse, cõmitti? certe nollet. Qua igitur rõne ipse vult, vt qũ ipse passus ẽ iniuriam, cõmittat vindicta illi? rõ ẽ, quia (vt ait Solomõ) pondus et pondus; mensura & mẽsura abominatio ẽ ante Deũ: nõ enim vult hõ (ea est stultitia & iniquitas humana) vt eãdem mẽsura metiant sua, & primorum.

2°. mõ posset Deus cõmittere vindictã, nõ personę lesę, sed aliis priuatis personis. & hoc õt incõmoditer fieret. nã magna mala in Rep. sequerentur. sequeret enim perturbatio in populis propter diuersas opiniones circa susptionẽ vindictę; quibusdam acusantibus, quibusdam defendẽtibus. generarent dissensiones, inter cognatos & amicos malefactoris & patientis & alia. Quare sũma sapiẽtia effectũ ẽ, vt discussio harum causarum ptati publicę solũ cõmitteret, quę prius statueret leges, iuxta quas qui ipsius vicas habent, punirent delinquẽtes.

2°. modus.

EST tn̄ dubiũ circa cõnẽ. D. Thõ. an Resp. l. princeps posset dare facultatẽ alicui personę priuatę, vt aliquẽ interficiat? v.g. si in aliquo nemore ẽent multi latrones, an posset dare facultatẽ occidendi illos statim ac apprehenderent. Itẽ, an posset dare facultatẽ filiis, vt occidant interfectores parẽtũ? vr̃. n. quod possint.

Q°.

1°. quia aliquũ principes hoc faciũt, & tn̄ ipsi hoc à viris probis & doctissimis reprehendunt. / & cõfir. quia eo ipso quod quis hẽt facultatẽ ad similes actus, ẽ iam quasi minister pũcus Reip. & interficit auctoritate pũca. sed interficere auctoritate pũ. licitũ ẽ. ergo.

1. rõ dub.

item quia impertinẽs ẽ, quod in puniendis malefactoribus seruẽtur hę. l. illę ceremonię, dũ mõ adsit cã iusta. sed est impertinẽs, quod hę. l. illę sit-

sit minister. poterit igitur princeps constituere hunc ministrum, ut ubicumque invenerit malefactorem interficiat.

Haec opinio videtur confirmari ex sententia Sancti Thomae in solutione ad 1um. et ex autoritate quam affert in ipso argumento exodi. 32o.

1a concl. ¶ Ad hoc dubium Respondetur. 1o. quod princeps. et Respublica non potest dare facultatem alicui, ut interficiat alium, antequam condemnetur iuste. / probatur 1o. quia contra ius naturale est, ut aliquis inauditus damnetur. et sic actuum. 25. dicit Festus iudex, non est consuetudo Romanis damnare aliquem, priusquam is qui accusatus est locum accipiat defendendi se. Romani autem ducebantur lumine naturali. / Item sua sponte natura non expedit bono publico, ut a principe fiat talis facultas personae privatae. ergo princeps non potest facere. consequentia patet. minor cum consensu omnium pastorum, quia non habet rex facultatem in dissipationem Reipublicae. probatur antecedens. quia tunc ex natura rei orirentur multa scandala in Republica. quia si persona privata acciperet facultatem occidendi alium, posset alius defendere se, et hac ratione convocare amicos et consanguineos, et sic orirentur seditiones. / Haec vera intelligi, nisi forsan esset publicus Reipublicae aut regni invasor. nam tunc liceret unicuique vim in Rempublicam illatam repellere.

nota.

2a. ¶ 2a. propositio. postquam iudex aliquem legitime damnavit ad mortem, posset princeps ex rationabili causa dare facultatem personae privatae, ut ubicumque invenerit interficiat. v.g. est in hac civitate nobilis quidam latro, qui magna mala infert civibus, ob quae iam a iudice legitime damnatus est ad mortem, posset rex facere copiam alicui, ut illum occideret. Hanc sententiam tenet Silvester verbo homicidium 1o. §. 2o. dicto. 6o. et Angelus verbo homicidium. 1. §. 6o. et doctissimi nostri temporis. /

Hoc probatur unica ratione, quia tunc temporis illa persona privata est ac si esset publicus minister Reipublicae et executor iustitiae. Sed numquam revocatum est in dubium, an ministro liceat occidere latronem, quia sine dubio licet, ergo et huic licet.

Dico notanter quod princeps potest dare hanc facultatem, nam iudicibus non videtur concessa haec potestas.

¶ 3a. propositio. Hoc tamen non est faciendum frequenter, neque ex quacumque causa: sed exigit magna et gravissima causa, eo quod sequuntur interdum magna incovenientia. et tales quibus concedit haec facultas, praeterquam quod non habent animum purgatum ab odio Inimicitia

micitia. quod requirit executio iust., ita atrociter exequunt mortes vt nullu locu dent malefactori ad cosulendum saluti spuali. Quo cir=ca no ab oibs satis approbat Venetorum mos, qui cu complures a patria exules heant codanatos, singulis copiam faciunt, vt qui alium eorum inter=fecerit, vita ac libertate donet.

SEcunda dubiu e, an vir repperies vxore in adulterio possit occidere illa sine pcto? Eidem e de adultero, et de filia. Ratio dubii e, qr qui vtitur benefo legis no peccat. Sed huic licet p lege occidere, ergo talis vtendo hoc benefo no peccat. Minor pz in lege Grachus, codice ad lege Iuliam de adulteriis. et lege Marito digestis eodem titulo. / Coma et vr pbari, qr vt di in ma de dominio, leges dat et adimut ius in foro consciae.

¶ Rx. qd sine dubio talis vir mortale peccat occidedo vxore. l. filiam. Hanc sniam tenet oes doctores Theologi et canoniste. et si talis lex statueret, eet iniusta et iniqua. Ergo pbr. qr e ius nat. e, qd aliquis inauditus interficiat / / Et cofirmat, qr si daret locus audiendi, pos=set femina et adulter multa allegare in suum fauore. / I. qr id fr sam sciuit per maritu. posset allegare ignorantiam inuincibilem. ite posset allegare metu cadente in costantem viru. q oia liberat vxo=rem a morte. / Ite qr e ius nat. e, vt in eodem negotio aliqs sit iudex, accusator, testis, et exequutor. Cu go ille sic se heat, sequit qd mortale peccat. Re qua videda e. ca. 33. q. 2. cap. interfe=ctores. et cap. inter hec. et glosa ibidem, vbi censent huiusmodi homines homicide. Pro solutione eiq. tn cotra=

riu. e aduertendu qd duplices sunt leges, quedam que tm permi=tunt factu itaqz dent impunitate in foro exteriori. quada que no soluz dent impunitate sed l. precipiut. l. cosulut aliquod factuz. Dico igit qd lex illa occidendi adulteram cotinet pri=mum qr talis ex sntia omnium doctorum in foro exteriori manet impunitus. pp iustum dolore inquit lex quem tn ferre difficilimu est difficilimu. n est valde tentata ultione sine ultione reinittere supposita homin fragilitate qua respi=ciunt leges. & signuz istius e. qr si ho occidat vxorem solam aut viruz solum aut alio tpre quo adulterantes no comprehendit eos: punit ho sicut homicida. quis pbet qd fuerit adultera. in foro tn cosciencie ut diximus nullo modo licet.

¶. 3. dubium est An possit adultera e morti p iudice da=nata & tradit viro occidenda si pot occidere eam sine pcto?

ad

Sed hoc in primis nō debet in dubiū reuocari scilicet an talis lex
sit iusta qd tradat uxor occidenda marito cui facultas fiat
si velit eam occidere. nam ea lex iusta ē. pbat. nam
si lex statueret qd illa occideret eet iusta, hoc n. expediens
erat bono publico. & hic crimen mereri vz. hoc aūt mi-
mitius agit legis lator cū adultera atq benignius. nam cuz
voluntati mariti relinquat occissio illius. sepe cōtingit vt
maritus angustia & lacrimis flectat, & sic parcat ei. neq
ē huius valoris arg. Scoti in ar. precedenti. qd iā in statu
euāgelice legis non liceat occidere adulterā eo qd iuris
reuocatuz fuerit a xpo dno. qz nō pōt id colligi a loco tali.
cum ibi non induat christus iudicis psonā. sed tm uelit
admonere illos qui adducebant adulteram vt curaret prius
ipse ipsis crimina. & illud neq ego te cōdemno non in-
sinuat aliquam reuocatiōnē. sed qd ipse noluit assumere
tūc illud seculare negotiuz cuius erat precipuū munus ani-
mas facere saluas. hoc supposito sciatis qd inhac pte refert
opinio iurisperitorū asserentiuz non licere viro tunc absq
pctō eam interficere. itaq vir qui in tali casu fungit mi-
nisterio reipub. mortaliter peccat. nec tn p hac sntia l.
authoritas affert nec rō sufficiens. forsam ista rōe moti sunt
iurisperiti. qz frequēter & vt inplurimū cōtingit vt ex odio
interficiant mariti psas vxores & nō in fauore iustitie. est aūt
periculū mortale cōmittere se huic periculo. / se

Sed tn in contrariuz ē. sntia theologorū sine scrupulo te-
nenda licere marito absolute psam uxorē occidere. pbat
1. qz si marito nō licet tūc occidere nō posset iudex tradere eā
marito occidendā pplibito. eet n. illud cooperari ad malū. sed
secundū sententiam omniū iudici licet eā tradere. g. & marito in-
terficere. nec ualet solo. si quis dicat non illi pmittit tūc
inf vxoricidiuz sed vt impugne id faciat. quoniam illo priuile-
gio iam fruebatur etiam si absq iudicio in flagranti delicto illam
interficeret. cum g solemni forma iudicii condemnata illi tra-
datur, testimonium aptiuz ē fieri illi ius occidendi ceu ministro
iustitie: 2o. qz si viro nō liceret occidere eam sequeret qd
liceret psone priuate eruere eam de manibus illius, iuxta illud pūbiorum
24. erue eos qui ducūt ad mortem, qui trahūt ad interitum
liberare ne cesses, idest eos qui iniuste patiūt ab aliis. nec ualet
solo. qz istem penam meret secundū leges. qz si psona priuata
velet occidere latronē nō ē dubiū nisi qd mihi liceret defēdere
latronē ab iniuste occidēte. qz & si iste dignus sit morte ē tn
ab alio & non ab isto infringenda. tandem pbat qz vir tūc
tporis perinde se hēt ac minister publicus, sed ministro publico
liceat g & viro. absoluta igit talis actus licitus ē. cū hoc
tn nihil vetat vt ex aliqua circūstantia malus fiat vt
si ex odio interficiat. Resolutio n. rei in id quod de
se conuenit fieri debet nō in accidentia.

Quartum dub. & ultimum e, an liceat privatae personae occidere tyrannum, Qum no ps recursus ad superiores. v.g. an supposito q turca sit tyrannus, liceat costantinopolitanis eum occidere? / In hac p facit difficultate S. Th. in 2o sen. dist. 44. q. 2. art. 2. ad ult. arg. ubi dicit, q licet personae privatae occidere tyrannum, qum no ps recursus ad superiore. videndum est et opusc. 20. S. Thō. de regimine principum cap. 6o. / ite indicum 3. hec q Ehuth occidit Eglon moabitidem, q tirannice dominabat populo Israelitico. hic aut erat persona privata. & in hoc facto no damnat a doctoribus. ¶ Contrarium sentus hz. d. Th. in hoc art. absolute. n. statuit, no licere aliam personae privatae occidere malefactore.

Qō

arg.

m. ʒ̃uiy

¶ Ad hoc dubium rndet hic Caietanus, q duplex e tiranus. qdā q 3 ius obtinet principatum. alius a solum tiranus in mō gubernādi Remp. qui s3 alioqui sit legitimus princeps, tiranice tn gubernat, oia diriges in sua utilitate.

¶ Hoc supposito sit. 1. con. Tyrannum .1. mō l3 personae privatae occidere. hanc con. pbant arga q fecimus. & pbr pret. q tyranus ille e hostis Reip. & cuiuslibet personae privatae. & actualiter opprimit illos. licebit q excutere iugum. Quare si e medium ncium occidere, licite occidet.

persona. pppō

Verum tn e. q in hoc asserit Caiet, q talis persona id agit autoritate pubca. nam implicite saltem e comissa talis autoritas privatis personis.

Sed tn hic advertendum e, q hoc faciendum e magna adhibita cautella. itaq no sequant maiora incovenientia. v.g. scio q si interficiam tiranum, eius filius destruet totam Remp. stulte agerem si interficere.

¶ 2a. pppō Tiranum. 2o mō no licet personae privatae occidere. Rō huius est, q cu ille heat legitimum titulum, a nullo q a Rep. pot interfici & deponi. Hec pppō definita e in cōci. Costant. sess. 15. 3 Ioannes Hus. & q intelligat cōcilium de tirano hoc mō ps. q pppō Ioanis Hus, erat, cuilibet vasallo, no obstante iuram pstito, licet occidere tyrannum. no obstante (inquit) iuram. Quare erat legitimus dnus & iuratus. & coiter sic declarat ab oibus conci. Costn. & iuxta hunc sensum sunt intelligenda vba. S. Thoe in 2. sent. & sic oia cosonant.

2

Art. 4. vtru liceat clericis occidere malefactores?

Rndet. S. Th. negative. & id pbat duab; cogruentijs facilib;.

Dub. In hoc art° e vnicu dub. qua lege sit prohibitum clericis malefactores occidere. pquo e aduertedu, qquedam sut precepta iuris nat, que inclusa sut in decalogo. Quedam iuris diuini positiui veteris: vt sut q in lege scripta cotinet. Queda iuris diuini positiui noui, & sut q in euage. de fide & sacris cotinet, & q p manus aplorp a X° dno recepimus. Reliqua v. etsi sint precepta ab aptis. l. ab eorp succesorib; q no costat ee a X° insti- tuta, sut de iure positiuo.

status qonis

Hoc supposito imprimis id notissimu est, q iure nat° id no phibet clericis. Sed e difficultas an phibeat iure diuino positiuo? Ad hoc qdam dnt, ee pceptu diuinu, eo q sacra in scriptura sit cotetu, i. ad Timot. 3. qepus no dz ee pcussor. Vbi doctores nomine epi intelligut quecuq; sacris ordinib; initiatum. Ite q X° dns no e vsus seculari ptate. g neq; clerici qui sunt ministri X pont ea exercere. Sed tn quod in hac pte certo e tenedu, illud e, hoc no ee phibitu iure diuino positiuo. Pr°. q ex sacra scriptura no collig. na illud dictu D. Pauli q clericus no debet ee pcussor, no sic intellig, vt vellit Paulus explicare, q in hac re sit pculiare ius clicis & epis. Sed inter reliqua vitia quib; carere dz clericus, hoc vnu e, q no dz ee pcussor citra facultate debita. Simile argu illud, q X° dns no e vsus seculari ptate. & c. solu pbat, q ptas ecclesiastica ea rone qua spualis est, no se extendit ad iudicia secularia ferenda. nisi vt ordinant ad fine spualem cosernandum. Cu hoc aut no repugnat, quominus clerici possint ee ministri regu in causis sanguinis, & qepus occidere possit pturbatores finis spualis.

2°. nequ ex traditio° pru nec autte sctrp constat, id ee de iure diuino. rones tande diui T. absolu ondut, cogruentie ee lege ecclie phibente clicos interficere alios. que quidem lex refert d. 45. cap. nemina & cap. epi. & ex ne clerici. l. monachi. cap. sententia. & in tit. de clericis pcussorib;. Ro g° huius ecclie sanctionis no fuit in- sidecentia & honestas, duplex, q ondit a D. T. in tra. qua g pr qui sacris initiamur & bono assuitur, ne se semine polluat,

polluant prohibet, ita et lege prohibente ne contaminent sanguine quae quidem duae sordium species si in templo fundant, per illud quod pollutum relinquunt, et suo modo irregulare.

1 Ubi animaduertendum, quod quamuis lex intelligatur de omnibus clericis, etiam in minoribus ordinibus constitutis; sed tamen hac differentia, quod qui sunt constituti in maioribus ordinibus, qui re vera sunt sacri, mortaliter peccant, si fiant ministri sanguinis. Sed non constituti in minoribus ordinibus etsi peccent, non tamen mortaliter. Siue tamquam iudices, aut ministri iustitiae aliquem occiderint. quod tales ordines non sint proprie sacri.

¶ Quod si quis forsan ambigat, utrum pontifex max. super hac lege dispensare possit, tam quantum ad culpam, quam etiam quoad irregularitatem quam incurrit, ex tali occasione colligitur facillime ex superioribus in responsio. posse summum ponti. si adsit iusta et rationalis causa, super hac re dispensare. ut sacerdos iudex saecularis esse possit, et in bello miles et ipsis functionibus annexatis sanguinis officio. Ratio huius est, quod lex haec (ut diximus) quoad utrumque est mere positiua: in iure autem positiuo summus pontifex, habet plenariam potestatem ad dispensandum. cum causa rationabili. quomodo clerici incurrant in irregularitatem ex tali occisione, lege pro hoc Silvestrum. maxime Siluestrum verbo homicidium. 3. et art. 2. hoc late disputantem.

¶ Art. 5. an liceat alicui occidere seipsum.

¶ D. T. induit una conclusione negatiua. et probat tribus rationibus, quae sunt manifestae in textu.

1 De hac conclusione nullus dubitat. Quod probat sufficienter d. Aug. lib. 1. de ciui. c. 17. usque ad 26. et potissimum cap. 20. ubi asserit, quod eodem praecepto quo tenetur quis non occidere alium tenetur non occidere se. Et refertur verba Aug. 23. q. 5. cap. si non licet.

2 Sunt nonnulla argumenta . in quorum 1. explicat S. T. contraquam virtutem peccet occidens seipsum? Solutio ad 4um. est notandum.

circa

Circa quam solet esse dub: an possimus excusare Samsonem à peccato homicidii per aliquam causam moralem sine recursu ad dei specialem revelationem. Non dubium est, quod a communi Theol: receptum, sine urgente necessitate, aut expressa testimonio scripturae, non esse ponendum miraculum aut revelationem. Sed non est necesse recurrere ad revelationem ad salvandum Samsonem. quod non bene dicit D. T. ipse minor. quod huic licuit tamquam viro forti opponere se cum ipso periculo vitae, pro salute suae Reip. quod. probatur arg. & declaratur quod sicut omnes gentes licere viro forti adire castra hostium & comburere. & si sciret se non posse evadere, quin ab igne consumeretur. / & confirmatur ex scriptura. nam Eleazarus ut hic 1. Machab. cap. 6. cum certo periculo suae vitae supposuit se elephanto ut occideret regem. et licet oppressus est ab elephanto. nihilominus laudatur à D. Ambros. lib. 1. offic. cap. 40.

Confirmatur 2. quod hoc est casus de sanctis martiribus Vincentio & Laurentio, qui tyrannos invitabant ut illos occiderent. & ut Apollonia prosilit in ignem. non tamen necesse est in his omnibus ponere dei revelationem.

R. Ad hoc dub. dico. quod cum de Samsone loquimur, necesse est asserere, eum habuisse dei revelationem. ut expresse inquit D. Aug. loco cita. cap. 26. nullo modo fas est nobis credere, nisi quod fecerit speciali instinctu spiritus sancti. Probatur. quod id manifeste deducitur ex cap. 16. lib. iudicum. quod vires quas Samson habebat re vera erant supernales, quae latebant in crinibus. & quando voluit interficeret Philisteos, invocavit dominum, ut restitueret illi pristinas vires. signum quod est, quod curantia non haberet vires, & invocato dno recepit, quod habuit revelationem. quare bene ait D. Tho.

Dicimus 2. quod si loquamur de Eleazaro, non licet recurrere ad revelationem. nam in hoc opus est sicut fortis opponens se

se pro saluanda Rep. Unde ratio facta concludit.

De aliis martyribus d. Aug. loco dicto cap. 2°. et 26. nullam aliam excusationem vult adhibere, nisi quod fecerint instinctu spiritus sancti. Et specialiter de Apolonia legitur in suo tractatu id fecisse instinctu spiritus sancti.

Possemus. 2°. respondere. quod revera in his factis martyres non proprie agebant, sed patiebantur. cum quod tyrannus erant aliquin illud facturi. ut. B. Laurentius. dicebat tyranno versa. et manduca. in hoc ostendens amorem erga Christum dominum. sed tamen. 1. sol. est certior.

In ultimo ergo monet dominus Tho. illud dictum de Razia qui seipsum interfecit. ut habetur. 2. Machabeorum 14. cap. 14. ad quod est sol. domini Tho. et Aug. lib. 2°. ad nerses. 2 epistolae Gaudentii donatistae, cap. 23. nam donatistae habebant tunc consuetudinem, quod ad evitandum persecutionem licebat occidere seipsum. et probabant exemplo Razie. / d. Aug. dicit, quod Razias laudatur ex dilectione patriae, non quia se occiderit. / Notate solutionem ad 3m.

Sed tamen contra conclusionem. d. T. sunt nonnulla argumenta. 1m. est. licet alicui cooperari ad mortem proprio arbitrio quod liceat interficere seipsum, probatur consequentia quia ejusdem rationis est cooperari ad mortem et occidere et eodem praecepto prohibetur utrumque. antecedens probatur de martyribus qui currebant ad martyrium neque non adstruendum est omnes habuisse revelationem

2°. licet mihi existenti in extrema necessitate dare panem ... patri vel amico ergo licet occidere meipsum. probatur consequentia ex illo communi dicto patrum. pasce fame morientem si non pavisti occidisti.

3°. sit tirannus aliquis mihi comminatur mortem nisi abscindere meum brachium liceret mihi abscindere brachium, ergo etiam ob aliam causam majorem in aliquo casu

erga · contra d. Tho.

licebit mihi me ipsum interficere ... probatur consequentia ... quia corpus potest ... non licet occidere tenetur non se mutilare quia integritas membrorum ordinatur ad propriam vitam

Et probatur antecedens quia licet tunc pius dare omnia bona temporalia ad evitandam mortem ergo liceret mihi abscindere membra etc. patet consequentia quia omnia quae habet homo ordinatur ad propriam vitam conservandam et pars ordinatur ad conservationem totius

Pro solutione igitur horum argumentorum notandum est quod dupliciter potest intelligi aliquem se ipsum interficere primo modo per se et directe per intentionem quia intendit propriam mortem et hoc modo numquam ob quamcumque causam licet alicui se ipsum occidere. 2º modo per accidens cum quis non intendit propriam mortem sed tamen sequitur [illegible] proprium est in memoria id quod supra dictum est quod [illegible] quod duplex est voluntarium [illegible] aliud est formaliter quod illud est per se volitum et sicut medici [illegible] aliud est voluntarium indirecte quando quis non intendit sed immediate sequitur ex eo quod agit v. g. quando quis sciens et prudens comedit cibum mortiferum et tamen formaliter non vult se interimere sed satiare

2º notandum est quod ad hoc quod dicatur aliquid voluntarium hoc 2º modo non satis est quod illud possit [illegible] non possit agere sed requirit quod possit et debeat agere v. g. ego video furem perfodere domum vicini possem ego clamare et obstare tamen metu mortis non clamo furtum non est mihi voluntarium eo quod quamvis poteram clamare et obstare non tamen tenebar clamare et obstare

In proposito ergo ad hoc quod quis dicatur se ipsum interficere requirit quod [illegible] formaliter illud velit [illegible] virtualiter hoc est

qd possit effugere mortem & debeat

Ad 1m. igit argumentu negat. ans. & ad pbatione de martiribus nego qd cooperaret ad ppriam mortem rō. ē. qr illi re v. nō intendebant immediate mori qr sua vita illis erat preciosa s pugnare pro fide catholica ad quod sequebat mors & quauis in tali casu possēt mortē vitare & si nō erat mors illis volutaria ner virtualit

Ad 2m. iā dictū ē. in mta de charitate vbi defiit qd licet exponere vitam p amico ex rōnabili cā. talis aut nō intendit ppriam mortem s bonū amici ad qd sequit mors neq etiā ē mors illi volutaria saltem vtualit & nō dixe dbt qr in tali casu nō debet servare ppriam vitam s laudabile ē eam exponere

Ad 3m argumentū. R. negādo ans. qd liceat mihi illo casu abscindere ppriam manū & ad argumentū sicut bona tpalia ordināt ad cōservatione vite & ea exponere licet p vita cōservanda ita & mēbra ordināt ad cōservatione totius. R. qd dispar ratio ē. qr hō. ut supra dictū ē. ē dns divitiarum & ideo ex rōnabili cā. ob ppriam potissime utilitatem potevit eas exponere s tamē dn's sol⁹ sicut ē. dns vite & mortis ita ē. dns mēbrorum. ite ē. advertēdū. qd licet abscindere manū. l. aliud mēbrū ut totū cōservetur. ē. qr tūc tpris illa abscisio ē. mediū pse ordinatū ad cōservandā vita v.g. si esset manus putrida ne corpus inficiat mediū ē. ante pse paratū ad salvandā vita abscindere manū & ideo tūc licet abscindere

Sed tam in casu argumenti abusionans nō ē. medium per se ordinatum ad saluāda vitam, sed potius ex malitia Tirani & ita nō ē. facie dū illud malum vitā conseruet.

Est aliud dub. an possit aliqs ignorare inuincibilr, qd sit pmissum occidere seipsum. Rō dub. ē qz vtpz ex historiis, multi hoc fecerunt viri alioq graues & docti. de quo legendus ē. D. Aug. lib. i. de ciuitate Dei, cap. 23. vbi addnit multa exempla.

Ad hoc breuiter Rz. s. i. nullus pōt pbablr ignorare, qd liceat alicui interficere se, sine aliqua cā. Hec ppō notissima ē quia hoc abhorret, & efficaciter inclinat hoies ad sui ipsius conseruatōnem.

Rz. 2º. In statu Euangelico nō pōt aliqs ignorare inuincibiliter inter xpianos, hoc ēe illicitū ex quacūq ēt cā. pz hoc, qz hoc passim docēt predicatores. etiā ē cois doctrina, q versat apud catholicos.

3m. dictū. pbabile ē, in statu legis nat. possit aliquis ignorare inuincibilr, licitū ēe aliqn̄ē occidere seipsū, ppr aliquā cām iustissimā. vt. cato, ex ignorātia pbabili seipsū interfecit. & Racias, de quo supra dictū ē. s. pbr ppō, & declarat optimo exemplo. Na psc loquēdo & absolute ita se res hz, qd nullus pōt ignorare pbablr, qd nō liceat mentiri sine causa. Sed cū hoc stat bene, qd aliquis ignoret pbablr, licere mentiri ppr aliquā cām vrgentē. vt ppr saluādā totā Remp. vel qd simile. & experientia nō tñē. aliquos hoies prudentes inter nos pbablr ignorare hoc.

Dico vltº, pbabilius ēe in statu legis nat. saltem phos & prudētes hoies nō potuisse inuincibiliter ignorare, ēe licitū aliqn occidere se ob aliquā cām. pz hoc. qz hoc ē cōtra nālem hois inclinatiōnē, qd quis adimat sibi vitam. Hanc aūt inclinatiōnē viri sapientes nō potuerunt ignorare. Itē quod magis vrget est auctoritas D. Aug. loco citato, qui nō vult excusare phos

qui se

qui seipsos interfecerunt: sed asserit fuisse homicidas.

¶ Est ultima dub. in hac mat. an liceat damnatis ad mortem exercere aliqua media quae ordinantur ad mortem. v.g. damnatur aliquis ut pereat haustu veneno: an possit propria manu accipere vas, & bibere? Non dubium est, quin illud est de se, cooperari ad propriam mortem; quod nullo modo licet.

Respondeo ad hoc. probabile est, illicitam & iniustam esse illam legem, quod quis pereat haustu veneno. & sic quod peccet qui potaverit venenum. probatur. quia tunc propriis viribus homo cooperatur ad propriam mortem de per se, active concurrendo. itaque non patitur mortem, sed operatur. igitur nullo modo licet. v.g. lex esset iniusta, quae praeciperet, ut in aliquo casu homo gladio se interimeret. vel quod ipse abscinderet suam manum. cum ergo in praesenti eodem modo se habeat, non est licitum.

Dico 2. probabilis est, illam legem fuisse licitam et iustam, ac subinde licitum esse damnatum hoc modo ad mortem bibere venenum. probatur 1. quia gubernatio Atheniensium fuit posita a viris sapientibus. ipsi autem hanc legem statuerunt. signum ergo est, quod non conderent iniquam legem, cum essent viri doctissimi. / item. quia licet latroni suspendendo ascendere scalam. ergo licet potare venenum. probatur consequentia quia si de actionibus est difficultas, si haec est actio manus, illa est actio pedum. / item quia liceret latroni adaptare restim, & similia ut dicunt doctores. ergo & bibere venenum altem. / confirmatur. quia damnatus ad talem mortem subeundam liceret aperire os, ut alius immitteret venenum. ergo et manu bibere. Quod si lex iusta est, tales ergo damnati tenentur ipsi legi obedire.

Ad arg. Respondeo pro nondum solutione. magnum discrimen esse inter potare venenum, & occidere seipsum gladio. pro quo notandus est canon, quod quaedam sunt quae natura disponente per alium sunt facienda, & non per proprium hominem. ut v.g. occisio mei ipsius ab alio debet fieri, & non a me.. similiter abscissio alicuius membri

ab

ab alio ē facienda. Quædam vō sunt quæ fiunt ꝑ ꝓpriū hoīs cōmode, v.g. comedere ordinavit nat, qꝫ ꝓpria manu comedat. Dico ergo quod ea q. debent fieri ꝑ alium, nō pot aliqua lex iusta statuere, ut ꝑ ꝓprium hoīs fiant. v.g. occisio latronis. Et sic atq. ex consti nō tenet reus parere tali legi. / Dico dein vō quæ ā ꝓpo hoīe cōmode fiunt, posse leges iuste statui. v.g. quod latro ascendat scalam, quod qū quis ducit ad suspendium, ambulet. Et apiat os, ut immittat venenū. Et sic, qꝛ id cōmode fieri pot. Et ā natura ordinatū ē, ut ꝑ ꝓprium hoīs talis actus exerceant.

¶ Art. 6. Utrū in aliquo casu liceat interficere innocentē?

¶ Con.ª est negans. ꝓbat. ; rō in ltra est ꝑspicua satis.
Notanda est solō ad 3.

¶ In hoc art. id notandum est, quod d. T. loquit nō solū de innocē-te absolute, sed et de innocēte sm̄ ius. i. de eo q. qūavis nocēs sit & peior, innocēs tn̄ ꝓ talis ꝓbat est in iure exteriori

¶ Hoc supposito ē dub. an liceat Reip. ꝓpter coē bonū interficere innocētē? v.g. si turca peteret virū aliquē iustē interfici, aliq destructurus hac ciuitatē, quā facile pōt destruere, an liceat Reip. ad hoc nocumētū euitandū iustū occidere? / Casus similis contigit apud Athenienses. nā cū cēt obsessa ciuitas ab adver-sariis, dux petebat Demostenē, ut relinqueret ciuitatē inco-lumē.

Rō dub. est. qꝛ mors innocentis in tali casu est Reip. nēcia et licet Reip. occidere innocētē. ꝓbat cōña. qꝛ manifestū ē apud oēs quod qū nēciū ē ad corpis incolumitatē abscindere manum, lꝫ abscindere. / 2. sm̄ oēs doctores liceret Reip. præ-cipere innocēti cū manifesto piculo ipsius, ut combureret castra hostium. sciens v.g. qꝛ simul eēt comburendus. ergo et licet occidere illū pro coī utilitate. ꝓbat cōña. qꝛ eodem præcepto quo tenemur nō occidere innocētē, tenemur nō exponere periculo mortis. qꝛ si exponere licet, ergo et occidere.

Tandē

¶ Unde q ipse innocens tenet se exponere periculo mortis pro utilitate Reip. & eius salute. Ergo licebit Reip. interficere illum. ¶ Confirm. q possit in tali casu Resp. imponere illi preceptum, ut seipsum tradat tyranno. cui si no obediat, poterit ipsum interficere. Ergo licebit immediate occidere illum absque hoc q imponat preceptum. Ans declarat. q si potest Resp. imponere preceptum innocenti, ut cu manifesto periculo mortis comburat castra hostium, cui si no pareret possit illum occidere. Ergo eodem mo in proposito.

¶ Sed tn his no obstantibus con. dum tho est absoluta, q pro nulla causa licet occidere innocentem. que sent est com. omnium doctorum. & pro ea est ro notissima in lumine naturali. q mors innocentis et iusti no est medium de se a natura ordinatum ad salutem Reip. Ergo no licet assumere tale medium, ad conseruandam salutem Reip. esset n. abuti contra naturalem inclinationem. & sic patet responsio ad 1 arg.

¶ Ad 2 resp. concedendo ans & negando conseq. ro est, q Resp. exponit innocentem periculo vite, ut ille iure suo defendendo seipsum. exponit n. partem corporis principali, pro salute totius. sicut v. g. si quis velit percutere meum caput, liceret mihi interponere manum, no tn licet mihi abscindere manum meam. Eodem mo no licet Reip. interficere innocentem.

¶ Ad confirm. q liceat Reip. imponere illi preceptum ut se ipsum tradat. Transeat ans. & negat conseq. ro est in promptu. q q innocenti imponit preceptum, cui ipse no paruerit, iam est nocens, & quare interfici potest pro transgressione precepti. Sed tn an q imponeret preceptum innocens erat, ac proinde non est qua ratione interficiat.

¶ Sed statim se offert dubium. Iam q Resp. in tali casu no potest occidere innocentem, an liceat tradere eum tyranno, sciens q statim ab eo est interficiendus? Sunt due opiniones.

Dub.

1a est. q nullo mo licet. probat. hoc q tunc idem est omnino

occidere ipsum, & tradere eum tyrano, a quo est statim occidendus.

Dicitur 2° quod in tali casu innocens tenetur seipsum tradere tyrano pro salute Reip. & probatur quia innocens est pars Reip. unde autem naturaliter debet se exponere pars pro salute totius.

3° opinio est quod licet in tali casu Reip. tradere innocentem tyrano. ratio est quia ista traditio nihil aliud est quam non defendere innocentem. Sed secundum sententias omnium doctorum non teneor innocentem defendere cum periculo propriae vitae. Ergo Resp. si ipsa non tenetur cum proprio periculo eum defendere, poterit tradere illum.

Et confirmatur quia talis innocens, ut dicitur 2ª opinio, tenetur se tradere tyrano in tali casu. Ergo potest Resp. existente hac causa rationabili praecipere ei, ut seipsum tradat. & si noluerit, eum tradere, praeter autem contrariam quia non debet impunitas. Has opiniones communiter doctores reputant probabiles.

Sed tamen ad hoc dub. breviter. Respondetur 1° quod quantum ad hoc quod videtur quod in tali casu non tenetur resp. defendere innocentem, imo videtur non debeat defendere. quia defensio alicuius innocentis non debet redundare in maius damnum Reip. in hoc autem eventu, si defenderet, maius nocumentum sequeretur.

Dicimus secundo, quod quantum attinet ad tradendum eum tyrano, opinio prima videtur mihi probabilior. & ratio illius est sufficiens. neque ei adhibetur responsio, quae faciat satis. idem enim est quod ego interficiam illum, et quod tradam eum illi, a quo statim est occidendus.

Rationes vero aliarum opinionum sunt alicuius valoris. nam primum in eo quod assumit talem traditionem nihil aliud esse quam non defendere, falsum assumit, ut notum est. longe enim diversum est, tradere eum, ab eo quod est non defendere eum.

Ad 2ª quod iste tenetur se ipsum tradere distinguo. vi praecepti charitatis, fateor. vi iustitiae, nego. & ad consequens quod potest Resp. imponere praeceptum negatur consequentia. non enim habet ius Resp. ad hoc. sicut v.g. tempore quo ego teneor dare eleemosinam pauperi, non potest Resp. imponere

ponere preceptū mihi, vt dem eleemosinā pauperi: idē ē, qd site=
neor, est vi charitatis, & nō iustᵉ. Hēc aūt dicta sint de inno=
cente absolute.

De innocēte tn̄ secundū quid, q in rei veritate ē nocēs, et tn̄ pbat ē
in foro exteriori innocēs. & de innocēte absolute, pbato tamē no=
cente, quid agendum ē, infra erit videndū q. 67. ar. 2.

Art. 7. an liceat alicui occidere alium, seipsum defendendo?

Est. 1. con. s. Thō. qū aliqs defendit se, nō seruato moderami=
ne inculpate tutelle, & interficit inuasorē, reus est homicidii. v. g.
ego posse defendē meipsum, abscindendo brachiū inuadentis: nihilominus
interficio: reus sum homicidii.

2ᵃ. con. Occidere licet inuadentē, seruato moderamine inculpate
tutelle. i. qū necium ē ad meā defensionē.

3ᵃ. est difficiles. illicitū est priuate psone, ex intentione interficere
inuasorē, et ad ppam defensionē. Probat hoc. D. Th. qd solū
hic actus spectat ad Remp. que publicam hz autoritatē.

In hoc art. circa conē. 1ᵃ. nō ē difficultas. / sed tn̄ circa secundā
dubiumest, eo qd Hugo de Sancto Victore opusculo de eucharistia, & Aug.
de Anchona tractatu de ptate Ecclē q. 52. ar. 3. / Abulensis sup
Matheū cap. 5. q. 19. / Accursius lege. itaqz. diggest. ad legē Aquiliā,
& lege. vt vim. digg. de iust. & iure. / Oēs isti doctores astruūt cōtra
D. Thom. qd quāuis interficiens inuasorē in foro exteriori excusetᵘʳ
à culpa, non tn̄ in foro Consciē. / Probāt aūt cōmū hanc sniā
quaz illa pcipua ē. qd ordine charitatis quilibet tenetᵘʳ magis dili=
gere vitam spiritalē primi, qd corporalē ppam. Sed occidendo inuasorē
seqᵘʳ mors spiritalis irrecuperabilis, eo qd in malo statu discedit, ḡ debeo
illā preponere vitē meē corporali, & nō defendere.

cōfir. qd ex duobꝫ malis minꝫ ē eligendū vt ē cōis snīa doctoꝝ. /
sed in psenti cōcurrūt duo mala, alterū, amissio spiritalis vitē primi
irrecuperabile, alterū minꝫ. s. pati mortē corporalem ḡ hoc est
eligē

1. s. Th.

2ᵃ.

cōfir.

rō. 2ª eligendū. ¶ Probat̄ .2. ex illo ad Rom. 12. nō vos defendētes charissimi, sed date locū irę: ~~Hec arg~~

¶ Hec argᵗᵃ adeo efficacia visa sunt Gersoni, vt in tractatu de eucharistia teneat hanc sniam tanq̄ certissimam .....

¶ Sed tn̄ in ꝯrium ē cōis sn̄ia theolog. au. D. Th. & ꝓbat sufficienter. 1. ꝓ ex illo exodi cap. 22. vbi hēt̄, quod si quis occiderit furē post occasum solis, & nocturnū, nō ē reus homicidii. Si aūt orto sole fecerit, reus est. / Rō aūt huius discriminis erat, q̄ psumit̄ de fure nocturno, q̄ si alr̄ nō pōt furari, interficiet. Quare pro defensione ꝓpę vitę licebit tibi perimere.

ʀ .2. iura oīa dant ꝑtatem occidendi inuasorē. eo q̄ vim vi repellere licet. quod aūt autoritate iuris fit, iustè fit & sine culpa. ergo occidere inuasorē licet. / ꝓbat maior. dist. 1. cap. ius nāle. & diggestis de iust. & iure lege. vt vim. & digg. de iniuriis, lege. iniuriarum & cap. significasti. 2. extra de homicidio. & cap. si vero. primo de sn̄ia excōmunicationis. & tandem digg. ad legem acquiliam. & lege. sed. & si, hēt̄ expresse, q̄ qui aliū ferro se petentē occiderit, nō videt̄ iniuria occidisse.

ʀ 3. quilibet pōt magis cōseruare vitam ꝓpriam q̄ alterius. & ad hoc tenetur. sed qū quis inuadit meipsum nō possū cōseruare meā vitā, nisi occidendo illū, ergo possū tunc occidere.

obiectio ¶ Dicet aliqs. Verū ē, si fiat cōparatiō meę vitę corporalis ad alterius vitā corporalē. / Sed tn̄ in psenti nō solū sesꝫ̄ vitę corporalis alterius: sed spiritualis, vt astruebat .1. arg. pcedētis opinionis.

~ Rñ q̄ qū vita corporalis mea de se nāta est, & ordinat̄ ad cōseruationē vitę spiritualis pximi, tunc verū ē, q̄ debeo exponere meā vitā corporalē pro saluanda spūali pximi. & hic est ordo charitatis. Sed tn̄ in psenti ~~[illegible]~~ opportunitate nō ē nāta de perse mea vita corporalis ad saluādam alterius spiritualē, neq̄ de se ordinata est, q̄ inuasor pōt me dimittere, & sic potuit euadere malos. Neq̄ ēt de se ordinatum ē, sed ex malitia inuadentis.

¶ Ex his pꝫ̄ rn̄sio ad .1. arg. pcedētis opinionis.

Ad. 2ᵘᵐ

¶ ad. 2m. arg. q ex duobus malis minus e eligendu, de qs. R. q ubi malu illud quod in presenti interuenit vite spualis alterius no est essentiale, sed inuasor fuerit in alioqua interimit se spualr, eoq iniquo aio inuadat me. Si aut staret, q occideri ego essentiale arg concludit. sed hoc no pr.

V Ad auctoritate. D. Pauli. no uos defendetes charissimi. d. s. Soleta 1. in sio: illud no ae preceptu, sed consilium. Sed certe vera solutio est qua ibi tangit glosa. no defendetes, i. no vindicantes. quod p3 ex eo quod statim subdit Paulus, scriptum est. n. mihi vindictam et ego retribuam. ¶ Pro explicone plena huius sone restat explicandum, quid appellemus moderame, vt tutella sit inculpata?

Per tale moderame intelligimus, q mediu illud quod ad nram defensione assumimus sit ncium ad illam. v. g. si no est ncium ad meam defensione occidere inuadente, sed satis eet percutere, si pt ctio tn, moderame seruo. si tn occido, iam no est moderamen, sed mihi imputat homicidiu. / Exp. qu dicimus q illud medium debet ee ncium, no intelligi absolute. itaq non possit dari aliud. sed debet ee ncium moralr loquendo, secundu arbitrium viri prudentis, et v. g. si quis inuadat me, non heo aliud medium in defensione meam nisi occidere. Quodsi dicas q possu fugere, atq ex cons illud mediu no est ncium; dico q absolute veru est q no est ncium. Sed tn moralr loquendo in me contingere posset ee ncium. qr ego no debeo cu magna iactura mei honoris defendere meipsum. eet aut magna iactura aliqu, si fugiendo me defenderem. et sic de aliis exemplis.

Dubium e, an qu ego occido inuadentem defendendo me ipsu, intendere talem occisione sit mihi licitum? Ro dubii est, littera con. D. Tho. in qua videtur astruere quod non licet.

V Ad hoc Caiet. in hoc art. videt q dupliciter pot referri occisio inuadentis ad conseruonem vite proprie. Primo mo vt medium ad fine. / 2o modo vt effectus consequens ex necessitate finis. verbi gra. medicus porrigit infirmo potu propter salute.

turia eligit potu tanq medium ad salute. Et tn ex hoc quod in-
tendit conservare vitam porrigens potum, consequit statim
quidam effectus qui est debilitatio membrorum in infirmo. qui est
preter intentum medici. In presenti ergo occisio et mors in-
uadentis no pot assumi a defendente tanq medium a fine, nisi
publica auctoritate, Et hoc est quod dicit. d. Th. in. 3. corre.
Sed tn mors inuadetis e effectus eius ex ratione finis. est hoc. n. qi qs
intendit coservare vita, coseqt ut aliu interficiat, et hoc est preter
intetionem illius / Sed tn no e in hac pte satis explicata mes. d. Tho.
1° qr si qs inuadat me, et ego no posum defendere me ipsum, nisi occi-
dendo inuasore, quis dubitat, nisi q ego volo occidere inuasorem.
quare occisio illa volita est.

Itet qui vult aliquē finē efficaciter; no e aliud mediu ad cosequendu
talem finē, nisi tale, necio vult tale mediu. q. si ego volo coservare vi-
tam ppam efficaciter, et no e aliud mediu nisi occidere inuasore, verum
q volo occidere inuasore.

cofir. ex illo dicto Arist. 6° ethi. q sicut se ht pncipiu in speculabilibus,
ita finis in operabilibus. sed ex assensu pncipior necio seqt assensus conis,
g ex volitione finis seqt necio volitio illius, sine quo finis no cosistit.
et ex conti si coservare vitam intendo, hoc aut fieri no pot, nisi occida-
do inuadentē, necio volo occidere.

¶ Quare secundu quosdam doctores sma. d. Tho. plana e. s. q coseruo ppa
vita e pse intenta et licita. occisio aut inuasoris, si auctoritate priuata
pse sit intenta, no e licita. Si aut pacens sit intenta, q alr no
posum coseruare vitam, licita e. / Que explicatio erit manifesti-
or, si addamus id quod adnotat Do. Soto sup. 3a. corre. d. Tho.
q tunc solu existimat. d. Th. homicidiu ex intentione fieri pro
defensione, qn quis alteru aggredit ipsu preueniens. l. ad vindi-
candam preteritā iniuria. l. cauendam futura. et sic dicit, id solu
licere auctoritate pu.

EST tn dubiu, an aliquomo liceat preuenire inuasorē? v. g.
quis parat insidias ad me interficiendu. an liceat mihi eum
prius occidere?

¶ Ad hoc Accursius in. §. tabernarius, digestis ad legē Aquiliam,

tenet

tenet quod in nullo casu licet preuenire volenter occidere. probat
aut hoc. 1. quia non licet fidelibus querere ab hostibus vindictam. vt pz
Mathei. 5. diligite inimicos vestros. sed inuasorem preuenire est
querere vindictam. ergo
2. quia si hoc liceret, daret maxima occasio perpetrandi plura
homicidia. omnes .n. homicide assererent, quod interfecti parabant
insidias, et ideo preuenti sunt.
3. quia si hoc liceret, eadem ratione liceret preuenire falsos testes
quos scio certo, quod eorum testimonio falso sum interficiendus,
similiter iudicem iniquum liceret preuenire. / Item quia leges
seculares puniunt preuenientes inuasorem. si aut licitum esset non
punirent. quia punitio esset iniusta.
Alii tamen communiter respondent huic questioni. 1. quod moraliter loquendo raro
contingit talis casus. quod scilicet necessarium sit preuenire inuasorem, ad con-
seruandam meam vitam. quia multa alia media comoda adhibe-
ri possunt. / primo potest procurari reconciliatio mediis amicis in-
uasoris, vel aliis viris magne auctoritatis. similiter fugiendo ab
illo loco, vbi similiter existimat futurum esse ei obuiam inua-
sorem. Et sic de aliis. que omnia media tentanda prius sunt,
vt manifestissimum est.
2. dicit, quod si adhibitis omnibus mediis possibilibus moraliter non potest mor-
tem euadere, nisi preueniendo inuasorem, licet preuenire. probatur
1. quia iure naturali licet vnicuique defendere se quantum potest. sed
in hoc casu non potest se defendere, nisi preueniendo inuasorem,
ergo licet preuenire.
confirmatur quia princeps licet preuenire hostem Reipub. sed idem ius
nale competit persone priuate respectu sui ipsius, quod principi re-
spectu Reip. ergo licet persone priuate preuenire inuadentem.
2. non dubium est, quin quando video inimicum accedentem ad me
ense euaginato, possim antequam accedat coniicere in illum sagittam,
et preuenire eum et presertim si mihi certissimum sit, quod si ad pugnam
descendamus, interficiendus sum. ergo
sic solet communiter definiri hec questio. sed tamen vt veritatem satis tene-
amus, id in hac parte certissime possumus definire. quod si preueniendo
aliquis

reliquis sit aggressio, nunquam licita est. Si autem defensio sit, licita est semper.

Nota. ¶ Sed inquires, quando sit aggressio, & quando defensio, quomodo cognosci possit? Respondeo quod de hoc in particularibus casibus nulla potest assignari certa regula. Sed iudicium in hac parte, sicut in aliis moralibus relinquitur arbitrio prudentis viri. v. g. quando moraliter loquendo instat periculum mortis, itaque inimicus quaerit me ut interficiat me, & iam parat insidias, tunc temporis praeventio defensio esset. Si vero est constitutum apud inimicum me interficere, non tamen quaerit me, neque parat insidias, si praevenio, aggressio esset, quia non instat periculum mortis. & ille moraliter loquendo potest mutare propositum. & sic iudicabit in aliis casibus.

ad 1 arg. ¶ Respondeo ad primum argumentum. Ad canonem primum partis primae quaestionis ex Mathei [illegible] iam in materia charitatis responsum est. & etiam in praecedenti dubio in similibus n. testimoniis prohibetur vindicta, non defensio.

¶ ad 2m. quod dat maxima occasio. Respondeo quod talia crimina non sequuntur per se, sed ex malitia hominum, cum defensio ex iure naturali sit, & de ea dicimus. non. n. potest arbor bona fructus malos facere.

¶ ad tertium argumentum quod liceret praevenire testes, & iudicem iniquum, negetur sequella, non enim licet tunc praevenire. / Ratio est iam assignata, quia solum licet vim vi repellere. vis autem solum est in praesenti aggressione. & quia alibi est disputandum de hoc, ibi respondebit quid tenendum sit

V Ad 4m arg. quod leges civiles. Respondeo quod forum exterius nititur praesumptioni. & quia praesumit quod talis non adhibuit omnia media necessaria ad vitandam mortem, ideo tales condemnat. alter est in foro conscientiae, quod innititur rei veritati. unde dico quod si in foro exteriori doceret sufficiens probatio innocentiae occidentis invasorem, itaque fuit defensio, non damnaret.

dub. ¶ Sed est dubium, cum quod liceat mihi occidere invasorem, an tenear occidere, an liceat mihi pati mortem? Non dubium est, quia illo praecepto non occides teneor ego conservare meam vitam mediis licitis. cum ergo hoc medium licitum sit, ut definitum est, ergo teneor illud adhibere. itaque

itaque

item quod ordine charitatis quilibet tenetur magis diligere propriam vitam quam proximi, ergo tenetur illam conservare magis quam alienam. ex consequenti quod illo medio licito possum, teneor.

Ad hoc est communis opinio theologorum quod tunc possum pati mortem non solum non est prohibitum lege charitatis, sed est actus maxime charitatis permittere se occidi ab invasore. nam sic. Ioannis. 15. dicit dominus, maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis; maxima erit, si ponat eam pro inimicis. et quamvis teneatur homo conservare propriam vitam, non tamen tenetur eam tam gravi medio conservare, scilicet morte proximi.

nihil deest.

Ihesus mo.

Sed tamen in hac re ego credo, illo supposito quod in hac parte est habenda ratio personarum invadentis et invasi.

Sit .1. dictum meum, quod si aggressor sit persona necessaria Reipublicae. ut rex. vel aliquis dux, qui est necessarius Reipublicae. et qui invaditur sit vilis, cuius vita ad bonum commune nihil aut parum refert, etsi invasio illa esset iniuriosa, teneretur vilis pati mortem. probatur. quia tunc occidere invasorem redundat in nocumentum grave Reipublicae. cum autem teneatur quis damno privato impedire nocumentum communitatis, tenetur pati mortem. — 1. con.

2a. propositio. si sit persona publica is qui ab alio invaditur, et invasor sit persona privata, tenetur conservare suam vitam persona publica cum dispendio invasoris. v.g. si papa sit. vel alia persona Reipublicae necessaria. Ratio huius est, quia dato persona publica possit cedere iuri suo, non tamen iuri Reipublicae. — 2

3a. propositio. in aliis mediis casibus in potestate hominis constitutum est vel defendere seipsum, vel mortem pati, iuxta dicta in praecedenti dubio.

Dubium in genere rei familiaris.

EST tamen dubium aliud in hoc articulo, an pro defensione rerum temporalium liceat occidere invasorem? v.g. latro invadit me, ut accipiat centum aureos. non est aliud medium, nisi occidere, an liceat pro defensione pecuniarum occidere?

Ad hoc sunt diversae opiniones. prima est quorundam asserentium, quod etsi impune liceat mihi in foro exteriori, non tamen in foro conscientiae. probant. 1. ex cap. suscepimus. extra de homicidio. ubi habetur, expedire post tunicam dimittere pallium, et iacturam facere in bonis

& iacturam facere in bonis temporalibus, quam taliter in alios exardescere.

v 2. est sententia Aug. in 2. lib. quaestionum super exodum q. 84. cuius verba refert extra de homicidio, cap. si perfodiens. inducit ibi Aug. verba exodi cap. 22. quod si quis occiderit furem nocturnum, non erit reus homicidii, secus si diurnum. Declarat hoc aug. & dicit quod imputatur occisio diurna quia quia iam est ortus sol, possum iudicare an fur venit ad occidendum vel rapere res meas, & quod ideo non debet occidi. Insinuat ergo D. Aug. quod ob defensionem propriae vitae occidere licet, non autem pro defensione rerum temporalium.

v item idem aug. in 1. lib. de libero arbitrio cap. 5. cuius verba refert D. Th. hic in 2. arg. confirmat sententiam hanc. Ratio suffragatur quia secundum sententiam theologorum tenetur unusquisque magis diligere vitam corporalem alterius quam sua bona temporalia. Ergo ob defensionem talium bonorum non licet occidere alium.

Opinio. 2. ¶ 2. opinio est asserentium, quod quando contingit, quod invasor accipiat res meas quas possum ego per iudicem postea recuperare, non licet occidere eo quod, quia tamen occisio non est medium necessarium; si autem nullo modo potero recuperare, occidere licet, propter rationes antea signatas.

3. ¶ 3. opinio est Caietani in hoc art. qui absolute videt, quod in illo casu sine dubio occidere licet. probat autem ille, quia tunc temporis ex illo actu quo defendo rem meam a latrone, sequitur de per accidens homicidium. Ergo non nisi imputabitur. patet ans. quia unicuique licet iure naturae defendere seipsum, & bona sua, absolute loquendo. Sed tamen exponere illa pro vita alterius non nisi in casu necessitatis. manifestum est autem quod magis tenetur quis habere providentiam eorum quorum cura sibi incumbit simpliciter & absolute, quam eorum quorum cura incumbit in casu necessitatis. ergo in presenti casu cum non sit casus necessitatis, poterit defendere rem suam.

v confirmatur 2. quia homini incumbit cura suae vitae. ergo ex consequenti incumbit cura eorum quibus vita conservatur. Sed vitae alienae non incumbit sibi cura, nisi in extrema necessitate, ergo neglecta illa vita poterit sua bona conservare.

v probat potest quod haec sententia sit D. Thomae ex arg. in contrarium. ubi probat D. Th. ex illo exodi 22. si fur effodiens domum inventus fuerit, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. argumentum D. Th.

si ergo licitu est defendere ppam domu cu dispendio vite aliene, g et ppam vita defendendam. supponit d. Th. q licet occidere pro defensione domus, alias nulla eet argumentum.

V ite in solone ad 1m et 2m arg. explicas vba d. Augustini que attulimus, respondet q intelligenda est sna Augustini quando aliquis ex intentione intendit occidere. hoc est quod vult arripere bona aliena, et hac rone occidere,

est igr sine dubio sna d. Thoe. quam snam tenet sima angelica vbo homicidiu 3. §. 2. vbo defensio. §. 2. et 4. et idem vr asserere vbo homicidiu 1. §. 4. et dicit hanc snam tenere eam et sequi silvester vbo homicidiu 1. §. 4. et dicit hanc snam tenere plures ex iuris peritis.

V He sunt opiones in hac pte. ex qbus oibus possumus colligere presentis difficultatis resolutione.

V sit 1. ppo. qu ego pate recuperare possum bona mea, saltem via iudicii, nullo mo possum, neque licet occidere latrone. Hec ppo e cautam, quicquid alii dicat. q vt videri pot, hac rone statuit suam opinione, q iure nat licet vnicuique coservare bona sua: si igr alio faciori medio possum ego coservare, q morte invadentis, no licet eam inferre. ro igr comis e, q tunc no e mediu necium ad defendendu mea bona occidere. g nullo mo licet. pz coña. q pptrea (vt sepe dictu e) licet occidere invasore, q no e aliud mediu. si igr est aliud medium, no licet. hoc et cosr. extra de homicidio, cap. interfecisti, ex quo textu inferunt iuris cosulti, q dum spes est via iuridica recuperadi furtum, no licet fure occidere.

V 2a ppo. q ego alr no possum defendere, neque recuperare bona mea nisi interficiendo latrone, interficere licet. v g. latro invadit me vt rapiat centu aureos, neque novi homines, neque spes est recuperandi eos, licet occidere. Hanc snam tenet doctores cuncti, et textus 1. extra de homicidio cap. interfecisti. vbi hr, si aut sine odii meditatione, te, tuaque liberando huiusmodi diaboli mebra interfecisti, si ieiunare volueris, bonu est tibi. quasi dicat, no teneris.

V ite q si hoc no liceret, eet aperire viam homibus impiis ad faciendam iniuria innocentibus, et eos depredandum. quod recte rationi no e cosonu. / et cofr. q alias sequeret, q si petrus peteret a me

i. con.

2

me cetu aureos, hac conditione quod nisi dedero, me interficiet, ergo teneor dare cetu aureos. conse. est falsum. Ante sequella probatur ex doctrina 3 rationis, quia magis quis tenetur diligere vitam proximi, quam bona fortune. asserere autem quod talis teneatur, est magna stultitia, cum ille illi nihil tale se exponit sua voluntate. Cum iste latro sua malitia se tali necessitati exponat, eadem ratio est.

3. propositio v. — Ultima propositio. quando res est parvi momenti, non licet ob illius defensionem occidere invasorem. verbi gratia ingreditur latro domum meam. & accipit sex aureos, cum tamen ego sim dives, non licet interficere. Hec propositio non alia probatione, nisi quod oppositum asserere nullo modo quadrat recte rationi, aut christiane pietati. / Hec propositio tamen debet sane intelligi,

intelligitur 1. — quando aliunde non infert mihi magnam iniuriam. v. g. est aliquis vir nobilis in loco quodam publico coram populo. & aliquis vult accipere ab illo pallium, quamvis res sit parvi momenti, ex alia tamen parte irrogat mihi gravem iniuriam, licet se defendere illum interficiendo.

2 — / Ubi etiam advertendum est, quod non tenetur quis ad defensionem honoris qui sit alicuius momenti, fugere, ut vitam conservet, & non occidere invasorem. ut si quis nobilis fugiendo posset vitam liberare, non tenetur fugere, sed occidere licite potest. unde patet quod sacerdotes & monachi tenentur fugere. ratio est, quia in hac parte non perditur eorum honor. Similiter & muliere potentem aliquam ... Similiter homo infime sortis nulla iacturam honoris facit fugiendo, tenetur fugere.

obiectio — q. Quod si quis contra hoc argumentetur, quia si ob honorem licet occidere, quando alia via non potest, ergo etiam liceret in duellum descendere, si ab alio provocaretur. patet hoc, quia si non descenderit, faciet gravem iacturam sui honoris. /

Respondetur — v. Respondetur negando sequellam. & ratio differentie est, quia talis qui vult descendere non repellit vim vi. quia tunc nulla vis infertur. ut contingit quando est presens hostis, & aggreditur. Sed talis cooperatur iniquitati alterius ipsum provocantis. / 2. etiam, & est potior differentia, quia non descendere iuxta sapientum iudicium, quorum in hac parte habenda est ratio, & non vulgi stulti, non est dedecus. nam ibi nullus est vere honor, sed solum stultissima imaginatio vulgi.

Ultima

de homicidio.

Ult.° propter perfectionis esset relinquere sua bona, et non occidere eo ... Mathei ... volenti auferre tunicam, da ei etiam et pallium.

q. pp.°

¶ Re. ad arg. / ad 1. quod in eo casu loquitur textus de quodam qui occidit latrones, non servato moderamine inculpatae tutelae. alias tempus (ut notatum est) expedit potius relinquere pallium, quam alterum occidere.

¶ Ad ... auctoritatem D. Aug. Re. quod D. Aug. loquitur moraliter, i. quia vix occidere potest quin non possint bona a latrone diurno eripi citra eius mortem, sed regulariter defendi possint sine morte ipsius, ideo astruit hoc D. Aug. / Si tamen casus iste contingat, sine dubio occidi potest latro.

¶ Ad aliam auctoritatem respondet D. Th. in hoc articulo.

¶ Ad rationes patet ex dictis.

SED tamen est breve dubium, de tempore defensionis, quamdiu durare potest. v.g. an tantum liceat mihi resistere latroni, quando vult arripere mea bona, vel de facto accipit, an dum onustus recedit, liceat insequi eum? Item, si non potuero apprehendere, liceat occidere eiiciendo sagittam?

Dub.

¶ Re. quod tempus defensionis solum durat tempore fragrantis delicti. et sic quando iam latro rebus meis onustus aliquo loco se receperit, non licet mihi occidere. Et ratio est; quia tunc ipsius non esset defensio mearum rerum; sed acquisitio. acquisitio autem non debet fieri a parte laesa, sed a iudice secundum ius naturale. Sed tamen in illo casu posset vi tenere latronem, quousque a iudice comprehenderet.

Re.

¶ Ex tota hac doctrina colligitur, quod liceat virgini, ob defendendam suam virginitatem occidere invasorem, propter hoc quia est magnum quoddam bonum ... / Et si quaeratur, an ad id teneatur, quando nulla alia via potest se defendere? Ad hoc D. Soto lib. 5. de iust. et iure q. 1. art. 5. videtur asserere quod non. Sed tamen hoc intelligendum est, nisi sit periculum consensus in peccato. nam tunc revera tenetur. quia quibus quisque tenetur ne se exponat periculo peccandi, adhibere omne medium licitum, cum autem hoc medium licitum sit, tenetur virgo illud adhibere; si autem non sit periculum consensus, et patiatur in vita, in sua potestate constitutum est occidere et non occidere. nam tunc virginitatem vere non amittit

Nota de virgine

Sed tn̄ cōsulendę sunt rogatę virgines, ut pro viribus faciant quic quid potuerint in invasorem, ppt̄ grave periculū quod imminet eis ex delectatione copulę.

Art. 8

An aliquis casualiter occidens hominem incurrat in homicidium reale?

¶ Verbi grā, mater in lecto pressit filiū, & mortuus ē, an sit realis homicidium? / Ad hoc rñdet D. Th. q̄busdam ppōnibus

¶ 1. ppō. homicidium quod omnino casuale est, & praeter intentionem itaque neque directe neque indirecte voluntariū ē, nullo mō ē pctm̄. pȝ. q̄ pctm̄ nullo mō ē, vel aliquo mō dȝ eē voluntarium.

¶ 2. ppō. qui dat opam rei licitę, & adhibens sufficientē diligētiā occidit aliquē, nō ē reus homicidii. v.g. aliquis venat in nemore, & adhibita sufficienti diligentia jicit sagittā, & percutit hominē existimans eē feram, & mortuus est, nō est reus homicidii. hęc ppō ex precedenti ē manifesta.

¶ 3. ppō. qui dat opam rei illicitę, etsi adhibeat sufficientē diligentiam, si aliquē occidat, est reus homicidii. v.g. qū clericus venat cui iure interdicta est venatio

¶ quarta propositio. Qui dat operam rei licitę, & non adhibuit sufficientem diligentiam, si occiderit hominem reus est homicidii. v.g. qū laicus venat, & nō adhibuit diligētiā

~~v.g. qū laicus venat & nō adhibuit diligētiā.~~

V has duas postremas cōnes pbat D. Th. q̄ sic iura statuūt.

In presenti artō duo sūt disputanda: 1. de reatu pcti. 2. de reatu irregularitatis. Sed ante omnia revocāda ē in memoriā distinctio illa de voluntario directe & indirecte.

V 2. notandum ē, id quod notat Caiet. egregie in hoc artō, q̄ cū contingat homicidiū casuale imputari dupl͠r, l. dando operā rei licitę. l. dādo opam rei illicitę. / Aliquę cōditiones sunt cōsyderādę circa hos modos, quarū quędam sunt cōes utriq̄ mō: quędā sūt ppię singulis. Cōes sūt tres. quę colligunt ex lra D. Thō. 1. est q̄ nō sit intentio occidendi. pȝ q̄ alias nō eēt casuale homicidiū.

2ª

v 2.ª est, quod mors sequatur ex opere illius, cui imputatur homicidium. quae colligitur ex ultimis verbis art. Quare quando quis casu percussit aliquem, & ex percussione non est secuta mors, sed ex mala curatione, vel regimine infirmi, vel ex coitu cum uxore, non imputatur percutienti homicidium. & hoc diligenter notandum est ad casus particulares iudicandos.

v 3.ª est, quod deberet removere ea, ex quibus secutum est homicidium. quae et colligitur ex littera d. Thomae. itaque ut ei imputetur, non sat est quod potuerit, sed requiritur quod debuerit. ratio est in promptu, quia ad hoc quod alicui imputetur homicidium, oportet ut illi sit voluntarium, vel directe, vel indirecte. cum igitur casuale homicidium non sit directe voluntarium, si imputari debet, oportet ut sit indirecte voluntarium. atque ex consequenti in casibus particularibus oportet considerare, an opus ex quo sequitur mors tenebatur quis auferre, nec ne. non enim sat est quod potuerit, sed quod debuerit, ut sit voluntarium aliquo modo. v.g. laico licebat venari in nemore, si ex proiectione sagittae casu interfecit hominem, non ei imputatur mors. quia licet poterat removere actum, ex quo secuta est mors, non tamen tenebatur.

v Similiter si quis mihi comminetur, nisi dedero centum aureos se interfecturum petrum, & quia non dedi, interfecit: mors petri non imputatur mihi. quia quamvis potueram impedire praebendo, non tamen tenebar.

¶ Propterea sunt et conditiones pro utroque modorum. Primo modo, quando quis dat operam rei licitae, solum requirit unica conditio, scilicet ut adhibeatur sufficiens diligentia, ne mors sequatur. — sp̄tes.

¶ Quod si quaeratur, quam appellemus sufficientem diligentiam. Respondeo diligentiam pensandam esse secundum naturam operis laici, personarum, & aliarum circumstantiarum. Quare si quis eam diligentiam adhibeat, quam communiter viri prudentes & boni consueverunt adhibere in similibus negotiis, ea sufficiens erit, neque requiritur suprema quae adhiberi potest. v.g. maior diligentia adhibenda est, quando quis venatur in locis, in quibus communiter adsunt homines, quam in loco ubi rarissime sunt homines. & sic in aliis. — obiect.

v In 2.º modo quando quis dat operam rei illicitae, requiritur quod illud opus cui operam dat, unde mors sequitur, non sit illi prohibitum aliqua lege, vel divina vel humana. — 2

His suppositis est 1. dub. in hoc art. an homicidium omne casuale, quod aliquo modo est culpabile, sit mortale? v.g. petrus laicus in nemore

more ex negligentia proiicit sagittam, & interficiat hominem, an peccauerit mortaliter? Similiter monachus cui interdicta est venatio, facta suffi=cienti diligentia proiecta sagitta interficiat hominem, an peccauerit mortaliter.

Ratio dubii est, quia homicidium ex genere suo mortale est, ergo si aliqui sit vo=luntarium, erit mortale, atque ex consequenti semper quod homicidium casua=le imputatur, imputatur ad mortale.

Caiet. ¶ Ad hoc respondet Caiet. & statuit regulam generalem. ille qui casualiter & praeter intentionem occiderit alium, non peccat maius peccatum in tali ho=micidio, quam fuerit actus ex quo secutum est homicidium. v.g. Laicus in nemore ex negligentia occidit hominem. attendenda est negligen=tia. quae si mortalis fuerit, homicidium erit mortale. si venialis, ho=micidium erit veniale. Similiter clericus, cui interdictum est ascen=dere equum, si ille ascendit casu, quo solum erat venialis culpa, si occidit hominem, erit homicidium veniale. & sic in aliis.

Probat Caiet. primo quia de ratione peccati secundum sententiam communem est quod sit voluntari=um. homicidium autem casuale non est per se voluntarium, quia alias non esset casuale. ergo non est secundum se peccatum, sed secundum suam causam. ergo tantum peccatum erit, quantum fuerit causa.

Probat etiam ex Aug. lib. 22. contra Faustum. cap. 44. ubi dicit loquens de Loth, non quantum ille incestus, sed quantum ebrietas praecedens meruit in culpa fuit. eo quod incestus non fuit voluntarius directe Loth. ergo similiter in aliis casibus.

dub. 2. ¶ Dub. 2. est circa 2as conditiones, quia casu aliquis percussit aliquem & ex percussione non secuta est mors, non imputatur ei homicidium. videtur hoc falsum. primo. talis mortuus est ex actu meo. ergo ego sum reus homicidii. probatur cons. quia si ego non inflixissem ei vul=nus, nec negligentia infirmi, neque imperitia medici illi nocerent.

Item fingamus vulnus non esse lethale, & quod vulneratus mortuus est, eo quod cum esset in loco deserto, non potuit habere medicum: talis ex solo actu percutientis discessit. et tamen ex tali vulnere simpliciter non sequebatur. ergo conditio nulla.

¶ Ad hoc respondetur. quod non dubium est, nisi quod si vulnus tale est, ut in plurimum homines mori soleant, non obstante imperitia medici vel negligentia infirmi, imputatur homicidium percutienti.

Dicimus. 2.

Dicimus 2°. quod si vulnus non erat huiusmodi qualitatis & speciei non intendebat infligere vulnus lethale, & mors subsecuta est, nec auget, nec minuit peccatum. propter hoc declarari quod peccatum non consideratur quod vulneratus obiit. sed quod percussit ita si non inflixit vulnus lethale, & etiam non intendebat infligere, non imputatur ei homicidium. sed alia causa. s. infirmi. s. medici negligentiae. Hoc quantum attinet ad reatum culpae dictum sit.

SEcunda dist.° est de reatu irregularitatis. in qua quaedam manifesta sunt, quaedam in dub. revocantur. / Primo notandum est, quod dans operam rei licitae, & simul adhibens sufficientem diligentiam, si casu aliquem occiderit, nullo modo est irregularis. propter hoc ex. de homicidio; cap. lator. & cap. dilectus filius. & cap. significasti. cap. Ioannes. & cap. etiam huius, & dist. 50. quidam cap.^lis. Unde colligo notandum quod notat Caiet. infirmantibus infirmis, dum eos in lecto movet. s. ad dextram. s. ad sinistram, ut quietius iaceant. s. aptius possint comedere, et si inde accide-ret mors, non incurrit irregularitatem. quia dat operam rei licitae, & adhibet diligentiam, quam in similibus negotiis adhibent boni & prudentes viri. Secus autem imputaretur si esset magna negli-gentia, & temeraria volutio. cum iudicio prudentium reputa-ret occissio.

nota. 1.

nota diligendam

¶ 2°. notandum est, quantum ad negligentiam attinet, quod si negligentia culpabilis est; itaque tenebatur adhibere diligentiam, & non ad-hibuit, incurrit irregularitatem. ut patet in locis citatis. Si autem negligentia non sit culpabilis, ut quando omisit facere quod poterat ad tollendam homicidium; non quod debuit, non incurrit irre-gularitatem. ut in illo casu. quod Petro non dedi. 100. aureos, interfecit Ioannem. & sic clem. unica. de homicidio. egregie statutum est, quod quod aliter non potest evadere mortem, nisi occidendo inva-sorem, aut mutilando, liber est ab irregularitate. & de homici-dio volunturio lib. 6. cap. prelatis. ab irregularitate sunt liberi sacerdotes petentes in iudicio seculari malefactores emendarum,

nel

vel restitutionis bonorum quibus expolliati sunt. quis patibulo ipse hoc sint affigendi latrones. iterum protestor quod ad vindictam, vel sanguinis effusionem non petere.

dub. quomodo incurratur irregularitas faciendo illicitum.

S Ed tamen dub. grave est, utrum quoque incurrit irregularitatem dans operam rei illicitae. quo modo poterit intelligi, ex opere illicitum, ratione cuius quis incurrat irregularitatem. nam illud pro certo a doctoribus supponitur, quod tali ratione incurrat irregularitas.

V Ad hoc iuris periti videntur dicere, quod omnis qui dat operam rei illicitae quoniam usque ex tali opere sequatur homicidium, fit irregularis. itaque sine aliquo discrimine loquuntur de opere tali. s. tali modo illicito. quam sententiam in hoc articulo videntur sequi Caiet.

V Quod si quaeras, in quo consistat haec sententia? dico quod haec regula non habetur expresse in iure. sed expositores colligunt eam a contrario sensu. quod argumentum est usitatum communiter apud iuris peritos. habetur enim cap. ex literis, 2º de cap. dilectus filius. quod qui non dat operam rei illicitae, si non est negligens non est irregularis. colligunt a contrario sensu quod qui rebus vacat illicitis, fiet ex homicidio subsequente irregularis. quam sententiam videtur sequi Vict. S. Z.

V Silvester verbo clavis sine ulla distinctione loquitur. verbo homicidium 2. §. 13. ubi dicit. quod si quis scindens arborem suam, optime inspexit ne cadens arbor quemquam opprimeret. si casu cadens arbor transeuntem oppressit, non est irregularis. si vero arbor est aliena, fit irregularis quia dabat operam rei illicitae. s. furto. et idem dicit asserere in aliis exemplis. ut quando quis in proprio nemore venatur, et adhibita diligentia casu interfecit hominem, non est irregularis. si vero in alieno, est quidem.

S Haec sententia sic intellecta numquam placuit viris doctis. est enim rigidissima. quod in aliis exemplis quae in iure habentur, manifestatur. 1º in cap. literas praeallegato habetur. quod monachus ille excusatur ab irregularitate, qui cum capannam de capanelli deponeret, cadens ligna puerum oppressit. sed dicunt doctores. si tale opus erat contra praeceptum praelati, incurrit irregularitatem. quia dabat operam rei illicitae. similiter in cap. dilectus. clericus qui similitudines gratia equum

asce

ascendis casu aliquem interemit, nō ē irregularis. talis sm host
si equitatio eet in praeiudiciū suae salutis, eet irregularis, qa erat
opus illicitū. Hec & alia multa sequunt͛, quae vix cordatus hō
credere pōt;

Ideo Mag. Victoria, vt a discipulis suis fert, tenuit oppositā
sentam. cuius rōne assignauit, qa senta praecedēs nō hēt munimē=
nō. n. ē textus sufficiēs ad id pbandū. doctores aūt Canonistae
l. Theol. nō sufficiunt sua opiōe inferre irregularitatē, sicut
nec praedicationē.

Sed vi addit breuiq; qd consuetudo sit bona legū interpres, &
consuetudo sit vt tales interfectores absoluant a pontifice, cū papa
videat & taceat, vt hāc pœnā velle eē pro talibus homicidiis.
Hi sūt duae opiōes extremae in hac difficultate.

Nos vō ne omnino discedamus ab opiōe eor, sequimur mediā
quandā viā, quae adeo prae se fert veritatē, vt statim vt pro=
posita fuerit, viro docto accepta. quā secutus est Dō Soto, lib.
5. de iust. & iure. q. 1. ar. 9.

Ante oīa illud ē diligenter aduertendū, qd argūm illud in iis ca=
pitulis a Jurio sensu nēio colligit sentam illā absolutē, qd dās operam
rei illicitae incurrit irregularitatē. quod qdem fit mihi cer=
tissimū hac solarō, qa in textibus allegatis excusando pontifices
aliquos ab irregularitate, intimet, si nō dabat operam rei illi=
citae. l. licitae nō intimet a pontifice. Quare in hac nō cō=
sentio Victoriae.

Manet igr tota difficultas circa intelligentiā rei illicitae, &
sit venanda erit nobis aliquā via intentio pontificis, quae rō=
nabilis sit, & consentanea. Hac aūt viā prudenter con=
iiciū & certe qd cum ipsi in hac pte fuerint rōne homicidii,
solū rem illicitā, cui quis dabat operam, intelligebāt eā quae ali=
quā pportionē. l. respectū hibat ad inferendū homicidiū. i. quae
qūe sui est talis, vt soleat eē cā homicidii. Opg aūt quod
alia rōne illicita est illicitū, nō appellat in hac pte illicitū
... q. venari in loco alieno illicitū ē, nō vō hac

ratione est illicitum . quia ratione alicuius nihil refert ad inferendum ho-
micidium . / Ita capare de ponere de capanali contra preceptum
superioris illicitum est, non tamen ratione . quia ratione inobedientie
penam refert ad inferendum homicidium . Itaque ut homicidium
casuale ratione rei illicite sit cum irregularitate, requiritur, quod
opus illud cui consulto quis dabat operam, sit periculosum, et aliquid
referat ad homicidium . v.g. clerico est inhibitum belligerari
et exercere preludia belli - ut torneamenta, hastiludia . Ergo
si ipse preter intentionem dum exercet torneamentum ad hastiludia
casu interfecit aliquem, irregularis est, quia dabat operam rei
illicite . / Si tamen opera aliqua non sint clericis nec illicita quia
periculosa ; sed ob aliam causam, tunc homicidium casuale non
inducit irregularitatem . v.g. quedam venatio prohibetur cleri-
cis, ne animo [illegible] - Si tamen tali intendens, casu interficiat
hominem non est irregularis - Secus autem esset si intendebat vena-
tionem apriorum que armis et telis fit, et ei est prohibita, quia pericu-
losa . / Hec sententia confirmatur . ex capitulo tua nos de homicidio
ubi excusatur ab irregularitate clericus, qui ex pietate feminam
quamdam curavit, que casu mortua est - itaque excusatur
ratione pietatis, cuius opus erat periculosum . a contrario sensu, si
lucri causa curasset ; ergo clericis prohibita est talis ars, quia peri-
culosa .

Dub. ¶ Dubium tamen est, an pro solo peccato veniali incurrat quis irregula-
ritatem ! quia casu interfecit hominem .

Ad hoc caietanus in hoc articulo videtur asserere partem affirmativam . dicit enim
quod qui dat operam rei illicite, quoad penam irregularitatis, semper
imputatur actus : quoad culpam vero, aliquando imputatur ad venialem, aliquando
etiam ad mortalem .

¶ Ad hoc tamen dico . quod irregularitas absolute non est pena, sed impe-
dimentum iuris - sed tamen interdum ponitur tale impedimentum
tamquam pena ipsius peccati, quando solum est impedimentum - non est dubium
nisi quod absque culpa veniali incurri potest . et etiam propter actum meritor-
ium . ut iudex qui iuste et meritorie latronem ad mortem damnat .
. sed tamen quod tamquam penam imponitur, non videtur verisimile .

2-2-31.

159 bis

Prefatio in disputationem de vitiis contrariis iustitiae commutativae

Diximus saepius, Sanctum Th. de virtutibus ita disputare, ut primum disserat de virtute in universum, deinde de speciebus illius, atque de earum dem virtutum actionibus, postremo de vitiis adversis. Postquam ergo S. Th. iustitiam in distributivam et commutativam partitus est, disputavitque de restitutione quae commutativae actus, qui difficilis est illa tractatio et abstrusa. Determinavit autem disputationes de actu iustitiae distributivae, qui nihil erat in eo difficile, sermonem iam convertit ad disputationem de vitiis utrique iustitiae contrariis. Iustitiae quidem distributivae adversatur personarum acceptio. de qua q. 63. Iustitiae autem commutativae, ut acute animadvertit idem. S. Th. in prefatione quaestionis. 64. duo adversantur peccatorum genera. Quaedam committuntur circa actiones, sive commutationes involuntarias. quae scilicet alteri praeter propositum veniunt. Quaedam vero committuntur circa commutationes voluntarias, quae ex utriusque partis consensu conficiuntur. Vitia autem quae committuntur quibus proximo damnum infert contra manifestam iustitiam, et voluntatem illius explicitam, duplicia sunt. Vel enim verbo, scilicet facto proximo nocere possumus. facto quidem. scilicet in personam. ut in homicidio. vel in rem, ut in furto et rapina. Verbo autem scilicet in iudicio. ut si testis veritatem fabricat, vel iudex iniquam ferat sententiam. vel extra iudicium. ut in detractione, et susurratione. de quibus omnibus vitiis a q. 64. usque ad 77.am S. T. disputavit. Post haec sermonem instituit. D. Th. de peccatis quae commutativae iustitiae adversantur in commutationibus voluntariis voluntariis inquam, quantum sonat ipse contractus. Porro commutationes voluntariae duplicis sunt generis. quaedam in quibus integrum transfert dominium: quaedam vero, in quibus usus tantum conceditur: illae sunt, emptio et venditio: hae vero, mutuatio, sive accommodatio: reliquae enim commutationes, sive contractus in alterum genus ex his revocantur. donatio namque commutatio proprie non est.

S. Th.

S. Th. igr in q. 77. disserit de fraude, siue fraudulētiā, quę iustę emptioni, & venditioni aduersat. in q. aūt. 78. disserit de vsura quę aduersat mutuationi. per fraudem. n. res vel carius vendit, vel minoris emit q̄ valeat. per vsuram v̄ p̄tium sumit pro re quę p̄tium nō habet. / S. Thō tēpestate res nō multū difficilis erat. qua propter graui & mediocri disputōne. S. Th. cōtentꝰ fuit. Progressu v̄ tp̄is homīs auaritia plus q̄ dici pōt crescente, excogitata sūt multa cōmutōnū gnā, sp̄ē quidem iusta, sed reꝰ iniqua. Quare doctores theologi cōpulsi sūt ad nouas instituēdas disputōnes, qb̄ cōtractuū impietatē detegerēt, atq refellerent, docerentq simul, qui nā cōtractꝰ eēnt iusti? Atq ita disputat apud theoꝗ de cambiis. de censibus. de contractu societatis & assecurationis. de quib omnib Conradus vir doctissimꝰ integrū edidit volumē, & eruditū. Tum et Ioānes Gerson, & nr̄a tēpestate Ioānes à Medina in codice de rest[e]. & Soto lib. 6[o]. de iust[a]. & iure.

Cum vidissem aūt ingentē ēē disputōnē, atq pplexam, veniū eē sui cōsilio, quo & Dō Soto vsus est (neq. n. decet viri docti & catholici decretū spernere. Interpretabor p̄mū. S. Thō sūm, vt soleo. ea tn̄ exequutiens, quę ad rectam illiꝰ cognitionē spectāt. Hoc pacto, rem à p̄mis initiis repetens, veluti definiendi methodo cōtractū definiam, in oēs q distribuam p̄tes. singulorq q p̄tium nām & p̄prietates inuestigabo, addubitōnib & euātib frequētiorib singula quęq illustrās. hac. n. rōne fiet, vt meū munꝰ p̄stē, & p̄ncipia cōstituā ad futurā disputationem.

Argumētū in q̄onem. 77[am]. de fraude.

Disputaturꝰ. D. Th. de duob vitiis quę aduersant emptioni & venditioni, atq mutuo, rōnē p̄fert, cur tn̄ disserat hoc loco de fraude & vsura. Rndet ille in præfatiōne q̄onis, q̄ circa cōmutatiōnes volūtarias nō inueniunt alię sp̄ēs p̄ti à rapina, & furto distin-

distinctas praeter has duas. / Obiiciunt. S. to. Tho. Thomas Caiet.
in comment. huius art. & D. Soto. lib. 6o. de iustitia. q. 3. ar. 1. (fran-
dem & usuram ad speciem furti: quia per fraudem & usuram alienum surri-
ramur: atque ita vulgo eiusmodi homines fures appellamus. / Satis-
facit tamen ipse. D. Th. dum rapinam & furtum a fraude & usura dis-
tinguit non ex ratione rei alienae, sed penes modum atque rationem commu-
tationis. / nam rapina & furtum invito domino fiunt simplic.
fraus vero & usura per spontaneas commutationes, saltem quo ad spes
contractus: non est autem ingenii bene instituti, rationem specificae distin-
ctionis metaphysicam in actionibus moralibus exigere.

V Quod si obiicias rursus: cum sint aliae multae commutationes voluntariae, — obiect. 2.
ut locatio, conductio, stipulatio, & id genus quamplurima, de quibus Conradus
lib. de contractibus; cur non et egit. D. Th. de vitiis quae eiusmodi com-
mutationibus adversantur? Re. quia sunt facilia. & ex fraude, & — R.
usura facillime cognoscuntur. qui enim recte facit assequitur fraudulen-
tiae & usurae cognitionem, in nulla re alia haerebit: omne enim pecca-
tum quod fit contra quemvis contractum, vel ideo peccatum est, quia vendit quod ma-
est; hoc est, pretium non habet, ut usura; vel res habens pretium quia carius
venditur vel vilius emitur, quod ad fraudulentiam reducitur.

¶ Priori autem loco de fraudulentia disserit (quem quidem hunc ordinem D. Soto
invertit) quia emptio & venditio est absolutus contractus. Porro con-
tingere potest fraus in emptione & venditione vel ex parte pretii vel ex parte
ipsius rei: illud quidem quia est maius vel minus: hoc vero, quia res bona
pro mala emitur vel quae defectum habet, tamquam integra venditur,
quare S. Th. in 1o art. disputavit de fraude quae respicit pretium: in
2o vero de fraude spectante ad rem ipsam. arreptaque ab hac 2a fraude
occasione rogat in art. 3. an debeat qui vendit defectum rei detegere?
in art. vero 4o. quasi in confessionis modum de negotiatoribus disputat, qui
solent vilius emere, carius vendere. — 1m. fundamentum.

¶ In tota autem hac disputatione id est tamquam principium primum statuendum,
pretium iustum rerum id esse, quod communis hominum aestimatio decreverit.

itaque

Itaqȝ pretiū rei nō ex ipsa rei nā, neqȝ ex pretio quo cōpata est, neqȝ ex vendentis laboribȝ aut expensis est sumēdū, sed ex plebis cōsensu. Quod de re iam hēnte pretium est accipiendū. Quod si pretium, nūc primū sit cōstituendum, qua rōne id faciendū sit, docuit Cōradȝ q. 56. interim v. hec sit regula. id est iustū pretiū, quod Reip. fuerit vtile. ita vt. vendētes & emētes vtilitatē capiant. hic est n. veri cōtractus emptionis & vendi. finis, propterquem cōtractȝ iste iustȝ est, atqȝ honestȝ, Reip. vtilitas. Regula vero pretii nimi sunt.

2. fundam

Art. i.

¶ His cōstitutis est art. 1. primȝ, an aliqs licite possit vendere rem plus qȝ valeat! In q. hac est ī clusa alt. an possit emere viliȝ qȝ valeat. par est n. vendentis & emētis rō.

v Distinctionē facit. d. Th. Vel id cōtingit p fraudē. l. sine fraude. Sine fraude rursȝ. l. habita rōne ipsius rei. l. circūstātiȝ psone. Psone rursus. l. vendentis: l. emētis. vendētis inop, qȝ si vendit; priuatȝ magna vtilitate, emētis v, qȝ indiget illa re, & magnū capit cōmodū.

ass. 1. ¶ l. asser. Qui p fraudē rē cariȝ vendit, l. viliȝ emit, peccat. pbat ex Tulio. pbari pōt ex Paulo. i. ad Thessalon. 4. ne quis in negotio frēm suum circūueniat. & Demōsth. qȝ sit duplex iniustia, quo ad fraudē, & quo ad inequalitatē pretii.

2 v alt. asser. Vendere cariȝ, aut viliȝ emere qȝ res valeat, ex pte ipsius rei, etsi absit fraus, est illi citum, qȝ est cōtra finē ēptionis & vendi. est n. axioma in tota hac mā, emptio & venditio debent eē in vtilitatē emētis, & vendētis. Quod si fiunt in dānū vnius & vtilitatē alterius, iniustȝ ē cōtractȝ, & iniquȝ.

3 v. 3. asser. licite pōt aliqs vendere rem pluris qȝ valeat secūdū se si vendat quātum valet ipsi hēnti. ptā. qȝ possū vendere meā vtilitatē, & resarcire meū dānū quod emergit.

4 v 4. ass. ppter vtilitatē vō ipsius emētis, quā aut ex re empta emptione capit, nō licet vendere rem maiori pretio qȝ valet. ptā. qȝ quod meū nō est

nō pōt a me iuste vendi. sed alterius industria. l. utilius nō tū meā qͥ-
Aduertit tn̄ S. Th. honestū eē, si is qui multū capit ex re empta vtili=
tatē grās heret vendenti.

Nota in i.ͥ arg.

¶ In arg. i. inquit S. Th. quo nā pacto lege pmittit rem vendi carius
qū dimidiū iusti pretii nō excedit? Rndet ille, humana lege mul=
ta pmitti, que diuina lege puniunt. ex quo fit, vt etsi qui carius
vendit citra dimidiū iusti pretii excessū restituere nō cogatur,
ex lege tn̄ diuina equalitatē facere cū emptore tenet. pfert
aūt huius discriminis rōnē ex discrimine legis humane atqȝ diuine.
illa ea tn̄ pctā punit que pͥus nocēt cōui[ctui]. hec vͦ omne pctm quod=
cūqȝ sit illud.

¶ Quod si roges, cur pmisit humana lex iniustā illam venditionē?
qū nimius nō est excessus, neqȝ dānū notabile. Rndet ille, qr pͥus
rerū iustū nō est punctuali determinatū, sed pro hoīs extimatione,
que varia est. neqȝ daret occasio litigandi, oportuit excessus nō nimios
pmitti.

¶ In arg. 2. Aug. locū interpretat. & in arg. 3. debitū honestatis a
iust. debito distinguit in qūm assertionis quarte.

Nota in ass. 3.

¶ Annotemus in assertionē 3. ita eē accipiendam, qū qui vendit ab
emēte ad rem vendendam cōpellit. si. n. qui vendit rem suā ven=
dendam exponit, ppa coactus nātāe, & emptor emit libere, nō in=
digens re illa, qr uel alibi poterat emere. l. nō nēē hēbat emere, ces=
sat 3. assertionis ratio.

¶ Questio an sit certū rerū que vendunt pretium?

Grauissima ē hec qō, & vt Caiet. ait, multorū qōnā decisio,
quā D. Th. pretermisisse vr, qr nō ex theologie decretis, sed
ex plebis cōsensu dependet. Nobis tn̄ disputāda ē, qm̄ hoīs ma=
litiā obscura & difficilis facta est. / Ad dubitanū vͦ ppter cōmune
puerbiū, tātū valet res, quātum vendi pōt. nō est qͥ certū & limi=
tatū rerū pretium. / Preta si vnicuiqȝ artifici in ppa arte
credendum est, hunc sī honorē mercatoribus cōcedamus, vt ipsimet

rebus

rebus pretia constituat. presertim cum in ipsam rem liberam habeat unusquisque potestatem.

in 3rius — V ctorum digestis ad legem Falcidiam, lege Pretia. definitum est, & communi hominum consensu comprobatum, pretia rerum non ex affectu, neque utilitate singulorum, sed communiter fieri. quasi dicat, prius decreto sunt constituenda.

Q. Vt quaestionem hanc satis exacte discutiamus, distinguere oportet inter pretium quod iustum legitimum appellatur, & arbitrarium. Cum enim pretium nihil aliud sit, quam quod pecunia indicat rem valere, hoc pretium vel a prefecto Reipublicae constituitur, vel a communi vulgi consensu. Illud iustum est, lege statuente; hoc vero vulgo arbitrante. / Est autem inter haec pretia multum discrimen. illud enim in indivisibili consistit. non enim licet maiori pretio rem vendere, quam quod est lege constitutum. ita ut omnis excessus peccatum sit, mortale, si nimius; veniale, si paruus. Arbitrarium vero pretium non consistit in indivisibili. imo cum sumatur ex humana prudentia, quae tam incerta est, & inconstans, in quavis fere re triplex esse solet. pium, rigidum, & medium, sive moderatum. v. g. ulna panni 20. argenteis pie venditur. rigidum eiusdem pretium erit

nota, 1. consect. 24. moderatum. 22. Qua ratione potest res credita pecunia magis vendi quam numerata, quia numerata est pretium pium, & credita erit pretium rigidum. utrunque enim pretium est rigidum.

2 V fit rursus, posse rem vendi uni vilius, alteri vero carius eadem ratione,

3 V. fit etiam posse rem uni vendi maiori pretio, a quo idem venditor minori pretio statim emat. intra latitudinem scilicet iusti pretii, ubi vendit pretio rigido, & moderato emit.

V. At vero haec huiusmodi genus contractus periculosa sunt valde. nusquam enim contingunt sine aliqua fraude & animi avaricia. Si eiusmodi contractus aliquando licent, cum pietate & equitate debent esse coniuncti.

4 V fit denique, remque rigido pretio ab aliquo empta sit, maiori pretio ab eodem posse vendi. v. g. si homo equorum peritus a rustico emat equum, nam omnis extimatio hominis decreuit, equum a rustico possessum minoris esse pretii quam ubi sit in potestate hominis qui equorum naturas & differentias optime nouit.

Est

De contractibus.

V est praeterea aliud discrimen inter utrumque pretium. Iustum legitimum quod tutius
est valde. Quare procurari deberet in Rep. quo ad fieri posset. Pre-
tium vero arbitrarium propter humanae prudentiae incertitudinem fore semper
patet scrupulis.

V Fit ex definitione utriusque pretii, falsum esse illam Scoti regulam, quae
asseverat, tantum posse mercatores in suarum mercium venditione lucrari, quan-
tum esset stipendium dandum illis a Rep. si eos ad eas merces conducen-
das conduxisset. Scilicet n. ex hac regula, non esse pretium sumendum
s. ex publico decreto. s. ex communi hominum extimatione. / Multa praeterea
incommoda sequuntur in eisdem s. nundinis, in eodem loco et tempore,
res ab uno mercatore carius posse vendi quam ab altero. si ille a distan-
tiori loco merces adduxisset. / eodemque modo regula quorundam reprobanda
est, qui tradunt, decimam partem deduci posse in lucrum a mercatoribus.
tantum n. possunt lucrari, quantum extimatio communis hominum permittit iuxta pretium.

Improbatur Scotus s. confer.

improbatur altera reg.

Dubium

At vero inquiret quisque, quid fiet, si neque a Rep. neque a communi popu-
li extimatione taxatum fuerit pretium. ubi simul inquirimus, quam
habebit rationem s. Resp. s. extimatio hominum in pretio primum constituendo.

¶ Tria erunt spectanda. venditor, emptores, et merces. / Quo ad vendi-
torem, expendemus labores, curam, industriam, pericula, expensas, cae-
teraque omnia, quae stipendio digna sunt. / Quo ad ementem vero
indigentiam quam ementes patiuntur illius rei. / item ementium paucitatem
aut multitudinem, utilitatem praeterea, et quam ipsi ementes faciunt rei
appretiationem. / In mercibus vero fertilitatem, et sterilitatem, ac proinde
penuriam et abundantiam. Praeterea commoditatem earum rerum, item
qualitatem, an s. meliores sordes sint res s. deteriores. Quibus omnibus
expensis vir prudens et iustus id constituet rebus pretium, quod in ementium
et vendentium utilitatem cedat.

¶ Docta quidem et iusta haec videntur. Sed non carent calumniis ea omnia. 1. arg.
quae diximus. Si auctoritatem principum spectes, qui rebus imponunt pretia,
odio s. favore saepe trahuntur. gubernatores n. Reip. s. precibus
s. muneribus corrumpi saepius conspeximus. Vel saltem solent esse
imprudentissimi, neque animadvertunt circumstantias omnes. aut

denique

deniq progressu temporis pretium cogebat variari, cu varient circustantie.

arg. 2. quod reip. rectores negligunt. / Si comunem hominis extimationem spectes, l. cotraria e. l. cotradictoria. maxime v cu mercatores & ipsi emptores suspecti sint. cu utriq propriis utilitatibus cosulentes, illi maius, hi minus pretium costituunt.

V Preterea cois homis extimatio ex mo vendendi multu variat, alio pretio vendit rogatus q qui rogat. Qui vendit divisim, q qui iunctim. Aliud pretiu rei que privatim vendit, q. que publice vendenda exponit in auctione.

V Quod attinet v. ad circustantias pro costituendo pretio expendendas, satis ... infirmu est, illas n. circustantias quinam debent expendere, mercatores an reliqui? Si dicas, mercatores, suspecti sunt iudices in re ppa. Si dixeris, reliqui, ignorat illi quidem negotiandi ratione.

V Adhec in singulis circustantiis e ppa difficultas. vendentium inequales sunt labores & expense, cure, diligentie & c. In emptoribus si paucitas aut copia pretium faceret, sequeret post fame, aut pestilentia, aut bellu pactum, q paucit sunt emptores, res minimo pretio esse vendendas. / Si aut rerum penuriam & sterilitates, aut et comoditatem expectora operet, maiora sequunt incomoda. liceret n. tpe famis pretium ingens pro tritico petere. quod detestabile viri iusti.

R. ¶ Hec & alia multa obiici poterut adversus regulas que de rerum pretio statute sunt. quibus tn omnibus una dilutione satisfacere possum. que theologis in omni ente tu tenenda est semp in promptu. s. ad viros iustos atq prudentes relegandam ea oem questionem; cuius decisio ex circustantiis sumit; neq ad certam regulam exigi pot.

ad. 1. arg. V Ceteru videre opz ad singulas obiectiones. Ad prima illa, q d pretiu puca autoritate costitutu in stantia e, videmus, viro xpiano de puca autoritate bene semp presumendum. ubi no sit iniusti manifestu. l. manifesto no costet, corruptos fuisse a venditoribus iudices tunc. n. licet unicuiq quo ad fieri possit sine scandalo seipsum ab iniust. vindicare.

ad. 2 V Ad. 2. v. obiect. cotra coem hoius extimatione, R, extimatione

illa

illam proficisci debere a viris iustis & prudentibus, atque in spe pro singu=
lis vendendi modis. decernunt enim homines boni consilii, rem posse ca=
rius vendi apud mercatores, quam in domibus privatis ratione officii quod
mercatores in publicam utilitatem exercent. Item in auctione, quod
dicitur sub hasta, res eo pretio vendi potest, quod extorqueri
potest: quia aliud est pretium liberum & privatum: aliud ubi res expo=
nitur vendenda. & utrumque iustum. / Praeterea aliud est pretium
quod datur pro rebus ubi circumferuntur per vicos & vias vendendae, & aliud
foribus, sive per sonetis; Aliud vero ubi emptor ipse rem inquirit ro=
gatque ut vendatur. / Ex quo fit, nulla facta mutatione rei, loci, aut
temporis aliquid posse carius vendi quam sit emptum. Atque haec omnia
seclusa omni fraude & dolo, atque animi impietate & avaritia sunt
accipienda. / Quare fit; universa monopolia esse damnanda. quando
scilicet vel mercatores inter se conveniunt, de non vendenda re nisi ad cer=
tum pretium, scilicet et emptores de non emenda, nisi certo pretio. tum
etiam quando mercator bonus merces universas solus emit, ut possit ipse postea
pro libito vendere. / Quod attinet vero ad circumstantias, ope hominum ratio=
nem illius quod diximus, finem emptionis & venditionis esse hominum
utilitatem. commendamusque praeterea, ut viri prudentes perpendant mercatorum
prudentiam, ne forte ex eorum negligentia aut ignorantia steterint
illi res maiori pretio, quam starent. Ubi autem non sunt in culpa,
aequum est, ne homines qui bona Reipublicae procurant, tam vili pretio ven=
dant, ut brevi tempore rem absumant.

Res ad quaestionem princip.

¶ Superest iam tandem, quod pretium definivimus, atque petiti sumus, &
de pretio constituto & constituendo satis superque diximus, ut propositae
quaestioni satisfaciamus.

1a. assertio. Pretium iustum legitimum certum est. consistit enim in indi=
visibili.

2a. Pretium arbitrarium quo ad latitudinem iusti certum est. est
enim multiplex: nam non consistit in indivisibilibus sed est pium, modera=
tum, & rigidum.

3a. Si non sit pretium constitutum, a viris prudentibus & iustis, iuxta cir=
cumstantias omnes ementium, vendentium, & rerum ipsarum pro publica utili=
tate constituendum est. eritque certum, qua ratione pretium arbitrarium certum
est iuxta diversos vendendi modos.

¶ Diluit eam .1. arg. & illud prolog. tantu valet res, quantu vendi potest, accipiendu e. vt cetera, s. citra iniustitia, & intra latitudine iusti pretii. Alii interpretmr, seclusis fraude, dolo, ignorantia, metu, & vi. Alii de reb. curiosis dictu volunt, no tn de iis que ad vita humana, humanumq usum necia sunt. Nobis tn .1. interpretatio arridet.

v Alt v ppo. artifici in sua arte credendu e, in artifice prudente & iusto bene h. mercatores aut qui fere semp sunt nimiam auidi, suspecti sunt.

v Eodemq mo argumentomis cofirmone dissoluo. hnt hoies in suas res ptates iuxta charitatis & iust. ductu, absq fratru iniuria.

Questio an in aliquo casu licat re caris vendere s. vilius emere?

SED ecce suborit addubito, an sit euets in quo liceat re multo carius vendere, aut vilius emere? Id imprimis ppr multa que in auctione vendunt qua vilissimo pretio, aut et cariori.

v ite qz cotingit hoies calamitatib. oppressos res vendere, & cu emptore no reperiant, qua minimo pretio rem distrahere.

v pt videmus hoies illustres pariterq diuites, accipitrem, cane venaticu aut equu ingenti pretio coparare. Hec & idgenus alia heerea nos faciunt. si n. extimatione hoiu inspicias, honesti cotractus videbunt. si v rei valore, re vera in hisce cotractib. l. plus dat l. minus accipit qz pro ualore rei. atq ita no est equalitas.

¶ Decidat hec qo, si pmu animaduertimus, reru quasdam ee ad vitam necias, vt cib. quasdam v ad usus humanos. vt calces coriaceus. quedam aut voluptati aut vanitati deseruiunt, vt accipiter apud viros nobiles.

v pt in memoria reuocandu e, emetiu paucitate multu facere ad variandu reru pretia. modus quippe vendendi hac rone extimatione hoiu mutat. ita tn vt absit ignorantia, metus, fraus, dolus, ac subinde omnis monopolia, acite necitas, atq ois crudelitas. opz n. cotractu ee iustu, atq Reip. vtilem & humanu.

¶ His cofstitutis est ssio. No liat res ad vitam necias quantu carius quis pot vendere, sed iuxta prudentie regulas, iust. & charitatis, vt q pxima indicauimus. ppr. alioq n. dirueret Respub.

v Cofirmat hoc hoiu pietas, & cois cosensus, ite & diuina punitio. qua plectunt hoies crudeles, qui tpe famis tritica carius pro libito vendunt

vendunt. / ex quo fit, idem fere ee de cernēdū de iis que humanis usib. cōgruunt. eadem .n. fere rōe est.

¶ 2. theor. Res curiosas licet vendere quāti nuis quis pōt, seclusis oib. que in .2ª. annotōne diximus. ē .n. cōtractus ille voluntarius, & absque iniuria, quandoquidem volenti iniuria nō fit. — 2. asscō.

v. pbr, si licet cātori nolle canere, nisi multū cōferat pretium, aut mulierculę sui copiam nō facere, nisi multo pretio, ita vt restituere nō teneat, cur nō licebit mihi absque restitutionis periculo accipitrem multo pretio vendere?

v. pbr ēt ā dissimili. nam licet vendenti minimo pretio rem vendere, qr libere facit, neque emēs tunc tpis restituere tenet. Sic neque & vendenti, si velit, (qū neque compellit, neque decipit) maximū dare ptiū.

¶ 3. theor. Emptiones que fiunt sub hasta, atque venditiones, quouis pretio fiant, honeste fiunt, simō manifesta iniustª nō sit, neque interfint cōditiones que inuoluntariū & iniquum faciunt cōtractū. nā pretiū quod ibidem repit. s. dat, vniuersa hōius existimatio iustum censet.

¶ 4. Emere res minimo pretio ab iis qui nctate cōpulsi, & nō reperientes eos qui emant, pro quouis pretio res suas distrahūt, si absit crudelitas, nō est iniustus. Eadem rōne cōstat, qua pxima theor. / Dixi tn si absit crudelitas, est .n. genus impietatis maximū, miseros paupes ad extremā paupertatē adigere. Quare ēt si cōpellant res .s. obolo vendere, & quisque nō rice haut emere, iniquū est valde apud Deū & hōies, pretium saltem pium .s. fere pium eis denegare. qr Deus vehemētissimè cōmēdauit paupes, & in eorum oppressores acerrime animaduertit.

¶ Diluit ex hac doctrina ōis obiectio. illa psertim. vnus accipit plus. alterū dat minus. nā extrinō hōius in illis euētib. facit inęqualitatē quātū pris nō ē puata, sed pū. cōditiones .n. que pretiū mutāt, gnales dēt ee, nō singulares. Haderus de jure totius disputionis:

Quęstio.

EST tertia specialis quaestio m. 1. S. Th. arg. an qui rem vendit maiori pretio quam sit rigidum, citra dimidium tamen iusti pretii, restitutionem facere teneatur.

√ Quid sit autem vendere ultra dimidium iusti pretii explicuit Conradus q. 57. atque Soto lib. 6. q. 3. ar. 1. ad 1. vendere scilicet ut ipsae voces sonant in proportione sesqui altera, atque praeterea alia parte pretii. v.g. si rem quae valet. 10. argenteos. vendam. 16. nam. 5. est dimidium. 10. et praeterea addo unum.

√ non desunt qui arbitrantur, nihil aliud esse, quam vendere magis quam duplo. ut si rem quae valet. 10. vendas. 21. verum haec explicatio est falsa.

√ erit itaque vendere rem citra dimidium iusti pretii; quae est proportio sesqui altera minor. ut si rem quae valet. 10. vendas. 14. eodem per modum intelligenda est emptio. ut si rem quae valet. 10. emas vel 4. erit ultra dimidium in emptione. His ita constitutis tanta est opinionum varietas in hac quaestione ut non sit facile eam definire, licet sit facile tandem eligere partem.

opinio. 1. ¶ Durandus quidam ex familia franciscanorum (ut auctor est Conradus loco citato) asseruit illum qui vendit rem maiori pretio, sed citra dimidium iusti pretii, ad restitutionem non teneri. Primum probat a simili. eadem est ratio huius legis, atque eius quae de praescriptione lata est. immo et eadem ratio. sed qui praescribit tutus manet in conscientia, neque restituere tenetur, ergo et qui vendit citra dimidium; propter eadem probat. nam ob negligentiam, imprudentiam ve punit. et ferendarum litium occasio tollitur admittit. praeterea quod iusta iudicis sententia possidet, recte possidet. lege autem decretum est, et utrumque est opinio, iudicis sententia firmum, ut qui citra dimidium vendit restitutionem non faciat.

√ confirmatur haec opinio propositione communi. qui auctoritate legis peccat, non peccat.

√ item ex Innocentio in cap. plerique. de immunitate ecclesiarum dicente. quando iis iure tenet, pars quae laedit non tenetur restituere, quousque pars laesa restitutionem petat. innititur autem haec opinio principio illi Regulari

pretii

pretia rerum cōstituere, atque hoīes ad restōem quam aliós facere tenebat, liberare.

¶ Altera opīo ē Ioannis Gersonis tū in tractatu de ꝯtrib, tū in floribꝫ. Ꝺrītis. si excessus ptii sit notabilis, atque citra dimidium, peccat mortalr qui ita vendit, sed restituere nō tenetur. pbat priorē ptes, qz facit in= equalitatē. pbat alterā, qz volenti nō fit iniuria. Vix aūt credere pōm, has eē viri doctissimi rōnes. si. n. peccat mortalr ꝯ equalitatē, & pretii rectitudinē, quo nam pacto restituere nō tenetur!

¶ Similem opinionē Scoto quidam tribuunt. qui in. 4. dist. 15. q. 3. aūtē docet, si mēdū eē cōtractibꝫ, si cōtrahentiū vnus alteri donationē faciat, emptor, si minus dedit; venditor si magis accepit. Alii vō Scotus de excessu fere insensibili loqr, vt iusta sit pīso bēditō.

¶ D. Th. simplr pnūtiat, si quis vendat rem maiori pretio qm iusto, faciendam eē in foro consciē restem. pariter qsi minori emat. ptr quicūqz cōmittit iniustam cōtra legem diuinam, quicquid decernat humana lex, restituere tenetur. sed q vendit plus iusto, ita facit, lex n. diuina cō stituit. vt seruet equalitas inter pximos, iusta quippe ptꝫ ē, ā diuina lege deriuata. ppō ē certissima. ē. n. in= dispēsabilis diuina lex ā lege saltem humana. vt hec ratū faci= at quod est iniquum, illa vō pmittat.

¶ ptr sequeretur. s. illū qui rem vendit vltra dimidiū iusti pretii, tm debere restituere excessum illū qui est vltra dimidium. s. ubi est eadem restituendi cā & rō, vnū teneri ad fāndam restōs, alterū non teneri. vtrunqz aūt ē absurdū. v. g. si rem que valebat. 10. vē= dit. 16. nūmis, alter & similem rem vendit. 14. & ille qui. 14. bē dit, illa 4r restituere nō tenetur, tm qs tenet restituere ille qui. 16. vendit. s. duos nūmos. s. vnus, cū tn ex cōsensu omnium, totū illū sex nūmorum excessū ppr inequalitatē restituere debeat. qs & al= ter. 4r nūmos restituere tenetur. ppr et ā simili, ducto argto ab incōmodo. sequeretur. n. in mēsuris defraudari quēcūqz posse.

neqz

neq recipientē ad restᵒᵐ teneri. Vt si. 9. tritici modios pro. 12. tribuat. qui si pretiū expendas, citra dimidiū decepit, hoc autē nemo sane mētis dicet unqꝫ.

Cōfert. Postremo quo hęc mā omnium ore cōprobat. Ex quo fit, quacunqꝫ rōne, bona inqꝫ. l. mala fide, in emptione & venditione fraus in iusto pretio cōtingat, l. venditē (si plus accepit), l. emētem si minus dedit, restitutioni eē obnoxios.

— Argumētū aūt. 1ᵐ. ex dispari rōne utriusqꝫ legis diluit. in prescriptione. n. bona fides vnius ꝑtis, alterius negligentia punit., recinduntur lites. qui si ius vellet, illū qui citra dimidium decepit ad restᵒᵐ nō teneri, foueret negotiatorū malitiā, & innocētiā inculpatā puniret, daretqꝫ vehemēs decipiendi occasio. Vt retro diximus. lex itaqꝫ repetitionē nō cōcessit, vbi citra dimidiū erat deceptio, vt tollerent lites, quę innumerę suborirent, si ꝓpter quācunqꝫ pretii iniust[iti]ā liceret alterū corā iudice cōuocare i restᵒᵐ tn̄ frondam ę relinquit.

Judicibus. Antiraf. Primus.

Q. 67. DE IVDICIBVS. Per Ill.m e R.m P. sailies. cathedram sacrae theologiae moderantem

Art. 1. Vtrum quis possit iuste iudicare non sibi subiectum?

Sed. d. Thom. negat. probat in c. ex d. Greg. in corp. quia iuditium est veluti quaedam lex particularis et priuata et nam quia legis applicatio unde ut lex habeat vim legis debet habere vim coactiuam alias non erit lex, ergo et iuditium quod est legis applicatio debet habere huiusmodi vim coactricem, sed haec vis coactrix tantum residet penes superiorem et publicam personam quae habet subditum ergo ut iuditium habeat vim debet esse erga subditum ~

De iudicibus sumistis verbo iudex et verbo iuditium. dd iuris caesarei et pontificii tit. de iudicibus et dd scholast. 4. d. 15. et 19. navar. c. peculiari cat.

Nota quod iudicare non subditum ex genere suo est peccatum M. quia est usurpatio alienae potestatis, et tale iuditium est nullum ut patet c. at si clerici. tit. de iuditiis ~ 2°. nota iudicem multis modis posse constitui primo dicitur aliquis iudex ordinarius, ut episcopus, rex, qui sic difinitur iudex ordinarius est ille qui a collegio vel communitate electus est et a superiori est confirmatus ~ 2° modo dicitur iudex delegatus ut praetor, pro episcopus ~ 3° modo dicitur aliquis iudex arbiter qui per aliquorum arbitrio iudex creatus est et de his agitur 2. q. 6. c. a iudicibus pro quibus iudicibus vide Sylvest. verbo arbiter et isti iudices tantum possunt eligi in causis ciuilibus et non in criminalibus item in sententia istorum iudicum non admittitur appellatio ~ 4°. modo potest aliquis esse iudex ratione criminis quod alius comisit et ita habebit potestatem in illum ita d. Thom. hic ad 3. hic tamen iudex reum istius est iudex secundum quid et non simpliciter ratione criminis, quod intellige modo ille delinquens non habeat priuilegium ut non iudicetur a quocumque iudice. vide arg.a d. Thomae. —

Ad 2°. arg. nota christum seruatorem nostrum liberum fuisse a potestate caesarea duplici ex causa. 1°. quia erat verus deus, 2a quia exemptus est et in quantum homo secundum illud. ergo liberi sunt filii quia erat summus pontifex et ita papa christi vicarius est liber ab omni principum potestate, at christus voluit se subiicere ~ vel 2° potest dici christum non se subdidisse iuditio Pilati sed tantum permisisse se iudicari ab illo, sicut etiam permisit se occidi a iudeis imo et omnes sacerdotes sunt immunes ab huiusmodi seculari potestate, ita ut non possint ipsi renuntiare iuri suo in hoc ut habetur de foro competenti c. significasti et c. si diligenti et c. secularis eodem foro. lib. 6. et cod. de episcopis et clericis

A imo subo̅ p̅ioe̅ positu̅ e̅ an sacerdotes autentica statim q̅ a dignitate̅ clericale̅ in quibus tn̅ ca̅ Jure diuino exempti sint alaica potestate sibus poterunt rem age̅ cora̅ Judice seculari et hoc e̅ in ca̅is ciuilibus: imo g̅ria e̅ verius ut ait D. Thom. sup. epta ad Rom. c. 13.

B. de quo. c. o̅ si incompetenter 2. q. 7. et ocham. loco. cit. c. 6. Driedo lib. 1. c. 15. et Gloss. 2 q. 7. c. nos et 9. q. 3. c. nemo et d. 63. c. in synodo ubi dr̅ q̅ po̅t subdi

C. / ī q̅ papa subdit͛ sacerdoti ut illum absoluat et imponat illi p̅niam q̅ ipse in se n̅ po̅t. R. sacerdotem absolue̅ in ṽtute Di et ita Papa subditur in hoc casu sacerdoti in qua̅tu̅ hz̅ ṽtutem x̅ et eius p̅sona̅ gerit at q̅ excōicare p̅tinet ad Juris dictio̅ne̅ et papa hz̅ sup̅ma̅ io n̅ po̅t ab aliquo excōicari.

2° q̅n clericus p̅ crimem tradditur potestati seculari: q̅ interueniente authoritate Epi̅ poterit judicari a seculari Judice. R̅z sylvest. Gloss. sup. pm̅ 2ᵉ. q. 1. ubi ponu̅t alij duo casus. s. roe̅ p̅feudi. l. si sit incorrigibilis que̅ p̅latus n̅ vult corrige̅ —

¶ nota. tn̅ q̅ Pilatus n̅ tm̅ peccauit male judicando christum sed et judica̅do ipsum. multos dd. qui variam huius roe̅m assignāt. quida̅ dn̅t roe̅ ee̅ q̅ x̅ erat sacerdos, qui Jure diuino a laica potestate eximitur, alij q̅ Jure hereditario x̅ erat Rex israel. ita (int. alios) Armachanus lib. 6. de q̅ibus armen. c. 15. et 16., alij ṽ. q̅ Pilatus n̅ habebat potestate̅ legitimam in Judea. Jurisdictio n. Romanorum (qua Pilatus Judeam Gubernabat) tyrannice erat parta cu̅ vere eēt Regnu̅ israel — Sed 3. roe̅s positę satis impugnari vn̅r Joan. 16. n̅ haberes potestatem sup̅ me ulla̅ ni si tibi datu̅ eēt desuper vn̅ p̅stat x̅m Pilato p̅fessise potestate̅ sup̅ se. A. 2ª. roē e̅ falsa ut p̅z Joa. 18. regnu̅ meu̅ n̅ e̅ de hoc mu̅do p̅latissime docet victoria in sua relect. de potestate Eccl̅ię fol. 90. et in relect. de indis insularis fol. 316. Almain tract. de sup̅ma potestate Eccl̅ię c. 8. —

¶ vn̅ sm̅ D. Thom. hic et D. Aug. et Theophilato Joa. 16. D. Bernar. Epta̅ q̅ da̅ ad Epu̅m Semōse̅ et Turrecrem. lib. 2. sum. de Eccl̅ia c. 96 dn̅ e̅ Pilatu̅ pecca̅sse Judica̅do inocēte̅ ad morte̅ n̅ tm̅ Judica̅do — cc. 3ª roe̅s aliorum. nota q̅ potestas Cęsaris in Judea n̅ erat tyranica ut p̅z Mat. 22. ubi x̅ jussit ut quę erant cęsaris cęsari redderent —

¶ dubi. qua̅ facultate̅ dedit Leo PP. 4ᵘˢ. Ludovico imperatori submittendo se illi. R. p̅ delegatam a se ipso p̅ quo vide Turrecrem. lib. 2. sum. Eccl̅ię c. 104. et 105. et 96. ad ult. — 2°. dubi. an Papa possit in quibus cu̅q3 ca̅is se principi seculari submittere. rō dubij e̅ q̅m 2. q. 7. in c. nos et in c. nemo 9. q. 3. Gloss. et in c. in synodo h3 clare p̅. affirm. et in p̅firm. adducit p̅ hr̅ 2. q. 7. c. nos ubi dr̅ Pont. cu̅ta Juditio ṽro volumus eme̅dare quę snā e̅ falsa. p̅ qua̅ D. Thom. 4. d. 19. q. 1. a. 3. q̅ˡᵃ ult. ad 3. Ricard. d. 18. a. 5. q̅ᵇⁿ 1. in 4 ad 2ᵐ. Palud. 4. d. 18. q. 2. Cayet. hic Turrecr. in sum. Eccl̅ię. lib. 2. c. 104. et 105. ubi p̅bat ī Gloss. multis textibus D. Bonav. et Albertus magnus qui oe̅s dn̅t n̅ posse in criminalibus ut deponat͛ l. excōicet͛ bn̅ tn̅ in ciuilibus rō q̅ in in his in quibus nequit se ipsu̅ Judicare nec poterit aliu̅ sup̅ se p̅stituere.

¶ 3°. dubi. an post q̅ se subdit teneat͛ illi pare̅ in oībus. R̅r affirm. necessitate Justitię et aliter faciens peccet n̅ aūt necessitate p̅sonis vide Cayet. ibi c.

¶ sed. ī q̅ concilium gn̅rale po̅t depone̅ papa̅. et p̅ et. p̅ hoc vide dicta in ma̅ de fide et cay. opusc. de auth. Papę et. Mirada in pm̅ sum. concil. et quide̅ sm̅ Cayet. et Thomist. Papa tn̅ subditur p̅cilio gn̅rali

(in crimine.

Judicibus Artic. 1.

crimine heresis max.e qui est relapsus sm illud Pauli hoem post primam et 2.am admonitionem devita. / Gerson et alij dd. dnt et pp. alia crimina posse a concilio puniri. / Hec aliam postulant materiam vide materia de fide. q. ii. vcm D. Th. nota q supponit D. Th. necessariam esse Auctoritatem in conditore legis q verum esse docet Arist. in Ethicorum et Pabintans lege 1. de legibus ubi vocat legem coactionem idem docet D. Isidorus lib. Ethimologiarum et adducunt verba in cap. lex d. 2. q clarissime pbat D. Th. 12. q. 90. a. 3.

nota ci dubium de leone q.o. q aliqui dd. afirmarunt imperatore licite et in civilibus et in criminalibus summum pontificem judicare posse eius judicium ordinarium esse asserentes cuius sms meminit Turre cremat. lib. 2. sue summe de ecclesia cap. 94 et ocham lib. 6. dialogorum cap. 24 et s. et im p.a p.te. pro hoc facit 1.o qui sunt Romani pontifices ab imperatoria potestate magis exemti q. Xdns. / 2.o fuit imperatori sub jectus g. minor pz. qz si subjectus fuit pilato et ab eo judicari potuit sequi q et cesari cuius authoritate pilatus Gubernabat q v. Pilato sub jectus fuerit pz. ex sup. cit. locis D. Aug. et D. Bernar. etc. et et ex illo jo. 19. n. habens imme potestatem ullam / 2.o qui illi subjectus esse debet summus Pontif. a quo hz q sit sup. alios hoc aut ab imperato re vi habere q constat ex iis que tradunt 96. d. cap. constatinus / 3.o qz n. est magis exemtus Papa q D. Petrus et alij aptli q alij subditi erant imperatoribus g.o et successores petri minor constat ex facto D. Pauli act. 24 ubi pp. injuriam q illi festus inferebat appellavit cesarem, tandem ex facto Leonis Pape.

g. his nihilominus obstantibus g.ria sma afuera que est D. Th. hic. et alij. ubi hoc tamq clarum relinquit et Turre cremat. loco cit. cap. 95. et ocham lib. 6. dialog. p.te 1. cap. 6. et Driedo lib. 1.o de libertate christiana cap. 6. et 11. et lib. 2. cap. 2 et Henricus Gand. qq. 6. et aliorum

g. pbr. hec sma 1.o ex D. Greg. Nazianz. in Epta q scripsit imperatoribus Constantinop. cuius verba habent d. 10. cap. suscipitis et cap. si imperator catholicus est debet esse filius et n. psul Ecclesie q si filius g sub ditus romano Pontif. / item et pbz ex multis textibus ubi dr. q papa n. hz in terris superiorem sic 9. q. 3. cap. nemo et cap. patet et cap. ipse et 12. q. 1. cap. futuram. / pbr. roe qz inferior sui superioris judex esse n. pot. / imperatoribus superior est papa ut constat d. 10. cap. suscipitis g papa judex esse nequit / item qz papa est caput Ecclesie g in terris superiorem habere n. debet alias n. erit caput. Tandem qz Papa quemcumq secularem principem si malus sit pot punire g eorum subditus n. est / potius superior ans pz ex d. 96 cap. duo et cap. si imperator et clarius ex aliis d. 15. q. 6 ubi dr. q Zacharias rege fram corum quenda deposuit et ex grandi desup ma negligentia platorum in 6. ubi dr. q inocentius 4. regi portugalis qz pdigus erat et ecclesias et monasteria vastabat dedit coad

Judicimus

iudicem /. ad 1ᵐ q arg.ᵐ incontrarium. R. q x n erat Piloto subiectus f se voluntarie subiecit ut ait d. Th. Sic ad 2ᵐ q sumi. Pont. ut dictum est et faci potest /. ad 2ᵐ R. q papa n h ab imperatore q sit supra alios f a iure diuino Joa. ultimo pasce oues meas qimmia desiste dem est y asi lo q hizo constantino fue hazer q sele guardase q papa iure di uino competebat /. ad 3ᵐ. R. q Paulus appellauit ad caesarem ut ad superiorem facti /. ex 4º. aut nihil colligi q q Papa in aliquibus po sitse subiici imperatoribus q ex sup dictis pz.

q dubi ut aliqui deducunt ex q d Ts papam mortuos absoluii aut excomu nicare n poe qz excomunicare et absoluii est q da iudicare Sic de ducit Cay in opusc. de Autorit. papae cap. 18 ubi dicit q papa nequit excomunicare nisi eos quos iudicare valet. q ex p sis de ducit Alfonsus de Castro lib. de iusta hereticorum punit. 2. cap. 19 pt q q id qstat. ex d. Ts. q. pbr et ex 24. q. 2. cap damnationis ubi di q papa viuentes et n mortuos soluere et ligare pot item ex Epta q dam leonis ad Epum Barbonensē et habet 24. q. 2. cap de comu nione item cap. legatur, pbr et roe qz n est comissa petro ma ior potestas q fuerit illi pmisa f. que illi fuit pmisa tm se exten dit sup tram Mat 26 quecumq ligaueris sup tram etc item potes tas excomunicandi que illi data est in Ecca (Mat. 18) data est, sic tradit Hieron. eo loco Sic urban, Papa et Mart. in Epla de cōi vita et obligat. fidelium vbi pbat ex illo loco potestatē ex communicandi sic Gelasius Papa. 24. q. 2. cap legatur. et cap ne quis q f illo loco tm tribuit potestatem super uiuentes. g n poterit mortuos excomunicare.

q in oppositū smāz est Glosa sup 1ᵐ cap. de hereticis cap si Epus et Panormit. pquibus facit 1 qz p mortui pnt anathematizari g excomunicari qz anathematizare excomunicare est ut ait Silv. verbo excomunicatio 1. statim in pm anis pz ex concil. constanti= sesio 8. et ex cap siquis Epus de hereticis. et pbr et ex cap a no bis de sniā excomunicationis el. 2º /. ad 1ᵐ arg.ᵐ R. q anathe matizare n est excomunicare pz. Marc. 14 ubi dr q Petrus cepit iurare et anathematizare eis p qz anathematizare conuenit et iurisdictionem n habentibus ut pz. de consecrat. d. 2. cap. ego berengarius item pz q distinguat qz in iure distincta po nit ut est vide in cap. excomunicamus 1. et 2º de hereticis ubi dispues de excomunicamus, se pone anathematizamus item ex cap cum n ab hoie de iudiciis /. ad 2ᵐ R. q qui post mortem aliqui excomunicat nose haze nada sobre el alma sino de māda q corpus priuet ecca sepultura et q nemo oret pro eo, et qui post mortem absoluunt tm solo da q loco sacro humetur et dat fidelibus facultas ut pro eis posint orare. itaq papa n h autho ritatem priuandi aias a comunione fidelium de quo vi de latius

Judicib, Artic. 1. & 2.

apud Castrum lib. 2. de justa hereticorum punitione cap. 20

Artic. 2. Vtrum Judici liceat judicare contra ueritatem quam nouit

q^a. Respondet D. Th. duabus conclusionibus. 1ª quod Judex tenetur judicare secundum illa quae probata sunt et allegata non obstante scientia quam ipse habet probat ex D. Aug. super ps. 118 probat deinde quoniam judex utitur in judicando authoritate publica ergo debet similiter uti scientia et probatione publica quia debet judicare secundum sacra canones, diuina, naturalia, et humana, et secundum publicam probationem. 2ª quod potest tamen judex plurimum adjuuari ex scientia contraria quam ipse habet ut exacte et ad unguem usque veritatem inquirat. Hoc etiam docuit D. Th. super q. 64 a. 6. ad. 3. Haec quaestio celeberrima est inter Sacros doctores quam hic Cay. et Soto 5. lib. de Justitia et Jure q. 4. a. 2. Siluester verbo Judex. 2. q. 5. Couarrub. 1º lib. variarum resolutionum cap. 1. doctores juris pontificii super Cap. pastoralis §. quia vero et in decreto 11. q. 3 cap judicet et 3. q. 7. cap summopere doctores juris caesarii super legem illicitas ff. veritas de officio praesidis ~

Quod sit 1m. in quo omnes conueniunt si Judex cognouerit certo aliquem esse reum delicti non tamen sufficienter probatum non potest illum condemnare quia non habet authoritatem publicam .i. probationem publicam quam ut judicet necesse est illum habere et loquimur etiam de supremo judice / 2m est quod quando Judex scit aliquem esse inocentem debet omnem mouere lapidem ut eum a morte eripiat et inde fit ut si commode potest debet repellere accusationem contra illum. ita Cay et si necessum fuerit debet jure jurando coram populo afirmare illum esse inocentem et poterit ad tempus abdicare se magistratu et remittere causam ad superiorem judicem et ipse testificari pro illo alii multi sunt modi. l. Sed dubium est quando haec omnia nihil possunt an possit judex inocentem damnare propter allegata et probata. 1ª sententia est multorum asserentium in quacumque causa ciuili vel criminali posse judicem damnare reum secundum allegata et probata. haec sententia est communis tam Theologorum quam juris consultorum D. Th. Alex. Alens Cay. Soto Ricardus quodlibet 3. q. 2. Paludanus petrus a tarantasia siluester verbo Judex. 2. §. 5. Bartolus Joannes Andreas. Couarrubias et alii ~

4. d. 27 · quodlibet 5. a. 15. · 2. 2. q. 64 a. ad 3m

Quod 2ª sententia omnino huic contraria .s. non esse licitum judici judicare secundum allegata et probata si alias ipse ueritatem nouit ita Panormitanus Caberinus lyra super exod cap. 23 super illis verbis insontem et justum non occides Joa Arbores lib. 9. super Theosophis Angelus et alii / Quod 3ª sententia est asserentium posse judicem in causis ciuilibus judicare secundum allegata et probata non autem in causis criminalibus contra veritatem quam ipse nouit, Ita Rodolphus Juris peritus, Joa. immola summa Rosella Adrianus quodlibet 2. et 6. / 4ª sententia est Guidonis dicentis judices inferiores debere judicare secundum Alegata et probata et non secundum sciam privatam quam

ipsi sint at vero judices superiores debere judicare sm veritatem quam sint / 3ª sma est quorunda dicenciu Regem l. imperatorem l. papa posse inocentem judicare sm veritatem qua sint et si oppositum. ptr ita Covarrub. Bartoly sinus, alij dt hi habeant prima smaz excipi unt in hunc casu et ita hec sma aliqualem hz pbabilitatem cu Rex sit omnz dns max remoto scandalo / 4ª sma comm ab omnibus re=jicitur primus smis quz est D. Th. argª valida sunt 1 pz. ex lege= illicitas & veritas de officio psidis ubi Vlpians apte docet debe judicem ferre smaz sm fidem eorum quz pbantur / 2º pz. ex cap pastoralis §. qz vero ubi hoc apte ostenditur pz. et ii. q.3.= cap sumopere et 6. q. 2. cap tantum et cap placuit ubi dr n debere judicem damnare reum quem ipse talem novit nisi ptr qz ut aiunt debet judicare sm allegata et pbata g pari rone argumeta du est a ctrio sensu ~ / q idem. judex n valet smaz ferre ex fide et veritate instrumentorum quz ipse privatim novit nisi ea publica fiant ut habetur cap cum dilectus de fide instrumentorum g multo minus id poterit ppt veritatem quam ipse privatim novit pz. et Deut. 17. in ore duorum l. trium peribit= ois qui interficiendus est ~ / e pz et rone qz judex n est judex authoritate privata sed publica g simili mo inferenda sma debet ut scia publica sed scia publica facit istum hoem reum et dignum morte g sm hanc debet judicare / 2º. qz si liceret judici n sm alegata et pbata judicare certe esset maximu scandalum in republica item daretur via multis fraudibus et corruptis judicijs item turbaret rei publicae tranquillitas / pro hac sma ponit tres distinctiones ad argª palia pte diluenda 1ª distinctio inocens et nocens 2x est quidam est inocens l. nocens jure quida vero est talis facto et re ipsa, reipsa. l. facto talis est ille qui revera comisit l. n comisit delictu distinctio satis pz exqua colliges aliquem posse esse inocentem re ipsa et nocentem jure et e oppositum. / 2ª distinctio est veritas 2x est quzdam est rei quzdam vero juris l. psumtionis et simili dm est de falsitate / 3ª distinctio est conscientia judicis 2x est quzdam est quz oritur a scia ~~judicis~~ juris quzdam vero est facti quz oritur a scia facti ~

q 2ª sma ptr exod. 23 n suscipies vocem mendacem n aquiesces voci multorum insontem et justum n occides sed iste judex scit testium vocem esse mendacem qui ipse hz oppositam veritatem notam g n debet illi aquiescere / 2º pz. ex illa regula juris utilis scandalum nasci pmittitur quam veritas relinquatur sed ad veritatem vitae spectat n occidere justum g n obstante scandalo aut pbatae in oppositu judex n pot inocentem occidere pz et ex cap inquisitione de sma excomunicationis ubi similis

casus

Judicibus Artic. 2.

casus determinatur / p̃o pz leg. 3. ff de testibus ubi dr̃ debẽ judicẽ maxime judicia advertere ut veritatem deprẽhendat ad judicandũ s̃m illam. g̃ afortiori qñ ipse novit veritatem debet s̃m illam judicare pz. et clementina 1a de hereticis et cap. 1 de re judicata lib. 6. ibi dr̃ debere judicem judicare s̃m id q conscientia dictat g̃. in hoc casu conscientia dictat hunc esse inocentẽ g̃ ñ debet illum occidere /. item qz testes et alia media juridica ordinant ad veritatem cognoscendã sed judex iam scit veritatem et judicia quæ aferũt potius nocent veritati g̃ debet s̃m veritatem quam ipse novit judicare et item qz aliaser judex cooperaretur iniquitati illorum qui injuste inocentem accusant / et hic contrario aserit q lz judex ñ posit inocentem salvare nihilominus tenet ñ illum damnare g̃ veritatem quã ipse habet ~

q3a s̃mã quæ est Adriani et aliorum innititur huic fundamento s. q res publica quantũ atinet ad bonũ cõe magis domina est bonorum tpãlium q̃ particularis dñs et res publica ñ est dña vitæ aut membrorum civiũ et pp hoc ad dirimendas lites poterit judex in bonis tpalibus judicare g̃ veritatem quam hz pp allegata et pbata ñ aũt in bonis vitæ qz horum ñ est dñs et certe ẽ probabilis hæc s̃mã /. et comfirm. qz occidere inocentem est a deo intrinsice malum ut nulla rõe licite posit fieri ~

q3 his g̃ determinatis sit 1a g̃ 1a s̃mã est satis probabilis /. 2a q hæc tri s̃mã media quæ est Adriani est probabilior et amplectenda qz est magis pia /. 3a tri s̃mã est probabilis / sequi vo lucrit sustinẽ 1a s̃mãz facile poterit ad arg.a inopositum. R. et ad 1m. dicimus judicem ñ succipẽ vocum mendacem interficiendo: imo incertam s̃m allegata et pbata qz tunc est veritas s̃m jus. quæ sufficit ut licite id fiat et similiter ad alia R. p illas distinctiones supra positas ~ /. et similiter sequendo hanc s̃mãz pz quid dicendũ sit de carnifice qui sententiã a judice latam exequitur g̃ veritatem quã ipse scit, 1m debet dare operam ut eximat ab executione s̃mæ q insinuat cap pastoralis cit. q si ñ eximat poterit exequi s̃mãz s̃m allegata et pbata sicut judex illam tullit ~

q at vo qm g̃ s̃mã est probabilior et mitior R. ad arg.a p 1a s̃mã ad 1m. ex leg. illicitas. s. veritas dicimus legem illam loqui de causis civillibus ut pz. / imo 2o dicimus locum illũ faviẽ nrĩs s̃mæ dicitur n. ibi veritas ñ vitiat erroribus gestorum g̃ si judex scit veritatem ñ debet illam relinquẽ pp errorem gestorum .1. pp falsos testes / ad aliud dicimus ibi papam ñ loqui de quocũque executore s̃ de mero executore qui s̃m allegata et pbata poterit exequi s̃mãz a judice latam at vo ille qui simul est exequor

et Iudex non debet exequi sententiam latam a iudice delegato cum ip
se sciat veritatem sed debet sententiam deferre ad alium iudicem su
periorem ut patet ex cap de cetero de sententia et re iudicata s. l. et
R. casum illum esse civilem et proinde Papa in casu civili lo=
quitur s. l. q. R. Papam ibi sequutum fuisse aliorum sententiam non
n. ibi determinat aliquid tamquam de fide s. ad aliud R. Iudi
cem debere advertere veritatem instrumentorum publicam hoc n.
requiritur ut recte iudicet at quando ipse aliunde scit veritatem
non potest inocentem condemnare licet non teneatur illum solvere
s. ad aliud ex Exod. R. requiri duos s. l. q. testes ut aliquis iust
ficetur illud tamen intelligendum est de testibus veris quales isti
non sunt ut ipse iudex scit et tenetur iure naturae inocentem non
damnare s. ad aliud dicimus quod et si iudex sit persona pu
blica et debeat iudicare secundum scientiam publicam illud est verum
quando alias ipse veritatem non novit s. ad aliud R. hinc non=
sequi scandalum quia iudex iure iurando poterit veritatem
testificari s. et nil refert quod sequatur scandalum tunc n. uti
lius scandalum nasci permittitur quam veritas relinquatur et
ita iuxta hanc sententiam dicendum est nullo modo licere carnificem sententiam
exequi si ipse alias clare et certe veritatem novit

Quaeritur dubium est si servus ante in sententiam ante ille reus quam sententia lata est
parere teneatur R. negative ubi sine scandalo illi non parere possit quod
potissimum contingit in civilibus ita Inocentius ostiens. Panormita.
in cap. quia plerique de immunitate Ecclesiarum et Palud. 4. d. 27 et
d. 35 hablando a otro proposito hoc est in causis matrimonialibus
dicit quod condemnatus sententia in falsa probatione fundata non obligatur obe
dire ita Adrianus quodlibeto 6. a. 1 in corollario quodam ubi id late
deducit quod quam sententia facit cap. si quando de rescriptis in ultimis verbis
eius item quia eius sententia sola praesumptione iustitiae sustinetur ut notat
in lege Iulianus ff de condictione indebiti

Quaeritur ex quae dicta sunt facile respondebis dubio quod Doctores movere solent poti
ssimum silvester verbo iudex 2. §. 6 an minister iustitiae a pretio liberetur quando
hoc in eius perdit de quo supra hoc art. §. diximus. s. quod Dubitari tamen an reus
cui constat de inocentia condemnati iuxta alegata et probata facta
teneatur se prodere ut hac via inocentem ab iniusta sententia libera
re posit et si non faciat an teneatur ad mala quae inocenti inde prove
niunt et heredibus eius Thomistae Sent sententiam negat et probant quia=
talis reus causa non existit nocumenti quod inocenti provenit quae n. per accidens
causa est non nomen causae sortiri non debet s. 2o dicit quod ex se fectionis erit
si se prodat nam consilium cum proprio nocumento proximum a morte
de alio et quocumque malo liberare, quod est tamen argumentum in dicta quia qui
dat operam rei illicitae nisi diligentias debitam adhibeat ad
omnia mala obligatur quae ex tali opere proveniunt quae similiter

Judicibus. Art. 2. & 3.

dm est in psenti casu vn dubio pposito sic. R. pquo sit i° q° si reus malum fecerit hac intentione ut inocenti qui psens aderat subseqt nocumentu tenet se pdē ad restitutione nem= ovum malos quæ pximo evenivt pz qz tunc est psē cā malo rum quæ pximo evenivt /. 2ª q° si hoc n inundat res. et absqz corporali damno se pdē posit et inocente liberare amorte tene bit se pdē pz qz lege charitatis obligat vitam pximi pferre quibuscumque bonis pprijs pervitam /. 3ª q° si v° ei ex pditione in mineat mortis periculu n tenet se pdē pz qz n est psē cā ma li illius nec obligat ho cu jactura vitæ ppriæ. aliu amorte liberare.

Art. 3. vm Judex pōt aliquem condemnare sine acusatore.

q R. D. Th. unica q. n pōt Judex aliquem damnare absqz actore l. acusatore actor dr in causis civilib9 acusator v incriminalib9 pbat D. Th. arg. ß. q ex D. Ambros. dicente Judicis n est sine acu satore damnare pbat et exemplo festi pconsulis diquo ha bet act. 25 pbat et rōe desumta ex Arist. 5. Ethic. cap. 4 Judex est ipsa Justitia viva et aiata ß Justitia n est nisi inter du os g cum Judex sit ipsa justitia debet inveniri int duos. s. Acusatorem et reum g absqz acusatore n pōt snaz ferre.

q Dubium est quonam Jure statutum sit ut Judex n posit judica re sine acusatore pquo sit i q. et si n sit q Jus nāle ut Judex sine acusatore damnet reum tn hoc est max. consonu Juri nāli et hūo ipp pz ex Decreto cap. si legitime de acusationib9 et ex 2. q. 1. cap nihil et ex lege. si illicitas ff de off° psidis et ex leg. rescrip to ff. de mune. et hono. ubi dr q si quis acusatorem n hz abhono rib9 phiberi n debet et cap. foris de verbos significat. imo et im multis legib9 id determinatum est imo et in sacro eloquio id insinuat qn. n. Deus voluit Cain punire dixit sanguis Abel clamat adme et im multis locis id pz q qm si n eßet neceßari9 acusator pateret via Judicib9 ut pauperes et quos vellent oprimerent imo lume nāle dictat dishonestu eße ut= idem sit Judex et testis et acusator. /. nota q aliqui credūt hoc eße. de Jure nāli. q n caret pbabilitate (diquo vide si= mancas lib. institutionu cap. 9. n 4 9) quos rō est qz Justitia nā id postulat ut sit unius ad alteru /.

g ex q. dicta infertur q si n licet punire quemqz sine acusa tore. nec licebit inquirē absqz acusatore. p cuius expōe nota q 2x est inquisitio omisis alijs divisionib9 quas canonis tæ faciē solent sup cap. qualiter et qn. de acusat et. 2° quæ= dam est quā gnālem vocāt qualis est illa quā ordinari annis aut facere quotanis in qua interrogat incōi / alia est parti

cularis quæ fieri solet regulariter ad pœnam infligendam et
de hac intelligi corollarium, cuius ratio est quoniam si punire nequit
Judex sine accusatore nec ergo poterit inquirere ad puniendum quod
ut patet ex cap. cum oporteat de accusationibus et ibidem cap. in
quisitionis et cap. qualiter et quando 2um de accusationibus et ex cap. his de si
monia et 2. q. 1. cap. deus omnipotens. ~

Contra hoc quod est argumentum si aliquis homo sit facinorosus poterit Judex illum
sine accusatore damnare sicut patres solent filios sine accusatore pu
nire et prælatos subditos. Respondeo. patres possunt filios punire in rebus
levibus sine accusatore et similiter prælatum subditos at si punitio
debuisset esse gravis tunc requireretur inquisitio. Vide alia
quæ D. Th. ponit hic ad 2um quæ sint vicem accusatoris de qui
bus infra dicemus. ~

Contra dubitatur tamen quid debeat intelligi per nomen accusatoris de quo sa
tis late Soto lib. 5. de justitia et Jure q. 4 a. 3. ad 3um et in
sua relectione de ratione tegendi et detegendi secretum membro 2. q.
6 et Cajetanus hic, per nomen accusatoris intelligendum est in delicto
quod impunitum publicam fugit ut est hæresis et similia quæ facta
denuntiatione inquisitori licite potest procedere inquirendo de delic
to in privatis aut delictis si publica sint. i. notoria. el ser
publicos los delictos vicem accusationis habebit patet ex cap. Evi
dentia de accusatoribus et cap. manifesta 2. q. 1. et ex cap. quæ
lotharius 2. q. 1. si autem secreta sint ubi inditia urgentia sint
l. infamia l. clamorosa insinuatio locum accusatoris habebunt.
si autem haec non adsint et denuntientur prælatis paternaliter corrigere
debet quod si non emendetur incorrigibilitas et contumatia vicem
accusatoris gerent et poterit præstare requisita ut eum puniat.

Contra de prælatis religiosorum dubitatur an absque accusatore subditos cas
tigare valeant patet pars affirmativa in rebus levibus quia tunc
ut parentes et non ut Judices procedunt. et aliter non possent subdi
tos recte gubernare quod patet ex leg. levia. ff de accusationibus / in
gravibus tamen delictis absque accusatoribus castigare nequeunt como
encarcelar etc. ratio est quia si prælatis secularium non licet ergo nec religiosorum.

~ Art. 4. Utrum Judex possit pœnam relaxare ~

Contra D. Th. positis duobus fundamentis ponit aliquam conclusionem. 1um fundamentum est
Judex est medium inter reum et accusatorem / 2um fundam. est Ju
dex utitur potestate publica ut iam diximus / Conclusio 1a quod non potest
Judex qui cumque sit dimittere pœnam reo quin dicente parte lesa pro
bat ex Deut. 13. non parcat ei oculus tuus quod præcipue dicitur judicibus et
cap. 19. dicitur morietur et non misereberis eius probat deinde ex funda
mentis quoniam cum Judex sit medius inter accusatorem et reum debet

unicuique redde quod suum est, sed accusator juste petit quod reum q. judex non potest reum absolvere sine causa. ... quia cum judex utatur publica authoritate debet bono com. consulere quod non faceret si reo dimitteret poenam quia alii non similia crimina patrarent ~ / Sed 2a q. judex supremus parte lesa concedente et remittente potest reo poenam condonare id tamen non potest judex inferior quia judex supremus potest dispensare in legibus quod non potest inferior judex quia est praescripta statuta ut secundum legem judicat id tamen non dr de supremo judice est intelligendum modo talis poenae condonatio non cedat in detrimentum reipublicae vel scandalum quia tunc etiam remittente parte et concedente non posset princeps poenam reo condonare ~ / Sed 3a q. in poenis quae statutae sunt arbitrio judicis potest aliquid condonare et minuere etiam judex inferior et inclinare in partem benigniorem ~

Sed de hac materia Arist. 2. Ethic. cap. 12 et 3. Ethic. cap. 8. et 5. Eth. cap. 6. felinus sup cap quatro et quoniam de accusationibus el. 2o et Castro lib. 2. de facultate legis poenalis cap. 2 ~

Sed circa 1am q. nota quod eam probat D. Aug in ps. 57. sup illa verba molas leonum confringet dns ubi dicit non posse judicem nisi secundum legem judicare idem expresse testatur lib. de uera religione: cujus verba habentur d. 4. cap in istis. idem et docet ro... ~

Sed nota 2o judicem quemcumque posse justis intervenientibus causis minuere poenas a lege statutas ita dd. juris pontificii sup cap. 3. de poenis et sup cap. at si clerici de judiciis et sup cap. de causis de officio delegati et sup cap ultimum de rem satisfactionibus et dd. juris caesarei sup legem quid q. ff de his quae notant infamia vide castro lib. 2. cit. cap. 13. et Couarrub 2. lib. variarum resolutio. cap. 9. n. 8. Siluest. verbo judex 1. q. 11. et verbo poena q. 8. in fine et hoc et si judex inferior non possit dispensare in crimine aliquas causas has ponit Castro loco citato. vide eas. ~

Sed nota 3. et posse judicem si delictum fuerit atrox poenas augere ita habetur leg. ut aucta. ff de poenis ita siluest. et dd. locis cit et hoc ad terrorem aliorum Sylvest. tamen excipit unicum casum in quo judex non potest minuere poenam s. quando judex est delegatus et est poena in lege statuta quod probat ex cap de causis de officio judicis delegati ~

Sed circa 2am q. est dub. an invita parte et remittente judex supremus poenam relaxare possit statutam per legem. ... D. Th. videtur tenere partem negat et ... notandum est quid nomine partis intelligamus et R. quod nomine partis intelligendus est ille qui lesus est et ille cui lex poenam vel partem ejus adjudicavit nam hoc s. cui poena adjudicata est non consentiente legis penam relaxare non potest ... quia ex hoc quod lex

illi hoc adjudicavit jus ad eam aquisivit quo privari n[on] pot[est] ad ita D. Th. sic et feling. cap quatr. e qu[o]n[iam] cit. [...] p[ro] dubij resolut[ion]e no ta q[uod] remittere p[o]enam interdu[m] l[icet] nec[essariu]m est. l. utili saltim bono co[mmun]i cuj[us] sup[re]m[u]s Judex curam gerit interdu[m] v[ero] nec nec[essari]a est remissio nec utilis, hoc supp[osi]to sit 1a c[on]cl[usi]o si reus est p[ro] bona rei publicae. l. bono co[mmun]i ne cessaria admodu[m] tunc pot[est] Judex et p[arte] remittente p[o]enam legis quae reo debet in aliam comutare imo hoc poterit et Judex inferior ma x[im]e q[uan]do n[on] esset recursus ad superiorem hoc c[on]cl[usi]o est comm[uni]s d[octorum] et p[ro]b[a]t[ur] nam in tali casu Judex nec bono publico nec privato partis p[rae]judicat q[uia] n[on] noceat bono publico p[ate]t. q[ui]a ut nec parti constat et q[uia] pars tunc in talem commutationem consentire obligat[ur] imo su[n]t multi qui dicu[n]t q[uod] pot[est] remittere Judex sup[er]ior in tali casu totam p[o]enam. — [...] 2a c[on]cl[usi]o si p[o]ene remisio nec nec[essari]a nec= utilis sit rei publicae sup[re]m[u]s Judex invita p[ar]te p[o]enam remitte[re] licite n[on] pot[est] p[ate]t q[uia] in tali casu rat[ion]es quas a D. Th. aducu[n]t[ur] in 1a c[on]cl[usi]o locum h[abe]nt in quo et casu intelligend[u]s est D. Th. [...] felin[us] capit. quatr. e q[uo]n[iam]. §. ad corrigendos. p[ro]b[a]t et ex Angelo e Baldo e Sa liceto sup[er] textu[m] cit quos feling aducit p[er] eadem s[enten]tia e Domi nicum. in cap. Atbonitas de privilegijs in. 6. e[t] et citat Baldu[m] in lege rescripti cap de p[eti]tionibus imperatoris offerendis p[ro]bat et feling leg. veniam cap. de in Jus vocando, ubi nota q[uod] si in hoc casu Judex inferior remitat p[o]ena[m] tenet[ur] ad restitutione[m] q[uia] parti nocet e qui parti nocet nocumentu[m] resarcire tenetur e co[n]st[at] ex cap finali si culpa tua de injuria e damno dato —

[...] quaerimus quidnam d[icendu]m sit de principibus inferioribus s[cilicet] duci bus Marchionibus et[c]. an posint p[o]enam condonare. p[ro] q[uaestione] elu cidanda s[it] 1a c[on]cl[usi]o si p[o]ena sit statuta a lege regni e co[mmun]i idem d[icendu]m est de illis ac de principe superiori. [...] 2a c[on]cl[usi]o si v[ero] p[o]ena sta tuta sit a lege Municipali e p[ro]pria suis opidis poterunt p[ar]te concedente p[o]enam dimitte[re] nisi illis a sup[re]mo principe in terdicat[ur]. [...] 3a c[on]cl[usi]o poterunt et h[o]m[ine]s principes inferiores p[o]ena[m] rea dimitte[re] et statuta[m] a lege co[mmun]i mo[d]o id habeant l. ex consu etudine antiqua l. privilegio —. quid d[icendu]m est q[uan]do lex disju[nc] tim ponit hanc l. illam p[o]ena[m] alicui crimini an pot[est] Judex quamlibet illarum rea imponere an pot[est] reus quam voluerit eli gere, p[ro] quo sit 1a c[on]cl[usi]o si lex loquatur cum Judice tunc poterit quamcumq[ue] illarum imponere reo. [...] 2a c[on]cl[usi]o si v[ero] lex loquatur cum reo tunc poterit reus elige[re] quam maluerit p[o]enam ex illis —

[...] dubium est an si Judex dimitat p[o]ena[m] reo quem debebat damnare an ille teneat[ur] illam parti leg[is] restituere e idem quaerimus de testibus e de illis o[mn]ibus qui ad hunc p[rae]stiterunt ex quo reus absolutus fuit e no ta nos n[on] quaere[re] an teneat[ur] Judex injuriam facta[m] parti l[e]g[itim]e res tituere hoc n[on] certu[m] est ut diximus illum teneri, s[ed] quaerimus de p[o]ena

quę imponenda erat reo ꝓp delictum ꝙ cōmisit ultra iniu riam ꝙ fecit, Cōis sn̄ia est quam sustinet Soto. lib. 1. de Justitia et Jure q. 6. a. 6. in fine et Castro lib. 2. de lege pęn. cap. 13. Sylvest. v° bo pęna q. ultima et v° bo Judex 2. q. 11. et hanc vr innuere Navarr. in sūma cap. 17 et alii. vz. oēs: Hmōi. s. Judicem et alios teneri pęnā illam restitue quibus ex off° incūbebat actum faceē ut reus damnaret' ꝙ n̄ fecere et pz ex illa regul. qui cām damni dat damnū dedisse vr sicut pastores damnū illud datum est g° tenent' illud reparare qat v̄ D Bernardinus et Petrus Soto maior cōriam tuent' sn̄ias. s. ꝙ et si isti peccaverint M. n̄ tenent' tn̄ restituere et ꝓ bant ex eo ꝙ reus n̄ tenet' pęnam soluē antequā dānetur et item qm̄ pęna suapte nā statuta est ꝓp bonū cōe ut sic hoēs arceant' a delictis patrandis at v̄ pęnam adjudica re huic. s. illi vr ꝓ accūs quare durū vr cogē illum restitu ere pęnam illam q̄ alius n̄ tenebat' ante damnationem= soluere et illis quibus de ꝓ accūs talis pęna ad Judicata fuit gR. m̄ priorem sn̄iam esse tutiorem et ꝓbabiliorem et tu tiorem quam DTS. hic ad 3m vr insinuare lz n̄ ita aptē at v̄ 2. opīo n̄ caret ēt ꝓbabilitate et est mitior ~

q 4° est an pōit aliquis apud Judicem int'cedē ut reo pęnam dimitat de q̄ re Castro loco cit. ꝓp° negat. arguitur. qr ut constat ex sup̄ dictis Judex penam relaxare nequit g° nec particularis interce dere pōt pro eo / 2° qr consulens Judici ut id faciat ꝙ faceē nequit parti ceps est delicti g° et rogans pz. q̄ᵃ qr magis urget rrogans q̄ consu: lens, ~ q ꝓp° affirmat. argūᵐ 1 ex D Aug. 2. Tom Epta 158 ubi mar cellinum orat ut moderatam pęnam irroget damnatis eam= remittendo quam delictum merebat', item in Epta 159 ꝓ eisdem: apud eundem tribunū marcelinū int'cedit et in Epta 160 ꝓ marce lionibus rogat ad. Judicem / pz ēt ex consuetudine multorum qui sut timorati conscientię qui hoc faceē consueverunt ~

q 5° hęc posita fuit in Africa D. Aug. ꝓ macedonium Judicem ut est apud eundem videre 2. Tom. Epta 53 cui ipse D Aug. satis la te et sub obscure respondit in Epta 54 cuius responsio ut dd colli gunt sequentibus sumat' conclusionibus 1° q° qui rrogat Judicem ut totam pęnam relaxet reo a ꝓtō M. ex genere suo n̄ excusat' pz. 1 qr Judex pecat dimitendo g° et alius rrogando / 2° consulens ut remitat in toto pęnam peccat g° et rrogans pz. q̄ᵃ qr magis urget secundus q̄ primus / 3° idem constat ex D Aug. epta 54. et ex facto eiusdem Epta. 158. et 159 et 160 ubi n̄ rrogat ut totā pę nam remitat illis ꝓ quibus int'cedit sz ut mitius puniant' / item: ēt qr totam pęnam relaxare mīs opus est ꝙ potius justitię= relaxatio hanc q° solent dd sic limitare nisi fiat aio charita

As. hęc q° pz. ex d. Aug. Epta 54. ete ex d. Hyeron. in Epta ad philemonē eo loco ubi orat paulus p onezimo.

rem ostendendi reo qui intercedentem ostendit ut bono opē malitiā rei superare posit sic n. licebit iux illud Mat. 5 diligite inimicos vros benefacite ijs qui oderunt nos orate p psequentibus & calumniantibus nos ~

q 2a q si reus sulutus sit ita ut judex illum teneat punire n pot aliquis apud judicem intcedē ut totā ei remitat pęnā & nullo mō puniat pz qm id judex n potest bona conscientia facere q nec alius id pot pcare nisi forte id petat aio sup dicto. in 1a q.

q 3a q si reus talis sit de quo merito emendatio sperat bn pot quis judicem depcari ut ei pęnam minuat, q intellige eo casu q lex n phibet pbr. qz. judex ex cā partem pęne remitere pot q & particularis judicem rogare pot ut partem pęnę remitat ans oēs uiri consulti comedunt & pbant p legem q q. ff de ijs qui notant infamia & ex leg. et si uerior cap. ex quibus causis irrogetr infamia et ex leg. possidonium ibidem ~ sed quęres quę sunt cās ex quibus judex posit pęnā moderare feling in cap quatr & qn cit & glos. sup leg. quod q. ff cit s. pęna grauior dnt eas esse quę sequunt 1 Etas ut puericia. l. senectus. 2° paupertas qz si lex statuit pęnam 100. numorum aureorum paupertas erit cā moderandi l. 3° defectus doli & id merito qz si cōsilio & dolo hoēm intfecit grauius peccat q qui tm extra quare si leuius peccat sine dolo debet leuius puniri l. 4° consuetudo. i. si haec consuetudo moderandi pęnā statutā p legem & q hoc sit sufficiens cā pz qz si consuetudo uim hz in toto legi p judicandi et habebit in parte ~

q 4a q si v reus est usq adeo obduratus in sceleribus de quo merito salus n speratr n debet quis p illo intercedē ut ei pęna minuatr max qn est rei publicę noxius pz. qz in tali casu judici n lz in toto. l. in parte pęnam relaxare q. nec particulari licebit rogare ans pz qz in tali casu n punire n est opus mię sed crudelitatis item et pz. ex cap facientis 86. d. ~

q 5a q qn pęna psertim pecuniaria est adjudicanda q p sonę n pot quis p reo apud judicem intercedē ut ei pēnā remitat l. minuat qz hoc esset alienū jus uiolare nisi qn judex bona conscientia posset sm leges pęnam minuere. & confirm. ad Rom. 3. n sunt facienda mala ut inde eueniant bona, imo si in hoc casu judex pęnam relaxaret teneretr restituere iux illa quę tradūr cap finali de injurijs & damno dato, q nec particulari rogare licebit imo si faciat & conseqtr a judice remisionem pęne & tenetr ad pęnę restitutionem ~

q 2a 3a q argumentatr aliqui 1 ex lege. quisqs cum militibus 6. ad legem Juliam magestatis ḥ uba legis adducit Gratianus 6. q. 1. cap siquis ubi ponūr graues pęnę q eos qui cōjurationē fecē q principē

cipem et ponit ipsa lex et statuit penam infamis, an qui pey rogant ad hoc ey R. q hec phibitio dignadie vtrugue por ellos illicita est et inconcia n obligat qr si dns concedit q hois rogare posint p ofundentibus se. imo co sulit Mat. 5. ut dexims cum impe rator hoc phibe debet s. 2o dic. q lz in foro concientis plex phiberet obligaret n inde pot sumi argm in uti. ut s. in nullo casu liceat p reo. orare Judicem. ~

Q. 68a. DE ACVSATORE.

Art. 1. vtm homo teneatur ad accusandum. ~

¶ D. Ts. positis duobus fundamentis ponit duas 9es, 1m fundam. e discrimem est int accusationem et denutiationem fraterna qm hmoi denutiatio dirigi ad bonu et emendationem illius qui denutiat, et acusatio dirigr ad bonu coe s. 2m fundam. pene q sut medicinales nec expetutur aut infligunt pp se. s hoc fit in inferno ubi dant pene pp se ~ / ¶ 1a 9 qui cuq tenet acusare reum pp delictum q comisit si tale delictu sit 9 bonu coe spuale l. tpale mo habeat testes quibus delictu posit pbare pbat arg s 9 ex Leuit. 5. deinde qm expedit bono coi ut reus acusetur q bonu debet unus quisq preponere bono particu lari reqr tn ut habeant testes qm si n sunt testes acusator deficiet im pbars ac p inde puniet pena Talionis ~ / ¶ 2a 9 si v delictum illud n cedat in detrimentu rei publicae aut quis n habeat testes ad delictu pbandu n tenet alium acusare. ~

¶ De acusate dd 4. d. 19 Alex Alens 3. p. q. 42 Nauar. sup cap int verba n 116 seu a n 48. usq ad finem. Su mistz toto acusatio dd juris pontif. sup cap. nouit ille de judicijs et sup capitibus. et titulis de acusationibus, dd juris cesarei sup legem in eum ff de acusationibus, Soto in lib. de roe tegedi et detegendi secretu q. 5. et lib. 5 de justicia et jure. q. 5 ~

¶ Definit aut acusatio a dd hoc mo est delatio criminis apud Judicem gra vindictae sumendae pp bonu coe s. Denutiatio est criminis delatio apud superiorem gra correctionis seu emendationis et loquimur de denutiatione fraterna 2x tn est denutiatio quedam est fraterna. quam mo diffiniuimus alia v e judiciaria cuius mentionem fecit D Ts sup q. 33 a. 7. et hmoi denutiatio fere idem est q acusatio difert tn in duobus, conuenit cum illa. 1o. qr utraq est delatio criminis apud Judicem gra vindictae sumendae pp bonu coe difert aut 1o. q acusator tenet pbare crime et si defecerit im pbatie pu nietur pena talionis aut alia pena, at v denutians n te

tenet' pbare crimen de quo denuntiat ac pinde si defecerit in pbatione nulla punietur pena q docuit D. Ts. ar. sequenti ad 3m

q3a a q D. Ts. nota. q h3 oia crimina externa aliquo mo cedant in republicq detrimentu aliqua tn sunt que directe e preime vergunt in hmoi damnu ut pditio reipublicq. l. crimen hereis, grasatores, pdones etc. l q est tn dub. q hanc q D. Ts. qm si quis nouerit hmoi crimina poterit denuntiando sufficienter consule hys criminibus q n tenet' accusare, pp hoc argm angelus dissedit a D Ts. ut adducit pse Bartholom. leg. in eum. ff. de accusationibus et pinde R. qsi aliquis poterit comode hys criminibus obuiare denuntiando n tenet' accusare nec D. Ts opositum docuit qd et apte docuit. sup q. 33 a. 7 si v quis n poterit commode obuiare malo q in rem pub. parat' denuntiando tenetur accusare et testes aducere

q4a eamdem q est dub. an quis teneat' frem secreto admonere antequam apud judicem accuset l de hac re est controuersia int' dd et D. Ts. 4 d. 19 aducit duas smas opositas quarum altera dt poe fratrem prius secreto admonere l. altera v dt poe aliquem delinquente de plano accusare sine puia admonitione et ipse D Ts. hanc 2a magis seqr l. prima smas tenet Syluest verbo accusatio q. 3 Nauarr sup cap. int' uerba Dur 4. d. 19 q. 4 ad 1m et Sotus hic qui dnt teneri quempiam prius fres admoneri at Cay. ait hic q qn quis scit delictum q in re publicam parat' e pot illud alia uia remede bene pot frem prius admonere q si noluerit hm poterit zelo justitie de plano delinquentem accusare. et Ricardus 4. d. 19. a. 3 q. 1 tenet cum silvestro fr bo accusatio § 3. (ubi testat' siluester D. Ts. loco cit extitisse huius smq) potissimu de denuntiatione loquendo non de accusatione. dicit in sotoe ad 1m longe aliud.

q5 pro hac sma l supposito q pcta de quibus accusare possumus intelligendo p accusationem et denuntiationem judicialem sunt in 2 dria quedam sunt publica quedam v secreta publica vocabunt que notoria sut. l. que plures sciunt se creta v que ab uno l. a duobus l. tribus cognoscuntur, rursus secreta sunt itidem in 2 dria quedam sunt ex quorum dilatione in accusando nullum imminet periculu aut comunitati aut priuate psonq, quedam v ex quorum dilatione imminet periculu etc. l q mo pbr 1. hqc sma ex 1. ad Timot. 5. peccantes, coram oibus argue ut et cqteri timorem habeant. ubi loqr de pctis publicis nam si de priuatis ageret (ut D. Anselmus ait) q diceret ijs que Matt. 18. dicunt' si peccauerit s. inte fr tuus corripe illum int' te et ipsu solum si q paulus admonet pcta publica esse coram oibus arguenda n q ne

Accusatore. Artic. 1.

cessarium est ante q̃ arguant' .l. p accusationē .l. p denuntiati
onem admoneam⁹ eum qui delinquit . ptr ēt ex cap. i de
pnis & remissionib⁹ . tū bactus sunt manifesta delicta ñ
sunt occulta correct.ᵉ purganda ~ / ptr ēt rōe q̃ in hoc
acusat.ᵉ magis intendim⁹ ut cæteri timorem habeant q̃ ut
acusati emindent' g° ñ opȝ prius moniri cum hoc ñ condu:
cat fini quem principatr intendim⁹ ~

q quod aut si crimen sit secretū et ex dilat.ᵉ in acusa de no.
cumentū ñ immineat obliget quis prius frem moriē q̃ eū
acuset. p q ēt dnt dd. cit ptr ex Mat. 18 cit; item ex
cap. quatr & q̃ñ cit ubi dr q ut denūtiatio comode fiat
necium est charitativa correctio pcedat. / item ptr ex 2. q.
7. §. sed si quis ~

q sma D. Th. quę. est ēt Angeli in tū bo acusatio & Inocentij
& Glossę ubi sup. ptr & l. q sit inocentij & glossę ptr q̃ si
concedūt q post q̃ quis emindat⁹ sit licebit eum acusare
a fortiori concedere debent q ñ opȝ ante acusationem mo
neam⁹ acusādū, mō ptr hęc sma l. ex cap qlr & q̃ñ el 2°
cit ubi tradr ordo recte acusā di & denūciādi q no obsicias
textum dicē q ut denūtiatio recte fiat opȝ monitio pcedat
R. q ñ dicit textus hoc de acusat.ᵉ q pȝ ex eis tū bis quę talia
sunt sicut acusationem in scripto ita denūtiationum cha
ritativa correctio pcedat opȝ / 2° ptr q̃ post q̃ qui:
delinquit correct⁹ est & pnaȝ egerit acusari pōterit g° ñ
est necium ut moneam⁹ prius q̃ acusem⁹ ans pbat Silv.
ex leg. is qui cap de apostatis & ex inocent. ex cap. de:
his extra de acusat.ᵉ & Glos. ibidem, pōt ēt pbari ex cap
admonē 33. q. 2, ptr ē q̃ (ut D Paul⁹ refert) p acusatio
nem intendit' vindicta ut cæteri timorem habeant ~

q p resolut.ᵉ huius dubij sit 1° si aliquis acuset aliquem
in grām pp̄riam & commoditatem pp iniuriā sibi illa
tam bene pōterit delinquentē de plano acusare absq̃ pvia
admonitione ~ / q 2° q° si v° quis vellit acusare crimen
q vergit in detrimentū cōē .l. 3ᵉ p sonę tenet' frem prius
secreto admonē si spes est emmendę nec est periculum:
in mora q̃ tenet' quicumq̃ mederi saluti fris minimo
damno quo pōt mō crederet certo & firmiter alia via
absq̃ acusat.ᵉ posse mederi illi damno & hęc sma ñ vi a
liena a mente D. Th. sup. q. 33. ar. 7. at in hoc articulo
absolute dicit in hmō criminib⁹ de plano debere quino
uit illa acusare q̃m in similib⁹ criminib⁹ frustranea est ad
monitio ut docuit Castro lib. 2. de justa hereticorum puni
tione c. 25 / q nota ē teneri aliquem acusare delinquentem

qu crimen vergit in detrimentu ꝗ psonæ ita D. Th. sup q. 33. a. 7. et ibi Cay. s. est tn dif crimem int crimem qu vergit in detrimentu Reipub. et illud q vergit in detrimentu tertiæ psonæ qm prius crimem debet et cum periculo vitæ accusare ro est nam magis tenet consulere bono coi ꝙ pprio posterius ꝯ crimem n tenet cum stipendio pprie vitæ aut famæ aut rei familiaris notabili accusare.

Circa q utrum aliquo iure teneamur alium accusare qui comisit aliqu crimen in pnitiem reipub. R. non tm teneri iure huo ut colligi 2. q. 7. cap qua pp verum est de iure nali et divino et 1. q. 1. cap quis quis et 8. q. 5. cap. 1. et ex. 24. q. 3. cap tam sacerdos et ex aliis quæ citata reperies per glosa. in cap ꝙ pp cuijal legato 2. q. 7. verum est de iure nali et divino ex constat ex Levit. 5. q testimoniu aducit D. Th. hic in sꝰ ꝗ constat et Eclis 17 unicuiq mandavit deus de pximo suo ꝗ multo magis de bono coi item ex Mat 18 dic Ecclæ. qaut sit de iure nali pz na si natr cuiq cuiq corporis nalis pars sui totius bonu pcurat et nocumenta vitare intendit idem sentiendum est de partibus corporis mistici.

Circa 2ª ꝗ D. Th. nota q h. qu quis caret testibus ut crime pbare posit tunc n tenetur accusare tenet tn de crimine denuciare qm ad hoc n requirunt testes ad pbandu crime et tn Judex p istam denuciationem pot malo ovare.

Circa 1ª arg tangit D. Th. difficultatem quinam posint accusare pꝙ sit 1ª fundam. statuta et leges unius cuiq q provinciæ sunt observanda in accusatione. et sit 1ª ꝗ in delictis privatis coiter et frequenter ille tm accusare pot cuius interest et cui facta est iniuria. de hac re sil uester. tr de accusatio q. 4 hanc ꝗ ponit Glos. sup legem ultimam ff de delictis privatis et ibi Bartholus et Dinus excipit tn unus casus. s. qu delictum est talis naæ cui imponenda est pœna ad: Judicanda fisco. 2ª ꝗ si ꝯ delictum sit coe et ꝗ bonum reipub. tunc poterit quicumq accusare mo n sit phibitus iure aut statuto aliquo de illis ꝯ qui pnt accusare et qui n pnt accusare: agit 7. q. 1. p totam et ff de accusationibus et leg. 1ª et leg. 15 qui et leg. qui accusare pnt imprimis ab accusatione repellunt mulieres nisi psequant iniuriam ppriam. l. mortem parentu. l. mortem patronu. l. mortem nepotu. Item pupilli, ex comunicati, infames, heretici et servi dnos suos n pnt accusare, item calumnia. l. pvaricatione notati, item illi qui cu bestiis pugnarut ludrica artem exercentes ut paraciti hystriones qui acceperut munus aliqu ut accusarent. l. n accusarent n pnt accusare clerici laicos accusare n pnt et in ca n sanguinis ita habet 2. q. 7. cap. sicut sacerdotes et alii nihilominus

Accusatore Art. 1. 2. & 3.

ming oes isti q dicti qnt in duobs casibs accusare i si ppriam iniuriam psequant' ut mortem parentu suoru 2o qn delictum est comissum ... q aliquã privatã psonam ... blasphem, ... alij ita Sylvest Bartolus Immola
... isti oes tenent denutiare p delicta quæ parant' in pnitiem publicam ... in 3a psona ... sacerdotes et insimilibs criminibs ... casus pprijs poterunt denutiare ... accusare cum ptestat ... ne reu damnet' ex eius dicto ... ita habet' cap ... de homicid. lib. 6 ~

q Nota 3m arg... D. Ths ubi docet q tenet' ho crimen denutiare q secreto cognovit ... si pmiserit se ... dicturu q2 pmissio illa est nulla iure ... illo tenet' tale crimen manifestare ... tale crimen cedat in damnu reipublicæ ... 3a psona iuramentu ... est vinculum iniquitatis ac pinde qn in iuria ... illud facta est iniusta ... obligat ... confirm. ... reg. iuris ... in 6. ubi dr ... est obligatoriu ... bonos mores pstitu iuramentu ~

~ Art. 2. utru sit necessarium ut accusatio fiat in Scriptis ~

q D. Ths Rt unica q afirm. accusatio in scriptis debet fieri ita habet' iure canonico ... civili ... pz 2. q. 8. cap. accusatores ... cap qlr ... qn 2o de accusationibs ... leg. si cui ff de accusationibs ... pz qn iudex medius e int' accusatore et reum ... ut veritam pnuntiet summa ... recte memoria retinendo quæ ab accusatore ... reo pponut' ... opz oia illa scriptis mandare hoium ... memoria labilis est item q2 alias facile accusator palinodiã recãtaret qn n poterit inventu ... pbare dicendo se tale n accusasse ... alia incomoda sequerent'. hæc D. Ths. ~

Art. 3. utru accusatio redatur iniusta pp calumniam. ~

q D. Ths Rt. q afirmat. qui habit' 2. q. 3. cap. i. qui ... fuerit ... habet' ff de abolitionibs seu ad senatus consultu turpilianu leg. accusatores calumniari est falsu crimen intendere ... ita calumnia e falsi criminis impositio q debet fieri data opa ... sciente ... prudenter ut quis dicat' calumniator ita habet' locis cit ... apud Ciceron. i lib. officiorum ... orõe i in Catilinã ... prævaricatio v est quædã collusio int' accusatorem ... reum quæ fit qn accusator ex malicia n vult aducere sufficientes pbationes quas scit ad damnandum reum, ... qn excusationes adulas a reo (quæ re vera sut

nullis excipit tamque efficacis /. tergiversatio e quando quis in iustis desistit ab accusatione ~

Imprimis de calumnia res est certa. certa esse gravissimum peccatum et teneri calumniatorem ad restitutionem in omnibus quae reo inocenti advenerint at vero siquis ignorantia alteri falsum crimen imposuit tunc si fuit ignorantia invincib. nec peccabit nec tenetur restituere aliquid. si vero ignorantia fuit. l. affectata. l. crasa tunc et pecabit et tenetur restitutionem. l. quando levitate motus alium accusabit. /. prevaricatio et et tergiversatio et dicuntur peccatum quae sunt contra rempublicam ad quam pertinet ut crimina puniantur, aliquando tamen ista poterunt esse absque peccato. s. quando illa crimina quae aliquis tenebat accusare non cedunt in damnum reipublicae aut tertiis personis quod in triplici casu poterit accidere .s. l. quando est in causa propria. l. quando leviter processit ad accusandum. l. quando princeps authoritate propria silentium imponit causae quod est causam abolere et hoc ob aliquas rationabiles causas .s. l. propter scandalum quod ex tali accusatione sequeretur. l. ut maius malum vitetur. etc ~

nota et nota et accusationem iniustam et peccatum redi siquis ex invidia. l. odio aliquem accusaverit ita habetur. 23. q. 5. cap frustra non tamen si crimen quod accusat vere alter comisit nihil tenetur restituere /cc tergiversationem quando quis ab accusatione desistit vide Silvestrum verbo accusatio q. 11. ~ /. cc solutionem ad 3.m notat Caietanus posse principem omnium accusationem repellere a principio l. in successu ipsius propter bonum commune tenetur tamen facere ut parti laese fiat satis

2.o querit an hoc idem potest et iudex inferior facere Respondetur. si accusatio fuerit iniusta eo quod accusator imponit falsum crimen alteri eius poterit illam l. a principio repellere. l. in successu ipsius, at vero si accusatio est iusta non poterit inferior iudex facultate propria et hordinaria accusationem illam repellere et si tamen damnum reipublicae cedat talis accusatio at vero ex Epicheia poterit talem accusationem repellere existimandum. n. est tunc principem illud ratum habiturum maxime quando non est aditus ad principem. l. est periculum in mora

Art. 4. utrum accusator qui in probatione deficit teneatur ad penam talionis ~

Respondet D. Th. unica conclusione affirmative cuius sensus est, ut talis accusator tale patiatur supplicium, quale voluit ut alter pateretur, hoc probatur ex Exod 21 et deut. 19 oculum pro oculo dentem pro dente. Sed hae tamen leges sunt iudiciariae quae iam cessarunt nisi modo in nova lege renovantur. patet et q. 2. q. 3. cap siquis et sequenti hoc et habetur ff ad senatus consultum Turpilianum leg. mulier et leg. quaesitum / imo hoc quod hic verum in duobus casibus i quando quis imposuit alicui falsum crimen ob quod illum accusavit. l. quando accusavit

sauit alium ex uero crimine occultam q tn̄. n̄ potuit pba re pbat deinde D. Th. q. q2 Judex est medius inter accusatore̅ et reum et debet unicuique reddere quod suum est, sed accusator iniuste uoluit ut reo suplicium infligeretur, g debet facē ut accu sator patiat' suplicium quod alijs iniuste ipse uolebat infli gere hec D. Thom.

Notant tn̄ dct legem istam iam n̄ oio seruari max in 2o casu at in casu capitali hz. usū aduch. / nota et ut colligr ex 2. q. 8. cap siquem pœnituerit, q si aliquis -l. ex igno rantia -l. ex leuitate n̄ tn̄ ex malicia alium accusauit l. de falso crimine -l. de uero q tn̄ non potuit pbare n̄ debet pœna talionis puniri aliquali tn̄ pœna pōerit puniri.

Q. 69. DE. REO.

Art. 1. vm̄ accusator pōt absq pcto. M. negare ueritatem p quam condemnaretur.

Rn. D. Th. 3. q. 1o q reus si sm̄ ordinem Juris a Judice interroge tur tenet' manifestare ueritatem et si ob id esset capite plecten dus pbat qm̄ confiteri crimen pprium qn̄ legitime inte rogat' ptinet ad gloriam dei sm̄ illud Josue. 7. fili mi da: gloriam deo et confitere pctum tuū sed nos tenemur inoibz: gloriam dei querere g. deinde pbat qm̄ ho tenet' Justitiam seruare sed ad Justitiam ptinet parere Justis mandatis su periorum sm̄ illud D. Paul. ois aia potestatibz superioribz sub dita sit g. / et sed quid sit Judicem Juste reum intergare docet D. Thom articulo sequenti et dt hoc fieri tribz incasibz 1o qn̄ reus laborat infamia / 2o qn̄ sunt indicia ex pōsa / 3o qn̄ facta fuit semiplena pbatio -l. qn̄ est unus testis oī accepti maior, 2a 2o si uo Judex n̄ Juste et sm̄ ordinem Juris reum interroget, n̄ tenet reus ueritatem fateri / 3a 3o n̄ tn̄ liceat reo in tali casu mentiri q2 hoc est intrinsece malum.

Art. 2. vm̄ accusatori liceat ca lumniose se defendere.

Rn. D. Th duabz 3is. posito fundamento -s. aliud esse ueritate̅ tacere et aliud esse ~~ueritatem~~ dicere falsitatem fundamentū hoc notissimū est / 1a 1o nequaq licet reo sese p calumniam et mendacium defendē pbat ex cap inhęrentes de Juramento calumnię pbat deinde roē qm̄ ad finem honesti medijs ho: nestis pcedendum est sed defendē se p mendacium et fraudem est medium illicitum g / 2a 2o hz tn̄ reo medijs honestis se de fendē -s. l. tacendo -l. appellando -l. alia honesta uia.

¶ De hac ma dd 4. d. 17. et 19. Soto in relect. de tegendo et regendi secre tum membro 2. a q. 4 et infra et 5. lib. de justitia et jure. q. 5. Nav. in relect. sup cap inter verba a corol. 48. et in manuali cap. 25 ubi de reo. Sumpta verbo acusatio denumtiatio et inquisitio Cay hic q. 70. a. 1 et in opusc. 17. quaestionum q. 5. 2. Tom. dd juris pontif. su p cap inquisitioni et sup cap. quatr et qn de acusationibus ~

¶ nota Cay. hic asserere excomunicationis sntaz posse ferri sup pp pctum pteritum q pbat ex facto D. Greg. q hic adducit, at v sntia contra reficit ab oibus a soto. hoc loco et relect. de tegendo secreto q. 7. et in 4. d. 22. et pz qm nullus pot excomunicari nisi prius fuerit admonitus g pp pctum pteritum nullus pot excomunica ri qd pz ex concil. Melden et habet 11. q. 3. cap nemo. ~ /¶ 2º Colligit Cay. ex sntia 3 arg articuli primi D. Ts q qcumqz men datium quamtumvis leve sit in judicio sive exteriori sive interiori platum esse pctum M. qd ex eo pbat qz judicium qcumqz sit est rei maioris ponderis, ac p inde si falsitati initatur putat q est grave ipse tn Cay in summa verbo confesio condit qz temperauit hanc se tentiam dicendo qd siquis negaret in confesione pctum v. n pecca bit M. sed tm veniale, si v afirmet se comisisse aliq pctum veni ale q n comisit peccabit M. et quidem quamtu ad regulam ge neralem quam hoc artº ponit Cay impugnat a multis dd. s. a silvestro verbo acusatio et a nauarro sup cap ultimu de pnia d. 5. n. 13. et a covarrub. lib. 1 variarum resolutionum cap. 1. n. 2 et a soto hic et a uictoria. et ab eodem Nauarro. in manual. cap. 18 n. 7. et cap 21. n. 37. imo et absolute tenendu est mentiri in relevi in quocumqz foro n ee pctum M. ee tm V. grave. at v siquis tale mendatium V. faciat totalem maz confesionis revera pecabit M. qz facit ut detur forma absolutionis sine ma ~

¶ videndum nio est qn judex legitime reum interroget ita ut reus teneat veritatem manifestare p quo sit 1m fundam. judex pot tri bus modis pcede. s. uia inquisitionis et uia denuntiationis et uia acusationis ut multis pz capitibus ~ /. 2m fundam. e inquisitio e 2x et simili denutiatio et acusatio altera est inquisitio gnalis altera particularis gnalis est quam judices. l. plati p prio offº fungentes faciunt. l. in puintia. l. urbe. l. comuniter inquire do de delictis et hec inquisitio plerumqz fit p edictu dcq inqui sitione agr cap. 1. de offº judicis ordinarii et cap cum olim de acu sationibus. et cap Romana de censibus lib. 6. et lege congruit ff de offº psidis /. inquisitio particularis est qn ipse delinquens in particulari inquiritur. l. crimen particulare et hoc siue no minet ipse delinquens siue n nio inquirat particulare cri mem simili acusatio 2x est quedam est que ordinat ad bonu coe. l. 3ª psona quedam v ordinat ad bonu ipsius acusantis / item de

nuntiatio quędam est fraterna quędam v° judiciaria et judiciaria denuntiatio distinguit abaccusatione quia accusatus si probetur de crimine punitur tota pęna legis denuntiatus v° et si de crimine probetur non punit toto legis rigore hoc tn ait navarus esse verum in jure canonico qm in jure civili et denuntiatus punit tota pęna legis

Nunc agendum est de inquisitione generali de qua optime Soto .5. lib. de justitia et jure a. 2. q. 6. et de tegend. secret. q. 6 et Navarus suo Cap. int' verba corol. 65, pro hoc dub. sit ergo 1° quod judices ecclesiastici et seculares possunt generali inquisitione inquirere etsi nulla precesserit infamia aut semi plena probatio aut inditia hęc quod habetur colp. iam cit, imo id debent facere ut velle suo fungant' officio qui debent vigilare et lupos arcere ad quod ordinant' Edicta illa generalia ~ /. q. si quid dm est de subditis antenentur respondē. R. quod si delicta iam sunt emendata nullus tenetur crimina propallare sed tn tenet' rogatus testificari veritatem modo legitime interrogentur /. si v° crimina non sunt emendata si ea illa cedant in reipub. damnū. l. quod personis sive non debet prius delinquens secreto admoneri si spes est emmendę si v° non est spes emmendę debet denuntiare et quidem si tm intendit bonū delinquentis tm fraterne debet denuntiare /. si v° intendit verbo num coē. l. quod personis debet judiciariarie denūciare / idem est servandū in edictis excommunicationis pro rebus ablatis si fur non pōt restituere non debemus respondē si v° pōt et non vult debemus denuntiare et hęc sm coēm sntās hę. soto in de tegend. secreto. Membro. 2 q. 6 ad penultimū argū. videat' oppositum docere maxime quando fur est secretus ~

quod est dub. am legitime judices proponant hmōi Edicta generalia abs q aliqua limitatione et rō dubii est qm plerumque hōes nesciunt ordinem quem in denuntiatione debent servare unde fit ut delicta denuntientur quę nullo mō erant publice denuntianda Nav. loco cit dt hmōi edicta esse absolute licita q ille limitationes iam supponūt' ut notę et ita jure concedunt' ~/. at tn revera esset consultissimū ut judices has limitationes exprimerent in Edictis et inquisitionibus generalibus ne occulta delicta denuntientur imo tantū poeet esse periculum ut judices sub pctō tenerent' ponere limitationes illas ita Soto. de tegend. secreto membro. 2. q. 4. q° 3. in ultimis illis verbis fol 33. ~

quod nunc de inquisitione particulari quęrimus quid requiratur ut licite fiat et quidem D. thom. et Cay et soto asserūt sufficē ad hoc aut Euidentiam criminis aut infamiā aut indicia aut semiplenā probationem ~/ ergo sit 1° pro hac q qm adest criminis et criminantis Euidentia. l. qm est infamia. l. clamorosa insinuatio

potest judex licite interrogare et reus tenetur veritatem manifesta
re et similiter testes quod est nota de evidentia criminis et crimi
nantis de infamia ut patet de ex cap qualiter et quando et similiter de cla
morosa insinuatione quod verum est in utroque foro canonico scilicet et
civili ~ / Sed hic dub. est an idem sit infamia quod clamorosa
insinuatio et quid sit infamia Soto Panormit. et alii dicunt
pro eodem accipi infamiam et clamorosam insinuationem Nav.
vero loco cit. et franc. aretinus dicunt differre quod probant ex cap qualiter
et quando et cap inquisitionis ubi tamquam diversa ponuntur et
hoc est verius, infamia est communis opinio vox manifestata et ex
orta de crimine alicuius, et infamia sufficiens, ut propter illam
potest judex inquirere debet esse non paucorum sed multorum et proborum
et non malevolorum ita habetur capitibus cit., requiritur igitur ut ille sit
infamatus apud maiorem partem urbis vel vicinis vel collegii. cla-
morosa insinuatio est quando plures judici dicunt extra judicium
aliquem commisisse delictum Nota etiam necessarium esse ut haec omnia
sint juridice probata et in scriptis redacta ut reus inquiratur
ita ut ipse teneatur fateri verum et similiter testes respondere
alias non tenebuntur ~

Sed est tamen dub. an sufficiant illa indicia quae posuit D. Th. aut
semi plena probatio ut judex possit inquirere specialiter, et qui
dem semi plena probatio secundum communem dd. sententiam non sufficit ut ju-
dex inquirat semi plena probatio est unus testis omni exceptione
maior patet quia non sufficiat ex cap inquisitionis ubi etiam duos vel
tres testes non sufficere asseritur si reus non laborat infamia aut
clamorosa insinuatio aut evidentia criminis / quid ergo di-
cemus ad D. Th. dicimus illum loqui via accusationis ad quod suffi
cit semi plena probatio ut infra videbimus / Sed quid de indiciis
expositis an sufficiant ad inquirendum 2a est sententia de hac re Sotus
et Cay. dicunt sufficere illa indicia ut judex legitime possit inqui
rere particulariter delictum alicuius contrarium asserit Navarrus
relectione cit. et alii et hoc tenendum est ut indubitatum quod patet ex
cap. citatis, dicit tamen Navarrus in relectione dicta non sto sufficere
aliqua indicia illa quae sunt nota fere omni populo quae inditia
fere equivalent infamiae ~

Sed Dubitatur an quando delictum est manifestum delinquens vero est occultus
an possit judex specialiter inquirere ita ut testes teneantur testifica
ri et reus veritatem manifestare Sotus Cay. Angelus perusinus
dicunt neque judici licere inquirere in tali casu et peccabit si
faciat nec testes tenentur respondere debet tamen inquirere de in
famia quae si non adsit non ultra procedat ~ / contrariam sententiam habuit
olim D. Th. ut refert Silvestro verbo correctio q. 8. eandem sententiam
habet innocentius et Bartolus Alex Nava. Gerso alphabeto 34

tra q. Angelus t. 160 confessio i. et hec est sua coe Juris peritorum et est modo in usu ~ / q. sit 1ª q. si loquamur secundum jura sua Soto et ali orum e vera ~ / q. 2ª q. at v. secundum usum et consuetudinem que viget modo posterior sua est amplectenda et ita non sunt condemnandi judices qui hoc faciunt et si delinquens non sit infamatus si v. ali cubi non vigeat talis consuetudo observandum est jus coe et debe mus sequi suaz Soti et q3. hec 2ª sua qm modus iste proceden di quem jura decernunt non est ex jure nali aut divino sed tm humano q. p. contrariam consuetudinem pot derogari. imo v. de facto abro gatus est q. lz uti medio illo iam p. contrias consuetudini intro ducto. ~

q. Dubium est an qm ex generali inquisitione aparuit reus a liquis qz denuntiatus fuit ab aliquo an poit judex descendere ad particularem inquisitionem illius rei et illum damnare Soto et Cay loco cit et alii dnt nequaqz in dicto casu licere ju dici devenire ad particularem inquisitionem si reus alias non laborat infamia nec erat clamorosa insinuatio et ita se habere judex acsi nihil sciret / contriam suaz hnt coster Juris utriusqz dct Navar. loco cit et Antonius Gomus tom. 3. de delictis n. 49 cap. 1. et dnt hij dct hanc esse consuetudinem que modo circumfertur et ita idem dicimus in hoc dub. qm in superiori.

q. dub. est an post qz is qui convictus est de crimine poit audi ri de sociis interrogari Sotus Cay. Adrianus et coit. theologi dnt non licere id judici facere si non est clamorosa insinuatio de so ciis contriam suaz tenet Navarus et dt hanc esse coem suaz dct utriusqz Juris max in criminibus atrocibus et dt hanc esse co suetudinem que modo viget. ~ / q. sit tn 1ª q. aliqn tenetur reus post qz fassus est suum crimen socios manifestare et hoc sub pcto M. s. qn tale delictum vergit in detrimentum rei publicae aut 3ª psonarum qn socii non sunt emendati qz tunc iste jure nali ad hoc tenetur et jure charitatis / q. 2ª q. si v. delicta non pendent in futurum et socii sunt emmendati tunc non pot judex de sociis interro gare modo non adsit contria consuetudo qz hoc jura decerminant ~ q. 3ª q. si v. adsit talis consuetudo tunc et judex potit inter rogare et reus tenetur respondere de sociis et illi dct dnt hac esse co suetudinem. ~

q. Dubium est an qm reus de crimine aliquo convictus est an po sit de aliis delictis audiri et quaeri Palud. 4. d. 19 tenet p. afirm. qz nunc ille etiam infamatus / oposita sua est coris et vera et ita Soto et Cay et coit. dct et ita habetur cap. qlr et qm et cap. inquisitionis excipiunt tn duo casus. 1m qn secundum de lictum pendet ex priori et est circunstantia prioris ut adul ter pot de adulterio convictus interrogari de homicidio viri:

Adulterus qui inventus est mortuus quia hoc 2m pendet ex 1o et similiter in dicto casu potest interrogari si intullit vim uxori vel domini aut si ligavit virum quia hae sunt circumstantiae agravantes delictum ~ (et nota non satis esse infamiam prelati Ecclesiastici (non tamen relligiosi) ut possit inquiri contra illum sed requiritur et periculum vel scandalum ex tali peccato ita habetur cap qualiter et quando ~
quaest dub quo iure initatur nostra veritas posita s. quod non inquiratur particulariter dereo nisi adsit infamia vel clamorosa insinuatio etc
R. hoc tamen esse de iure humano conformiter tamen iuri divino et naturali probatur quia dominus processit ad puniendum Caim et dixit illi sanguis fratris tui clamat ad me ubi denotatur clamorosa insinuatio / item vilicus ille qui iudicatus fuit a domino suo prius fuit diffamatus apud dominum quod bona dissipasset / quod et innitatur iuri naturali quia ius naturale postulat ut is qui bene audit apud omnes non diffametur nisi causae urgentissimae adsint quia fama bonum est praestantissimum et ita melius est ut aliqua delicta impunita maneant quam quod hominum fama dilapidetur quia non adest infamia aut clamorosa insinuatio aut criminis evidentia etc aliqui tamen casus a doctoribus excipiuntur in quibus iudex potest de plano inquirere quos ponunt Glos. et Bartolus et iuris periti super leg. 2. § si publicatio. ff ad legem Julias de adulteriis et soto de tegend. secret q. 6. membro. 2 Navarrus super cap inter verba corol. 62 et Antonius Gomez loco cit, 1 casus est quando sunt aliqua delicta gravissima et valde atrocia, semper tamen requiritur aliqua praesumptio crimina sunt haeresis aut lesae magestatis apostasiae falsae monete aut criminis nepsandi /. 2 casus est quando quaeritur de vita et moribus alicuius ut eligatur ad aliquod munus vel ut ei beneficium aliquod conferatur vel ad matrimonium contrahendum et ad alia huiusmodi in hoc tamen casu non quaeritur de illo ut puniatur sed ut ei officium conferatur vel non conferatur /. 3 casus est quando delictum commisum est coram iudice /. 4 quando denuntiatio facta est a promotore fiscali qui solet denunciare de criminibus publicis quae vergunt in detrimentum rei publicae vel 3ae personae. /. 5 casus est quando iniuria facta est miserabilibus personis ut viduis pupilis peregrinis et aliis huiusmodi /. 6 casus est quando crimen commisum est adversus ecclesiasticas personas maxime si commisum fuit in Ecclesia ut ait Antonius Gomez /. 7 casus est quando delictum commisum fuit per proditionem /. 8 casus est quando dominus alicuius servi inventus est domi mortuus aut quando navis submersa est et nauta fugit solet procedi contra servum et contra nautam et si non procedat infamia /. 9 casus est quando est rumor et infamia alicuius delicti tunc solent iudices inquirere de delicto et statim de delinquente /. ultimus casus est quando ipse reus confessus est crimen in iudicio vel extra tunc solet procedi contra ipsum quod intelligendum est quando reus confessus est crimen coram duobus vel tribus testibus ita Navarrus

ita Nauarr. at v° qn extra judicium fasus fuit crimen requiritur ut adsint plures itaut inde exorta fuerit infamia (in his oibus casibus pot judex licite reum interrogare et reus tenet respondere, sitn judex fa ciendo inquisitionem inuenisset ipsum reum et illum interrogaret: n tenet respondere qn ipse n est infamatus ita dd. esset n durum illum tanto onere astringere et loquimur qn judex n cognouit reum at v° testes tenent verum dicere ~.

q est dubium an si pp injuriam et preter ordinem juris judex inquisierit de reo et illum inuenerit et fasus fuerit sui delicti an posit illum damnare Naua. corol. 62. Soto membro. 3. q. 1. de tegē secreto Couarub. lib. 1° variarum resolutio cap. 2. n° 13. Antonius Gomez Tom. 3. de delictis cap penultimo agunt de hac re; et R. qn judex preter ordinem ordinem juris reum interrogauerit ipse tn abs q violentia et metu crimen sui fasus fuerit poterit et debet reu damnare ita habetur cap. 1° de acusationibus lib. 6. ex bonifatio 8. at v° si judex metu aut uiolentia aut fraude aut tormentis veritatem extorserit a reo dicit Antonius Gomez loco cit talem confesionem esse nullam nec pp illam posse reum damnari imo dr q in tali casu et si postea reus ueritatem comfirmauerit nulla est talis comfesio nec pp illam pot damnari reus maxe qn judex tormentis aut timore veritatem a reo extorsit imo si appellauerit debet judex eius appellationem recipere ut habetur lege obseruare cod de his quorum appellatio n admititur et si isto mo crimen sui comfesus fuerit qz talis comfesio est nulla at v° si fraude judex ab eo veritatem extorserit et postea n reuocat comfesionem sed illam iterum comfirmat poterit a judice dānari ita cois sntā ~/ et nota q si judex pp ullam comfesionis sacramentalis aliquo mo cognosceret rei crimen nullo mo posset reum damnare sed perinde se debet habere ac si nihil cognouisset adeo est sacrosanctum ac inuiolabile comfesionis sygillum et hæc dicta sint de inquisitione. ~

q nunc agendum est de uia acusationis aut denuntiationis judiciaris / sit 1° qn judex procedit uia acusationis aut judiciaris denuntiationis tunc si precedat infamia aut clamorosa insinuatio aut semi plena probatio / indicia expressa judex licite interrogat et reus tenetur ueritatem manifestare et si capitale plectendus sit et testes tenent testificari probatio tn debet reo ostendi ut teneat verum fateri et c. hunc modu procedendi in tali ud sese ofert dicendum. ~

q circa denuntiationem fraternā sit 1° qn fraterne denuntiatus interrogat a prelato mo illi n constet q interrogatur ad hoc q puniatur tenetur verum fateri maxe si adsint testes quibus eius delictum posit comprobari 1° hæc pz ex illo Mat 18 si pecca

veri inter si tuqueus cadit dic Ecttz 1. plato q delinquens te- netur fateri suu crimen plato ut e medicina adhibeatur sequid qui non vult corrigi nec veritatem fateri R. Iuxt smaz D. Th. et coez Thomistarum potest tunc platum procedere delinquente ad puni endum modo adsint testes quibus poit crimen probari et spes emendz et tunc ipse denuntians poterit esse testis ut ait Soto et Navar. lz. lay dicat denuntiante non posse esse testem loquimur in delictis in quibus tm intenditur emmenda delinquentis et si non est spes em mendz sustendum est qz tunc non aquiritur finis qui pretenditur vero quare platus tunc pot procedere ad puniendum reum est qz illius rebellio et incorrigibilitas subiit vicem accusationis ut sup docuit D. Th at tm in dicto casu non debet reus puniri pena de licto debita sed eo pacto ut cogatur sese emmendare .l. ut restitua at quod abstulit .l. ut se se reprimat ne alij noceat ita Nava. sup cap inter verba Soto dicit posse tunc ipsum excomunicari ~

q ex dictis colligimus quid debeat confesarius facere quando homo reus au dit in confesione imprimis debet primu circumspicere an ali quavia posit reus veritatem non fateri .s. l. qz non est infamia de criminis .l. qz non legitime interrogatur et optime tunc poterit reum absolvere et admonere illum ne faciat crimen si vo viderit judicem juridice procedere ita ut reus teneatur respondere tunc debet illum cogere ut veritatem fateatur et si capite sit plec tendus et si noluerit veritatem fateri non debet illum absolvere qz reus sub peccato M. tenetur verum fateri caveat tm confesarius ne aliquo signo directe .l. indirecte rei crimen patefaciat ~

q dub. est an quando reus .l. testis dubitat an judex illum juridice interroget an teneatur verum fateri R. reum in tali casu non teneri Responde de teste vo dicimus quod si judex testem interroget circa vitam aut famam proximi aut rei magni momenti tunc si testis dubitat non tenetur ferre testimoniu donec illi constet judicem legitime procedere qz tunc plus ponderat vita aut fama alterius quam non respondere judici quem dubitat an legi time interroget, si vo agatur de re levi et parvi momenti pre sumendu est judicem juridice procedere et debet testis testificari nisi illi opositum constaret ~

q dubium est quonam modo reus posit evadere non fatendo verum quando judex non procedit juridice ad hoc Rndent dd posse reum primo tacere et nihil rndere .l. appellare .l. simpliciter negare .l. posse respondere verbis amphilogicis et dubiis ita ut judex ali ud a mente ipsius intelligat modo verba utrumqz admitat sen sum ~

q cc testem comuniter inter dd posse rndere senesire (excepto Sepulveda libello de rone reddendi testimoniu cap. 13 qui dt hoc

n esse licitum, oppositum tn est uerum. / Dubium tne
qn reus interrogat si fecerit delictum et testis an uiderit. l.
audierit Soto et Thomistae dnt n licē reo dicē se n fecisse nec
testi se n uidisse aut audisse qz hoc est mendacium qm dicē
n feci ad dicendū tibi n admittit talem sensū .s. ad dicendū
item qz si reo sic liceret rndere n fuisset tantus labor dd in
inquirendo modum quo se reus posset euadē / . ct q̄riam tn̄
smās tenet Adrianus in 4. tract. de confessione q. de sygillo
confessionis idem docet Cay. q. illa .s. at et Maioris in 4o
et Med idem defendit et pbant qm qmdm concedūt oēs
dd posse testem respondere se nihil scire qn iniuste a iu
dice interrogat. g simili mō qn reus interrogat an fecerit
crimen interrogat iniuste quo ius petit ut teneat respō
dere g qn illegitime interrogat an fecerit poterit respō
dere se non fecisse ./. 2o qm si iudex interrogaret reum
hoc mō fecisti hoc delictum eo mō quo ius postulat tūc
posset reus respondē se n fecisse si citra ordinem iuris in
terrogaretur g et si hanc conditionem iudex n appo:
nat poterit reus absolute respondē se n fecisse qz con
dicio illa in iure intelligit et R. g quāt si coior smā sit
coior et admodū pbabilis hec tn posterior pot sustineri
et est pbabilis et pinde R. ad 1. argm. p alia smā dicimus
simili mō ly n feci admitte eundem sensū quemadmi:
tit ly n uidi .l. n audiui qn n legitime interrogat qm
ius eodem mō uult ut interrogetur reus de factis et de alia
scia / . ad 2m R. dd qui excogitarūt illos mōs quibus se
reus posit defendere fate fuisse illos smās qui dnt n li
cere reo dicē n feci et ita quesiere mōs ut illū saluaret.

Art. 3. vtrum liceat Judicium per appellationem declinare.

pro R. D. Ts duabus q. posita distinctione distinctio aut reus post latam se
ntentiam a iudice putat se iustam causam habere aut n sed putat se ius
te fuisse damnatum / . sit 1a g si reus putat se iustam habere cām et
iniuste damnari a iudice poterit ad superiorem iudicem apellare p
bat ex facto pauli qui appellauit a iudicio pconsulis festi et pz
2. q. 6. cap. ois opsus ubi hoc decernit pbat deinde qm qn quis
opprimit smā iniqua nulla iniuria fit iudici si reus appellet qm
nullus tenet iudici inferiori obedire nisi q tenus iudex inferior subdit
superiori et sm regulas illius iudicat sed iste iniuste iudicando n iu
dicat sm regulas sibi a superiore pscriptas g n tenet reus illi tunc
parere ~/ ct 2a g si v reus cognouerit se iuste a iudice damnari n
pot appellare ut habetur. 2. q. 6. cap. oi mō / ct nota solum ad 3m

arg^m in qua docet D. Th. non cadē appellationem in s^ma quam Judex arbiter p̄fert q̄ nos sup̄ docuimus docet q̄ Jure cautum esse ne quis ī p̄ōt appellare q̄z sic numq̄z lites absoluerent ~
q̄ de appellat^e igr̄ in utroq̄z Jure titulis de appellationibus, d̄d̄ sum^s l̄z ṫobo appellatio Silvest. q. 5. et 6. D. Antoni. 3. p. titul. 9. cap. 14 Couarrub. lib. 2. variarum resol. cap. 12. versus finem. / q̄ nota appellare a s^ma Justa ex gn̄re suo ēē. P. M. q̄z irrogat^r grauis injuria Judici e hoc est calumniose se defendē / q̄ dub. tri est an aliq̄n liceat reo Juste damnato appellare. R. e sit ī q̄ si aliquo pacto dubitat^r de Justitia s^mç l̄z reo appellare q̄z tunc inclinandum est in partem rei / ß quid q̄n Juste est damnatus nec est dubium de hoc Soto d̄t in tali casu in nullo euentu p̄ōē appellare q̄z hoc est uelle euadē p̄nam Justam, / q̄ Nihilominus distinct^e op̄us ē, si reus ita uiderit s^maz esse Justam ut nullo m̄o licite p̄ōt a superiori reuocari tunc n̄ licebit ei appellare si t̄n viderit aliqua r̄ōe p̄ōē superiorem Judicem sententiam reuocare q̄z. s. sunt in illo casu variç s^mç d̄d̄ e Judex inferior secutus fuit quamdā e superior p̄ōt alterā sequi tunc p̄ōerit ad superiorem Judicem appellare et si Juste ab inferiori damnatus sit ~

~ Art. 4. Utrum liceat comdemnato ~ a morte se ipsum Defendere. ~

q̄ R̄t D. Th. posito quodam fundamento p̄. 3. q̄. fundam. ē aut reus Juste damnatus est ad mortem aut injuste. / q̄ ī q̄ si reus Juste damnatus est n̄ p̄ōt se defendē p̄bat ex paulo ad Rom 13. qui potestati resistit dei ordinationi resistit e damnationē sibi aquirit / item q̄z q̄n Judex penam aliquam Justam reo imponit agit Justum bellum c̄treum q̄ reus defendendo se gerct bellum injustū / q̄ 2ª q̄ si v̄ reus fuerit injuste damnatus tunc p̄ōerit sese defendē a Judice e a ministris eius p̄bat Ezech. 22, vn̄ sicut p̄ōt quis aduersus latronem. l. tiranū se defendē ita p̄ōerit aduersus Judicem injuste damnantē / q̄. 3ª q̄. si t̄n ex tali defensione graue sequeretur scandalū tunc debuisset damnatus p̄nam sustinere et si injuste damnetur pp̄ bonum cōe ~

q̄ est dub. an damnatis ad mortem liceat e carcere fugē hoc dub. mouet D. Th. hic ad 2^m ēē q̄. q̄. sunt s^mç. 1. est Bartholi leg. se relegati ff de p̄nis, e Abbatis cap. 1. de testibus cogendis e aliorum asserentiū nullo m̄o in tali casu licē damnatis fugē e carcere q̄z ob id solet p̄na imfligi fugientibus q̄ signū est esse illicitū q̄ 2ª s^ma est cōis d̄d̄ Theologorum e utriusq̄z Juris asserentiū hoc esse licitum ita D. Th. hic ad 2^m Cay. hic, Soto, victoria, Cano.

Reo. Artic. 3. & 4.

e Thomist. Couarrub. lib. 1 uariarum resolut. cap. 2. Driedo lib. 1 de libertate christiana pag 266. Maioris in 4. d. 15. q. 22. Simancas lib. Catholic. institut. cap. 26. Nauar in manuali cap cap 17 n. 101. e cap. 25. n. 38. Syluest verb. fuge e Ancharrans, immola in clementina pastoralis de sententia et re iudicata Castro 2. lib. de leg. pœnali cap. 3. ~

¶ 3.a sententia est Hostiensis cap. 1 de constitutionibus ait quod si reus post quam aufugerit potest compensare damnum et soluere pœnam tunc potest fugere secus si non poterit soluere, / ¶ 2.a sententia est probabilior et tenenda et probatur quoniam amor naturalis quo quisque vitam suam conatur tueri concedit ut possit homo sese modo honesto defendere quales est fugiendo / item quoniam reus non tenetur sibi pœnam infligere sed tantum pati ergo nec tenetur facere id ex quo sequatur supplicium .s. manere in carcere sed licebit ei fugere si potest nec refert quod damnum inde sequatur custodi carceris quoniam hoc est accidentarium reus .n. suum ius sequitur ius. ~

¶ Dubium est an potest reus damnari ad carcerem et ad pœnam corporalem simul ita ut imponatur illi lex quod non fugiat a carcere Cay. Couarr. Siluest et alij dicunt quod sic Soto victoria Castro dicunt non posse licite talem legem condi et si conderetur esset iniusta et hæc sententia est conformior naturali inclinationi quam homo habet ad sui conseruationem et ita est verior et tenenda ~ / Dubium tamen est an teneatur reus fugere si opportunitatem fuerit nactus ita ut si non fugiat dicatur sui homicida victoria et Castro tenent pro affirmat ita Victoria in relectione de homicidio ad 7. argumentum et Castro loco cit / contra vero sententia est communior ita Cay. soto. Angelus. Syluest. Couarrub. et alij doctores et hæc est tenenda quoniam iuste damnatus est nec tunc est homicida sui ipsius quia tunc est rationabilis et honesta causa ut mortem reus patiatur, at hic quis dicitur sui ipsius homicida quoniam absque rationabili causa vitam dilapidat ~ / ¶ Sed dub. est an quando quis iniuste est ad mortem damnatus et potest fugere an teneatur habita opportunitate communis sententia Tenet pro affirmat, Soto tamen dicit quod posset quis hoc facere forte ut exemplum patientiæ alijs daret ~ / ¶ Dubium tamen est an potest reus uincula .l. carcerem rrumpere ut fugiat Henricus Ganden quodlibet. 9. a. 25. Couarrub. Syluest et Simancas et alij dicunt nequaquam id licitum esse reo et probant quoniam iure ipso statuta est capitalis pœna effractoribus carceris ergo peccatum M. est illud facere omnis probatur ff de fractoribus carceris lege de his et ff de custodia et exibitione reorum leg. in eos et item quoniam homines effractores carceris inferunt iniuriam et uiolentiam quod nullus vero infert couarrub. quod si aliquis reus carcerem effregerit tenetur dupli ci pœna .s. sua et aliorum qui aufugerunt / ¶ Contrariam sententiam Tenet Cay Sie et Soto et Nauar. Driedo locis cit. .s. licere reo carcerem infringere et ratio illorum est quoniam hæc omnia continentur in fuga vero sicut licet fugere ita

licent media ad fugā & hæc snīa est verior & amplectenda nihilominus tenetur reus compensare damna quæ fecit. s. ruptio muri. l. carceris. l. vinculi & hmōi & ad argū in oppositū R. ad 1m. q conditores illa rum legum forte putasse nullo mō reis licere sic fugē ac proinde illas statuerunt pœnas quæ sm̄ nrām snīam sunt iniustæ / 2o R. q hmōi leges fundant in præsumptione. s. q ḡ rei fugientes violen tiam inferūt custodibus qa ñ licet si tñ hæc violentia ñ interveniat licite poterunt fugē /. q ad 3m R. ñ ibi fieri violentiam qm̄ rebus irronabilibus ñ pprie infertur violentia & ius ita rū pere carcerem & alia hmōi ñ est violentia qñ reo licitum est fu gē. /. q Dubium est an liceat alicui tradē damnatis instru menta quibus possint vincula & carcerem infringē & adiu vare illos ut fugiant / q sit 1a q. Justitiæ ministris & magis tratibus ipsis nequaq licet hmōi instrumenta damnatis da re q hæc est oīuz dcā absq controversia & pz qm̄ isti tenent ex offo reos custodire & eos morti condemnare qñ oportuerit ḡ ñ licet oppositum facē, / imo eti ñ lz. hmōi ministris consulere dā natis ut aufugiant qz agerent ꝯ fidelitatem Justitiæ debitaz cuius ipsi sunt ministri / q. 2a q cæteris ꝯ hoībus lz. consu lere reis ut aufugiant q est oīuz & pz qm̄ ipse reus pōt lici te aufugē ḡ licet mihi hoc idem consulere ~

q Dubium tñ est an liceat hmōi hoībus dare condemnatis instru menta quibus possint vincula & carcerem infringē Soto hic ait nequaq id licere ꝓ esse pctum M. qz tm̄ reis & damnatis cō petit ut possint infringē vincula & carcerem & hoc nullis alijs licet ḡ nec lz alijs dare instrumenta ad id, Cay. tñ hic & Navar. loco. cit & Driedo dnt id esse licitum alijs hoībus & etsi ñ liceat illis simul cum damnatis infringē vincu la & carcerem & rō est qm̄ istrumenta dare est quid remo tum ad fugam nec est illis damnatis cooperari & certe hæc opīo est pia & satis pbabilis lz. opīo Soti sit valde pbabilis

q est dubium an vinctis pp debita pecuniaria liceat carcerē fugē & vincula rrumpē Sylvester & Angelus tenent q negat ꝯ riam snīaz tuetur Navarr. loco cit & hæc snīa verior appa ret mō debita soluant qñ cōmode potuerint. ~

q Dubium aliud est an liceat hijs qui damnati sūt ut vene no pereant an liceat innūq illud sumere Prior snīa ē Cay. Soti Castro Covarrub. Driedo locis cit asserentium nūqz hijs licere venenū sumere qz hoc esset sibi ipsi mortem consciscere q nu llo mō est licitum & pz qm̄ ex ipsa veneni sumptione statim mors nali necessitate seqr, rō egregia psalr snīa hoc est qz nemo pōt beneficio illo privari beneficio (innūq) nali q hō hz p tegendi vitam suam ac pinde ñ pōt active in oppositū agere

bu in passiue hgerò sumit ex ipso Soto lib. 5 de Justitia et Jure q. 6. a. 7 fol. 66. columna. 2. § g contrariam sniam habet Victoria relect. de homicidio et aliqui eius discipuli et pbant qm videmus olim res publicas recte institutas hmoi mortis gnus sanxisse signum g est hoc n esse q ius nat. §. 2º qm licet damnatis ad locum supplicij ascendere scalas ascendendo et collum carnifici pbere g licebit sumere venenu ~

g pro huius dubij resolut. sit 1ª g sma Victorie hz aliquã pbabilitatem ut ex rõibus adductis pz ~ §. 2ª g prior tn sma que coior est est longe pbabilior et amplectenda, pro qua nota ex Couarrub duplices esse actiones que videntur tendere ad hois interitum quedam ad quas pxime mors sequr sine alia actione veluti est hoem se ipsu jugulare suspendere et inter istas actiones computatur sumtio veneni, alie vero sunt que remote ordinant ad mortem hois ut e tendere ad locu supplicij scalas ascendere collum pbere ad hec. n. requirit alia actio ut mors sequat. et hine fit ut actiones prioris gnris nullo mo sint licite alie vero sunt licite et pinde n iuste possut ille hoibus imponi (ita Couarrub. 2 lib. uariarum resol. cap. 2. n. 10. quem diligenter vide pro his oibus questionibus ~

g Dubium est an damnatis liceat ut fame pereant ob oblatis cibis abillis abstinendo an vero teneant comedere itaut si n faciant dicant homicide sui, g Nota imprimis dd in hoc conuenire ut nullus possit hac pena puniri ut n comedat qz hoc est q legem nat pot tn pena institui ut nullus ei pbeat cibum. Soto hic ait licere hmoi damnato abstinere acibis oblatis qm ut uidimus licitum est homini damnato ad mortem manere in carcere et n fugere ita si ocasionem nactus fuerit g et licebit n comedere et pz qz n comedere n est aliquid actiue q uitam agere sz tm priuatiue q h. qn ad id damnatur g contrariam sniam colligunt dd. s. q tenetur ille comedere oblatos cibos itaut si n fecerit pecabit M. hanc sniam Tenet Castro lib. 2. de lege penali cap. 3. fol. 119. facie 1. que est longe pbabilior et rõ est qz abstinere acibis est quedã mo se occidere qm vesci cibis ẽ actio nalr ordinata ad uitã seruandam q n hz actio n fugiendi carcerem n. n. hmoi actio est ita suapte nã ordinata ad uitam tuendã ~

g Dubium tn est an damnatus ad Triremes possit fugere cum possit rõ dubij ẽ qm ut aiunt dd qui damnat ad Exiliu l. ut maneat in carcere tenetur ipse penam sumere et exequi g pari rõe ad id tenetur damnatus ad Triremes qz hic n damnat ad aliquã membri mutilationem §. pro alia pº est dubiu qz damnatio ad triremes equiparatur morti sz damnatus ad mor

um pot fugi q. R. q hanc sntaz esse satis pbabilem qm remigeris infligi ginus qdam suplicij .s. verbera. et oposita et sntã est satis pbabilis ~

¶ Dubium est an iuste damnatis ad mortem liceat sese defendere a magistratibus et armis et ui. R. et sit i° q° si inocentia rei constet et iniustitia iudicis tunc licebit ei et armis a iudicibus defendi. et illos occidendo nisi forte maximum sequeretur scandalum et pz qm iudex tunc est tyranus. sz quid qr iste pbatur nocens lz reuera sit inocens R. q si sustineamus opinionem Adriani .s. n posse iudicem damnare reum sm aligata et pbata quem ipse nouit inocentem tunc poterit reus se defendere a iudice et armis /. si v° oppositã sntaz. sequamur .s. q iudex nescit inocentiam rei et pbatur reus, dicimus posse reum oi mo se defendi absq uulneribus aliorum q si istimodi n suficiat tunc aliqui dd iuris gsorci dnt licet huic reo se armis defendi qz reus habet cãm iustam belli simpliciter iudex et hz cãm iustam belli ex falsa psumtione at v° coiter dd. dnt in tali casu n licere reo se armis et ui defendere qz maximũ inde sequeretr scandalum et iterum qm tunc iudex et licite damnat reum et hoc tamq tutius e tenendũ lz oppositum sit pbabile ~

~ Q. 70. DE TESTIB ~

~ Art. 1. um hõ teneatur ad Testimonium ferendum. ~

¶ De hac mã dd utriusq iuris sup titulis de testibus Soto de tegendo Secreto membro 2. q. 1. et 5. lib de iustitia et iure. q. 1. Cay. hic Nau. sup cap inter uerba. 11. q. 3. corol. 63 Antonius Gomes. tom 3. de delictis cap 12 dd summistae testis Nauar. in manuali 35. n 38 et infra Couarrub lib. 2. uariarum resol. cap. 13. ~

¶ D. Ts. posita distinct° ponit 4ª q° distinctio est aut testimonium exigr ab aliquo aut n /. ¶ i° q° si aliquis a iudice iuridice interrogetur tenetur testimonium ferre alioquim peccabit M. pbat ex d Aug. et pz qm tenetur subditus suo superiori et rebus honestis iureq nãq et diuino obedire sz in dicto casu iudex est superior et iuste interrogat ° tenetr subditus parere ueritatem dicendo et testimonium ferendo alias n poterint lites absolui duo tn requiruntr ut quis teneatr testimonium ferre. i. m ut testimonium ab illo exigatr 2° mo iure interrogetur .s. q sit meus iudex qui me interrogat et cum conditionibus sup positis /. ¶ 2ª q si v° iudex interroget testem n iuridice n tenetur testimoniũ ferre pz qz subditus tenetur parere superiori qm pceptũ

Q. 70. De testibus Artic. 1.

Justum est quod quando judex non interrogat juridice est praeceptum injustum quod non tenetur parere. Circa 3am quaestionem quando indiget meo testimonio aliquis ut liberetur a maximo aliquo damno teneor et jure quisitus testimonium ferre charitatis lege probatur ex illo psalmo eripite pauperem et egenum de manu peccatoris liberate et proverb. 28 erue eos qui ducuntur ad mortem et Rom. 1 digni sunt morte non solum qui talia agunt sed et qui consentiunt facientibus sed iste qui suo testimonio potest innocentem liberare non facit quod peccat et item quia si tenetur non solum verbo et lingua sed opere et veritate proximum diligere sed in hoc casu hoc maxime exigitur quod circa 4am quaestionem si vero testimonium meum non sit necessarium ad liberandum innocentem nec a me exigatur tunc non teneor sponte me offerre ad testificandum et si videam accusatorem deficere in probatione et si ob id ipse puniendus sit poena talionis nam tunc sibi imputet ~

Circa primam quaestionem est dificultas an teneatur subditus testimonium ferre cum periculo maximo quando legitime interrogatur R. quod etsi teneatur frequenter testis testimonium ferre nihilominus non tenetur cum maximo detrimento. vitae. l. infamiae. l. rei familiaris non tamen potest mendacium proferre ita communiter omnes doctores quia non praeceptum hoc obligat nos cum tanto discrimine ita Soto de tegend. secret. Membro. 2. q. 7. fol. 66.

Notandum quod si testis quando legitime interrogatur nec est periculum illi sive veritatem non dicat nec sise abscondat non solum peccat M. sed et tenetur restitutione damnorum inde sequutorum ita Sylvester verbo testis q. 8. Navarra. Soto locis cit. et ratio est quoniam iste peccavit contra justitiam illam violando loquimur quando suus testimonium erat necessarium et ex defectu illius sequutum est damnum ~

Circa 3am quaestionem quaeritur an si quis maligne sese subtrahat a testimonio et ob id proximus patitur damnum maximum corporale. l. pecuniarium an teneatur restituere R. quod non licet gravius peccaverit probatur quia iste tamen tenebatur in tali casu lege charitatis et non justitiae testimonium ferre ~

Circa 4am quaestionem est dubium quoniam saepe contingit ut aliquis teneatur lege charitatis peccata et oculta revelare quae sunt in detrimentum reipublicae. l. tertiae personae quod in tali casu teneatur alius testimonium ferre adhoc R. Immo l. ut refert Sylvester verbo testis. q. 8. Soto Navarra. Cay. sic et communiter doctores in tali casu istum teneri testimonium ferre nec D. Ths. hoc negat quoniam iste casus includitur in 3a quaestione D. Ths quod n. 4. D. Ths. tamen intelligitur quando aliquis sua sponte accusavit ad punienda peccata praeterita quae non tendunt in futurum ~

Dubium est an liceat testi pretium accipere pro testimonio ferendo R. sunt omnes doctores non licere quod habetur 14. q. 5. cap. non sane ex D. Aug. et probatur quoniam res non est venalis et item quia daretur maxima ocasio corruptioni testium ut falso testificarent potest tamen testis

pretium accipere ratione expensarum et lucri cessantis v.g. qui testis ex una in aliam proficiscitur urbem ad testificandum.

Ad 2m. Ad solutionem ad 2m ubi dicit D. Th. testem non teneri testificari imo teneri non testificari de delicto quod in confessione novit. 2o nota ut notant doctores solere falli plebeos putantes se committere sacerdoti aliqua crimina per confessionem promissa in generali confessione quod quidem est falsum tunc enim illa tamen manent secreto naturali commissa quae si vergant in detrimentum reipublicae vel 3ae personae tenetur sacerdos illa pandere et si juraverit se non dicturum quia tunc juramentum non obligat si vero talia secreta commissa alicui non vergant in detrimentum reipublicae vel 3ae personae tunc tenetur ille illa celare et si a superiori exigatur quod verum sit quando judex non juridice interrogat si non juridice interroget quia vel est infamia delicti tunc tenetur verum fateri ita Soto de tegend. secreto membro 2 q. 7.

Art. 2 utrum sufficiat duorum vel trium testimonium.

Resp. D. Th. posito fundamento antea quod fundamentum est ex Arist. 1 Ethic. dicente certitudinem non esse eamdem in quacumque sua exigendam sed pro qualitate uniuscuiusque sit quod testimonium duorum vel trium sufficiens est et legitimum ad quaemque negotium definiendum et docet in plurimum probat et jure divino deut. 17. in ore duorum vel trium peribit quicumque interficietur et 19. in ore duorum vel trium stabit omne verbum quae testimonia 2x adducit Joan. 8. probat et Eccles. 4 funiculus triplex difficile rumpitur i. trium hominum difficile infirmatur testimonium probat et ex jure naturali quoniam in rebus humanis naturaliter reputatur sufficiens attestatio quando duo vel 3 eamdem reatestant probat et quod ff. de testibus leg. ubi numerus et codice de testibus mul tis legibus idem habet 2. q. 4. cap. placuit et 2. q. 5. cap. quero et per totam quod et titulo de testibus cap. in omni negotio et multis aliis locis.

Nota quod quando dicimus sufficere duos vel tres testes id est intelligendum quando testes sunt oculares et fide digni de qua re vide silvestrum v. testis q. 3. 4a et 5a Antoni Gomez loco cit. et Covarr. testes oculares dicuntur illi qui testificantur de facto quod sensu quo percipi potest perceperunt quod requiritur ut certo et firmiter testificantur et non secundum opinionem aut dubietatem quod requiritur ut illorum duorum testium testimonium sit circa eamdem rem ita ut dicant contestes si non non testificant de eodem facto dicuntur testes singulares excipiuntur tamen 8. quae casus in quibus sufficiet unius hominis testimonium. 1. casus est quando testificatur summus pontifex propter tanti viri dignitatem et dictum cardinalis maxime in aliquibus causis civilibus sufficiet et dictum solius imperatoris ut ait antonius Gomez 2 casus quando in negotiis non agitur de poena aut detrimento 3e personae ut

in negociis spualibus v.g. si sit dub. an petrus sit baptizatus nec ne et unus asserit esse baptizatum sufficet /. q. 3 casus est ad ptium impediendum ut si duo vellint illicite qhere matrimonium sufficiat unus qui asserat esse illicitu /q 4 casus est inforo conciencie ut si aliquis fateat se esse fassu sufficiet eius dictum q. 5. casus ex co sensu partium eligentium unu qui litem dirimat /q. 6 casus ex volunte testatoris qui tm vult standu fore unius volicioni /q 7 casus est qn testimonium exigr de emmendatione alicuius sufficiet sacerdotis testimonium dicentis ee correctu, /q 8. casus e in correctione fraterna /. q 9 e in causis civilibus ubi agr de re familiari si ad sit unus testis et juramentu sufficiet ~

qtiē illud q diximus .s. n sufficē testimonium testium singulari um excipiunt aliqui casus .1. est in crimine usure / 2 in crimine tabellionis qui plus justo accepit pro negociis faciendis /. 3 in crimine heresis / 4. e in prescriptione qn aliquis plures acceptat tes sufficiens ad prescribendu l3 n oēs attestentur eade parte tpis /. 5. qn actio continuat p aliqd tpis spaciu et plures testificant de tpe qinatione illa continua est l3 n oēs de eadem tpis parte testificat q nota sotoem ad 2m argm vide litram et alia argā. est dub quare cum lege nali et divina sanxitu fuit duos sufficere testes ad litem dirimendā quare imq leges civiles et canonices determinat plures requiri in aliquibus casibus. Rr in legem nalem et divinam n ita rem duobus .l. tribus testibus coartari quin poit respublica qua plures testes exigē in aliquibus negociis pp maius bonū et rei securitatem ~

Art. 3. vm Alicuius Testimonium sit absq eius culpa repelēdū ~

3 q Rr. D. Ts unica bimembri q merito aliqn alicuius testimoniu absq eius culpa .l. cum eius culpa refellit pbat arg ß. ij. 2. q. 1. pbat deinde suposito quauis testimonium n tm falibilem continere veritatem vn fit ut quoties cumq eas aparuerint que alicuius testimonium invalidu et suspectu faciant merito repellat de qua re vide 4. q. 7. cap testis. Sylvest. testibus q 1. Anton. Gomez loco cit Covarr. q. pract. quaestionu romanar loco cit refellunt igr a testimonio ferendo infideles, infames .l. qui aliquo crimine damnati sut in causis civilibus resicut sōa te 24. anu in criminalibus ante 25 resiciut mulieres in causis canonicis n aut in civilibus resiciunt et inimici et alij ~

q est dub. an liceat occultum crimē detegē testis ad repellendum eius testimonium Nota imprimis adē damnari abusos apud causidicos in causis forensibus in quibus solent multa imponi crimina testibus ad eorum testimoniu repellendu et multis mēdaciis

vide pro hoc dub. Soto lib. 4. de Just. et Jur. q. 6. a. 3. in solutione ad 5. in fine et ad 4um in fine. Sit primus dicimus nequaquam reo licere imponere testi falsum testimonium ad illius repellendum testimonium licet tamen reo et causidicis uti aliqua fraude aut tebna ad decipiendum adversarium sicut diximus in bello id licere. Item dicimus licere reo detegere occultum crimen testis ad ipsius testimonium infirmandum modo aliquibus fiat circumstantiis et quod liceat patet quia leges hoc concedunt. 1a circumstantia est modo revelatio talis criminis faciat et conducat ad rem alias esset potius talis criminis revelatio. 2a circumstantia est ut pensetur gravitas infamiae quarum perficitur proximus ex revelatione criminis et gravitas negocii si enim negocium sit leve nullius momenti erit peccatum tale crimen detegere si tamen sit maius negocium vel equale ipsi infamiae licebit detegere. Item considerandum est an testis voluntarie se ingesserit ad testificandum vel coactus id fecerit. Item videndum est an sincere et candide testis testimonium tullit hoc tamen non multum facit ad rem. Dubium est autem postquam testi aliquod crimen impositum est liceat judici de illo inquirere et possit illud punire quidam Doctor Salmanticensis arbitratus fuit id judici licere. Sed nihilominus dicimus neque quod id licere judici imo non potest judex testem de crimine interrogare et si interroget non tenetur testis respondere et ita habet usus vide Covarrub. q. illa 18. practic. quest.

Art. 4. utrum falsum testimonium sit se per peccatum M.

q. Ut D. Th. unica concl. falsum testimonium ex genere suo est peccatum M. ex duplici capite probat argumentum sed non pluribus verbis probat deinde ~~quia testis dicit quod testimonium~~ fecit cum prevo juramento quod si falsum sit testimonium ex hac via est peccatum M., 2o quia falsum testimonium fere semper cedit in detrimentum ejus contra quem fertur ergo ex genere suo est peccatum M. si vero falsum testimonium tantum consideretur ex parte mendacii non semper est peccatum M. quia potest aliquando esse mendatium officiosum quod non est peccatum M. vide Cay. et Soto

Q. 71. DE ADVOCATIS.

71 q. De hac materia agit jure caesareo ff de postulatione cod de advocatis jure canonico 3. q. 7. cap infames et in decreto titul. de postulatione Summistae verbo advocatus Navarrus in manuali cap 25. Alvarus pelagius lib. de planctu Ecclesiae ar. 25 Alex Alens 3. p. q. 44. Nota D. Th. nomine advocati intelligit et advocatum et procuratorem qui cum coram judice agit.

Art. 1. utrum Advocatus teneatur prestare patrocinium causae pauperis.

2. 2. 71. De advocatis. Art. 1 & 2.

Rt D. Ts. duabus conclusionibus 1ª conclusio non tenetur advocatus praestare patrocinium causis pauperum nisi essent pauperes in necessitate constituti et non esset in promptu alius qui posset eis succurrere, D. Ts ut plurimum supponit hoc quod est patrocinari causis pauperum esse quandam elemosinam gratis ac proinde de hoc ita loquendum est ac de aliis elemosinis ut diximus supra q. 32 requiruntur quaedam aliquae conditiones ad hanc elemosinam praestandam 1 est tempus ut s. subveniatur necessitati presenti et aliae quas hic adducit D. Ts ex D. Aug. lib. 1 de doctrina christiana / itaque tunc advocatus tenetur patrocinari causis pauperum quando pauper in necessitate constitutus est et quando non est alius qui ei possit patrocinari / 2ª conclusio idem dicendum est de medicis respectu infirmorum pauperum.

Nunc videndum est quid nam sit advocare est quod in iudicio coram eo qui iurisdictioni praeest desiderium suum vel amici exponere vel desiderio alterius contradicere ita habetur 3. q. 7 cap. infames.

Est dubium quo pacto intelligatur conclusio D. Ts et dubium est an si adsint plures alii qui possunt multo melius patrocinari causis pauperis non tamen volunt an ego excuser. Rn D. Ts non loqui de potentia physica aut Methaphysica sed de morali s. quando ego probabiliter quod alii patrocinabuntur causis pauperis et tunc non tenebor ego alias tenebor.

Dubium est de qua necessitate loquatur D. Ts quando dixit advocatum teneri pauperi patrocinari quando est in necessitate causa. Hic et Navarrus loco citato dicit D. Ts tamen loqui de necessitate extrema ita ut sub peccato M. teneatur advocatus illi patrocinari et si sit in gravi necessitate tenebitur sub peccato V. / contrariam sententiam tenet Sylvester verbo advocatus q. 1. Soto et Hostiensis. s. D. Ts et loqui de paupere existenti et in gravi necessitate et haec sententia est tenenda quod supra vidimus in materia de elemosina a. s. hoc tamen intelligendum est modo advocatus habeat superfluum patrocinium. i. superfluum tempus quo commode possit pauperum causis patrocinari.

Art. 2. utrum convenienter aliqui secundum iura arceantur ab officio advocandi

Rt D. Ts. posita distinctione per 2am conclusionem distinctio quidam arcentur ab officio patrocinandi propter impotentiam quidam vero propter indecentiam 1ª conclusio merito arcentur quidam graviter personae a patrocinandi officio vel propter impotentiam vel ob indecentiam probat 3. q. 7. cap. infames et ita ob impotentiam prohibentur surdi muti furiosi caeci et minores 17 annis ob indecentiam vero prohibentur religiosi monachi ita habetur 16. q. 1. cap monachi et de postulatione cap ex parte et clerici ut habetur cap. clerici et cap. cum sacerdotis de postulatione et femina et secundum arcentur infames haeretici excomunicati pagani

et qui comisit crimen nefandum / 2o patet personae quae arcentur ab hoc officio propter indecenciam possunt in aliquo eventu et casu patrocinari religiosis comeditur hoc in causis monasterii et habita facultate a prelato vide Silvestrum verbo advocatus q. 2. Clerici habentes beneficium in minoribus ordinibus constituti possunt coram iudice eclesiastico patrocinari non autem coram iudice seculari nisi in causis Eclesiae propriis aut in causis propriis aut suorum consanguineorum in 4o gradu aut in causis miserabilium personarum, Clerici et sacerdotes possunt in predictis 4or causis apud iudicem Eclesiasticum patrocinari minime autem apud secularem iudicem idem dicimus de Episcopo ut ait Abbas et summa Pisana et Silvest. et summa angeli. reluctentur caeterae personae prout ago in causis propriis.

Dubium est quale peccatum erit uti hoc oficio contra legum statuta / Sit 1o si personae prohibitae fuerint monachi aut clerici aut religiosi erit peccatum M. uti hoc officio quia hoc eis prohibetur ... d. cap. consequens est et cap. Episcopus et aliis cap. et cap. Episcopus titulo ne clerici vel monachi hoc eis sub anathemate prohibetur et item quia huiusmodi officium non potest a predictis personis exerceri absque maximo scandalo et detrimento dignitatis Eclesiasticae / 2o si personae sint prohibitae ob impotentiam ab officio exequendo peccatum esset M. velle illud praestare quia fieret notabile detrimentum partibus / 3o si personae sint prohibitae tantum quia infames vel alia huiusmodi causa non esset peccatum M. velle praestare hoc officium modo caetera omnia requisita habeant scilicet scientiam etc.

Art. 3. Utrum advocatus peccet si iniustam causam defendat

Rt. D. Th. posita distinctione pro duas q. dist. advocatus scienter defenditur iniustam causam aut ignoranter / Sit 1o si scienter id faciat peccat M. et tenetur damna quae inde provenerint reparare probat 2. lib. Pal. cap. 19 ubi reprehendit Josaphat quia auxilium praeberet impio ac al. sed advocatus defendens iniustam causam praebet auxilium impio ergo patet. Rom. 1. digni sunt morte etc. 2o si vero ignoranter iniustam tueatur causam tunc sive vero ignorantia excusatur vel damnatur nam si sit invincibilis excusatur a peccato et a restitutione si vero sit crassa aut affectata tunc et peccat et tenetur restituere / Nota circa 1o teneri advocatum ad duplicem restitutionem scilicet et parti oppositae et clientulo cuius partem egerit si illum non admoneat de iniustitia suae causae quia tenetur ad id / est dub. an possit advocatus defendere clientum quando causa eius est dubia ob varias doctorum summas aut ob varias legis interpretationes aut ob alias causas. Sit regula generalis pro hac re quotiescumque cliens iuste petit in aliqua causa suum ius, poterit et advocatus iuste illum adiuvare; item quando causa est dubia potest illi patrocinari donec veritas eluceat et a iudice determi

netur. q dubium maius est qn non est aequalis dubitatio contra quam parte q pars aduersarii est probabilior /. Sit 1a quod in negociis ciuilibus ubi agitur de re familiari modo haec pars aliquam habeat probabilitatem poterit illam aduocatus defendere /. 2a quod si vero exigua uigeat probabilitate pars clienti mei non potero illam tueri qn oposita pars videtur quasi iustitiam prae se ferre et ita intelligendus est Nauar. loco cit /3a quod at vero in causis criminalibus ubi agitur de uita aut corporali supplicio aut notabili infamia rei non licet minus probabilem causam defendere, quia tunc patronus exponit se periculo defendendi causam iniustam in re ita graui ita Soto hic /. q Nota argumentum D. Th. max. illa quae docet in solutione ad 2m et est dubium circa id quod ibi ait .s. nequaquam licere aduocato detegere aduersario iustitiam suae causae quam in processu litis reperit et quod teneat quia qua D. Th. supra dixit teneri nos testificari ad eripiendum innocentem quod in illo casu in quo agitur de sola re familiari .l. uita aduersarii tenetur aduocatus ueritatem detegere illi quia ad hoc tenetur iure diuino et naturali /. Respondetur quod in tali casu si contigerit, teneri aduocatum non tamen regulariter ad id tenetur et hoc modo locutus fuit D. Th. /. est aliud dubium an qn aduocatus scit iustitiam stare pro parte aduersarii an possit causam prolongare et facere ut cliens suus communicat cum aduersario Respondetur nequaquam id licere quia hoc esset in detrimentum ipsius aduersarii loquimur qn illi constaret de iustitia partis aduersarii secus qn aliquale esset dubium de iustitia alterius partis —

q Dubium est an qn aliquis debitum soluit creditori amisit tamen chyrographum solutionis et creditor petit iterum ab eo debitum an liceat ei facere alium chyrographum et dicere illum esse quem ab eo accepit Respondetur nequaquam id licere quia ibi comittitur mendacium quod ob nullam causam licet at vero si quis id fecerit et absque iuramento id affirmauerit non erit peccatum M. tamen est si cum iuramento id asserat nullo tamen modo licebit illi iurare se nihil a creditore accepisse licet oppositum asserat Couarr. lib. variarum resolutionum falsus est tamen in hoc. — . . . —

Art. 4. vtrum aduocato liceat pro suo patrocinio pecuniam accipere. —

q Sit D. Th. tribus conclusionibus 1a quod licet aduocatis accipere moderatum stipendium pro patrocinio probat D. Th. ex D. Aug. epistola ad macedonium et habetur 14. q. 1. cap. non sane probat deinde qn unusquisque potest aliquid accipere pro eo opere quod non tenetur praestare sed non semper aduocatus tenetur praestare patrocinium gratis quod tunc poterit aliquid accipere maior est intelligenda in rebus uendibilibus qualis res est patrocinium /. q 2a quod si tamen aduocatus aliquid per improbitatem extorserit nequaquam licet nec potest retinere probat ex D. Aug. loco cit accipere .n. per improbitatem est per iniustitiam extorquere. q. 3a quod moderatum stipendium considerandum

dum est habita ratione personarum advocati s. et litigantis negotii industriae et consuetudinis ut patet in similibus negociis. Sec. D. Thomas. ~
q. an liceat advocatis recipere magnum pretium et quantum potuerint pz qz licitum est pro margarita maximum pretium accipere ergo similiter advocatus id poterit pro consilio praebendo. / pro resolutione huius dubii sit 1a q. si a Republica fuerit pretium constitutum advocato neque licebit ei minimum quadrantem ultra accipere quo lex non sit abrogata q. e notissima et ita in regno hispaniarum statuta sunt stipendia pro aliquibus patrocinijs non in omnibus / 2a q. et si ab aliqua lege non esset pretium statutum advocatis nihilominus non liceret eis quantum cum pretium accipere sed congruum et moderatum ut docent D. Th. quod pz in alijs rebus quae venduntur necessariae ad vitae conservationem in alijs vero rebus quae non sunt necessariae ad vitam conservandam poterit quis quantum potuerit accipere cessante fraude et dolo de qua reuidebimus infra. ~ / q. est dub. an liceat advocato pactum inire pro quota parte litis cum parte litigante aut pacisci pro aliqua parte si evaserit victor v.g. pro decima aut vigesima aut quinta aut alia determinata R. id non licere et est hoc iure prohibitum ita habetur lege si quis advocatorum cod. de postu. et leg in lite cod de procuratoribus et Navar. dr hoc esse peccatum M. ex se qz daret occasio advocatis multas iniusticias comitendi si tamen esset aliquis advocatus timoratus in quo non esset periculum iniustitiae tunc non esset pactum M. pactum hunc constituere quo pars sit rationabilis / q. dubium est an liceat promittere advocatis aliquid ultra pretium suum et an ipsi possint accipere Nava. Sylvest et alii dnt id licere quo illud quod ultra promittitur sit parum qz tunc non est periculum iniustitiae

Q. 72a. DE CONTUMELIa.

Art. 1. vtrum contumelia consistat in verbis

1a q. D. Th. positis aliquibus fundamentis ponit duas qs 1m fundam. est contumelia consistit in dehonoratione alicuius et ita opponitur honori / 2m fundamentum est aliquem inhonorare stat 2r. l. remote ut si quis ab aliquo auferat causam ex qua illi resultabat honor. l. proxime et directe dicendo aliquid coram alijs quod cedit in detrimentum illius. l. et si non coram alijs id dicat / q. 1a q. contumelia consistit proprie in verbis pz ex hieremiae 20 audivi contumelias multas in circuitu pz ratione quam contumelia ut diximus consistit in manifestatione alicuius rei quae cedit in detrimentum alterius sed causa manifestatio consistit in signis quae signa potissimum sunt verba ut ait D Aug. 2. lib. de doctrina christiana / 2a q. et rebus consistit con:

tumelia q n ita ppris / ꝗ De Contumelia agit Alex 2. p. q. 145. Sum. dd verbo contumelia Naua. in manual. cap 23 Cay hic e in sũma Soto lib. 5. de justitia e jure q. 8. in jure agitur titulo de injurijs e damno dato /. Contumelia sm Isidorum. dr a verbo tumeo .i. contumeo q2 ille qui alterum contumelia aficit tumet odio circa illum / Vlpianq di contumeliam dici a contumno quia qui alium contumelia aficit illũ contemnit / Nota 2o contumeliam opponi honori est aũt cõtumelia denigratio honoris alicuiq in psentia facta siue verbis siue factis / ꝗ est tn dub an sit neccm sit ut contumelia dicatur in psentia illiq cui irrogat e quidem D. Th hic vr insinuare q sic e pz. et qm hoc est discrimen inter contumeliam e detractionem q detractio fit et in absentia contumelia aũt n nisi in psentia R. contumelia solu fieri in psentia qsi aliqn in absentia fiat hoc est in quantũ ordinat ad psentiam e ad notitiam illiq cui contumelia irrogat qn requirit ad detractionem .. / ꝗ Nota solutionem ad 3m ubi D. Th ponit discrimen inter conuitium contumeliam e impperiũ conuitium n. est qn aliquis dicegit aliquem defectum alicuiq ex quo illi detrimentũ sequatur siue defectus sit corporalis siue sit culpa / contumelia est qn alicuiq pctum e culpam dicegimq impperium est qn beneficia in aliquem a nobis collata exprobamq / est tn dubium an hęc tria uitia diferant spẽ Re Cay n diferre spẽ sed sorã intra unã e eandẽ spẽm cõtineri diferre tn sm magis e minus qn tn fuerit magnus excessus uniq ab altero oporteret in confessionem conditionem illam explicare ~

~ Art. 2. Vm. contumelia seu conuitium sit peccatum. M. ~

ꝗ D. Th. supposito fundamento ponit 3. 9es fundam. est contumelia ut diximq consistit in uerbis quę uerba ut sonus quidam sunt nulli nocent sed quatenq significant e p inde oportet cõsiderare animũ illiq qui uerba pfert. / ꝗ 1a 9 siquis uerbum cõtumeliosum in alium pferat aio inhonorandi illum est pctũ M. ex gnre suo pbat Mat. 5. siquis dixerit fatue reus erit gehenę ignis / item qn ille qui furat bona tpalia peccat M. g a fortiori qui p contumeliam ab aliquo aufert honorem ꝗ 2a 9 siquis dicat alicui uerbum contumeliosũ n aio inhonorandi illum n est pctum M. sed aliqn erit V. aliqn v nullum erit pctum / ꝗ 3a 9 fieri tn pot ut aliqn tale uerbum cõtumeliosum et pter animũ de honorandi alium sit pctum M. s. qn tale uerbum grauiter lędit famę alteriq q2 hoc tene-

bat ille aduertere. Hec D. Th. ¶ Nota aliqn verbum contumeliosum et planum aio nocendi alteri esse tm pctum V. s. qn paru honoris ptale verbum abeo aufertur & pferens tm intendebat paru honoris abeo auferre nansi auz haberet plurimu nocendi esset pctum M. itum siquis pferat oue comicium in aliquem ex in pfecta meritis deliberaç erit pctum V. q uerum est inoi pcto
¶ Nota argu D. Th. & in 2o argu explicat quo pacto poit aliquis in aliquem vrba contumeliosa materialr pferre et cum merito. s. superior ad subditu dns ad seruu q pz ex illo Pauli oinsensati Galate et & ait o stulti & tardi corde ad credendu et dicat tri D. Th. hmoi verba raro esse pferenda qn subditi aliqn ex passione n aduertunt auz quo superior uerba illa pferat q2 putant ex odio aut uindicta illa pferre & ita potis nocent q pount q maxime aduertendu est & cauendum

Art. 3. vm aliquis debeat contumelias sibi illatas sustinere

¶ D. Th. Rt aliquibus q i q quantu ad animi pparationem tn quicumq hmoi contumelias patienter ferre q pbat q2 tene t ho quantu ad ai pparationem alias cala mitates corporalis ferre sm illud dni siquis pcusserit te et q et contumelias debet ferre. ¶ 2o q aliqn expedit & licet re uera contumeli amferre aliqn & expedit illam expellere ut pz ex illo sapientis. stulto responde ne ibi videat sapiens & alibi ne respondeas stulto ne tu similis illi efficiaris q uerum est pro loco & psona & alijs circumstantijs qn n alicuius honor est multis necessarius debet responde secus qn illius honor n est alijs necessarius
¶ Dubium est an teneat ho elicere actum uolitionis in animi pparat ad ferendam contumeliam Rt negq ad id teneri s satis est pse habeat negatiue / ex quo colliges eos esse in statu damnationis qui hoc hnt pcomceptu. s. uindicare se in similibus contumelijs si sibi inferant. ¶ est aliud Dub. an liceat expellere verbum contumeliosu inferendo aliud verbum contumeliosum n uia vindicte s ad repellendu Rt met haphysicis quidem loquendo & inse hoc esse licitu mo absq animo uindicte id fiat & mo tale verbum regestu conducat ad repellendum illatum verbum contumeliosum & qm hoc raro contingit melius est tacere. nec aliud regerere.

Art. 4. vm cotumelia oriat ex ira

¶ Rt D. Th. unica q cotumelia orit tamq ex matre ex rixa & ira pz ex D. Greg. 31. moral & pb. qm contumelia frequent ordinat ad ira & rixa id. n. q pro sese ofert hoi irato & rixati e contumeliosum vrbu q aliu ryr pergit poi et ab alijs uitijs oriri. s. a supbia aut odio hoc hi remote. pricipaliter tamq ex ppria ca orit ab ira.

Q. 73. DE TRACTIONE.

Art. 1. Utrum deff° detractionis sit conveniens.

Respondet D. Th. unica q° afirmat probat Eccles. 10 si serpens mordeat in silentio nihil eo minus habet qui occulte detrahit probat deinde quoniam quaedam impletis quibus nocumentum alicui infertur opere et re, hoc contigit 2r. s. l. palam. i. per rapinam aut violentiam l. occulte. s. per furtum ita in pletis quibus verbis alicui nocumentum infertur contigit 2r. l. palam. l. coram ipso l. coram aliis et hoc est contumelia. l. occulte et hoc est detractio unde colligitur discrimen 2x inter contumeliam et detractionem. s. quod contumelia sit palam detractio vero occulte, et 2° quoniam per contumeliam infertur detrimentum honori illius cui contumelia infertur detractio vero nocet famae.

Vide hac materia Allexan 2. p. q. 146 Aluarus Pelagius lib. 2. de planctu Ecclesiae ar. 80. Adria qq. 11. Nauar. in manual. cap. 18. et sup. cap. inter verba Abulens. sup. Math. cap. 18 q. 99 Gerson. 2. p. Alphabet 34. Summistae V. detractio Soto libro. 5. de justitia et jure q. 10. Et nota sotem ad 3m ubi D. Th. varios detrahendi modos ponit sed prius est dubium quod monet Naua. circa discrimen hoc inter contumeliam et detractionem quia fieri potest ut quis in praesentia proferat verbum detractorium de aliquo q. l. Respondet quod tale verbum si proferatur habet duplicem maliciam. s. maliciam contumeliae et ad hoc requiritur quod fiat in praesentia et maliciam detractionis ad quod accidentarium est quod fiat in praesentia. Et nunc D. Th. ponit varios detrahendi modos. s. directe l. indirecte, rursus directe l. imponendo ei falsum testimonium. l. augendo crimen alicuius. l. quando quis occultum alicuius crimen pandit et manifestat. l. malitiose bonum alicuius opus interpretando et in hoc modo est et judicium temerarium. indirecte autem. l. reticendo bonum alicuius ex quo laeditur fama illius. l. negando bonum quod de illo dicitur. l. minuendo illud et alios modos ponunt dd. s. laudando aliquem frigide et non pro dignitate illius item si quis laudet aliquem in re minima et taceat in re maiori in qua et juste poterat idem laudari.

Art. 2. Utrum detractio sit peccatum mortale.

Respondet D. Th. 4a q. 16 posito fundamento. s. quod cum detractio potissimum fiat verbis oportet animum detrahentis considerare. Et 1° q. si:

quis detrahat de aliquo aio denigrandi famã illius est pctus M. ex se pro ad bona dilect. deinde qr fama est int bona exter na maximũ si p detractionem quis aufert illam ab alio pecat M. ¶ 2° si siquis pferat verba detractoria n tn aio infamãdi alterum n peccat M. ex gnre suo si aliqn nullum erit pctum imo pot esse cum merito ut qn quis pctum alterius detegit superiori ut corrigatur. l. erit pctum. V. ut si quis im prudenter verba detractoria pferat / ¶ 3° sieri pot aliqn ut quis peccet M. pferendo verba infamatoria nã lr e aiani mo infamandi qr sequitur fuit maximũ detrimentũ famę illius de quo verba dnr idem docet Cay hic e Sylvest verbo detractio q. 1. soto lib. 5. de Justitia et Jure q. 10. ar. 2. q. 3 Navarr in manual cap 18 n 21. ad finem e cap int verba. 11. q. 3 n 432 verba aut: i esto q ay murmuratiom sin dañar niqueres dañar q es peca do M. / ¶ 4° q qui detrahit de aliquo tenet restitueř ~

¶ Nota documentũ qd ponit Abul. e Gerson locis cit ad ignoscendum qn quis peccet referendo defectum alicuius si n. pferat aio detrahendi est pctum M. ex se. / 1° mo contigit referre pctum alterius pp bonum illorum quibus refertur e n ut detrahatur de illo e tunc n est pctum Maxime qn fit hoc ad instructionem illorum quibus refertur qd intellige mo n immineat periculum infamię illi de quo tale pctum refertur Contigit et hoc aliqn ex lapsu linguę e hoc ex se est pctum. V. / 4° mo id contigit ex cupiditate quadam e libidine loquendi e siquis hoc mo verbum infamatorium graue pferat pecat M. / ¶ est dub. an referre pctum alicuius graue n aio detrahendi e psonę graui et cordatę quę nulli alio id dicet ã sit pctum M. e quidem Cay hic absolute dr id n esse pctum M. v.g. qn pœnitens in confessr detegit sacerdoti pe catum quo alterius / sotus v dr hoc esse pctum M. R. tn smã Cay ut im plurimum esse ueram qn circunstãtijs po sitis id fit / aliqn tn est uera sñia Soti. s. qn grauis jac tura seqr famę illius apud illam psonam. ~

¶ Dub. an liceat pctum alicuius qui se sanctum uenditat cumtn sit lupus rapax ppalare. R qd si fuerit talis p sona cuius simulata santitas nocet alijs nullum ẽ pctum illius tregnas e fraudes reuellare tunc n. consulitur bono cõi si v illius simulata santitas nulli noceat tunc neqq licet pctã illius reuelare qr cum tunc n inmundãtis bono cõi consulere n sunt hijs oculta pctã reuelanda. / ¶ Dub. an historiogra phi peccent qui scriptis aliorum crimina mandãt eorum uitas scribendo / R qd si hmoi hystoriographi moueant odio aut li uore uindictę in hmoi defectibus narrandis n dubium est quin

gravius peccant si v̄ n̄ illo aīo id faciant iam veluti nūc est id receptum ac proinde nullum esset pctum q2 hoc est fit ad futuros instructiorem ut caveant / Dubitr an peccent astrologi qui solent astrologiis psidio occulta crimina pa- tefacere Rn̄ imprimis illos id n̄ pōe cognoce astrologiis psidio ꝫ potius pactu demonū sunt. n. alij ipsi qui pcedunt ex libe- ro hoīs arbitrio / 2o dicimus qd et si psidio artis id potent certo cognoce neqꝫ liceret eis illa revelare et gravissime pe- ccarent si facerent et tenerent ad restitutionem / dubitr an pe- catum sit detrahere defunctis et eorum pctā detegē. p hoc dubio: vide ledesma 24. q. 18. a. 2. fol. 2. colum. 3. / Rn̄ qd si defuncti illi sunt incogniti eis apud quos detrahitur de illis nullum ē pctum si v̄ sint noti pctum erit et forte M. qn crimina quæ pandunt' sut gravia q2 adhuc vivunt in hoīum memoria et item q2 illorum infamia redūdat in infamiā et dedecus consanguí- neorum illorum loquimur qn infamia est notabilis ~

Dubitr an liceat alicui seipsum difamare pp tormenta vi- tanda Cay. Sic Covarr. Navar. Armilla in sūma tu̇bo restitutio § 44. et Juris consulti dnt hoc esse pctum M. et pervitanda a- quæcumqꝫ tormenta contrariam sniam habet Soto lib. 5. de Justitia et Jure q. 10. a. 2 prope finem et Sylvester tu̇bo detractio q. 3 et Tabiena tu̇bo restitutio § 9 ledesma 24 q. 11. a. 1. fol. 88 col. 1ª immola et Navar in manuali cap 18. n̄. 30 idem ait, vide et p hoc dubio Covarrub lib. 1 variarum resoluti cap. 2 n̄ 8 qui absolute dt contrariam sniaꝫ ꝫ tunc dt n̄ licere hoī seipsum in- famare qn ex manifestatiē l. impositē alicuius criminis qd sibi imponit sequeret' illi mors aut alicuius membri mutilatio qd si hoc n̄ sequat' potius sniaꝫ Soti ꝙ oppositam seqr̄ et illam putat eē probabiliorem et Angelus tenet idem qd Soto. s. idn̄ esse pctum M. lꝫ. sit veniale et si rapiendus esset ho ad su- plicium obiale crimem qd sibi imposuit mō ante mortem re- vocet sniaꝫ et verum fateat' et hæc snia est verior et tenē- da max.ᵉ qn tormenta sunt iniustissima ~

Circa definitionem detractionis quadr̄ est denigratio famæ alie- næ ut dixit D. Ths q2 id ut in pluribus accidit item deni- gratio pōt fieri p verba manifesta ut qn quis sibi ipsi de- trahit contrariū fit p verba occulta / item ad detractionem sufficit manifestare aliquem defectum alicuius ex quo eius le- dat' fama nota p oēs illos mōs detrahendi quos numeravimus n̄ differre spē ꝫ nō oēs. n. hnt idem obm̄ scilt denigrare. s. alte- rius famā / Nota et cum Nava. aliquē peccare M. detrahendo de alio et si id n̄ fecerit aīo detrahendi nec secuta sit denigra- tio famæ ꝫ q2 se exposuit periculo denigrandi graviter famā alterius

q[uia] qui se exponit periculo peribit in illo / ultimo nota li mitandam e[ss]e s[ente]n[ti]am Sylvest. et D. Anton. asserentium n[on] esse pec catum M. detrahere alicui dicendo p[e]cc[at]a quae p[osse]nt esse ve nialia. s[ed] M. hoc n[on] verum est q[uan]do n[on] est periculum q[uod] fama illius graviter laedatur c[um] illos apud quos detrahitur at vero si esset periculum q[uod] graviter laederetur esset p[e]cc[a]tum M. ut si quis di ceret de aliquo q[uod] i[n] superbus, l[ibidinosus?] avarus. quorum utrumq[ue] pot[est] esse pec catum M. s[ed] v[eniale].

Art. 3. Utrum detractio sit gravius peccatum [quam omnia] quae in proximum fiunt

Concl[usio] D. Th[omae] aliquibus q[uaestionibus] supp[ositis] quodam fundamento. tali gra vitas peccatorum quae in proximum committuntur pensanda est p[ro]pter damnum q[uod] illi infertur bona aut[em] proximi triplicia sunt s[cilicet] spiritua lia quae n[on] p[osse]nt ab illo auferri nisi ipso consentiente alia v[ero] sunt corporalia ut vita salus etc. alia denique sunt externa ut fama honor divitiae etc. / Concl[usio] 1a q[uaestionis] homicidium et adulteriu[m] graviora sunt q[uam] detractio p[ate]t q[ui]a haec p[e]cc[at]a maius bonu[m] tollunt ab homine q[uam] detractio et de homicidio p[ate]t q[ui]a p[er] illud privatur ho[mo] vita p[rae]senti p[er] adulterium et privatur ho[mo] vita futura s[cilicet] puer qui nascitur, erat q[ui]a male p[er] adulterium educatur

Concl[usio] 2a q[uaestionis] detractio gravius p[e]cc[atu]m est q[uam] furtum p[ate]t q[ui]a tollit ma ius bonum ab homine s[cilicet] famam / Concl[usio] 3a q[uaestionis] in solutione ad 2m contu melia gravius p[e]cc[atu]m est q[uam] detractio p[ate]t q[ui]a contumelia com paratur rapinae quae gravior est q[uam] furtum cui detractio com paratur continet e[ni]m contumelia maiorem contemptu[m] q[uam] de tractio / Concl[usio] 4a q[uaestionis] si quis detrahat de D[omi]no aut fidei aut s[an]ctis intrat genus blasphemiae et est gravissimu[m] p[e]cc[atu]m / Concl[usio] 5a q[uaestionis] nihilominus p[e]cc[at]a p[rae]dicta p[osse]nt ob aliquas circumstantias gravi ora aliis reddi si nimirum ex maiori malitia voluntatis fiant haec D. Th.

/ Concl[usio] Dubium e[st] an detractio sit gravior forni catione R[espondeo] utramq[ue] partem posse sustineri si dicamus detrac tionem esse graviorem r[ati]o est q[ui]a detractio est c[ontra] iustitiam n[on] v[ero] for nicatio / 2o q[ui]a detractio revera et de facto aufert famam p[ro] ximi at fornicatio aufert [vi]tam in p[otenti]a / si v[ero] dicamus for nicationem esse graviorem r[ati]o erit q[ui]a fornicatio de se ordinatur ad tolendu[m] maius bonu[m] s[cilicet] vitam ut dixit D. Th. / s[ed] q[uod] detractio sit gravior q[uam] contumelia p[ate]t q[ui]a detractio aufert famam contumelia v[ero] au fert honorem at v[ero] fama e[st] maius bonu[m] q[uam] honor multi e[ni]m hono rantur qui honore n[on] sunt digni / R[espondeo] maius p[e]cc[atu]m e[ss]e contumeliam et i[deo] po sumus dicere maius bonu[m] e[ss]e honore[m] qui in p[rae]sentia aufert / et 2o R[espondeo] q[uod] et si fama sit maius bonu[m] honore q[ui]a t[ame]n honor p[er] contumeliam cu[m] vio lentia et despectu proximi aufertur fama v[ero] p[er] verba occulta n[on] h[abe]t h[ui]us hanc violentiam et contemptum id[e]o absolute contumelia gravior e[st] detractione.

. & Q. 74. De susuratione Art. 1.

Art. 4. vtrum audiens detrahentem grauiter peccet

q. Rt. D. Th. aliquibus ibs / q. 1. q. audire detrahentem peccatum est: p3 ad Rom. 1. digni sunt morte eij / q. B. p hac mā nota ex A drian. q. 11. & Nauarr. sup. cap. int. uerba. q. multis modis pot se hre ille qui audit detrahentem i. n. aliqn̄ n solum quis audit detrahentem B et illum inducit ad detrahendū & grauis peccat q̄ ipse detrahens & tenet restitutione qz ipse est cā detractionis / 2º is qui audit aliqn̄ n inducit detrahentem B complacet sibi in tali detractione & ipse talis aliqn̄ peccat grauis qn̄ detrahens qn̄ s. gaudet ex odio q. aduersus illum de quo detrahitur hz & in hoc it hz locum dictum D. Bernardi de q̄ revid. D. Hyeron. im Epta ad Nepotianū & im Epta ad rusticū monachū & D. Chrys. homil. 3. ad populum Antiochenū ipse tn̄ n tene restituere nisi forte detrahens magis ac magis animetur ad detrahendū ex hoc q. uidet alios de hoc gaudē q. ipsi aduerte & n desistunt p quo uide cap. si de iniu. & dam. dato / 3º mo aliqui audiunt detrahentes n tn̄ sibi placet in illa detractione at uo n impediunt. l. ob uerecundiam. l. ob timorē aut negligentiam & hoc cōiter est peccatum V. aliqn̄ & nulli est peccatum qn̄ s. is qui audit n pōt impedire detrahentem aliqn̄ uo erit peccatum M. & hoc in tribus casibus / 1. qn̄ is: qui detrahit ē subditus & audiens ē prelatus cui ex offo incum bit impedire subditum detrahentem loquimur in detractione graui / 2º casus est qn̄ intelligit grauc periculum q. ex tali detractione sequet & n impedit cum teneat / 3º casus ē pp damnū q. ipsi detrahenti seqr̄ qz illum n corrigit fr̄na correctione at & pp detrimentum famę q. seqr̄ illi de quo detrahit / 4º mo pōt aliquis audire detrahentem impediendo. l. ostendendo signa tristitię. l. alijs modis obstando & tunc n solum n peccat imo meret & hęc de detractione ~

Q. 74. DE SVSVRATIONE

Art. 1 vtrum susurratio sit peccatum distinctum a detractione ~

q. Rt. D. Th. aliquibus ibs / 1. q. susurratio conuenit in mā & mō cum detractione sicut n. detractor uitium alicuius de proximo patefacit ita susurro & similiter uterq3 id facit occulte / q. 2º q. susurratio dicit spē a detractione & multo magis a contumelia p3 ad Rom. 1. ubi tamq3 diuersa uitia ponunt a D. Paulo / item qz uitia hęc quę in uerbis consistunt maxe dicunt penes intentionem & animū loquentis B distinctione finis & inte=

guememan
omeman
Damian canch
memarfdo
mem

2a 2ae. S. Thom. q. 74. Artic. 1us.

rio detrahentis et susurronis detrahens n. intendit primi fa
mam denigrare atq. susurro intendit inimicicias int. a
micos seminare et sic susurratio est alicuius criminis secreta
et occulta manifestatio ut int. aliquos solvat benevolentia et
amicitia / q. 3a q. susurro genere suo e. pctum M. p3 qz
sacre litere max. detestant hoc vitium ut p3. Rom. 1 ubi
int. vitia que enumerat ethnicorum ponit susurro et ex Levit.
19 et Eclesias 28. susurro et bilinguis maledictus erit ubi
denotat gravitas susurronis p3 et ex illo prov. 6 sex sunt que
odit deus etc. item qz hoc vitium tollit maximum bonum ab
hoibus s. benevolentiam et amicitiam et hoc est offm demonibus
familiare et ex diametro opositum voluntati dei et offo Xi q.
erat conglutinare hoies vinculo charitatis int. se et cum deo /
/4a q. susurro gravius pctum est qz detractio et contumelia:
p3 qz maius bonum tollit susurro qz detractio et contumelia s.
amicitiam que int. oia bona externa maximum est /
q. est dub. an susurro dividat in alias spes an vo sit spes in
fima et qd habeat plures spes sub se p3. qz susurro tollit a
micitiam sz. plures sunt spes amicitie est n. amicicia utilis. l. de
lectabilis. l. honesta q. / q. Rio tn cum lay esse spem infimam qm
eius forte obm est specificum s. seminare discordiam qd aut hoc fiat
pp tollendam amiciciam utilem. l. honesta. l. delectabilem hoc e
accidentarium nec mutat ronem formalem obi /. pot tn in susurroe
aliqn intervenire aliqua vialia s. q. aliquis seminat discordias
inter aliquos pp aliquem alium malum finem /. g. qd detractio l.
contumelia sit gravius pctum qz susurro p3 qz hoies magis fa[ci]
unt honorem. l. famam que p contumeliam aut detractionem
auferunt qz amicicia cum amico q. / item qz fama e bonu
latius patens et magis se extendens qz amicicia qo / Rio in ve
ra mee qo d. th qz susurro tollit amicitiam que. l. e virtus. l. ali
quid conexum virtuti qd n. hz honor. l. fama / item qz susurro
tollit mutua charitatem int. pximos et ita ad arga R. maius
bonum est sine [illegible] fructum [illegible] concordia et amicitia [illegible]
qz honore aut fama / ad qa R. qd ubi pm aliquis reputatur bonus sta
tim diligi ab aliis / q. dubi a. liceat aliqn disolvere amicicia int.
aliquos sit ia qo licitum est disolvere amicitiam aliqz ex q. malu pve
niebat alicui qn s. aliquis illorum e vitiosus qui aliu vult inficere /2a
qo disolvere amicitias int. aliquos absq. falso testimonio et absq. zaio
seminandi inimicicias licitu e disolvere amicicias dicendo aliquos
defectus publicos alterius partis et hoc veru e Metaphysice loquendo
et absolute servatis p dictis circunstantiis at moraliter loquendo id nunq.
fit licite sep. n. hmoi defectus pandunt l. ex odio. l. salte ex tali manifestat.
sequr discordia int. illos qui antea erant amici / vide Sotum.

q. 75.

Q. 75. DE DERISIONE.

Art. 1. vtrum derrissio sit peccatum distinctum a dictis peccatis

Art D. Th. unica q. afirmat. derrisio est distinctum peccatum a p̃dictis probat supp. q. peccata que in verbis consistunt sunt attendenda penes loquentis finem v intemtionem, sic probat finis intent. a derrisore est distinctus ab aliis finib. qui intendunt in detractis aut contumelia e namq. finis irrisoris ut alius erubescat et ita derrisio e imppe: ratio alicuius defectus aio ut alius erubescat usi quis aliquem balbutientem q̃si alterum ciceronem iocose appellaret / q nota hinc irridere v subsanare aliquem si esse spe distincta s3 nõ pomis mãm irridere. n. est verbis aliquem impperare subsanare v fit signis et fit maxime irrugato naso illudere v fit factis aliqñ vlg̃c p̃nisma mimunt.

Art. 2. vtrum derrissio potest ee peccatum. M.

q̃ tamen q3 respondeat D. Th. ait irridere esse aliq. malum alicui in pperare p jocum aut p urbanitatem / q̃ 1.a q.o obijcere alicui p derisionem malum aliq. leue joco aliqñ est peccatum v. aliqñ nullum peccatum aliqñ M. erit veniale qñ damnum q illi impertur est paruum si v id fiat si aio illudendi nullum erit peccatum erit deniq. M. qñ ipse scit alium grauiter erubescere et ex minimis reb. qz tunc grauiter fit q charitatem pximi q 2.a q. obijcere alicui p jocum graue aliq. malum p irrisioni est peccatum M. suapte na et gnis q3 detractio aut contumelia p3 qz talis irrisio grauem continet dispectu et injuriam pximi et est multo maior q3 in detractis. l. in contumelia / q 3.a q. irrisio ista 3.a solet contingere aliqñ. n. versat ci deum optimum max aut sanctos aut res diuinas ut p3 Esai 37 et hic ptinet ad blasphemiam aliqñ et ee parumq et e grauissimu peccatum ut p3 prouerb. 30 / aliqñ versat ci viros pbos et justos et est pniciosisimq iste modq deterrent namq justi a via justitiae et desistunt a via domini.

Q. 76. DE MALEDICTIONE.

Art 1. vtrum liceat Maledicere alique

q De hac mia D. Th. sup Job. cap. 3. Abul. sup Judices. cap. 5. in illis verbis maledicite terre eius et sup 2. lib. reg. q. 17. Naua. cap. 23 n. 118. 119. 120. Cay. hic et soto lib. 5. de justitia et jur. q. 12 explicat D. Th. quid sit maledicere est. n. malum dicere q cõtigit 3. i. mõ enũciando seu indicando et hic idem est q alicui detrahere

2a 2ae S. Thom. Q. 76. De [maledictione]

La mañana de san Juan al punto
que alboreaba gran fiesta
hacen los moros en la vega
de granada

Una galeota cristiana
armada va navegando a re-
mo y vela con tan felice
tiempo que el río el cielo [illegible]
tierra [illegible]
[illegible] tan garce las
trompetas [illegible]
[illegible] las [illegible] fieste
las galeras guardan
el golfo del mar de
[illegible]
Y bien [illegible] haciendo salva
Con las ciñales de ge-
ra bien [illegible] parando
[illegible]
nuestras [illegible] a fondo
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] blasfemia

2° et 3° mo contigit maledicere alicui imperando ut si aliquis imperaret alicui ut alteri malum diceret. [illegible] imprecando et optando [illegible] sit nunc [illegible] aliquibus licet maledicere [illegible] deut. 27 maledictus qui non permanet in sermone legis [illegible] Eliseus maledixit pueris ut patet 4 reg. 2 [illegible] maledicere igitur imperando [illegible] judicibus et prelatis ut patet in excommunicatione et item [illegible] judex [illegible] reum sententiam profert et hoc modo maledixit Paul. fornicario chorintho [illegible] maledicere imprecando [illegible] 2° [illegible] desiderando alicui malum sub ratione mali et hoc nulli licet [illegible] desiderando sub ratione boni et hoc modo licet alicui infirmitatem desiderare ut resipiscat [illegible]. Nota maledictionem [illegible] se habere [illegible] dei [illegible] verum hominis maledictio [illegible] dei est efficax imponendo malum [illegible] alicui maledictio [illegible] hominis est [illegible] imprecatio [illegible] Nota [illegible] propter bonum alicuius licere illi desiderare aliquam infirmitatem [illegible] propter bonum [illegible] licet nobis desiderare illis mortem ut turcis [illegible] quia nos infestant [illegible] absque odio et livore vindictae debet fieri.

Art. 2. Utrum liceat creaturam irrationalem maledicere.

[illegible] 2. [illegible] irrationalis creatura non est proprie capax benedictionis aut maledictionis quia nihil illis proprie ad felicitatem vel infelicitatem potest accidere quia non sunt irrationales creaturae domini suarum actionum et ita proprie loquendo non convenit illis maledictio [illegible] improprie [illegible] 2° [illegible] creaturis irrationabilibus potest competere maledictio et benedictio [illegible] et ordinem ad creaturam rationalem hoc autem potest [illegible] accidere 1° mo prout creatura irrationalis [illegible] ad subsidium ipsius hominis et tunc maledictio facta in creaturas irrationales redundat in detrimentum ipsius hominis possessoris et hoc modo maledixit dominus terram Gen. 3. maledicta terra in opere tuo [illegible] deut. 28. et tunc [illegible] odio [illegible] livore vindictae quis maledicat rebus alterius [illegible] [illegible] quia est [illegible] charitatem proximi et loquimur [illegible] ex odio et absque justitia id fit [illegible] 2° modo potest maledictio cadere in creaturas irrationales quatenus significant et hoc modo maledixit [illegible] ficulneae quae significabat populum Judaicum in qua [illegible] non invenit fructum et similiter Gen. 3. maledixit serpenti qui significabat daemonem [illegible] 3° modo id contigit prout creaturae continent aliquid pertinens ad hominem et hoc modo maledixit David montibus Gelboe [illegible] in montibus illis profligatus fuit populus dei et hoc modo maledixit Job diei nativitatis suae prout continebat hominis nativitatem et alias innumeras miserias hominis [illegible] quis maledicat creaturis prout sunt dei [illegible] maledici est blasphemia [illegible] 3° [illegible] maledicere creaturis irrationabilibus in se et non [illegible] ad hominem [illegible] deum [illegible] [illegible]

Maledictione Artic. 1. 2. & 3 & 4.

q Dubi que pctum sit maledicere diei nativitatis suae Resp. Cay. q si id fiat ex aio quatenus continet hoem in ea natum est pctum M. qz hoc est hoem sibi malum quae velle qz est maledicere ortum hois imo ipsum hoem natum qd est contra charitatem quam sibi hō debet / maledicere vero si breviqdam mentis perturbatione non est pctum M. qz tunc non aio delibera to desiderat sibi malum, at vero maledicere diei nativitatis prout in qtum hois clades & miserias continet nullum est pctum qz hoc potius est maledicere ipsas miserias quae digne sunt maledictione, dicit q abul. loco cit. Job peccasse maledicendo diei nativitatis suae qz ex impatientia visus est illud dixisse non tn diserit an peccaverit veniatr an M. / at vero D. Greg. & D. Ts sup Job dicunt non peccasse qz maledixit diei nativitatis suae prout continebat miserias hoisque ita explicat hic, at vero sup Job dicit non maledixisse revera diei nativitatis suae sed tn explicasse miserias & calamitates illius diei & totius generis hois utait D. Greg. & hoc vr conformius qz dns redarguit amicos Job qz non fuerunt loquti rectum sicut servus Job non tn est improbabile dicere q peccaverit. V. ~

q Dubi an sit pctum M. maledicere creaturis irronabilibus inst. A vul. dt esse pctum M. qz cum ille sint bonis non debent maledici at vero D. Ts ait esse pctum. V. & hoc est probabilius qz cum illae creaturae inse non sint operis capaces bn dictionis aut maledictionis nemalls mag dum [illegible]

Art. 3. & 4. vm maledicere sit p. M. & an sit gui, pctus. q detractio ~

q D. Ts. posita dist. ponit aliquas q distinctione, aut maledictio est formalis & ex aio aut fit malr & non ex aio / q 1a q maledicere primo ex aio est pctum M. pz ex D. Paul. 1. Corint. 6. pz et qz hoc est contra charitatem proximi / 2a q maledicere alicui malr & non ex animo non est pctum M. presertim si fiat optativo mō nam si fiat mō imperativo pōt esse aliqn M. qn executio ni mandat imperium alterius v.g. si aliquis imperaret servo suo ut malediceret alicui inferendo illi damnum & servus inferret tale damnum mō esset notabile peccaret dns M. et si illud praecipisset non aio ut fieret qz debuit ipse hoc advertere / q 3a q maledicere ex aio a tn ex mentis subreptione est pctum V. & hoc mō possumus multas maledictiones apetō M. excusare .s. l. qz non fiant ex animo .l. saltem proveniunt ex surreptione mentis / q Notatu ut advertitur Cay. q aliqn pōt quis ex passione maledicere volendo & consentiendo maledictioni et tunc erit pctum M. et si postea interrogatus dicat se illud nolle / q. Dubi an maledictiones imfilios impleant & an liceat aliqn illis maledicere Abul loco cit dt aliqn impleri & similiter maledictiones superiorum in

---

quebro mas quien me
metido en esta rebuelta se
nas barecuento ogarme
todos estando a dragea otro
no hay medio dormido ampues
ta cansado de la memoria y m
as de como hacer a pacion
propia de los pobres pasada
sonnado realla de la gorra
d as y ricas que tiene toda
esta tierra y reparando ma
dizo muchacho yo bolbio
ella dizo me toma agua
tomame fuiste de la
llebome al firmar y la
mostrose conmigo tierna
la vi una lumbre futura
y una cosa de erva y verba
y un y Cristoforo
y me mostro mil
cosas buenas dando
que las tenia para dar
me las en prendas mando
que me diese y mas y ami
dizo me grande pena
por que dizo lo se vi
si ky

in subditos nisi forte subditi orõe pētant dnum ne maledictiones ille impleant ut de Noe qui maledixit Canaam et Jacob maledixit Rubem et Ecles. 3. bndictio pris firmat domos filiorum maledictio matris eradicat fundamentũ p quo lege D. Aug. ultimo lib. de ciuit. dei cap 8. atñ qñ pres absqz rõe maledicunt filijs peccant V. l. M. p damno q illis desiderã l. si ex odio id faciant at uo qñ ex cã et rõe id faciũt ñ peccat qz hoc est qdam gnus supplicij quo licite pñt filios punire. ¶ Nota Sotum asere nullo mõ posse excusari a pctõ M. maledictionem q quis alicui maledicat oferendo illum diabolo. l. pp maximũ damnũ q illi desiderat. l. saltem pp scandalum q inde sequr. dicimus tñ eodem mõ ẽe dñ de hoc ac de alijs. s. q si fiat ex subreptione mentis. l. ñ ex aio ñ erit pctum M. qz qñ ñ fit ex aio ñ desiderat illi malum. forte nec inde se qr scandalum qz hoc adeo est cõe apud hoẽs et ita illud parũ reputant ut ñ de hoc scandalizent. Nota ut aduertit Cay maledictionem intelĩ secari spes q sũt mala quis p in pcationem alicui optamus. l. p imperium. ~ ¶ Particula 4 inquo petit D. Ts utrum maledictio sit g uis pctum q de tractio uide litram. ~

Q. 77. DE EMPTIONE & VĒDITIONE.

Art. 1. Vm liceat alicui vendẽ rẽ plus quã valet.

¶ Nunc agit D. Ts de commutationibus uoluntarijs et sponteneis sũt tñ aliqua pmitenda spectantia ad huius rei intelligentiam. De contractibus dñt in 4. d. 15 ubi de restitutione. Vincencius Valuacensis 3. p. speculi moralis p 7. d. 5a et 7a Alex. 3. p. q. 50. Henricus Gand qq. l. quatuor ultimis q^bus Gers. 2. p. Alpsab. 35 Conradus tract. de contractibus Carolus molineus edidit tractatum de hac re Met. Cod. de restitutione a q. 30 usqz ad 37. Soto lib. 6. de just^a et jure a q. 2. Sylu tu ho contractus et tu ho Emtio et uenditio et ibi dñt Sumistae Naua. cap 17. ñ 206 Couarrub. 2. p varias resol. cap. 3. dñt Juristae sup titulis de emptione et uenditione. ¶ contractus dr a con et traho et ẽ qñ plures uolitiones conueniunt sup aliquam rem pcio stimabilem / est aut contractus actio int duos ex qua utrimqz nascit obligatio et dr inter duos qñ et si plures sint reducunt tñ ad duas partes et hoc in plurimũ uñ colliges donationem ñ ẽe ppriẽ contractum qz ñ reperit utrimqz obligatio nisi qñ fit aliqua int facta conditione et tunc dicit contractus hec diffiõ colligi ex Juris consulto lege labeo. 2 ff de uerbors et rerum significatione / Gerson sic definit contractus ẽ commutatio ciuilis et legitima. 2o nota contractum ẽe ppriẽ actum comunis justitie at uo donationem esse actum liberalitatis diuidr aut contractus in

Emptione & venditione. Art. 1.

4º quia contractuũ .s. do ut des, facio ut facias, do ut facias, facio ut des / rursus in speciali varias spẽs ponunt de contractuũ q sit igr 1º q septem sunt spẽs contractuũ ad alias oẽs reducunt ad has hęc aũt sunt Emtio, Cambium, mutuatio, Emphiteusis, comodatio, permutata, comodatio, e locatio, sufficientia harũ spẽrũ ponit a Gersone e a Soto nam in contractu .l. transfertur dominium rei v illius usus .l. transfertur usus fructuũ .l. usus tm si transfertur dominiũ rei sic consurgit donatio qn sub conditiõe donatur qn transfertur dominiũ rei p alia re dicitur cambium / si v transfertur dominium rei p aliquo pcio dr Emptio, si transfertur dominiũ n p pcio nec alia re s q est eadem res vl .l. spẽ reddenda dr mutuatio si v n transferat dominiũ rei s usus fructus dr emphiteusis e tunc dominium directũ manet in eo qui alio concedit usumfructuũ si v tm transferat usus rei tunc .l. transfertur usus absq aliquo pcio e dr comodatio qn v est cum pcio dr locatio denique qn transfertur usus rei p usu alterius rei dr permutata comodatio. hoc tn intelligendum est in rebus quę usu n consumuntur qz sires illę consumant usu erit usura ut recte annotavit Sylvester / 2 Nota solum reprehendi Sylvest e Corradũ e asserit mutuationem n esse ppriũ contractum qsi Sylvest e Conrradus hoc asserent e quidem Soto in hoc bis peccavit qz 1º se numerans spẽs contractus ponit mutuationem quę n est ppriũ cotractus qz reperit utrimq obligatio in mutuatiõe / e 2º qz Sylvest q.2. e Conrradus q.16. asserunt mutuationem n ee ppriũ contractum / q. 2a q emtio e venditio sunt spẽs contractus maxĩ necessarij reipublicę pz. ex Arist 1 polit cap. 6. e lib. 5. Ethic e ita appellat barbaras nationes illas apud quas n est inventa emptio e venditio soluto pcio e hac rõe inventũ est numisma ut suppleat oĩa e necessitatibus hoĩs succurreret cõmode e hoc mõ intelligr illud Eccles. 10 pecunię obediunt oĩa qz pecunia Equivalet oĩbus.

q ẽ igr venditio rei p pcio distractio emtio v est rei p pretio contractio et emptio est alt̃ior qz venditio ordinat ad Emptionem tamq ad finem / nunc agendũ est de negotiatione Emptio .n. e venditio sunt spẽs illius / Negociatio derivat a negocio q signat opus e laborem e opponit otio at v antonomatice negociatio supponit p emtione e venditione qn hoĩs opus anxiũ e solicitum reddit hoẽm e ita negociari est emere res ut o strũ lucricã vendant nulla facta inillis mutatiõe nam si res mutarent e tn meliores vertant illud n ẽ negociari sẽ ars dr et mercator institor a b instando e vacãdo negotijs q ad 1 an negotiatio sit licita sit 1 q emere res ad ppriam familiam necessarias est licitũ e has negotiationes vocavit Arist nãles qsi arĩa inducitur hõ ad illas / 2a q negotiari ppriũ lucri cã .s. Emẽdo res ut iterum vendant est res indiferens hęc q est e Aug. 16 q no:

ni et veteris testamenti et habet 88. d. cap fornicari. s. 3.o negociari prima fronte quamdam turpitudinem pse ferre vr ita Arist loci cit et pz qz finis negotiationis e lucrum sine tro qd quamdam cupiditatem insatiabilem ondit qd et n pot moratr fieri absqz detrimento ciuium. et hinc est qd negociatio male audit in sacro Eloquio et apud dd. s. 4.a q. negociatio utilis est reipublice pz qz n ois puincia oia hz et inde aliunde mercatores adferunt illa que neca sunt et hoc etiã mo int distinctas puintias contrahr amicicia et amor. s. 9. s.a q. negociatio ista pot et multis modis uitiari et et laudabitr et cum merito exerceri si nimirum fiat aio puidende reipublice in rebus necessarijs et item ut ho familie sue neca puideat. Redditr negotiatio uitiosa ex pe rei que uendit. et hoc 2r. l. qz venditur res que n admittit emtionem aut uenditionem ut sunt res sacre. l. qz res est lege phibita ut habet Cod. de his que uendi n pnt leg. 3. redr et illicita ex pe negociantis ut sunt clerici quibs est phibita negociatio ut habet 80 d. p plura cap licebit tn clerico uende redditus suos que sibi supsunt qm hoc n est ppre negociari s an liceat illi emere res aliquas et illas arte meliores redere ut uendat R. afirmat mo sit ars honesta et habet cap clerici deuita et ho nestate clericor et cap clericis 91. d. et cap numqz d. 9. est aut clerico phibita negociatio ppie dicta sub M. ita Met Syluest et dd et pz qz Gelasius papa pcipit ut talis excomunicet et deponat et loquimur de maioribs ordinibs initiatis et similitr de minoribs qn hnt beneficia. s. redr et uitiosa ex pe psonarf quibs res uendunt ut habet cap ita quorundam de Judeis et sarracenis et deferre illis arma e phibitum sub excomunicatione bulle cene dni contraltes et cum hmoi psonis est phibitum sub excomunicatione in cap qd olim eadem titulo et in ex[tra]uaganti multam ex Nicolao .5. et si aliqui mo negociant forte id faciunt ex facultate pape. s. redr negociatio illicita roe loci ut si in loco sacro id fieret qd quidem bipsariam contingere pot 1.o si ibi heant mercatores merces expositas et hoc illicitum est et phibitum et esset pctum M. ob iniuriam que loco sacro irrogaret ita Met q.e 31. et coit dd. q lay qui in opusc. dixit hoc n esse pctum M. mo n impediant off.a diuina hoc tn est falsum ob roem dictam et ob scandalum qd inde sequeret. s. 2.o id pot fieri absqz mercium ibi expoe s tm faciendo ibi ctractes et hoc medina dr et esse illicitum qz hoc potissimu est in negociationibs s hoc n erit pctum M. qm et docet Soto et qd sit illicitum pz qz domus dei domus orois uocatr dicimus tn n esse M. mo n esset scandalu nec phibitum a plato sub qui aliq censura .s. sub excomunicatione et hinc damnat medina locationes redituu quas canonici faciut intra corpus Ectie n tn erit M. sublato scandalo. s. redr et illicita ex pe tpis hoc n. phibitum e indiebs festis ut pz cap. licet de ferijs. s. s qle pctum erit hoc

Emptione & venditione Art. 1.

Soto q. 2. lib. cit. dic hoc n esse pctum M. mo fiat abs qz scan
dalo. Nihilominus q̃ria sn̄a est com dd. s. hoc ee pctum M.
ita Cay 22. q. 122 a. 5. Naua. in manual. cap. 23. n. 8. Met.
q. 31. Sylvest. ubo dominica q. 3. loquimur in re notabili et
qn multum tpis consumitur et n solum qn res traduntur alii sz et.
uerbis tm et scriptis lz. tn negociari in undinis audito sacro ubi
e consuetudo lz. et emere res aduictum / redit et negociatio illicita
exp. finis. veluti si mercatores constituant ultimum finē in lucro
tali q sunt dispositi peccare M. pp lucrum / redit et illicita
roe monopolij. s. si mercatores monopolia faciant quæ sub:
quibus pœnis phibentur cod. de monopolijs pot aut monopolium
multipliciter fieri i. si aliquis mercator obtineat a rege l. republica
ut ipse solus uendat merces aliquas necesarias reipub. hoc
tn iustis de causis pot alicui concedi secus u erit illicitum qz
fit iniuria ciuibus qz tunc merces illæ carius uendunt. item qn
illi conceditur hoc debet taxari pcium iustum / 2o id poet fieri qn
plures mercatores sibi conueniunt ne merces aliquas nisi ad
certum pcium vendant q ipsi statuere et hoc est p. M. et
tenent restitutione et tunc et emptores pnt facere aliud mono
polium s. ut n nisi ad certum pcium res emant et uim ui repel
llant / redit et iniusta negociacio roe iniusti pcij / et ocassione huius
q e dub. an liceat mercatoribus parbitrio imponere pcium rebus
de hac re Met. q. 31. Soto. ar. 3 / sit 1a i. q pcium et ualor re
y n atendit pœnes nam rerum sz penes comoditatem et usum quorum
huan ita Aris. 5. Eth. cap. 7. et D. Aug. lib. 11. de ciuit. cap. 16 / q 2a
s 2x est rerum pcium alterum legitimum seu lege huā constitutum, alterum
nāle. q docuit Aris. loco cit. nāle est illud qd e usu et consuetu:
dine apud mercatores / q 3a q pcium legitimum consistit in pcio
indiuisibili pcium u nāle sz latitudinem et hinc colliges n ulli
licere nec obolum ultra pcium legitimum accipe ita com dd. vide
Met. q. 36. pcium u nāle sz latitudinem et diuidr in pcium ri
gurosum et supmum et in infimum seu clemens et in medium
seu temperatum et hoc intra latitudinem iusti pcij et ita poterit
quis intra latitudinem huius pcij uendere spectata pecunia
rem p sumo pcio et soluta pecunia p infimo l. medio / 4a q
n lz mercatoribus parbitrio suo pcium mercibus statuere sz tenetur
eas uendere pcio qd e in usu receptum a prudentis estimatis
mercatoribus in eo loco et tpe hinc colligo deceptio mercatorum
putant n. licere sibi eo pcio saltem uendere merces suas ut n pa
tiant ipsi jacturam in pcio quo ipsi res emerunt hoc n. e falsum
et illicitum sz tnr merces uendere ad pcium dictum sz quid dm qn nu
llum est constitutum pcium aliquibus mercibus / 5a q nec licz mer
catori nec reipublicæ p libito mercibus illis pcium statuere sz sunt aliq

im Smōi p̄cio constituendo obseruanda quędam .n. sunt obseruanda ex p̄te mercatoris aliq̄ v̄ ex p̄te mercium et aliq̄ ex p̄te emptoris ex p̄te mercatoris sunt pensāda labor industria periculum et expēsa nō ipse mercator n̄ plus laboris et industrię est fecerit ex sua negligentia et Szcreste ānotauit Met loco cit / 2o ex p̄te merciū consideranda est abundātia et anim melis .l. peis mutatis sint iam am poplo placeant nunc ex p̄te emto is pensāda est multitudo .l. paucitas ipsorum et his pensatis statuendū ē p̄cium cum moderato lucro / q ē dub an q̄n respublica n̄ obseruabit Smōi regulas in p̄cio statuendo an liceat mercatoribus pluris uendē p̄cio quidem justo & maiori de hac re Met q. 31. et 36. Naua. cap. 23 n̄ 85. et 86. et ponit Met duas q̄es 1a q̄ semp credendū est saltem in redubia remp pub. seruasse Smōi leges et documenta in p̄cio statuendo et tunc n̄ licebit pluris uendē p3 q̄uis quisq̄ p̄sumit bonis donec pbet opp̄m / 2a q̄ si n̄ constet rempub. n̄ obseruasse Smōi documenta et ob id statutum ē iniustum p̄cium tunc licebit mercatori pluris uendē sm̄ prudentiam uirorum timoratorum / imo idem dnt q̄n decursu tp̄is merces merent maius p̄cium q̄ a p̄m̄o fuit statutum et si p̄tunc fuerit justum Szcile. / Nos q dicimus q si constet justum p̄cium n̄ fuisse statutum a repub. nec alia cā justa ē ob quam tale p̄cium fuerit statutum tunc sn̄ia Met et Naua. ē uera. s. q licebit mercatori pluris uendē, dicimus nō alia cā justa n̄ esset ob q̄ p̄ciū illud statutum fuerit qe cum respublica sit dnā bonorum ciuium in r̄onabilibus casibus posset in aliquo casu statuere p̄cium aliq ultra q̄ n̄ liceret uendē merces. s. q̄n esset paupertas in populo / 6a q̄ in ordine mod ei uendendi cōsiderand q est in p̄cio constituendo. s. uendē minutatim .l. simul namq̄ minutatim uendunt merces ā maior labor et merces detrimentū patiunt et tunc licebit p̄cium augē / q nota ultimo ex abundantia .l. paucitate Emptorum solere p̄ciū augeri .l. minui. de q̄ re aptissime Cay ar. 1. Sup q̄ Sinc colligi licita esse p̄cia quibus res in auctione emuntur sublata fraude et dolo / item q̄n quis quęrit Emptores q2 multiplicasset tunc p̄cium q illi dat est justum Ita Cay = Naua Soto Met et alij ~

q his p̄ facilius fundamentis ad litterā D. Ts accedamus et D. Ts. respondet 4or 1is q [1a] q̄ iniquum est aut uendere res plus q̄ ualet aut emere minoris p3 Mat 7. quęcumq̄ uultis ut faciant uobis hōēs eadem uos facite illis & nullus uult rem sibi uendi iniusto p̄cio q̄ nec ipse debet uendē p3 et q̄ ex D Aug lib 13. de trinit. cap. 3 ubi sic ait uellerem ui li emere et care uēdē

re uera illicitum est et p3 c̃t 10. q. 2 cap hoc ius p3 et ex cicer lib. i officiorum quæ hic aducit D. Th. / q 2a g° si consideret emptio et venditio ex p̃te rei quæ venditur debet p̃cium esse æquale rei inse p3 q2 emptio et vendicio quidam alterius excogitati inutilitatem rei publ. et ementis et vendentis q° n̄ debet ci dē indetrimentum alterius partis p fit q̄n res vendr p̃cio æquali ipsi rei quæ venditur / q. 3a g° siue quæ vendit' consideret ex p̃te venditoris fieri pōt ut licite illa vendat' pluris q̃ ipsa valet inse q2 fieri pōt ut res illa sit max̃ utilis ipsi venditori et hac de cā pōt illam pluris vendē q̃ inse valeat / q. 4a g° n̄ pōt venditor vendere emptori utilitatem q̃ emptor ex re capit. / p3 q2 venditor tm̄ pōt p̃cio vendē id q suū est sz utilitas quam Emptor capit ex re illa n̄ est ipsius venditoris g° n̄ pōt hanc utilitatem illi p̃cio vendē / 5a g° nihilominus tenet' emptor ex honestate et n̄ ex justitia esse g̃tus venditori pp maximam utilitatem quam ex re empta capit Dehac re Med q. 32 et dd locis citatis imp̃m huius materiæ ~

q est dub. cā 3a g̃ D. Th. q illa sit falsa q2 venditor ipse uult rem sponte distrahē g° si aliq̃ recipit detrimentū ex tali uē ditione sibi imputet g° n̄ pōt aliquid p tali detrimento capere ab Emptore, R̃n̄ g° D. Th. ēē intelligendam qn̄ rem rogatus uē ditor vendit et q n̄ de illa utilitate admonet Emptorem nā si sponte vendat n̄ licebit aliquid p illa utilitate capē / sz quid dicimus qn̄ quis aliq̃ rem hz ex q̃ maximā capit jocunditatem et ægre fert illam a se distrahē et rogat' ab alio ut illā sibi vendat amp̃cium ob hoc pōt augē Med. tenet q sic q2 voluptas illa est p̃cio æstimabilis et hoc quidem est p̃babile: mō p̃ciū n̄ multum augeatur / q cc vltimam g° Joa. mai. in 4. d. 15. q. 29 dixit pōēē venditorem impacti ponē ut Emptor sit sibi g̃tus p re quam illi vendit, hoc tn̄ est falsum q2 iam g̃titudo illa rederet ex justitia et n̄ ex honestate et decē cia ut docuit D. Th. / q est aliud dub. an aliq̃ cā pōt aliquis rem vendē pluris q̃ ualet Med loco cit ait hoc esse licitum triplici ex cā 1° ex ignorantia inuincibili at tn̄ q n̄ venditor rem cognouerit tenetur illa quibus justum p̃ciū excessit restituere nisi forte int' emptionem et vendicionem transierit tps p̃scriptionis / 2° pōt quis rem pluris vendē rōe damni aut lucri cessantis. / 3° id fieri pōt rōe admistæ donacionis cessante fraude et ui et req̃r ut donatio sit ex p̃sa et absq ignorā tia eius / sz q licet inuniuersum rem pluris q̃ valet distrahere et vendē p3 ex illo cōi axiomate tm̄ valet res quātū vēdi pōt ut habet lig. p̃cia. ff ad legē falcidiā / 2° q2 lz nālr contrahē tibus se decipē ut hr lege incausæ 2. § idem pomponius ff. de

minoribus hoc autem non sit nisi uendendo rem pluris quam ualet quod hoc est licitum / quod Rn in quod D. Ts. esse ueram et ad 1m argm Rn Met axioma illud esse intelligendum in rebus non necessarijs ad uitam sed in illis quae tantum pertinent ad ornatum uel splendorem ut in genere Equis accipitribus et similibus alijs / uel 2º exponimus res tantum ualere quantum uendi potest iure exclusa fraude et dolo intra limites iusti pretij / ad 2m Rn legem illam esse permisiuam s. quod non punietur qui fratrem in uenditione deceperit modo uenditio non fiat ultra dimidium iusti pretij nihilominus iste peccabit ita Met Soto et D. Ts et communiter doctores. et quod ita explicant Couar et Naua s. illud esse intelligendum intra latitudinem iusti pretij et de deceptione quae solent mercatores uti hegnis dum uendentes per meras rigurosas pretio dicunt illud esse uel dimidium uel infimum et quae solent omnibus uendere eas

quod cum solutum ad 1m argm D. Ts est dubium. quod 1m est quid nam sit Emptorem uel uenditorem decipi intra dimidium iusti pretij nam lex 2. quae incipit rem eod. de recindenda uenditione precipit ne uenditio recindatur modo non fuerit ultra dimidium iusti pretij. de hoc 1 dub. agit cap cum dilecti et cap cum causa titulo de emptione et uenditione. quod 2m dub. an cum hoc leges permittant an liceat etiam in foro conscientiae ~/ quod 3m est quando recinditur contractus in foro exteriori ratione alicuius uitij quod in ea commissum est ~/ quod 1 dub. hoc est certum quando dicatur uenditor decipi ultra dimidium iusti pretij et quidem communis omnium doctorum sententia est tunc emptorem dici deceptum ultra dimidium iusti pretij quando ultra iustum pretium dedit pro re magis quam dimidietatem iusti pretij / contrariam sententiam tenet Cinus et Petrus abella pertica et Abbas prius habuit hanc sententiam et Cepola et Carolus Amolineus q. 14 quod hic Emptor dicitur decipi ultra dimidium iusti pretij quando pro re dedit duplum ualorem rei et aliquid ultra et hoc probat ille Carolus Amolineus doctissime attamen in usu et consuetudine prior opinio recepta est apud hyspanos p. 5. titul. 5. lege 56. attamen in rigore loquendo sententia Caroli et aliorum est uerior / quod 2m dub. Duo ordines minores dicunt leges has non tantum esse permissiuas sed etiam esse licitas in foro conscientiae attamen haec opinio merito ab omnibus reijcitur tamquam falsa / 2ª sententia est Gerso in lib. de contractibus et lib. de floribus s. hoc esse illicitum licet leges hoc concedant dicit tamen non teneri Emptorem uel uenditorem restituere modo non sit ultra dimidium iusti pretij hec etiam sententia quoad hoc 2m est falsa et proinde sententia communis doctorum est leges illas esse tantum permissiuas ad recindendas lites sed quod qui fecerit peccabit et tenetur restituere non tantum in foro exteriori datur actio petendi nisi deceptio sit ultra dimidium iusti pretij ~/ quod 3º dub. nota leges illas quae permittunt ut contractus non recindatur quando est deceptio ultra dimidium iusti pretij

defici in contractibus lucrativis qui rescindet et si deceptio sit intra dimidium justi pretij / 2º in redditu rerum / 3º in divisione bonorum in quae partes decipiuntur / 4º quando est expressa conventio justitiae rei ad pretium / 5º in contractibus usurarijs expressis vel interpretatis / 6º in contractu dotali quando s. gener deceptus est a socero datur illi actio in foro exteriori ita dicitur p. 4. tit. 11. leg. 16. Nota hoc non solum concedi genero quando a socero deceptus est sed et ipsi socero quando deceptus esset a genero imo non solum quando deceptio facta fuit in pecunia sed et in redditibus aliquibus quos socer genero ultra justum pretium imputavit v.g. una heredad o unas casas ex hoc dicitur lege illa a supra cit. / 7ª est quando lege est statutum pretium rei ~ / Sed pro intelligentia verum dub. nota deceptionem aut factam esse cum dolo dante causam contractui vel non dante causam contractui vel absque dolo exemplum primi est quando dolus fuit causa contractus tali quod alias non fieret contractus et simul fuit deceptio in pretio exemplum 2i quando dolus non fuit causa contractus sed ob illam autem est pretium / exemplum 3. est clarum de quo re. Met. q. 33. ~ / Sed sit 1ª quando est deceptio facta cum dolo dante causam contractui tunc recindatur contractus utroque foro sive deceptio sit ultra dimidium justi pretij vel citra et datur optio fraudato ut ipse faciat quidquid voluerit probatur quia quia contractus debet esse ex voluntate consensu sed illa deceptus non habuit volicionem contrahendi ergo contractus est nullus / Sed quid dicamus quando deceptio fuit facta contra personam s. contra servum domini rei an contractus sit nullus in foro exteriori Met. ait quod alij opinionem sentiunt et probabilius in hoc tamen standum est usui / 2ª quando sola deceptio facta est cum dolo incidente in contractu non tamen dante causam contractui datur actio et optio defraudato ut sibi restituatur id in quo defraudatus fuit sive sit ultra vel citra dimidium justi pretij ita Met. et conrradus / notandum recindetur contractus licet aliqui opinionem afirment Summa Sylvest. verbo culpa §. 7. et Angel. verbo dolus q. 9. dicit optionem dari decipienti ut vel recindat contractum vel restituat decepto illa omnia in quibus illum decepit sententia tamen Met. verior est et tenenda / Sed 3ª quando si hic fuerit emptor aut venditor absque dolo et fraude tunc si deceptio est facta ultra dimidium justi pretij datur actio decepto et datur optio decipienti ut vel recindat contractum vel restituat decepto illa omnia in quibus illum ultra dimidium justi pretij decepit si vero sit deceptio citra dimidium justi pretij sive ex parte emptoris sive ex parte venditoris non datur actio in foro exteriori nec recindetur contractus nec cogetur decipiens restituere secus est in foro conscientiae ut diximus

Art. 2. utrum venditio reddatur illicita propter defectum rei venditae. ~

Est D. Th. aliquibus 169 / 1ª quando venditio redditur illicita ratione defectus rei quae venditur sive defectus sit in substantia sive in quantitate sive in qualitate defectus in substantia est quando venditur una res pro alia ut auricalcum pro auro

defectus in qualitate est qñ mensura nõ est plena / defectus in qualitate est qñ res infirma & debilis pro sana uendit pz. q.ᵒ Esai. 1. argentum tuum uersum est in scoriam & uinum tuũ mixtũ est aqua & deut. 25 nõ habebis in sacculo duo pondera etc. pbat ex D. Ambro. lib. 3. offictorũ / 2.ª q.ᵒ siquis scienter rem defectuosam vendat ꝑpecat m.ˡ ex gnre suo et tenet̃ restitutiõ si uõ ex ignorãtia id faciat nõ peccat tenet̃ tñ cum ueritatem nouerit restituẽ q.ᵒ nota ẽ qz fit ꝯ iustitiam imo nota q si defectus ẽ notabilis rei ꝯtractus rescindet̃ ut habet̃ lege de uenditionibus ff de rescinda emptione / 3.ª q.ᵒ similiter Emptor peccare põt in Emptione modis duobus s. siue maioris pcij pro minoris pcij emat ut si gemmã pcio fori; mam tamq; uitrum emeret & si ipse debet illam emere tñ ex iustitia ueritatem uendenti manifestare q si illam ipse nõ uult Emere tñ ex charitate pciũ illius quãm uenditori manifestare ne ab alio decipiat̃.

Art. 3. Vtm̃ venditor teneat̃ dicere ui tium rei uenditæ

Pro intellectu huius articuli sit 1.ᵐ fundamentũ uitiũ rei ẽ 2.ᵉ s. manifestũ l. occultũ / 2.ᵐ fund. aut ex tali defectu puenit Emtori damnũ l. periculum aut nõ / sit 1.ª q.ᵒ sempt tñ uenditor nõ decipẽ Emptorem nec dare illi damnum / 2.ª q.ᵒ si defectus rei sit occultus & inde proueniat emptori damnum l. periculum tñ uenditor defectũ ppalare et si ob illum defectũ minuet de pcio q si nõ ppalauerit peccat ꝯ iustitiam pz ex D. Ambros. lib. 3. officiorũ / 3.ª q.ᵒ si uõ talis defectus occultus nullum pariat emptori periculum aut damnũ pro res illi erit utilis & pciũ rõe illius defectus minuit̃ nõ tenet̃ uenditor defectum occultũ ppalare / 4.ª q.ᵒ si uõ defectus ẽ manifestus nõ tñ uẽditor illũ ppallare q. cc. q.ᵒ est dub. an uera sit deq 2.ᵃ ẽ sũa q. est hęc D. Th. quã sustinet Cay. hic soto Vict.ª & alij cum pluribus hoc ẽ fund. qz qui uendit utitur iure suo cum inde nullum oĩo damnũ aut periculũ seq̃t̃ emptori / contrariam sñaz sustinent Maioris 4. d. 15 q. 40 Gabriel Conradus Naua. Met. Syluest. Angelus Abbas Tabiena Rosella &c. qsi defectus erat occultus & res ẽ utilis emptori nec inde illi puenit damnum aliq erat q emptor rem illam Emptur; et si defectus illi panderetur tunc nõ tñ uenditor illum defectum manifestare et si rem illam nõ esset Empturus si talem cognosceret defectum tunc iniustitiam faciat uenditor si defectũ nõ manifestet qz hoc ut dolus si defectum nõ apperiat / sit in 1.ª q.ᵒ si defectus ẽ manifestus nec ex illo puenit Emptori damnũ: aut periculũ nõ tñ uenditor illum manifestare et si emptor illum nõ aduertat / 2.ª q.ᵒ si uõ res illa nõ est utilis emptori nõ tñ ex Justitia uenditor defectum manifestare ꝓpter quẽ ipse emptor nõ

aduertit

n̄ t̄n ex charitate / 3ª q̄ opio contradi ē pbabilior l3 alia sit et pbabilis quis hac conditio est intelligenda s. q̄ facta uē ditis venditor admoneat emptorem de defectu vitio hoc. l. q̄ se l. palium et hoc ne emptor illū postea uendat alio accidit nullū haberet defectū ita Cay. hic. ~

q̄ est dub. an mercator qui foris uenit cum mercibus q̄rum inopia est in illa urbe ad quam ipse appullit scit t̄n statim alios ventu ros cum copia mercium earumdē an liceat illi tacē de alijs et posit uendē ad p̄cium quo p̄tūc ē / R̄ s̄m D. Th. in solōe licere hunc tacē de alijs mercatoribus et uendē ad p̄cium q̄ p̄tūc cur cum sertur ita lic quem D. Th. hic aduert in solōe ad 4tm. / at ū Met opp̄m tenet cum Antipatro p̄hylo s. hunc n̄ licere ad illud p̄cium merces uendē s̄ debere nūciare alios statim venturos et uendē ad p̄cium q̄ tunc stabit et ponit alios multos casus / n̄ hilominus s̄ma D. Th. est pbabilior et tenenda et rō ē q̄ bonor. merces n̄ sunt uitiosæ et p̄cium illud q̄ tūc est justū q̄ ū appinquent alij merces nec ne est accidentarium. ~

q̄ quid di cum, qn̄ quis ex odio quo alium p̄sequi fingit literas quibus intimat in alia urbe esse inopiam aliquarū mercium et ipse statim emit illas et re vera q̄uis illud mercium nihil fere ualet in illa urbe an iste qui literas fingit pecauerit et teneat' restitūe q̄ inde alij multū damnū passi. Sylust et Archidiaconus dicit istum peccare M. rōe fraudis et doli n̄ t̄n teneri restituere sibi n̄ imputet mercatori q̄ facile credidit ~ / q̄ est dub. an qn̄ aliquis alicui comisit rem aliquam uendendā certo p̄cio et ipse plurus uendidit an posit reliqua sibi capē. R̄ q̄ n̄ ita oēs dd. nisi fore in pacto expressum esset q̄ cætera sibi caperet debet t̄n dn̄s rei expensas alteri resarcire quas fecit in re uendenda / q̄ē dub. an qui pecunias alterius h3 in depositū et negociat cū illis an lucrum sit sibi l. illi alteri cuius h3 pecunias Cay di lucrum illud posē sibi sūmē mō ipse paratus sit pecunias redē quotiescumque ab eo petent' et rō ē q̄ lucrū illud prouenit ex industria ipsius negociantis / reliqua quæ hic po sunt discuti discutiemus q̄ sequētī de usura ~

Art. 4. vtrū liceat negotiando aliquid cariꝰ vendere quā emere. ~

q̄ de hac mā dd 4. d. 15. et in 3. d. 36 Alex. et Altisiod. 3. p. suas sum. dd juris canonici titulo de usuris in decreta libus et in. 6. in clementinis et in decreto 46. d. et 14. q. 3. et 4. dd juris cæsarei cod. de usuris Sūmistæ v̄bo usura Naua in q̄dam relectiō sup 14. q. 3. et ē in suo manual. ad finē = Met Cod. de restitutiō q̄ ultima Soto lib. 6. de Justitia et Jure.

q. 1. D. Antoni 3. p. titul. 1 cap. 1. Couarrub. 3. lib. variarum resolutio. cap. 1. conradus tract. de contractibus q. 22 Carolus molineus statim in principio sui tractatus de contractibus Gersom Alphab. 34. Cay 2. tom. opusc. q. 2. et 3. de usuris Et plures de vitanda usura.

Art. 1. vtrum accipere usuram pro pecunia mutuata sit peccatum

q. Rt D. Ts. duabus conclusionibus 1a. accipere aliquid pro pecunia mutuata est illicitum et iniquum ex se probat exod 22, probat per rationem suponit quasdam esse res quarum usus consistit in in consumptione inquibus usus non distinguitur a dominio ex quo sequitur iniquum esse siquis in his rebus vellet unum pretium sumere pro usu et alterum pro dominio quia hoc esset eandem rem bis vendere usus enim non differt a dominio et idem docet D. Ts in mutuo aliae vero sunt res quarum usus distinguitur a dominio ut domus equus et similia et in his rebus potest locari usus absque dominio nunc patet quod quia pecunia est res prioris generis quae usu consumitur ergo iniquum esset aliquid aliud accipere pro usu ipsius quia hoc esset eandem rem bis vendere. 2a quod tenetur quis restituere omnia illa quae pro comodatione pecuniae accepit quia hoc est usura proprie quae est illicita haec D. Ts.

q. nunc de nomine usurae dicamus quidam enim dixere usuram idem esse ac usum rei et pecuniae haec tamen explicatio reficitur non enim apud latinos hoc significat usura et pinde alii melius explicant s. quod sit idem quod usus in verbo mos et ita accepit Cic orone inmurrem 2o sumitur usura pro fructu ac utilitate quam ex aliqua re capimus ita accipitur apud Cic. de senectute ubi sic ait terra reddit semina quae accepit cum usura i. utilitate et hinc sumitur pro augmento proveniente alicui rei sive justo sive injusto ultimo sumitur proprie et stricte pro lucro quod quis capit ex mutuatione pecuniae solet etiam dividi usura ut ait Baldus et Carolus Molineus in initio menbra s. in usuram lucratoriam compensatoriam et punitoriam lucratoria est quam modo exposuimus, compensatoria est justa est enim id quod dat mutuanti ratione lucri cessantis aut damni emergentis ultra punitoria est id quod solvit aliquis ratione poenae quam incurrit eo quod non solvit debitum tempore constituto quae est licita a nobis in praesentiarum agendum est de usura primo modo quae dupliciter 2a. i. modo sumitur pro obo n: surs s. pro augmento illo quod quis capit propter mutuum 2o modo sumitur pro actione mutuandi cum onere definitur autem hoc modo a Carolo est lucrum supra sortem exactum propter officium mutuationis ubi lucrum ponitur loco generis cetera loco differentiae his exactum denotat pactum cum obligatione pactum autem 2x est quoddam est expressum verbo vel scripto alterum est implicitum nutibus et signis et sic vocat usura

De usura. Art. 1.

exterior ad differentiam usurae interioris quae tunc est quando quis eo animo mutuavit sumere tamen animum nec verbis aut signis expressit, sortem vocant doctores substantiam quae mutatur dicitur et capitale principale etc. dicitur propter officium mutationis ad differentiam venditionis etc. definitur etiam a Soto hoc modo usura est pretium usus mutuatae pecuniae / si sumatur generaliter sic definitur est pretium pro mutuatione pecuniae vel simpliciter mutuum intelligit simpliciter mutuum expressum simpliciter mutuum tacitum ut quando quis pluris vendit spectata pecunia quam soluta / usura etiam variis nominibus nominatur indicantibus malitiam ipsius graece dicitur tokos latine partus simpliciter foenus simpliciter foenus a fenerator feneraris et hoc quia cum pecunia sit desertum infecunda illicitum est ex illa velle foetum et fructum decerpere ex mutuatione ipsius hinc est ut S. Bernardus lib. de cura rei familiaris (ut refert Calderinus) vocat usuram bestiam truculentam et feram apud Hebraeos usura dicitur morsus quia per usuram morsum infligimus fratri ut patet deut. 23 ubi nomine apud nos dicitur non feneraberis usuris fratri tuo dicitur hebraice non impinges morsum fratri tuo et ita D. Chrys. super Mat cap. 5. comparat usuram aspidi et Baldus consilio 449 comparavit illam teredini / et quidem usura prohibita est et jure divino et naturali jure divino patet exod. 22 et deut. 23 et levit. 25. et Ezech. 18. ps. 15 et ps. 55 templaciis eius usura et dolus et ps 71. numerat utilitates quas christus nobis erat allaturus ponit usuram et luc. 6 mutuum date nihil inde sperantes ~

Dubium est an legitime usura damnetur ex hoc testimonio nam Soto et Carolus molineus dicunt non hic damnari sed hic tantum poni consilium sicut et alia multa consilia hoc cap. proposuerat christus dominus / et nihilominus firmiores doctores theologi et juris pontificii utuntur hoc testimonio ad damnandam usuram quod approbatur ab urbano 3 et Alex. 3. et a concilio lateranensi et habetur cap consuluit et cap. 92. et cap. super eo de usuris et a Leone 10 in bulla qua approbavit montem pietatis damnat usuram ex eodem loco. luc. 6 et certe oppositum asserere non esset tutum / est etiam usura reprobata clementina unica de usuris et oppositum asserentes damnat tamquam haereticos unde colligitur suspectum esse carolum Molineum de heresi qui asseruit quasdam usuras quas permittit jus caesareum esse licitas / jure igitur caesareo permittuntur quaedam usurae ut habetur leg. placuit ff de usuris et lege in eos cod. de usuris ut s. per spatium unius anni per centum nummos aureos potest quis 112 accipere vide Nava. loco cit. non tamen ibi dicitur illas esse licitas at de jure regio prohibentur usurae ut habetur lib. 8. ordinationum regalium titul. 11 a leg. 1. et infra / jure etiam naturali prohibentur usurae pro qua re vide Conrad. q. 22. et Covarr. 3. lib. variarum resol. cap. 1 et patet ratione adducta a D. Th. hoc articulo / 2o quia iniquum est velle fructum capere ex re aliena sed in mutuo res quae mutuatur fit alterius hoc enim est mutuum quasi id quod est meum fiat tuum (ut ait Ulpianus) ergo illicitum est ex mutuo aliquid fructus velle capere / 3a ratio quia quando nascitur ex nihilo

aliquid facē (excipimus deū) per velle usurariū ex mutuo aliquid ca
pē ē velle illum ex nihilo aliquid facē qui ultra sortem quam ipse mu
tuavit nihil ē quod iniquū esset ex nihilo aliquid capē / 4a rō usuram p
habimus damnata ē in veteri instrumento quia l. ē pceptum ceremoniale et
hoc nō ut pz. l. judiciale et hoc ēt n ut ēt pz. q ē morale l. nale unde philosophi
solo lumine roīs et nāli ducti usuras damnarūt ut pz ex plutharco trac
tatu de vitanda usura et Arist 1o polit. cap. 7. et 6, et 4. Ethico. cap. 2 et
ultimo et cicer. lib. 2 officiorum et Cato lib. de re rustica magis usura
rios qz fures damnat / Hinc colligitur nullam dispensationem fieri poēe
posse sup usuris acceptis: l. accipiendis sive sit a Rege sive a Papa imo
et clemens. 5. clement. illa unica de usuris sūmā excōmunicationis p
fert in reges l. principes concedentes leges in quibus concedant usu
ras poēe accipi ab usurario l. ēt in quibus n concedat repetitionem
illis a quibus aliquis usuras accepit / Nota tn quod nisi obstaret decreto
hoc pontificium poterat principes leges condē quibus negaretur re
petitio illis qui usuras solunt et hoc justis de causis ppter pacē Reipub.
at v. stante illo decreto hoc nequaquam lz / defini° 2o nō usura sumpta
p aliquo est mutuatio ppter ptium roē mutui accipiendum ~
g Nota arg. D. Th. et in 2o arg adducit testimoniū deut. 23. 5. nō fænera
beris fri tuo sz alieno cum usuris / hujus loci est 2a expo quā sic
adducit D. Th. sequuntur multi et sz hoc nō fuisse concessū judeis tanquam lici
tum et honestū sz pmissū tanquam minus malum ut alia maiora vita
rent sic ēt omō meretrices pmittūt / s. 2a expo ē quam seqr contra
Met. Maioris. D. Antonin. hypolitus et est desumpta ex D. Ambro lib
Thobie cap. 15 et hr 14. q. 4 cap ultimo. s. hoc fuisse concessū judeis
tanquam licitum qz n. judei poterant licite accipē terras illorum infi
delium poterant ēt dare ad usuras illis qz hoc erat minus qz terras
et bona illorum accipere et hęc expo germanior vr qz reuera deus ia
oīa bona illarum nationū israelitis tradiderat et ita poterant illis
mutuare p stipendio suo ut facultates quas a dno concessas habe
bant illis restituerent sicut lz mihi mutuare alteri ut debitum
quod mihi alias debet solvat ~ / s. 3m arg. m D. Th est de legibus hūanis que usu
ras concedūt et Rt leges hoc concessisse nō tanquam licitū sz tanquam minus malū
pmisisse / 4m arg.m ē cū illud luc. 6. mutuū date nihil inde sperātes cū q
est dub. quod hic movet Cay. an s. liceat mutuare cum spe alicuius lucri percipi
endi dd cōīt solent distinguere, s. quod mutuare ppter spem lucri tanquam ppter
finem principalem ē illicitū et si aliis det quod ris si v principalis intentio
nō sit mutuare ppter lucrum sz alia de cā tunc ēt si aliqualem intentionē
habeat lucri nō erit illicitū et Cay. hic et Soto melius explicāt. s. quod velle
aliquid ultra sortem roē mutui accipē sive hęc intentio sit princi
palis l. minus principalis ē illitum et usura / si v. quis vellet aliquid
ultra sortem accipē nō quidē roē mutui sz ex qda honestate et decentia
et quod ris nō quod cogat alius ad id hoc nō ē illicitum et si hęc sit principalis:

inventio mutuantis et comparat cay mutuantem et mutuarium 4r 1º mo qn mutuans dat mutuu roe sumendi aliquid p mutuo et mutuarius dat aliquid ultra sortem roe mutui et hec e usura explicita et ppria et illicita / 2º mo posunt se hre qn neuter hz animu dandi aut recipiendi aliquid ultra sortem roe mutui et tunc est illicita / 3º mo pot mutuans mutuare aliquid absqz aio sumedi aliquid p mutuo at vo mutuarius dat illi aliquid ultra sortem roe mutui et tunc mutuans n peccat tenet tn restituere qn noverit alium dedisse sibi illud ultra sortem roe mutui nisi forte iam comisserit illud / 4º mo pot mutuans mutuare prava intentione accipiendi aliquid ultra sortem mutuarius vo dedit illi aliquid ultra sortem gratis tunc mutuans peccavit M. et qndiu hz animum qd alius dedit illud roe mutui tr restituere at vo qn noverit alterum dedisse illi gratis aliquid ultra sortem tunc n tr restituere / Nota sortem ad 6m argm ubi docet D. Ts qn liceat aliquid p usu pecunie accipe / Nota penas statutas usurariis deqb vre Sylu. vbo usura. q. 4. 1ª e qm sunt infames jure canonico / 2ª e qz denegada est illis comunio / 3ª e qz n pot oblatio ipsorum recipi a sacerdote qd si receperit manet suspensus / 4ª e qz carent ecclesiastica sepultura et si clerici sepelierint illos manent excomunicati et suspesi / 5ª e qz n pnt ad confesionem recipi nisi habita cautione / 6ª e qz nullus debet interesse testamentis et codicillis eorum et talia testamenta sunt ipso jure nulla / 7ª e qd usurarii n oriundi in aliqua urbe expellantur inde intra spacium trium mensiu / 8ª si usurarius det usuras alteri usurario n dat illi actio repetendi in judicio / 9ª e qd qn usurarius cedit bonis suis n pot aliquid accipe ne egeat excepta extrema necessitate qz hec e de jure nali.

Art. 2. Utm liceat p pecunia mutuata aliquam alia comoditatem expete.

qz Rt. D. Ts. tribus 9ªº 1º 9 rn qz lz aliquid roe mutui plusqz mutuatum e recipe imo nec aliquid pcio stimabile pbat Ezech. 18. pbat deinde roe desumpta ex Arist 4 Ethic dicente pecuniam n solum dici numisma sed oe illud qd pcio estimabile e g nullo mo lz aliquid ultra sortem p pecunia mutuata accipe / 2ª 9º si tn pter mutuu aliquid mutuanti detur gratis et roe benevolentie poterit illud tuta conscientia recipe pz qz et si n mutuasem alteri aliquid, potem donu illud ab illo recipe g id posum et si mutuaverim mo ille gratis det / 3ª 9º illa u que pcio n solent estimari licite posum ab eo cui mutuavi accipe imo et petere ut amicicia et bnbolentia et alia similia hec D. Ts. / Nota tn qd n vult D. Ts in 3ª 9e aserere illa

n esse pcio estimabilia pp n solent illa pecunia venudari: nec cu ista solent fieri cotg / Nota et q qz hec q n sunt ita particulares io in particulari solent dd particulares mo- vere dificultates ~ / q est dub. an liceat roe mutui pacto et conventione abeo cui mutua uimg signa amicicie exige. l. ut nobis injuriam qua illum afecimg remittat. l. ut n pe tat vindictam et vr. p sic qz hec n vnt pcio estimabilia Sylu. vbo usura. 1. q. 11. et Archid. et Soto. et Naua. dut hoc ee lici tum g mutuo exige atn Naua. de injuria distinguit si n. loqmur de restitutione ad qua tenemur p injuria hoc n est licitu g mutuo exige si v loquamur de pena que nobis ob injuriam illatam esset imponenda hoc licitum e atn Met oposita censet .s. hoc n esse licitu et hoc est pbabilis qz illa sut pcio estimabilia / et de 2º n est dub. item astringe aliquem ut nobis amoris et benebolentie indicia ondat est pcio estimabile et ad D. Ts. dicimg illum n dre licere exige abeo cui mutuamg roe mutui amiciciam ex justicia et coactione ßex debito honestatis ~

q est dub. an liceat exige ab Agricola ut colat meu agru pcio justo roe mutui et hoc ex pacto Cay. et Soto et alij vnt hoc damnare qz hoc est onus dicimg tn hoc q dut isti dd ee verum qn talis agricola astringit ad id et mutuans manet libera ut utatur sua opera si voluerit si v nolluerit n teneat / at v si uter qz maneret obligatus et e off quo mutuatus utitur tunc esset licitum / q est dub an liceat mutuare cum coactione ut mutua rig veniat ad meum molindinum. l. furnu eius Rr hoc ee illicitum qz e defraudare aliquem sua libertate et debet mutuans restituere sm judicium prudentis uiri pablatione illius libertatis / nota tn q si molindinarig aut dns obligaret ad mo liendum illis farinam et ad coquendu pane ita bn sicut alibi id aliter inueniret et justo et pcio tunc Adria. et Met. et Rosella dut tale mutuu cu illo pacto ee licitu nec esse usura qz tu cu utrin q e obligatio sic in superiori casu diximg idem dicimg de mercatore qui alicui mutuat ut ab illo semper merces emat et certe e pbabilis hec sma cum his condicionibg que is aduers poit inueniri dra in isto casu et in superiori qz in hoc casu isti oes sunt expositi et aligu mio obligatiai ut oibg vendat et suas poseunt operas at v ille qui altori locat n est astrictus ut illis utat opera et p inde obliga oo sed ad hoc pot alru obligare ~

q est aliud dub an liceat mutuari regi sub condicione ut liberet mu tuantem atributis eius Rr q si iste mutuat ut liberet atributis justis que alij solunt hoc e illicitu / si tn tributa illa sive imposita sive imponenda injusta sint licitum erit p illis n

Usura. Art. 2.

solvendis mutuare qz hoc ē redimere injustā vexationē / q̄ß dub. ē qn tributū ē imponendū ē juste an liceat p illo non solvendo mutuare. Speculator & Joa Andreas & alij dñt: dnt hoc eē illicitū qz (ut aiunt) hoc ē quodāmō redimere vexationem Sylvest. dī hoc esse illicitū qz jste juste tū solvē illud tributū / utraq̄ sñā ē pbabilis & prior ē vera & max.e qn ex tali mutuatio subvenir cōmode necessitati Reipub. / at ō mu tuare principi ut mihi conferat aliq̄ offm̄ ēt usura si tñ in: illo offo ego aliquid lucratus fuero ñ teneor restituē ut ait Naua qz hēc ego meo labore lucratus sū ēt ansit usura mutuare hac lege ut mutuarius exigat amicis debitoribus / Rñ q sic qz ille in aquirendo ab alijs consumit expensas & laborat & alia multa damna incurrit / ēt ansit usura mutuare hac lege ut mutuarius det elemosinam alteri aut aliquid hmōi faciat Rñ q sic qz cogere illum ad hoc ē onus / ēt ansit usura mutu are alicui triticū vetus p novo redendo. Navar. Sylvest & alij dnt q sic absolute loquendo aliquibus tñ condicionibus erit lici tum .s. q bn̄ agat cum mutuario & q tricum q illi do nūc valeat tantū .l. plus q̄ novū q ipse rediturus est mihi ~ ēt ansit usura mutuare hac lege ut mutuarius solvat mihi de bitum q mihi debet Rñ sm ōēs sm ōēs dñt hoc esse licitū qz hoc ē redimere vexationem / ēt ansit usura locare agricolis p dia .i. mutuare hac condiē ut accipiant pdia maiori p cio quam sunt illa locata Rñ q sic / ēt ansit usura mutua re alicui monetā ēream .l. argenteam ut redat mihi aureas monetā Naua dī q sic qz hoc ē gravamen imo et ē ptio a preciabile ēt ansit usura emere ab aliquo triticū tpē Esta tis hac lege ut mihi det illud mense Januario .l. februario qn sperat plus valiturū R. q sic qz hoc in virtute est mutuū dare p stipendio & p qz hoc est cogē agricolam ut illi indem ne triticū. usq̄ ad illud tps esset tñ licitum si Emptor daret agricole aliquid ultra rōe observationis & ascurationis idem pōt quēri de oleo & vino / Nota q accipē aliquid pp enumerandā magnā copiam pecuniars .l. pp deferendā illam in domū mutuarij ñ erit usura / ēt ansit usura: vendē alicui tpē caritatis tritici triticū ipsū hac lege ut tn̄ triticum redat mihi quantū valet pecunia quā mihi statim ipse emptor esset daturus Naua & Sylvest dnt hac ñ esse usuram ß potius virtualem emptionem / atñ est adhuc du bium qz hoc est obligare emptorem ut pciū illud restitu at mihi in tritico vñ onus ē illicitum. Rñ q si hoc sit venditio tunc ñ lz mihi alium astringē ut restituat mihi pciū in tri tico qz hoc ñ ē de rōe venditionis ß poterit ille mihi aliquid aliud

Equivalens redde. s. pecuniam esse. si vero illud fuit mutuum tunc
bene possum illum cogere ut pretium restituat intrinsico quia de ratione
mutui est ut res eiusdem generis (ut jurisconsulti dicunt) redatur ~
Quaest dub. an quando quis mutuat alicui res quae usu consumuntur
teneatur mutuarius restituere res eiusdem generis sive valeat
plus vel minus nunc quam quando mutuatum accepit vel vero si ad pretium
quod tunc valebat teneatur restituere Met quaestio ultima de emptione et venditione
dicitur Sylvest Nava et alii distinguunt aut ipse erat ser
vaturus rem illam usque ad illud tempus aut non sed quod statim esset
illam consumpturus nunc si ipse esset servaturus rem usque ad il
lud tempus tunc mutuarius restituere triticum vel oleum vel aliud eiusdem generis eius
demque bonitatis exceptis expensis et periculo eius si vero res illa quae mutua
tur existimatur tantundem valitura tempore quolibet restitui quia modo quando
mutuatur tunc bene potest fieri contractus ut restituatur res eiusdem generis
si vero res illa creditur plus valitura tempore restitutionis et mutuans non erat
illam servaturus tunc mutuarius non tenetur nisi pretium quod tunc valebat:
restituere [illegible] Sotus vero ait aliud esse mutuum et aliud emptionem et quia
natura mutui est ut tantundem in genere redatur ideo tenetur mutuarius tantum
dem tritici vel olei tempore praestituto restituere sive plus sive minus valeat
tunc non tamen cogendus est mutuarius ut ante praestitutum tempus solvat mu:
tuum immo nota quod poterit mutuans non petere rem a mutuario etiam si tempus
adimpleatur restitutionis si res illa tunc non ita care ven
datur et poterit expectare commodius tempus et tunc ab illo petere hoc
non est prudentia sua nam sibi consulat mutuarius et videat:
quid in hac re ipse faciat si non fuit negligens in solvendo praestituto
tempore sibi imputet detrimentum quod tunc patitur ~
Quaest dub. quot modis liceat propter crimen usurae aliquid aliud vel
praeter sortem accipere doctores solent. s. aut. 6. casus asignare, 1us est quando no
bis aliquid gratuito donatur ut D. Th docuit Art. 1. (2us est quando id quod
praeter sortem accipitur non est pecunia mensurabile ut amicitia amor:
et alia similia (3us est ratione damni emergentis (4us est ratione lucri cessantis)
5us est quando ille qui mutuat vel vendit rem aliquam non erat illam nunc ven
diturus sed illam vendit precibus emptoris motus vel quando res illa erat
asportanda in alium locum ubi plus valet (6us est ratione poenae statu
tae in ipso contractu vel a judice vel alia via 3um et 4um casum ponit D.
Th. ad 1um argumentum et imprimis de damnum emergens (Quaest sit quando debi
tor non solvit debitum praestituto tempore et ob hoc creditor incurrit pe
riculum aut damnum vel lucrum cessabit tenetur debitor illud resti
tuere et creditor accipiendo illud non incurrit crimen usurae ita D. Th
supra q. 62 a. 4. in corp. et ad 1um et 2um et est com. doctores sma (Quaest 2º quando
quis invitus et coactus mutuat et ratione mutui incurrit damnum E:
mergens: vel lucrum cessans tunc poterit absque usurae crimine aliquid
ultra sortem accipere et hoc etiam est com. doctores et hoc sive coactio sit sim

(pliciter

sive sm quid / 3.º si roe mutui quis incurrit damnu pot impactum duci ut mutuarius ultra sortem det illi taledā num mō mutuans explicet mutuario damnū q ex tali mutuo debet incurreri nam si n illum admonuerit .l. n deduxerit illud impactum .l. admiserit illi dilationem tpis ultra pstitutum n poterit ab eo aliquid ultra sortem accipe et hoc ecoe apud oes dd / q est in dub. ce lucrum cessans qn .s. sponte quis mutuat an roe lucri cessantis pot aliquid ultra sortem accipe / de hac re 2x e snia 1a e D. th. Soti Dur. Scoti. Innocentij q Joa. andreæ et Antonij abutrio asserentiu neq hoc ee licitum pee usuram roe est qz mutuu suapte na debet gratis fieri sm illud luc. 6. mutuu date nihil inde sperā tes g n lz p mutuo aliquid ultra sortem accipe / 2.º qz iniquū e p eo pi et .l. si e impoā pot uariis modis impediri aliquid velle accipe p tale est mutuū g iniquū est p illo alliquid velle accipe / 3.º qz ipse mutuas gratis et sponte mutuat g gratis debet velle privari lucro illo cessante. alias n mutuet qz ad id n cogit / 4.º qz esset ostiū patefacē usuriis si hoc liceret / q 2a snia e coior quam seqr Albas hispiens. Conrad. q. 30. Sylvest tu bo usura 1.º q. 14. Maioris. Gabri. Met. Naua. Cay. Sic .s. ee licitum aliquid roe lucri cessantis accipe mō adsint aliques conditiones quas statim ponemus et pta 1.º qz sm oes dd lz aliquid ultra sortem accipe pp damnū q ex mutuo seqr p g qn aliquis pp mutui privat lucro patit damnū g licebit roe illius damni aliquid ultra sortem accipe / q si quis dicat mutuatē sponte subire illud damnū qz sponte mutuat e instantia / qz lz ipse sponte mutuet tn invitus patit damnū nec illud vellet pati et ita exempla illa que p hac snia adducūt a dd que impugnat Soto pbabilitatem hnt et est aliud q adducit Met nam si ego rogem agricolam .l. mercenariū aliquē ut meū vadat aliquo ob q privat lucro futuro nunc et si ille sponte vadat meū nihilominus juste pot a me lucrum illud pete g pari roe poterit mutuans lucrū petere quo pp mutuū privatus est et pz ex cap Navigati et ex cap in civitate de usuris ubi hoc docet q dā simili ibi n. dri q si aliquis deferebat merces suas in aliquem locum ubi erant plus valiturę et alius in itinē noluerit illas emere et ad id rogat illum q poterit venditor illas illi vendē eodē pcio quo erat illas venditurus in loco in quē illas deferebat vide alia arga in Met. / et ita Rn hanc 2ā snias ee pbabiliorem et tenendā servatis his conditionibus. /1.ª ut ipse mutuet rogatus ab alio et n ip se ppria sponte nā si ppria sponte ipse

vellet mutuare et extrahi pecunias illas a negociatione non poterit tunc aliquid ultra sortem accipere et idem dicimus in emptione et venditione mercium quando quis sponte sua vendit tamen non potest accipere plus spectata pecunia quam soluta statim ratione lucri cessantis / 2a conditio est ut revera lucrum cesset quia revera mutuans habebat pecuniam negociationi expositam ex qua sperabat lucrum futurum et ita si aliquis non esset negociaturus pecuniis suis non poterit pro mutuo aliquid ultra sortem ratione lucri cessantis accipere imo requiritur ut talis mutuans non habeat alias pecunias quibus ipse mutuans non posset negotiari et idem dicimus de illo qui vendit merces spectata pecunia si non multas habeat et sufficientes ad vendendum aliis et soluta et spectata pecunia non poterit plus accipere spectata quam numerata ratione lucri / 3a conditio ut tollantur ex tali lucro cessante expensae et periculum quia minus valet lucrum in spe quam in re et in hoc standum est arbitrio prudentis viri / 4a conditio est ut caveat scandalum s. ne simus tractio de hoc concipiat quem velit usuras petere / 5a est ut is qui accipit mutuum non premat gravi necessitate ab isto quia tunc non esset aliquid ratione lucri cessantis petendum et hoc ratione charitatis non autem debito justitiae et ita si petierit licet peccet contra charitatem non tamen tenebitur restituere / His ergo stantibus conditionibus licitum erit aliquid ultra sortem ratione lucri cessantis accipere et ita ad argumentum in oppositum m̄ Rr ead D. Th. dicimus illum fuisse illius sententiae quae etiam est probabilis / l. 2o dicimus D. Th. loquutum fuisse quando lucrum futurum non erat ita probabile aut erat in potentia remota et ita ex hac sententia nostra deducunt Nava Sylv. et alii et Met. quod si aliquis pecunia sua volebat emere fundum aliquem ex quo redditus quotannis erat accepturus tunc si rogatus ab alio mutuet illi poterit quotannis aliquid abeo ratione lucri cessantis accipere / ad aliud dicimus lucrum illud cessans esse aliquid in potentia proxima quod probabiliter speratur futurum / ad aliud dicimus quod licet mutuans sponte mutuet tamen lucrum illud cessans non est voluntarium / nec ex hac sententia datur ansa usuris si servuntur assignatae conditiones nam si illae non servantur hoc non erit ex defectu rei sed ex malitia mutuantis sicut etiam homines multoties abutuntur divina misericordia / ad aliud dicimus mutuum suapte natura debere fieri gratis ex se at vero ratione damni emergentis aut lucri cessantis licitum erit aliquid ultra sortem accipere ~

quod est dubium an ratione poenae liceat aliquid ultra sortem accipere s. quando quis non solvit debitum statuto tempore ob quod poenam incurrit / de hac re. Adria qq. 6o. Scotus d. 15. q. 2 Sylv. verbo usura 1. Nava in manual cap. 17. n. 215. Met. q. ultima. / sit 1o ergo poena 3x solet esse s. legalis, judiciaria, conventionalis, judiciaria poena dicitur illa quae a judice imponitur debitori / legalis dicitur illa quae a lege statuta est poena conventionalis dicitur illa quae arbitrio et pactu

De usura Artic. 2

ꝯsentium statuit / 2ª ꝯ licitum ē roē pœnæ aliquid ultra sor
tem accipē & loquimur de q̃ cumq; exp̃ dictis pœnis ꝙ hæc ē oīūz
dd & illam confirmant Jura canonica et ciuilia de pœna
Judicaria habet cap quamcūq; 23. d. & ff de Judicijs lege qui
authoritate / de pœna legali hā autentica ꝙ qui pp̃riam cod
de n̄ numerata pecunia, de pœna conuentionali hr̃ cap. q̃
cumq; 23. d. & titul. de arbitrijs cap dilecti & pꝫ qr pœna
ē effectus culpæ ꝙ ille qui n̄ soluendo statuto tp̄e incurrit cul
pam merito aliq̃ multandus ē pœna hæc tn̄ sunt intelli
genda modo aliquæ ad sint conditiones / 1ª est ut pœna sit mo
derata & culpæ commensurata alias esset illicita / 2ª ē ut caueat
scandalum diuturæ suspitiꝰ / 3ª ē ut exactus ille ultra sortem ve
uera roē pœnæ exigat et n̄ sit usuræ uellamentū / 4ª ē quod de
bitor absq; culpa n̄ soluit statuto tp̄e qr factus est impotens nu
llo mō ab illo aliquid roē pœnæ exigatur et rō est qr istimoticc
caret culpa ꝙ nec debet pœnam pati ~

ꝯ est dub. an post q̃ debitor incurrit pœnā teneat illam soluē an
te Judicis sn̄iaz aliqui dd tenent ꝙ negat qr cum hæc sit pœna
restringenda est felis ū tenet ꝙ affirmat nostri cum distinctꝰ
R. si pœna fuerit Judiciaria & legalis n̄ tenet illam debitor sol
uere ante Judicis sn̄iaz si ū sit pœna conuentionalis illam tn̄ de
bitor soluē ante Judicis sn̄iaz pꝫ qr hoc ē quodā pactū independē
dens ab aliqua Judicis sn̄ia ꝙ pœnam incurri debet ante talē
sn̄iaz / ꝯ est dub. cc mutuū pecuniæ ansiquis alteri mutu
auit 10. numos aureos en oro an mutuarius teneat alios 10. nu
mos aureos soluē an satis sit qd restituat p̃cium qd tunc ualebat
1ª sn̄a est Met ꝙ ultima cit de rebus restituendis sylu. s̃bo usu
ra 1. q. 14 §. qui incipit et itaq; in suma tenendū in fine illis
idem tenet Naua in commentarijs sup cap finale de usuris fol
83. n̄. 50. q̄ ē ppe finem in suo manual & Met. est in q̃. 3ª § cit.
Couarr. āt de collatꝰ numismatū cap 7. §. unico fol 50 istis ꝙ
dd eodem mō psyloso pſant de mutuo pecuniæ ac de usu aliaz
reꝝ usu consumtibilium .s. uini olei tritici etc / 2ª sn̄a ē
aliorꝫ dd qui tenent eamdem sn̄iaz quā uidimus sup̄ Soti
circa alias usu consum̄tibiles / 3ª sn̄a ē Soti & Caroli Molinsi
q. 31. s. qd tantū dem restituendū est quātū ualebat numisma
qd mihi acomodatum fuit qn̄ comodatū est, siue postea creue
rit siue decreuerit & rō est qm̄ qn̄ numisma uariat tām n̄
manet suba & forma & ualor ipsius lꝫ maneat eadē mā &
cum de roē mutui sit ut eadem res in suba redat tō tn̄ redē
dum ē in ualore quātū mutuatū fuit hæc sn̄a ē tenenda. ~

ꝯ in solōe ad 2m docet D. Th n̄ licere roē mutui in pactum ducē
ut mutuatarius sit mihi grātus at ū angelus in suma dt qd hoc

incõi usurum sit nihilominus in aliquo casu id licebit . s. qn alter ad id teneret'. Eg qn ego essem in extrema . l. qui necessitate oposi ta tn sma est oīuz dī otenenda . s. nullo mō licitum esse talem qtitudinum roe mutui a mutuario impactum excipē vt sc sotus ad 3m q an liceat mutuare alicui hoc pacto ut ipse teneat' mihi postea mutuare. Rt D. Th. in solue ad 4m hoc esse illicitum atn licitum erit mutuando alicui accipē mutuū depsenti v.g. mutuo ego alicui triticū licet mihi ab illo mutuatū uinū l. olium accipē / g dub. ē am id liceat cum obligat. ut mutuatarius mihi depsenti mutuet Rt hoc ēē illicitum & usurā

g Nota licitum esse p fidei iussione aliquid accipere p obligat. mutuandi p3 q2 hmōi obligatio ē pcio apciabilis & item iussio fidei est quodam mō obligatio mutuandi & soluendi & hoc licitum ē et si in tali fidei iussione nullum esset periculum ita Met & verius hoc est lz Soto & Carolus molineus oppm dicant ~

g est dub an qtractus ille (quem uocant) asecurationis sit licitus hic .n. qtractus ē ualde afinis fidei iussioni de hac re Nauarr. cap 17. ubi de usuris & in relect. de cambijs sup Cap. ultimum de usuris Sylu. verbo negociū q. 7. Couarr. lib. 3. variarū resolut. cap. 2 Soto lib. 6. de justitia & jure q. 7. dd juris Cesar. sup leg. pcium ff de fenore nautico dd juris canonici sup Cap. per vrās de donat. int' uirum & uxorum: Rt g hmōi qtractum ēē licitum & honestum mō debitis uestiat' circumstantijs & p3 leg. pcium & cap p vrās ubi hoc conceditur & p3. q2 hoc accipē aliquid pre quo ē pcio apciabilis n ē iniquū aut usurarium g res que sunt in periculo asecurare ē pcio apciabile g iste qtractus ē licitus & item q2 hmōi qtractus ē ualde utilis reipub. nam si ille cessaret cessaret et multe merces & negociationes n .n. auderent hoies merces suas mari committere aut nauigationi item q2 hmōi qtractus est uelut quedam fidei iussio / nec op3 limitare g hanc como quo illam limitauit Conradus q. 71. de qtractib3. s. nunc ēē licitū hmōi qtractū qn ipse qui asecurat merces aliquid laboris in tali asecurat. impendit hoc .n. n reqr g satis ē ipsa asecuratio / 1a tn conditio requisita ut iste qtractus sit licitus ē ut is qui merces asecurat habeat bona quibus poit bona asecurare & soluē si pereant alias esset fraus & illicitus qtractus & satis erit q asecurans heat bona ad merces illas asecurandas siue ase siue acōmodata / 2a qditio ē ut nauis teneat portū statutū & decretum nam si alium petat & tunc nauis sumergat' n tenetr asecurans ad restitutionem / est tn arg.m ex cap nauiganti de usuris ubi D. Greg. papa vr damnare hmōi qtractum

ad hoc cap.

Usura. Artic. 7

ad Soc cap. Bt Adria. tract. de usura & Caroly molineq illum ḡtrac
esse illicitum q̄ ille assecurans nollit aliquid ultra sortem accipere
assecurationis in casu quo merces ille n̄ indigebant assecuratiōe pra
soto est coy dd Cay. Soti Sylvest. Mer. maioris. & aliors .s. ḡtrac
tum illum esse illicitum q̄ yste assecurans mutuauit illi cuy mer-
ces assecurauit & nōe mutui obligauit illum ut pateret merces su
as assecurari ab illo poēet tn̄ uterq contractus ab eodem fieri licite=
mō nulla interesit obligatio ita Naua /.3ª soto ē glos. & Naua
sup Cap cit .s. ḡtractu illum ēē licitū damnari tn̄ a pontifice q̄
sapit usurā / q. ē aliud dub an si quis fingat se h̄re merces op
timas & re uera illas n̄ h̄z & uult illas assecurari ab aliquo an sit
licitum. Soto dt̄ q̄ si ille qui assecurat merces ignorat ueritatem
ḡtractus aut falsitatem tunc ḡtractus est illicitus si v° ipse ueritatē
nouit & cum hoc prudens & sciens uult fictitias merces tamq̄
ueras assecurare tunc erit licitum q̄ tunc n̄ est tn̄ ḡtractus assecu
rationis quim potius ā ḡtractus conuentionis / q̄ est aliud dub an
hmōi ḡtractus sit licitus n̄ solum in mercib⁹. ß et in uita. D. Antoni
nus & alij dd dixē hmōi ḡtractus n̄ esse licitos & honestos / at v° cōis
snīa est opposita .s. hmōi ḡtractus inse ēē licitos /~

q̄ in solōe ad 5ᵐ arg.ᵐ docet D. Ts. ḡtrum societatis ēē licitum ocasiōe hu
Jus uidendum ē quidnam sit ḡtrus societatis & quotuplex dicēdū sae
re Naua cap. 17. n° 251. & in relectiō sup Cap ultimū de usuris
24. q. 3 Soto q. lib. 6 de Justitia & Jure q. 6. Couarr. lib. 3. uariarū
resolutionū cap. 2. Sylu. verbo societas & verbo peculiū .2. Contra
q. 77. dd Juris cesarei ff. cod. institutā p societate dd Juris cano
nici sup Cap p uras de societate int' uirum & uxorem / ḡtrus socie
tatis sic definitur a Sylu. verbo peculium .2. q. 1. est duors. l. plurium
conuentio ḡtram pp uberiorem questū & usum cōmodiorem. est aūt
hmōi ḡtrus 2ᵉˣ alter ē q̄n plures in unū cumulū ḡferunt pecunias &
laborem & postea lucrum diuidunt & hoc qnq̄ ḡtrus ē familiaris admo
dum fratr⁹ alter v° ē q̄n conueniunt plures & unus ponit pecunias
alter v° laborem & industriam. His positis / dicimus utrumq istors
societatis ḡtrm ēē licitum & honestum & p3 ex cap p uras & p3
ex multis legib⁹ quæ habent' in titulis cit & p3 q̄ negociatio de se ē
licita & honesta si debitis uestiat circunstantijs q̄ sicut licet uni
& est licitum negociari ita erit licitum si plures conuentāt
mō eodem seruent' conditiones assignant aūt Sylu. & Naua=
3 ḡditiones p hmōi ḡtrū ut honestus sit 1ª ē ut negociatio sit lici
ta & honesta 2ª ḡditio ē ut is qui cum altero societatem inijt
subeat periculum sicut & alter .1. ut exponat' lucro & periculo
sicut & alter. hinc damnāt' aliquæ psonæ quæ solent mercato
rib⁹ pecunias suas comittere ut negocient' ipsi ita ut salua=
semp sorte aliquid ultra dent illis hoc n. est iniquū necex

excusant p hoc qd dnt mercatoribs inde aliq lucrū puenire qz illud potius industrie e laboribs ipsorum atribuendum ē. poterit tn domini pecuniarum aliquid a mercatoribs accipē roē gtitudinis n aut roē mutui / 3a conditio ē ut distributio lucri ut distributio lucri sit justa e equa Justa roē partis collate incumulum e hoc siue unus ponat pecunias e alter operas e industriam siue ambo pecunias est. n. lucrū rata p q̄titate diuidendum / q̄ ꝑ dub. ē am in roē sorti pensanda sit pecunia ipsa an periculum cui in negociationi expoītr Soto e alij dnt dnt neq̄ atendendam esse pecunię q̄titatem ꝑ periculū cui pecunia illa exposita est e rō est qz pecunia ibi e in fine negociationis redenda est ꝑprio dño q̄ ꝑ illa ut sic n licere aliquid ultra sortem accipē Naua. v impugnat hanc smam. asserens nec leges nec mercatores modum istum atendē dicit igr ex una p pensandam esse pecuniam cum hac gditione ut si absoluta negotiatione tn remanserit pecunia quam unus posuit tota redat ei ex ex altera p labor e industria alterius e his sic ex utraq̄ p consideratis debet lucrum rata p q̄titate diuidi loquimur in 2o gnē gtractus in quo. s. alter ponit pecuniam e alter laborem e industriam. / q̄ ꝑ dicet aliquis hoc esse injustum qz in tali casu fere semp labor e industria alterius expoītr periculo ad hoc dt Cay. hic e Couarr. q si finita negociatiōe remanserit tn pecunia q̄ alius posuit ex illa debet labor e industria alterius recompensari excepta p quam ipse amisit sicut e alter pecunię partem amittit. / q̄ est alia smā cois dt. s. q si absoluta negociatiōe tn remanserint pecunię quę alter posuit debent illi restitui e labor alterius pereat qz pari roē q̄n oio pereunt diuitię siue in fine siue in pn negociationis iste qui posuit laborē e industriam nihil tenet' Restitui e in hac re standum est usu e consuetudine / in aliquo tn casu ille qui posuit industriam e laborem tenetr restituere aliquid alteri qui posuit pecunias si finita negociatiōe perierint pecunię q̄n. s. statutū erat ut finita negociatiōe pecunię diuiderent' ~

q dubi in hoc 2o gnē q̄ctus an pōt licite celebrari hac gditione ut pecunia alterius maneat salua e integra cum spe tn lucri ad hoc Rnt dt q si nulla alia intersit conditio quę honestum redat q̄ctum ee illicitum e usurarium / ꝑ dub. ē an sit licitus qn aliquis alij interueniunt q̄ctus. s. assecurationis. l. locationis simul cum q̄ctu societatis vg. alter illorum ponit mille nūmos aureos e alter ponit industriam e laborem quę aliis mille nūmis aureis equiparat' e sperant lucrū futurū ducentorum nūmorum aureorum atq̄ diuisi unicuiq̄ debent' 100 nūmi aurei alter tn illorum ab alio petit ut ꝑ 50 nūmos aureos simul cum toto capitali suo. s. Mille nūmis aureis quos ipse negociationi exposuerat de

deinde ut illos 50 locatos cducat ꝑ 30 annū his interuenientib⁹
hꝫ ĝditib⁹ ille alter societatis sit licit⁹ / cc hanc difficultatē
3ᵃ ē smā ī est Abbatis Acursij Vict.ᵉ e soti asserentiū hos ĝc
t⁹ ñ poẽ inunū quenire e ꝑinde ĝtum assecurationis simul cū
simul cum ĝtu societatis esse illicitum e usurarium qz ipsa
securitas destruit ĝtum societatis e ꝑinde iam fit mutuū cū
lucro e pꝫ qz ubi primum quis assecurat meam sortem iam
transfertur dominium in illum cum obligatiᵉ redendi immu:
num e saluam illam ꝑ in ĝtu societatis ñ transfertur domini
um ĝ ĝtus asecurationis ñ se compatitur cum ĝtu societatis.~
Ꝗ 2ᵃ smā est Cay. opusc. 16. quæstionū q. 11. asserentis qꝫ si si=
mul e eodem tpē cum eadem ꝑsona celebrent isti duo ĝt⁹
sunt iniqui e usurarij si u° ñ sic ꝑ successiue e diversis tpib⁹
celebrent isti ĝtus sunt liciti e honesti / Ꝗ 3ᵃ smā est Maior.
in 4. d. 15. q. 28. e 29. e Gabriel. e Couarrub. 3. lib. uariarꝫ:
resolutionū. Sylu. ṽ ho societas. 1. q. 2. Armilla ibidē Nauarr.
cap 17. ñ 251 e in relectᵉ ī de usuris e est multorꝫ Juris con
sultorꝫ asserentium hmõi ĝt⁹ eē licitos mõ in rei ueritate
celebrent e ñ sit ficticium aliquella mem usurꝫ / hęc smā
vĩ comprobari cap ꝑ vrās de donatiᵉ int uirum e uxorem e leg. si ñ fuerint
ff ꝑ societate e leg. illam inpsitura ꝑ societate e pꝫ rōe qm duo isti. l. 3.
ĝtus possunt cum diversis ꝑsonis seorsim celebrari ĝ pñt simul cum
eadem celebrari / Soto u° negat cum eadem ꝑsona poẽ celebrari istos ĝt⁹
qz mutuo se interimunt e ĝ dicunt int se poẽ tñ cum diversis qz sic
ñ repugnant ꝑ ĝ hanc solūm insurgit Naua. relectᵉ illa cit adducendi
instantiam de locato comodato e deposito possum. n. locare equū ali
cui hac cditiᵉ ut si perierit pereat ꝑ ipso locante e idem de cōmoda
to / e item qz ñ obstante qꝫ soti⁹ assecurauerit meam sortem ñ pōt
ille negociari cum illa quocumq negocio ipse uoluerit ꝑ solum in illo
in quo constitutum est e si in alio uoluerit possum abeo sortem meam
accipē ñ obstante assecuratiᵉ ut habet leg. si conuenerit e leg. socij ff ꝑ
societate. Rn tñ smā soti esse tutiorem e ꝑbabilem aliam tñ ñ caret
ꝑbabilitate e pōt sustineri qz illam ĝuissimi sustinent dd.~
Ꝗ est dub. an sit licit⁹ hic ĝt⁹ .s. dum alter ponit pecunias alter ũ la
borem ꝑ quo uult stipendium siue res pereat ne ne. Rn q sic qz
hoc est conducē hoēm qui pōt pecunias meas negociari ꝑ stipendio
/ ꝑ an licit⁹ sit ille ĝtus quī quis exponit negociationi in societate mi
lle nummos aureos e alius ponit laborem [illegible] tñ qui pecunias ponit
tm quintā partem pecuniarꝫ exponē periculo e quintam etiā
lucri accipē Rn cōit dd eē illicitū A. e dubz de ĝtib⁹ societatis
animalium de quarre Sylu. ṽ ho societas. 2. Naua. cap 17 ñ 260:
e ī q̃rit an licit⁹ sit ille ĝt⁹ quī alter ponit animalia alter ũ la
borem e industriam Rn esse licitum mõ animalia sub jaciant pe-

A. qꝫ quidem ē intellīgendū quī ipse uellet
seruatis 4ᵒʳ partib⁹ totum lucrum respondens
quintę cum labore alterius sibi accipē qz tūc
alter soti⁹ suo defraudaret labore, si tñ ipse=
uellet lucrum ꝑ illi parti e labori alterius
correspondet diuidi ꝑ rata ꝑ quātitate tunc es
set licit⁹ e honest⁹ ĝtus.~

riculo q illis qui illa posuit insocietate itaut si perierint pillo pereant & hoc qn absq culpa alterius perierint & item requirit ut fiat distributio sm justiciam p roe partis & laboris cuiusuis / Sanis te qtus esset licitus qn ille qui ponit aialia poneret illa hac lege ut ex prioribus fructibus extrahat pcium animalium & aliud lucrum diuidat Rn ee qtum usurarium qr equat sup modum alterius / idem dicimus qn ille qui posuit animalia uellet ut quotannis alter tribueret aliquid p unoquoq aialium & p finita negociatione animalia rederent illi integra & lucrum divideret hoc n. ė apte iniquum ~

q in solne ad 6m docet D. Ts q si aliquis creditor habuerit aliq pignus a debitore cuius usus sit pcio estimabilis talis usus debet in pcium computari nisi forte pignus sit talis naz cuius usus solet gratis concedi ut est usus alicuius libri aut alicuius rei huiusmodi ~ Pro hanc doctrinam sunt multa cap iuris imprimis est cap conquestus de usuris ubi papa determinat Abbatem cuiusdam monasterii cui impignus data fuerit quedam hereditas n teneri int pcium computare fructus illius idem pbr ex cap 8 de usuris & cap salubriter eodem titulo / q Rn tn veram ee sniaz D. Ts & p solne argti vide nauarr. cap. 17. n. 218. & in relect ī de usuris 14. q. 3. & Med q. ultima de usuris fol. 126 & Couarr. 3. lib uariarum resolut. cap. 1. & Sylvest. tbo feudum q. 29 & infra Sumist tbo feudum & Cay hic & soto lib. 6. de Justitia & Jure q. 1. a 2. = est igr notadu ex snia Sylvest & Naua feudu & Emphiteusim p eodem accipi / est igr feudu qn aliquis tradit alteri captru aliquod l. hereditatem l. fundum assignata tn aliq pensione qua quotannis illi redat roe obsequii & seruitutis / nunc igr qr monasteriu illud dederat Agricole illam hereditatem in feudum quam iterum agricola dederat roe mutui impignus io fructus illius n debent inter pcium computari / . Sz dub. est quenam sit huius cā & quidem Glos: di hoc concessisse papa in fauorem Ecclie ita ut alias n eo sit hoc uti fauore hec tn snia ab omnibus reiicit qr usura & jure nali & Jure diuino ē phibita in q n pōt papa dispensare, roe huius ē quam ponunt dd. s. qre liceat illi quicuq bona ex feudo q hz impignoratu sibi capē n numerando illa int pcium . s. q qr ille qui in feudu dat alicui posessionem aliq hz veru dominiu illius q cum feudatarius dat impignus manet libera redenda pensione & obsequio & tunc dns hereditatis licite pōt usq illius accipē / hinc colligr. 1m q si feudatarius dedit impignus feudu & aduch manet obligatus ad redendam pensionem & obsequiu quotannis tunc n pōt uerus dns fructus illius accipē s debent int pcium computari / 2o colligr q si hereditas facta est uberior industria & labore agricole n pōt dns excessum illum accipē s debet illum agricole redere.

.C. debet int' p̃cium computare secus si hereditas euenit ex se & absq̃ feudatarij industria qz res caris mo uendut' / 3 colligit q̃ si feudatarius qn accepit feudu n accepit illum ex pretio, q̃ tunc n poterit dns qndiu illum Sz im pignus oes fructus accipe sz partem tm & hec p° cap consuluit / q̃ q̃ns incqueritur an idem dm sit de pprietario vel usu fructuarij / pprietarius dr ille qui hz dominium alicuius rei at u usu fructum dedit alteri & hic dr usu fructuarius / ad dub. q̃ Kñt Abbas Sylu. Sostiens idem dm esse de his atq̃ de alijs / Nihilominus cõriam sniaz hñt Met. Couarr. & alij dd & hoc est uerius / ad aliud de genero dnt dd cam obquam gener n tenet fructus pignoris int' p̃ciu cõputare esse qz p̃sumi socer cõtis uelle donare / hec tn snia n quadrat qz aliqn oposirum constat / Adrian. & alij dnt hoc concessisse papam roe lucri cessantis / h ĩ hoc est dub qz aliqn gener n erat pecunias negociationi expositurus & item qz sic nihil speciale concedent' genero qz hoc est cuicūq̃ concessū / q̃ Kñ tn se p p̃sumi generū alteri negociationi aut annuis pensioni pecunias expositurū ea qua aliq illi lucrū debuisset acresce & qz hoc cessat pot fructus illius pignoris accipe nec int' dotem cõputare / ad 2m dicimus aliquid tenera concedi genero qz ut uidimus mutuans n pot aliquid ultra sortem roe lucri cessãtis accipe nisi prius de hoc ipsū mutuariū admonuerit ad q̃ n tr gener / aliam cãz assignant fortunius q̃re papa hoc concesserit genero dicens q̃ qz pr tenebat' alere filiam id circo qz tradendo illam genero ipse manet liber ab ista cura quamdiu illi dotem n dat tenet' aliquid dare ad sustentaionem illius & lz hec snia sit pbabilis nihilominus aduersa patit' instantiã qz tn cõcludit hoc ẽ uerum qn ille qui alteri virginẽ in uxorem tradit tenebat' illam alere ut ẽ pater & tn illud in uniuersum concedit' genero & pinde est cõis snia sumorũ pontif hoc concessisse genero pp onera matrimonij ut p̃ex ipso met cap ons. n. matrimonij ẽ ut uxorem & familiam sustentet manente dote integra & salua & qz hoc ipse n pot faci quamdiu illi dos n dat' qua poit negociari io concedit ei ut usus pignoris ad hoc accipiat nec int' dotem computet. Dicit tn Naua q̃ si fructus pignoris sint im magna qntitate ita ut excedant onera matrimonij q̃ tenet' gener illum excessum socero restitue .i. saltem int' dotem computare idem docet Syluest / Nota n solum genero licere p cipere fructus pignoris n numerando illos int' p̃cium sz et posse impactu duci ut socer si ei pignus n dederit det illi certam pensionem quotannis & hoc roe onerum matrimonij ita Syluest Naua. & Soto / est dub. an idem dicendum sit de uidua cuius coniux mortuus ẽ ante q̃ illi dos daret' an poit qndiu illi n dat' p cipe fructus pignoris n illos numerãdo int' p̃cium idemq̃ querimus qn mariti heredes illi dotẽ suã n cõseruãt

Plures dd. s. Innocent. Abbas. Immol. Barthol. et Cay. hic dicunt hoc non esse licitum viduae et probant quia hoc concedi genero propter onera matrimonii sed quando ipse obiit iam non manet matrimonium ergo non poterit vidua illos fructus capere dicit tamen Cay. quod si in aliqua provincia vel urbe fuerit statutum aliquid quod hoc viduae concedat, in poenam negligentiae quia illi dotem heredes compulsi non soluerint tunc poterit illos fructus accipere non numerando illos inter dotem / contrariam tamen sententiam habent Soto Nava. Sylvest. Victoria et alii s. esse licitum uxori accipere fructus illos quandiu illi heredes mariti dotem non solvunt et ratio est quia maritus tenebatur alere uxorem ergo et heredes ad id tenentur quamdiu illi dotem non solvunt et certe haec sententia est satis probabilis / ad aliud Cap. Rt. Met illud licite fuisse clerico concessum quia beneficium illud erat ipsius clerici et injuste ab aliis detinebatur et ut illi suum concederet beneficium mutuavit illis / ex hac doctrina D. Th. in 6. arg. colligunt dd. principes et reges esse in peccato usurae quando habent civitates vel urbes aliorum principum in pignus et accipiunt illarum fructus non computando illos inter pretium et ita dat illis optimum consilium ut urbes illas non in pignus accipiant sed emant venditione cum pacto retrovendendi quoties alter voluerit et interim possunt licite omnes fructus accipere circa illud quod diximus s. licere ratione poenae aliquid ultra sortem accipere advertendum est aliquid s. quod solet aliquando celebrari contractus mutui cum pacto legis comissoriae de quo re Sylvest. V. pactum q. 14 Covarrub. 3. lib. variarum resolut. cap 2 Carolus Molineus q. 52 dd. Juris canonici super Cap significante de pignoribus dd. Juris Caesarei ff de lege Comisoria leg. 1 et 2a cod. de pacto pignoris leg. finali est autem hoc pactum quando aliquis vendit alteri aliquam rem hac lege ut si intra certum tempus non solverit debitum contractus sit nullus vel amittat pignus et similiter quando amittit eadem conditione et lege ut amittat pignus, est igitur dificultas an hic contractus sit licitus / sit 1a conclusio si tale pactum legis comisoriae fiat in venditione licitum est et honestum / 2a conclusio pactum legis comissoriae acceptis pignoribus inter mutuantem et mutuatarium est prohibitum leg. illa finali et cap significante et ratio est quia hac ratione saepe debitor cogitur vendere pignora minori pretio quam valet ut solvat debitum et item quia inde daretur ansa maximis usuris, at vero hoc pactum non est prohibitum inter fidei jusorem et illum pro quo fidei jubet / sed dub. est utrum in aliquo casu inter mutuantem et mutuatarium pactum illud liceat / et 2o quaeritur an quando pignus plus valet quam debitum pro quo est impignoratum an teneatur fidei jusor excessum illum domino restituere ad 1m dub. Rnt Barthol. et Baldus antoninus et Sylvest. et communiter dd. s. in aliquo casu esse licitum illud pactum quod si leges hoc prohibent est hoc quando pignus illud venditur multo minori pretio quam valebat quasi

Justo p̃cio vendat' licitum erit tm̃ concientia Nihilominus in foro exteriori coget pignus illud debitori redd̄ q2 absolute ꝗtus ille est prohibitus / q̄ ad 2ᵐ dub. Tenet Couarr. et Caro ls Molinus excessum pignoris ad debitum debē restitui vero dn̄o at v̄ Sylvest. D. Antonin. dnt q̄ et si pignus maioris sit valoris ꝗ̄ debitum nihilominus roē pgnis poēe creditorem excessum illum accipē et dicimus pbabilem eē hanc sm̃am mō pena illa sit moderata ls. oposita sit minor ~

q̄ cē sotoem ad idem 6ᵐ argᵐ sunt aliq̃ aduertenda et 1ᵐ cē id q̄ diximus de vidua et idem pot dicide genero nota q̄ si vidua. l. gener sponte concedant dilationem solutionis dotis tunc n̄ pn̄t fructus pignoris accipē n̄ connumerando illos int' p̃cium dotis ita Cayete et sylu. et rō est q2 tunc nulla illis fit iniuria ꝗ̄ riam sm̃as tenet Soto hic nisi forte expse renū tiauerint Juri suo alias et si concidāt dilationem nihilominus concedunt sm̄ regulas Juris et hoc ē pbabilis / Nota 2ᵒ Sotum concedē in aliquo casu licere creditori p cipē fructus pignoris n̄ computando illos int' debitū s. q̄n̄ debitor creditori impignorat agrum aliquem sterilem quem sua industria creditor excoluit tunc fructus illius poterit accipē at v̄ Nauarr. Cap. 17 n̄. 217 impugnat Sotum in hac re q2 reuera fructus illi (exceptis expensis quas creditor fecit sunt agri alieni ꝗ̄ tr̄ ille illos tribuē vero dn̄o equidem in rrigore hęc sm̄a est pbabilior alia tn̄ est pbabilis max̄ᵉ in reparatua 3ᵒ nota q̄ si creditor in reparatⁿᵉ et obseruatⁿᵉ pignoris aliquos fecerit sū ꝯ poterit illos ex fructibus ipsius recompensare ita Naua Sylvest et alii

q̄ In 7ᵒ argᵒ agit D. 15 de venditⁿᵉ spectata pecunia et de emptione anticipata pecunia an s. liceat rem vendē pluris spectata ꝗ̄ numerata pecunia et similiter de emptⁿᵉ di hac re dd̄ locis cit de usura et de emptⁿᵉ et venditⁿᵉ dd̄ Juris canonici Cate de hac re sup Cap nauiganti et sup Cap in ciuitate de usuris Met. q. 33 silu. verbo emptio et verbo usura 2ᵒ Soto lib. 6. q. 4 et rōes quibus mercatores fulciunt' putantes hoc eē licitum sūt istę, 1ᵃ q2 p̃cium rerum consistit et pensat' sm̄ q̄ cōis viget commetudo sed sm̄ hanc ꝯsuetudinem videmus pluris vendi res spectata pecunia ꝗ̄ numerata ꝗ̄ signū est hoc eē licitū / 2ᵃ q2 juxta om̄m sm̃as valor mercium crescit ex multitudine emptorum et decrescit ex raritate illorum ꝥ maior ē multitudo ementium spectata pecunia ꝗ̄ statim numerata ꝗ̄ signum ē licē res pluris vendi spectata ꝗ̄ numerata pecunia / ꝗ̄ rō illud ē justum p̃cium q̄ cōit sm̄ hominum ꝯstimationem tale sit ꝥ cōit' hōes existimat maius eē debere p̃cium merciū quę vendunt' spectata ꝗ̄ numerata pecunia ꝗ̄ et pz. mi q2 hōes tm̄ .l. forte pluris estimant decem de p̄senti ꝗ̄ 12 de futuro / 4ᵃ

rõ qz si hoc ñ liceret mercatoribꝫ sæpe cogerent' Jacturã maxi
mã facẽ suarꝫ merciũ hoc aũt ñ est Justum. qz cũ ipsi servi
ant Reipub. debent et ipsi indamnes conservari. siquidẽ
illis Respub. stipendium aliqd ñ pbet / 5a rõ qz ille qui ven
dit merces spectata pecunia exponit merces suas periculo et
patit' labores im aqui rendo debito g rõe horꝫ poterit aliquid
plus spectata q̃ numerata pecunia accipẽ / 6a rõ qz in ven
ditiõe spectata pecunia sempr utitr agr cum ipso Emptore g
7 rõ. qz unusquisqꝫ arbiter ẽ in mercibꝫ suis q̃ndiu pciũ ñ est a re
publica qstitutũ g in his licebit plus spectata q̃ numerata pecunia ac
cipẽ / 8 rõ ẽ qz alias oĩa comercia cessarent cum magna sit pecu-
niæ inopia et penuria cessare aũt negotiationes et comercia est-
maximũ detrimentũ reipublicæ g ne illud sequat' licebit aliquid
plus spectata q̃ numerata pecunia p mercibꝫ accipẽ / 9a rõ qz
qñ quis vendit merces suas spectata pecunia sempr pditur dã
num lucri cessantis g rõe huius aliquid ultra poterit accipẽ ~
g Nihilominꝫ D. Th. in solõe ad 7m argm ponit 3es 9es 1a 9 vendẽ
rem pluris q̃ valet pecunia de psenti spectata pecunia est u
sura ñ quidem explicita s' implicita. s. qz si alis mihi da
ret de psenti 10. nũmos aureos et illi illos ego i terum mutua
rem ut postea mihi 12 daret ẽ usura et sic fit in hac venditione
/ 2a 9 emere rem anticipata pecunia minoris q̃ valet et hoc:
rõe anticipatæ pecuniæ est usuræ pctum qz hoc ẽ virtua le:
mutuũ cum spe aliquid ultra accipiendi / 1a 9 D. Th. et cõis
sententiæ dd nihilominꝫ et si in cõi sit vera in particulari tñ
aliquæ sũt difficultates et Covarr. loco cit. oppm asserit et ad
ducit pro se decium et Salicetũ qui dd concedũt licẽ merca
toribꝫ in nundinis merces pluris spectata q̃ numerata pecu
nia vendẽ et hoc pbant ex rõibꝫ a nobis adductis / contraria tñ
sñia est longe verior et pbabilior ac pinde tenenda et pbat'
ex leg. in lege. 4 ff ad legem falcidiam ubi insinuat' illum
ẽ justum valorem rei quem res statim hũt / item qz valor
rei comitat' ipsam rem dum ẽ s' tunc res ẽ invenditiõe qñ actu
vendit' g justum eius pcium pensãdum ẽ qñ res actu vendit
g iniquum ẽ augẽ pcium ipsius qz differtur / item qz res ñ
crescunt in bonitate eo qꝫ eius solo differat' g injuste eius au
get' pcium in one merces rõe spectatæ solõis valent plus e-
menti aut vendenti 9 ñ debet pcium earꝫ augeri / est tñ dub
an rõe periculi aut expensarꝫ aut aliarꝫ circumstantiarꝫ li
ceat merces pluris spectata q̃ numerata pecunia vendẽ et 1
an rõe periculi id liceat Met. dixit licere mercatori ppe
riculum et anxietatem quam patit' ex venditiõe expecta
ta pecunia aliquid plus accipẽ et hoc qñ esset tale pericu

lum ꝓbabiter max.e qn̄ mercator emptorem admonuerit de-
hac re et ꝓbat quia ij qui totas vēdit merces ꝓ p̄ctium asseccura
tionis pōt juste aliquid accipē q̄ ille qui spectata pecunia
merces suas vendit rōe illius periculi poterit aliquid ultra ac
cipē et hoc n̄ concedit Medina inuniuersū sed qn̄ inuendi
t.e est periculum aliq̄ Sotus v̄o et alij dicūt negāt licere p̄ci:
um augē inuenditione spectata pecunia rōe periculi cui:
merces exponunt et quia qz iste mercator sponte vendit qsi
timet sibi p̄cium n̄ respōnsuri n̄ vendat cum ad hoc minime
cogat' R.o q̄ ad q̄ opinionem Met aliqlem hrē ꝓbabilitatē ma
xime si speculatiue loq̄mur vqn̄ emptor admonet' et illā
aliqui dd. asserunt. Nihilominus snīa Soti est longe ꝓbabilior
et tenenda et suadenda max.e quia ex alia pz additus adusuras
nec est eadem rō in asseccurati.e quia hic ē obligatio aliq̄ quæ n̄:
reperit' inilla venditi.e /. q̄ dubitr an rōe timoris et anxie
tatis qua cruciat' mercator poterit augē p̄ctium spectata pecu
nia Met. dt qsic nihilominus hoc multo minus hz ꝓbabi
litatis et ita hoc nullo mō lz. / Item hoc licitū sit rōe sūp
tuū et laborū quos mercator ꝓbabiter crediter facturus inrecu
perando debito. Sylvest. dt hoc n̄ esse licitū qz forte nu-
llos faciet sumptus sed debitor fidelissime soluet nec valet dicē
qz tunc respōnet illud qz forte voluntas illius mutatr aut=
forte morietur et sic debitor patiet' illam facturā / Cōriam
nihilominus snīaz hz Nava. Met Soto .s. hoc esse licitū qn̄
ꝓbabiter credr̄ futuros illos sumptos et labores et tunc illud
n̄ exigr̄ rōe mutui hoc aūt pōt 2.o fieri 1.o q hoc ducat' im=
pactum ut emptor teneat' sumptus illos quos fecerit mercator
soluē qsi nullos fecerit ad nihil teneatr et loquimur qn̄ re
vera hoc ita accidit et n̄ sit velamentū usuræ / 2.o pōt id
fieri qn̄ ꝓbabiter timet futuros sumptus et labores et tunc
possunt emptor et venditor conuenire int' se dealiq̄ q̄ntita
te ultra p̄cium rōe illorū sumptuū et hoc siue postea fiant
maiores .l. minores .l. nulli sumptus ~ / q̄ est dub. an liceat=
plus rem vendē spectata pecunia qn̄ mercator erat res serua
turus inaliud tp̄s qn̄ sperabat plus valituras nec statim ven=
diturus hęc difficultas tangitr exp nauigant et exp inciuita
te de usuris /. R.o affirmatiue et n̄ solum hoc verum ē expec
tata sed numerata pecunia et hoc defin̄r illis capitibus a Greg.
9 et Alexand. 3. et hoc ꝯcedit rōe lucri cessātis aut dāni emer=
gentis idem dicimus qn̄ mercator eadem tp̄e erat merces su=
as inalium locū delaturus inquo plus valerent attn̄ hoc ve
rum ē aliquibus int'uenientibus conditionibus 1.a est ut vere=
mercator habeat animū merces suas inaliud tp̄s seruādi aut

inaliud locum asportandi / 2a est ut uere merces ille posint sal
ue et incolumes usque adillud tps seruari .s. usque adillum locu defe
rri / 3a e ut n uendant merces ille sumo pcio quo sperant ualitu
ras tpe illo .s. loco illo s medio pcio / 4o e ut deducant expe
sas et periculum et labores inseruandis mercibus aut inalium
locum asportandis ... Smoi merces que carius uendunt eo quod
seruande erant inaliud tps posse uendi 2 mo ut Anotauit
Sylu. vbo usura 2o i mo ita ut fiat contus int emptorem et
uenditorem de justo aliquo pcio et tunc contus tenebit quidquid
postea sequat / 2o id pot fieri pcio aliquo indeterminato nuc
et postea soluat pcio coi quo merces ille uendent / 3o id pot
fieri et tpe et pcio indeterminato quorum determinatio stet penes
ipsum uenditorem ita tn ut signato uno tpe et pcio n pot
aliud signare gratias quamuis malum emptor ipse Nota
et ... adnotauit Medina et Naua posse rem uendi de
psenti precio quod pbabiliter credit postea futuru plus mi
nus qr tunc et emptor et uenditor exponunt equali periculo
lucri aut damni ~

q est aliud dub am qn aliquis merces suas uendit quas n
erat infuturum seruaturus nihilominus pcium soluendum e
qn credit merces plus ualituras ... pot nunc illo pcio illas
uende / ad hoc Cay Rt in hoc loco distinguendo .s. q statim
contus celebrat et absoluit nihilominus qr pcium n statim sol
uit et obid plus uendunt merces et Smoi contus e illicitus alio
mo contus pot fieri ita ut nunc incipiat et postea absoluetur
qn pcium e soluendum qr pcium est pars contus et tunc li
cebit merces pcio q futurum sperat uendere et pbat Cay
qr Smoi contus vr approbari cap incivitate de usuris / contrariam
smam asstruunt ferme oes dd Sylust Naua Soto Adria Met
D Antoninus et alij asserentes ptium illum ee iniquu et
ro est qr reuera contus nunc oio consumat et pficitur et si
pcium n statim soluat qr statim utrimque nascit obligacio
sicut qe contus pficit ex pte uenditoris qr confert merces alteri
g et pficitur ex pte emptoris sunt .n. Emptio et uenditio Rela
tiua et hec sma ... longe pbabilior tenendae ~

q dubit cc merces maritimas solent .n. mercatores aduce naues
refertas pciosis mercibus quas n pnt minutatim uende s de
bent simul uendi que n pnt numerata pecunia uendi s ex
pectata et ob hoc carius aliquatulum uendunt et ita hs usque q
idlicitum vr / q tn sit usurarius contus pz qr inmagna .s.
parua quantitate merces uende n minuit illarum natam q n h illas
carius uende qr sil. uendunt q maior ro vr id ee licitu si minuta
tim uedant aliqui dd int quos e Soto et uilla dnt Smoi contu n esse

ẜ licitum esse velut quãdam exceptionem regule generalis. D.
Th. et hoc concedũt qñ merces vendunt in magna quantita
te. et rõ hui[us] est quia frequent' huiõi mercatores faciunt magnas ex
pensas in [illegible] mercib[us] et inaquirendo pcio possea ob q
vñ [illegible] licitus. / item q̃ hec vñr esse peculiaris rõ huiõi [illegible]
[illegible] Emptionis et venditionis qñ ut im plerimũ huiõi merciũ
ñ dat statutum pciũ ẜ p arbitrio mercatorum prudentium et
timoratorum et p circumstantijs int[illegible] et ita hec sñia
est pbabilis [illegible] / [illegible] est dub. de [illegible] qui dr mons pietatis qui:
satis est in usu apud italiam. solent. n. diuites pecunias ex
ponere ut pauperũ necessitatib[us] subueniat' positis pignorib[us]
hac lege ut singulis mensib[us] qñdiu ñ soluit pciũ reddat cer
tam quãdam pensionem et si absoluto anno ñ redat sortem
uendant' pignora / et q sit usurari[us] pz q̃ hic est mutuũ et
cum lucro [illegible] / de hac re Soto hic et Cay opusculũ fecit de hoc
Naua. relect. sup 14. q. 3. de usuris Caroli Molines tractatu
de [illegible] ñ 581. / [illegible] sñia est Soti et Cay dicentem montem pie
tatis ẽẽ usurarium q̃ ibi est lucrum p mutuo q si dicat' lucrum illud da
ri p ministris qui sũt custodes istius montis pietatis q dat' illis tamq̃
stipendium laboris [illegible] q̃ pauperes quib[us] mutuat' pecunia ñ tenent'
alere ipsos ministros ẜ id faciat Respublica / [illegible] sñiam tenet
Met et Naua. s. hunc [illegible] ẽẽ pium et licitum et eum apbabit
leo. 10. in concil. Lateran. max[illegible] [illegible] laudauit qui illos instituũt:
et item q̃ huiõi montes pietatis cedunt oĩo inutilitatem ipsorum pau
perum [illegible] Equũ est ut ministri ipsorum montiũ stipendium acci
piant ab ordinis pauperũ imo bona istorum montiũ sunt velut ip
sorum pauperũ et ita dicim[us] hanc 2ᵃ sñiam esse longe pbabilio
rem comodius tñ esset ut Respub. ipsos ministros montiũ ale
ret [illegible] / [illegible] nõ Respõt [illegible] rões quib[us] pbabim[us] licĩ rem
carius uendẽ spectata [illegible] numerata pecunia, et ad 1ᵃ Rt Met:
illud esse pcium cõe justum q[illegible] uiget in cõi hoĩum consuetudi:
ne hoĩum imo [illegible] timoratorum [illegible] Equali pcio uendũt spectata et
numerata pecunia et qui opp[illegible] faciũt potius ẽ corruptela
[illegible] consuetudo / ad 2ᵃ dicim[us] tñ crecẽ rei ualorem qñta cres
cunt Emptores qui [illegible] pecunia spectata q̃ isti emũt ca
rius q̃ aliud ñ pñt facẽ / ad 3ᵃ negam[us] tñ ualẽ 10. de pre
senti q̃ 12 de futuro q si mercatores illa 10. Equẽ [illegible]stimant.
hoc ẽ rõe negociationis et lucri cessantis et [illegible] re uera ita sit
considerando ipsam pecuniam in se exclusa oĩ negociatione
et lucro cessante / ad 4ᵃ Rt. mercatores pp̃rea uolũt se se in
gerere in huiõi negociat[illegible] et p inde Equũ ẽ ut equanimiter
utramq fortunam psperam. s. et aduersam tolerent et ita
ñ tenet' illos respub. indemnes [illegible]seruare uidẽ. R. de alijs officia
(lib[us]

ad 5m. iam supra dictum est s. ratione expensarum quas mercatores faciunt
in recuperando debito posse aliquid ultra accipere sicut ratione pe
riculi. ad 6m R. iuxta mentem D. Th. quod licet in venditione spectata
pecunia utiliter agatur cum emptoribus nihilominus non ob id licet
mercatoribus pluris vendere illis spectata pecunia quia non licet pro
utilitate alterius aliquid venditorem ultra accipere. 2o R.
quod licet utiliter agatur cum emptoribus nihilominus et gravantur quia
venduntur illis merces rigoroso pretio. ad 7am et 8am rationes patet satis
ex supra dictis. ad ultimam R. licere mercatoribus ratione lucri ces
santis aliquid ultra accipere spectata quod numerata pecunia
modo adessent emptores qui numerata pecunia vellent emere
et modo non haberent alias merces quas numerata pecunia aliis
emptoribus possent vendere. ad caput illud quod pro sua sententia ad
duxit Caiet. s. cap. in civitate de usuris R. contra a dict. Greg.
9m explicasse mentem Alex. 3. in illo cap. s. quod tunc sit ve
rum quando illae merces erant in alio tempore seminaturae. s. mer
cator illas volebat in aliud locum deferre ubi pluris va
lent et hoc explicavit Greg. cap. naviganti de usuris ~

Quoniam agendum est de 2a q. D. Th. quam posuit in solutione ad 7m
s. illum qui emit rem anticipata pecunia minoris quam valet
peccare. sit tamen 1o indubitata si quis emat rem minoris quam
valeat impraesentiarum quando contractus celebratur at quando res est tradenda
pluris minusve sperat valitura et hoc probabiliter sperat tunc
nulla est usura. hanc 9. asseruit Greg. 9. cap. naviganti de
usuris. est tamen dub. an liceat debitum s. ius aliquod emere
minoris quam valeat. 1a sententia est Navar. in manual. verbo usura
in fine. et cap. 17. et Caiet. in sua sum. verbo usura in fine
asserentium hunc contractum esse licitum etiam si debitum sit liqui
dum et absque aliquibus sumptibus et sylvest. verbo usura 2
q. 14 adducit alios dict. huius sententiae et ratio est quia homines solutiones a
cerbe minoris aestimant et minoris valent in communi hominum aestima
tione et dicit hoc non esse mutuum sed emptionem illius iuris quod habet
ad recuperandum debitum illud. contra tamen est opposita sententia quae
duabus conclusionibus explicatur. 1a quod quoties cum debitum illud habet annexas
aliquas expensas s. non est liquidum tunc licebit minoris illud
emere et hoc ratione expensarum. 2a quod quando vero debitum est liquidum et
absque aliquibus expensis tunc nullo modo licet minoris illud emere.
vide sylvest. et Met. locis cit. 3a quod licet prior opinio non sit omnino ab
surda et improbabilis nihilominus haec posterior est communior est ve
rior et tenenda et probatur quia ius ad debitum ipsius recuperandum
non distinguitur ab ipsa pecunia recuperanda sed ipsam pecuniam
non licet minoris emere ergo nec ipsum ius et actionem ad illam re
cuperandam licebit minoris emere ~

Usura. Art. 2. De censib9.

ita Mercado lib. 4. de grad. c. 16. et Medina. cod. de restitut. fol. 153 q. 2 de censib9.

¶ Est tn dub. an sit aliqua exceptio a regula gnali D. Th. ita ut liceat absq; crimine usurę in aliquo casu rem minoris emere anticipata pecunia qm ualeat et est exemplũ in Emptione lanarũ anticipata pecunia. Met. asserit qtũ istũ esse iniquũ et usurarium qz reuera merces illę plus ualent qñ tradendę sunt et item qm ipsi met Emptores illas uendunt alijs carius antequ illis tradant quę nõ pñt interse co Serere ut iste qtus simul cũ 1. sint liciti. fat. ũ Soto et Thom. gcedunt qtũ istum eẽ licitũ mõ Emptio hęc fiat duob9 .l. trib9 mensib9 .l. ad summũ intra eũdem annũ antequ merces tradant. et rõ huius ẽ qm .l. ipsi Emptores debent aliquas facẽ expensas in illis aquirendis .l. qz iste est usus qui circũ fertur in hmõi mercium Emptionem .l. qz ipsi pecuarij Emptores rogant ut hoc mõ futuras lanas ab ijs sibi emant et item qz utilr agr cum illis nõ n. pocent cõmode res suas agẽ nisi pecunias haberet ad sũptus quos hñt in tondendis ouib9 et ita hz usus iõ qz hęc snĩa est pbabilior.

DE CENSIBUS.

¶ De hac mã agit Conrad. q. 72 Carol9 Molines q. 62 et 72 medina tractatu de usuris sup Cap. 1. 14. q. 3. D Antoni. 2. p. titul. 1 cap. 8 § 14 Syl. ubo gabella. 2. et ubo usura. 2. q. 14. 15. et 16. Couarrub. 3. lib. uariarũ resol. cap. 7. 8. et 9. Summistę ubo censu Soto lib. 6. de justitia et jur. q. 5. dd. juris canoni sup cap. in ciuitate de usuris et sup ex. uag. martini 5. et calixti dd. Juris cęsarei ff de cens. et codic. de censib9 dd. Theologi 4. d. 15. ¶ et nunc uidendum ẽ unde census dicat et quid signet et quotuplex sit censu. quã ad ñ. ũdo dr est .n. .l. ut quędam enumeratio .l. ęstimatio. solebant .n. olim Romani bona ciuium ęstimare et censere ut p eorũ qũtitate tributum illis imponeret. signat aũt census ipsas ciuium facultates et patrimonium signãt et tributũ distributum in singulas psonas de quo multocies mentio fit in sacro eloquio ut pz 2. lib. reg. cap. 24 qn dauid poptm jussit scribi censum et ille dicebat habere qui habebant centum mille sextertium qui numerus continet decies centũ mille qdrantes ¶ census et apud Theolog. acipr. p annuis redditib9 et in hac signãoe agim9 de illo im psentiarũ definit aũt sic ẽ jus quoddã pensionem seutributum recipiendi singulis annis siue in fructib9 siue in pecunia siue in re alia utili ¶ diuidr aũt censu. 1 in censũ consignatoriũ et reseruatoriũ reseruatorius ẽ qñ aliquis tradit alicui hereditatem .l. fundum reseruata sibi certa qdam pensione ut habet leg. finali cod. de rerũ p mutat. ¶ consignatorius ẽ qñ quis alterũ constituit in Sp[ri]ũs bonis certam pensionem siue gratis siue p cio id faciat.

¶ notandum est hoc loco discrimen inter censũ Emphyteusim et fęudũ

2a 2ae. S. Thom. q. 78. De.

de qua re vide sylvest. verbo feudum q. 1. feudum e quando aliquis dat alicui aliquam hereditatem hac lege ut ille alicui obsequium aliquod in recognitionem servitutis reddat et feudum fere semper e perpetuum et in rebus immobilibus, Emphiteusis e quando huiusmodi hereditas traditur alicui hac lege ut reddat quandam pensionem et in utroque dominium directum manet in eo qui hereditatem alteri confert usum vero fructum sed ille cui dat hereditas et si Emphyteuta non solverit intribus annis si Emphyteusis fuerit dni secularis cadit in comissum et amittit Emphyteusim si vero fuerit dni Ecclesiastici tunc si duobus annis Emphyteuta non reddat pensionem cadit in comissum at vero in censu et si censuarius non reddat pensionem non amittit dominium / est tamen dub. quoniam leg. Tauri 68. approbant [illegible] et si censuarius non solverit pensionem quinque l. 10. annis tunc in poenam amittat dominium census et pecuniam reddat proprio dno / ad hoc R. Couarr. quod licet ista lex declarat nihilominus quia iste [illegible] legis comisorie sunt odiosi et onerosi [illegible] sed oppositum / dividitur 2° census in realem et impersonalem .i. alter constituitur in re aliqua alter vero in ipsa persona / 3° censuum alter est pecuniarius qui constituitur in pecuniis alterum est fructuarius qui in fructibus constituitur / 4° censuum alter e certus quoad [illegible] ad pensionem alterum est incertus et indeterminatus pensionis / 5° censuum alter e perpetuus alter e temporalis et hic 2x quidam determinati s. determinati temporis alter est indeterminati temporis et hic dr. vitalicius / 6 censuum alter e redimibilis alterum est irredimibilis / quod est igitur dub an huiusmodi [illegible] censuarius sit licitus necne et quod sit illicitus probatur 1° quia pecunia e valor et precium aliarum rerum et non sui ipsius hoc non esset [illegible] sui ipsius sed in censibus pecunia e valor et precium sui ipsius ergo huiusmodi [illegible] e illicitus / 2° quia in censu revera est mutuum et aliquid recipitur ultra sortem ergo est [illegible] usurarius antecedens probatur quia quemadmodum is qui mutuat transfert dominium in alterum similiter in censu sed mutuanti non licet aliquid ultra sortem accipere ergo nec illi qui dat ad censum / 3° quia si huiusmodi [illegible] esset licitus maxime ideo esset quia non est ibi mutuum sed emptio et venditio sed ibi nulla e emptio ergo probatur minor quia censuarius non vendit hereditatem imo [illegible] censum et tributum consignat ergo ibi nulla e venditio / propter hanc difficultatem aliqui dicunt ut Henricus Gand. Joa. Andreas et alij distinguunt s. quod si isti census sunt iam constituti bene potest aliquis illos emere at vero de novo non licet illos instituere et ratio huius quia quando huiusmodi census sunt iam constituti revera est ibi aliqua res que ematur at vero quando de novo instituuntur non est ibi aliquid quod emitur sed tamen est virtuale mutuum cum spe lucri / quia tamen sententia est fere omnium [illegible] et ita dicimus quod consignare .l. emere annos reditus fructuarios licitum est sive de novo instituantur sive iam instituti emantur probatur quia huiusmodi annos reditus confirmarunt

Usura. Art. 2. De censib.

Martinus 5. et Calixtus 3. in suis extravagantibus. et p3 auctor ut ij qui imperatoris Justiniani vidim imperator novella constitutione 160 approbat hmoi contractus / et p3 q2 unusquisque dnus ē suorum bonorum g° pot bona illa ut sibi placuerit distribuere mō n̄ impediat aliquē g° pot in bonis suis consignare alteri pensionem aliquā sive gratis sive pcio accepto / 2° qm pot civis cogi a superiore ut solvat aliquod tributum qn id necessitas exigat g pari rōe ipse civis pot se cogere ad solvendum alteri hmoi tributum pcio aliquo / 3° qm pot usufructus alicuius hereditatis vendi ut hr lege nec et finali ff de periculo et commodo venditionis g° pot hō vendere pensionem aliquā in eadem hereditate solvenda quotannis, / Nota tn̄ lege quadam imperatoria sancita Matritij Anno 1534 statutū esse ne vendat censum fructuarius qui redimi posit / q est tn̄ dub. an liceat emere et vendere annuū reditū pecuniarium Rr affirmat. ita fere oēs dd. et p3 qm sicut licitus ē annuus census fructuarius ita et pecuniarius pecunia .n. equivalet fructibus et ej / item q2 hz in domo constituere censū q2 domus est res fructifera, et fructus domus ē pecunia g licitus ē pecuniarius census et item q2 pot quis se obligare ad solvendā quotannis aliquā pecuniariā pensionem g pot illam vendere et ita eisdem locis cit. approbant indiscriminatim hmoi census ~

q est tn̄ dub de annuis reditibus psonalibus qui in psona ipsa consignant an sint liciti 1a sn̄a est Abbatis Sylvest Nava D Anto. Angelis inocentij et aliorum asserentium hmoi contractum censuarium ēē iniquū p3 q2 n̄ est equa conditio utriusq3 et sup modum gravat vendens q2 semp manet obligatus ad talem pensionem solvenda sive bona illius pereant sive n̄ emens aut nullum tale patitur periculum q vū injustum / 2a sn̄a est Met dicentis q si psona fructifera sit q2 est hō industrius tunc licet sup illum censum consignare si ū psona fructifera n̄ sit n̄ licebit talem censū sup illam consignare / 3a sn̄a ē Conradi Vict. soti Covarrub. asserentium licitum esse hmoi psonalem censū hz psona infructifera sit et quidem 3a hec sn̄a verior est et pbabilior et p3 q2 usu et consuetudine obtentū est ut oēs census reales sint quodammo psonales q2 ipse vendens censū n̄ tn̄ bona sua sed et psonam suam obligat ad solvendum. / item q2 pot hō obligare se ad operas suas alicui pstandas gratis g° ad id pot se pcio aliquo obligare / fatemur tn̄ hmoi census psonales disuadendos esse potius imo et re vera isti sunt rariores imo in hmoi censibus magis periculum patitur ipse emens tutius .n. illi esset census illos sup aliqua bona habere consignatos / et ita ad arg in opp dicimus n̄ ēē in equalitatem periculi in hmoi censibus ex parte vendentis imo

A insũma concil gri post concil florentinũ 4 a ãn concil lateranẽse.

B. cũ istã conditionẽ est dub. [illegible] Mercado. n. lib. 4 de ptract. c. 16. fol 77 pag. 2. dt q lz pereat res aut posse sio sup quã imponit censs aduc tr sol uere incensibs psonalibs. qr qui censs psonalis sm ipsũ ẽ qñ imponit sup p sonã ñ tm ĩ sup aliquã possesionem im particulari seu quadã gnali hypo theca [illegible] su psona y bienes etc. rõ esse ẽ qz. debitũ princi pale fundat' in psona et possesio ẽ sicuti fideiussor Medina. cod. de restitut. tract. de vsuris fol. 154. col. 3. q. de censibs: ait qin hyspania communit' practicatur censs ad modũ emphitheosis census ipsi censu alij tal sil cũ censu dominiũ directũ rei aquirit manẽte utili dominio apud instituentẽ et concludit q commun censs ñ ẽ purus sed emphitheosi admixtũ. aut ei similis ut costat ex ss de hoc [illegible] factis coiter.—

ẽtiã condicionẽ dictã lz Medina. bi s hqcũ ad eors. q põt imponi censs realis sup psona fructifera ñ tn sup infructifera vinfine tractat. fol ultimo ait q qñ apponit talis pditio est ptracts mixtus .s. census et assecurationis, et tũc tr ẽt re pereũte. soluere. l. 2º ait q qz. et im ponit sup alias posesiones etc. et pe reunte re tr soluere etc ñ tn si res fortuitis pereat Covarrub. 3. lib. variarũ. c. 7. ñ. 4. 5. et 6. quarto si cõtractũ/. lz aduc si res pere at teneri soluere et rõ esse ẽ qz pncipue imponit sup psonã et secũdario sup p rõ [illegible] ad mayorẽ assecurationẽ tãqã pignus et sic ipsa re pereẽ pta aduc maneteobligatio, y por esto tiene q si pe reçe aqual posesion. no le puede forçar aq [illegible]

potius ut pz hoc est ex 2º ementis / ad arg º initio huius q' is facta Rñ ad 1m. dicims pncipuũ et primarium usũ pecunie ẽẽ ut sit pcium aliarũ rerũ at º secundarius usus pecunie põt esse pciũ pecunie / ad 2m Rñ incensu ñesse mutuũ sed emptionem uere et rõ est qz mutuãs põt cogẽ mutuatarium ut soluat sibi quod illi mutuauit q ñ põt facẽ ille qui emit censũ ñ. n. põt ali um cogẽ ut suam sibi redat pecuniã / ad 3m R. incensu emi ius ad illam pensionem accipiendam quotannis quæ qui dem est pcio ẽstimabilis / q est tñ obiectio ĩ ẽctum psona lem q sit iniustus ex pº uenditoris qz ipse qui uenit psonalem ẽstitũit max si est psona infructifera et sine arte nihil ue dit cum nullam habeat industriam ad lucrandũ vñ posit pensionem soluẽ g iniusta ẽ uenditio g iniustus ẽ ẽctis maxº qn alia ñ hz bona vñ posit soluẽ dicims tñ ẽctum esse li citum mõ absit fraus et dolus qm obligatio ista qua uen dita sese obligat quotanis soluere alteri pensionem est prẽ cio ẽstimabilis ipse. n. uenditor quæret ut soluat / Nota 2º cõ id q dixit Soto semp censum realem habere anexa obligationem psonalem id esse uerum mõ aliud in ẽctu ñ exprimat' / poteẽ. n. uenditor rem aliquam censui consig nare ita ut si illa pereat nulla maneat obligatio impos ita / Nota 3º nos poẽẽ examinare 6. conditiones quas dõ primus suis ponunt in oĩ ẽctu quas colligit Barthólomeus mi randa archi Epus Toletanus 1ª ĩ est ut assignet' aliqua res in qua censs consignet' ita ut sola illa res maneat obligata et nullo mõ psona / nos tn dicims hanc pditionem ñ esse necãm s q ẽt põt psona manẽ obligata / 2ª pditio est ut annus reditus iusto pcio emat' fatemur istam pditionem / 3ª pditio ẽ ut ad sit facultas uenditori redimendi pensionem illam quoties uoluerit. l. totam. l. im parte / pditio hqc ñ hz locum in censibs ppetuis Nota ẽt poẽẽ celebrari istius ẽctum ut uendens censum ñ põt partem illius redimẽ q si uellit redimẽ redimat totum / 4ª ẽ ut nullo mõ cogat' uenditor redimẽ censũ hoc. n. esset usura qz redimeret ad mutuũ cum lucro et hqc quidem pditio uerissima ẽ / 5ª ẽ q si contingat res illas inquibs consignats est censs peri re debet manẽ uenditor immunis a soluenda pensione et a sorte capitali et hoc mõ res ille pereant sine culpa uenditoris sm mãm smas hqc pditio ñ obseruat' nec est in usu mõ aliud in ẽctu ñ exprimat' / 6ª ẽ ut res illa sup qz consignat' cen sus sit fructifera cuius fructus æqlis sit annus pensioni hqc ẽt pditio sm nos ñ est neẽã qz ut uidims ẽt im psona infruc tifera põt censs consignari ~ / est tñ dub. [illegible] señale otra pieça sobre q̃ este el censo la qual

q est tn dub. an census ꝑpetui et tpales sint liciti R. utrumqꝫ istorꝫ censuū esse licitum mō debito ꝑcio uendat et emat utergꝫ et quidē in censu ꝑpetuo Justitia est patentior et manifestior ibi. n. nulla pōt imaginari rā mutui / item in censu tpali res est certa qꝛ ibi ut uidimꝰ n est mutuū ꝫ uera emptio ꝫ dub. ē de Justo ꝑcio istorꝫ censuū et quidem apud Dd utrisqꝫ Juris uariæ sūt snīæ de hac re / aliqui. n. dnt illud eē Justum ꝑcium alicꝰ census quo aliqua hereditas emeret ex qua possent tantūdem fructꝰ capi exceptis expensis et laboribꝰ hec tn regula n est utr uera / est igr regula obseruanda in hac re illud ē ꝑcium Justum qd a lege aut a repub. fuerit institutū, qd si n̄ sit institutum illud erit Justum quod Judicauerint prudentes et timorati uiri et ita in hispania ē lex constituta a Rege philipo: Madritij anno 1563 censꝰ tpariꝫ a 14 mil. el millar in censu v ꝑpetuo n est statutū ꝑcium nota tn qd quo res in quibꝰ consignatꝰ est censꝰ sunt securio res eo censꝰ plus ualent. ꝑcium aūt census uitalitij est qdam mediū int ꝑciū censꝰ ꝑpetui et tparij ~

q est dub. de censu tpario tpē determinato istc. n. censꝰ pōt tri pliciter emi 1 mō ut absoluto tpē tota pensio qꝰ reddit' equat ꝑcium quo empta fuit / 2° mō pōt emi in fructibꝰ qꝛ oēs illi fructꝰ existimant' toto illo tpē tantumdem ualituri ac ꝑcium plus minꝰ et hoc ꝑbabiter credit' et utergꝫ cōtꝰ est licitus / dub. tn est an licitum sit emere reditum tparium tpē determinato ita ut absoluto tpē tota pensio exuperet ꝑcium quo emit' Soto et Med. dnt hunc cōtum esse usurariū qꝛ reuera ibi est mutuū cum lucro cōtiam snīaꝫ hꝫ Conrad. q. 80 Nauarr. Couarr. locis cit asserunt qd ij Dd hmōi cōtū esse licitum mō reuera ibi sit Emptio et uenditio et n̄ uellamentū usuræ et pꝫ qm hic est uera emptio n̄. n. emens pōt cogi uenditorem ut redimat censū illum ꝫ n̄ est mutuū qd aūt finito tpē plus acceperit ꝗ ꝑcium fuerit hoc impertinens est et item qꝛ uilius ē emi censū ꝑpetuū ut satis pꝫ et tn iste cōtꝰ snīa oēs est licitꝰ ꝫ a fortiori et alter / qꝫ sit ꝑ hac q° 1° hmōi cōc tꝰ in foro exteriori male audit et ita disuadendꝰ ē qm reuera maximā ꝑ se fert similitudinem usuræ / 2° q° si hmōi censꝰ emat' in spacium breue .5. 6. aut 8. aut 10. annorꝫ = multo magis hꝫ speciem usuræ / 3° q° nihilominꝰ si census iste emat ꝑ spacium longiꝰ .5. 15. aut 20 annorꝫ licitꝰ est imo absolute loquendo mō uere sit cōtꝰ emptionis est licitꝰ Nota Sotꝰ sic int'ꝑtari legem illam imperatoriam qua cautum ē ne constituat' censꝰ fructuariꝰ .s. legē n̄ ꝑhibē ut pensio soluat' in fructibꝰ ꝫ ut soluant' fructꝰ in ea q̄titate

A. Nauarr. 14. q. 3. n̄. 79. de usuris ait perempta re perire censū super illā impositū - qd negat Soto lib. 6. de Just. q. 5. a. 1. § uerū tn de censu ꝑsonali cū Nauarr. vr̄ tenere D. Anton. 2. p. tit. 1. c. 8. §. 15. ait. n. in tali gradu pecunia transijt et Jus ꝑcipiendi fructꝰ empti

qua solveret' in pecunia (atn̄ hec int'p̄tatio n̄ est legitima ꝗ
revera absolute lex jubet ut fructuarijs censꝰ reducat' ad pecu
niarios aut pecunijs solvat' / q̄ est aliud dub. an obligatio
solvendi annuam pensionem transeat ad heredes Rn̄t dd po
sita dist.ne (& imprimis nota censum ꝑsonalem ꝑsonalem n̄ poẽ esse
ꝑpetuū ac ꝑinde n̄ transire ad heredes) si huiusmoi annus reditꝰ fuerit
consignatꝰ in aliqua re determinata tn̄ durat censꝰ qn̄tū res dura
verit et apud heredes qn̄ v° res perierit perijt et censꝰ si v° annꝰ
reditꝰ ꝯstituat' in oībꝰ bonis habitis & habendis certis & incertis sẽ
ꝑ transijt ad heredes talis pensio alias n̄ admitat hereditatẽ ꝗ re
nuntient illi / q̄ est dub. circa aliquas ꝯditiones quę solent appo
ni in huiusmoi censibꝰ ad maiorem illorum securitatem. 1a est quod ven
ditor solet obligari ut res illas in quibꝰ censꝰ consignatꝰ est con
servet / 2a ẽ q2 obligat' ne posit res illas vendẽ aut alienare absq
facultate emptoris / 3a ẽ ut si illi dederit facultatem reddat n̄
hilominꝰ ipse venditor emptori decimam ꝑ p̄cij / 4a ẽ ut si ven
ditor n̄ solverit censū duobꝰ .l. tribꝰ annis cadat in incomissu
ita ut res illę maneant venditę ipsi emptori / Rn̄ q dum mō
tales conditiones n̄ tollant emptionem et venditionem esse lici
tas / imo dicimꝰ revera conditiones illas n̄ tollere emptionem &
venditionem dicimꝰ tn̄ aliqū in his conditionibꝰ poẽ intervenire
injustitiam n̄ aūt usurā & quidem 1a ꝯditio est licita & hones-
ta / item 2a est justa q2 alias poẽt cedere in gravamen em
toris exigẽ tn̄ ut oīa bona venditoris obligent' censui emptoris
iniquū est & maximū gravamen ipsi venditori / 3a et ꝯditio-
vr̄ aliquantulum injusta ꝗ pōt aliquid emptor ꝑ illa facul
tate quam venditori facit ab eo accipere qn̄tum v° pōt accipẽ
standum ẽ arbitrio prudentis viri decima .n. pars vr̄ multū
4a ꝯditionem ꝓbat lex tauri iam cit ꝗ in usu n̄ observet'
q2 vr̄ rigida esset tn̄ conditio licita mō pęna esset modera
ta ut sup̄ diximꝰ de pęna legis comissoris ~

q̄ qm̄ sup̄ retulimꝰ aliquas ex conditionibꝰ quas dd oppositę snīę
videbant' colligẽ ex ex̄ vag. sū morꝰ pontif op3 R. admon-
tem pontif & quidam dd quorum snīaz nos sumꝰ secuti dn̄t in
illis ex̄ vagantibꝰ concedi illum ꝯtum in quo reperiunt' oēs
illę 6 conditiones n̄ tn̄ reprobari illum ꝯtum cui defuerint
aliquę ex illis ut iam ꝓbabimꝰ ~

q̄ circa illud q diximꝰ de p̄cio justo censꝰ ẽ illud q a lege statutū
fuerit est dub. an liceat emẽ censū ꝯparium minori p̄cio q
a lege sit statutū & vr̄ hoc n̄ esse licitum q2 hoc cavet lex quę
justa est ꝑ altera v° p° est argm q2 fieri pōt ut talis census
sit periculosꝰ & ineptus ꝗ sm̄ oēs dd licitū ẽ debitū periculo
sum minoris emẽ q̄ valet g° idem licebit in censu / q̄ sit 1a q

quotiescumque annuus reditus emitur et constituitur, licet illum minoris emere quam lex statuit quantumcumque ille sit incertus et periculosus. Probatur quia lex aperte loquitur de hominum censibus in institutione quorum hoc judicat justum pretium quod si aliquis census sit periculosus aut incertus non emat. Notatur duobus modis censum constitui primus modus est manifestissimus et usitatus quando s. quis primo censum emit. Secundo modo dicitur constitui quando is qui emerat censum vendit illum alteri. Tertio ita tamen ut penes illum vendentem maneat facultas redimendi censum quoties voluerit et tunc etiam reputatur in impositione census qui et debet esse pretio de 14 mil el millar. Secundo, 2a conclusio si vero non sit census emptoris secunda tunc si census est periculosus et incertus aut aliis scatet vitiis licebit minori pretio a lege taxato illum emere et vendere et hoc fit quando aliquis vendit censum quem in aliquo habebat absque facultate redimendi illum et hoc asserunt multi doctores recentiores et ita habet usus nec lex loquitur de hominum censibus sed tantum de prima census institutione. Secundo est aliud dubium an quando census in prima institutione non potest minoris emi quam 14 millibus ita etiam non possit pluris vendi aliqui dicunt non posse pluris vendi ratio est quia lex utrumque videtur definire tam ex parte emptoris quam ex parte venditoris. Alii oppositum asserunt s. licere venditori pluris vendere pro maiori census commoditate et securitate et probant quia lex ista quae instituit pretium census est similis illi quae statuit pretium tritici sed licet triticum non possit pluris vendi potest tamen minoris vendi ita lex ponit terminum emptori census non autem venditori et ita dicimus hanc secundam sententiam esse veriorem modo census maiorem habeat securitatem et commoditatem et ita habet usus. Secundo dubium circa pretium quo census debet redimi et sit prima huius dubii resolutio prima conclusio si pretium est idem tempore emptionis et redemptionis eodem pretio debet redimi. 2a conclusio si conventio facta fuerit inter emptorem et venditorem ut quoties voluerit censum redimere tantum dem reddat tunc standum est conventioni. 3a conclusio si loquamur ex natura rei et secundum naturalem aequitatem pretium quo debet censum redimi est illud quod tempore redemptionis justum existimatur sive maius sit sive minus et probatur quia hoc est natura rerum quae emuntur et venduntur seclusis aliis conventionibus et conditionibus. 4a conclusio si vero loquamur supra lege et de illis censibus qui instituti fuere 14 millibus el millar debent redimi eisdem 14 milibus et hoc est intentio legis. Et quidem modo iam consuetudine obtentum est ut census redimatur eodem pretio quo venditus fuit a venditore et hoc consonat extravagantibus: ad uetus Martini 5. Alex. 3. posset nihilominus conventio super fieri inter emptorem et venditorem ut si venditor voluerit censum redimere redimat pretio quo valebit tunc. Secundo est dubium circa illud quod diximus licere emere censum minoris quam in institutus fuit an quando

aliquis

emit censum ~~emptori~~ 20 milib; el millar et uendit illum al
teri 14 milib; el millar et primus uenditor uult redimē censum
cui nam h illa millia sint restituenda an i emptori an 2º
emptori / qª i sna est aliquorum asserentiū nequaqz 2m empto
rem poss recipē totum illud p̄cium ß debē excusum p̄cij quo
ipse emit restituere 2º uenditori rō huius ē qz iste qui uen-
dit censū minoris qz ipse emerit n̄ uendit totum suū Jus ß
tm̄ Jus percipiendi pensionum quam primus uenditor illi quo
tannis soluebat ~ alij uº oppm asserūt s. licē huic 2º empto
ri totum precium quo census redimit' recipē mō ipse Justo p̄cio
censum emerit a primo uenditore et rō est qz reuera iste
2º emptor emit totum Jus quo primus uenditor habebat in ta
li censu / item qz iste 2º emptor subit periculum ut si pri
mus uenditor nihil soluerit ipse amittat totum p̄cium g̃ qua
rōe expositus est pericula et aduersæ fortunæ debet et esse prospe
ræ fortunæ expositus ut totum p̄cium quo census fuerit redep
tus accipiat / item qz Justum p̄cium totius actionis illius cū
sq erant 14 millia pp periculū et incertitudinem illius ~
Hī g̃ utramqz snaz eē probabilem si tm̄ in 2ª uendit 2º em
ptionis exprimat' totum Jus qd alter hēbat in censu tūc
poterit 2º emptor totum p̄cium quo census redimat' accipē:
mō Justo p̄cio emerit ~ qª est dub. an liceat censum cōs
tituere annuum cum pacto retrouendendi / p solōe huius du
bij Nota pactum retrouendendi poss bipharian contingē
1 mō ita ut adsit facultas uenditori redimendi censū n̄ tn̄
ad id cogat' / 2º mō pōt contingē ita ut uenditor cogat' re
dimē censū et primus census dr addi census cum pacto retro
uendendi 2º dr cum pacto retro emendi ~ p priori sensu:
sit ? illum eē Justum et honestū sm̄ oēs dd, et pz qz in
illis extrauagantib; cit. pōnt hec oditio et qibi n̄ sit usura
pz. ñ n. ibi est mutuū n̄ n. emptor pōt uenditorem cogere
ut sibi capitale reddat. item qm̄ hoc magis uī cēdere ingra
uamen emptoris qz uenditor pōt quotiescumqz uoluerit
censum redimē ~ p posteriori sensu sit ? emere censū
cum pacto retro emendi hoc est cogendo uenditorem ut censū
redimat iniquū est et usurarium ex pª ipsius emptoris et
pz ex aducētis extrauagantib; et q̄ qm̄ ibi est mutuū cū lucro
qª Dubr an liceat emere censum hac lege ut uenditor illum
n̄ pōit redimē intra aliqª tps s. 10. l. 15. annos postea uº pos
sit quoties uoluerit et an iste sit licitus s. q intra 10. l. 15. =
annos pōit redimi postea uº nullo mō Carol. Molinęq. q. 51.
Couarr. D. Antonin et alij dnt hmōi census eē usurarios. l. sal
tem iniquos et pz leg. 1. titul. 2. lib 8. regaliū ordinationum

Usura. Art. 2. De censib.

ubi Rex Alfonsus .11. asserit huiusmodi contractus esse iniquos. et probatur quia huiusmodi contractus videntur cedere in magnum gravamen venditoris et in magnum emolumentum emptoris ergo saltem iniquus / item quia saepe et in Judicio et in senatu huiusmodi contractus reputatur nullus et conceditur venditori ut possit quoties cumque voluerit redimere censum non obstante quacumque conditione — Contrariam sententiam tenent multi dicunt s. tales contractus esse licitos modo justo pretio emantur illi census ita Conrad. Met. Soto et alii et probatur quia potest quis ab alio emere censum perpetuum ergo a fortiori poterit emere censum illis adjectis conditionibus .s. ut si intra 10. vel 15. annos venditor illum non redemerit non possit aliquando illum redimere hoc enim minus est quam aliud (quod si quis dicat illas conditiones cedere in gravamen venditoris ideo dicimus non dicit censum debere emi justo pretio secundum gravamen venditoris et secundum commoditatem emptoris et sic nulla manet ibi injustitia et ita dicimus sententiam hanc esse tenendam /. et ad 1m argumentum dicimus legem illam huiusmodi contractus damnare non quia revera usurarii sint sed quia ut in plurimum tales praesumuntur /. vel 2o dicimus quod forte lex illud statuit sequendo aliam sententiam, vel quod respondetur legem damnare illos contractus quia non semper pretium augetur et ita gravatur venditor — ad 2m respondetur vere gravari venditorem in talibus contractibus attamen huiusmodi gravamen compensatur altiori pretio / ad 3m respondetur quia huiusmodi emptio et venditio odiosa est in jure ideo jus concedit venditori facultatem redimendi censum non obstante quacumque conditione modo non sit in censu perpetuo —

¶ est dub. an possit huiusmodi contractus celebrari juste ut emat quis censum hac lege ut venditor non possit illum membratim redimere sed totum simul et ratio dubii est quia huiusmodi conditio videtur repugnare conditionibus assignatis a summis Pontif. in extravagant. cit. — Respondetur tamen huiusmodi contractum juste posse celebrari et probatur quia sic non est usura non enim est mutuum forte vel virtuale nec hoc cadit in gravamen venditoris modo id debeat in pretio compensari quod necessarium est et ita non est injustitia et in his contractibus standum est usui et consuetudini cuiuscumque provinciae et regni ita Soto — sunt tamen non nullae objectiones adversus ea quae diximus de censibus et 1a est illud quod diximus contractum illum esse iniquum quando venditor cogitur redimere censum, quod autem ille sit licitus probatur quia ibi non est mutuum forte aut virtuale sed est emptio et venditio ergo si justo pretio census ille ematur erit justus probatur antecedens quia ibi emitur actio accipiendi annuum reditum quamdiu venditor non redimit illum si enim res illa in qua census est consignatus periret antequam debitor debuisset censum redimere perit censu ergo vere est ibi emptio quod si dicatur ibi esse gravamen venditoris ideo nos dicimus hoc gravamen altiori pretio compensari debere /. 2a objectio est adversus omnes censuarios contractus. quia imper

petuis semp et in temporariis fere semp redit totum pretium et aliquid amplius q sunt iniqui saltem .l. usurarij ~ Item de censu perpetuo vr nullum ee justum pretium illius nam census istius pretium justum debet estimari per ordinem ad alios census tempora os et ita fere in infinitum, procedit tale pretium si .n. justum pretium illius census qui emitur per 10 annos est v.g. 10 mille numorum argenteorum et illius qui emitur per 20 annos est 14 mille et sic proportionabiliter q pretium illius census qui est perpetuus fere non est asignabile justum pretium ~ Dicimus tamen sm coem dd sntiam ad 1ª obj. illum contractum esse iniquum et usurarium licet medina et alij dicant in rrigore loquendo non esse injustum modo justo pcio emat attn oposita snia est tenenda / ad 2ª dicimus nequaquam esse ibi injustitiam aut inequalitatem et si tempus dij ... pretium augeat quoniam hoc fere accidit etiam in omnibus actionibus emptionis ~ / ad aliud de censu perpetuo Rr fere idem .n. n. esse pretium judicandum est sm illas calculationes sed sm judicium et prudentiam timoratorum virorum ibi .n. tamen emitur actio et jus ad illam pensionem singulis annis accipiendam que quidem finito et taxato pcio estimabilis est. et hec pro hac materia de censibus dicta sufficiant. ~

~ DE CANBIIS ~

Cambiorum cognitio maxe est utilis nec minus est obscura adeo ut Sylvest aserat triplicem continere dificultatem 1ª est in investigandis ... et modis ipsorum campsorum / 2ª est in veritate dignocenda / 3ª dificultas est in explicanda materia hac alijs, De hac re antiqui dd parum aut nihil dixere inter recenciores agit d Anton. 2. p. titu 1 cap. 7. § 4 4 de Cambijs. Sylvest tto usura 4º Met. ubi de usuris. Cay opuscm edidit de hac re et hr ad 3ª pª Soto lib. 6. de justitia et jure a q 8. usque ad finem = Nava. relectionem fecit de hac re sup cap. ultimum de usuris et hr in fine sui manual ~ cambium vocabulum est latinum et idem q permutatio sonat ut ait Arist 1 lib. politic. cap. 6. et 7. et Juris consultus Paulus ff de rerum permutatione leg. 1 et est unius rei pro altera comutatio est aut Cambium 3 1m est valde antiquum quo homines ante numisma inventum rem unam cum altera comutabant ut sic homines necesitas relevaretur / 2m est post numisma inventum comutatio rerum pro pecunia / 3m est cambium quo pecunia cum pecunia comutatur et de hoc 3º genere cambiorum potisimum nobis e impresentiarum agendum et ita iam quasi per antonomasiam nomen Cambij pro hoc 3º sumitur et cambium hoc mo sic definitur est comutatio unius pecunie cum altera diversa et disimili, est aut pecunia diversa multis

Vsura. Art. 2. De cambijs.

modis i mo roe mas exq pecunia consectae est ut qn pecunia aurea et argentea com utat 2o mo roe signi figure et imaginis ut si ducatum pcorona comutet utrumq. n. numisma est eiusdem mas diversa tn figura consignatu 3o mo roe ualoris et estimationis ut qn eadem pecunia sndiversis puincijs diversum ualorem hns comutat 4o mo roe loci ut qn eadem pecunia dat inuno loco ut inalio det 5o roe tpis quest q i q. an hmoi ars Campsoria sit licita et honesta et apparet esse iniustam pz ex Arist loco cit qz pria pecunie est ut cum mercibus comutet ad hoc. n. instituta fuit q comutare illam cum alia pecunia est q nam ipsius pecunie 2o. qm pecunia exse est infructifera q iniquum est uelle ex illa aliquid decerpe q fit inarte campsoria 3o qm multa absurda multi fraudes hmoi artem comitari solent q est iniqua pz ans qm hac arte hoies indulgent otio et desidijs ingenerant et hac arte insaciabilis pecunie sitis imo et pbet max usuris ansa imo et servator in mensas numulariorum subvertit confisos iusticia ondens

q De hac re 1a sma e Soti et Nana et aliorum asserentium hmoi artem qm se sumptam et absolute aceptam sonare iniustitiam si tn debitis uestiat circumstantijs licita erit et pb. i qm usus hmoi artis e q nam eiusdem pecunie adquem stabuta sunt p qz p se fert illam pecunie insaciabilem sitim q altera e sma Met. asserentis hmoi artem exse licitam esse et iustam poe tn uitiari si prave adsint qditiones et pbqz hmoi ars exse est Reipub. utilis et quodamo neca utilis. n. est ut in Repub. adsint Campsores qui oia gna monetarum habeant et sic ciuibus pdesse posit ~ itum et qm utile est ut adsint qui ex uno loco inalium pecunias deferant q fit p artem campsoriam et ad arga inopositum Rt Metina q 1o. primarius usus pecunie sit comutatio cum alijs rebus secundarius tn usus eius est comutatio unis pecunie cum altera

ad aliud dr n inde sitim illam oriri si debite hoies arte is utantur alias illud queniet ex malitia ipsorum sicut inoibus alijs artibus id pot accide et ita dicimus utraq smaz esse pbabile

q ad 1m arg in initio factu Rt q h. primus pecunie usus sit p cium aliarum rerum secundarius tn eius usus pot esse ut sit pcium alterius pecunie ad 2m Rt q h pecunia dese sit infructifera pot tn aliquibus de causis campsor p illa aliquid accipe s. pp laborem sumptus et industriam et ob alias causas quas infra uidemus. ad 3m Rt artem hac dese n ingenerare illam insatiabilem pecunie sitim h ex malitia hoium q n satis est ipsam artem inse uitiari. ~

q 2a q est quotuplex sit cambiorum genus et pro hac re sit 1a q si omnia cambia considerentur quatenus res naturales sunt sic non sunt varia genera cambiorum sed unum tantum in communi forte nam diversa ex positione potius se habent ex parte materiae sicut ars Edificatoria formaliter una est licet materia sit diversa / q 2a q si vero consideremus numismata ut sic et ut sunt civilia precia rerum sic tria cambiorum genera assignata diversa sunt nam 1m cambium quo res cum re commutatur dicitur commutatio / 2m vero dicitur emptio quo res pro pecunia commutatur / 3m vero proprie dicitur cambium quo pecunia pro pecunia commutatur / hinc colligitur cambium proprie esse quendam contractum distinctum ab emptione, locatione, mutuo, et alijs negociationibus ut satis patet / q 3 q cambium proprie dividitur 1o in cambium reale et in cambium siccum. reale dicitur illud quod revera et in re est cambium et non fictitium / cambium siccum sic explicatur a Sylvestro et a Soto s. quod revera non est in rebus ipsis sed est fictitium et velamentum usurae / aliter explicat Navarra loco cit. s. quando ipse campsor nihil accipit sed ipse alteri dat pecuniam. prior tamen expositio est frequentior / 2o dividitur cambium in communi in cambium manifeste iustum et in manifeste iniquum et indubium. / q cambiorum quoddam dicitur minutum. quoddam per literas seu transmissiones, aliud est siccum aliud est monetarum rerum diversi valoris / cambium minutum dicitur quando maiores monetas commutamus cum minoribus l. e. cambium per literas est quando aliquis vult pecunias suas ab uno in alium locum asportare et dat illas hic campsori et ab illo accipit schedulam ut ministri illius illas illi in alio loco conferat. et hic est communis admodum. De cambio sicco iam diximus. Ultimum cambium est quando pecuniae unius regni commutantur diversis pecunijs alterius regni diversum habentibus valorem.

q Nunc agendum est de singulis cambiorum generibus et 1o de cambio minuto circa quem quaerimus 1o an huiusmodi cambium sit licitum / pro solutione nota pecunias posse considerari quatenus sunt Metalla quaedam sunt i. prout monetae sunt habentes precium taxatum hanc distinctionem notavit D. Thomas lib. 2. de regimine principum cap 14 et Alex Alen et fere omnes dicit q sit 1a q si considerentur monetae quatenus metalla sunt sic bene potest una cum alia commutari et aliquid ultra accipere Ita Sylv. Cay. Navarra Armilla Soto locis cit. et ratio est quoniam huiusmodi monetae praeter usum primarium quem habent possunt multas alias utilitates habere in quantum talia Metalla sunt et ratione huius potest quis ultra precium aliquid accipere / Medina vero hanc q negat tract. de cambijs quoniam lege valor monetae secundum omnem suam utilitatem taxatus est q non licet aliquid ultra tal

n̄ h3 aliquid ultra talem p̄cium accipere oposita .n. s̄ma uerior.
& co͞itr est pp multas commoditates quas moneta ut metallum
est h3 eius n. p̄cium statuit' alege ut moneta ē q 2a q° fieri pōt
cōmutatio similis monetę cum alia moneta ut sic ᵒ aliquid
ultra accipere q est co͞is dct roē bn̄ficij q incōmutas fallerit
& laboris quem sūmit Campsor in hmōi cōmutationibus & p̄:
cium hais cōmutationum statutum est a p̄gmatica 129 mō
n̄ sit p̄ c̄riam qsuetudinem abrogata & sup̄um p̄cium evit
q co͞it' uiget int' timoratas p̄sonas / est tn̄ dub. an pōit Rex
aut Respub. taxare p̄cium monetis & inquantū monetę sūt
& inquantū metalla sunt ita ut nulla roē posint maioris
uendi / Rn̄ id licite fieri poē iustis de causis & ob bonum coē
/ 2° quęrimus an re uera de facto talis lex sit sancita Rn̄ astrª
olim s. statutam fuiße talem legem & mō. eße renouatā de
moneta quam nos coronam uocamus cuius p̄cium est 12 numi
aurei exceptis 8. diponđijs ita ut n̄ liceat aliquid ultra ac
cipē aliqua decā & n̄ loquimur hīc de los doblones antiguos
q 3ª q° moneta ut sic & inquantū moneta ē n̄ pōt pluris
uendi q̄ alege sit taxatum sic .n. sūmit' ut ē p̄cium rerū
quę emunt' & uendunt' ~
q est dub an roē cōmutationis liceat aliquid ultra accipē
n̄ solum cāpsoribus h3 cuicumq3 p̄sonę, Cay & Armilla Locis
cit dnt hoc tm̄ licere campsoribus & p̄sonis publicis quę hoc
exercent offm n̄ aūt priuatis p̄sonis at ᵛ Metª Naua Soto
& Sylu. oppm aßerūt ex se loquendo qn̄lis Sylu. id n̄ oīo aße
rat & id hius est qm̄ res hęc de se ē licita & p̄cio apciabilis
q cuicumq3 id licebit n̄ tm̄ priuatę p̄sonę poterunt tm̄ accipē quantū
cāpsores pp laborem quem ex offᵒ ad id hnt / Dubr tm̄ an hoc lege sit p̄hibi
tum priuatis p̄sonis Soto dī q sic peculiari lege huius regni, Naua ᵛ dī
numq̄ dari talem legem & hoc uerius est solum .n. p̄hibitum ē ut alieni
genę n̄ posint in hispania eße cāpsores pp multa inconmoda quę in
de sequunt' nihilominus hoc ēt iā abrogatum p̄ c̄riam consuetudinē
q est dub. de cambio p̄ literas seu transportationes & quęrimus an sit lici
tum & amp̄ illo liceat aliquid ultra accipē Rn̄ astrª & est co͞is dct
s̄ma & p3. qm̄ hmōi campsores rem p̄stant alijs utilem & p̄cio ap
preciabilem q h3 aliquid accipē itm qm̄ si hmōi pecunię transmitte
rent p̄ agasonem .l. nuntium poseat nuntius aliquid accipē q &
p̄ hmōi cambium h3 / Nota tn̄ cautum ōe lege n̄ eße licitum
aliquid accipē p̄ transportatiª pecuniarū intra regnum h3 hoc de
se eßet licitum q oq est tn̄ dub qm̄ sępe contingit im hmōi cā
bijs nullos facē sumptus campsores imo cedere in eorū utilita
tem qm̄ ipsi uolebant hīc habere suas pecunias quas Romę .l.
alibi habebant q° saltem tunc n̄ licebit aliquid ultra accipere.

Rn tn licite posse aliquid accipere qm illud e accidentarium .s. q: ipsi sic indigerent suis pecuniis / Nota tn max. esse advertendu ut vere fiat pecuniaris transportatio solet n aligu fingi pecunia transportari q re vera n fit e tunc est usura palliata uide p Saere Sotum lib. 6. de Justitia e Jure. q. 10 ar. 2. —

q est tn dub. am hmoi genus cambij tm liceat Campsoribg an cuicumq psone: Rn cambium hoc excse licitum ee cuicumq psone nec esse legem quæ hoc phibeat loquimur mo debitis e licitis circunstantijs fiat —

q Nunc agendum e de cambio roe tpis .e.n. hoc cambium qn campsor mutuat alicui copiam pecunie quæ primis nundinis soluenda e e roe huis aliquid ultra accipit e an hoc cambium sit licitum e vr q sic mo justum pcium accipiat 1. qm pobligati mutuandi lz aliquid ultra accipe s hmoi campsor qui roe tpis cambiat e mutuat vr obligari ad mutuandu g poterit aliquid accipe / 2o qm hmoi Campsores faciunt sumptus e laborant in hoc officio exercendo g / 3o id vr licitum roe lucri cessantis: De hac re 1a sma est Dur in 3 sent. e Met e aliorum asserentiu hmoi cambium esse licitu mo Campsor justum pcium accipiat / 2a sma est Cay e Soti e aliorum dicencium hmoi cambiu esse iniquum e usurarium qm cambium hoc excse e seclusis alijs circunstantijs est mutuu cum spe lucri n n. ibi est vera pecunie comutatio nec valet dicere q facit sumptus campsor e laborat qm et usurarij laborat e faciunt sumptus — Nauamut hos dt conciliare di nanq smas Dur. e Met ee vera mo campsores vere sint obligati ad mutuandu sicut n. respublica poterat illis alias consignare stipendium ita ipsi possunt aliquid juste accipe si a ipsi n sint obligati ad mutuandu tunc n possunt aliquid accipe q illud est mutuu e quidem in re hoc 2a mo vera sz e ita n possunt aliquid accipe q re vera est mutuu —

q est dub. am liceat campsoribg aliquid accipe eo q debita soluunt creditoribg numerata pecunia nomine mercatorum solent n. mercatores illustres in multis locis negociari e n secum adducunt pecunias q hoc esset illis nimis laboriosum e pecunias suas ponunt apud campsores e emunt merces e chyrographum conferunt venditoribg ut ipsi a campsoribg pecunias accipiant e queritur an roe huis solutionis liceat campsoribg aliquid accipe qn actu soluunt pecunias / 1a sma est Soti e aliorum quidicunt juste quidem campsores posse aliquid accipe qn numerata pecunia debita soluunt e ro e qm hoc bnficiu q campsores conferunt creditoribg e pcio estimabile / 2a sma e Naua. e aliorum asserentium posse quidem campsores aliquid accipe n: quidem a creditoribg s a mercatoribg quorum campsores sunt

~~[illegible]~~. Art. 2. De cãbijs.

depositarij & rō est qm ipsi mercatores tenebant solue creditorib9 &
2a sentētia est probabilior & tenenda imo & hoc cautum est pragma
tica condita anno 1503. & nūc est instaurata leg. 5. titulo de cã
bijs (vñ colliges campsores & mercatores peccare & teneri ad resti
tutionem qñ aliquid a creditorib9 accipiunt campsores quidem:
q2 reuera accipiūt mercatores vº q2 sunt cã huius acceptionis
cum ipsi tenerent solue illud stipendiū campsorib9 solent tñ
creditores solue cariꝰ merces qñ sciunt pciū sibi a campso
rib9 soluendū & nunc poterūt campsores ab ipsis creditorib9
stipendium accipē q2 perinde nunc est ac si a mercatorib9 ipsis=
illud accepererit q̄ recte annotauit Naua. / Nunc consideran
dū sunt aliquæ cãæ ob quas campsores solent augē pciū cum illis cū
quib9 negociant 1a cã ē distantia loci quanto .n. distantia loci ma
ior est tanto pcium q campsor exigit maiꝰ est / 2a cã multitu:
do pecuniæ quo .n. maior est eo maiꝰ exigit pcium / 3a cã est rōe
tpis quo .n. tps in quo spectat soto maiꝰ est eo maiꝰ exigit p=
cium / 4a ē q̄to pauciores sunt campsores qui ad cambium pecu
nias cōferūt tanto pcium maiꝰ ē & de his causis quærimꝰ an iu
stæ sint ob quas pcium augeat de quib9 Meta optime lococit &
quo 1a .n. sit iusta p3 qm si maior siue minor sit loci distantia ea
dem copia pecuniæ comferenda ē campsori dicimꝰ tñ iustam eē
hanc causā qm q̄to locus ē remotior & distantior tanto maiores
sumptus fiunt ex nã rei ac perinde talis transportatio est maio
ri pcio digna / similr dicimꝰ iustam eē 2am cam qm quanto ma
ior est copia pecuniæ quæ cambit tanto maiores sumptꝰ fiunt ex
nã rei in aquirendis pecunijs / 3a cã n est legitima nec honesta iam
.n. sup damnauimꝰ cambium rōe tpis sapit .n. usurā poẽt tñ
licite fieri rōe lucri cessantis aut damni emergentis concurren
tib9 causis quas sup in mutuo asignauimꝰ. / de 4a et cã dicimꝰ
illam eē legitimam & illam apbat Meta loco cit quum imo
hoc uerū in oi gnre merciū & negociationis & oficiorũ —
q cã cambium tpis quem reprobabimꝰ sunt aliquot objectiones
& vr q sit licitum q2 reuera campsor facit sumptus & laborat
in grãm eorũ quib9 mutuat g rōe hmōi sumptuū & laborū
pōt aliquid accipē tamq mercedem & stipendium p3 9a qm
si aliquis ab aliquo peteret 100 nūmos aureos quos ipse n ha
beret & in quærendo aliquos faceret sūptus poẽt iuste ab
alio aliquid rōe sumptuū & n rōe mutui aliquid accipē g
idem dm est de campsore & p3 qm in alijs cambijs id licitū
est rōe sumptuū & laborū g & in hoc / q si dicas in hoc ḡtu
id n eē licitū q2 hoc cambiū ex nã sua tñ ē mutuū & alia sūt:
accidentaria est instantia qm si hō teneat ḡtis testimoniū ferre
nihilominꝰ vr pōt rōe sumptuū aliquid accipē / item h3 p sacri
ficio

2a 2a. S. Thom. q. 78. De

ofrendo n̄ q̄ licet aliquid accipe, Nihilominus p elemosina po
eēt sacerdos aliquid accipē. q̄ pari rōe licebit campsori aliquid
accipē n̄ quidem rōe mutui s̄ rōe sumptuū. et quidem Met.a
Smōr cambium apbat mō p̄cium et estipendium sit mode
ratum sumptib; et laborib; n̄ tn̄ apbat Smōr cambium co
mō quomō exercet qz multe usurę comittut / dicimus tn̄ se
tentiam opositam esse veriorem et tenendam et ad arg.a in op
posita R. ad 1m. aliud esse Sorem obligari ad mutuandum
et aliud velle sponte mutuare q facit campsor n̄ n. ille cogit
ad mutuandū q si obligaret tunc bn̄ poeēt aliquid rōe stipē
dij accipē / ad 2m Rr qz qn̄ aliquis facit sumptus in quęrē
do pecunias ad mutuandum alteri poēe ab illo aliquid ac
cipē qz Socē q̄ stus q n̄ reperit' im campsore ipse n. vo
luntarie facit illos sumptus q et eodem mō dm̄ est ad alia
arg.a facta ~

q Nunc agendū est de Cambijs pecuniarum rōe diversi valo
ris in diversis p̄uincijs et locis et quęrimus 1m. am Smōr cā
bium sit licitum et p intellectu huius dificultatis nota
nos im p̄sentiarum excludē oēs alias cambiorum rōes et tn̄ ve
lle considerare cambium pecuniarum q̄ ut in diversis locis Sn̄t
diversū valorem / 2o nota monetam 2.e ex cā maiorem poēe
Srē valorem in diversis locis l. in diversis tp̄ib; 1.o qn̄ p̄ci
um monetę auget' aliqe l. a Repub. 2o mō pōt maiorem
Srē valorem rōe penurię monetarum tunc n. pecunia =
pluris Estimat' q n. nunc 10 nūmis aureis vendit' l. em
tur emebat' tunc unico aut minoris / 3o nota 4or mo
dis poēe eamdem pecuniam diversum Srē valorem 1 mō
qz una moneta est q flata nobiliori metallo q̄ alia mone
ta eiusdem figurę et consignationis / 2o mō pp statutū
legis sm̄ q in diversis locis eadem moneta pluris valet /
3o mō pp raritatem alicuius metali in aliqua p̄uincia et
abundantiā eiusdem metali in alia p̄uincia / 4o mō pōt
a toto genere una moneta in una p̄uincia pluris Estima=
ri qz a toto genere est minor abundantia pecunię in illa q̄
in alia ~ q sit nunc 1o q. cōmutare pecuniam mino
ris valoris cum pecunia maioris valoris pp nobilius meta=
llum iniquū est nisi fiat recompensatio aliunde et si=
utraq pecunia Seat eamdem valorem ut pecunia ē et
p3 qn̄ perinde Soc est ac si cōmutaret vinū p̄ciosū vini
no vili et parvi p̄cij et p3 qm̄ Smōr commutatio cambi
orum est actus Justitię q debet Equalitas servari quę n̄ ser
vat' qn̄ moneta inferioris metalli cōmutat' cum mo
neta nobilioris metalli et loquimur qn̄ talis excessus ē p̄cio ap
pretia bil

q 2a q comutare pecuniā minoris ualoris cū eadem pecunia habente iam maiorem ualorem ex legis statuto iniquū est nisi aliunde fiat recompensatio et hoc uerum ē et si alterū sit auctū pcium sz quod erat augendum nisi forte iste qui cambit monetā erat illam seruaturus usque in tps quo erat pcium augendum. l. q̄n eque h̄abilc erat monetam augendā. l. minuendam tpe quo soluenda erat. l q 3a q n̄ h. comutare unam monetā unius prouincie cum moneta alterius ubi moneta hz maiorem ualorem a lege statutum nisi aliunde fiat recōpensatio et pz qm alias ibi n̄ fieret eqlitas sine possumus deprehendere fraudes aliquas quas mercatores in nūdinis exercere solent ibi. n. existimare. l. estimare monetā pluris qm ab ipsa lege statutū sit et ita solent cōmodare 100 ducatos a razon de 12 reales ut pascha illis soluant pro eis undecim nūmos argenteos quod est iniquū ~ 2

q De 4o mō cōmutatio nis est difficultas an sit licitus pro quo sit 1m fundamentū in hyspania fiunt quatuor celebres nūdinis qui his correspondent alie 4or in flandria singulis tribus mensibus et in his nundinis campsores cambiunt monetas uicissim / 2o nota campsores qui Medinae dant alicui quadringenta ducum dispendia recipē amtuerpie trecenta et sexaginta et e opp 1m mercatores seu campsores qui amtuerpie dant alicui trecenta dispendia recipē Medinae trecenta et 75 / rursus campsores qui Medinae dant alicui centum nūmos aureos recipē eosdem centū ulisipone et illos qui ulisipone dāt 100 nūmos aureos recipē medinae 110. l. 105. queritur igr an hmōi cambia sint licita quidam sunt dct asserentes hmōi cābia eē iniqua et usuraria qz reuera ibi nō rōe dilationis tpis aliquid ultra accipit ita Met et Naua olim idem habuit, et alij et pz qm aut in hoc q̄ tractē cābiū rōe loci seu transportationis aut est cambium minutū aut ē Emptio aut mutuū sz quocūque mō est ibi iniustitia. q / imprimis: ibi n̄ est cambiū minutū ut satis pz n. n. ibi attendit rō cōmutationis monete maioris cum minori nec est cambiū transportationis qm tunc idem debuisset esse pciū a Medina usque ad antuerpiā et ab antuerpia usque ad Medinā et a Medina usque ad ulisiponem et eō q̄ tm̄ n̄ fit ut diximus / nec ēt ibi est emptio et uenditio qm in Emptione et uenditione debet iustum eē pcium at ū in hmōi cōtrū n̄ est Justum pcium q. et pz qm si Campsor Medinae 100 nūmis aureis emit ulisipone alios 100 nūmos aureos recipiendos eodem ēt pcio eosdē 100: deberent emi ab Ulisipone recipiendi Medinae qn̄ tm̄ n̄ fit q est usura qz mutuū pz qm ibi hr rō tpis expectati et obid stipendium illud accipit ~ q 2a snīa est Calderini et Laurētij

Rodulphi. Sylu. Soti. Naua. et aliorum. qui dicunt huiusmodi cambia esse licita. aliquibus interuenientibus conditionibus et ratio Rodulphi est quia alias uniuersum fere orbem damnaremus. Hęc tamen ratio inualida est quia uitia communia esse solent aliquando sunt rationes / et queremus in qua uia huiusmodi cambia sint licita — Cay. Naua Sylu. et alij saluant huiusmodi cambia per uiam emptionis et uenditionis supposito quod res absens minoris ęstimatur quam res presens nunc igitur quia campsor emit 100 nummis aureis presentibus potest accipere Medinę 105 absentes et post aliquot tempus recipiendos — Nihilominus hęc sententia ab alijs reijcitur quia hęc ratio absentię non consideratur a mercatoribus / item quia ibi non fiunt sumptus item quia ille qui Medinę emit receptionem standtia minus recepit quam dederit cum tamen emerit rem absentem — est alia uia quam Soto saluat huiusmodi cambia scilicet illa fieri licita per contractum commutationis per quem licet in una prouincia dare monetam quę minus ęstimatur in illa prouincia quam in alia et quia minus ęstimatur pecunia in hyspania quam in flandria 360 et quia tamen ęstimantur in flandria 360 dipondia quantum in hyspania 400 et ideo huiusmodi commutationes sunt licitę idem dicimus de commutatione a Medina in olisiponem et cetera — Nihilominus quacumque uia uelimus huiusmodi cambia saluare aliquę sunt obseruandę conditiones i. est: ut reuera fiat commutatio pecunię unius prouincię cum pecunia recipienda in alia prouincia alias esset uelamentum usurę / sed queritur an necessarium sit ut ille qui cambit pecunias olysiponę soluendas Medinę habeat reuera Medinę tunc pecunias quas debet soluere Soto dicit id necessarium esse quia contractus celebratur quasi non habeat erit usura / at uero Naua. et alij dicunt nunquam id esse necessarium sed sufficere quod tempore solutionis possit soluere campsor scilicet per se uel quia habet creditum uel amicos qui illi dabunt pecunias et hoc probabilius est / 2a conditio ut nulla omnino ratio habeatur temporis in huiusmodi commutationibus temporis scilicet quo datur et uel scedula differatur namsi ratio temporis habeatur tunc est mutuum et usura hinc colliges quod quando Campsores plus accipiunt quia Soto differtur usque ad 2as uel 3as nundinas est iniquum nisi reuera cessaret lucrum / 3a conditio est ut pretium sit iustum quod in illis commutationibus accipitur —

Nihilominus ad hanc sententiam predictam non omnino amplectimur quia similem non penitus saluat iustitiam horum cambiorum quia non est quia cambitur pecunia a medina ad flandriam et cetera et stante diuerso ualore in diuersis prouincijs quando qui medinę dedit 400 dipondia recipit in flandria 360 et qui in flandria dedit 300 recipit in Medina 375 ubi non reperitur ęqualitas — / et ita est 4a sententia Naua. dicentis iustitiam horum cambiorum sumendam esse ex utraque ratione adducta Cay. et Soti scilicet et ratione diuersi ualoris pecunię in diuersis prouincijs et ratione absentię pecunię v.g. Campsor

Mediny dedit 100 nũmos aureos recepturus in flandria qz nec amitit aliquid s; potius lucrat' qz tñ l. equs ibi estimant' qz ac in medina 100. et ita dureuit pecunia rõe absentie tñ at ḋ qñ a flandria cambit' pecunia in Medinã ibi est 2ᵃ rõ augendi p̃ciũ et ita qui inflandria dat 100 nũmos aureos iuste recipit in hyspania 110: et rõe maioris ualoris inflandria q̃ in Medina et rõe absentie qz pecunia Mediny est absens qñ inflandria cambit' et rõ rõe utriq; q; rõis iustificant' hmõi cambia et idem dicimus de cãbio a Medina usq; ad olysiponem et eis seruatis tñ illis cõditionibus quas posuimus et ita snã hec satis ẽ p̃babilis nec arg.ᵃ sunt c̃ illam. ~ ~ ꝗ Restat Respondere ad argumenta que fecimus initio huius 4ⁱ modi ad. 1ᵐ. Rñ ni esse ibi cambium minutũ nec cambium transmutationis s; esse cõmutationem pecunie habentis maiorem ualorem ob penuriam illius cumpecunia habẽte minorem ualorem pp illius abundãtiã et habita rõe absentie pecunie aut stipendij ipsius Campsoris (ad aliud Rñ in hmõi cãbijs nullo mõ esse hendam rõem tpis q; prrogat' hmõi. n. tps tñ dat' ut chyrographa mitant' ~ ocasione hinc sũpta examinanda ẽ iustitia cãbiorũ que solent celebrari int' calatis nũdinis ob q; p̃cium augetur et quo maius prrogat' tps maius exigi p̃cium. ~

ꝗ est dub an hmõi cambia sint licita quidam dd parisiẽses int' quos fuere frẽs illi coronelli asseruere hmõi Cambia esse licita et posse p̃cium augeri quo soto difert' in longius tps et hoc ñ rõe dilationis tpis s; rõe lucri cessãtis hec snã ab aliquibus dd reprhendit' tunc qz maxĩ ansa usuris p̃bet' tum qz reuera ñ cessat lucrũ qñ quidem in hoc tñ negociationis genere expositi sũt Campsores pecunie, Rñ omnes dd rõe dilationis tpis nullo mõ licere p̃cium augere at ũ si reuera sublata fraude et dolo est cessatio lucri aut dãmum emergens licebit campsoribus aliquid accip̃e admonendo illos quibus dant pecunias detali dãno et lucro et hoc seruatis cõditionibus quas supõ posuimus de lucro cessante aut damno emergente ita Naua et quidem raro est tale lucrum aut dãnum et obid absolute dnt dd hac de cã ñ licere campsoribus p̃cium augere in hmõi cambijs ~ ꝗ est dub. an sit licitum cambire pecunias indeterminato p̃cio dicimus ex se hmõi cãbium ẽe licitum mõ uterq; & Campsor et qui pecunias accipit eque p̃babiliter exponat' aduerse et ps pere fortune qz p̃babiliter credit' p̃cium augendũ. l. minuendũ, si ḋ p̃babilius existimat' p̃cium futurũ ẽe maius tunc iniquũ est tale cãbium

et qz ut implurimũ p̃cium maius sperat[ur] ideo ut impluri mũ tale cambium iniquũ reputat[ur].

¶ est dub. an liceat cambia exerceri intra regnũ et quidem maior est hec difficultas pp usũ qui circumfertur / sit 1.º cambium intra regnũ duobus modis pot exerceri aut rõe transportationis aut rõe cõmutationis pecuniæ pp diversũ valorem ipsius / 2º certum est lege p̃hibita esse hmõi cambia intra regnum & merito am bigit[ur] sub quo rõe p̃hibeant[ur] hmõi Cambia et an lex illa observet[ur] an ꝺ sit p cõriam consuetudinem abrogata ~ ¶ et sit mõ difficultas de hmõi Cambio rõe cõmutationis pp diversũ valorẽ pecuniæ in urbibus eiusdem regni et quidem usus est in hmõi Cãbijs et aliqñ cũ lucro et aliqñ sine illo et aliqñ cum detrimẽto ab hyspali usque ad Medinã et quidem multi dd. hmõi Cãbia reprobant qz deficit rõ Justitiæ illorum cum intra eũdem regnum pecuniæ habent eumdem valorem Nihilominus dicimus esse hmõi Cambia posse intra eũdem regnũ Juste celebrari cum alliqua accessione lucri rõe cõmutationis pp diversũ pecuniæ valorem mõ revera Cambiũ sit, et lucrum sit exiguũ et rõ est qm si revera Betica p̃vincia in universũ abũdat magis õi gñe pecuniæ q̃ quecumque alia p̃vincia eiusdem regni atñ Cum hoc stat aliqñ ut hyspalenses mercatores laborẽt pecuniæ penuria et Metinenses abũdent et tunc licet cambire ab hyspali in Medinã cum lucro qñ ꝺ hispalenses abundãt pecunia tunc cum detrimento cambiunt et ita una potissima cã obquam cambia crescũt est raritas. l. abundãtia pecuniæ ~

¶ Nota quamdam exerceri injustitiam int[er] alias a Campsoribus .s. monopolia quæ duobus modis constituunt[ur] 1º conveniũt int[er] se et p̃libito constituũt p̃ciũ Cambiorum injustum inconsideratis abundantiã aut raritatem pecuniæ aliqñ ꝺ nollũt cãbire p aliquot tps et augent p̃cium et tunc Cambiũt. est dub. an Cambium exerceri possit ab hyspania in indiã. R[espondetu]r affirº mõ justum p̃cium exigat[ur] ~.

Art. 3. Vtm id quod per usurã accep tum est sit necõ Restituendũ ~

¶ Nota duplicem esse sensum huius q[uaestio]nis an id q usurarius p[er] sortem accepit ex usura sit necõ restituendũ, 2º est a quidquid postea usurarius lucratus est pecunia quam ex usura accepit teneat[ur] restituẽ et qm illum hoc teneat[ur] usurarius restituere pz (hic tm loquimur de lucro q usurarius ultra sortem accepit) 1º qm multoties usurarius nihil accepit a'lu & tm accepit jus ab aliquo ut illi iterũ mutuet .l. ut veniat ad ipsius officinã p hoc aut nihil ut[ique] restituendũ q[uia] / 2º

Usura. Art. 2. & 3.

mo qm̄ ñ miqi co mitti usura mentalis nullo exterius pacto
statuto ß tm̄ interius q̄ tunc nihil vi teneri restituere / 3º qm̄
ẏ qui tale lucrum soluit gratis dat illud q̄ usurarius nihil tr̄
restituẽ ans p3 qm̄ nullo alio titulo usurarius lucrũ illum
accepit nisi tm̄ gratuite donationis supos q̄ nullus alius modus
in q̄ ctu exprimat — nec ẽ p oppositũ ptr q̄ teneat usurarius
restituẽ idq ipse lucratus fuit pecunia usuraria c p3 1º ex illo-
Paul. ad Rom. 11. si radix sancta q̄ c rami q̄ si radix infecta
ẽ rami et infecti erunt ß usuraria pecunia est infecta c illicite
habita q̄ c oẽ lucrũ quod ex ea seqr / 2º p3 ex regul. dat fraus et
dolus nemini debent patrocinari ß usurarius fraude c dolo imo
c injustitia pecuniã illam accepit q̄ ñ est justum ut ea bona
quæ tali pecunia lucratus est sibi retineat / 3º qm̄ cap cum tu de u
suris p̄cipit sũmus pontif ut bona usurarij c eius possessiones
vendãt c redãt dominis proprijs a quibus illa accepit Nihilo
minus tñ aliquibus ... / q. 1ª q. lucrũ illud q usurarius accepit
ex mutuo tr restituẽ c hoc absq controuersia ẽ de jure p3 ut vidimus sup
q. 62 de restitutione p3 Ezech. 18 ubi int dicit p... ad salutem accipien
dam dare ad usuram c restituere q accepit obligat / item qm̄ dare
ad usuram ẽ quoddam genus furti c p3 cap. ... de usuris c 14
q. 4 cap. siquis usuram. — q. 2ª ... ponit D. Th. distinctioñ
s. idq usurarius p usurã accepit est res fructifera esse eius q usus dis
tinguitur a dominio aut ñ est fructifera ut pecunia / q. sit 2ª q. si
usurarius p usurã accepit rem fructiferam tenet ñ solum rem ip-
sam restituere ß oẽs fructus quos ex ea accepit imo ẽ tr restituẽ fruc
tus quos ob suam negligentiam ñ accepit quos tñ dñs rei accepisset si
rem in sua potestate haberet p3 qm̄ res illa ñ est usurarij ß ue-
re dñi qui illam dedit q̄ c fructus sunt ipsius / q. 3ª q. si ũ res
quam p usurã usurarius accepit ñ est fructifera tunc ñ tr̄ contra
oẽã restituẽ quæ ipse sua diligentia lucratus est ß tm̄ mo rẽ
ipsam c p3 qm̄ res illa de se ñ protulit fructus illos ß ex industria
usurarij q̄ ipsius industriæ adscribendi sũt sicut diximus de depo
sito sim̄ ẏ qui pecuniam dedit usurario ultra sortem dam
num aliq emergens aut lucrũ cessans accepit tr usurarius utra
q reparare Nota q. de damno emergente oẽs Dd asserãt usu
rarium teneri illum reparare, nihilominus de lucro cessante Sylu.
D Bernardinus Alexan Alex Alens dñt ñ teneri illud reparare
solo ũ alij putant utrumq teneri c hoc est probabilius —
q. est 1ᵐ dub. an usurarius acquirat dominiũ rei q̄ p usurã acce
pit 1ª sntã est Glos. 14. q. 4 cap siquis usurã Scoti 4. d. 15
q. Palud. Henric Gand. qq 4. q. 27 Adriani c aliorũ. s. u
surarium reuera acquirere dominiũ illius rei quã p usurã ac
cepit c p3 qm̄ ille qui dat lucrũ usurario sponte c uoluntarie

transfert dominiu ipsius rei q. ... et 2a sma est D. Th. Su. et Alex Alen. 3. p. q. 66. Richard. altisiod. Cay. Sylvest. Medina Soto et Juniores asserentiu neq. usurarium Sre dominiu eius talem rem et 2a sma est verior et tenenda et p3 qm domi nium alicuius rei 2a pot in alium transferri s. l. p p ria uolit dni rei l. lege et si dns rei renitat ... nullo ... transfertur dominiu rei in usurariu ... qm lex potius tali dominio refragat ... item ne uoli ... dni rei ... qui usuras petit ab usurario utiq. uellet sibi pecunias ... dari et ita coactus usuras dat et ita 2a sma tam ... est amplectenda

Nunc igr restat responde arg. initio. art. factis et ad 1m. R. ibi teneri a ce usura et obligatio nem restituendi quamtu pru dentes uiri judicaverint ualere illud onus et obligationem veniendi ad officina usurarij de qua re sup. dictu est. / ad 2m Respo su est sup. de mente Cay. 4a modis posse usurariu ... mu tuantem aliquid ultra sortem accipe a mutuatario et ita quo ties cumq. usurarius animo usurario aliquid ultra sortem accepit manet in obligatus ad restituendum donec illi ... mutuatarium gratis lucrum sibi cedisse / ad 3m dici mus mutuatariu ... potius illi lucru dare qz ... alia uia ... pot sue succurre necessitati ... ad usuram ac cipit. / ad alia p alia ... adueta facilis e soto et ad 1m de Radice. R. D. Th. s. q. qa radix est que ramos effectiue pdu cit ... rami ... imputant radici, ita ut ... illa fuerit tales et ipsi sunt et qz pecunie tm se hnt passiue ad lucru et industria operantis actiue ... lucrum ... pecunie ipsi ... ti industrie ascribitur / ad illam regulam juris dicimus fraudem aut dolum ... fauere usurario qz hoc ... hac uia ac cepit ... restituit ... suam ipsius industriam illi fauet / ad ali ud Cap. R. illud tm ... ut bona et possessio nes usurarij ... dant ut ex illis restituant uiris dns illa oia ... p usuram ab illis accepit ... illa que ipse sua industria et labore lucratus est ... nota Sylu. et alios ... qui uis ad hereant sma s. q usurarius ... aquirit dominiu rei qua p usura aquisiuit asserere hoc uerum ee in rebus que eade ... restituende sunt ut hereditas l. equus et alia ... rerum que usu consumunt que quidem ... sunt ... restituen ... habere dominiu ... op m ... est uerius et tenendu s. nullius ... rei qua p usuram accepit hre dominiu et si usu co sumat

Est aliud dub. an oia bona usurarij maneat obligata et hypotecata usuris restituendis / antiqui dd. juris pontificij sup. Cap. tua nos et cu tu de usuris asserut ... affirmatem.

Usura. Art. 3.

alij uero ut Sylu. Naua. Med.ª Soto et alij dicunt non oia bona manere obligata / pro solone huius dubij nota bona usurarij triplici a esse quedam .s. que pro usura accepit que quidem eadem non sunt restituenda ut hereditas equus vestis / alia uero sunt bona que ipse legitimo titulo posidet denique sunt alia bona que pro usuram accepit usu consumptibilia ut pecunie et similia illa bona que ipse hac pecunia lucratus est. / 2º nota duobus modis aliqua bona obligari alicui .s. obligatione reali et personali obligatio realis est qua res eadem non restituenda est vero dño et homoi obligatio semper transijt cum ipsa re, personalis est que oritur a persona et non redundat in bona illius

Sit 1ª propositio res ille usurarij que sunt eadem non restituende sunt obligata obligatione reali ad restitutionem / 2ª bona usurarij que ipse iusto titulo posedit non sunt obligata obligatione reali ad restitutionem sed obligatione personali, dubium est de bonis 3 generis an maneat obligatione reali obligata et videtur quod sic quoniam usurarius non habet dominium super homoi bona quod non potest illa alienare ad hoc dicit Medina quod si summo iure et rigore loquimur revera illa bona eadem non sunt reali obligatione obligata quia tamen presumitur nihil sua refferre creditoris siquidem non hec bona illi restituantur aut alia equivalentia ideo dicitur usurarium posse bona illa dispendere modo alia habeat bona quibus illa potest restituere et ita non manent illa bona obligata obligatione reali sed personali ~ dubitatur an potest usurarius bona sua alienare et an contractus quos celebrat sint validi et firmi / sit 1ª si bona usurarij sint illa que pro usura accepit que quidem eadem non sunt restituenda non potest illa alienare nec contractus cum talia bona sunt validi. / 2ª si uero usurarius habeat legitima et sufficientia bona quibus potest usuris satisfacere tunc esse contractus sunt validi et firmi nec possunt bona illa abstrahi ab eo cum quo inijt contractum ~ dubitatur tamen quando non habet sufficientia bona ad satisfaciendum usuris si bona sua distrahat an tunc contractus illius sint liciti / sit 3ª tunc quando usurarius non habet alia bona ad satisfaciendum usuris tunc non potest distrahere bona sua titulo lucratorio .s. per donationem imo peccat distribuendo sic et qui sciens recipit peccat M. et tenetur restituere ita dicitur ff de his que fiunt in fraudem creditoris leg. quod autem creditoris si tamen accipiens habuit bonam fidem in accipiendo non peccavit tenetur tamen restituere bona illa si habet quod si consumsit ea non tenetur restituere nisi tamen ea in quibus factus est ditior / si uero usurarius bona sua distrahat titulo oneroso tantumdem recipiendo quantum ipse dedit bene potest bona sua sic dispendere quia tunc non efficitur impotens ad restituendum ita oes dicunt secus esset si bona sua distraheret ad consumendum illa quia tunc

saltem mediate contractum efficit impotens ad restituendum / est tamen dub. an aliqua ratione possit aliquis contractum celebrare cum usurario titulo oneroso et si ob id efficiatur impotens et ratio dubij est quoniam omnia bona quae habet sunt aliena Cay. et Soto in universum dicunt nulla ratione posse aliquem bona usurarij accipere titulo oneroso quando efficitur impotens ad restituendum / at Med. adria Sylvest Naua Couarr. et alij distinguunt .s. quod si aliquis bona fide contrahat cum usurario et recipiat bona fide bona ab usurario ignorans usurarium effici impotentem ad restituendum et si postea veritatem cognoverit non tamen in conscientia restituere nec in foro exteriori cogetur restituere si vero mala fide contraxit contractum non potest bona accipere ab usurario unquam hoc loco cit. leg. quia debitore et ratio huius est quoniam ipse talis efficacem causam dat ne usurarius restituat bona quae per usuram accepit / quaero si usurarius habet legitima bona quae per hereditatem acquisivit quamvis omnia sint necessaria ad usuras restituendas si tamen aliquis supra illum habeat aliquod debitum antiquius quam sint usurae poterit ille talis debitum recuperare et si ob id usurarius fiat impotens ad usuras restituendas ita Med.a / quid iuris quando aliquis bona fide contraxit contractum cum usurario autem ante solutionem scit omnia bona usurarij requiri ad usuras resarciendas an possit solutionem accipere / Adria. Rt affirm.e .s. posse istum iuste mercedem recipere ab usurario quia contractus bona fide celebratus fuit / Med.a vero dubius videtur hac in re imo magis inclinatur in oppositum probabiliter utrumque potest dici et in hac restandum est foro exteriori ~

quaest dub. de heredibus usurarij an teneantur restituere omnia ad quae ipse usurarius tenebatur Rt affirmative et est quod communis omnium doctorum et habetur cap. tua nos de usuris ab Alex. 3. hoc et cap. in literis de raptoribus et cap. ult. de sepulturis et iure civili idem definitum est imo si heredes usurarij absque inventario hereditatem acceperunt cogentur in foro exteriori omnia usque ad ultimum restituere ipsius creditoribus et si hereditas non esset sufficiens ad omnes usuras restituendas in conscientia tamen tantum tenentur reddere quantum acceperunt et ratio huius est quoniam heredes referunt personam defuncti ~ quid iuris quando heredes plures sunt et ab alij qui illorum non possunt restituere l. quia nollunt. l. quia facti sunt impotentes an alius teneatur ad omnia in integrum Glos. supra cap. tua nos de usuris et doctores iuris pontificij aliqui et Naua in manuali cap. 17. dicunt unumquemque heredum teneri in solidum sicut dixi in dejuribus probatur ex cap. tua nos de usuris ubi papa dicit heredes eodem rigore teneri ad restituendum quo tenebatur defunctus item quia ipse usurarius erat obligatus et omnia sua bona ad

restituendum

ꝑ heredes representat personam usurarij quo ~ communiter dicunt omnes quoniam contra sententiam sustinent cont. modernorum dd. ꝑ qua sit 1.o si bona quæ heredes hereditarunt sunt eadem et restituenda tunc quicunque illa accepit restituere ceteri tamen tenentur illi partem suam unusquisque restituere hoc tamen intelligitur quando heredes sunt necessarij .l. quando bona usurarij relicta sunt incerta nam si usurarius legaret alicui heredi et necnon rem aliquam eamdem et restituere teneretur ille nec alij illi tenerentur unusquisque pro dare / 2.a 2.o si et bona quæ usurarius relinquit et sint heredes quæ sint eadem et restituenda et teneretur unusquisque heredum in integrum usuras restituere ꝑ tamen pro illam quam accepit ita cont. dd. et hoc 2.o probatur leg. 1.a et 2. Cod. de aquirenda hereditate et probatur quia obligatio personalis qua tenebatur usurarius descendit in heredes. hoc hereditarius ꝑ in summe heredum et descendit tota hereditas quo nec tenetur ad totum restituendum ꝑ parte quam accepit

q est aliud dub. an usurarius et tota eius familia possit ali et sustentari bonis illis quæ usurarius tenetur restituere modo alia et habeat nam Sylu. Caj. Soto et alij dicunt negative posse (excipimus semper extremam .l. quem necessitatem quando aliunde et patet ita Naua. tamen aliquando cum mitius loquitur .s. quod si uxor attulit dotem est debitum dotale uxoris antiquius est debito usurarum tunc bene poterit ex bonis mariti sustentari moderate tamen et hoc et si maritus redatur impotens ad restituendum. Nota tunc licere ministris et famulis et filijs usurarij ali et sustentari ex bonis usurarij (et si omnia sint restitutioni obnoxia) quando illi procurant bona ipsius usurarij itaut ex illorum industria tamen augeantur illius bona quantum ipsi de illis accipiunt et ita Sylu. et Naua. et ratio est quia tunc et redditur usurarius impotens ad restituendum alij vero siue filij siue famuli qui et prosunt bonis usurarij et possunt de illis sustentari quando etatem habent ad quærendum uictum / de uxore dicimus ultra quod si attulit dotem et si usuræ antiquiores sint potest ex bonis mariti sustentari et si redatur impotens si vero et attulit dotem et potest excipio extremam aut grauem necessitatem. ~

q est dub. de ministris usurariorum an teneantur ad restitutionem /sit 1.o generalis quicumque reuera sunt causa ut usuræ recipiantur et damnum inferant proximo tenentur restituere insolidum si ipse usurarius et restituerit probatur ex materia de restitutione quando quicumque causam damni dat damnum reparare tenetur personæ autem quæ ad id possunt interuenire sunt princeps qui usuras statuit iudex qui pro usurario sententiam protulit aduocatus procurator de scriba vero Met.a dicit et teneri ad restitutionem hic tamen cum distinctione / sit 1.o si scriba simare et absolute testimonium ferat in instrumento quod est usurarij in quinicia in quo usuræ et coguntur solui tunc et tenetur scriba restituere nec peccauit ita Naua. Sylu. et alij et probatur quoniam tunc uirtute illius instrumenti et co

(getur

coget aliquis solvere usuras imo potius per tale instrumentum ab solvet ab usuris ~ ¶ 2us q. si tamen in aliqua provincia vel regno esset mos cogendi solvere usuras tunc scriba et testes tenerentur insolidum usuras restituere probatur quia tunc virtute illius instrumenti usure solvunt. ¶ 3a q. si tamen scriba petente illo qui mutuum accepit instrumentum accepit eo quod alio modo nollebat usurarius mutuare non tamen restituere et si id fiat in provincia in qua esset consuetudo cogendi solvere usuras et ratio est quia tunc scriba agit pro illius qui usuras solvit. ¶ 4a q. si vero scriba fraudulenter et sub dolo contractum efficit ita ut non videatur usurarius cum revera talis sit tenetur restituere et peccat in quacumque provincia id faciat et probatur quia tunc est causa modo id non faciat ad instantiam illius qui solvit usuras. ~

¶ De proxenetis dicimus quod si negotia agant ex parte usurariorum tenentur restituere si vero negotia agant ex parte illorum qui usuras solvunt non tenentur restituere idem dicimus de illo qui consulit illi qui accepit ad usuram ut solvat talem usuram / si vero consulit usurario ut daret ad usuram et consilium eius fuit efficax ita quod ex illo tamen consilio usurarius dedit ad usuram talis consiliarius tenetur restituere ~ De aliis ministris s. factoribus dicimus teneri insolidum sicut et dominum ipsorum tamen de aliis vero quam acobrar las usuras probabilior sententia est illos non teneri restituere et ratio est quia isti non sunt causae efficaces talium usurarum ~ ¶ quid fuerit quando ministri isti ignoranter et bona fide exercebant negocia ista usurarii. Respondetur non teneri illos ad restitutionem quia non peccarunt. ¶ quid quando culpabili ignorantia veniali huiusmodi negocia exercebant. Respondetur etiam tunc non teneri restituere non enim ob tam levem culpam debent astringi ad restitutionem saltem totius imo probabile est illos ad nihil teneri ~ ¶ Dubium est de principibus qui permittunt usurarios in provinciis suis an teneantur restituere quidam dicunt illos et peccare et teneri restituere Sylv. vero dicit quod modo isti usurarii sint christiani et non Iudei quia isti sunt particulariter prohibiti a iure et modo moderatum stipendium accipiat tunc non peccant nec tamen principes restituere maxime quando bono communi expedierint usure et necessitatibus subveniat quando vero non expedierint forte peccant licet non teneantur restituere vide de hac re Sylvestrum verbo usura 8. et Navar. in manuali cap. 17. ~

¶ Sed circa illud quod diximus quod mulier usurarii et filii si non negocientur ipsi alias non possunt sustentari bonis usurarii usura aquisitis est dubium an filia usurarii quae locata est matrimonio teneatur dotem restituere. Respondetur cum distinctione si pater factus est impotens ad usuras restituendas propter dotem quam dedit filiae tunc filia et gener tenentur illam restituere quia tunc perinde est ac si de bonis per furtum aquisitis illam dotaret, si vero pater habebat sufficientem substantiam

subtam ad usuras soluendas nec factus est impotens pp dotē tunc nec filia nec gener tnr restituē et si postea pr fiat impotens nō talem dotem illi constituerit ex bonis legitime po sesis ~ / est aliud dub cū idem angū dub. gener usurarij mor tuus est disolutum q matrimoniū cum filia ipsius post dotem sibi retinē an ū teneat illam patri restituē / Am Sarans et alij dnt illam teneri dotem patri restituē qm tunc qn ma trimonium disolvit q inde est acsi bona paterna heredita ret que teneret restituē qriam smaz sustinet federicus Am gelus et sylvest .s. filiam tunc ñ teneri dotem patri restituē qz tunc re vera ñ dr bona paterna hereditare ßreipē bonasua ab heredibus mariti et hec sntā pbabilior vr in hmōi tn rebus standum est foro exteriori ~

Art 4 vm liceat mutuum petere cum usura aliqua ~

¶ D Th. posito v fundamento ponit duas qs 1m fundam. nlz aliquem inducē ad pecandū pz qz hoc esset ē charitatem de bitam pximo agē / 2m fundam. ē licitum tn est uti pctō alterius ad aliquem bonū finem pz qz deus utit' bonis pctīs ad maxima bona inde elicienda ut ait D. Aug in enchirid. 1a q inducē aliquem minime expositū ut nobis mutuet sub usuris ñ lz pz qz hoc esset hoēm ad pctum inducē / 2a q pe tere tn seu accipē mutuū sub usuris abeo qui est paratus: licitum est max qn tale mutuū accipr ad bonum aliquem fi nem pz. qz lz unicuiqz uti pctō alterius ad bonū aliquod ut patet ex 2o fundamento hec D. Thomas. ~

¶ est dub. cc. 1m fundam. D. Th q. ñ sit falsum pz qm Jacob induxit frēm suū Esau ut venderet sibi primo genitura suā in quo induxit illum ad peccandum .s. ad pctum symo niæ qm primo genitura hebat anexum offm sacerdocij ut expositores sacræ scripturæ dnt supe illo loco pz et .3. reg. 18. Elias induxit sacerdotes baal ut immolarent hostias idolis suis q fuit illos ad pecandum inducē / Rr tn verissimū esse mūm fund. nec lz. alicui petē ab alio aliquid q ille alter ñ pōt facē absqz pctō nihilominus fieri pōt q aliquis ab aliquo petat id q alter facē ñ pōt sine pctō ipse ipse tn ñ peccet q si ipse sit cā pctī alterius ut pz. ex illo qui: a meretrice exposita consensū petit dicit' tn ille peccare q a co municauit pctō alterius / ad arga R. ad 1m dr Cay sensi ere quomō Jacob excuset nisi forte habuerit reuelationē / ß 2o Rr Jacob ñ peccasse qz pgenitura illa potissimū erat bo num tpale hebat tn anexum accidentaliter quid spūale et 1m

potissimum venit Jacob. Ad 2m. n. cocomitant se habuit ad 1m. Ad 2m. Rn aquibusdam Eliam n. induxisse sacerdotes illos ad sacrificandum sed illos malitia qui parati erant ad illud usus fuit ad gloriam dei optimi et maximi.

q est aliud dub. q. roe liceat pete mutuu sub usuris abeo qui paratus est n. tn abeo qui n. est paratus Rn eam esse qn quoties cumq aliquis juste pot mihi rem aliqua juste dare possum ego illam recipe et si ipse obuiam maliciam aliunde peccet qz igr usurarius poterat mihi absq usura comodare et licite io ego possum ab illo accipe q si ipse excuua malitia n. vult mihi absq usura comodare sibi imputet et hec est ro, obquam lz mutuu sub usura accipe abeo qui est paratus n. u lz qn ille n est paratus.
Nota abilla q generali D. Ts. s. q ab eo qui n est paratus n lz mutuu sub usura accipe excipi quamdam exceptionem ab Innocent. Naua. et Sylvest. s. id est licitum qn aliquis in extrema necessitate necilli vult gratis dare l. mutuare poterit tunc aliquem induce ut sibi det sub usuris et ro e qz tunc is: te potius dr alium ad minus malum induce tenebat n. alter illi gratis dare qz erat in extrema necessitate et qa n vult illi gratis dare inducit illum ut saltem sub usuris illi det q e minus malum q oio n dare. q dub. est qle pctum sit petere abeo qui paratus est mutuu sub usuris qn n adest necessitas Sylvest et salud valij dnt q qn quis ad malum finem et veniadem petit ad usuras et abillo qui paratus e peccat M. q Rn aliquibus q. 1o q pete mutuu sub usuris abeo quiparatus est ad aliquem finem honestu et si n sit necium nullum est pctum 2o q pete mutuu sub usuris a parato ad finem v. e pctum v. si u finis sit M. tunc roe finis erit medium illud pctum M. q quirit an pete mutuu sub usuris ad malum finem heat maliciam distinctam a malicia finis Rr q et si Sotus asserat talem petitionem tunc nullam aliam here malitiam pbabilius tn e here distinctam maliciam saltem v. aliquis n. culpa e face ut ille alter peccet et uti pcto illius ad nullu comodum meum vide de hac re eaque diximus 3. p. q. 64 ar. 6.

q est dub an liceat aliquem ad minus malum induce qn amalo n pot ille reuocari 1 sma e Cay hic dicentis nequaqua id lice qz hoc est reuera malu pz ad Rom. 1 digni sunt morte n solum qui talia agunt sed et qui consentiunt facientibus sed qui inducit aliqu ad minus consentit illi facienti malum. q item qn n possumus petere abaliquo aliquid q ipse n pot sine pcto face sed hoc minus malum ille n pot face absq pcto g nec nos id possumus illi consule 1o q qz id minus malu est reuera malu g n lz nobis aliquem ad illud induce q q ita n hilominus sma est fere omnus dd qua et ipse Cay tuet insuma tybo Tyrannis et opusc. 17. q. q. 11. pq sma sit

qui ṅdum paratus ē maius malum perpetrare et si credemus perpetraturum n̄ minus malum persuadē licet tñ licebit qñ ille alius ē paratus & decreuit tale perpetrare malū / 2º q° ṅ h3 alicui suadē minus pctum committendū cum alia 3ª persona maius ualemus cc alium max̄e qñ illa 3ª persona ṅ est parata ad cōsensū in pctō / 3º q° ṅ l3 alicui pctum aliqd leue cōmittē ut alium et agrauissimo pctō deterreamus p3 qm ṅ sunt facienda mala ut eueniat bona / 4º q° h3 tñ suadē alicui minus malum qñ ille paratus ē maius cōmittē cc eamdem personam mō nos ṅ peccamus & sn̄ā hec est D. Aug. in quæst. sup exod. 33. q. 2. cap quā ait & D. chrys homil. 27. ad populum antiochenū & D. Greg. ... cap nerui & p3 qz in tali consilio & suasione nihil ē mali q° h3 p3 aīs. qz imprimis roē ṁ ṅ ē ibi malicia vellem n. ego illum ab oī deterrere & qz ṅ possum consulo minus malū quod ē bonū nā ego consulo illi electionem minoris mali q ē bonū, minus malum roē minoris mali h3 roēm boni et p3 exemplo de loth.

ß dub. ē an peccauerit loth oferendo filias suas Sodomitis ut illi abuterent. Abulens. sup Gen. 18. & D. Aug. in quæst sup Genes. dic̄ loth imprudent egisse & peccasse nisi ob ignorantia id fecisset & ait D. Aug. qz perturbatus id fecit & q peccasset nisi p ignorantiā excuset p3 qz loth maiori uinculo tenebat seruare filias suas q hospites ~ alia sn̄a est D. Ambros. & D. Chrys. qui maximis efferunt laudibus loth ob illum factū ob nimiā fidelitatē quam hospitibus seruabit & Cay excusat loth aptō dicens mētē suam ṅ fuisse dare filias suas Sodomitis deflorandas ß fuisse q̄dam genus humilitatis ut tāta humilitate deterrerent Sodomitas ab utroq3 scelere & hinc p3 solō ad arg̃ sup facta ~ q° et aliud dub. an liceat petere mutuū ab usurario sub usuris ex p̄ se (suppo q sciā illum ṅ mihi sine usura cōmodaturū) Cay. hic dē id ṅ licere idem dē depostulando ab infideli de juramento p suos deos idem docuit Naua vict.ª ṽ & soto & d. Antoninus dic̄ id licē qñ mihi sī rā constaret illum aliās ṅ mihi acōmodaturū idem dē Nauarus & ita mutauit sn̄āz & ṽi sn̄a D. Th. ~ q° dubr cc sotum ad 3m arg̃m D Ts an liceat pecunias cōmitē usurario custodiendas Rt. D Ts q dare illi pecunias qui alias ṅ habebat ad occurrendum suū offm (ut maius lucrum habeat est pctum si ṽ usurarius alias habeat pecunias tunc h3 illi committere pecunias custodiendas qz h3 uti malo hoīe ad meū bonū, ß dubr q̄le pctum sit comitere illi pecunias priori mō & Cay dē eē pctum V. nec inducē obligationem restituendi atñ mens D. Ts longe est diuersa ait nāq3 illum qui priori mō dat pecunias usurario fieri participem pctī usurarij ß usurarius peccat M & tr̄ restituē q° & ille quidat illi pecunias qz fuit cā illius pctī & ita sm̄ aliquos talis peccat M. & tr̄ restituē & hec sn̄a pbabilior ē ~

Q. 88. DE VOTO. ARTIC. 1um. votum consistat in solo ppo suto uolentis

Agit iam D. Ts de quibusdam virtutibus quae partis sunt annexae quae licet non sint proprie species Justiciae sunt in eius quodamodo, agit ergo de religione de voto et aliis votum quod in deditione id est quo vovemus sponte et voluntarie offerimus, vovere ergo proprie est deo optimo et Maximo aliquid promittere et quam cum vota emittimus vehementer desideramus id quod vovemus, bene quoniam votum sumitur pro desiderio et ita dicimus aliquid vovisse succedere i. pro voluntate et desiderio in praesentiarum tamen loquimur de voto in propriori acceptione voluntaria atque definit. Sylvest. s. adducit verbo votum ex doctrina D. Ts via ponatur colligo 1a quae desumitur ex magist. sent. in 4. d. 38 votum est testificatio quaedam promissionis spontaneae quae deo fit et de his quae dei placent / 2a definit sic est conceptio boni propositi cum animi deliberatione firmata, Brevius aut sic definitur a D. Ts est promissio Deo l. divinis facta de meliori bono promissio ponitur loco generis ~

De hac materia Mgr 4 d. 38 et ibi doct. aliqui d. 32 doct. Juris pontificii in decretalibus titulo de voto et voti redemptione. Summistae verbo votum Navar. in manual. cap. 12 Cay doct. satis sic Soto lib. 7 de Justi. et Jur. Thom. Uald. Tom. 5. de sacramentalibus titulo 9 cap 83 et 84 q. Vuiclepus Albertus Pigius q. Luthero controversia 4 clitoveus in suo antilluthero lib. 3. et in suo propugnaculo fidei cap. 20 Castro lib. de haeresibus verbo votum et alii multi ~

Dicit D. Ts positis duobus fundam. quorum primum est q. 1 fundam. votum importat quamdam obligationem l. ad aliquid faciendum l. non faciendum / 2m fundam. obligatio qua homo se solet obligare fit per modum promissionis quae quidem promissio actus est rationis sicut imperium l. deprecatio actus est voluntatis quo imperamus l. deprecamur aliquid fieri in nostram utilitatem ita per promissionem destinamus nos ad aliquid faciendum in utilitatem alterius et haec promissio fit hominibus verbis aut aliis signis deo aut fit solo intellectus affectu deus n. intuetur corda / q. 1a q. votum proprie sumptum secundum suam essentiam consistit in deliberato proposito et promissione tali q. si aliqua istarum desit conditio non obliget nos probat Eccles. 5. si quid vovisti deo ne moreris reddere displicet n. ei tarda et stulta promissio probat deinde quoniam votum includit obligationem et obligatio oritur ex promissione promissio vero sequitur propositum faciendi illud quod promittimus, propositum aut sequitur deliberationem q. votum includit illa tria dicta et ita postremo perficit votum est promissio q. 2a q. non numquam in voto solent alia duo reperiri quae non sunt

Voto Art. 1.

de essentia uoti. s. pronuntiatio exterior et testimonium hec tñ de seruiunt ad aliorum Edificationem et ut magis incitemur ad observationem uoti

quo pz nunc priorem q. 9.15 explicare uti deliberationem nota solē concurrere tres aut qr actus uoluntatis q. n. 1m q in uno acto inuenitur ē uolitio et intentio finis / 2o reperit consultatio mediorum in qua reperiunt duo actus. s. inquisitio mediorum qui ē actus prudentie et electio medij conuenientioris ad talem finem comparandum / 3o loco sequitur uoluntatis deliberatio. s. acceptatio unius medij ad finem et re rū repudiatis — q nunc dub. ē quęnam deliberatio sit nccā ad uoti entitatem quidam Juris consulti dixē necm̄ esse plenā et perfectam et maturā animi deliberationem ut uotum obliget ali ad minime hac sntā refelta est alia palud. Cay. Naua Soti et aliorum. s. illam deliberationem quę sufficit ut hō cōmitat pcm̄ M. et illi imputet illa ē sufficiens ad uotū hęc aūt ē qua hō aduertit quid facit, vn qn delibero n ē hmōi sequędam mentis suprectio aut motus primo primus aut primo secundus in quo est tm̄ pcm̄ V. n sufficit ad uotum — ut 2o nota 2ē eē deliberationem quędam ē pfecta et matura q hō aduertit conuenientia et inconuenientia alia ē n ita pfecta et hęc sufficit ad uotum q̄ uis ut sit uis oēt ut prius adesset semper n tn est nccā et q n sufficiat impfecta deliberatio. s. motus i primus. l. i secundus ad uotum. pz qm̄ fractio voti ē pcm̄ M. (qn est dire graui) p impedictis motibus numq ē pcm̄ M. q nec p aliquem ex illis pōt hō se obligare ad M. q. n. sufficiant alia dicta pz qm̄ hmōi deliberatio ē spontanea et libera et si n sit adeo matura q p illā pōt hō se obligare item qz p talem deliberationem pōt hō peccare M. q sufficiens et ē ad uotū / et 3o qz p talem deliberationē pōt hō mereri q et pōt se p uotum astringē — q est dub an si hō habeat talem deliberationem quę sufficit ad pcm̄. V. n aūt ad M. an illa sufficiens sit ad uotum Ricard. 4. d. 38 dt hōs cum tali deliberatiē uouentem manē astrictū sub reatu pcti V. n aūt sub reatu pcti M / alij dūt int quos ē Sotus dnt nullo mō nec sub reatu pcti V. manē hoīez illum ligatū et rō ē qm̄ cum uotum res sit grauissima necūm ē ut hō hēat plenā deliberationem lz n requirat pfecta et hęc snīa tamq mitior est amplectenda / — q est aliud dub. an si aliquis decipiat. l. a se. l. ab alio et ob id emisit uotū an teneat tali uoto v. g. aliquis decepit alium dicendo illi in cartusiana religione vesci carnibus et pānis lineis uti. l. aliquis se ipsū hac existimatiē decepit et ob id uotum emisit an teneat tali uoto / p definitiē sit 1a q si quis deceptus ē ab aliquo in re gēi et ob id uotum emisisset alias n emissurus tunc n tn tali uoto pz qz tū uotū n hūit liberū nec

spontaneũ nam ille error tollit spontaneam mentis deliberationẽ
dixi in re graui qm̃ si res sit leuis tunc et si in tali re decipe
ret tñ tali uoto qz p nihilo reputat /2a q. similiter q̃n
quis a se ipso deceptus ẽ in re graui et ob id uouit ñ tñ uoto /3a q.
q̃n quis habuit se in uoto emittendo mere negatiue ita q ñ aduertit
quenientia et inquenientia tunc tali uoto tr ~ q. 2a conditio re
quisita ad uotum erat ppositum cc quam qditionem dubr an
solum ppositum sufficiat ad uotũ et quidam dd juris Bonifacij
sup cap consulti de regularib; asserunt tale ppositum sufficẽ ad uo
tum max q̃n tale ppositum executioni mandatũ ẽ v.g. aliquis
hñs ppositum ingrediendi religionem et cum tali pposito ingressus
ẽ illam tunc iste et absq pmissione p tale ppositum manet obli
gatus qm̃ hoc dd smãz et pbant qm̃ uidemus in sacro Eloquio ex
solo pposito uotum confirmari et pz. Gen. 28 ubi p simplex pposi
tum Jacob voto astrictus fuit et num. 19 cum ñ israelitæ pugna
rent aduersus hostes dixerunt si tradideris hostes in manus meas de
lebo locum istum et dr ibi q israelit votum uouit / et confirm q
1. reg. de anna Matre Samuelis / 2m argm ẽ qm̃ in multis can
nonib; uota Enuntiant tamq firma cum tñ p solum fiat p
positum ut pz Cap. uenientis de uoto et uoti redemptiẽ et cap cõ
sulti de regularib; et 27. q. 1. cap nec uiduas et cap. uiduas ~
q Nihilominus q̃ rta smã est fere omz dd et D. Th hic et omz Thed.
et pz Deut 23 ubi agi de uoto et uoti ad impletiẽ et dr et facies q
pmisisti deo tuo et Eccles. 5. iam aduximus locum istũ et pz. ex
cap literaz de uoto et uoti redemptiẽ idem hr. 17. q. 1. cap ñ sua
et ita ad argm in oppm R. et p solõe primi arg nota p poem hac
faciam hoc, duplicem hrẽ sensum 1m. est q tm explicet deside
rium intentionem et ppositum uoluntatis; 2m ẽ q explicet
pmissionem qua quis deo l. hoi aliquid pmittit, q̃n . q ppo
illa facit priorem sensum tunc ñ facit uotũ et hunc poste
riorem sensũ faciunt loca aducta ex sacro eloquio ut pz ex
ipsismet Capitib; et idem dicim; de alijs Cap. adductis ex jure
canonico ~ q. est aliud dub q ñ requirat ppositũ ad uotũ
pz. qz sæpe hõ uouit vere et tñ ñ hz ppositum ut pz in comenda
tarijs qui uere uouent Castitatem et; nec tñ hñt tale ppositum
q p solõe nota multifariam poẽ aliquem uouẽ et hrẽ ppositũ
1 mõ ut pponat uouẽ et pponat adimplere uotum, 2o hz quis
uoluntatem et ppositum uouendi ñ tñ ad implendi uotũ / 3 mõ
q̃n quis ore uouit interne tñ nec hz uouendi ppositũ nec adim
plendi tale uotum, primus modus uouendi ẽ pfectus et naly qz
ex pposito uouendi nascit animus adimplendi uotũ - l. eq. / 2 modus
dr aliquo mõ monstrosus / 3 modus dr oio monstrosus et nugatio quis
dam satis ẽ q ad hoc ut aliquis teneat uoto q uouerit 2 modus

Voto Art. 1. & 2.

q modus nec est uotum nec hoc ille astringitur et ad D. Th. dicentem absolute requiri propositum dicimus illum loqui de proposito uouendi non tamen q requiratur propositum adimplendi uotum. l. si de utroque proposito loquatur tunc de uoto perfecto intelligendus est. Dubium an ille qui nullo modo se habuit in uouendo aliquo modo saltem ex actione teneatur uotum adimplere. Resp. q et si iste in foro conscientiae non maneat uoto astrictus nihilominus ecclesia ad quam pertinet de exterioribus aliquis iudicare coget illum uotum adimplere nec excusationem ab illo recipiet quia sic tota politia sua et religiones corruerent. 2º iste talis tenetur uotum adimplere qn non potest citra scandalum a tali uoto subterfugere ~ Nota tamen q qn dicimus ecclesiam posse aliquem cogere ut adimpleat uotum. l. contractum q externe quis fecit non tamen mente hoc est intelligendum qn iste sine peccato potest contractum adimplere ~ Nota rursus in negocijs iusticiam concernentibus hominus teneri hominem pactum obseruare et si internum non habuerit consensum et teneri consensum de nouo habere ut patet in matrimonio qn alter coniux non habuit consensum ineundo et si uir uxorem non cognouerit ~ Est aliud dub. an qn aliquis uotum emisit sine animo obligandi se an maneat obligatus et quidem sunt multi dd. qui uidentur asserere hmoi uotum non inducere obligationem ita Palud. 4. d. 38. q. 1. Sylvest. verbo pactum q. 4. et Angelus ibidem Sylvest. verbo metus §. 7. D. Th. 4. d. 38 q. 1. a. 1. q. 1. et Glos. iuris 22. q. 2. cap. hug aures idem uidetur confirmari leg. 1. ff de actionibus et obligationibus §. 1. et patet qm uotum obligat ex hois uoluntate inde. n. dr uotum ut docuit D. Th. sic q qn ho non habet uoluntatem obligandi se non obligabitur tali uoto. Est alia snia Vict.e et Soti et aliorum q iste tum manet obligatus nisi habuerit animum uouendi et si non habeat uotum adimplendi nec se obligandi nam fieri non potest ut ho sibi laqueum inficiat et non maneat illaqueatus qr unum sequitur ex alio et obligatio manat naturaliter ex uoto. 9, sit 1ª q si aliquis absolute uouit et si nihil meminerit obligationis reuera manet obligatus patet qz iste reuera uouit ad q obligatio sequitur ~ 2ª q qn aliquis est cognoscens naturam uoti (ut sunt ferme oes christiani) et uouit animo uouendi vere manet obligatus et si habeat animum non se ligandi et patet qz obligatio naturaliter sequitur uotum emisum animo uouendi ~ 3ª q si aliquis esset ignorans uoti naturam existimans uotum non obligare nisi uouens ~~nisi uouens~~ habeat intentionem ligandi se et uouendi tunc uouens habens intentionem non se ligandi vere non manet ligatus qz hic iste tamen illo animo uouit alias non emisurus uotum. 4ª q et si aliquis cognoscat naturam uoti uouet tamen hac conditione q si uotum obligat ipse non uult uouere tunc non manet obligatus et sic conciliantur pdicti dd. ~ Art. 2. Vtrum votum semper de=

A. qui uotum emisit cum animo non se obligandi p. M. ut ait Nauar. ca. q. 12. n. 38. p. utrum post illius emissionem obliget ad sui obseruationem. sub dubio est, q affirm. tenet Cayet. in suma. sub. uoto et 22. q. 88. a. 1. Armilla sub uoto n. 6. Soto lib. 7. de Justitia et iu. q. 1. a. 2. col. 8. Nauarr. in manu. cap. 12. n. 27. et est com. Thomistarum. l. negat. pt. cit. tenet Scotus 3. d. 29. et ibi Richardus D. Bonav. Gabriel q. 1. a. 1. et Syluest. sub Juramentum 4. q. 19. et 7. et idem ur tenere Nauar. q se ipsum sup. n. 38. et multi Juristae et canonistae. ~

et nota q pr fran.cus gomes tenet q positus in hoc dub. et ait esse eam de mente Victoriae.

2ª 2ª. S. Thom. Q. 88. De-
-biat fieri de meliori bono.

q p melius bonum intelligimus bonum suae Erogationis, D. Th. po
nit duo fundamenta e. s. q. es 1. fundam. votum ē pmissio
deo facta, 2m fundam. haec pmissio debet esse uoluntaria et de
re quae sit grata ei cui pmissio fit alias potius esset cominatio q
pmissio si fieret de re ingrata illi cui fit ~ q sit 1º q ñ pōt uotum
fieri de re mala et ingrata deo. s. de pctō M. aut V. imo talis
pmissio eet potius pctum q uotum. ~ q 2ª q de re indiferenti quae nu
llam hz bonitatem nec maliciam. ñ fit uotum et talis pmissio ē stul
ta p3 q2 uotum debet eē de re acepta deo / ~ q 3ª q de re nēcā quae
ātr fieri ñ pōt uotum ñ pōt fieri et si fiat ñ obligat ut siquis
uoueat se moriturū. l. ñ moriturū et p3. q2 uotum debet eē de re
uoluntaria et spontanea ~ q 4ª q de rebus quae nobis aliquo p
cepto pcepta sunt aliqua ex p uotum emitti pōt aliqua v.
ex pe ñ v.g. pōt quis uouē se audire sacrū qñ ad id astringitur
ñ ea ex p qua nobis pcepto pcipitur sed ea ex p qua adimpletio p
cepti pendet ex nrā uoluntate ~ q 5ª q de rebus bonis et spō
taneis quae in nrā sunt facultate ut illas faciamus l. ñ faciamus
q pprie fit uotum et haec sunt res melioris boni. l. de cōsilio ~
q est dub. cū 1 q D. Th q le pctum sit uouē pctum cōmittē, et in
primis sm oēs dd sniaz uouē rem malam esse pctum imo et
vr pctum blasphemiae q2 uouit deo pctum pmittit rem exosam
deo q si illi gratam et acceptam q blasphemū est et iniquū et qui
dem uouē deo cōmittē pctum M. ē pctum M. sm oēs dd ali
qui tn distingunt aut .n. ille qui uouit pctum M. hz animū
adimplendi illud et tunc clarū est illum peccare M. si uo uo
ueat absq aīo adimplendi tunc ut dr et alii dnt ñ peccare M.
q riam nihilominus sniaz sustinent fere oēs dd quae tenenda ē
cuius rō ē q2 ipse grauem vr inferre iniuriā deo opt et max. et
ē uelut cōminatio quae fit deo, accidere tn pōt ut aliquis uo
ueat se peccare M. ñ in aīo adimplendi et ñ peccet M. ut qñ
aliqui dei obsequio mancipati qui laboribus opsi uīr cōqueri
de deo et faciē uotum pecādi hoc tn ñ plena faciunt delibera ne
q sed quid qñ quis uouit peccare V. an peccet M. et pbr q sic q2
talis vr grauem iniuriā deo irrogare nullum .n. pctum deo
placet / 2º q2 si ipse absq uoto solo animi pposito pctum
V. cōmitteret peccaret V. q si ultra ppositum accessit uotū erit
pctum M. / 3º q2 siquis iuraret se pctum V. cōmissurū vr
peccare M. q2 iurat mendaciter iurat .n. se cōmittere pctum V.
q tn ñ cōmittē ~ nihilominus cois ē snia dd hmōi uotū ñ eē
pctum M. sed ut clarius pcedamus opz distingwere si quis uo
ueret pctum V. ut rem deo gratā peccaret utiq M. blasphemus
n. talis eēt deo / si tn leuitate motus aut alia de cā uoueret, p. ~ et

voto Art. 2.

n peccaret M. q̃ uniali grauit tm̃ e pz qm̃ pctum ipsum
comitte esset tm̃ V. g° e illud uouere tm̃ erit V. lz. quin er
sine pz soto ad arg.ᵐ in oppᵐ facta / ad 3ᵐ Rñ q si quis jurat
se comitere pctum V. absqz aio illud comitendi e tunc ẽ pctũ
M. qz jurat cum mendatio si vẽ juraret cum aio faciendi
talis peccat tunc tm̃ V. e tñ ñ adimplere juramtũ ñ. n.
juramentũ est uinculum iniquitatis ~

q cõ 2ª q̃ª D. Th nota intelligẽdum ẽẽ qñ res indiferens deq
fit uotum manet indiferens e inanis si tñ res illa indiferens
stat conducens ad salutem uouentis tunc uotum tenet ut si quis
uoueret señ transire p aliquã uiam in qua ẽ illi scandalum ruinę e
sui q grũs sunt plura alia exempla sine colligim, q qñ quis uouit
rem indiferentem quę postea facta ẽ utilis uouenti postea u° decur
su tpõis res iterum facta ẽ indiferens tunc uotum iterum manet
inutile e nullum e hoc absqz aliqua alia dispensatĩe ita Cay e
alij ~ Ultimo nota ex D. Th 4. d. 38. q. 1. a. 1. qᵗˡᵃ 2. ẽẽ aliquas res
quę possunt cedẽ in cultũ e honorem diuinũ .l. in detrimentũ di
uini honoris veluti fuit votum factum a Jepte duce ysraelitico
ut hr lib. Judicũ cap. 11. nunc igr si quis de hmõi rebq uoueat a
nimo tñ adimplendi uotũ ex ea pᵉ qua cedunt talis res in dei hono
rem tunc uotum ẽ licitũ si u° quis indis criminatim uoueret eue
num futurũ tale uotum ẽ inane e tale fuit uotum Jepte ~

q cũ 3ª q̃ª D. Th nota pctã ẽẽ V. talia emitte uota qm̃ quodã
mõ talia uouendo abutimur sacra uoti religione ~ ĉĉ 4ª
q° est dub. an illa uota quę de rebq alias nobis p̃ceptis fiũt sint
ppriẽ uota an methaphorica e quidem D. Th uĩ aserẽ hmõi vo
ta ñ ẽẽ ppriẽ uota nam in 4. sent. loco cit. dr ista uota ñ ẽẽ
ppriẽ uota s impprie idem tenet Sylvest tr de uotũ q. 2
e pz qm̃ uotum rys ẽ consilij quę ẽ in nrã facultate s mia
p̃ceptiua nobis ẽ iniuncta q° de hmõi materia ñ est p
prie uotum ~ atñ aliorum sña ẽ contr. quę asserit tale uo
tum ẽẽ ppriẽ uotũ ñ tñ adeo pfectũ sicut uotum de rebq co
silij e pz ex usu Eccię in qua uotum castitatis emittitur in quo et
ñ fornicari uouet adq alias tenebat item qz si quis uiolet uotum
de re alias p̃cepta 2ˣ pctum comittit .l. unũ habens 2ˣ malici
am signum q° ẽ uerum ẽẽ uotum ~ ad D. Th Rñ. Cay mentẽ
D. Th ñ ẽẽ q tale uotum ñ sit pprie uotum s q talis mĩa ñ
est ppria e pecculiaris uoti s et uoti e p̃cepti Gersõ tñ in
2. p. Tabiena tit de uotum e D. Th 4. d. 38. q. 1. a. 2. qᵗˡᵃ 1. in corpᵉ
e in solutõe ad 3ᵐ dnr in talis uoti uiolatiõe ñ ẽẽ 2ˣ pctum necuniũ
hns duplicem maliciam oposita tñ sña ẽ com̃s dd. s. ibi dupli
cem adesse maliciam e ita ẽ circumstantia necio in confessione explicãda ~
q° est dub. an aliquis uouens se nũ q̃ peccare ante talis voto astringat'

q solere nota talevotum posse multifariam fieri .l. n. pot: quis vovere semumq peccaturu lethatr et talevotu validum e qm hoc pot ho pstare divino auxilio .l. pot quis vovere se numqz peccatum veniale aut nec mortale nec veniale et talevotu dnt fere oes dd n ee validum q ē dere impotēs et addunt q si aliquis voveret senumqz dicturu verbum ociosum talevotum esset nullum qz mortatr loquendo hoc fieri n pot ~ est tn argm qz hoc qm h ho n pot vitare oia pcta V. simul pot tn singula vitare g imputat illi g pot ho seuoto obligare ad singula vitanda — ad hoc Bnt dd hoc esse impote moratr loquendo hz in rigore argm habet at uim et itasi aliquis talevotum emisit consilium esset ut peteret dispensationem ~ Nota et bonu esse cosilium ut ille qui vovit se numqz M. peccaturu petat dispesationem qz talevotu e nimis onerosum maxe in psonis inclinatis adpeccandu ~ dubr an qui vovit se numqz V. peccaturum ansaltem teneat ad aliqua pcta V. Evitanda, Rr q n qz totum votu dese e invalidu ~

q cō. s@ q D. Th. est dub an qn quis vovet bonum melius et su perogationis illud tn refert in malum finem anteneat tali voto q solere nota 3 posse hmoi vota fieri 1 pot talevotu fieri referendo mag voti in malum finem ut si quis voveret se elemosinam facturu pp inanem gloriam 2º mo pot talevotum fieri n qz ma voti referat in malu finem s: qz ipse ho ~~mou~~ movet ad vovendu obmalum finem ut si quis voveret religionem se ingresuru ut laute et splendide vivat / 3º mo pot votum fieri qn votum ipsum fertur in malum finem ut qn aliquis dux gerens bellum injustum vovit aliquid deo si victoriam consecutus fuerit ~ Nunc igr si votum fiat 1 mo n est validum qz ē dere mala malum .n. ē dare elemosinam pp inanem gloriam qn u votum fit 2º mo revera tale votum validum ē ipse tn ho peccavit vovendo ob malu finem quem tali voto apposuit nec refert q ipse vovendo peccaverit qm revera ma voti adhuc manet in sua bonitate qz ille malus finis potius e in vovente qz in ma voti dein qz qn quis vovit 3º mo talevotum n e validum qz fere e idem cum 1 qz ipse dirigit votum in malum finem et gravius peccat qz in 1 mo voti qz hoc e face deum mediatorem iniquitatis et simitr est qu quis voveret deo p adulterio qsequendo .l. vindicta de aliquo et tale votu e nullum sive fiat ante partam victoriam sive post partam in grat actionem / s quid qn quis hoc mo vovet si hoc adeptus fuero voveo hoc, deo Rr

Voto Art. 2.

Deo R. q ñ qz hoc in uirtute idem ē cum p̄cedenti voto Nota tñ
q si aliquis uotum emittat p aliquo bono q̄ ē adeo in hmōi euenti
bꝫ tale uotum ē ualidum ut si aliquis diceret si saluꝫ euasero ex
hoc euentu uoueo hoc aut hoc deo tale uotum ē ualidum ē huiꝫ gñris
sunt alia plurima exempla ~ est aliud dub an si quis uoueat=
aliquid q hmōi opa consilij impedit .s. illis aduersat an tale uotū
sit ualidum ut si quis uoueat se nūq ingressurum religionem .s.
se ducē uxorem ex quo impedit ingressꝫ religionis .s. q̄n aliquis
uouet opꝫ consilij cum quo ñ cōpatit aliq aliud bonū excellentiꝫ ut
si quis uoueret se p totam uitam in aliquo hospitio pauperibꝫ mi
nistrare cum quo ñ se compatit ut posit ingredi religionem q
ē opꝫ longe eccelentiꝫ ~ De 1° uouendi mō conclus ē dd smā ta
le uotum nulliꝫ ēē roboris pz qz uotum debet ēē dire deo accep
ta ꝫ hmōi uota potiꝫ displicent deo ḡ talia uota nulliꝫ sūt
obligationis — ꝫ dubr q̄le pc̄tum sit hoc mō uouē R. q si quis
uoueat se ñ facturū opus suꝫ erogationis ut nūq se daturum
elemosinam ē pc̄tum M. qz aliqñ hō astringit hoc p̄cepto dā
di elemosinam q̄ q ipse uouit ⁊ ita hęc ꝫ intelligū in illis rebꝫ
consilij quę aliqñ cadunt sub p̄cepto ~ 2ª ḡ si quis hmōi=
uota emittat q̄si rem gratam ⁊ acceptam deo peccat M. ⁊
ē iniuriꝫ diuinę bonitati hoc .n. nullo mō placet deo, ~ 3ª ḡ
si ū desint p̄dictę conditiones tunc talia emitē uota ñ est pe
catum M. ē tñ ueniale graue Nota ēt posē fieri ut quis pru
denter ⁊ meritorie uoueat se ñ intraturū aut fidei iusurū
p q̄cumqꝫ psona max.ª q̄n ex talibꝫ operibꝫ damna iterū pa=
sus fuit mō aliquibꝫ uellit talia opa p̄stare ~ De 2° mō uo
uendi dicimꝫ hmōi uota ēē sancta ⁊ ualida qz reuera sūt
de meliori bono nec ocludunt aditū ad ascendendi ad eccelen=
tiora opa ut q̄n quis uouit se ppetuo famulaturū in hospitio
⁊ hic erat 3 modꝫ De alio mō uouendi .s. de illo qui uouit se
ducē uxorem cum quo ñ se compatit maiꝫ bonū .s. ingresio re
ligionis ⁊ in hac re hoc est certum q si quis absolute uouit se du
cturum uxorem tale uotum ñ ē ualidum qz reuera magis
placebat hō deo in statu continentię in quo antea erat q̄
in statu matrimonij ⁊ p uotum hō debet ascendē de bono
ad maiꝫ bonum ⁊ item qz ipse claudit ostium spiritui sācto
qui illum forte aflauit ad maiꝫ bonum — ꝫ maiꝫ dub. ē:
q̄n aliquā ad id adest cā qz hō nimiꝫ se pclinum ad opa car
nis cognouit an posit uouē se uxorem ducturū (idem di
cimꝫ de muliere) de hac re Sotus cum antiquis dd aserit
aduers ista cā stante tale uotum ñ ēē ualidum pp roēs iam
dictas qz quamtūcūqꝫ ipse sit fragilis nihilominꝫ pōt ab spū
Sc̄to iuuari — q̄ ḡ riam smāꝫ tnet Cay hic ⁊ naua. in manu.l.

cap. 12. et alij dd. s. tale uotum ee ualidu et pz. qz si aliquis uo
uiret remdese indiferentẽ atñ huic sit bona uotum tenet ita
im pposito qz duxere uxorem ñ sit adeo bonum sicut ingre
di religionem nihilominus huic utilius ẽ uxorem ducẽ q uotu
tenet maxẽ qz duxẽ uxorem .l. redẽ debitu pp uitandam for
nicationẽ ẽ honestu et licitu et ita dicimus hanc smaz lay ee
probabiliorem et mitiorem opositam tñ ẽ et satis pbabilis nihilo
minus si postea hunc deus peculiari aflauerit auxilio uotum
tunc ñ tenebit ~ aliqua sunt adnotanda cĩ argª D. Th et in
1º argº petit an hõ im baptismo emitat uotum de seruiendo deo ita
ut postea duo comitat pctã in quocumqz pctõ nam Mgr loco cit
ait ibi fieri uotum coẽ idem dt hic D. Th. et Glos. sup illud ps.
uouete et redite dño deo urõ et D. Aug. in sermone ad Neophitos
et habet de cõsecratº d. 4. cap. 1º et D. Hyer. sup Amos 6. oẽs hij dnt
hoem im baptismo pmitẽ se seruare legem diuinã ~ cõis tñ ẽ
snia dd reuera im baptismo nullum tale emitti uotu ñ n. ibi
ponitr uerbu indicãs uotu p qz baptismus ẽ de necessitate votu
aut ẽ de consilio gre g ibi uotu debet fieri? item qz usus ecclẽ
hz. ut hõ nullã faciat conscientiã de hac re et ad sãtos dicimus illos
ñ aserẽ ibi pprie fieri uotu s qz ibi hõ nouam uitã pmitit incipẽ
dr largo mõ uouẽ ~ q in 2º argº quærit de uoto Jepte et ẽ dub.
an reuera filiam suam immolauerit et an peccauerit D. Aug. q.
49. sup lib Judicu et in quæst. noui et ueter. testamenti qª. 49 et
Abul. et D. Hyer. quem seqr D. Th dnt Jepte stultu fuisse inuo
uendo quia discretionẽ ñ hũit, et impiu in redendo ubi insinuat q
immolauerit filiam suam et q peccauerit in hoc. at uº Nicolaus de
Lyra et Isidorus clarius et dd hebrei dnt Jepte nec immolasse filiã
suam nec fuisse stultu in uouendo uouit. n. (ut aiunt) hac dis
cretiº ut quidquid ei 1º ocurreret deo immolaret si res esset quæ poset
immolari q si ñ redimeret res illa et in aliam immolandam cõ
mutaret; filiam aut suã dr immolasse .i. dedicasse deo ut ei
seruiret plorauit aut filia Jepte uirginitatẽ suã .i. q maneret
absqz liberis qz hoc maledictio reputabatr in israel. Nihilomi
nus oppª snia est uerior et uerbis Scripturæ cõformior ponitr aut
Jepte intr sanctos .l. (ut ait D. Th) pp uictoriam qz obtinuit et
qz de facto inique penituisset multi. n. sũt sancti qui in gra
uissima inciderunt pctã ut pz. de David. et D. Petro et alijs ~
q Nota fieri poẽ uota q si in punitionum sceleris cõmissi aut
in pseruationum futuri pcti et talia ee ualida ut si quis uoueret
se 100 nũmos aureos .l. aliquid hmõi daturu si iteru luserit aut
aliquid aliud certu cõmisserit pctum ita lay hic et cõitr dd. ~

~ Art. 3ª. vtrum oẽ votum obliget ad sui ob= seruationem. ~

Voto Art. 2. & 3.

1 q. D. Th. Rt unica q. afirmat. oē uotum obligat ad sui obseruationem imo ex na sua obligat sub M. pōt q ad fidelitatem spectat ut ho seruet ꝓmissum et hoc est ut in plurimū debet faciē, maxē tū hoc deo seruare roē dominij supmi q̄ h̄z sup oīa et roē bn̄ficij adeo susceptiq̄ item qz qui fidem n̄ seruat infidelis uocat̄ — q̄ hec D. Th. ōtra de fide q̄ quam multi heretici opinati sūt dicquare ut dt initio huius māz citatos heretici fuere Lampertani et pseudo aptli uuicleps et luthers qui oēs asserunt uota n̄ eē obseruanda q ruonē (ut aiunt) n̄ e deo gratū et acceptū utrimqz tū dictū blasphemū ē et pbant suadēda qz ho debet uoluntarie deo seruire sm̄ illud uoluntarie sacrificabo tibi ꝑ ho ꝑ uotum inseruitutem redigit̄ q̄ n̄ e seruādū hoc tn̄ hereticū ē et nr̄a ꝑ pz. ozod. num. 30 siquis uouisset et deut 23 siquid uouis tu deo remoreris redē et Eccles. 5. siquid uouisti deo nemoreris redē displicet n. ei infidelis pmissio. i. illa que n̄ adim plenur et ps. 75. uouite et redite dn̄o deo ūo et ps. 55. redam tibi uota et Baruch. 6. ubi subsonat deos et idola gentiū et ait nec requirent uota et i. Corinth. 5. eo qz iritam fidē fecerūt i. uotum cōtinentie et habetē nr̄a q̄ in cōcil. 4 Cartagin. et Conc. 4 toletano et pz ex usu ūtis Ecclīe ab initio ipsius — et ita ad locum quem ꝑ se heretici adducūt Rn̄ tanquare Cath. egimus in 128. in nr̄a de legibus libertas n. christianorum ē libertas spūs et n̄ carnis et uotum n̄ repugnat huic spūs libertati qz facti sumus serui

2 Justitie et sanctitatis — et sub r analiqū uotum n̄ obliget sub reatu pctī M. ꝑ tn̄ sub. V. dub. hoc potissimū queritr̄ qn̄ uotum frangit̄ in re minima hōōr aūt fractio uoti in re minima 2ª pōt accidē i qn̄ n̄ totum uotū uiolat̄ ꝑ quedam Exigua pars illius ut qn̄ quis uo uit se recitaturum quotidie rosariū omisit nr̄ pr̄ et aue. semel — 2º mō uiolat̄ uotum qn̄ tota eius nr̄a omittit̄ quę erat minima ut qn̄ quis uouit recitaturum pr̄ et aue ꝑ omissit, ~ Nunc q̄ qn̄ uotum in re minima frangit̄ i° mō sm̄ oīūz dt sn̄ā z n̄ e pctūz M. et pz q ruo tum iam obseruat̄ frangit aūt in minima eius pte dub

3. biū maius ē qn̄ posteriori mō uotum frangit̄ — iª sn̄a ē Cay. q. 89 ar. 7. et Naua cap. 12 n̄. 40 et aliorum asserentiū eē pctūz M. ui olare tale uotū totū et si de re minima sit et pbant qz pceptū ē obli gans sub. M. ad adimpletionem pmissi ꝑ hōōr nr̄a lz. minima ē tota uoti nr̄a et totum uolat̄ uotum q̄ ho ē infidelis in tali frac

4 tiē ac ꝑ inde peccat M. ; 2ª sn̄a ē Sylu. et Anton. Vict.ª Soto A et aliorum asserentiū talem uoti fractionem n̄ eē pctūz M. ꝑ ueniale roē paruitatis māz et pbant qm̄ hōōr uoti obligatio oritr̄ ex uoluntate hōīs pmittentis q̄ hec obligatio n̄ debet esse maior q̄ obli gatio pceptorum diuinorum aut Ecclīe ꝑ pcepta diuina et Ecclīe de re minima n̄ obligat sub M. q̄ nec obligatio qua ho sponte se obligauit in re minima debet illum sub M. astringē et ita dicim,

A. et Nauarr. c. 28. addit. c. 12. n̄. 65.

Sane 2a sntiaz ee longe probabiliorem et proinde ad digno[s]cendum an uotum obliget sub M. l. sub. V. atendenda est quantitas mat. pro maiori huius 2e sntie intellectu nota duo requiri ad hoc ut ho se obliget ad pctum M. s. voluntatem qua ad id se uellit obligare et pro mam suficientem constituere pctum M. ita ut qlibet istarum deficiente iam tali uinculo non maneat astrictus et inde fit q in re graui posit ho tm sub ueniale se obligare si uellit qr deest uoluntas obligandi se ad M. et similiter in re minima non poterit se sub M. obligare qr quantumcumque ad id habeat uoluntatem qr nihilominus res de se e minima et non sufficiens constituere pctum M. inde e q nullo mo sub M. posit se ho ad illam obligare et simili mo dicimus non posse platos obligare subditos sub M. ad res minimas et si id pcipiant et hoc pp predictam roem Vide de hac re Sotum lib. 7. de justitia et jure q. 2 a. 1. fol. 612 colu. 1. et 2. et lib. 8. q. 1. a. 7. fol 705. col. 2. — Nos tamen q si multoties uotum rei minimus frangat poterit fieri M. qn iste uouit se daturum alicui elemosinam tunc fiet M. qn peruenit ad mam que sufficit constituere pctum M. et similiter ille qui uouit se non lusurum si postea ludat in notabili qntitate peccabit M. roe voti et si altas non peccasset si tm luderet in parua qntitate v. g. unum nummum argenteum plus minus ue et stante voto non peccabit M.

6 Q. dubr an in nra facultate sit constituere pctum M. aut V. in facto alicuius mat quam pmisimus non atenta gravitate aut leuitate mat. Soto ait non ee in facultate hois facere pctum. V. aut M. aliquam qua uouit mat, sed ee atendendam ipsius mat grauitatem aut leuitatem. Rn sane sntiaz non esse usquequaque ueram, licet uera sit quoad illam ptem qua aserit non posse hoem constituere pctum M. in ma leui qua pmisit idem dicimus de pceptis superiorum in subditos inferiores n. n. posunt subditos sub M. obligare ad res leues qr ma de se non e capax tanti grauaminis at quoad alteram ptem dicimus in facultate nra esse obligare nos sub. V. tm et ad res magnas et ro est qr iste sponte uouit et sub maiori uinculo non uouerit hoc est intelligendum qn expresse sit obligationem qua se voluit obligare —

7. Q. nunc examinanda sunt arga D. Ths et in 1o argo petit an pmissio qua ho hoi aliquid pmitit obliget illum de hac re D. Ths hic et in art. 1 in corpe et Cay ibi et D. Ths. infra q. 100 a. 3. ad. 5 et Cay. infra sup q. 113. a. 2. dub. 4 Sylu. Angel. Rosella Vbo pacti Armilla Vbo pfidia Naua cap. 18. n. 3. et 4 et infra Nota q pmissionem multipharia posse fieri quedam n. spectans ad Justitiam que testibus e firmata coram judice alia que fit juramento et coram testibus alia e nuda pmissio et n agimus de pmissione 1a aut 2a mo agimus q de pmissione 3a mo et quidem sm oes dd talis pmissio obligat sub. V. qr non adimplere pmissionem esset me

datium item promissio derelinqui tamen obligat sub V., sed dub. est an promissio de re gravi obliget ad sui impletionem sub M. Cay art. i. Sum. q. dub. i. videtur dicere talem promissionem obligare sub M. at vero infra se explicavit et in sua Sum. verbo promissa s. quod non adimplere promissionem quando non vergit in notabile damnum proximi non est peccatum M. idem habet Armilla vocat autem detrimentum notabilem non rem gravem promissam quia promissi et non dedi, sed illud quod ex tali non datione secutum fuit si vero non sequatur tale notabile damnum erit

8 peccatum V. — contrariam sententiam s. promissionem obligare sub M. tenent multi doctores s. D. Th. locis cit. et 4. d. 27. q. 2. a. i. ad 2m et Sylu. et Angellus Rosella locis cit. Panormit. cap. i. de pactis et Glos. ibi et multi doctores juris Canonici et Glos. 22. q. 5. cap. juramenti, et Vict., Soto, Naua. idem sunt et ytr. haec sententia quae probabilior est et tenenda quia fidelitas fundamentum est justitiae omnis n. conventiones fidelitati innituntur quando non adimplere promissum est violare justitiam sed violatio justitiae ex genere suo est M. ergo in re quaevis est M. et confirm. quando is qui alicui aliquid promisit factus est illi quodammodo debitor ergo si non solvat franget debitum et justitiam ergo in re quaevis est peccatum M. item quia frangere fidem deo non solum est contra religionem sed etiam contra justitiam et peccatum M. ergo frangere fidem homini est peccatum M. non n. in hoc distinguitur promissio deo aut homini facta et hoc etiam patet ex communi hominum consensu qui homines fractionem maxime vituperat et dicit hic D. Th. ex honestate teneri homines adimplere promissa .i. non

9 ex obligatione civili sed ex altra naturali et sub M. sed ex hac tamen sententia excipiunt multi casus in quibus homo non tenetur servare promissum saltem sub M. i. casus est quando res mutatae sunt et non permanent eaedem. ita D. Th. infra q. 110 et Seneca lib. de beneficiis et loquimur quando facta est notabilis mutatio talis quae secundum prudentium judicium homo non promitteret id quod promisit / 2 casus est quando res promissa est inutilis et perniciosa ei cui facta est promissio ut quando promisi gladium alicui qui versus est in furorem non teneor gladium dare — 3 casus est quando promissio est promittenti nimis onerosa facta / 4 casus est quando homo non habuit intentionem promittendi nec ad implendi sed fuit potius negatio .i. quando homo noluit se sub M. obligare ad adimplendum pro quo notat Cay. hic propositionem hanc faciam hoc 3 habere sensum i. est quod tamen vellit mentem suam aperire et tunc non est promissio 2 est quando denotat futurum eventum. Ego faciam hoc .i. rogabo pro te et tunc non fit promisio / 3 est quando revera homo se vult obligare sunt autem duo inditia quibus homo potest cognoscere an se voluerit obligare an non i est quando requisitus ut promissionem juret non vult jurare. / 2 est quando requisitus aut quando rogatus utrum sub M. vellit se astringere ad talem promissionem ad implendam dicit se nequaquam velle se obligare tunc namque signum est noluisse se in promissione obligare nec tunc tenetur stare promisso / 5 casus est quando res promissa est pernitiosa et mala ut quando quis

pmisit se facturum homicidium ingratiam alterius imo tunc tenetur pmissum non adimplere, 6º est quando res pmissa est exigui ponderis et momenti tunc enim non esset peccatum M. non stare pmissis ~ 7º est quando is cui facta fuit pmissio remisit obligationem et fidem qua tenebatur pmittens stare pmissis / 8º est quando is cui pmissio facta fuit ingratus fit pmittenti / 9º est quando is cui pmissio facta fuit non prestitit aliquid vero cuius ego illi pmissi tunc enim non teneor stare pmissis et hoc verum sit in pmissionibus conditionatis ~

¶ Dubitatur an quando aliquis frustratus est fine suo et spe, cuius gratia aliquid pmisit etiamsi conditionem illam explicavit sed absolute pmisit an maneat astrictus voto et videtur quod non quia ille vere illius finis pmiserit quem finem non assecutus est ergo votum nullum Respondetur nihilominus tale votum validum esse quando quidem iste absolute pmiserit nec conditionem illam in voto expresserit impertinens est quod finem assecutus fuerit necne. ~ Ultimo quando pmissio facta est fraude .l. dolo .l. vi non tenetur pmittens stare pmissis (id docet D. Th. supra q. 62. a. 5. ad 2 et Soto lib. 4. de Justitia et Jure q. 7. a. 1. fol. 360 col. 2 et dicit quod si aliquis meretrici alicui pmitteret aliquid superfluum tenetur pmissum solvere quia jus naturale hoc docet ut stemus pmissis Nisi forte (inquit) excessus ad prodigalitatem pertingeret namtum male pmissum esset in quo rescindenda esset fides et si cum Juramento esset pmissum nam Juramentum de re illicita non obligat neque simile est de illo qui Juravit latroni pecuniam se largiturus ad redimendam vitam quia illud licite potuit Jurare consultius est tamen in huiusmodi eventibus relaxationem Juramenti procurare haec Soto.) nisi forte cum Juramento talem pmissionem firmaret tunc enim ppter reverentiam Juramenti adimplere pmissum nisi relaxationem Juramenti procuraverit ~ ¶ est aliud dub. an si quis mente tamen et non externe pmiserit aliquid alicui an teneatur pmissum adimplere modo illud non firmaverit Juramento et videtur quod sic quia alias mendax videtur ergo saltem peccat venialiter non adimplendo pmissum / item si iste tamen proponeret id facere non teneretur adimplere. ergo pmittendo aliquid aliud videtur addidisse .s. obligationem adimplendi / . ex hoc sane difficult. fuit quorundam Thomistarum sententia asserentium talem pmissionem esse adimplendam et explicandam illi cui pmissio facta est sane sententia est ledesma 2ª 4ª q. 18. a. 1. dub. 13. 2. fol 229. col. 1. oppositum tamen sententia est communis dicit .s. talem pmissionem non esse adimplendam nec explicandam illi cui facta est et quidem D. Th. art.º 1 huius q.ᵒⁿⁱˢ in hanc partem videtur inclinare quando dicit hominem homini obligari per pmissionem aliquo nimirum signo exteriori explicatam idem ut probabilius sed Soto lib. 7. de Justitia et Jure q. 2. a. 1. ad 1.ᵐ et multo clarius lib. 3. q. 5. ar. 3. idque expresse docet / item quia pmissio est ordinatio rationis qua homo ordinat aliquid faciendum .l. non faciendum ingratiam alicuius ergo debet explicari talis ordinatio illi in quem pmissio ordinatur. ~

voto Art. 3.

13 est aliud dub. an qn aliquis timore perterritus uouet aliquid deo an maneat astrictus tali uoto. de hoc dub. dd. 4. d. 29. ubi de matrimonio idem quærit dd. juris cano. sup. titul. de his quæ ui metus ue cã fiunt dd. juris in ff. quod metus cã leg. 1. e aliis legi bus dd. summist. verbo metus e ibi Sylu. Coua. in epitome sup. 4m lib. decretalium p. 2. cap. 3. §. 4. Sotus in 4. ubi sup. et sic breuit. metus sic difinit. ē mentis trepidatio cã alicuius periculi vel instan-

14 tis vel imminentis. Sit 1ª q. uotum factum per leuem metu n. ca dentem inconstantem uirũ ualidũ ē q. ē nota. ~ 2ª q. uotum factum per metũ grauem justum et cadentem inconstantem uirũ n. est ualidum. hæ dua q. sunt oïũ et quæ intelligentia nota multiplicem ēē metum quidam ē procedens ab interiori prius qui dam ab exteriori primus metus ē qn ho mouet ad metũ, ut infir mi qui metu mortis aliquid uouent, exterius metus ē qui incussus ē ab alio (dubitari tñ pot an metus qui ē in hoïbus patientibus naufragium sit ab intrinseco vel abextrinseco. tñ talem metũ ēē ab intrinseco, metus .n. ab extrinseco tm ē ab alio hoïe illatus. Rursus metus ueniens ab extrinseco alius ē per injuriã illatus alius n., item alius est leuis n. cadens incõstantem uirũ alius ã ē grauis justus et cadens in uirum constantem et hic ē ille metus quo uir cons tans et grauis n. amissa constantia mouet. ad aliquid faciendũ vel n. faciendum quo ablato n. faceret aut n. relinqueret facẽ leuis u. est qui cadit in hoïes leues quo inducunt ad aliquid faciendũ q. n. deberent facẽ qui quidẽ oriri solet ex re leui et parui ponde ris et momenti grauis u. metus oriri solet ex re graui s. ex periculo mortis exilii incarcerationis, puerũ amissionis totius rei famili aris magnæ infamiæ et similium ~ Rursus quidam ē metus qui hoc fine incutitur, nunc q. 2ª q. posita ē intelligenda de metu cadente inconstantem uirum abextrinseco illato et per in juriam et hoc aïo ut ille cui incutit. uoueat et si aliqui hanc con ditionum dixit uotum erit ualidum. hæc q. sic exposita tr cap. platum de his quæ ui metus ue cã fiunt Ab Alex. 3. vita 1ª q. collegũ ex hac 2ª posita et tr cap. de muliere de sponsalibus et cap. cum dilectus de his quæ ui metus ue cã fiunt et vr insi-

15 nuari p. 1. titul. 6. leg. 15. ~ ex his duabus q. resicit. mĩa Syl verbo metus §. 8. et Cardinalis sup. cap. Abbas de his quæ ui metus ue cã fiunt .s. quod si quis uouit metu quantũ cũ q. graui et cadẽ te inconstantẽ uirũ mõ ipse consentiat in tali uoto reuera ma nere astrictum tali uoto q. si cap. op pm dnt hoc ē qz p sumit n. consensisse uouentem in tali uoto hoc tñ ē falsum alii et di xerunt quod si quis uouit metu ductus et leui tale uotum ēē nullũ hoc et ē falsum ut pz ex nris q. quæ sunt fere oïũ dd. et pz 2ª q. nrã qz qui quis ita grui metu ductus uouit reuera n. sponte uouit

et ita uotum est cassum et irritu, est tn obo qz qn cogr Juramento 16
aliquid pmitte et si qui metu ad id cogat tn ni silominq Jura me
tum ad implere q pari roe tn inuoto pz .q. qz maior est obli
gatio uoti qz Juramenti et 2º qz qui uouit metu inductq sim
pli uouet spontaneq et sm quid coactq q tale uotum e simpli
uoluntarium uoluntas n. n pot cogi, Rn adª obiect. quesito
anti negando q dispar. n. ro est in iuramento in quo deq tanq
testis adducit quem nuq falso lz. aduie et ita obreuerentia Ju
ramenti tn ho pmissis stare at in uoto n aducit deq ut testis
quim potiq uotum deo .l. diuis oferimq qui nollunt nos tanto o
ne et grauamine obligare / ad posteriorem obiect. Rn uotu
esse sm quid inuoluntarium p coactio nem ut n sit ualidu hoc
sufficit / p coactio nem iniq illatam ab extrinseco .s. ab hoiq
p deo pp uoti q ho in infirmitate constitutq emitit aut alijs
hmoi qm lz. hmoi uota sint sm quid inuoluntaria qz tn n si
ut p coactio nem ab exteriori illata .s. ab hoe sz ab int no pm
ro absolute sut ualida ita Naua in manual. cap. 12 n. 52.
Ex his colliges q qn aliquis et uoluntarie uouit cogr tn metu 17
qui uotum n adimplere tunc n tn uotum ad implere nec fran
git uotum nisi hoc fieret in contemptu religionis chris tianq
tunc n. mors potiq esset opetenda. ~
q dubr an qn quis graui metu n tm cogr uouere sz et Juramento 18
illud afirmare an sit ualidu Rn cum distinctione si quis confirmet
coactus uoto de psenti rem tunc sicut uotum n est ualidum
ita nec Juramento afirmatu obligat si u ipse n uouit nec Ju
rat rem psente sz de futuro tunc pbabiliq e uotum obligare
roe Juramenti sz poterit petere relaxatio nem Juramenti quq
facile illi concedet ~ Nota timorem quem ee considerandum 19
roe psonq cui incutit. fieri n. pot ut aliquis timor resp unius pso
nq sit grauis qui resp alterius erit leuis. ~ Nunc agendum est de 20
2º arg. D Ts. et agendum e de illis qui n posunt uotum ad implere abs
q sua culpa deinde de illis qui sua culpa n posunt uoti adim=
plere et l est dub. de illo qui n recipr in aliqua religione ante
neat oes adire eas nam is qui uouit religio nem pot multipli
se hre aut .n. uouit religio nem incoi aut aliquam peculiaris
instituti aut in aliquo particulari opido et monasterio Nunc
si quis uoueat religio nem i mo tunc si n recipr in hac D. Domi
nici tn adire alias D. francisci aut D. Hyeroni. est ita D. Ts.
et est q ouq qz danda e sedula et diligens opa moratr ut uoti
adimpleat / si u quis uouit peculiarem religionem n tn alias
adire q e notissima qz ille noluit ultra se obligare / si u quis
uouit i mo .s. particulare cenobiu n tn alia cenobia adire eius
dem religionis ita D. Ts et est cois Dd. sma ~

voto Art. 3.

21 q est dub. an ille qui vovit particularem religionem. l. particulare cenobium, an possit alium cenobium. l. aliam religionem ingredi citra violationem voti. R. q dummodo alia religio eque perfecta sit. l. in alio cenobio eque disciplina monastica observetur poterit illud ingredi absque aliqua alia dispensatione secus si non ita perfecte ibi observet religionis disciplina et ro e q emissio voti potissimum fit in honorem divinum, sed in dictis casibus eque e divinum obse:

22 quium, ergo id licet ~ est dub. an qui vovit religionem in com. l. particulare institutum teneat omnes provincias peragrare. l. omnia cenobia illius religionis donec recipiatur. Caj. et Na narr. dicit quod si votum consideret in com. et ex natura sua revera iste tenetur omnes provincias adire donec recipiatur et pz quia adimpletio huius voti pendet ex omnibus religionibus, sed iste tenetur sedulam et diligentem adhibere diligentiam ut votum adimpleat ergo si tenetur sit spes quod alibi recipietur. dicit tamen quod si iste explicite. l. virtute animo concepit tantum suas provincias adire religiones aut cenobia tunc non tenetur alias peragrare provincias si vero habuit propositum omnes adire provincias tenetur illas perlustrare donec recipiat ~ Soto vero dicit quod quicumque absolute vovit religionem non tenetur adire extraneas provincias, sed sufficit quod in sua provincia diligentiam adhibeat recipi et probat quia homines vota naturali modo intelligenda sunt modo autem naturalis consuetus est ut intra provincias suas homines sua adimpleant vota ergo non ad alia astringunt dicimus ergo quod si toto rigore loquendo sit revera sententia Caj. verior apparet, nihilominus sententia Soto et usu et consuetudine videtur approbari et ita e tenenda / et consu

23 lendus e animus et intentio voventis ~ est dubium quot nam cenobia tenetur adire ille qui particulare vovit institutum R. quod si in rigore loquamur revera tenetur omnia suae provinciae adire cenobia, attamen quia quando homo .s. l. 7. alicuius religionis adivit cenobia et expulsus e probabile e quod ab aliis reficietur tunc voto satisfecit ita Soto hic

24 q est aliud dub. an qui vovit religionem non recipitur nisi in cenobiis in quibus jacet et conculcatur monastica disciplina an teneatur illa ingredi /. R. cum distinctione si in aliquibus cenobiis observatur monastica disciplina quatenus ad essentialia religionis s. quoad tria vota licet in aliis ceremoniis remisse vivatur tenetur illa ingredi quia vere ibi sancte vivitur ita Caj. hic et infra q. ultima a. 9. et Nava. cap. 12 et Maioris 4. d. 38. imo nec tenetur iste alium inducere ut talia cenobia ingrediatur et ro e quia ibi non praestatur obsequium deo nec fructum aliquibus carpitur ~ Nota etiam quod quando aliquis vovit religionem et aliquod suborit impedimentum quo impeditur ne votum adimpleatur tunc si impedimentum est perpetuum perpetuo manet absolutus a

25 voto si vero e temporale tunc illo cessante tenetur ad votum / hinc colligitur explicatio cuiusdam regulae D. Th. 4. d. 38. s. quod impedimentum illud quod

si tunc adesset qn ho uouit uoti obligationem sustulisset idem impedimentu si postea adsit eamdem aufert obligationem v explicat Cay et Thomistę impedimentu hoc debe ee expt uoti n aut expt uouentis ~ Est dub. an qn quis uouit religionem et n recipi citra sua culpa an teneat quoad fieri pot inseculo religiose uiue et vi qsic. qz ca q iste uouerit religionem. et religio tuttę qtineat pauptatis castitatis et obedientię uotum g in uirtute hocuouit g tr adillud et Confirm. qm qui uouit aliquid et n pot totum adimplere tr saltem ad p qua pot, Ri tn sm coem dd sntas istum mane oio liberu atali uoto roe qz iste solum expse et immediate uouit institutu monasticu cętera u qsequunt tale institutu g si liber e abillo instituto liber et e ab oibz consequentibz tale institutum. item qn aliquis uouit sacerdotium et n admitti certe nullz unqz asseruit istum teneri ad recitandas horas canonicas et alia hmoi quę sacerdocium cosequnt g pari roe dm e in nro casu et ita pz. soto ad arg. ~

q Dubr de illo quiuouit n solum religionem ingredi sed pseuerantia an teneat pseuerare d. Th. q. ultima huis 22. a. ultimo tenet cum alijs p afirmat. oppu tn sustinet Cay hic et Sotz qn ille bona fide ingressz e religionem quam sibi n couenire ronabiter uidet et ro est qz quamtumcumqz iste pseuerantia uouerit nisi Comitz eius uotum sm Jura intelligendum e sz Jura huic pmittit et ronabiter cocedut integrum annu ut ipse uideat an sibi talis pcedendi modz conueniat et similr religio experiat an uellit illum admitte g sm hęc Jura tale uotum pensadum e ac pinde et si pseuerantia uouerit n ad id astrim gr roe uoti ~ 26

q Dubr an qui uoto religionis Emisso illa ingredit et postea abs qz ca Egredit an dicat uiolasse uotum Rr Juxta mentem D. Th. q. ultima a. 4. ad 3m. istum n satis face uoto et ide ibi dt Cay et pz. qz qui uouit religionem uirtute uouet se deo ibi ppetuo famulaturu nisi legitima ca oppm face cocedat hic aut nulla e ca g. et 2o qm discrimem debet ee int Egredientę a religione n premisso uoto et illum qui pmisso uoto ab illa Egredit sz ille alter peccat. V. g iste M. et p hoc pz soto ad argm qp fieri pot idem docet Soto lib. 7. de Just. et Jur. q. 2. a. 1. infine 3 arg. ubi dt istu teneri experiri bona fide ansibi queniat in religione mane et n absqz ca in alijs uoluminibz e lib. 7. apud Sotum idem dt Sylu. verbo religio 2. §. 19. ~ 27

q dubr an ille qui uouit religionem et ante asumit ad Epatum an adimpleat uotu et vi qsic qz iste asumptne ad nobiliorem et pfectiorem statu g Rr istum qui Emisso tali uoto asuusit statu Epalem pecasse M. et teneri renumtiare Epatui et ingredi religionem qsi postea cret Epus poterit accipe ita cap p tuas deuoto et uoti redempte. vide Cay. q. ultima. a. 3. qui ait qp lz status Epor pfectior sit statu religionis 28

nihilominus quia non continet in virtute id quod religio sed tamen non satis fecit religioso non vovet castitatem paupertatem et obedientiam quas ipse ut sic non vovet — quarto restat agendum de illis qui sua culpa votum non potest adimplere quia ad id factus est impotens et est dubium an qui vovit virginitatem et illam sua culpa violavit an teneatur ad perpetuam continentiam Respondetur cum distinctione aut non iste absolute vovit virginitatem et tunc flore amisso tenetur ad perpetuam continentiam quia iste vovit omnimodam repudiare veneream delectationem et ita postea quantum potest votum adimplere servando castitatem / si vero iste tantum vovit primam venerem non experire tunc si virginitatem amisit non tenetur ad perpetuam continentiam sed poterit ad nuptias transire

29 quod est dubium de illo qui vovit religionem et violando votum matrimonium contraxit ad quid nam teneatur Respondetur imprimis istum peccasse M. et teneri ante consumatum matrimonium religionem ingredi relicta uxore ita docet sus, si vero matrimonium est consumatum tunc etiam certum est teneri reddere debitum uxori petenti et tunc ipsa defuncta teneri ingredi religionem, an vero possit petere debitum quidam juris consulti dicunt nequaquam posse: Respondetur tamen istum et posse petere et reddere debitum et ratio est quia iste non vovit castitatem nisi post professionem in religione factam. —

30 quod dubium de eo qui vovit castitatem et contraxit matrimonium an possit petere et reddere debitum aliqui dixerunt istum teneri religionem ingredi ante consumatum matrimonium ut ibi castitatem servet et probatur quia iste tenetur dare operam ut votum adimpleat sed non est alia via qua iste posit castitatem servare nisi religionem ingrediatur ergo ad id tenetur — contraria sententia est communis istum non teneri religionem ingredi et haec est tenenda quia religionem ingredi adeo est opus sublime ut ad illud nullus astringi debeat nisi spiritus sanctus cor ad id moveat / ad aliud dicimus istum teneri reddere debitum nullo vero modo petere imo quoties petierit peccabit oppositum huius sentit fray alonso de la veracruz in suo speculo conjugiorum ar. 15. fol. 83. ubi dicit quod etsi iste post votum petat debitum et uxor accipiat postea tamen non peccat petendo hoc tamen falsum est et contra omnes magistros et adducit Sotum pro se male tamen quia Sotus ibi non agit de illo qui vovit castitatem sed de illo qui vovit religionem —

31 quod dubium de illo qui ob incorrigibilitatem expulsus est a religione post votorum emissionem an teneatur vota implere Respondetur istum teneri vitam corrigere et petere ut iterum admittatur quod si non admittatur tuto potest manere in seculo et tenetur tamen modo ad castitatem servandam —

32 quod dubium an qui vovit religionem ingredi et ingressus est et professus est postea tamen ob incorrigibilitatem et duritiem illius expellitur nec admittitur ibi an teneatur alias adire Respondetur arcius et probabilius esse istum teneri adire alias quod si non recipiatur tutus manet vide Sotum. —

33 quod sequitur 3m argumentum d. 15 in quo agit de tempore in quo votum debeat adimpleri sit distinctio 3 membris potest non quod vovendo aliquis determinare

et tps in quo uotu e ad implendu / 2º pot aliquis uoui absolute n determinando tps in quo uotum sit adimplendu / 3º mo solet uotu emitti cum aliqua condit.e / Nunc qn quis emissit uotum 1º mo limitando tps tn uotu adimple intra illud tps alias peccabit M. nisi mora sit breuis et exigua et hoc insinuat Deut. 28. Q quid qn quis definiuit tps et tn uotum pstituto tpe n adimpleuit ante neat postea uotum adimplere Rt qq qn quis definiuit tps quo uotum debet adimplere n tn uotum emissit in gram illius tpis peccatum comisit n ad implendo et tn postea ad imple / si v uotu emissu fuit in gram tpis tunc transacto tpe n tn illud adimplere q peccauerit n adimplendo / qn v quis 2º mo uouit n determinando tps Cay dt in tali uoto unusquisq debe intentionem suam inquire et iux illam implicitam l. explicitam debe uotum adimple et hoc et docet D. Th. et ponit Cay exemplu seu signu ad hoc dignoscendu s. qq qn ho uoti recordat et tn n copugitur q uotum n ad impleat tunc signu e se uelle indistanti tps uotum ad imple, hqc tn regula indiget moderati.e est n. intelliganda in uiris timoratis, nec tn scrupulosis ~ quid qn quis 3º mo uouit nullum exprimens tps nec implicite nec explicite D. Th in fra q. ill. ar. 3. in corp.e Sylu. v.bo uotu. 2. q. 3. Abbas et alij dnt in tali casu teneri hoem statim habita comoditate uotu adimplere et hqc sna cosona e sacris lris ut pz Eccles. 5. ne moreris redde et idem h deut. 23. et pz qz uoti adimpletio e qda debitum soluendu Q debitu nisi heat tps pfinitu statim e soluendu q ide dnn e de uoto in hoc tn consulendi sunt uiri docti et timorati ~ Q quid qn quis uotum emisit conditionatr Rt D. Th tuc hois tene 34 ri uotum adimplere qn conditio impleta fuerit A / Q quid qn quis dat operam ut conditio n impleat hoc aio ut uotum n adimpleatur dehaere Ricar. 4. d. 38. Sylu. v.bo uotu. 2. q. 2. dnt hu peccare grauiter et nihilominus teneri uotum ad imple ac si qditio eet adimpleta et ne qui opp.m asserat roe e qz ca istius conditio n e adimpleta quis alias impleta esset ia ~ Dubr an qn quis uouit Jejunare in ui 35 gilia alicuius sancti et uigilia cecidit in die dominica an teneat jejunare Sylu. et Joa di Neapoli dnt qq si iste uouit aio macerandi qprsu corpus tunc poterit mutare Jejunium ad die sabati ut mos e Ecclie qn festa cadut in die luns si v intetio istius fuit ut esset qntior ad uaca du rebus diuinis tunc tn die dmca Jejunium adimple et tale dr Jejuniu exultationis ~

Q dubr an qui uouit arcta religionem et ingressus e laxiore a maneat 36 tutus Rt imprimis istum peccasse M. qz dnum defraudauit si u n est pfessus tunc tn ingredi alia qq uouit et egredi ab illa qua ia e ingressus. Si u e pfessus Panorm. Cap scripture de uoto et uoti redemptione. et Archid. cap qui post uotu de regularibus lib 6. Naua. dnt

istu n teneri

A e cois sna D. Tho. et Cayet. hic Soto lib. 7. de Justitia q. 2. a. 2. dt. in 3. d. 39. Dur. q. 4. Ricard, 4. d. 38. a. 3. q. 3. Sylvest. uotu. 2. s. 2. ubi Angel, Tabiena, Armil. Nauarr. c. 12. n. 42. Henricus qq.to q. 23. Ricardus q. a. 10. q. 1. Suplementu q. 1. a. 2 notanti q an impleta coditionem pot epus dispensare l. p bulla comutari est cois sna et fatet Soto & Nauarr qz n du e uotum absolute ~ dico q satis pbabile et in praxi tutie qet impleta conditi.e poit dispensare epus l. p bullam comutari sed qz ~~disp~~ comutatio facienda eet in res magnas melius eut pctat dispensatio ab epo hoc tenuit Victoria hic ut et refert Alcocer in suma que sequtus e Soto in 1.a inpsi.e et ex Dominicanis Cano, Mantio, Gallo, et Medina, et ex Franciscanis et alijs Religionibus Doct Moya, Solis Fuenti Dueña et alij doctissimi consulti Salmaticus, et idet Alcocer cosultus. Palatios sup Cayet. v.bo uotu. v. 6. fauet Soto tract. de abusu Jurameti 1. p. c. 9. et colligr ex allatis a Covarrub. in c. quamuis pactu. 1. p. s. 3. n. 12. pp qepus Salmatinus et alij sepe dispensarut in praxi ~ pbationes huius vide in additionibus. § 13. adde q Chatherinus q Cayet dt n ee uotu obligatoriu, uotu poenale Religionis l. continetie ut uoueo religione si hoc amplius fecero. (de hoc n. voto loquor. hic). [del.] hqc p D. Enrriquez qui et tz hanc smaz. ~ q q riu dicat Soto lib. 7. de Just.a q. 4. a. 3. in 2.a impsione dicens post impleta qditione fieri uotu absolute Religionis in quo pinde n dispensat sed solus Papa idem Nauarr. addit. c. 12. n. 48. & latin. Alcocer. lib. de ludo c. 13. con.e 9. et q pendet in sum. c. 15. ~

ytum n̄ teneri egredi ut aliam ingrediat' & hoc v̄r insinuari illo cap qui post religionem. & rōē quia ibi ponit q̄m p votum solemne to litur oē uotum simplex. — q̄ Dubr̄ an quis possit uoto suo obli gare alium R̄r̄ q̄ q̄r̄ quis uouit id q̄ p alium adimplendū ē tunc tm̄ tr̄ dare operam ut alius adimpleat aliq̄ n̄ ad id tr̄ nec filiq ad id tr̄ obediendo p̄r̄i max̄ immutatione statq ut si p̄r̄ uouit filium sū futurū monachū aut sacerdotem. —

37 q̄ Dubr̄ an ho teneat uotum suum adimplere saltem p alium = q̄r̄ ipse n̄ pōt R̄r̄ q̄ q̄r̄ uota sunt psonalia tunc n̄ tr̄ hō illū p alium adimplere q̄r̄ ipse n̄ pōt si v̄ uotum sit reale ut si ci solet tunc tr̄ illud p alium adimplere ut q̄r̄ quis uouit se iturum in auxilium expugnādi t̄ram sāctam ut illam defē dat tunc si ipse n̄ pot ire tr̄ alium mitē. — q̄ Dubr̄ an tene at' heres adimplē vota quq defunctq uouit R̄r̄ cum distinct si heres pmisit defuncto se oīa uota quq ille emiserat imple turū tunc tr̄ oīa adimplere ita Sylū. & alij quos ipse refert si v̄ heres id n̄ pmisit tunc si uota sūt psonalia neq̄ tr̄ illa adimplere si v̄ talia vota realia sint tunc tr̄ heres oīa adim plere mō id hereditas patiat' q̄m ultra hereditatem n̄ tr̄ ita oēs dd sive id pmiserit sive n̄ siue in testamento id relinquat' siue n̄ mō id constet heredi & rōē q̄m uotum ē q̄dam debitū sz heres tr̄ alia debita quq defunctq q̄xit soluē ḡ & tr̄ hoc. —

38. q̄ Dubr̄ an si post votum emissū pœniteat aliquē voti emissi ā peccat & v̄r q̄ sic q̄ votum ē q̄dā bonū opq, Cōmētator: sūmq Angel. dixit ytum peccare quoties illum pœnituerit vo ti emissi op̄ sm̄a .s. ytū n̄ peccare M. mō ipse uotū adim pleat p̄z. q̄m yte n̄ tenebat' uouē ḡ n̄ est cur peccet illū pœnitui sse emisisse uotum an v̄ peccet v. R̄r̄ q̄ si aliquo interedat cā rōnabilis ob quā illū uoti pœniteat tunc nullo mō peccat si v̄ nulla extet cā peccabit v. q̄ illum de re bona pœnitet —

Art. 4. Vm expediat vouere. —

5 D. Ts Rt unica q̄ afirm utile ē uouē pbat q̄ uotum ē quqdam pmissio deo facta hq cāū pmissio alr̄ fit hōi & alr̄ deo nam q̄r̄ fit hōi cadit in utilitatem illiq cui pmittimq q̄r̄ v̄ fit deo n̄ cadit in utilitatem dei, deq n. m̄ē qui bonorq mōrq n̄ eget & pbat ex D. Aug. in ēp̄la ad arme tariū & paulinā v̄n si deq a nobiq uotum exigit hoc fuit in utilitatē n̄r̄ām ḡ uouē ē utile, — q̄ Nota q̄ quāuis D. Ts asserat vota n̄r̄a n̄ cadē in utilitatem dei n̄ tm̄ negat cadere in honorem & gloriā dei ḡ hic est nobiq cū hereticis q̄trouersia & antiquis ia cit & cū moderniq .s. cū luthero lib. de uotiq monasticiq & lib de captiuitate babiloni ca yri asserūt uota eē inutilia abomināda sacrilega & pbat q̄m nos uocati sumq in libertatem euangelicā p p uota serui=

simus q sunt q Euangelium / 2º. qm si expediret uoue max rescō
silij ħ hos n̄. p3 m̄i q2 loquens x̄ de virginitate castitate etc dixit
qui pot capē capiat ħ q uotum hō obligat q q Euang̃ / 3º q2
n̄ aparet aptos aut x̄ dnum uouisse ~ et hij n̄ obstantibus
q nra ē de fide. s. maxime utile eē e expediens hoi uouē p3. ps. 75.
uouete e redite. dno deo vrō sig° nobis suadet Sanctus Dauid uo
uē utiq3 rectū ē sapient. 15. vota Justorū placabilia .1. Deus pla
cat' uotis Justorū e Jone. 2º post q3 nautæ liberati sūt abilla
tempestate vota dno uouerūt adeo n. hoc ē uerū ut Etiā genti
les uota multa emiserint / Anna item vouit e Jacob e alij
q3 plures e sunt plura loco insacro eloquio quibus hec ueri
tas cō probat' imo e uouentes ibi sm̄ legem n̄as uouebant =
imo e beata Virgo votum uouit sm̄ oēs dd. virginitatis, sup
illud quomō fiet istud qm̄ virū n̄ cognosco / item Ananias e
Saphira uoto res suas deo cō secrarūt q q2 fregerūt morte ac
cerbissima multati sūt de qua re vide Dionis. in Epta ad
Cajum e Cap. 6. de eclsti hierarch. e D. Ignatiū in Epta
ad Tharsenses e D. Hyeron. sup Trenos Hyere. 3. sup illis
uerbis bonū ē viro etc e in concil 2. arausi d̄r uotum emi
tere eē ex diuino expetiali auxilio ~

et Respō R. ad arg. sentic. ad 1ᵐ. R̄r neg q3 uota repugnare li
bertati Euang. qe ex eo p3 q x̄ dns multa nobis imposuit
p̄cepta ad q̄ tenemur q tm̄ libertati xiane n̄ repugnāt
2º qm̄ libertas inquā uocati sumus ē libertas aseruitute de
monis e pcti cum hoc tm̄ facti sumus serui Justitiæ e uirtutis ut
ait D. Paul. ad Rom. 6. / 3. R̄r hoem se obligare ad id q Justū
e sanctum ē n̄ solum n̄ aduersari libertati xiane ħ potius illas
pficē sicut n. beati n̄ ob id dicunt' carere libertate ħ q2 hūt
voluntatem formatā in bono ita ut n̄ posint peccare e simi
tr x̄ dns dum uixit in hac uita e oēs et cōfirmati in grā quos
impole ē peccare ita pari roē n̄ repugnat libertati hoem uotū
tale m̄nā p uotū deo cōsecrare hoc exemplo hic ult' D. Th. ~ e p
pleniori huius rei cognit' nota 2ᵉ eē necessitatē alteram n̄alem
que rebus n̄alibus conuenit qm̄dm̄ ignis neō fertur sursū e hæc
necessitas n̄ ē cum libertate nec ē ibi meritū aut demeritū alia
ē necessitas qua hō sponte opat' e hæc necessitas ē cum libertate
nam libertas concessa ē hoi adeo ut sponte ferat' in bonū e sit dignus
laude e gloria vn̄ hoem hr̄e firmatā voluntatem in bono n̄ repug=
nat libertati ac pinde hō obligando se uoto aduc. sponte e libere=
opat' ad aliud q x̄ n̄ uouit opti R̄t hic D. Th. e Soto ~ Nota tm̄
q li absolute e in gnr̄e sit utile uoue fieri tm̄ pot ut in singu
lari n̄ sit alicui utile ħ potius nociuū q optime docuit D. Ambros
e hr̄ 17. q. 4. cap sūt qui opes e ita sūt multa uota stulta ~

voto Art. 4. 5. & 6.

Art. 5. Vtrum votum sit act. latriae et religionis

q. 2. 76

q. D. Ts. Rt unica q. afirmat. voui et adimplere voti e actus latriae et relig. pbat Esai. 19 pbat deinde supponendo proprium ee munus religionis ordinare actiones aliarum virtutu in cultu diuinu / supponit et hoc q e ordinare pertinet ad virtute imperante. Nunc votum e promissio deo facta s promissio e ordinatio qua aliquid ordinamus in gratiam et obsequium diuinu s ordinare aliquid in cultum diuini e offm religionis g uotum e actus religionis ~

q Nota q qn D. Ts asserit uotum ee actus uirtutis religionis hoc e intelligendu q sit actus elicitus ab ipsa religione e in obo q hoc qn uoti e promissio s promissio hua n spectat ad pietate g nec promissio facta deo spectat ad religionem / 2o q promissio ordinat aliquid in deum s hoc e proprium munus charitatis g uotum potius ad charitatem spectat / Rt ad 1m q quidquid sit de promissione hua negamus promissionem deo factam n spectare ad religionem q p uotum offerimus aliquid in obsequiu diuinu q e proprium offm religionis illud ordinare / ad 2m Rt et charitatem et religionem res in deu ordinare diuersimode tn nam charitas ordinat actiones in deu ta q in ultimu finem at religio ordinat in deum tamq cui actiones offerut item qm obm charitatis e deus dilectus pp se obm aut religionis e cultus diuinus ~ q in solue ad 3m e dub. qm D. Ts. ibi insinuat nos n proprie uota offerre diuis s q promittimus nos deo aliquid in honorem sanctorum facturos et hoc ut q usum com, hoes n absolute diuis uouet ~ ad hoc Rt Cay, 2a. diuos posse considerari-l. inquantu creaturae sut-l. inquatum sut glorificati p quamda diuinae naturae similitudine nunc igr hoes n uouent diuis priori mo consideratis s posteriori mo et sic uouendo illis uouemus deo in illis existenti ~ q dubr an semp infractis uoti 2x pctum comittat et vr q sic qm qn ipse uiolat uoti peccat q uoti et q uirtutem exsequerat uotu et idem vr qn religiosus imperfectius e pplato suo / Rt q qn res quae uouet alias est pcepta tunc pfractione talis uoti 2x comitit pctus qn v res quae uouet deo alias erat libera tunc simplex comitit pctus q uoti qn res uoti intm me obligat inquatu p uotu tenemur ad illa, ad aliud de Religioso Rt Cay 2x comite pctum n obediendo superiori, oppositu e uerius s. ibi unu tm ee pctum et ro e qm religiosus n promitit nisi deo ita Soto et Bonnisis et hoc insinuat D. Ts. ad 3m ~

Art. 6. Vtrum opa quae fiunt ex uoto sint magis meritoria q illa quae citra uotu fiunt.

q D. Ts. Rt unica q afirmata quae quidem intelligenda e ex se et caeteris paribus pbr ex ps. 75. uouete et reddite dno q signum e hoc ee magis laudabilius et magis meritoriu alias n id nobis consuleret.

q. pbat deinde qm tanto aliq opg e laudabiliq quanto pficijt anobili ori uirtute hopq q fit exuoto orit apstantiori uirtute q illud qui trauotu fit q pz. mi qm siquij jejunet exuoto orit areligione tale jejuniu rra jejunet qruultorit atemperatia religio aut = nobilior e oib, moralib, uirtutib, ut D. Th. docet. q. / 2o qm qui citra uotum bonu aliq opus facit unicu tm deo obsequiu pstat = qui v exuoto id facit 2x prgstat obsequiu s. opq ipsu et uolunta tem ipsa qua p uotu deo dedicauit. 3o qz qui opq facit exuoto hz uoluntatem magij firmata et stabilita in bono q maxime est ornamentu ad bona opa prgstanda ut Arist docuit lib. 2 Ethic. q. hgc 1a est indubitata et oppm e temerarium et ppe hereticu ut docet D. Th. opusc. 17. cap. 11. et opusc. 18. cap. 12. rn in oppm uerig qm qui facit opus citra uotu sponte et libe opat ing libertatione et qui uotum emisit postea ri ex necessitate opari h quo opus e magis uo luntariu e magis meritorium q. — Rr in uram q ueram esse qm et dato q opq exuoto factum sit minq liberum nihilominq adhuc e magij meritoriu qz multa aliunde ppondera t in ejus dignitatez. l. 2o dicimq illud opq ee liberu ut diximq qz cu uotu libe emissum fuerit adhuc illa libertas e in uirtute in oib actionib, —

Art. 7. vm uotu efficiat solemne p suscep-tionem ordinis sacri aut pfesionem aliquq regulg. —

q. D. Th. Rt duab, qbq i q solemnitas uoti consistit in aliqua spiri tali benedictie quz ortum habuit ab Aplis, pbat qz solemnitas = rei debet pportionari rei cuq e solemnitas (ut pz in solemnita te militari aut nuptiali) h uotum est quid spuale quo ho ali quid spuale deo ofert q. ejus solemnitas debet ee spualis ut docet D. Dionis. De Eclesiast hierarch. cap. 6. et 7. — q. 2o q uotum re = dit solemne p manicipationem sui ipsiq ad diuinu cultum et obsequium sicut n. matrimoniu tunc celebrat quando fit tra ditio mutua ita in uoto fit solemne qn ho diuinis obsequijs tra dit q fit in susceptione sacri ordinis aut aliquq religionis et cer tg regulg. hgc D. Th. —

q. Nota votum multipharia diuidi ut ait Talud 4. d. 38. q. 2. Syl tuo uoti i. q. 5. uotum n. aliud e reale aliud psonale aliud = mixtum, rursq aliud e coe aliud particulare coe e de re aliqs p cepta particulare v e de re consilij, aliud e solemne aliud simplex sequare Bonifacij 8. cap unico de uoto et uoti redemptie lib. 6. differt aut uotum solemne a simplici q ille impedit matri = monium qhendu et dirimit qctu simplex v impedit qhendu n tm dirimit qctum — q. rursq uotum solemne 2x tm e. s. p su ceptionem ordinis sacri. s. diaconatq subdiaconatq et sacerdocij et p pfesionem religionis approbatg a sede aplica ita hr cap. illo citato

voto Art. 6. & 7.

gest dub. inquonam consistat solemnitas voti / 1ª snā ē dīcē-
rium uoti solemnitatem cō sistē in bene dictē e cōsecrat̄ʲ hoc vī
inuē D. Th hic e p3 qz hoc pacto religiosi p̄fitent̄ hz c tn̄=
snīa resicit a dd̄ e p3 qz aliqn̄ aliquis p̄fitet̄ solemniter
absqz tali consecratʲ e bn̄ dictione / item qz multi religio
si p̄fitent̄ citra aliquam bn̄dictionem ut p3 in religiosis D.
Dominici item qm̄ sacerdotiȷ greci initiant̄ absqz aliqua cōse
crat̄ʲ - e ad D. Th. Rn̄ illud n̄ id concedē n̄.n. hic loq̄r de so=
lemnitate ipsiᵹ uoti s̄ de quibᵹdam signis indicātibus uoti
solemnitatem sicut solemnitas matrimonij n̄ consistit in cōniuiȷs e
honiz cōuentu sunt tn̄ hec quędam signa quibᵹ matrimonij solem
nitatem cognocimᵹ. ~ 2ª snā ē aliquorū thomist quam vī hic
insinuare D. Th e 4. d. 38. q. 1. a. 3. s. solemnitatem uoti cō sistere=
in quadā traditʲ qua hō se deo cōsecrat sic .n. dixit D. Th matri=
monij solemnitatem consistē inq̄dam mutua cōiugū traditione
p3ª snā ē cay hic e scot 4. d. 38. e aliorū asserentiū uotum=
fieri solemne p̄ statutum Ecliē quo determinat tale uotum im
pedire matrimoniū ꝯhendū e dirimē ꝯtrū p3 ex Bonifacio
8. loco cit ubi hoc vī insinuare / 2º qz si Ecliē statutum tola
tur n̄ remanebit uotum solemne gº uotum eē solemne ē ex sta
tuto Ecliē anš p3 qm̄ si Eclia toleret religiones aut n̄ appro
baret illas e simitr toleret uotum in susceptʲ ordinis sacri nu
llum remaneret solemne uotū / 3º qz contigit hōem uouere
castitatem e paupertatem eis. e tradē se ipsū e tn̄ n̄ ē uotum=
solemne n̄ alia ecca nisi qz Eclia n̄ apbat gº, anš p3 in
illis fęminis quas beatas uocamᵹ e in aliis hōīb / 4º qz Eclia
pot sancire ut uotū q coram tribᵹ testibᵹ ēmitt̄ sit solemne
gº hus solemnitas pendet ex Ecliē statuto / 5º qz in initio=
nascentis Ecliē erant solemnit̄ p̄fitentes (ut ait D. Dion. & cęles
ti hierarch. cap. 7. e tn̄ n̄ fiebat talis traditio —
Rn̄ gº hanc 1 snāz veram eē nihilominᵹ 2ª ē multo p̄babi
lior e uerior e sm̄ hanc snāz e discrimen int̄ uotū simplex
religionis e solemnis eiusdem q in uoto solemni fit p̄pria
traditio sui ipsiᵹ idem ē im matrimonio at in uoto simpli
ci potiᵹ fit p̄missio q̄ traditio, p̄bt̄ gº secūda snā, nam qmdm
in rēalibᵹ ꝯtibᵹ tunc p̄fecti sunt e e dominiū rei inalium trā
sijt qn̄ actu fit traditio ita in uoto tunc ē p̄fectū e solemne qn̄
fit actualis traditio e hoc tam ex iure diuino q̄ ex n̄āli, item=
qz solemnitas uoti si consisteret ex statuto Ecliē utiqz poset Ecle
sia in uoto solemni dispensare q tn̄ ē ꝯ coem snāz ut infra uide
bimᵹ e hęc snā ēmitt̄ in sacro Eloquio leuit ul e asāctijs e
abusu utis Ecliē quę numqz in hōī uotis dispensauit e ita D
Th ē intelligendᵹ quoti solemnitas consistit in illa sp̄uali cōsecrat̄ʲ

A. et sine ca licite irritat vota personalia filiorum usque ad 14m annum realia vero usque ad 25. Soto lib. 7. q. 3. a. 2. Navarr. c. 12. n. 65 et 70 et comis. ut tamen satis probabile quod si filius manet sub patria potestate non emancipatus licet excedat 25. vel 30. annum posse patrem irritare vota eius realia. favet textus singularis in l. si quis rem §. voto ff. de pollicitationibus ubi Glossa quærit cur hic maior possit obligari homini firmiter et non deo. Resp. quia mitius agitur cum deo quam cum homine. colligitur ex Cordov. lib. de casibus q. 133. favet Sylvest. verbo emancipatus et verbo votum. 3. §. 6. patet quia votum religiosi vel uxoris excedentis 25. annum irritatur a prelato vel marito quia ab illo pendet voluntas inferioris, sed voluntas filii non emancipati pendet a patre circa res. quod confirmatur quia si hic filius faciat testamentum et absque preiuditio duplicatæ tertiæ partis quæ obvenit patri nihil valet nisi fiat ex consensu patris ut probat Perez. l. 1. tit. 1. lib. 5. pag. 62 col. 1. princ. verum quamvis aliqui dicunt Juramento firmati si fiant ab hoc qui est maior 25. annis valeant habet. Lege. si quis maior. C. de transactionibus Covarr. 4. de sponsal. 2. p. c. 6. princ. n. 20. Perez. l. 1. in princ. lib. 3. tit. 6. Hæc pater post Enriquez. in expositione Bullæ. Greg. 13. anni 76. ~.

B. intellige quando et est tutrix femina. n. et si sit pro matre non potest irritare vota filiorum nisi ea femina quæ fuerit tutrix non potest autem esse tutrix nisi sit mater. vel avia et sic limita quod dicit soto lib. 7. de just.a q. 3. a. 2. con.e 2. parentes possunt irritare quod in fine art.i et ad 2m id restringit ad patrem, sed a. 1. col. 3. dicit parentes et tutores utriusque sexus possunt irritare idem Sylvest. voti 4. §. 1. princ. et Religiosi 2. §. 13. et clarius Nav. c. 12. n. 65. mater vel tutor potest defectu patris vide n. 64. quod si pater esset in india mater quæ habet administrationem bonorum censetur sicut tutrix et ideo potest irritare ~ item quod Abbatissa irritet vota monialium tamquam mater et tutrix. s. ex formali vel formali concessione prelati. lib. Alcocer in sum. c. 16. con.e 3. fol. 56. sed nihil citat. Hæc pater post Enriquez. ibi.

interna qua homo consecrat et tradit deo. / Pro solutione arg. 3. sciendum quod vota quibus intraditione consistat solemnitas voti nihilominus quia Ecclesiæ judicium requiritur ad bonam ipsius gubernationem ideo ex illius statuto pendet quæ nam traditio sufficiat ad istam solemnitatem voti. hoc n. est commissum Ecclesiæ sed quod autem solemnitas voti fiat per traditionem non est de iure divino et naturali et per hoc patet solutio ad omnia arg. ~ quod est dub. an votum solemne castitatis sacerdotis et religiosi sint eiusdem speciei inter se an vero diversæ ita ut necesse sit conditionem exprimere et videtur quod sint eiusdem speciei quoniam utrumque est solemne utrumque mutat statum perpetuo utrumque dirimit matrimonium / quia alias religiosus expresse vovet castitatem non autem sacerdos item quia castitas non est de essentia sacerdotii ex natura sua est tamen de essentia religionis. etc. Resp. probabilem esse priorem sententiam. s. non esse circumstantiam agravantem notabiliter posterior vero est probabilior et tutior ita ut circumstantia sit explicanda. quod autem an quidem sacerdos in susceptione sacri ordinis tamen facit votum solemne castitatis ita posset aliquis facere votum solemne paupertatis tamen aut obedientiæ tamen Resp. affirm. non tamen id est in usu ~

quod est dub. an votum solemne et simplex eiusdem rei. s. castitatis differant specie. hæc hic dicitur vota ista ex parte obiecti esse eiusdem speciei esse tamen diversæ speciei ex parte subiecti sicut oculus equi et oculus hominis sunt eiusdem speciei in quantum sunt potentiæ visibiles differunt autem specie prout sunt membra subiectorum distinctorum specie. Soto vero et alii Thomistæ dicunt esse distinctæ speciei ex natura sua quia alterum consistit in promissione alterum vero in traditione et ita est circumstantia explicanda in confessione

Art. 8. Utrum illi qui sunt sub alteri, facultate habeat facultatem ad vovendum.

quod Resp. D. Th. unica quod illi qui sunt alterius facultati subiecti non habent facultatem vovendi illa in quibus sunt subiecti ita ut tale votum sit validum probat num. 30 / probat deinde quia votum est quædam promissio deo facta sed talis promissio de re subiecta alterius potestati non potest firma esse quod tale votum est nullum de se, deinde quoniam votum est opus studiosum et laudabile sed vovere ea quæ sunt sub alieno potestati est velut quædam rapina quod tale votum non est placens deo. Hæc D. Th. ~

De hac re vide cap 30 numer. et D. Aug. ibi et habetur de hac re. 33. q. 2 s. cap manifestum et cap evellunt et vide 20. q. 4 cap monachum et cap monacho Sylvest. verbo votum 3. et 4 et quoniam D. Th. hic agit de voti irritatione videndum est quid sit irritare est quod cassare et annullare rem aliquam ac si nullius esset valoris sed quæritur quinam 3 possint irritare vota Resp. id posse patrem respectu votorum filiorum et matrem quando non adest pater B tutorem respectu pupillorum curatorem respectu minorum dominum respectu servorum maritum respectu uxoris prelatum respectu subditorum re

religiosorum Papa et id pot rem religiosorum nam rem omnium xano rum, (Canonicorum) Eps aut id n pot et si posit dispensare qm et si hoc sit maius quam illud qz tm hec n sunt eiusdem generis io n pot, hinc colligim, filium, pupillum, minorem, uxorem, seruum, et religiosum n poe uouere absqz facultate superioris, / est dub. an uota Epi, archiEpi et aliorum supiorum sint ualida et absqz facultate suorum supiorum, Sylu. dt Epum n poe uouere religionem absqz consensu papae idem de archiEpo patriarcha ita hi in cap nisi cum pridem de renuntiatione et cap 1 de regularibus nec item posunt uouere longam peregrinationem ita ut debeant abesse a sua Ecclia, alia aut uota pnt emitte de plaris religionum idem dt in secundis uotis de peregrinatione longa ~

q est dub quo iure competat his psonis casare uota suorum subditorum et quidem de patribus resp filiorum et dno resp seruorum et alijs dictis constat ee de iure nali, ss tota difficultas e de superioribus religiosorum / sunt n nulli aserentes hoc tm ee de iure hūo pontificio 20. q. 4. cap monachū et cap monacho hec tm snia n sustinet nec cap illa aliquid faciunt alterum n. e D. Basilij qd n obligat nec facit ius alterum uero e ex quodam concil. puinciali et ita dicim, hoc ee de iure nali et diuino qz subditus totam suam uoluntate supioribus comittit ~ Nota platos religiosorum poe et comutare seu dispensare et irritare uota suorum subditorum et simili papas qz ipsi simul sunt superiores et plati, pri aut, dns, maritus, curator tm pnt irritare et n dispensare qz tm sunt superiores suorum subditorum et n plati Epus uero tm pot dispensare et n irritare qz tm e platus et n superior ~

q est dub. an pdicti superiores posint plibito et absqz ca irritare uota subditorum Archidiac. Palud. Sylu. Naua sustinent primo afirmat Sot quo et alij dnt illos peccare saltem V. si id absqz oi ca faciant qz hoc e impedire subditos ab illo pfectu spuali et hec e pbabilior pars ~ q Dubit an subditi teneant adimplere uota quae emisere anteqz irritent a superiori et uri qd n qz ut ait D. Ts talia uota n hnt firmitatem donec a superiori apbent Ricard. Angelus Rosella dnt qd si talia uota sint religiosorum sunt nulla quoad usqz a superiori apbent aliorum uero subditorum sunt ualida donec irritent et rō e qz satis onerati sunt religiosi / 2o qz extra uota irritat p ingresum religionis ~ oppa snia e Inno. Sylu., Naua, Soti, D. Ts et e cois. s. talia uota ee ualida quadiu n irritat qz uere talia uota sunt de meliori bono et uoluntaria g. et ita opp e dista pot n. religiosus uotu face de re phibita .l. ingenere aut speciatim .l. pot uotum emitte de re libera et bona ~ Nunc g si uota sint

A. n solu dispensare sed et irritare ita Fr. D. Enrriquez. Cay. Soto Nav. et coior Magrorum Salmaticensium ~.

prioris generis tunc intelligenda sunt modo illa praelatus admittat ita
ut non possint vota adimplere sine facultate praelati et hoc modo in
telligenda est prior sententia si vero vota sint secundi generis tunc vota
sunt valida quamdiu praelatus non contradicit et utrumque docuit D. Th. in
solutione ad 3m ~ 2. dubium an teneatur subditus votum offerre ad
praelatum Rr. quod sic imo debet explicare se votum emisisse ~
3. est dub. an quando votum subditi est irritatum a superiori et veniat alius
superior an reviviscat tale votum quidam sub distinctione Rnt. s. quod
ta impuberum ante pubertatis annos si irritent non reviviscunt postea
si vero sint vota post annos pubertatis emissa reviviscunt postea max
ime devotionis personalibus Palud. 4. d. 38. manet dubius Rr tamen talia
vota nullo modo reviviscere postquam semel irritata sunt ita Syl
vester verbo votum 4. § 2. et Soto et patet quoniam talia vota facta sunt
nulla et patet ex cap. quidam et cap. placet de conversione coniugatorum
4. dubium an vir possit omnia uxoris vota irritare Soto Rt affirm. Navarra
cap. 12. sui manualis oppositum asserit et Cay. dicit aliqua non posse irrita
re s. votum non peccandi ~ 1. pro huius rei resolutione sit 1a 9o vir pot ir
ritare votum uxoris non mentiendi l. non peccandi alio peccato, patet quia quo
ad illam libertatem qua uxor potest se denovo obligare tali voto
est subdita viro ergo poterit vir tale votum irritare ~ 2a 9o vir
potest commutare votum uxoris non petendi debitum patet quia vir habet ple
nam potestatem super uxorem ac proinde licet nulla inde iniuria ir
rogaretur viro poterit tamen tale votum irritare et patet cap. manifestum 33
q. 5. ~ 3a 9o licet probabilis sit opinio Soti probabilior tamen est oppa. patet quia
uxor non subditur viro quoad omnes suas actiones ergo non potest vir omnia uxo
ris vota irritare s. recitare rosarium aut aliquid huiusmodi sunt enim
quidam subditi qui subduntur superioribus quoad omnes suas actio
nes ut religiosi alii vero quoad aliquid s. quoad obsequium ut ser
vi et uxores ~
5. est dub. an uxor possit irritare votum mariti de non petendo debito
Rr probabile esse non posse virum tale votum emittere absque facultate
uxoris quoniam cum uxores soleant pudore suspendi in petendo esset
iniuria illis irrogarentur mariti tale votum emittentes ~ 6. est dub
an talia vota possit vir emittere inconsulta uxore s. longe pere
grinationis aut huiusmodi alia, Rr uxorem non habere plenam po
testatem irritandi vota viri quia non est illius caput unde si votum ius
tum sit non potest illud irritare si vero sit iniustum ipsum per se est irri
tum ~ 7. dubium est dub. an quando de communi consensu uterque coniux fecit
votum castitatis an possit vir irritare votum uxoris et quod possit
patet quia licet vir dederit uxori facultatem faciendi votum non peten
di potest nihilominus post tale votum irritare ergo et si illi dederit
facultatem ad votum castitatis emittendum poterit tamen votum illud
irritare ~ Rr tamen negative quia uterque coniugum cedit iuri suo et ex

utraqz p̄ostitutus cois quo vir cedit jurisuo ut similr uxor suo ei cederet q̄ neuter p̄ot alterius uotum irritare ~ q̄ dubitatur an uotum executioni mandādū tp̄e quo uouens n̄ fuerit subditus posit irritari asuperiori Rn̄ Cum Sylu-V boreligio 2. q. 15. e Soto affirm. qz reuera iste nūc ē subditus superiori intali uoto q̄ superior poterit nunc illud irritare Vi de sotū ~ 9.

Art. 9. Vm pueri posint religionē vouere.

q̄ ponit d. 15 4or q̄s. positis aliquibus fundamentis 1m ē, Voti solemnitas cum consistat in quadam cōsecratiōe et bndictiōe ex authoritate Ectiæ dependet, uotum aūt simplex consistit in uouentis uoluntate ~ 2m fund. votum simplex p̄ot ex 2i capite n̄ Ṽrē uim .s. ex defectu libertatis uouentis p p̄z. l. qz cum sit subditus alteri uouet id in quo ē subditus ~ 3m fund. pueri ante ānos pubertatis communr n̄ habē usū rōis ~ q̄ 1a q̄ puer ante ānos pubertatis si careant lumine rōis n̄ obligatur uoto q̄ ē satis nota. ~ q̄ 2a q̄ ante ānos pubertatis siquis habens usum rōis uoueat astrictus manet uoto p̄ot tn̄ tale uotum asuperiori irritari ~ (q̄ 3a q̄ ante ānos pubertatis qui sunt 14 in uiris et 12 in feminis nullus p̄ot solemne uotum religionis Emitē p3. ex usu Ectiæ ~ (q̄ 4a q̄ postānos pubertatis et inuitis parentibus p̄ot uir seu mulier uotū solemne emitē, Nota tn̄ ex concil. Trid. sesio 25 cap. 15. neminem poce solemne uotū religionis emitē ante 16. annū tam maioris q̄ in feminis n̄ tn̄ p̄r poterit post 14 ānū vota p̄sonalia filiorũ irritare qz in hoc standū ē iuri cōi, Sic D. 15. ~ q̄ dubitatur q̄re uiris ascriptus sit 14 ānus pubertatis, 12 v̄ feminis Rn̄ q p̄t q̄ q hoc ē ex nārei nihilominus id ita a jure factū ē qz maius in uiris q̄ in feminis req̄r consiliū, Nota iam tam in uiris q̄ ~~in feminis~~ et 2a q̄ eē intelli gendā de uotis tam an septenium q̄ post septeniū factis, Nota p̄intelligentia: q̄n uotū fit in pueritia nec tn̄ irritatū fuit et dubitatur fuerit emisū apuero habente usū rōis .l. ante usum rōis, an tūc judicandū sit infauorem uoti .l. infauorem uouentis Soto loco paulo inferius cit dī tunc potius tunc judicandū eē infauorem uouentis q̄ ipsius uoti mō sit dubiū an tale uotū fuerit emisum intp̄e quo puer utebat usu rōis nec ne. et quidē smāe p̄babilis & tutius sit dispensationem petē, ~ Nota et in quo diferant et in quo cōueniat uotum reale et uoti p̄sonale cōueniunt in hoc q̄ neutrū illorũ ē ualidum ante usū rōis emisum item utrumqz p̄ot aparentibus irritari ante annos pubertatis (diferunt v̄ quo tum p̄sonale factū post ānū pubertatis n̄ p̄ot irritari aparentibus reale v̄ sic, nā uota realia ~

A. idē tꝫ Alcocer in sūm. c. 16. fol. 55. sicut nec judex delegatus finito tpē nihil pōt facē. B. et inaddit. & Latino idē Mgri quidā Salmātic. int' quos ē M. Peria. et soto lo qr dubitant'
.c. sane snīaz dt Pr̄ Doct Enrriquez satis pbabilem et tutā in praxi idē dt dctitore.

filiorꝫ pnt parentes usqꝫ ad 25. ānū irritare. ita cōcedūt jura gquerit' vm̄ hoc sit uerum de oī uoto psonali facto post ānos pubertatis, an hoc tm̄ sit uerum de uoto psonali religionis et rō dubij ē qr canones phibentes hmoī psonalium uotorꝫ irritationē aparentibꝫ tm̄ loquunt' de uoto psonali religionis, Rr̄ tn̄ de oībus uotis psonalibꝫ uerum ēē iterum dictū qr iam infure post ānos pubertatis censet' hō plenum hrē usū rōis ac pinde si pōt sead maius obligare poterit ad minus ~

Dubit' cc 3ª qª q. n. uotum solemne posit a puero ante ānos pubertatis emitti pꝫ. qm̄ si uir sit doli capax ita ut malicia superet .l. supleat etatem tunc matrimoniū ab illo ɔtrctum ē ualidum et similt' ordo sacer g et uotum solemne religionis tenebit max.ª qr in ordine sacro ē uotum solemne castitatis ans pꝫ cap de illis de dispensa tīᵉ impuberū, tunc dr̄ malicia suplere etatē qn̄ hō n̄ solum ē doli capax ꝭ sꝫ potentiam generandi ſ. Rr̄ tn̄ diuersam ēē rōem in uoto solemni religionis et alijs dictis qm̄ cum religio n̄ sit sacrum alia v̄o sic et indictis uiris sit ppria mā ad sacra pperis ibi finunt in uoto v̄o religionis n̄ ē debita mā sm̄ jura ideo n̄ tenet uotum solemne. ~ ~ Dubit' vm̄ uotum factum a pueris ante ānos pubertatis et n̄ irritatū fuit an post ānos pubertatis posit irritari a parentibꝫ. ~ Soto lib. 7. de Just. et Jur. q. 3. a. 2. fol. 644 columna 1ª imo idem dt de oī uoto psonali. Et negatᵉ sicut nec dn̄s pōt irritare uotum serui postq̄ ē liber ita puer cum sit iam sui juris A ɔria iam snīaz tenet Cay infra q. 189. a. 5. Naua cap. 12. n̄. 71 et hęc pbabilior ē mō post annos pubertatis puer n̄ ratificauerit uotū tunc. n. n̄ poterunt parētes et pꝫ. rā snā qm̄ uoluntas qua filius tale uotum emisit erat subdita patri / et ita dicimus diuersā ēē rōem in seruo facto libero qr iste iam n̄ ē hujus seruus. nec hujus uotum pōt dn̄o damnū aliqd efficē at in filio adueꝰ manet vera rō filij et patris et filius ē magis subditus pr̄i q̄ seruus dn̄o, ~ Nota ut ait. Cay n̄ idem ēē ratificare uotum et ad implendi uotum intentionem habē credendo hoiem ad id teneri ac pinde si puer postea uotum n̄ ratificet et si existimet se teneri ad uotum adimplendū poterit nihilominus pr̄ illud irritare minime ū postq̄ filius illud ratificauerit ~

Art. 10. vm̄ in voto posit fieri dispēsatio ~

Rt D. Ts unica ɔ̄ afirmatª in ecclesia ē authoritas dispensādi in uoto pꝫ. qm̄ dispensatio uoti similis ē dispensationi legis ꝭ in lege pōt cadē dispensatio g et in uoto, ans. pꝫ qm̄ lex quæ ut in plurimū ē bona pōt hic ēē mala ac pinde ut cū isto dispenset

ita qr uotum pot ēē hūic nociuū. l. impeditiuū maioris boni g pot in illo dispensari hęc D. Ts. — ¶ Nota 2ᵐ argᵐ D. Ts in quo explicat quid sit in uoto dispensare, est namq3 tolere obligationem iuris natis & diuini quo hō tenebat uotum adimple; obligatio .n. adimplendi uotum 2ᵉ ex capite pficijcit .s. ex uoluntate uouentis quae uoluit obligare & ex lege diuina mandate ut uotum adimpleatur & ita qn uotum dispensat n dispensat in lege diuina p in deliberati uouentis quae obligauit & explicat tūc ex ronabili cā illum n manē obligatū — Nunc uidendū ē discrimen int dispēsationem & cōmutationem uoti, int dispensationem & irritationem & int ptationem & cęsationem uoti, / dnā int dispensationem & cōmutationem ē q in dispensati n manet uinculum uoti in cōmutati manet quidem uinculū p mutat mā uoti imo in cōmutati n tenemur ad id in quod mutat uotū ex pcepto ipsis cōmutatis p exui uoti sicut ē alius religionis adimplere uotum ita & adimplere id in q cōmutatū fuit ⁂ / dnā int dispensationem & irritationem ē q irritatio ē sublatio uoti q n usq quaq firmū erat p pendebat ex alterius uoliti, dispensatio v ē sublatio uoti q ualidum erat & reqr cā ronabilis ad dispensationem — dnā int dispensationem & int ptationē seu Epicheiam ē q int ptatio seu Epicheia eget hoc q uoti adimpletio sit q ius nāq dispensatio v requirit ut saltem iudicet uoti adimpletionem ēē nociuam, abrogatio v tm tenet in lege n v in uoto quę tunc fit qn est q ria consuetudo tolerata cęsatio v hz locum in uoto quę tunc fit qn cęsat cā uoti, ut si quis uouit n transire p talem l. talem uiam qr ibi erat impedimentū qdā quo ad peccādū trahebat tm durat uotū illud quādiu cā illa durat qua cesāte cęsat & uotū. —

A. ita Panor. c. 1. de voto. n. 1. & D. Thom. in 4. d. 38. q. 1. a. 4. Soto lib. 1. de Justa q. ultª a. ultº. §. ex quo fit. innuit Sylvest. voti 4. §. 3. v. 3. qui oēs dnt q facta comutati voti solui hō pressus a voto illo & ligat ad aliā māq ita Pr. D. Enrriquez, intellige qn talis comutatio sit ab Sōte. v.g. si uoti castitatis a Papa. si aūt sit apre talis comutatio neqz implet illud in q cōmutat ut si uotū Sierusalem comutet quis in ingresū Religionis & tn redeat ad seculū v. 1. voto ita Palud d. 38. q. 4. a. 4. col. 3. colligē ex c. scriptura de voto faūt Soto lib. 7. q. 2. a. 1. col. āñ penul. §. quid. dicens si pfesus expellatur v ad vota quę fecit in seculo n tn teneri ad paupratis usū quādiu n ē in mora. et hęc Pr. Doct. Enrriquez. —

Art. 11. Vtrum in voto continentiae ānexo religioni cadat dispensatio —

q D. Ts ponit unū fundamentum & tres opiōis deinde 4or alia fundamenta & unā q — fund. ā in uoto solemni continentię tria pat considerari .s. mā uoti & ppetuitas uoti & solemnitas uoti / 1ª opiō fuit quorsdā aserentiū uotum qtinentię ēē indispensabile roē māq uoti .s. roē ipsius continentię resicit tm D. Ts. Sanctmaq qm alia sunt uota deo p pinquiora .s. uotum orōis & alia hmōi & in his fit dispensatio g a fortiori cadit dispensatio in uoto continentię — 2ª opiō fuit aßerentium uotū cōtinētię ānexū religioni ēē indispensabile roē ppetuitatis q frāgi p q rium ipsius continētię g ne frangat n pōt ēē illud dispensari, resicit ēt a D. Ts. hęc sñā qm uotū ppetui pfesionis n pōt dispensari nisi p suū q rium & tn in eo cadit dispēsatio g

& inuoto ppetuo qtinentiæ / 3a opio est asserentiū uotum hoc qtinentiæ dispensabile esse / ponit q D. Ts. fundam. 1m. nullꝰ plat. Eclesiasticꝰ pōt pribē id adq aliquis qsecratꝰ ē. l. benedictꝰ, puotum solemne pz. leuit ūl qsemel sāctificatū ē n pōt transire ad aliōs usꝰ / 2m fund. n est essentiatr anexum sacro ordini uotum cōtinentiæ pz insacerdotibꝰ greciꝰ / 3m fundamentū Papa pōt dispensare sup uotū solemne cōtinētiæ anexo ordini sacro pz qz tale uotum n ē de essentia ordinis sacri 4m fundam. eentiatr anexū ē uotum cōtinentiæ statui religionis pz qz pmōi religiosꝰ totatr abrrenūtiat mūdo & nihil magis q dicit hūiē abrrenūtiationi qz statꝰ cōiugalis. q ~ q sit niō q sumꝰ Pontif. n pōt dispensare sup uoto solemni qtinētiæ anexo religioni q pz. ex 4o fundamēto, hæc D. Ts. ~

q Nota D. Ts. suam confirmare q ex cap cum ad monasteriū de statu monachꝰ ~ duti vm statꝰ continentiæ anexꝰ ordini sacro oponatr n solum copulę cōiugali & et fornicariæ Ṽr utriq copulę oponi vn 2x pctum cōmitit sacerdos qi pctum q uotū qtinētiæ comitit ~

q duti quomō intelligendꝰ sit D. Ts q n asserit papam poēē dispēsare cum sacerdote inuoto continentiæ, Ṽr papam poēē dispensare in hoc uoto & legem mutando quæ determinat nunc tale uotū anexum ēē sacro ordini & dispensādo cum iam ordinatꝰ qz ut dixit D. Ts tale uotū n ē de essentia ordinis sacri ~ Duti nūc de ueritate D. Ts nan Cay hic opꝰm tenet & Durandꝰ 4. d. 38. q. 2 palud. 4. d. q. 4 & ipse met D. Ts 4. d. 38. q. 1. idem Ṽr asserē petrꝰ soto insuo lib. lectꝰ. s. de sacro matrimonij inultimis uerbis illiꝰ lectionis & ledesma 2a 4ᵉ. q. 69. a. 7. fol 543. col. 2. fundamenta huiꝰ sniæ sūt 4a. 1m. qm religiosꝰ pōt ēē n religiosus qz ibi nullꝰ imprimitr character q pōt dispensari cū religioso 2m fund. qm in cap q citat D. Ts tm dr nullum poēē esse religiosum sine statu ppetuæ continentiæ & n asserit q sūmꝰ Pontifex n pōit faciē de religioso n religiosum ~ 3m fund. qm Papa cęlestinꝰ dispensauit cū rege Aragoniꝰ ut refert Palud. 4. d. 38. q. 4m fund. ē qm idq uotū nesseret obstaret cā legitima à dispensationis & pōt dari cā obstans nesseret uotum solemne religionis q illa stante sufficiens ē ut in tali uoto dispenset ~ His n obstātibꝰ vera ē q D. Ts & tenenda pz qz religiosꝰ n pōt esse n religiosꝰ cui essentiali ē anexū uotū ppetuæ continētiæ, q n pōt in tali uoto dispensari anꝰ pz ex totali traditꝰe quasi religiosꝰ totatr & pfecte deo tradit / 2o qm si in tali uoto fieri poiet dispensatio posset & fieri in matrimonio rato n cōsumato namuotum solemne religionis dirimit matrimoniū ratū n cōsumatū q a fortiori si in tali uoto pōt fieri dispensatio poerit et in de ipso matrimonio, nam quisquis pōt in maiꝰ pōt afortiori in minꝰ / qz illa sunt eiusdē ordi

sunt eiusdem ordinis) quod maius e voti religionis quam matrimonium ratum non cosumatum siquidem uotum religionis dirimit tale matrimonium ergo si in tali matrimonio (ut e cois dd sua non pot dispensare afortiori nec poterit in uoto solemni religionis quia si tunc dispenset in tali uoto cum antea quam illud fuerit decisum matrimonium poterit ille cum quo dispensatur ad secundas transire nuptias et ita aliam ducere priori uiuente quod e maximum absurdum — quo ita ad 1m argm Rr quod fectam traditionem quae fit in uoto solemni obstare ne fiat in illo dispensatio sicut patet in matrimonio / ad 2m Rr D. Ts. non aducere cap illud ad ondendum ex religioso non posse fieri non religiosum sed ad probandum uotum quod petuus cotinentiae esse tiat ee anexum statui religiosi ac per inde non posse in illo dispensari — ad 3m Rr (pt quod quidam asserunt predictum regem non fuisse tunc professum) papam dispensasse in hoc secundum altas opinionem non tn id tamen de fide determinauit — ad 4m Rr negando maiorem idem n. possem dicere de matrimonio rato in quo tn ut uidimus non cadit dispensatio posset tn aliqua ex ca re rationabilis atque utilis ca ut petrus non dicseret cum maria atn post quam contraxit non pot fieri in illo dispensatio —

Art 12. vm ad dispensationem l. comutationem uoti requirat authoritas prelati —

1 Concl. D. Ts unica quae affirm. quam probat quia quoniam uotum fit de aliquo quod e deo acceptum quid aut sit alicui acceptum pendet ex eius uoluntate prelatus aut tenet locum dei ergo uoti dispensatio l. comutatio pendet ex superioris uoluntate et authoritate prelati ex 2o ad chorint. 2. nam et ego etc.

2 quod pro maiori intelligentia istius articuli possumus aliquas quaestiones eliciare ex litera D. Ts. — quaestio 1a quae colligitur ex solutione ad 2m requirit ad dispensationem ca iusta et si non sit talis ca peccat dispensator et qui petit dispensationem et dum eau non e in prelato, si vero dubium e de ca dispensandi sit ne legitima et sufficiens necne tunc proposita prelato si adhuc dispensat o hits in conscientia ille qui petit dispensationem si non ca e legitima ad dispensationem, s. quia mala e illicita tunc ait D. Ts. quod si non adsit prelatus tunc poterit ipse dispensare in suo uoto — et nota quod id quod dt D. Ts. s. ut adeat prelatum si adsit non e intelligendum e ex necessitate sed ex cogruitate quadam quia non requiritur prelatus ad dispensandum in tali uoto quod e de re mala —

3 quaestio 2a quae hic ca dispensandi debet ee inutilitatem ectus l. honorem dei

4 quaestio 3a quae quod ponit D. Ts. ad 1m propria authoritate poterit quis comutare uotum suum in id quod utiq e bonum —

5 quo dubium quod an requirat authoritas prelati ut quis posit uotum suum in melius comutare an ipse poit propria authoritate id facere de qua re e 3x modus opinandi quidam inter quos e sylu. verbo uotum 4.

2.a 2.ae s. Thom. q. 88.a De.

A. imit D. Tho sic et clavis. 4. d. 38. q. 1. a. 4. q.a 1. ad. 5. Covarrub. c. quamvis pactum §. 3. fol. 20

§. 7. dicto. 2.o dnt requiri authoritas et n sufficit ut ipse propria authoritate commutet et probant 1.o ex cap. 1. de voto et voti redemptione ubi expresse rogatus Papa de hoc casu negavit fieri posse ut qui peregrinationem vovit posset tale votum absque prelati authoritate in Elemosinam commutare / 2.o ex lege mutuum ff si certum petatur / 3.o qz qui astrictus e lege aliqua n poterit se eximere ab illa faciens opus prestantius quam quod precipitur in lege. quod ~ 3.a sententiam smaz tenet Angelus Soto et alii. s. quod pot ho propria authoritate votum suum in melius commutare probatur hec sententia 1.o ex cap. scripture de voto et voti redemptione quod affert D. Th. ad. 1.m ubi hoc expresse dicitur papa. / 2.o ex cap. h. de regularibus et transeuntibus ad religionem ubi dicitur sine licencia posse religiosum aliam adire strictiorem / 3.o ex cap. pervenit 2.o de iure iurando ubi dicitur quod propositum. l. promissum n frangit qui in melius commutat / et ratio quoniam ratione quia votum fit pro bono re divino comptum e quod tunc votum impleri cum fit et prestat id quod e magis conveniens honori divino ~. 4.a 3.a sententia e victoria media inter predictas pro qua sit 1.o quando n fit voti commutatio in melius quod includit et id quod prius votum fuerat tunc ille adimplet sufficienter votum ~ 2.o quando si commutatio fiat in aliud distinctum a 1.o voto n includente primum talis commutatio nulla e v. g. vovit quis 100 argentea dare adimplet si commutet in 50 aureos. l. alia magis valentia quam 100. argentea, si vero vovit jejunare n adimplet commutando in Elemosinam imo hoc asseruit et Soto qui ait votum reale posse commutari in melius propria authoritate ut si fecit votum dandi 100 argentea adimplet dando. 50. aureos. l. et personale in melius personale ut si vovit recitare ter pater poterit commutare in recitandas horas canonicas at personale in reale n poterit propria authoritate commutare Nihilominus nos dicimus quod quis pot propria authoritate commutare votum suum sive reale sive personale in aliud melius. 1. magis gratum deo. l. eque gratum v. g. vovit quis peregrinationem et e dives qui via recreationis superflua consumit tunc iste talis homo poterit votum in Elemosinam commutare dando pauperibus sumptus quos erat facturus, neque ut commutet in melius. l. eque bonum intelligitur quod det tantam pecunie copiam quantam erat consumpturus, sed sufficiet ut illud commutet in id quod eque. l. magis gratum e deo quod aliquando minori pecunie copia fieri pot ~

4. ad arg.a opos Respond. ad. 1.m quod erat ex cap. quoddam Dicitur quod consulendus e= prelatus eo quod dubium erat de elemosina illa an tanta. l. tanta faciendo esset, n vero simpliciter dicit papa n posse votum in Elemosinam commutari / ad aliud cap. Dicitur quod intelligitur quando n solvat equum si promissus e bos = qz forsitam dns magis vult bovem quam equum solent. n. homines aliquando magis gaudere rebus minoris valoris quam maioris propter maiorem delectationem. l. affectionem quam ad illas habent quod inde n habet locum, / ad rationes

voto Art. 12.

Rn qualia e rō legis et alia de servitio q fit in sorore vendi —
10 q Dubi cc sotoem ad 1 arg d. Ts anota vota facta in seculo tan realia q personalia dispensent per ingressu religionis absq ullo alio requisito vi n. D. Ts. simpl loqui, in qrium v est quorun dam opio int' quos e Sylu. loco cit. voto 4. §7. vers. 3. qui alios et p hac sma refert qdicantes vota realia n cessare p ingressu religionis et roe quia si ego qmisi petro me illi daturu .100. nūmos aureos n possum li berari ān dando p ingressū religionis, quinimo teneor illi dare n. n. dat' facultas intrandi religionem cum p̄judicio 3. g similit nō si feci uotum reale s. dandi Elemosinam petro. l. alteri Eccle.
11 nequit nadimpleri tale uoti p ingressū religionis. Nihilomi: nus qrium tenendū ē s. q cu quo uotum commutari poēē p ingressu religionis et roe qz aliud ē pmittere hoi et aliud deo namqu hoi pmi ttitur aliquid n pot satis fieri deo nisi hoi et satisfiat qn u soli deo pmi ssio fit tunc dando deo maius donū l. eqle satis fit illi et sic si pmisi pe tro dare aliquid teneor quidem dare lz ingrediar religionem at si deo uovi dare aliquid, suis pauperibus possum dare qz hac pmissio deo facta ē dū mō illi dem maius l. eqle satisfacio, sp p ingressu religio nis do me ipsū illi q ē maius donū oībus qui illi posū dare, g p in gressum religionis cessat cetera uota deo facta tam realia q psona lia — vide cc hoc additiones §.
12 q agendū mō ē de cōmutatione que in eqle l. in minus fit, et quam hic n pot nisi autē plati, ipse n. uicus dei agens docet quid sit: deo magis grati acsubinde de dispensatē que totū aufert p quo: sit 1o q tam dispensatio q cōmutatio cām requirit, que ppō ē ex psa d. Ts minor tn cā reqr ad cōmutationem q ad dispensationē
13 q 2a q in dispensat e aufertur mā et uinculū quo tenebat' uo vens implere mām, in cōmutat e v tm aufertur mā et uinculū manens aplicat' alteri mae, p cuius intelligentia nota i q in uo to e est mā pmissa et uinculum quo uovens tenet implere mām roe uoti, Nota 2o maiorem cām requiri ad dispensationē q ad cō mutationem qz reqr cā que equivalebat mae et uinculo utrumq n. in dispensat e tolit', in cō mutat e v qz tolit' tm mā sufficit cā equivalens mae (n.n. aufertur uinculum) ex quo seqr illum qui frangit cōmutationem esse fractorem uoti qz manet adues qtr
14 tus — q 3a q plati l. quivis alius dispensator, debet adverte sitne cā equivalens mae et uinculo uoti ut posit dispensare secus nā qui infideliter faciet — q 4a q quanta mā aplicanda sit cōmu
15 tatio n pot certa regula notari uidendum tn ē q quanto cā est minus urgens ad dispensandū tanto in maiorē mām est cōmutā dum uoti et qto magis urgens fuerit cā tanto in maiorem mām est cōmutādū / aduertenda tn sūt duo. 1o q lz in cōmutat e n aufe ratur oīo uinculū qn in minus fit cōmutatio pot tn talis cōmutatio

A Navarr. c. 12 Soto lib. 7. de Justa q. 4. a. 3. et cois Mercq victoria Mantio Peña cū Cayet (ut refert qr D. Enrriquez.) hic et fo. voti comutatio. Alcocer in suma c. 16 fol. 56 57. dnt q pot quis ppria authori tate comutare vota n reservata in aliquid eqle facit Leg. 7. tit. 8. parnta. 1 et qquidā dnt q pot quis comutare pmam in aliam = eqlez. ut hic.

dm tn ē cu pre D. Enrriquez. q qn quis uouit n aliquā certz Eccle. l. imagini n debeo p ppria authoritate comutare in eqle sed reqr authoritas plati dispēsatis ita Cayet. D. Tho. An gl. Sylves. Navar c. 12. n 78. Armil dis pēsatio §. 21. et in hoc hz verū sma negātiū voti comutari poēē ppria authoritate — ptr hoc dictū qz ex voto in favorē certi loci aquirit' Eccle. aliqs actio petendi illud jure canonico ut colligr ex Glos. c. scimus 12. q. 1. Sylv. voti 4. §. 7. fo 4 Covarr. c. q uis pactū p. 2. n. 4. illat. 4. et n 4. fine p quo citat mul tos 1 variar p. c. 14 n. 15. (hz mox n. 16. variet) idē hoc pbat et hz Sarmieto lib. de redit. Ecle siq p. 4. c. 3. n 4. Tiraquel de privileg. pid: cā c. 114. et post multa facet' Nav apolog. de reditib Eccle q. 1. monito 71. favet et mo nito 70 et lib. de reditib q. 1. n 38. —

B. intellige cu Pre D. Enrriquez. dū mō n costet comutatione facta in aliquid melius et ad hoc n. nulla cā reqr, si aut fiat comutatio in equi ualens reqr cā ut v.g. sit incomoditas impletē di ut dificultas ex q operis n ex malo habitu l. maior utilitas ita cois sma Sylvest. voti 4. §. 6. fine cu D. Tho 4. d. 38. q. 1. a. 4. qa 3. colligi ex. C. 1. de voto ubi Panor n. 5. signat Soto lib. 1 q. ulta. a. ulto. §. at si p conuris et et lib. 7. de justa q. 4. a. 3. §. utrum v — n tn ad hanc comutatione que fit in eqle bonū l. eque gratū deo reqr cā tā stricte cu pot fieri et p ppria authoritate ut dcm ē sup tra. A. atten dendū tn ē ne sit inditiū levitatis facile mu tare pmissū. — hec pr Doct Enrriquez. in ex pōe Bulle cit. —

C/ Palud. 4. d. 15. q. 4. n 21. dt novitiū n tm ex cusari aliqu a psonali voto jejunij, sed et a jejunio Eccle qui sustinet alia onera Religionis

A. an dispensatio voti quae in minus fieri debet requirat grave causam vide Navarr. addit c. 12. n. 1. et addit c. 22. n. 85. et 87. addit c. 23. n. 42. Covarr. in variarum c. 20. n. 1. et 3. et 4. de sponsal. p. 2. c. 6. § 10. n. 14. et § 9. n. 10. Navarr. c. 12. n. 76 et c. qui de consecrat. d. 1. q. an pm fecit la. i. lib. de reditibus q. 1. § 3. n. 33. et apolog. q. 1. monito 70. Sarmiento lib. de reditibus p. 4. c. 3. lib. 1. select. c. 8. n. 2. et 4. apolog. ij Navarr. cum monitis 70. Soto lib. 1. de just. q. ult. fine et lib. 7. q. 1. a. 3. et lib. 8. q. 1. a. 7.

dici dispensatio, commutatio namque dicitur in melius vel aequale; 2o nota quod quia dicta quae ad commutationem requiritur vel ad dispensationem ex 3 capite potest procedere (ut videre est in Soto lib. 8. de just. et jure q. 4 a. 3.) s. ex parte materiae voti quae res est illicita vel inutilis vel ex parte vovent. si ipse incidat in infirmitatem vel ex parte boni communis ut si aliquis concionator vel confessor ex quo populus maximam caperet utilitatem si iste talis voveret jejunium quo impediret officium concionandi vel audiendi confessiones ista esset causa dispensandi vel commutandi tale votum. Notat etiam Soto causam esse ad dispensandum quando votum ex repentino motu emissum fuit, quidam etiam dicunt sub 1o membro comprehendi quando materia voti est admodum gravis et onerosa quod intelligo dummodo quando in talis ex natura sua ~ Quoad 3. 9o causa dispensandi vel commutandi votum dicitur communiter quod debet esse in utilitatem Ecclesiae, quae propositio quia latamultos decipere potest quia sunt aliquae causae ob quas dispensatur quae tamen non videntur esse in utilitatem Ecclesiae ut dispensare quod consanguinei in quo gradu possint contrahere hoc. n. non videtur in utilitatem Ecclesiae cedere ac proinde quod illa 2o 3 sensu in potest intelligi quod ex tali commutatione vel dispensatione sequatur utilitas Ecclesiae ut patet in exemplo adducto de concionatore vel confessore qui ex voto jejunii non poterit animabus prodesse ~ 2o modo potest intelligi et melius quod causa dispensandi debet esse sufficiens pro utilitate Ecclesiae i. ut sit talis causa ut vere ad arbitrium prudentis viri hoc sit utile in Ecclesia ut cum tali causa in talibus rebus fiat dispensatio quod si non fiat vel saltem commutatio mali sequantur eventus in Ecclesia quod quidem docte annotavit Panormit. in cap. venientis de voto et voti redemptione.

Q. 89. DE IURAMENTO.

Art. 1. Utrum jurare sit deum testem invocare.

Ad Art. D. Th. ponit duas conclusiones 1a quod est jurare est deum testem invocare et cujus probatione notat quod ratio ad quid fuit inventum juramentum, fuit quia cum homines sint mendaces et decipi possint et decipere alios sine quo insufficienter manifestatur veritas ex assertione sola et hac de causa quia credant de his quae asserunt inducunt deum in testem consequenter. Ad 2am 9 per finem juramentum est 2x quoddam est assertorium et quoddam promissorium, assertorium est quando dico id quod est vel fuit vel erit cum juramento promissorium est quando promitto me aliquid facturum vel non facturum cum juramento ~

De hac materia Mgr. 3. d. 39 et ibi dd. agens n. ibi magister de uno praecepto s. non perjurare i. de perjurio tractat hanc materiam de juramento ~

Videtur quid nam sit juramentum. Scotus eadem d. q. 1. ait juramentum est assertio ultimata alicujus, ultimata i. per ultimam veritatem confirmata, communiter autem definitur juramentum addit et D. Th. sic est inductio dei in testem et hanc posuit Palud. 3. d. 39. q. 1. in 1. Gabri.

10 q. nota ex p. Doctore Enrriquez. in expõe Bullæ Greg. 13. anno 1576. q̃ nullus peccator notorius .l. concubinarius sb' censura suspẽsionis & multo minus irregularitatis sec. dictũ ẽ q̃ Navarr. in manual. c. 25. n.° 77. & c. 27. n.° 243 (q ẽ suspẽsũ & sic celebrat an pñaz fieri irregularẽ) & Panorm. villad. Silv. concubinarius. §. 4. Anton. Margarita ofess. Bernar Diaz. in Practica c. 73. Palud. 4. d. 27. q. 4. Ledesm. 2. p. q. 26. a. 2. = Minchaca lib. 3. de Testamentis §. 22. n.° 48. Anton. Galz. tom. 1.° communi. opin. pag. 722. & 331. ~. ptr. mũm dictũ q̃ talis suspẽsio .l. irregularitas ñ reperit' clare in Jure. ~ 2° q̃ suspensio q̃ ñ ẽ ad tẽps, .l. irregularitas ñ tollit' p solam interiorẽ pñiam sed p absolutionem & dispensationẽ, sed notorius pcctor facta pñia põt celebrare abs q̃ dispensat.e ut fatet' Navarr. q̃. Sue magis inclinat Navarr. in c. si q̃n de rescriptis & innocent. Joan. Andr. Cardin. cũ alijs quos seqr̃ Covarrub. clemint. si furiosus. 1. p. §. 5. n.° 1. Consulit tñ ut ad cautellam impetret dispẽsationẽ idemq̃ Sotus. 4. d. 1. q. 5. a. 6. col. u. & d. 13. q. 1. a. 9. fine. & dt̃ si forte ẽ ius in q̃riũ iam ẽ usu abrogatum fauet Cord. 1. q̃. q. 35. ~ Comfr̃ q̃ Trident q̃ renouet antiquos Juris poenas q̃ cõcubinarios ñ tñ dt̃ eẽ suspẽsos sed puniẽ eos a Iudice ses. 21. c. 6. & ses. 25. c. 14. vide et ses. 22. decreto de Euitãdis in missa. ~. notat tñ D. P. Enrriquez. q si forte ex pcctõ notorio p incurritur suspẽsio põt epũs .l. plati religionis dispẽsare cũ eo. ~ [illegible] ille. ~.

11 I dub. Pr doct. Enrriquez. an qui hz' priuilegium dispensãdi in votis possit comutare Navarr. c. 12 n.° 79. negat cum Ostiens, Decio, & Felino idem Nauarr. notab. 27. § in Leuitic & q. de Reditibus. q. 3. monito 10. n.° 10. vr Cayet. 22 q. 89. a. 9. sed q̃ q̃ qui põt in maius põt et minus, Sr. c. cui plus de Regulis Juris in 6. ~ Itr̃ q̃ epũs qui potestate ordinaria põt dispensare poterit comutare, sed qui ex priuilegio hz' potestatem dispensandi ñ poterit comutare ~.

I dico. 1. cui concedĩ ex priuilegio dispensare põt comutare ut pz ex prædicta Regula, tenet Soto 7. de Just.a q. 1. a. 9. Syluest. Juramentũ 3. §. 7. & Juramentũ. 5. §. 3. & 6. Couarrub. c. quamuis pactũ. 1. p. §. 3. & cõior Magistrorum salmanticæ ut Peña M. Sancho. M. Gallo. & aliorum & pz ex dictis sup q. 1. dub. 2. imo v.° aduertunt Mgri cum Cayet 22. q. 88. a. 12. q̃ qui põt dispensare, expedit ut admisceat comutationem aliquam in rem leuiorem sic. n. Tutior ẽ dispensatio ~.

Rogas an possint comutari similr̃ Jurameñta sicut & uota p Bullũ priuilegium Cayet. q. 89. a. 9. negat & Nauarr. Latin. c. 27 n.° 221. §. 16 ~

qdico. 2° q pot comutare Juramenta hoc dnt Soto et Mgri citati: et Doct. Costa. canonista si mo comutatio Juramenti fiat sine pre Juditio tertij, ptr qz maius ē vinculū voti qz Juramenti ex D. Thom et coi Theologorũ q qui pot in maius etc. comfr ex. c. peruenit el. 2° de Jure Jurado, Juramenti fractor n ē qui in melius comutat q pot comutari ~ vbi nota qsic votum castitatis & hyerusalem est reseruatū papæ ita & Juramētum de eadē re, colligr ex Covarrub c. alma mr 2. p. § 4. n. 7. ubi ex Joan. Andrea & alijs reffert q: quis hz priuilegiū p int'dicto hz et cessati gnali idqz pbat: multis roibus. ~.

q̃ci ar. 3. q̃is 33. § 34. tra. A. fine. q illud pot pbari qz an impletionē. 13. conditionis n habui animū obligandi me ad religionem absolu te sed talis impletio conditionis ē ptr meā voluntatē q n facit ut directe me obliget ad religionē itaqz votū pse. v.g. Religionis et continentiæ (qn quis vouit religionē .l. continentiā si amplius lude ret .l. tale pctum pperraret.) ē n ludendi .l. n comittendi ta le pctum materiatr aut et p accns religionis imo intenditur ut poena quæ ē inuoluntaria votum aut debet ee max volun tarium ~. comfr si ingrām Petri .l. dei uoui .l. pmisi Ecctiæ .l. Paulo aliquid votumē reuocabile & dispensabile qz Paulus .l. Ecctia se hnt matr et p accns ne aquirut actionē nisi indirecte. ut hetur infra. a. 12. § 12. tra. A. doctoribus citatis pz & cū votum Reli gionis se heat matr ad intentionē ē reuocabile p dispensationē epi. ~. 2° epus dispensat in voto continentiæ emisso ad tps ut p annū tz Soto lib. 7. q. cum formidine sed clare. d. 27. q. 1. a. 3. q et in presenti, ptr cons. qz quāuis vtrumqz impleta conditione, sit votum Castitatis, n tn meret simplr noem voti castitatis, itaqz papa n intendit sibi reseruare nisi id uotum qd ex affectu & di recta intentione Castitatis .l. Religionis etc in p petuū emittitur, co fr qz aqud hue nesē casus ordinarius ut incidant insimilia vota conditionalia, epus aut hz facultatē incasibus comuniter incidē tibus ut pbat Cordov. lib. 1. q̃ .q. 11. hec pt Doct Enrriquez. inex poē Bullæ. citatæ ~

q̃ii art. 12. q̃is 33. § 11. dico. 1. Superior Nouitijs p pria authoritate .l. po tius cōfessoris comuttet ea vota in onere religionis q sponte succipit = 14
qdico 2°. ob debita Realia implenda nemo debet retardari ab ingre su religionis D. Thom. 22 q. ulta a. 6. ad 3. Sylvest. religio 2. § 4 ~
qdico. 3° Epus .l. prelatus post ingresū poett comutare vota realia in one ra consueta Religionis, .l. in alia ptr qz votū fit immediate deo qui aquirit Jus q superior authoritate dei pot comutare ut qd uouit ecc tæ Ecctiæ pot comutari in aliam Navarr. c. 12. n. 73. cū multis ~

q dico. 4. p. professionem comutant ipso jure oia vota ita D. Tho. 22. q. 88. a. 12. ad. 1m. c. scriptura de voto Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 3. con. 2. et a 4. con. 7. Soto lib. 7. de just. q. 2. a. 1. §. quid aut el. tercero et q. 4. a. 3. §. at de comutatione eius Sylvest. voti 4. §. 7. v. 3. Nava addit. c. 12. n. 61. ubi Latino vide et eu. c. 17. n. 69. Hec pr. D. Enrriquez. loco citato.

q Sed quid de votis societatis Jesu que includut quadam conditione p. bullam Pape approbata de quo toto instituto Trident ses. 25. de Regularibus c. 16. de q. conditione vide constitutiones Societatis 5. p. c. 3. et 4. et in examine. c. 7. . Constat v. q si sup.or ex ca idonea expellat manet liber a votis simplicibus ita Papa in Bulla.

q 2o. solus generalis pot expellere neq id sine ca gravi 2. p. consti tut. c. 2. n. 3. et in exam. c. 6. n. 8. qre si eu qui paratus e corrigi ex pellat peccat graviter Sylvest. Religio. 6. §. fin. Cayet. 22. q. ult. a. 4. dub. 3. qr superior solum h3 potestatem in edificationem, & sic No vitius p. vota manet obligatus ex virtute Religionis ita Religio & genera lis ex virtute saltem charitatis. Item.

q dico mo si quis de societate exeat post vota fit apostata et excoicatus, ite si dolo tacuit cas ob quas exclusus e n e tutus. facit c. 2. de filijs presbiterorum in. 2. et Trident. ses. 22. c. 5. et 6. et ses. 25. de reformatione c. 18. item expulsus reincidit in vota priora que emiserat in seculo colligi ex 2. p. constit. c. 4. n. 3. et congreg. 3. can. 58. facit Sylvest. vo tu 4. §. 7. v. 3. et melius Religio. 6. §. 1. v. 1. cu Palud contra qr in hec vota simplicia n comutant ipso jure prius emissa vota, sed so lum suspendunt interin du manet in Religione, sicut et vota Novi tij Ita Pr. D. Enrriquez. cuius sunt. oia hec.

QVÆSTIO 88ª DE VOTO.

¶ Per doctorem Iacobū Abulensem.

CHRISTO & Virgine auspicib. de voto sermonē facturi id premittam⁹, magis⁹ sent. de hac mat.ª in 4.º dist. 38. disputōnē sucipere, iisdemq; doctores scholastici. do.ⁿ aūt de Soto lib. 7. de just.ª & iure. sumisse v. verbo. votum. preclaris aūt oīb. d. Th. qnti qōne. qui cū à q. 81. de religione & de illis actib. externis & internis disseruerit, qnti qōne de voto, q quod ex cultu religionis aliquid deo promittit, sermonē cōnectit. Cuis pp subiam rigit, vt à finitione exordiat. mox cōsequentia ad ipsum psequit. Ante cuis doctrinā explanandam, vt omino methodi leges obseruem⁹, vnum inquirendum nobis est,

1 An votum possibile sit alicuis rei, quam antea vi precepti non debebamus.

¶ Si. n. nihil est quod vi precepti nō sit debitum, vana ē vouendi religio. — arg.

¶ Hec qō merito cōtrouertit. fuerūt. n. varii heretici, qui vota impossibilia, vana, & inutilia diffamauerint. vt Lamperiani, & pseudoapli, qui opa libera magis probarūt, q̄ que ex voto fiunt. Eandem heresim tutat⁹ est Vvitheleph, cuis demoniaco sp̄s afflat⁹ Luther⁹ eandem nris seculis suscitauit, suiq; sequaces, ŒEcolampadi⁹, Caluin⁹, & alii. (ipse q̄ Luther⁹ in lib. de votis monasticis ita hz. vota monastica sunt impia, gentilia, iudaica, mendacia, demoniaca, & pniciosum hois inuentum. — Heres.

¶ Hi aūt oēs heretici duob. potissimā fundīs innitunt. ad suā heresim tuendam. pmū est, q nihil operis prestare possum⁹ deo quod ei à nobis tenore illi⁹ maximi mandati, diliges dnū tuum, nō sit preceptū & dei debitum. q̄ vanū est quippiam vouere. pbe aris. q ex vi precepti tenemur ex toto corde, totis virib. deum diligere. id aūt vt adimpleam⁹, omne op⁹ & obsequiū deo prestare tenemur, & adhuc nō adimplebim⁹. q. — 1. arg. heret.

¶ 2.° ea opa dānanda sut, que libertatem viro xpiano adimunt quam Paulus sic cōmēdat. Sed per vota xpiano libertas adimit. g.

con.° ¶ In hac q̄one nos certū statuimus pnuntiatum. preter opa preceptorum supersunt alia nō debita, quorum votum emittere, possibile, lauda: bile, & satis proficuū est viro xpiano, ad quod implendū tenet.

¶ Hec senta variis testimoniis stabilienda nobis est. / 1.° ex sacris litt. numer. 30. si quis virorum votū voverit dño, aut iuramē se constrin: xerit, nō faciat irritum verbum suū, sed omne quod promisit, im: plebit. / deuter. 23. cum votū voveris dño deo tuo, nō tardabis reddere, quia requiret illud dns deus tuus de manu tua. / Ecclesiast. 5.° si quid vovisti dño, ne tarderis reddere, displicet. n. ei stulta pmissio. & pverbiorum 20. Ruina est hōi devotare sctos, & post vota retra: ctare. / psal. et. 75. vovete & reddite dño deo vr̄o oēs qui in circui: tu eius affertis munera. Et psal. 57. reddam tibi vota mea, que distin: xerūt labia mea.

¶ Q aūt vota hec sint possibilia, ut pote de opibus aliis non debitis, mani: feste docet Paulus 1. corint cap. 7. Ubi ait. de virginibus aūt preceptū non hēo, consilium aūt do. scilicet, ut in virginitate pmaneat. quod opus cōsilii eē dicit, non precepti; de quibus proprie fit votum.

Similiter xpūs dns apud Marcū c. 10. cū observantiā preceptorum adolescen: ti salutis eterne cupido cōmendasset, illorum adimpletionē psitenti, re: spondit. si vis pfectus eē. vende oīa que habes, & da pauperibus. quod renuntiationis opus ab obligatione preceptorum exemit. de quo ut Aug. de civit. 17. c. 4. docet, apti votum voverant, dicētes Ecce nos reliquimus oīa & secuti sumus te. ex hiis colligi, vota viro xpiano potia & honesta eē colligi. quod amplius exemplo sctorum virorum corroborat.

Genes. 28. legit, Iacob votum vovisse dño. & 1. regū 1. Aña mr Samuelis votum fecit dño gratum. / Augustissima virgo et, ut an: tiquissimi Ecclesie pres docēt, votum virginitatis ppetue emiserat coram quo angelus eā est alocutus, ut verba illius sonāt Luc. 1. quomō fiet istud, qm virū nō cognosco? i. nō cognoscere proposui & vovi. Ita docet d. Bernar. homil. 4. sup euāgel. missus ē. ita Beda sup illud euāgeliū. ita Aug. lib. de scta virginitate c. 4. / ita demiq tenet Ecclie prius cōsen: sus.

¶ Eandem mās assr. de potestate & obligatione votorum affirmāt scti

exponitur auctore Pau. 1. ad Timot. 5. Adolescentiores viduas devita. cum enim luxuriatae fuerint, in Christo nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. i. quia votum castitatis quod emiserant violarunt. ita docet Aug. in expositione psal. 75. ita d. Isidor. 2. lib. de officiis Ecclesiasticis, cap. 18. similiter Hiero. super cap. 44. Ezechielis. item Ambros. super eundem locum Pauli / Basilius itidem lib. de virginitate cap. 55. et manifeste B. Dionis. lib. de Ecclesiastica Hierar. c. 6. docens modum consecrationis monachorum, dicens, illos voto se adstringere ad perfectiorem vitam. ex quo loco manifeste vota monastica probantur. Nullus denique est scriptorum probatorum, qui vota non probet, et ad ea adimplenda non obliget. Eadem denique asseri in variis conciliis definita est. In concil. Carthagine. 4. can. 104. in concil. Tolet. 4. cano. 55. in Concil. Valen. cano. 2. ubi nuptiae earum quae se Domino devoverunt damnantur. / itidem in Concil. Elibert. c. 17. et in Aurelianensi. c. etiam 17. / Urbanus etiam ponti. vota probat in epistola de com. vita et obligatione fidelium. Leo etiam 10. in bulla contra Lutherum, vota monastica probat. de qua re qui plura voluerit, legat Albertum Pighium in controversia de votis monasticis.

Ro.

Tandem ratio nostrae suffragatur sententiae. Sunt plurima opera bona, ad quae nullo adstringimur praecepto. ergo voto ad illa nos valemus adstringere. assumptum probatur. quia Deus nostrae imbecillitatis ratione habita solum necessaria ad suum cultum, et ad nostram salutem praecepit. qualia sunt, quae decem praeceptis decalogi continentur. quaeque sunt in nova lege de sacramentis mandata. ergo ea opera quae extra praecepta continentur, votorum erunt materia, ut pote de virginitate servanda, de obedientia, de paupertate.

Re. ad 1. arg.

Ex his iam ad argumenta liquet solutio. / Ad 1. quod omnia opera debitum est ratione primi mandati; negamus antecedens. ita ut ratione praecepti ad illius impletionem teneamur. licet ratione creationis et beneficentiae divinae erga nos debitum dici possit. quod quam verum sit, ostendunt verba Deuter. 23. ubi de votis sic habetur. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis, et facies sicut promisisti. praecepto vero dilectionis non ad quodcumque bonum opus faciendum sub praecepti reatu tenemur, sed satis est ad illius impletionem in hac vita, ut nihil contrarium charitati admittamus. nempe ut peccato mortis non polluamus animam. dupliciter enim ut docet S. T. 2. 2. q. 44. ar. 6. praeceptum hoc impleri potest. uno modo perfecte. ita ut homo omnimodo amore Deo coniungatur, nullique nec

Cui

huic crimini sit obnoxius. et hoc mō in patria adimplebit ut August. lib. de spū et lra cap. 26. docet. ad quā impletionē hō in hac vita nō tenet, cum ei sit impōis, iuxta humanę nrę fragilitatē. Alt° modo impleri pōt imp̄fecte. nō peccando lethali cōtra diuinā legē, et hoc modo à nobis in via impleri valet, ad illius q̄ impletionē tenemur, conando simul ad p̄fectionē.

¶ Ad. 2. hereticorum fundm̄, q̄ p̄ vota libertas tollit'. & ℞. opa ex uoto facta libera quidem et radicaliter, q̄a in nrā volte erat vouere fuit, licet post emissionē ad ea adstringamur. et hoc sufficit, ut libera dicat'.

ad 2ᵐ. dicimus, huiusmodi obligationē votorum libertati xp̄ianę nō reluctari. ut docet Aug. epla ad Armētariū. nō est inquit gratulanda libertas qua fit, ut nō debeat quod cum lucro redditur. et infra. nec ideo vouisse peniteat, q̄ nō tibi liceat quod cum tuo detrim̄ licuisset. vocat detrimētum, ~~quod cum~~ q̄ p̄dit maius meritum quod ex voto consurgit.

Art. 1.

Vtrum votum consistat in solo proposito voluntatis.

¶ 1. asser. Tria ad voti requirūt'. deliberatio, p̄positū voltis, et promissio, in qua rō voti p̄ficit'. q̄a. voti obligationē quādā dicit ad aliquid faciendum. l. omittendū. obligatio aūt fit per modum promissionis. p̄missio vº p̄cedit ex proposito voltis. ipsi aūt p̄positū p̄cedit deliberatio. ꝑ.

ad 2ᵐ. asser. Duo alia super addi voto solēt. quę illi accidūt. s. oris p̄nūtiatiō et aliorum testimoniū.

¶ Notandum est. 2. arg.

Nota. ¶ In hoc art, ut recto ordine progrediamur, p̄mū etymologiā, deinde homonymiā, rursus defōnē et diuisionē votis explicabimus, ut p̄scriptas de qualibet re disserendi leges nō trās gradiamur. et inprimis

ethymol. voti. Votum à Vouendo dr̄. Est aūt vouere, aliquid sr̄te promittere. nō cuiq̄ sed deo, sed deo. l. diuis. hoī. n. promittere, spondere, policeri ue dicimur. deo aūt. l. sc̄tis, uouere. Hinc q̄ votum ē illa p̄missio

homonij. voti. quę deo uel sc̄tis fit, ex religione promanans. Sed q̄ id quod votis exposcimus à deo, valde desideramus, fit ut aliqn̄ voti p̄ro ipsa volte et desiderio sumat'. vnde voti compotem dicimus, qui desiderata adeptus est, et pro uotis succedere. Ex his duabus acceptionibus, in. 1ª.

deuoto nobis est futurus sermo. in qua acceptione def.^o nobis e inuesti=
ganda.

Mag. d. citata. 4. sic votum definit. Est testificatio promissionis spontaneę, quę deo & de iis quę dei sunt, fieri debet. Quā defonē duran. d. citata q. 1. de voto expresso accipit, ppter verbum, Testificatio. licet d. T. in hoc ar. dicat, verbū, testificatio ad interiorē testificonē posse referri. vn ipse durā. ex aliorum sent. aliter votum definit. est conceptio melioris propositi, animi deliberatione firmata. quā ipse de voto tacito in=
telligit.

def.^o voti ex alior. sent.

Sed vt nos pfectā defonē tradamus, omni voto cōem immemoriā reuocare opebit ex. S. T. in hoc art. tria neccio requiri ad votum: nēpe, deliberationis, ppositum volts & promissio. quę attentius expendenda sit, vt in=
telligamus, quomo ad votum ncia sint. & primum quęrit,

¶ Quęnam deliberatio rōnis, necessaria sit, vt votū validum sit. an pfecta, an impfecta sat sit.

¶ Id inquirimus qm sunt quędam opa, quę nos maturo cōsilio pficimus, quę=
dam v̄ sine vlla pruia deliberatione. Quęrimus ergo quę deliberatio sit
ncia. / Rō aūt dubii est ppter multa vota, quę ex leuitate cordis, & ex
repentino timore, ex nimio dolore, ex aliave passione absque maturo dis=
cursu facimus, aliquū quę nouerimus ignorātes.

¶ In hac q. Ricardus in. 4. d. 38. ar. 1. & cum eo alii iuris cōsulti, asserunt ad votum requiri plenā deliberationē, maturūque cōsiliū. ita vt si deliberaō fuerit imperfecta, aut semiplena, nulla ex ea oriat voti obligatio.

pbat. 1. qr votum, cū a volte dicat, pfecte voluntariū eē debet, adquod requirit plena deliberatio. ergo.

2. ad incōmo. qr hmoi vota nō plene deliberata, quā facilitate fiunt, eadem anfringunt. tutius ḡ erit, ea vana & irrita putare. nam aliis ex obligatione laqueis dānationis multis exponerent.

¶ Palude. d. citata nō admodum obligatoria hmoi vota sentit. / Non etiam desunt qui dicāt, referente Siluestro. V̄bo. votum. 2. V. 13. iratū, aut vino incalescentem, si voueat, ad votum nō teneri, ppter deliberonis defectum.

¶ In hac q. pro illius enodatiō vnū pmittamus, deliberonē plenā dupliciter in=
telligi posse. vno mō vt opponit subreptioni, vel motui subitaneo, vel
mere

mere nale, quē Theol. dīt p̄mo p̄mū, oēz rōnis cōsiderōnē preueni=
enti, per quē nec meremur nec demeremur. vel et ut opponit' mo=
tui secūdo primo. qui actꝰ est nō ōio nālis, sed imp̄fectꝰ, rōni nō ōio subri=
tꝰ, in quo tn̄ culpa lenis repit'.

Alio mō deliberāō plena dr̄, qua nihil rō omittit cōsiderādū, eoꝝ quę ad
rem spectat: sꝫ maturo cōsilio omnia prospicit.

asser. ¶ Nunc adqꝫ sx. ad obligationem voti plena deliberatio requirit' p̄mo mō
quę alias imperfecta dr̄, s. ea qua iudicio rōnis aduertat quid faciat, et si
omnia plene nō consideret bouens. / Hāc asser. tenet Caiet. sup hunc

rō. 1. art.m, et D. Soto. q. 1. ar. 2 et est cōis doctoꝝ. quę pbr̄ .1. / ea delibe=
ratiō ad botū requirit', quę sufficit, actū meritoriū. s. demeritoriū cōsti=
tuere. Sed si quis ea deliberōne qua aduertat quid faciat, et si
non plene, occideret aliquē. s. pauperi subueniret, talis mereret', aut
demereret' apud deū. ergo talis deliberatiō ad boti obligationē erit
sufficiēs

2 2. Si quis deliberōne nō plena. 2. mō hoi promitteret aliquid, promis=
sis teneret' stare. ergo et si aliquid dño bouerit, eadem obligatiō tenebitur.
Stabiliri et pōt asser. iuris canonici autē. ex cap. sic nobis de regu=
larib. ubi qꝫ Clericus qui nimia egritudine vexatꝰ bouit religiōnē, ad
cuiꝰ boti impletionē sanus compellit'. et . 17. q. 4. cano. sunt qui
opes. nō perfecto iudicio, sed impulsu quodam impulsu vitā dcuouerūt,
qui sꝫ de leuitate voti taxent, ad impletionē tn̄ constringuntur.
Ex cap. benientis. ext. de voto et boti redemptione, botū factū leuitate
animi balidum iudicat'.

cōsect. 1. ¶ Ex hac asser. sequit' .1. illos qui ira perciti, aut calore bini; aut me=
tu mortis, aliaue quacūqꝫ passione impulsi botum emiserūt, si rō bigebat
ut quid facerēt aduerterēt, ad boti impletionē teneri. / Addit tn̄
Caiet. bnū ānōndū in hmoi. botis facilis dispensandum, qr secū iustam
cām dispensōnis pferūt.

2 ¶ 2. cōsect. illa ignorātia quę circa boti subaꝫ versat', qr. s. uouet aliqꝫ
rem, quā ātr se sꝫ p̄ existimat, ut pote religionis ingressum, ubi a carni=
b pp̄etuo abstinet'. q si pcognosset, nō uoueret, talis ignorantia a boti
obligatiō liberat. qr illi sit grauis iniuria. Si v̄ sit ignorātia circa rē
aliquā leuē, quę ptineat ad rē, a boto nō absoluit.

¶ Ex his adarꝫ p̄z sol.

2ê.

De voti obligatione.

2ª. conditio necessaria ad votum, erat propositum voluntatis. quae conditio si absit, nullum erit votum. obligatio n. voti ex promissione voluntaria oritur. ut docet S. Th. Absoluta igitur intellectus deliberatione, qua aliquid tanquam conveniens sibi iudicat homo, mox propositum voluntatis accedere debet. idest. consensus, quo tali bono faciendo consentiat. — In 2ª condi. S. Th.

Sed si quis obiiciat, si quis promittat deo, vel homini licet aliquid se facturum, etsi propositum illud faciendi non habeat, adstrictus manet. ergo propositum non est necessarium. — Obiect.

R. nondum. 1º ex Caiet, quod promissio Deo vel homini dupliciter fieri potest. vel in actu signato et exercito simul. idest per verba expressa. dicendo. promitto tibi quod faciam hoc. vel solum in actu exercito. ut dicendo, faciam hoc, promittendi modo enuntiatum. — Pro sol. nota. 1.

2º. est advertendum, quod utroque modo promissio facta tripliciter fieri valet. uno modo quod quis proponit promittere, et stare promissis. et haec promissio obligatoria est in conscientia, attenta persona et re de qua fit. / 2º. modo potest fieri promissio fallaciter. s. quod nec intendit promittere, nec servare promissum, sed decipere et de hoc nulla controversia est inter doctores, quin apud Deum nullo vinculo ad votum implendum adstringat. licet peccaverit. In foro tamen civili. s. Ecclesiastico huiusmodi homo compelletur ad impletionem promissionis, sive deo, sive homini factae. quia Ecclesia de actibus internis non habet iudicare. est. n. Reipublicae perturbatio, si quilibet asserens se non habuisse propositum, esset audiendus. et qui huiusmodi est, saltem iudicis parere tenetur, saltem propter scandalum. ubi n. scandalum non esset, non teneretur, ut fictus monachus in altera provincia habitum exuere, quem citra suam voluntatem induit. / Hoc tamen intelligendum est, quod sententiae iudicis est parendum propter scandalum, ubi fieri potest licite. nam qui clandestine contraxit cum aliqua, et postea publice aliam duxit, potius mortem oppetere, quam cum hac 2ª. manere tenetur, etsi Ecclesia censuris coerceat. sed fugiat. / 3º. modo potest fieri promissio in animo promittendi, non tamen adimplendi. et tali promissio revera obligat, quia ex natura sua promissio voluntaria parit obligationem. et qui sic promisit. s. iuravit, graviter peccat, quia id promittit, quod facere non proponit. tamen agit contra veritatem, quae inter homines multum valet. Cum quod ipse promiserit, adimplere tenetur. — 2.

Sed si quis a nobis petierit de eo qui ita animo movet. s. iurat, ut se obligare non intendat, an ad promissa servanda teneatur? Dicimus illum teneri. quia ad promissionem quam libere facit natura consequitur obligatio. nam quicunque — Obiect. / R.

cum

cām bāt, & effatum cū consequentem belit ratiō docet.

¶ 3. conditio, quæ adeo ē nota, vt sine illa voti nō cōsistat, illa vero accedēte votū pficiat, nā cap. statuta. ex de vo. & vo. red. quidam qui in infirmitatis periculo cōstitus dixerat, nō morabor pponens aio religionē, absoluit a uoto, q̄ nō pmisit. nam vt dr. 17. q. 1. cap. si bona, ex obligōne quæ fit per pmissionē voti cōstat. et. ff. de policit. lege pacti. ex poliatōne nascit obligatio. & sic sclaciā 3. voti pmissio dr. & magr per pmissionē desinit uotū.

2 Statuit huiusrō, q̄ inter hoīes obligatio nō orit, donec oris promissione hō fidem suā adstringit ad aliquid faciendum, & omittendū. q̄ & inter deum & hoiem.

¶ Sed 3 sūt dua arg. 1. ex cap. consulti. de regularib, vbi q̄ nouitius in religione pmanet, cū pposito recipiendi religionē, si post anū approbatiōs nō reclamauerit, cajit religioni pstitutū uotisq manet abstrictus absq religione [illegible].

2 2°. ppositū fandi ē affirmā de futuro, faciā hoc. q̄ si nō faciam mentior. quod mandacium si fuerit in re graui, erit lethale crimē. q̄ solo pp° mittit q̄s obligatus ad votū.

¶ Adhuc arg. ista sunt tamq certissima supposita R.ᵗ, ad cap. consulti R.ᵗ do Soto. q. 1. art. 2. ibi pont. loqui de pp° pmissione firmato. / sed solū ē insufficies q̄ nulla fecit ille nouitius pmissionē vtest casus. vn. aū caiet supponis aliā eē pmissiōs implicita, aliā explicita. R.ᵗ cap. consulti. intelligi, vt ex cap. statuimus colligi, de ppō hense implicitā pp pmissiōs inclusā: q̄ de volᵗᵉ illius q̄ renūtiat āno pbonis ac tacet, dū cōplet, presumit q̄ implicite pmittat. oia statuta fuere.

¶ Ad. 2. dr q̄ q̄ pponit aliqd, etsi postea aū faciat, nō mentit q̄ nō agit ꝯ mētē. sed potius mutauit mētē, & animi ppositū. & io nēe est. vt pmissio sequeniat, vt cōfirmet ppᵐ animi ligatus, hō maneat ulū citra fidei, iustitiæq uiolatiōs hō nō valeat mutare.

¶ Hæ sūt 3 coditiōs ad rōnē pfectā uoti nece. Ex q̄b pfectam coēs q̄ oī uoto defōnes formare licebit. Votū est pmissio spōtanea facta Deo, animi deliberatione firmata, uel breuius. est pmissio facta deo. quæ perfecta erit, si nomine pmissionis de liberatā & uolūtariā pmissiōs intelligamus.

infi-

insigniti aut in defone particula (Deo) ponit', tanq obm, per quod acty hij distingui. Nomine aut dei et diui intelligut', quib vota fiut, quat ipsi ad deum referut', ipsiq coniuncti sunt.

¶ defone voti illustrata iam nobis votum diuidendu est. qua in re Theoli & canoniste varias voti diuisiones congerere solet. vt palude autrecst in. 4. d. 38. q. 2. aliud n. ponitt votum reale, vt eleemosinę fandię. aliud psonale, vt cotinetię seruandę. Aliud mistum, vt votum peregrinatioy, vbi sumpty sunt ncii. Rursus aliud ponut voti tpale, aliud ppetuu. Nobis tn tm eas diuisiones voti, quas magr sent. d. citata refert, recensere placet: Aliud ex senta magri e votum coe, quod totu coitatem adstringit. quale votum dicut aliqui q in baptismatis fonte oes emisimy: de quo infra. Alteru est priuatu, quo vnusquisq se adstringit. que diuisio manifeste ex B. Augus. supr psal. 75: colligr. Rursy votum hoc priuatu. s. singulare, alterum est simplex, quod vnqquisq intra pprios parietes oclusy de quolibet ope consilii emittit. Alteru solenne, quod fit in manib prelatorp, de mata pfecta. s. de castitate, obedientia, & paupertate. Quorp priy impedit mrimoniu chendum, nō tn dirimit ctum. 2m. vero & impedit, & dirimit. de quib latiy infra.

divisio voti.

Ar. 2. Vtru votu semp fieri debeat de meliori bono?

¶ Suba voti explicata, iam mat voti qualis ee opeat inquirit. s. de quib reb votum fieri debeat? Cuiy rei gra tria sut supponenda. 1m. alia ee intrinseciy bona, alia intrinseciy mala: alia indifferentia. 2m. inter res ee alias nobis impotes, alias ncias, alias in nra volte sitas. & inter has quasda ee ncias ncitate pcepti: alias ee de consilio. 3m. votu ee pmissionem voluntaria facta deo alicuiy obsequii illi impendendi gra.

¶ Sit mo. 1. assr. de nulla re illicita, siue leuis, siue grauis sit, pot votu fieri. vt nec de homicidio. s. mendacio. q tale. opy cedit in iniuria dei, cōminatioq ee vr. vn adimplere illud, maiy crimen est.

¶ 2. ass. de nulla re indifferenti, que nec in honore dei, nec in nras salute redit, religiose emitti pot votu. vt si quis voueret, se die martis iter no acturum. hmoi. n. votu vanu e, & deo no acceptu.

¶ 3. as. de re impoti. s. ncia votu no dz fieri. vt si quis voueret deo, se volaturu. s. moriturū. tale votum no e, cu votu sit pmissio voluntaria a prudetia deliberata. hmoi aut res nec volti nec prudentię subiacent.

¶ 4. ass. de operib. necess. ad salutem, ut sunt universa preceptorum opera, votum proprie non fit, quatenus lege divina nos ad ea perficienda adstringimur. quia proprie votum est promissio voluntaria de iis ad quae necessario non tenemur. sed quia talia opera perficere in nostra est posita voluntate, ea ratione possunt esse voti materia. ita ut post votum, ad ea exequenda opera duplici obligatione constringamur et legis et voti.

¶ 5. ass. opera consilii, quae de necessitate precepti non sunt, aptissima materia voti sunt. in illis enim voti qualitates optime reperiuntur. quia talia opera nec illicita, nec indifferentia, nec impossibilia scilicet nostra sunt: sed in nostra potestate constituta. quorum obligatio non ex legis necessitate, sed ex mera nostra voluntate pendet, et oritur. quae meliora bona dicuntur, in comparatione ad bona opera preceptorum. quia ex illis magis sufficienti meritum accrescit. ut sunt virginitas, obedientia, paupertas.

¶ Notanda sunt omnia assertiones.

Not. ¶ His conclusionibus continetur sententia S. Tho., quas examinare attentius oportet. et quidem de 1. conclusione concedunt omnes doctores, iniquum esse votum, quod de re illicita deo fit. cum enim votum sit religionis actus, quo gratissima obsequia deo praestantur, qui illicita vovet, religionem contaminat, dum deo potius comminari, quam obsequi videatur. maximum quoque crimen est sic vovere: maius autem vota persolvere. / unde solvenda non sunt quod egregie B. Ambros. 1. offic. c. 50. loquens de Iephte. qui immolavit filiam propter votum quod emiserat, ut refertur iudicum 11. docet sic. melius erat nihil tale promittere, quam promissum parricidio solvere. et lib. 3. offic. c. 12. ubi de eodem loquens, ait. dura promissio, acerbior solutio, quam necesse habuit lugere ipse qui fecit. et infra. melius est non vovere, quam vovere id, quod sibi quod promittitur nollet exsolvi.

¶ Sed circa hoc, dubium non aspernandum oritur, quale crimen sit, votum de re illicita emittere. et quidem si de gravi crimine fiat, ut de homicidio, non est dubium quin grave scelus sit tale votum; propter gravem iniuriam deo illatam, cui potest, ac si impius esset, impia res vovetur. vel certe comminatio est.

Dub. ¶ Unde quaestio est, si leve crimen sit. ut si quis voveret, se mendacium iocosum dicturum. Ro. dub. quia levitas materiae ad peccatum venialis censura illud reducere videtur. sicut in aliis actibus contingit. Ita Do. Soto. lib. 7. q. 1. ar. 3. definit. / additque rationes, quia votum tale implere non est nisi leve crimen. ergo et ipsum votum.

v Huius tanti viri salva pace, mihi mortale crimen esse videtur, re illicita, sive gravi scilicet levem deo vovere. / ratio. quia votum maius vinculum est, cum fiat deo, quam iuramentum homini factum. sed iuramentum, si de re falsa, etsi levi fiat, est peccatum mortale, ergo et votum. / ans. est com. ex eo patet, quia gravis sit iniuria deo, et irreverentia.

v 2. illud crimē ē graue, quo hō deo rem illicitā, qualiscūq; sit pmittit.
qr ipsū autorē malorū cōstituere vr. Sed qui vouet se mētiturū iocose, rē
illicitā vouet. Ergo.

¶ Ad arg. v. Mu Soto dicimus, qd etsi mat. leuis sit, votūq; de re leui nō implere
pctm leue sit: at rem illicitā nō solum facere, sed deo pmittere, et iuram.
confirmare, grauis irreuerentia ē, et religioni contraria.

¶ Circa 2. ass. quæ indifferētia diximus ad mūs voti nō ptinere, aduertēdū
ē ex Caiet. sup hūc art. et ex cōi sent. doctorū, indiā dupli posse cōside=
rari. et ut indiff. sit, ex qb nulla bonū. l. malū sequi. et sic de illis mu=
nū ē votū. alr pont cōsiderari in ordine ad aliquā bonū. l. malū finē
q ex eis cōsequit'. et hic votū illorū religiosū et sctm est. vt. v.g. ex
nā rei vouere dno talē domū nō ingredi: ex se vanū ē. at si ibi luderet,
l. mulier impudica habitet, hic votū sctm ē, et adimplendū rōne mali
euitandi. Et cuius voti obligōnem adstrictus hō manebit, dū scandalū
occasioq; pcti in ea domo pseuerauerit. Remoto v. scandalo, iam
nulla ē voti obligaō. qr res indifferēs manet.

¶ Ex hac doctrina licet colligere, ea vota et iuram. quæ hoīes passim
de rebus indifferentibus facere solent, ex quibus nullū incōmodū. l. vtilitas
puenit, uana quidem eē, et nullatenus obligantia; ō quæ hō absq; ulla
dispensatione agere poterit, satisq; erit illi voti pœnitere. vñ qui ḡ offenso
Vbo alicuius pmisit. l. iurauit, se hoiem amplius nō allocuturū: ex quo
nihil in honorē dei, nihil in vtilitatē pximi cedit, nulla ē pmissio,
nec implere tenet, cum stulta sit. / Quæ iuram. l. vota de re indiffe=
renti facta leuia crimina arbitramur, cū leuis sit in deū iniuria.
seu potius stultitia quædam, illi rem vanā pmittere.

¶ Circa 3. asser. qd cōtrouertedū ē, an opa præceptorū sint mā uoti?
v Nō dub. ē, qr vt in .1. q. supposuimus, ~~ex qua~~ pmissio fieri debet de
rebus alias nō debitis. stulta. n. appareret pmissio, stultūq; obsequiū,
deo re, ad quā iure reddendā teneris. Ergo opa præceptorū, ad quæ ex
necitate legis tenemur, nō sunt mat. voti.
v 2. qr. cū voti pmissio sit volūtaria, de iis quæ in nra volūte sunt posita fieri dz.
v confirm. ex cōi doctorū placito, qui opa cōsilii mām voti appellant.

¶ Ad hæc ḡ vno pnuntiato satisfaciemus, illud pˢ aduertētes, opa præ=
ceptorū bifariam accipi posse. et vt necia sunt ad salutē rō legis, et ut
in nra volūte sitū ē, ea facere et nō facere.

nō

con 3. ¶ Nô sit asser. ppriissima mat. voti sunt cõsilii opa, que mere volūtaria sūt. Proptereà de opibus preceptorum votū pōt fieri, quà rōne vrē subsunt volūti. Et tunc ad illa implenda duplici vinculo adstringet̃ vouēs, s. precepti et voti. Vñ illa trãsgrediēs, vt pote fornicatiõne cõmittēs, qui vouit castitatē, duplici p̃cto inuoluit, s. fornicationis, et fract. religionis. / Sentit ẽ cois theolog. Vn Caiet. sup hūc locū et alii.

to. 1. Et p̃bat. i. ex B. Aug. in expõne psal. 75 et serm. 3. de natali dñi. to. 10. vbi vota deo gratissima vocat ea, quibus hō vouet deo, se iracundiā, superbiā, inuidiā ẽ corde pulsurum.

2. p̃batur rõ. qi ad opa preceptorum possumus nos arctiori vinculo adstringere. s. religionis. Et inter tales obligatiões nulla ẽ repugnātia. Ergo de illis pōt votum emitti.

Confir. qr̃. qr̃ inter hões pp̃riũ promittere dr̃ hō, id, ad quod aliquis tenet. Ergo similiter in voto.

3. qr̃. qui contra hmoi vota ageret, nouo crimini violate religionis ẽẽt obnoxius. Ergo illa preceptorum opa ppria mat. voti ẽẽ põnt.

Tandem ex vsu Ecclie. nam vouētes religionẽ voto decium ciunt ad seruādā castitate, uitandam forniatiõnẽ. Ergo.

¶ Ad argũ p̃z ex dictis. opa. n. preceptorum, qua rõne ea libere facere possumus, ppe sūt mã uoti. Quam in re cõsulit. M. Soto. qr̃ rarius sunt facienda hmoi vota. vt hō diuersis p̃ctis nõ implicet. talia qs inquit ẽẽ cassanda, nisi hō cõstans sit, periculũq gravissimũ, ad quod vitandum nẽe sit uotũ emittere. Minus aũ cõsulandũ, vbãndue ẽ, uotum nunquam peccādi, uel nõ peccandi venialr, cũ vtrūq sit impossibile hũe, in sua fragilitate attenta. Vñ tale uotũ hõem nõ obligat. Si tñ de vitādo vno. s. alto leui crimine uotũ fiat, sttm est, obligatoriũ. Ad illud tñ adimplendũ arbitror solũ sub reatu venialis teneri, ob leuitatem materie.

. 1. Dub. ẽ opa cõsilii ¶ CC. s. ass. quã opa cõsilii. s. supererogatiõis ppã voti matãm diximus, aliq sūt dubia. / i. an siqs vouat opus cõsilii ppi malū finẽ, tale votũ sit seruandum. v. g. si qs vouerit dare se eleemosinã, ppi vanã gloriã. s. ppi religiones vt furat bona religiõis. / Rõ dub. ẽ, qr̃ vt ex supra mox accepimus, bonus. s. malus finis, actionẽ bonã. s. malã reddit. imo finis in subiectum actus transit. qui. n. furat vt fornicet, potius ẽ mechus, qr̃ fur. actio ergo cuius finis est malus, erit mala. de re aũ mala votũ nõ pōt emitti nec obligat. Ergo de tali opere cõsilii cui accessit malus finis, votũ factũ nõ tenet.

arg.

Hac

¶ Hanc q̃ mouet Rica. in 4. quã satis nõ discutit. Pro aũt examĩe duo sũt supponẽda. 1. ex Caiet. in hoc art. q̃ hæc triptr̃ posse accipi. 1. mõ vt vox, ppr̃. cadat sup rẽ de qua fit votũ. vt si ex adductio de eleemõ. ita vt finis eleemosinæ sit vanagl̃a. 2. mõ vt dĩcret vocatiõe, ita vt finis applicatiõis aĩmi ad vouendũ sit vanagl̃a. 3. mõ vt malus finis sit finis tam rei de qua emittit votũ, q̃ ipsius voti. vt si rex voueret dño, mille aureos, si iniustã victoriã obtineret. — 1. not. — 2.

¶ Secundo est supponendũ, aliud eẽ votum de re illicita, vt de adulterio; aliud votũ eẽ illicitũ ppr̃ malũ finẽ qui rei licitæ apponi= tur, vt votum de religione, cruciatore propter diuitias, aut honores.

¶ Nõ ad q̃ ex mẽte Caiet. & Dõ. Soto sit. 1. asser. Votũ de ope sup erogationis ppr̃ malũ finẽ factũ, in. 1. sensu, ita vt sit finis ipsius rei de qua fit pmissio, illicitũ ẽ, & minime obligatoriũ. q̃r ẽ de re illicita. nam talis actio (vt dixi) ex malo fine apposito manife= ste sordescit, ac mala formaliter redd̃it. de re aut̃ illicita votũ Deo facere, impiũ ac nefariũ ẽ, q̃. — 1 con.

2 Confir. q̃r in tali voto mat. nõ ẽ eleemosina, sed eleemosina ob vanã gl̃iam, quæ mala ẽ ex circũstãtia finis.

¶ Sed si quis obiiciat, Promissio facta hoĩ de re illicita ppr̃ malũ finẽ tenet. q̃ & facta Deo valida erit. ans pz. nam quod q̃s scorto policet, reddere ~~tenetur~~ tenet. q̃. R̃z negãdo conseq. q̃r pot hõ ab hoĩe turpe obsequiũ recipe, pro quo teneat pollicitis stare. à Deo aũt nemo rẽ absurdã recipit, pro qua votũ rependere de= beat. nec ipse Deus ab hoĩe rẽ impiã recipe gaudet. — obie. 1. — t. x.

¶ 2. asser. Votũ de ope superogationis ppr̃ malũ finẽ factũ in. 2. sensu, ita vt finis malus sit causa & motiuũ aduouendũ, validũ & uere votũ ẽ. vt voueñs religiõẽ eo aĩo vt aliq̃d fureẽ, peccat sic vouendo: votũ tñ q̃r de re licita fit, obligat. pbr̃. q̃r obiectũ talis voti res licita & scta ẽ. cui nulla mala circũstantia accedit. q̃ de illa votũ ipsũ emissũ validũ erit. quod votum l̃z malũ finẽ hẽat, pbãtum q̃ sit, firmũ tñ ẽ, q̃r de re licita & hone= sta ẽ. quod obiectũ nõ refert in malũ finẽ. — 2. con.

3. asser. ¶ Votū ō factū. 3. nō de ope cōsiliū ppē malū finē, ita vt finis malus sit finis & rei ipsius, & animi vouētis, quis ppē malam siue tale votū an malū finē obtentū, siue post fiat, siue ingressa actiōne; vtcūqz fiat, res impia est. vt votū factū de reddendis mille aureis ppē victoriā iniustā. nā hmōi votū religioni ōtiū est. sic. n. vouēs deū autorē facit rei iniustæ, quā muneribus & pmissis à deo cōsequi vult. quod sane res blasphema ē. ac si qs deo voueret calicē aureū, si occidere hostem cōcedat. est. n. impia res quæ à deo exigi, & qn inētio in rē illicitā, & talis petit à deo, siue absolute, siue cū cōditiōe: siuā expresse. l. subintellecte, nullū ē votū, scus si rē iustā petas. vt si in bello iniusto votis petat qs à deo incolumitatē suorū militum; similiter si ex iniquo cōcubitu qs petat à deo filiorū pcreatiōs, votū ratum est. similiter firmus votū erit, ad sui impletiōs obligās, quod emiserit quis ad malū in se puniendā, uel quo cautius à malo qs se coherceat. vt si quis voueat se daturū decē aureos pauperibus, si adulterium cōmisserit, pro pœna tanto pctō debita, uel vt se præseruet ab adulterio. Si iste quis diat, si fornicōnē cōmissero, religionē ingrediar, vt caueret à pctō. posita hypothesi ad votum adimplendā adstringit.

¶ Ex his ad arg. quæ obiici pōnt pz sol.

Dub. 2. ¶ 2. dub. oriē, an liceat ō ope cōsilii votum emittere. & si nō licet quale pctm sit tale votū. vt si qs voueat se nō ingressurū religionem. uel aliquē nō fideiussurū, quod ō chari. est. Rō dub. est. quia quæ licet facere, vt nō ingredi religionē, nō fideiubere, licebit & uoto cōfirmare.

arg. 1.

2 ¶ 2. qi nō oīa opa q in seipsis cōsilii sūt, omnibus facere cōsiliū sanū est. ergo ō eam uouere licebit. ans pz, qi multi sūt qbus religio. l. peregrinā. l. ieiunia nō expediunt.

con. ¶ Hoc dub. vnica con. absoluit. Tale votū aduersus cōsilii opa factū vanū & stultū est, & deo ingratū. ad cuius impletiōnē minime tenet uouēs. / ita tenet cōis doctorū senta. & merito. qi qui deo rē ingratā uouet, peccat. sed qui vouet

ꝯ cõsilii opa, rẽ deo ingratã voveẽt, qꝛ opa cõsilii illi maximi placent

q°. 1. 2°. qꝛ ex pte dei eẽt ꝯdictio. dũ cõsilia pręberet, & ex alia pte vinculũ ad illud nõ faciẽd acceptaret. Vanaq̃ talia vota sũt, vt pote per quę maior pfectio impediat.

Vñ licebit colligere, d. nõ futuro religioso, de nõ faciẽda eleemosina, de nõ fide iubẽdo, d. nõ cõmutãdo, in nullo casu, deniq̃ omne votũ aduersus quodlibet opus charitis. s. pfectionis eẽ iniquũ & vanũ. nisi adhibitis certis circũstantiis fiat. — cõsil.

De his votis aduertend ẽ, q si tam ptinaci aĩo fiat, vt etsi cõsilia precepta eẽnt, illa nõ faceremus, crimẽ mortale ẽst. Si v. eo aĩo aduersus cõsilia quis voveat, quatenus deo displicent medium religionis, blasphemia ẽst. Si hi vt vulgo cõtingit, qs vita pcitus. s. sui cõmodi gra, cogitãs rẽ bonã sibi facere, voveat, stultitia ẽst, crimẽq̃ leve erit. vt Caiet. sup hũc artm explicat. qꝛ qui hmõi ẽst, aduersus precepta diuina nihil facere intẽdit. — Nota

Ad argm 1. negamus cõsequẽs. licet nõ facere, q̃ vovere. qꝛ in voto rẽ cõtra religionẽ facis, nẽpe deo vovere rẽ illi ingratã, & impediente maius bonũ. — R. ad argm 1

ad 2. dicimus. ẽsto aliqñ cõsilia aliqua nõ expediãt, qꝛ s. illis impossibilia. s. difficilia sunt, votũ hi aduersus illa ex se vanũ ẽ. cũ sit de re illi impõli, & deo ingrata. & est votũ pniciosũ, dũ se voto coherceat a meliori bono, si illi põle sit aliquãdo.

Tertiũ dub. insurgit, an vovere opa impedientia cõsilia, quę illis nõ aduersant, liceat. vt vovere cõiugiũ. cũ per cõsumationẽ copulę viuẽte altero cõiuge, religionẽ ingredi nõ liceat. — 3. dub.

Rõ dub. ẽ. qꝛ in matrimoniũ res sc̃ta ẽst, & in mã voti pposita. de illa q̃ fieri poterit votum. 2. licet iuramto firmare futuras nuptias q̃ & illas vovere, — arg.

Caiet. sup hũc artm longe alr a vulgo doctorum opinat. Cuius rei gra supponit. 1. matrimonium de gñe bonorũ eẽ. nubere. n. bonum morale ẽst, teste aplo. 1. corin. 7. qui matrimonio virginẽ suã iungit, bene facit. — Caiet.

2.

v 2°. supponit, mrimo[nium] stat[us] quandā mutonē dicere. nempe de statu cōtinētiæ ad statū cōiugalē

Op. Caiet. cū dist. v His præiactis distinguit Caiet. Mrimo[niu]m dupli[citer] pōt accipi. vel vt offi[ciu]m n[atur]æ est, in filior[um] procreatio[n]e. vel vt in remediū libidinis est.

Mō insi. Votū de mrimō ↄhendo in offi[ciu]m n[atur]æ, illicitū ex vanū est. q[ui]a l[ice]t res de se bona sit moralr; at est de re min[us] bona, min[us]q[ue] grata Deo. Cum sit declinatio à meliori statu cōtinētiæ ad min[us] bonū, min[us]q[ue] gratum statum cōiugatus cōiugator[um].

v 2°. dicit. Si t[ame]n votū fiat de ↄhendo mrimō p[ro]p[ter] vitandā fornicat[ionem] sic votum validum est, & sui obligatorium. vt si hō incōtinens sit qui vovet. sic. n. iuxta ap[osto]l[u]m meli[us] est nubere q[uam] uri. Adhibet rōn[em] Caiet. q[ui]a si de re indifferenti p[ro]p[ter] cauendū pc[ca]tm votum firmū est, ergo & votū de ↄhendo mrimō p[ro]p[ter] vitandā libidinē

obiect. ¶ Obiicit aut[em] sibi Caiet. Sctm Tho. 4°. dist. 31. asserente, mrimonii vsū p[ro]p[ter] vitandā fornicationem crimē veniale ēē: de illo ergo nō licebit uotum emittere ex rōne. Rx Caiet. negando ant[ecedens].

nra sent[enti]a. ¶ Hæc est sent[enti]a Caietani. Nobis t[ame]n à cōi doctor[um] placito discedere nō placet. asserim[us] ergo votum de ↄhendo mrimō absolute & simpli[citer] illicitū ēē, quacūq[ue] rōne cōsideret[ur], & neutiq[uam] obligatoriū, nō solum q[ui]a impedit mai[us] bonū, nempe religionis ingressum, sed et q[ui]a offert Deo per tale votum, de re[bus] min[us] accepta, q[uam] sit ea in qua hō existit. Prob[atur] asser[tio]. illud votū est illicitum, quo res Deo min[us] gratæ offerunt[ur], quæ impediunt mai[us] bonu[m]. sed per tale votum mrimō res min[us] gratæ offerunt[ur] ergo. p[ro]bat[ur] assūptio, q[ui]a minime gratū ē Deo, vt voto occludat[ur] via inspirationi sp[irit]us s[an]cti, qui hoī inspirare pōt meliorē statum. Sed quandiu hō mrimō nō ē adstrict[us], liber manere debet, vt si sp[iritu]s s[an]ctus ei inspirauerit meli[us], possit mentē mutare. Hinc ergo falsus est Caiet. existimans votū ēē licitū mrimō, q[ui]a sit de re bona, nō n[im]ia sufficit, sed op[orte]t ne melioris boni impeditiua sit. alias et q[ui]a mrimo[niu]m in offi[ciu]m n[atur]æ ē, liceret de illo votū emittere, q[ui]a res de se bona est.

Rx ad arg. ¶ Ad arg[umentum] in prin[cipio] q[uæstioni]s r[espon]d[e]o. ad. 1. q[uod] etsi mrimo[niu]m res bona sit, non t[ame]n est materia apta voto, ex eo q[uod] res est Deo min[us] accepta.

~ De voto ~

pta, quatenus obstaculum est sui consilii.

¶ Ad. 2. Rt Caiet. iuramentum de futuris nuptiis, quod homini fit, licitum et obligatorium est, quia homini iuramentum promittimus rem illi gratam et acceptam. At quia votum soli deo fit, cui nunquam gratus est status matrimonii, quam praestantia in continentia, ideo votum de matrimonio illi factum illicitum et nequaquam obligatorium est.

¶ Antequam arg. diui Thom. discutiamus unum est aduertendum, longe falli hereticos, qui irrident nos super votis, quae pro bonorum temporalium consecutione emittimus. asserunt enim id esse coemere, et mercari a deo. ut qui ei se promittit aliquid deo, si prosperum iter concesserit, si prolem donauerit. / Sed haec vota similia et religiosa sunt. ita enim Genes. 28. Iacob pro itinere prospero vouisse legimus. Et sic vouere, non est coemere, sed potius profiteri, omnia bona a deo homini prouenire. Quae vota si absolute fiant, absolute implenda sunt; si sub conditione dicendo, si hoc mihi acciderit, supposita conditione homines adstringunt.

¶ Notandum est .1. arg. quo. S. Thom. docet, in baptismo fieri uotum de abrenuntiando mundo, et pompis eius, fideque Christi seruanda. quod quamuis fiat de rebus necessariis, uotum dicitur quia voluntarie fit de quo uoto iure controuerti potest, an vere votum sit.

v Mag. .4. d. 38. votum hoc uotum commune appellat, quo omnes christianos obliget, utrumque uotum esse dicat. / ita .D. Bonaue. Palude, et Io. maior, opinantur. / At, ut Caiet. super hunc art. docte disserit, illud proprie uotum non est. Et ratio .1. quia iam christianus unumquodlibet praeceptum transgrediens duplici peccato implicaretur. alio aduersus praeceptum: alio aduersus votum. quod tamen durum est.

v 2. quia verba quae in baptismo referuntur, sunt. volo. abrenuntio, credo. quae non sunt uerba uouentis, sed profitentis nouam legem, nouumque statum, ac dominum nouum, cui conscribitur in militem. nec quod proprie in baptismo fit uotum, sed noua religionis professio. ob quam religionis professionem grauius peccat christianus alter transgrediens legem dei, quam infidelis non propter aliquam uoti fractionem; sed quia seruus sciens voluntatem domini, et non faciens flagellis vapulabit multis.

Nota

Nota marg. 1.

Mag.

caiet.

¶ Notand. ē. 2. arg. quo docet S. T. votū Iephte de occidendo q̄c quid obuiaret reuertenti stultum fuisse, & ipsū in reddendo impium. ita sentit Hiero. lib. 1. cōt. Iouinianū. Eidem sent. subscribit Ambros. lib. 1. offi. c. lib. 3. c. 50. & in apologia sctī. Dauid. eidem suffragat. sent. Abulen. sup. lib. iudicū. c. 11. & hæc sent. verior est.

V̄ q̄tra tn̄ sent. fuisse vt. d. Aug. in lib. 49. q̄onū sup. leuiticum in q. spali de voto Iephte. vbi dicit, fuisse bonū uotū. Idē tenet 1. de ciui. c. 21. vbi inqt, Sanson nō peccauit, se interficiendo, sicut nec Iephte immolando filiā. qr id fecerunt ex reuelone diuina, instinctuq; sps sctī. idq; pbat ex vbis cap. 11. iudicū. vbi ante uotū dr. & factus est spus dni in Iephte.

R. Prima sent. certior & verior est. uerba aut allata ab August. uulgo exponunt, fuisse spū dni Iephte in ātatū, vt hostes populi dei expugnaret, nō tn̄ vt uotū emitteret tale.

¶ Ar. 3. Vtrū ōne votū obliget ad sui obseruationē.

Substātia, materq; uoti explicatis, iam quāta sit eius uis inquit S. T. & R. vnica conc. hō tenet ad obseruonē uotorū que emisit. tum qr iuxta Salomonē displicet ei infidelis & stulta pmissio, tum qr si fidem, qua hoī adstringimur ad aliqd faciendū par est vt adimpleamus, ne infidelitatis nota inuramur, quāto maiori iure, vt in pmissis deo fideles simus, rōni erit cōsultū. cui ex rōne dmii, & benefcor. que in nos collocauit, artissimo vinculo sumus adstricti. Notanda sūt arg. S. Tho.

Dub. ¶ Ante quorū discussiō. cōtrouertendū ē, sub quis pena teneat hō votum adimplere? an sub mortali. l. uenialis? Nā ex vbis sctī Thō in hoc art. solū colligi, teneri hoīem ad obseruatiōs votorū. Quā in re, si votū sit de re graui, nō ē dbitand. teneri hoīes ad illius implenōs sub crimine mortali. Dubiū ūt, an votū de re leui factū obliget sub mortali? vt uoui dño, me iocosum mendaciū euitaturū. uoui uirgini Mariæ bis salutationē angelicā me dicturū. nō adimpleo, quale pctm erit?

Rō

ꝛ Rō dub. ē ꝑꝑr iuramētū, quod frangere siue in re leui, siue in re graui, crimē mortale ē cf. Cg̃ similis ē uoti fractio ꝑꝑr irreuerentiā quę deo fit. arg.

¶ Non desunt qui omīs voti, cuiꝰ cumq̄ rei sit, uiolatioēs, ad crimē mortale referat: At in hac cg̃ veritati cōformiꝰ apparet, ꝑꝑr leuitatem materię uoti fractionē nō ēe mortale. durū.n. apparet, me ꝑꝑr vnū aue maria omissū, mortē ęternā incurrisse. ꝑbr. 1ᵒ. qr votum lex quędam est, qua hō ad aliquid faciendū se adstringit. Sed oīs lex, tā hūa, ꝙ diuina, ꝙ obliget sub reatu mortalis, ex gnē suo rōne leuitatis mē excusat a mortali. vt furari vnū dipondiū, solū crimē veniale ē. Cg̃ ē similis votū.

ꝛ 2ᵒ. rōne inaduertentię, qua uouit hō, si trāsgrediat' uotū, excusat' a mortali. Cg̃ ē rōne leuitatis materię excusabitur

ꝛ vn licet colligere, si aliqs uouit rē aliquā leuē euitare, uel facturū, si trāsgrediat', vtpote mentiendo iocosē. illū duplex veniale comittere, nullū mortale. nō.n. credendū est, illū qui vouet rē leuē, sub reatu criminis mortalis velle se adstringere ad illam. Nota

ꝛ ad id aūt quod de iuramēto obiicit Rᵒ, quodlibet iuramētū, pręsertim assertoriū, etsi sit de re leui, si falsum sit, ēe peccatum mortale. ꝑꝑr maximā irreuerentiā quę deo fit, ipsū autorē & testem falsi cōstituendo. In voto aūt nō ita. cū ob uiolationē voti in re leui nō grauis irroget' iniuria.

¶ Sed iam vt arg. 8. 7. expendimꝰ opꝫ. / 1ᵒ. arg doceo. S. Tho. hoīes ad ꝑmissioēs simplicē adimplendā obligari ex iure nāli quo tenet' fidem seruare, in iis quę dixit se facturum. Appellamꝰ aūt hic simplicē ꝑmissionē, quę nō rōne alicuiꝰ debiti pręcedentis fit, nec iuramº firmat': sed sponte fit amico uel alt'. ad quā adimplendā hoīes teneri citra controuersiā apud oēs Theolōs est. tum qr alīs mēdaciō tenerēt hō asserēs se facturū, quod opꝫ nō exequit': Tum 2ᵒ fidei obstricta cui velut fundamēto hoīuꝫ pacta & conuenta nitunt'. qua fide

sub

sublata, iust. reipub. q3 stat. subuerteret.

¶ Dub. aut ē, quanta sit hec obligaō ad promissio simplicem adimplenda: an sub reatu pcti mortalis teneamur, an venialis.

Caiet. sup hūc art. ex clariss. 2. 2. q. 113. art. 1. solū obligōnem moralem statuit, qua hō tenet' verum dicere, nullāq3 aliā obligationē ponit, q' ad verū dicendū. quod ex gne suo ad mortale nō obligat, nisi promissio fiat de re graui, nāā proximo, ex cuius defectu iactura aliqua ipsi debet succedere. tunc .n. qui cōtrariū agit, peccabit mortalit. vt si secretū rei magni momēti commissum reueles, quod promisisti seruare.

Caiet. sent. libi posse cōfirmari verbo quodam. S. Thō in solut. huius. i. arg. vbi dicit, q' sm honestatem ex qualibet promissione homo hoi obligat'. nō g sub reatu mortalis.

con. ¶ In hoc dub. sit cor. oīs promissio simplex, q' vere promissio est, verbis promissoris facta, aīoq3 promittendi, nisi ob leuitatem mē excuset, ex gne suo obligat ad mortale. Itaq3 si rē graui pollicitus es, nisi ob iustū impedimētū excuseris, sub lethali crimine teneris reddere. tum rōne veritatis, vt vera ex tuis dictis reperiaris. tum rō fidei, quę ad iust. cōmutatiuā spectat. Ex quo formall

rō. Rō. actus quo iust. cōmutatiua subuertit', ex gne suo ē mortale crimē. hmoi est promissionis simplicis violatio. g.

Itē. promissio facta deo obligat sub criminis mortalis reatu: g' & homini facta, cum sit eiusdem generis. Quod adeo certum apparet, vt nat. edocti hoies, eos qui fidem frangunt, & nō stant promissis, execrent, scelestosq3 appellent.

Notanter aut dictū ē, nisi impedimētū sit. q. vt refert ex Seneca, oīa immutata manere debet, si pacta seruanda sint. Ad quę adimplenda, circūstātię, statusq3 rerum sunt pensanda.

¶ Ad verbū sc̄ti Thō. qui sm honestatem obligari hoiem dixit, Rx. illud (sm honestatē) nō accipi vt excludat iust., sed forū ciuile. certū ē .n. in foro ciuili hoiem simplici promissione nō teneri, nisi .l. iuram., uel scripto, aut testibus sit firmata.

Sed

¶ Sed iā maior difficultas insurgit, an pmissio interior, quā mētū tacitus feci amico, nullis Vbis .l. signis patefacta, in foro cōscie obliget? ita vt qūuis in foro exteriori nō possim cōpelli, iuxta consciam tenear adimplere? — Dub.

r In hac q. dd. Soto q. 2. de voto art. 4. partē affirmatē pbabilem iudicat. & certis rōnibus cōfirmat. Oppositā tn̄, q̄ nō teneat, pbabiliorē arbitrat. quam S. Tho. in 4. d. 38. q. 2. hz. & Almain d. 18. q. 2. de traslatione dnica. & iuris cōsulti, digestis de Vbors obligatione, lege. 1. & rōne pbat. — Soto.

r 1. ex S. T. in art. 1. huius q. vbi dixit, q̄ pmissio que fit hoi ab hoie nō pot fieri nisi per exteriora Vba. vt alt innotescat. obligāo ḡ nulla erit, quoadusq pmissio alteri pate fiat, illaq acceptet. sicut & in aliis ɔtib;.

r 2. q̄ tota rō obligationis ad implendā pmissio ē ex fide quā ser uare tenet hō, orit. Sed in pmissione interiori nulla fides frangit, cū abscondita maneat, ḡ nō obligabit.

Quare sic existimo, Cdurū ē n. hoiez obligare ad id quod semel mente cōcepit, & pmisit, cū mēs hois in diuersa mutari possit, & pmissione facile rescindere. — resol.

¶ An q̄p ad 2. arg. accedamus, qd̄ grauis ē discutiēda, quā late posequit dd Soto loco citato, an votū metu extortum ad sui obligatio obliget. cōtingit. n. hoiez timore quodā coactū vouere, cui postea difficile fit illud adimplere. / Rō aūt dub. ē, q̄ votū (vt diximus) debet ēē spontaneū, libera volte factū. at teste Arist. 3. ethi. ignorātia, violentia, & metus tollunt voluntariū: ḡ tale votū nō erit verū. — Q. de voto metu emisso. — arg.

r In ɔriū v̄, q̄ votū metu extortū veri votum sit, & sui obligatoriū, suadet. 1. Juramētū extortū p metū, et cadente in cōstātez viru obligat. Sed votū maioris obligationis ē, q̄ fit deo, ḡ licet metu extorqueat obligabit. aūs ē certū apud oēs. — in ɔriū. arg. 1.

r 2. vbi adest verus cōsensus, adest vere voluntariū. in voto per metū facto adest verus cōsensus, ḡ. et ex cōtti tenebitur. aūs pro vtraq pte pbr ex Arist. 3. ethi. vbi aīt q̄ q̄ in naufragio — 2. arg.

pjicit merces in mari metu mortis, simplr vult, lz coditionalr nolit. Ergo similiter votu metu factu simplr erit voluntarium.

Solo not. — Pro huius qonis dilutid, q satis pspicua e, distinguere opebit. alteru ee metu extrinsecus illatu, alteru intrinsecus oriente, ex nobis ipsis, no ab alio. distio e solenis apud Theolos et Juris cosultos, ut costat ex Panormit. cap. sicut. 2. de regularibus.

con. 1. — His pmissis sit. 1. asser. metus extrinsecus illatus, quo cogimur ad vovendu, tollit voti obligatione. Con e certa apud oes na definita e cap. relatu, de iis que vi, metuque ca fiunt. ubi mulier. que coniugis sui metu votu religionis emiserat, absolvitur a voto. Ratio 2. suadet con. qr contractus simili metu facti a iure irritant. Ergo.

2. con. Metus ab intrinseco oriens no tollit voti obligatione. definita e con. cap. sicut citato. ubi etiam qui nimia egritudine vexatus monachatu voverat, cogitur ee monachus. Et ita cogitur et ita cogitur qui in labore aliquo positi voverunt, suavat soluere.

Nota. — He con. certe sut apud oes. Sed quis nam metus extrinsecus illatus sit in pnti q dridus, multu nosse refert, qr talis metus voti obligone tollit. nec n. ille dicet, qui ab aliqua re extrinseca infertur no ois ipsis qui e huoi. na votu emissu in naufragio metu turbati maris tenet, licet ab extrinseco veniat. Nec ois metus q ab hoie incutit, tollit voti obligone. na qui in vincula coiectus. l. in carcere trusus voveret, lz metu illato ab hoie cogat, manet ligatus ad votu. Similr lz metus ab hoie cu iniuria incutiat, no sat erit ut votu irritet. na captivus detentus apud turcas ultra one sus, si voveret, metu maloru imminetiu, adstrictus voto manet.

Ille ergo in pntia metus extrinsecus illatus votu irritus e dridus, qui incutit ab hoie per iniuria intendente extorquere tale votu ut si dicat pater filie, occidam te, nisi voveris religione. qr huoi metus tollit voluntariu, ideo a voti vinculo absolvit.

Intrinsecus v illatus, qui ab ipso hoie oriat, qr se egritudine. l. aliquo malo oppressu videt, no tollit voti obligone, qr illud sponte factum est. Sed.

Sed ut hec explicatiora maneat, e adhuc discutiedu, an omis

metus

metus extrinsecus illatus, ut à nobis explicatus est, quacunque ratione fiat, tollat voti obligationem. / Respondet ceterum Theologi, non quemquam metus extrinsecus illatus tollit voti obligationem, sed metus cadens in constante virum. Sed quis metus censendus sit cadens in constante virum, non certum est apud omnes. Quidam iuris consulti et Theologi illum appellant, cui vir fortis non succumbit, ut faciat quod non debet. Sed ratio est nulla. nam sic metus uel atrocissimae mortis non esset cadens in constante virum appellandus. qui ob talem metum non debet vir fortis legem divinam vel naturalem transgredi, sed potius millies oppetere mortem, quam furtum, uel fornicationem committat. quare ille erit appellandus metus cadens in constantem virum, quod viri constantia secum patitur, sine sui vituperatione. ita ut non repugnet eum virum fortem et constantem, et talem metum habere. cum una pars fortitudinis sit timere ubi oportet. Hic tamen metus quantumuis cadens in constantem virum, à legis divinae, vel naturalis transgressionis culpa non excusat. Si enim timor mortis fortissimum virum concuteret, at si propter talem timorem fornicaretur, culpandus esset. Secus autem si legem humanam transgrederetur, quae non cum tanta iactura ad sui observationem obligat. / Cognoscemus autem metum cadentem in constantem virum ex triplici capite: / 1°. ex parte obiecti. ut si timor sit mortis, exilii, carceris, infamiae insignis, quae omnia merito vir constans metuet. / 2°. ex parte modi quo metus incutitur. Si enim femina vel puer vel homo inermis morte comminaretur, metus ille non caderet in constantem virum. / 3°. ex parte subiecti. non enim constantia viri fortis in puncto consistit. metus enim qui excusaret feminam vel senem, non excusaret virum robustum. Unde metus conditionis asperae parentum, propter quam puella cogitur religionem ingredi, quae nisi ingredi voluerit, timet male et aspere se tractandam, à voti sic facti obligatione excusat.

¶ His explicatis iam conclusionis principalis intelligentia patet. metus ex=trinsecus illatum, nempe cadentem in constantem virum, ut explicuimus à voti obligatione absoluere, quia tollit rationem voluntarii. / Ex qua conclusione contra licebit colligere, eundem metum extrinsecus illatum qui absoluit à vinculo voti, excusare à transgressione voti, si im=cutiatur viro constanti, ut votum factum violet. dico autem excusare.

Responsio quorundam.

impugnatur.

quis sit metus cadens in constantem virum.

unde cognoscatur metus cadens in constantem virum.

conclusio 2.

si res, de qua fit votu, nō pręcepta sit iure dino. l. nāli. nam si pręcepta sit, à grauitate pcti excusabit nō penitus à culpa.

¶ Superest vt argũ in princ. q̄onis facta diluamus. Propōte negante ex dictis pz.

R̃z ad 2. ¶ Ad argũ. ꝙ proptea ffri. 1. de iuram. negat cōm. nam dispar est rō inter iuramētũ & votũ. nam tz votũ arctius obliget, quia fit deo, tñ iuramētum diuersa natura obligandi hz à voto. nã votũ ex pura volte vouentis pendet. & ideo quãtũ de voluntario tollit, tantũ de obligatiō. vinculũ aut iuramēti nō ex volte iurantis, sed ex nata Juramēti resultat. est. n. hic honor diuino nomini deferēdus, vt quod iuras nunq̄ falsum eē sinas, quomōcūq illud iureis, mō rōnis sensus rite vigeat. licet q̃ aius pmittendi & adimplēdi defuerit, si vero aīo iurasti te aliquid facturũ, ne deũ testem rei falsę facias, adimplere teneris.

Pro 2. arg. dub. ¶ 2m. arg. exigit, an verũ votũ, & obligatoriũ illud sit, qđ licet metu extortũ, vbi adfuit cōsensus interiōr? / Nō desunt interiuris periti qui cōcedãt, tale verũ votum eē, si interius tñ consenserit. ita Panormi. cap. cũ loco. de spōsalib, & Silue. vbo. metus. 5. 6. / & si iniure aliqua vota metu extorta irritant, rndet, id fuisse, qr pręsumit à pz, vouētē nō fuisse cōsensum,

ꝙ Theol ¶ Sed iuxta Theol. placitũ talia vota irrita eē credēdũ ē. nam etsi reus fateat cōsensũ, si tñ metũ legitimis cōpbet testibus, absoluit. & similr in mrimonio si metus cadēs in cōstātē virum pbet, tz cōsenserit, in foro Ecclię nullũ ē mrimoniũ. vt pz capite cũ loco. & cap. veniens de spōsalib. & 33. q. 5. canone notificasti. / & rō suffragat. qr cum votum opus sit consilii, & requirat liberam voltem, si metu extorqueat, nō erit legitimum votum, nec obligationē inducet, tz adfuerit consensus.

Nota in arg. 2. ¶ In solo ad 2. docet. S. Th. qr si illud quod qs uouit, ei ex aliqua cā impotē reddat, vouētē teneri facere pptr voltem fāndi quod in se est. & sic ille qui vouit religionem, tenet facere quod in se est, pro illius voti adimpletiō.

1. Dub. cũ 2. arg. ¶ Circa quã solem aliquot dubia oriunt. / 1. an expulsus à religiō

te

teneat alias religiones. l. diuersa loca eiusdem adire vt recipiatur.
v.g. si quis vouit se religiosum futurum, & à monachis huius loci
repellitur, uel generis gratia, uel suae personae, quae alicuius mali labe est
maculatus, quid facere teneat, vt voto satisfaciat.

In qua q. ex com. sent. Theolog. & praesertim Caietani, & D. Soto. Sit
1. asser. multum nosse refert, quo animo, quaque intentione quis religionem vouerit. nam ex eo obligationem voti quanta sit, venari haud
erit difficile. qui .n. religionem absolute vouit, cuiuscumque ordinis,
& postea hanc vel illam selegit, si ab hac repellatur, aliam & alias
adire tenetur vt recipiatur. Quam rem et distinguere oportet: si illius
intentio fuit adeo firma, vt monachatus gratia quamcumque religionem
vouerit, et in exteris regnis, & nationibus, illas adeat, vt voto
& intentioni satisfaciat. Sin minus. si vero mens fuit fieri
religiosum, sed in proprio regno, in monasteriis vicinis & notis,
si repellatur, liber manet ab obligatione voti.

1. asser.

¶ 2. asser. Qui certam religionem vouit, vt S. Francisci, ab vno
monasterio repulsus non tenebitur omnia eiusdem ordinis monasteria
adire logice loquendo, vt recipiatur, sed sat erit si 4.or l. quinque adeat
uel ipsius prouinciae rectorem, a quo repulsus absolutus manebit ab obligatione voti. durum est .n. huiusmodi religiosos vouentes cogere, vt gallos,
germanosque & alias nationes adeat, vt voto satisfiat. nec .n. credendum est, ipsum se tanto cum rigore astrinxisse.

2.a

¶ 3. asser. Si causa propter quam repulsam patitur homo, communis sit in religione
(vtpote genus. l. aegritudo contagiosa, & propter eam quorumque gratia certum sit,
illum non recipiendum: sat erit, si vnum. l. alterum monasterium adeat.
Si vero impedimentum sit particulare, vt probabiliter credat, in alio monasterio se recipiendum, illud adire tenetur. Si impedimentum sit
temporale, ita vt à monachis huius religionis non simpliciter sit repulsus,
sed pro certo tempore, uel probationis gratia, vt contra in consortio lusco
fingit, tenebitur expectare, quoadusque recipiatur.

3.

¶ 4.a asser. ex mente D. Soto, quacumque firmitate quis votum religionis
emiserit, vt perseuerantiam in religione vsque ad mortem vouerit,
si receptus, anno probationis experimento viderit, illum statum sibi non expedire, liber manet à religione. nam eius rei gratia annus approbationis
co-

concedit, vt experiatur nouitius, an sit res sibi conueniens. nec enim quilibet status cuilibet homini est conueniens.

Est tamen cautius aduertendum, ne ob difficultatem et asperitatem regulae status religionis illi impositus appareat. ea enim causa non erit sufficiens, vt a voto liber maneat, nisi manifestum periculum corporis vel animae subeat, aegritudo quae obstaculum sit.

SED iam quaestio se offert, an expulsus a religione ad religionis munera exequenda teneatur. praesertim si ad castitatem seruandam. Quam vere duplex quaestio insinuat, alter qui sine culpa homo reiicit alter, qui sine culpa expellitur. de illo qui citra culpam reiicit, quaestio controuertitur, si ad religionis munia obeunda teneatur, castitatemque seruandam. / Respondeo dubium esse. Primo, quia vt docet S. Tho. hic ad 2. puella quae vouerat virginitatem, si corrupit, tenetur ad conseruandam continentiam ergo similiter qui vouit religionem, si non poterit votum adimplere, ad id quod sibi possibile fuerit. scilicet ad castitatem tenebitur.

2°. quia qui vouit ieiunare 10 dies, vel centum mendicare, vel 10 aureos distribuere pauperibus, si totum non potest persoluere tenetur id quod potuerit. ergo similiter vouens religionem.

3°. qui votum solemne religionis emittit, ad munera religionis tenetur. sed qui vouit religionem, hic pro obligatione voti solemnis religionis, quadam ad eadem tenetur.

Confirmatur ex cap. quidam et in cap. placet. extra de conuersione coniugatorum. vbi coniux quae religionem ingressa fuerat, absente viro, extracta a marito ad secundas nuptias transire prohibetur illo defuncto ergo qui religionem vouit, ad castitatem seruandam tenebitur.

In hac quaestione existimat Caiet. et Soto. et omnes Theol. sit prima assertio. Qui simpliciter vouit religionem, expulsus citra suam culpam, si expresse vouit religionis vota, vt castitatem, ad ea seruanda extra religionem tenebitur. quia de ea re promissionem voluntariam Deo fecit, et sic textus ex decretal. sunt accipiendi. persimiliter enim sit coniugati altero mortuo ad secundas nuptias transire, qui explicite castitatem vouerant in religione recipi.

2a. assertio. Si iste vouens religionem solum statum religionis vouit, nihil exprimendo de castitate vel de aliis annexis religioni, exclusus a religione, ad nihil religioni annexum tenebitur, nec ad castitatem

probatur.

2 Pbr. 1. qi si teneretur ad castitatem; aut rone voti, aut rone repulsae. Non rone voti: qi mox ut illam vovit, teneretur ad illam servandam. quod est falsum. Nec rone repulsae. qi illa non fuit in sua ptate. / Et cofir. qi durissimum est, eum qui vovit Carthusiensium ordinem, exclusum, teneri ad carnibus ppetuo abstinere.

2. nemo tenetur rone voti, nisi ad id quod est pprium obm voti. sed obiectum huiusmodi voti est ipse religionis ingressus, non illi annexa; ergo ad id tm tenetur.

Et hinc solvitur 3m argm. non enim formaliter vovens statum religionis, vovit illa vota solennia, sed statum ubi debet fieri pfessio illorum. in cuius susceptione liber manet.

2 3o explicat hoc amplius, nemo vovens aliquem statum assumere, se adstringit ad illius leges. quousque illum suscipiat. cum ergo religio status quidam sit, ad illius leges et vota non tenebitur ho, que solum suos pfessores obligant. Maior declarat exeplo. qui vovet se futurum xpianum, vel ordinem sacerdotalem suscipere, ad leges sacramentorum non tenetur, quo usque xpianus fiat. nec ad leges sacerdotii, quousque sacris sit initiatus. [illegible]

¶ Hinc ad argumenta in 3rium facta pz. / Ad 1. de puella vovente virginitatem distinguitur. vel illius intentio fuit, se a pma venere abstinere, itaque se integram servare velit. et sic corrupta ad castitatem ulterius servandam non tenetur, sed pot nubere. Si vero virginitatem voverat, ut ppetuo a carnis delitiis vacaret, sic manet virginitate amissa, ad cotinentiam adstricta, qi eam vovit. Non est tm simile in religione, ubi expresse nihil de castitate vovit.

¶ Occasio autem huius argi est decidendum dub. quod movet Caiet. ex Palude 4. d. 38. an votum non nubendi ad castitatem obliget? ita ut femina fornicationem comittens post tale votum duplici pcto delinquat?

2 Brevi distinctione quod absolvitur. duplex est castitas, altera que opponitur luxuriae, ut dicit ab omni actu venereo. et hanc clerici et monachi pfitentur. Altera est, que est pprie mater supererogationis. que dicit abstinentiam a toro coniugali. de qua pprie fit votum.

2 Mo ad qm, cum votum non nubendi pprie dicat abstinentiam a toro coniugali, tale votum solum ad talem castitatem obligat. satis ad non contrahendum. ut religioni non ponat obstaculum. Et sic talis femina fornicationem comittens

solum

solū cōmittit vnū pctm. / Dixi ppe, qr si intentio uouētis fuit ad utraq se obligare; ad utraq manet adstricts.

2 Est hi aduertendū, qp si cōcubina l meretrix, ut cōplaceat lenoni, l' lenonibus scortet, votū nō nubendi emittat, tale votū ē impiū & ne= fandū. qr de re impia fit. nō n. nubere ppr scortandū, malū est. vn tale votū nullā obligōnē inducit.

Ad 2. arg. qōnis principalis, cōcedit ans, qr qui nō pōt totū, tenet partē psoluere, qr qui expresse vouit totum, expresse vouit partem. quod nō cōtingit in voto religionis.

¶ Notãda ē sol^o ad. 1. qua docet. S. Tho. assimilari nātatē ad votum
implendum, nātati beator in pria, qua peccare nō pont. in eo qj sicut
nātas beator libertatē nō tollit, qz ē nātas ad bonū; ita hec nō
tollit libertatez uouentis, sed potius pficit. nec talis nātas ad im:
plendū votū tollit maius bonū in eo qui minus bonū vouit. qz qui minor
ē, pot minori bono relicto, maius psequi. vt qui vouit hospitali ser=
uire, religionē pot ingredi.

¶ Notād ē. 3. arg. quo docet. S. T. aptos uouisse ea q̄ ad statū pfectiōis
spectāt. vt Aug. et alii sciti, sup illud Math. 19. ecce nos relinquimus
oīa. ff. ānotat.

Ar. 5. Vtru vouere sit actus latrie. vel religionis.

¶ Rn. S. Tho. vouere e actus latrie. s. religionis. prob. vouere, per ordinatione dicit rei quam promittimus in cultu et honore dei. Sed ordinare aliquid ad cultu dei, est actus religionis, que tota in his que spectat ad cultu dei versatur. Ergo.

¶ Pro declaratione conclusionis e aduertendum, actu esse virtutis duplex. uel eliciti. s. imperatum. Elicitus ille dr, qui versatur circa proprium obiectum talis virtutis, et ab ipsa producitur. vt credere e actus elicitus fidei: Imperatus vero dr, qui imperatur ab aliqua virtute, etsi ab illa non producatur. vt ieiunare, pot ee imperatus a charitate si propter deum fiat, et ab obedientia. Mo vouere in conclusione dr ee actus religionis elicitus, tanquam dei quidam cultus. vt. n. ho aliquod obsequium deo prestet, illud facit.

¶ Et si obijcias, ee actu similiter charitatis elicitum, qr charitas ordinat bona ad Deum. Ergo. Rn ee discrime inter charitatem et religionem. Charitas ordinat opa, et ipsa vota in deu tanquam in finem, propter quem operamur. cuius amore impellimur ad vouendum. Religio vero ordinat vota ad deu, et ipsa rem promissam. non tanquam ad finem propter quem, sed tanquam ad id cui offerimus. Item. charitas respicit deu, vt obiectum s. vt est summu bonu amatum: Religio vero respicit deu vt autore dignissimum omni cultu et reuerentia.

¶ Notandum e .1. arg. quo docet .S. Tho. cotingere, vt actus de quibus fit votum, aliqui sint eliciti ab alijs virtutibus, vt ieiunare, seruare cotinetia, quae continentia eliciunt. Votu tn de ipsis erit actus elicitus religionis: Aliqui vero et ipsi actus, et votu a religione eliciunt. vt qn quis deo uouet sacrificare, uel orare: que duo sunt actus religionis.

Nota. pro .1. arg.

Nota

v Circa quam solutionem e vnu aduertendum, quod raro cotingit, qr si actus, qui materia e voti, sit necius necessitate alicuius precepti humani uel diuini, talis voti transgressio duplex erit pctm. alterum contra preceptum, alterum contra votum. vt voti de no fornicando. Si tn actus, de quo fit votu, no sit sub precepto, vt de no nubendo, talis transgressio voti ~~tantum~~ duntaxat vnu erit pctm. nepe sacrilegium contra religionem qua tenebar, me deo fidele prestare in promissis.

Dub. ¶ Circa solutionem ad 3. est difficultas propter verba S. Tho. dicentis quod votum non fit sanctis, et praelatis, sed deo: quod videtur falsum. nam usus Ecclesiae iam obtinuit ut dicamus, voveo Virgini, voveo sancto Iacobo peregrinationem. praelato autem religionis non dicimus, voveo tibi: quod et vota sanctis proprie fiunt; et inter ipsos, et praelatos religionis magnum est discrimen.

R. ¶ Respondetur notando, sanctos dupliciter posse considerari, et ut creaturae rationales sunt, et sic ipsis, sicut praelatis et ceteris hominibus non fit proprie votum, sed promissio. et in hoc sensu loquitur S. T. in hoc art. quod promissio illis facta non est votum, nisi offeratur deo. / Alio modo considerantur sancti, ut sunt amici dei, et divinitatis praeclarae visionem participes. in quibus est deus, et honoratur. et sic eis proprie fiunt vota. nam fiunt deo, qui est in ipsis. sicut dicitur sanctos blasphemari. quod proprie est peccatum contra deum, quatenus deus honoratur in sancto. et hoc modo est differentia inter sanctos et praelatos Ecclesiae, quibus non vovemus, sed deo facimus votum, nos praelatis obedientiam praestituros.

¶ Ar. 6. utrum sit magis laudabile et meritorium aliquid ex voto facere, quam sine voto.

¶ Conclusio est affirmativa.

v debet autem accipi conclusio, modo vovens sit in charitate, quae est principium omnis meriti

dub. circa art. v Notanda est solutio ad 2. ubi quaerit Caiet. an voti poenitentia peccatum, sit et quale. Respondet ipse triumembri distinctione. aut poenitet (inquit) voti, vel vovisse, vel opus quae voti subsequitur. / Sed illa omissa, nos distinguimus. vel poenitet voti, quia retractat propositum, mentemque mutat, nolens implere, et talis poenitentia ex genere suo est mortale crimen, sicut transgressio voti. Vel poenitet qui nollet vovisse. difficultate operis, et suarum virium imbecillitate attentus. ita tamen quod propositum ad implendum semper firmum maneat. et sic nullum peccatum est.

consil v Sed consulimus, cum qui vovit, talem poenitentiam, tristitiamque excutere, ne propositum languescat, tunc enim veniale crimen erit.

¶ Ar. 7. utrum votum fiat solemne per susceptionem sacri ordinis et professionem religionis.

Mart. 7. q. 88. de voto.

¶ Supponit S. Tho. unum, voti solemnitatem attendi penes spiritualem benedictionem, et consecrationem. que duo cum solum recipiant in sacri ordinis susceptione, et religionis professione, ubi homines ad novum statum emancipantur, et consecrantur, colligit S. Tho. con. solum fit votum solenne per susceptionem sacri ordinis, et religionis professionem. que conclusio est recepta a Theologis, et habetur ex Bonifa. 8. de voto et voti redemptione. cap. unico.

¶ Notandum est in 1. arg. ubi S. Tho. ait. cum duplex sit votum, simplex et solenne, utrumque ad sui observationem obligat sub reatu mortalis. tamen gravius solenne. / Circa que vota advertendum est multiplex discrimen. nam votum simplex appellari consuevit, quod predicta caret solemnitate ordinis sacri seu religionis. et potest fieri de quocumque bono. At solenne solum de tribus bonis, castitatis, obedientie, et paupertatis. et in manu prelatorum per certam consecrationem communiter perficitur.

v item simplex votum impedit matrimonium contrahendum, non tamen dirimit contractum. que sunt definitione in iure. a Celestino 3. ex qui clerici vel voventes. c. rursus, et cap. consului. et a Bonifa. 8. cap. unico de vo. et vo. rede. / ab Innoce. in epistola ad Victricium, cap. ult. et 27. q. 1. c. nuptiale. / votum autem solenne et impedit matrimonium contrahendum, et dirimit contractum. ita definit ex qui clerici expressio cap. meminimus. et c. insinuate. .l. unica. c. rursus. et expressio cap. meminimus. et c. insinuate. et 27. q. 1. c. sicut. et c. viduas.

v item votum simplex solum dicit simplicem promissionem. ita ut post tale votum homo alteri se possit tradere, ut coniugi. At solene dicit sui ipsius traditionem, et emancipationem sacro ministerio. Unde manifestior est vis voti solennis ad obligandum. / et hinc colligit Caietanus voti simplex, et solenne differre specie. non ex parte obiecti, sed quia cum idem utrumque respiciat; sed ex parte subiecti; quia unum reddit personam inhabilem ad matrimonium, alterum non. sicut differunt oculus hominis et leonis ex parte subiecti. Sed hec distinctio malis quidem apparet, non formalis. et sic transgressio utriusque voti non differt specie, sed intra eandem speciem gravior est bruto quam alterius.

¶ Sed iam cum predicta due questiones a nobis sint discutiende. / 1. an votum .1. q. solenne dirimens matrimonium, sit de iure divino. vel humano! id est. an

vo-

Gab. an dirimere matrim. voti soline sit de iure divino, an ex Ecclesiae statuto? in qua q. Scotus. & Palud. in 4. d. 38. & alii asserunt esse de iure humano. quae sententia confirmari valet ex iure. 27. q. 1. c. nuptiarum; & cap. ut lex. & cap. deuiduis. in quibus solum dicitur esse ab Ecclesia statutum.

Oppositi S. T. ¶ Oppositam sententiam S. T. videtur quod defendit, qui ea ratione votum solene castitatis indispensabile ponit. & do. Soto super hunc art. ita tenet.

Pro hac quod est supponendum, votum solene esse duplex. alterum per susceptionem sacri ordinis. ut subdiaconatus, diaconatus et presbyterii, quorum ordinum susceptioni annexum est votum solene castitatis. Alterum est per professionem expressam. l. tacitam in religione approbata. Haec distinctio habetur expresse cap. unico. de voto et vo. rede. et in extravaganti Ioannis. 22.

2. est supponendum, utrumque votum matrimonium contractum dirimere. ita ut si post susceptum ordinem sacrum, vel post religionis professionem quis matrimonium contrahere tentet, nullum sit matrimonium. ita habetur definitum cap. unico de vo. & vo. rede.

Ad q. ¶ 2o modo est an hoc sit de iure divino, an ex Ecclesiae definitione. Quantum attinet ad votum solene per susceptionem sacri ordinis, non est dub. quin sit de iure humano, Ecclesiae quae occidentalis statutum, ut de iure patet. cum hodierna die orientales sacerdotes ducant uxores, quod minime illis liceret. si ius divinum aliter dispo- suisset. Quod autem in occidentali Ecclesia suscipientes ordines sacros castitatem profiterentur, a Martino pp, a Calixto, a B. Grego. & in concil. Tolet. 2. & 5. & in Arelatensi legitur institutum, ut videri potest a dist. 24. decreti. Et hoc adeo certum est, ut si puer ante annos discretionis ordinaretur sacro ordine, ratione status ad castitatem servandam maneret adstrictus, licet posset cum illo dispensari.

¶ Quantum vero attinet ad votum solene per professionem religionis, quod dirimat matrimonium, credo esse de iure divino. ut S. Tho. in 4. docet. & probatur. 1. ex iure canonico. 27. q. 1. c. si quis sacro. ubi habetur. si copulatae fuerint virgines post votum suum solene, verbo domini, auctoritate apostolica praecipimus ut separentur. Verbo, inquit, domini. quod indicat esse de divino iure. Item ex Grego. & ref. 27. ubi asserit, Paulum ita detraxisse. 1 ad Timoth.

De voto solemni.

vt vidue post votu solene no nuberet. Jus(?) divinu e per Paulum promulgatum, vt matrimonium post tale votu solene nullum sit. na dicit Gregor. ex sent. Pauli ee separandas.

2 Ro et suffragat. qr no e memoria post Xum apostolos, vn inceperit hec constitutio, vt per votu solene religionis irritet matrimonium contractum, et illud no e de iure humano. contra comia ex coi sent. D. Aug. in mat. sacrorum. que semper seruata sunt in Ecclia, sine cognita constitutio, vehemens argumentum e, qp a Xo sint instituta.

¶ Et si qui pontifex, vt Bonifa. in 6. dicat, ee Ecclie statutum votum solene, debet intelligi solenitas illa et ceremonie, que in tali voto requirunt.

plep. h.

Secunda qo examinanda est, in quo consistat votu solene. Qua in re Caiet. sup hunc artm tres refert opiniones. Prima asserit, voti solenitate consistere in benedictio, qualis fit in religio. et in consecratione, que adhibet suscipienti ordine sacru.

Qu. 2a. ..oj.

2 Sed hec opio e falsa. Prima qr professio facta, que nepe cu dissimulante nouitio anno approbationis transit, ee in statiue votum solenne, et manet adstricta. ibi tn nulla est benedictio. Ergo in benedictione no consistit, qm sine illa repit.

inj th.

2 2. in aliqb religionib consuetudo est, vt no benedicat is qui vouet soleniter. Ergo in illa no consistit. ans pz qr in religio. scti Dominici solu sanctimoniales post professione facta benedicitur.

2 3o. qr no consistit in consecratione voti solene. qr sacerdotes orientales consecrant ad certu ministerium, et tn illi nullo voto castitatis solemni adstringunt. quod et de nris sacerdotib Ecclia posset decernere. Ergo.

¶ Et si nobis obiiciat haec videri sent. scti Thom. in hoc artm, ubi dicit, voti solemnitatem attendi sm benedictione spualem, et consecratione; Rp, scti Tho. no asserere, voti solenis substan consistere in benedictione et consecratione, vt h opio asserit. Sed qp illa benedictio et consecra adhibent in signu voti solenis. sicut solenitas nuptiarum no est de ee matrimonii, sz adhibent in signum matrimonii quod celebrat. Ita benedictio et consecra ceremonie sunt,

8. plep.

et

& solemnitates, quae nunc communiter in Ecclesia adhibent, convenienter solemniter.

Cait. — ¶ 2ª opinio est Caietani in hoc articulo dicentis, votum solemne consistere in Ecclesiae statuto, quae ita voluit & fecit, ut hoc esset votum solemne, per quod dirimeret matrimonium, illud non. Probat hoc, cui favet Soto. 1. Quia si Ecclesia non decerneret, ut quicumque coram tribus testibus continentiam voveret, faceret votum solemne, sicut qui religionem profitetur, illud vere esset votum solemne. Signum ergo est, quod esse votum solemne pendet ex Ecclesiae statuto. & 2º viceversa. Si quis quacumque solemnitate profiteretur, et tradendo seipsum in religione non approbata, illud votum non esset solemne, quia Ecclesiae auctoritas deficit, ergo in Ecclesiae statuto consistit.

Soto. — ¶ Insurgit tamen Soto contra hanc opinionem ex mente Sancti Thomae in 4º quia si solum in Ecclesiae statuto consisteret votum solemne, dirimens matrimonium, iam cum id solum esset de iure humano, summus pontifex posset dispensare in tali voto. Contra adeo efficax est, ut Caietanus concedat consequens quod tamen esse falsum infra ostendemus.

q. 3. S. T. — ¶ 3ª opinio in hac re est Sancti Thomae in 4º & in hac quaestione votum solemne consistere in traditione sui ipsius. Itaque ille mancipatione illa, qua quis per ordinem sacrum emancipatur cultui divino, & in traditione qua per professionem religionis tradit praelato, votum solemne ab hoc consistit: solemnitates tamen requisitae, & modus tradendi, ab Ecclesia definiti habent, cum quod definiendum Ecclesiae suae Christus reliquit. & ita docet S. T. in 4º d. 38. art. 2. ubi dicit. votum numquam est solemne, quantumcumque quis profiteatur, nisi servato ordine positivi iuris. & ideo 2ª opinio posset huic conciliari. Tunc scilicet non votum solemne esse in traditione consistat, tamen modum quo fieri debeat Ecclesia praescribit. Unde solemnitas est de iure positivo. ut Bonifacius in 6. decretalium.

¶ Haec sententia Sancti Thomae certa est, cuius veritas ex confutatione aliarum constat. & ex eo, quia vota peregrinationis, ieiuniorum & orationis, ea ratione non possunt fieri solemnia, quia in eis nulla fit traditio, nec status mutatio.

nota. — nec tamen quaecumque traditio sufficit, ut sit votum solemne: sed debet fieri in susceptione sacri ordinis, & in professione religionis.

app.

M.S.
Theolog.

Tractatus
Diversor.

252